

คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร
กองทัพอากาศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FOLKLORE AND THE CONSTRUCTION OF MILITARY IDENTITY: A CASE STUDY OF
MILITARY EDUCATION AND TRAINING INSTITUTIONS OF THE ROYAL THAI AIR FORCE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษา

สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารกองทัพอากาศไทย

โดย

ร.อ.หญิงพรมรตา จันทระโชติกุล

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประมินท์ จารุวรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญา วัฒนกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง)

พริมรตา จันทโรชิตกุล : คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึก
ทางทหารกองทัพอากาศไทย . (FOLKLORE AND THE CONSTRUCTION OF MILITARY
IDENTITY: A CASE STUDY OF MILITARY EDUCATION AND TRAINING INSTITUTIONS OF
THE ROYAL THAI AIR FORCE) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทย และวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศไทยในสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทย 3 แห่ง คือ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริย์ราช โรงเรียนการบิน และหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน โดยเก็บข้อมูลระหว่างปี พ.ศ.2557-2561 ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา

ผลการศึกษาพบคติชนทหารอากาศไทยจำนวน 5 ประเภท ได้แก่ 1) ประเพณีและพิธี 2) วิถีปฏิบัติ 3) บทเพลง 4) เรื่องเล่า และ 5) ความเชื่อและวัตถุมงคล และจัดกลุ่มตามผู้สร้างคติชนได้ 2 กลุ่มสำคัญ คือ คติชนสถาบันกองทัพอากาศ และคติชนกลุ่มทหารอากาศ

จากการวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยพบว่าสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมีแนวคิดในการสร้างคติชน 10 แนวคิด คือ 1) แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ 2) แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ 3) แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา 4) แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน 5) แนวคิดเรื่องการเมืองที่ดีและวินัยทหาร 6) แนวคิดเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร 7) แนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล 8) แนวคิดเรื่องการศึกษาสูงและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ 9) แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ และ 10) แนวคิดเรื่องการแหวกกฎ ข้อบังคับ และขนบจารีต ซึ่งเป็นแนวคิดที่พบเฉพาะในการสร้างคติชนกลุ่มทหารอากาศ

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน 5 ประการ คือ 1) ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ 2) ทหารอากาศผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 3) ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง 4) ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย และ 5) ทหารอากาศผู้มีความภาคภูมิใจต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของผู้เข้มแข็งอดทน อัตลักษณ์ของผู้จงรักภักดีและผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อนและพี่น้องเป็นอัตลักษณ์ที่ทหารอากาศไทยมีร่วมกับทหารเหล่าทัพอื่น ส่วนอัตลักษณ์ของผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทยเป็นอัตลักษณ์ที่พบเฉพาะกลุ่มทหารอากาศไทย อัตลักษณ์ของผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ทำให้ทหารอากาศไทยมีความแตกต่างจากทหารอากาศสากล นอกจากนี้คติชนทหารอากาศไทยมีบทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย และบทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทางใจ

การศึกษาคติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยนอกจากทำให้เห็นการผสมผสานระหว่างความเป็นนักรบไทยและความเป็นทหารในกองทัพสมัยใหม่ ยังทำให้เห็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคติชนต่อการสร้างทหารของกองทัพอากาศไทยที่มีลักษณะพึงประสงค์

สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5780508722 : MAJOR THAI

KEYWORD: IDENTITIES OF THE ROYAL THAI AIR FORCE PERSONNEL, FOLKLORE OF ROYAL THAI AIR FORCE PERSONNEL,
MILITARY IDENTITIES, THE FUNCTIONS OF FOLKLORE

Primrata Jantarachotigul : FOLKLORE AND THE CONSTRUCTION OF MILITARY IDENTITY: A CASE STUDY OF MILITARY
EDUCATION AND TRAINING INSTITUTIONS OF THE ROYAL THAI AIR FORCE . Advisor: Assoc. Prof. SIRIPORN
PHAKDEEPHASOOK, Ph.D.

This dissertation aims at analyzing the concepts underlying the construction of folklore of the Thai Air Force personnel and the identities constructed by this folklore as well as analyzing the functions of folklore of the Thai Air Force personnel in three military education and training institutions. The data were collected during 2014-2018 from the three military education and training institutions: 1) Navaminda Kasatriyadhiraj Royal Air Force Academy, 2) Royal Thai Air Force Flying Training School, and 3) Royal Thai Air Force Security Forces Command. The concepts of identity and the functions of folklore have been adopted as the main theoretical concepts of this study.

The analysis reveals 10 concepts underlying the construction of folklore of the Royal Thai Air Force personnel including 1) the concept of physical strength and mental tolerance; 2) that of bravery and devotion; 3) that of loyalty to the main institutions – the nation, king, and religion; 4) that of unity and engagement; 5) that of military honors; 6) that of military seniority; 7) that of acquiring the international air force culture; 8) that of high military capacity and pride of being into the Royal Thai Air Force personnel; 9) that of spiritual strength; and 10) that of non-observance of rules and customs. The last concept is the only one found in the case of folklore created by the Royal Thai Air Force personnel.

In terms of identities constructed by the folklore of the Royal Thai Air Force personnel, the analysis reveals five identities including 1) the brave and devoted military personnel who should be proud of themselves; 2) the military personnel who are loyal to the main institutions of the nation; 3) the military personnel who keep friendship and brotherhood in minds; 4) the smart military personnel with the significant duty of defending the territorial sky of the Kingdom of Thailand; and 5) The military personnel who have the same level of capacity with the international air force personnel. The first, the second and the third identities are aspects of identities shared together with personnel in other Thai armies whereas the fourth one is the distinctive identity of the Thai Royal Air Force personnel. The identity of military personnel who are loyal to the main institutions of the nation differentiates the Thai Royal Air Force personnel from the Air Forces personnel of other nations. As for the functions, the folklore of the Royal Thai Air Forces personnel shapes the collective memory and unites the personnel together, gives spiritual strength for those in the period of liminality and those with perilous duties, and serves as an outlet for stress relief and wish fulfillment.

This study not only reveals the integration between characteristics of Thai traditional warriors and those of modern military personnel but also demonstrates the crucial functions of folklore in the construction of the personnel with desirable features for the Royal Thai Air Force.

Field of Study: Thai
Academic Year: 2019

Student's Signature
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภักดีผาสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ตรวจสอบแก้วิทยานิพนธ์ และจัดการข้อขัดข้องต่าง ๆ ด้วยความอุตสาหะ รวมถึงให้ความเอาใจใส่ผู้วิจัยทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างของ “นักวิชาการ” ผู้เชี่ยวชาญและ “ครู” ผู้ทุ่มเทให้แก่ศิษย์จนกระทั่งสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ถ้าหากไร้ “ขอนไม้” นี้เป็นที่พึ่งพิงและยึดเหนี่ยวผู้วิจัยคงไม่อาจข้ามสายน้ำที่ไหลเชี่ยวไปจนถึงฝั่งอย่างภาคภูมิใจ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูด้วยความรักและเคารพยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรมิษฐ์ จารุวรรณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวินิชย์กุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญา วัฒนกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลา แก่ใจและให้คำแนะนำเพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศราพร ณ ถลาง “ครู” ผู้เปิดโลกทัศน์วิทยาให้แก่ผู้วิจัย และกรุณาให้คำแนะนำ กำลังใจ รวมถึงตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยผู้ “สร้าง” ตัวตนของผู้วิจัยด้วยความเมตตาและกรุณาเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.วรณีย์ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเตอร์สแนล สำหรับ “ทุนวิบูลย์สวัสดิ์ แอนเตอร์สแนล” เพื่อการวิจัยภาคสนามทางคติชนวิทยา (2559) และสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมอบทุน “Empowering Network for International Thai Studies (ENITS)” (2560)

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.พรทิพย์ พุกผาสุข และ พล.อ.ต.หญิง ทศนิษฐ์ ศรีสมศักดิ์ “ครู” ผู้เป็นแบบอย่างของความเมตตาที่เปี่ยมล้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาถ่ายทอดประสบการณ์และบอกเล่ามุมมองที่ไมอาจสืบค้นได้จากเอกสารใดเพราะเป็นเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นใน “ชีวิต” โดยเฉพาะนักเรียนนายเรืออากาศผู้เป็น “ศิษย์” ที่ “ถ่ายทอดความรู้” ในภาคสนามให้แก่ผู้วิจัย ความ “เคียด” ไม่เป็นอุปสรรคต่อน้ำใจของ ร.ท.ณภัทร พร้อมเทพ ร.ท.เจนวุฒิ พิพัฒน์พันธ์ ร.อ.ชวลิต ทองเสริมสุข นักเรียนในที่ปริญญารุ่นที่ 58 ร.ท.ปกรณ์ สิริจันโท นนอ.รุ่นที่ 61 และนนอ.รุ่นที่ 62 ผู้วิจัยอาจไม่ได้เอ่ยนามจนครบทุกคนแต่ระลึกถึงความขอบคุณเสมอ และขอขอบคุณ “กองทัพอากาศ” และ “ทหารอากาศ” ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และทำความเข้าใจคติชนของทหารอากาศและความเป็นทหารอากาศในมิติที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เป็นกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือทั้งยามสุขและยามโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.วุกุล มิตรพระพันธ์ คุณกานต์ชนิด กุลนิล น.ท.หญิง เอมรัตน์ ยิ่งพิสุทธิ์ น.ต.ดร.เมษันท์ ธรรมวิชัย และร.อ.หญิง กนกกร ศักดิ์แหลมเงิน ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เป็นมิตรร่วมเดินทาง อ.พลกฤษณ์ วสิวิวัฒน์ อ.วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์ อ.ธีระ บุชบกแก้ว อ.ทศพล ศรีพิมพ์ อ.อภิชญา แก้วอุทัย อ.อัสนี พูลรักษ์ อ.นิติพงศ์ พิเชษฐพันธ์ อ.นิธิชญา ใจเย็น และอ.พจมาน มูลทรัพย์สำหรับมิตรและความเอื้ออาทรที่มอบให้กันและกันทั้งเรื่องเรียนและการเปลี่ยนผ่านในชีวิต ขอขอบพระคุณ อ.ดร.สุจิตรา แซ่ลิ้ม และอ.ดร.ชนกพร พัวพัฒนกุล ที่เอ็นดูผู้วิจัยเสมอ

ขอขอบพระคุณความปรารถนาดีและกำลังใจจาก น.ต.ปิยะวัฏ สุตศรี ที่เคียงข้างผู้วิจัยตั้งแต่วันแรกจนถึงวันแห่งความสำเร็จ

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณบุคคลสำคัญที่สุด คือ คุณแม่ถนอม จันทร์โชติกุล ผู้เป็น “ลมใต้ปีก” และพลังใจอันยิ่งใหญ่ และคุณพ่อสุชาติ จันทร์โชติกุล ผู้เป็นแบบอย่างของความอดทนและไม่ย่อท้อ ความสำเร็จในชีวิตของผู้วิจัยเกิดจากการเลี้ยงดู หนุนถนอม และอบรมสั่งสอนด้วย “ความรักที่มากยิ่งขึ้นกว่า พสุธา แผ่นฟ้า และมหานที” จึงขอมอบความภาคภูมิใจนี้แด่ผู้เป็นที่รักยิ่งคือท่านทั้งสอง ครอบครัว “กองคิด” และ “จันทร์โชติกุล”

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	12
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	12
1.4 ขอบเขตข้อมูลของการวิจัย.....	12
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	13
1.6 การเก็บข้อมูลภาคสนาม	14
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	21
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
1.9 แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	22
1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 2 ประวัติของกองทัพอากาศไทยและคติชนของทหารอากาศไทย	44
2.1 ประวัติของกองทัพอากาศไทย.....	44
2.1.1 ความเป็นมาของกองทัพอากาศ	44
2.1.2 กองทัพอากาศไทยในปัจจุบัน.....	47

2.1.2.1	บทบาทและหน้าที่ของกองทัพอากาศ.....	49
2.1.2.2	สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศ	50
2.2	ข้อมูลดัชนีทหารอากาศไทย	55
2.2.1	ประเพณีและพิธี	59
2.2.1.1	ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านสถานภาพ	60
2.2.1.1.1	ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียน นายเรืออากาศ	62
2.2.1.1.2	ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหาร อากาศ.....	80
2.2.1.1.3	ประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ.....	94
2.2.1.2	พิธีการทางทหาร.....	97
2.2.1.3	ประเพณีเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ	101
2.2.2	วิธีปฏิบัติ	104
2.2.2.1	การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว	104
2.2.2.2	การนักรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ.....	105
2.2.2.3	การลดชุดกระบี่และการหมั้นด้วยแหวนข้อชัยพฤกษ์.....	106
2.2.2.4	การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม (Special code).....	108
2.2.2.5	การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา.....	114
2.2.2.6	การมีวิธีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม: “ตีแมว” “กินมิกซ์” “วิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” และ “เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น”	121
2.2.3	บทเพลง.....	123
2.2.3.1	เพลงที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ.....	123
2.2.3.1.1	เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ.....	123
2.2.3.1.2	เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น	127
2.2.3.1.3	เพลงประจำสถาบัน	130

2.2.3.2 เพลงที่กำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศ.....	134
2.2.3.2.1 เพลงเชียร์กีฬา.....	134
2.2.4 เรื่องเล่า.....	139
2.2.4.1 เรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นต้นแบบ.....	139
2.2.4.2 เรื่องเล่าลึกลับจากประสบการณ์ของบุคคล.....	150
2.2.5 ความเชื่อและวัตถุมงคล.....	160
2.2.5.1 จตุคามรามเทพ รุ่นเนื้อฟ้า มหาเศรษฐี.....	161
2.2.5.2 วัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ.....	162
บทที่ 3 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย.....	165
ก. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยที่สถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมีร่วมกัน.....	172
3.1 แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา.....	172
3.1.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา.....	173
3.1.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา.....	184
3.2 แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ.....	189
3.2.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ.....	189
3.2.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ.....	196
3.3 แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน.....	205
3.3.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน.....	206
3.3.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน.....	210
3.4 แนวคิดเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร.....	224
3.4.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร.....	225
3.4.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร.....	230

3.5 แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ	236
3.5.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ.....	236
3.5.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ	241
3.6 แนวคิดเรื่องลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร	243
3.6.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร ...	244
3.6.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร.....	246
3.7 แนวคิดการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล.....	252
3.7.1 การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของสถาบันกองทัพอากาศ	253
3.7.2 การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของกลุ่มทหารอากาศ.....	263
3.8 แนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ	278
3.8.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ	278
3.8.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ.....	280
3.9 แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ.....	285
3.9.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ	285
3.9.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ.....	288
3.10 แนวคิดเรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีต.....	289
3.10.1 เนื้อเรื่องและขั้นตอนในประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่สื่อถึงการแหวกกฎและล่วงอาวุโสทหาร	290
3.10.2 วิธีปฏิบัติที่แสดงให้เห็นการแหวกกฎเกณฑ์และขนบจารีต.....	290
บทที่ 4 บทบาทของคติชนทหารอากาศไทย.....	294
4.1 บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย.....	294
4.1.1 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ.....	296

4.1.2	สร้างอัตลักษณ์ผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	309
4.1.3	สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง	320
4.1.4	สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย	327
4.1.5	สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้มีศักยภาพทัดเทียมทหารอากาศสากล	330
4.2	บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน	333
4.3	บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย	336
4.4	บทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทางใจ	338
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	341
5.1	สรุปผลการวิจัย	341
5.2	อภิปรายผลการวิจัย	351
5.2.1	ความสอดคล้องและแตกต่างระหว่างคติชนสถาบันกองทัพอากาศไทยกับคติชนกลุ่มทหารอากาศไทย	351
5.2.2	คติชนทหารอากาศไทยกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย	352
5.2.3	อัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารไทยและทหารอากาศสากลและอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทย	353
5.2.4	คติชนทหารอากาศไทยกับการผสมผสานความเป็นชายชาติทหาร	356
5.2.5	ปริบททางสังคมกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย	357
5.2.6	คติชนทหารอากาศไทยในฐานะคติชนสมัยใหม่	359
5.3	ข้อเสนอแนะในการวิจัย	364
บรรณานุกรม	366
ประวัติผู้เขียน	377

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริยาธิราช	14
ตารางที่ 2 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนการบิน	16
ตารางที่ 3 การเก็บข้อมูลคติชนของนักเรียนคอมมานโด.....	16
ตารางที่ 4 ข้อมูลคติชนทหารอากาศไทย.....	56
ตารางที่ 5 รหัสภาษาที่สร้างความหมายขึ้นใหม่และเปลี่ยนบริบทในการใช้คำ.....	109
ตารางที่ 6 การปรับความหมายศัพท์ด้านการบินเพื่อใช้กับบุคคล	113
ตารางที่ 7 การตัดคำให้สั้นลงและการกลืนเสียงโดยยังคงเค้าความหมายเดิม	114
ตารางที่ 8 ฉายาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ.....	116
ตารางที่ 9 การส่งต่อฉายาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ.....	120
ตารางที่ 10 ลำดับของคติชนทหารอากาศ.....	167
ตารางที่ 11 แนวคิดหลักและแนวคิดย่อยในการสร้างคติชนสถาบันกองทัพอากาศ.....	170
ตารางที่ 12 แนวคิดหลักและแนวคิดย่อยในการสร้างคติชนกลุ่มทหารอากาศ	171
ตารางที่ 13 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความจงรักภักดี ต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา	188
ตารางที่ 14 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย เรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและ จิตใจ	204
ตารางที่ 15 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน	223
ตารางที่ 16 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร	235
ตารางที่ 17 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ	243
ตารางที่ 18 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร ...	251
ตารางที่ 19 รูปแบบและลักษณะการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล	253

ตารางที่ 20 ลักษณะการรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทหารอากาศไทย 265

ตารางที่ 21 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล 277

ตารางที่ 22 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพ และความ
ภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ..... 284

ตารางที่ 23 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ 289

ตารางที่ 24 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย เรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และ
ขนบจารีต..... 292

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ช่วงที่ 1: ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ	60
ภาพที่ 2 ช่วงที่ 2: ประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศ ...	60
ภาพที่ 3 ประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ.....	61
ภาพที่ 4 พิธีรับกระบี่สั้นของนักเรียนนายเรืออากาศ.....	74
ภาพที่ 5 “ข้อชัยพฤกษ์” ของโรงเรียนนายเรืออากาศ	75
ภาพที่ 6 งาน “ข้อชัยพฤกษ์”	77
ภาพที่ 7 พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ	79
ภาพที่ 8 “กระบี่บังคับบัญชาเจ้าฟ้าจุฬาภรณ”	81
ภาพที่ 9 การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง	82
ภาพที่ 10 การแสดงความยินดีจากนักเรียนบังคับบัญชาของรุ่นที่สำเร็จการศึกษา	87
ภาพที่ 11 งาน “อาลัยดอน”	88
ภาพที่ 12 พิธีประดับเครื่องหมายยศนายทหารสัญญาบัตรชั้นยศเรืออากาศตรี	90
ภาพที่ 13 พิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตร	90
ภาพที่ 14 งานชุมนุมนายเรืออากาศ	93
ภาพที่ 15 พิธีสวนสนามสาบานตนต่อธงชัยเฉลิมพล	99
ภาพที่ 16 พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์	101
ภาพที่ 17 ประเพณีบวงสรวงและทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อเสือ.....	103
ภาพที่ 18 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวนายเรืออากาศ.....	105
ภาพที่ 19 แหวนข้อชัยพฤกษ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและคู่สมรส	108
ภาพที่ 20 ภาพและข้อความคำพูดสุดท้ายของครูอ้วน.....	141

ภาพที่ 21	ครูการบินแสดงความยินดีที่ศิษย์สำเร็จการฝึกบิน.....	142
ภาพที่ 22	รูปหล่อเจ้าพ่อเสือ เครื่องบูชา และบริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ.....	145
ภาพที่ 23	รูปหล่อ เกรียง และลูกประจำเจ้าพ่อเสือ	163
ภาพที่ 24	รูปพระมหามงกุฎ และเครื่องหมาย ภปร. บนเครื่องแบบทหารรักษาพระองค์และ รัตประคคันชีพ.....	175
ภาพที่ 25	ธงชัยเฉลิมพลในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล	176
ภาพที่ 26	กระบี่ทหารอากาศและตราแผ่นดินสยาม.....	177
ภาพที่ 27	การจัดเรียงเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีสื่อถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศ207	
ภาพที่ 28	ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศที่แสดงให้เห็นจากการเรียงสัญลักษณ์ ประจำตัว	215
ภาพที่ 29	การคาบกระบี่ในประเพณี “ชุด” กระบี่ และการคาบดอกไม้ในประเพณี “น้องส่งพี่” .217	
ภาพที่ 30	การทำให้นักเรียนใหม่แปลกแยกจากเพื่อน.....	231
ภาพที่ 31	เครื่องหมายเชิดชูเกียรติของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ และเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ	258
ภาพที่ 32	เครื่องหมายยศของทหารเรือสหรัฐ เครื่องหมายยศเรืออากาศตรี ของทหารอากาศสหรัฐ ชุด “Full Dress White uniform” และชุด “Blue uniform” ตามลำดับ.....	261
ภาพที่ 33	“The academic mace”	263
ภาพที่ 34	คอร์ส “Academy Tour” (ภาพบนซ้าย) การฝึกทหารเบื้องต้น.....	272
ภาพที่ 35	รูปปีกบนเครื่องหมายหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ	279
ภาพที่ 36	การสร้างความเข้มแข็งของจิตใจให้แก่นักเรียนคอมมานโด	298
ภาพที่ 37	ภาพ “ครูอ้วน” ข้อความประโยคสุดท้าย และคำกลอนแสดงการยกย่อง	306
ภาพที่ 38	พิธีรับเครื่องหมาย ภปร. หลังนักเรียนใหม่ผ่านการ “ชุด” ภปร.....	313
ภาพที่ 39	แหวนรุ่นนายเรืออากาศ	314
ภาพที่ 40	การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”	318

ภาพที่ 41 การผสมผสานความทรงจำร่วมเมื่อครั้งเป็นนักเรียนใหม่ กับประเพณีฉลองของศิษย์การ
ป็น 325

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสตร์ด้านคติชนวิทยา (Folklore) สามารถนำมาศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนหลายกลุ่มไม่จำกัดแต่เพียงชาวบ้านในพื้นที่ห่างไกลเท่านั้น แม้ในระยะแรกนักวิชาการจะให้ความสนใจกับขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนในพื้นที่ชนบท จึงมุ่งรวบรวมข้อมูลและศึกษานิทานและเรื่องเล่าพื้นบ้านเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตของท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์ แต่ต่อมามีการให้นิยามใหม่ของ “folk” ว่าหมายถึงกลุ่มคนที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เพื่อจะศึกษาวิถีชีวิตของคนในกลุ่มซึ่งหมายถึงทั้งชาวบ้านและคนที่อาศัยอยู่ในเมือง ทำให้เกิดความสนใจศึกษาคติชนของคนเมืองและคติชนของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2558: 1-2)

ทหารเป็นกลุ่ม “folk” ที่ยังไม่มีผู้สนใจศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลคติชนของทหาร ทั้งที่ทหารเป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ เป็นกลุ่มชนที่มีระเบียบและวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มที่โดดเด่น เนื่องจากมีวัฒนธรรม ธรรมเนียม และพิธีเฉพาะตามแนวทางของทหาร ยิ่งไปกว่านั้นสถาบันทหารเป็นสถาบันสำคัญที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นทหารและมีพระราชกรณียกิจสำคัญคือการเป็นจอมทัพไทยนำการรบในสงครามมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

ในกฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นประมวลกฎหมายโบราณของไทยที่เกี่ยวกับการปกครอง กล่าวถึงความสำคัญของทหารและคุณประโยชน์ของทหารต่อแผ่นดิน ในกฎหมายเชียรบาลมีการกล่าวถึงความชอบของแม่ทัพนายกองที่ทำสงครามกับข้าศึก และมีการมอบบำเหน็จความชอบในราชการแก่ผู้ที่ไปรบและได้ชัยชนะ ถ้าต่อมาต้องโทษประหารก็จะได้รับการลดโทษเพราะถือว่ามีความดีต่อแผ่นดินดังจะเห็นได้จากมาตรากฎหมายลักษณะอาชญาหลวงแลลักษณะอาชญาราษฎร์ดังนี้

ท่านว่าผู้นั้นมีบำเหน็ดบำรุงแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวให้จำเวรญ แล
ลักษณบำเหน็ดนั้นมี ๕ ประการ คือผู้ใดไปการณรงค์สงครามได้รับกับฆ่าศึก ได้
ชนช้างมีไชยชำนะแก่ศัตรู ก็เปนบำเหน็ดประการ ๑ ผู้ใดเอาสมักภักพวกมาอาษา
เมื่อการศึก สู้อยชีวิตเอาไชยชำนะแก่ศัตรู ก็เปนบำเหน็ดก็เปนบำเหน็ดประการ ๑
คือศัตรูหมู่ร้ายมาปล้นบ้านปล้นเมือง แลมีผู้รอดอาษาเอาพระนครไว้ หมิให้เสียแก่
ฆ่าศึก ก็เปนบำเหน็ดประการ ๑...ถ้าแลผู้มีบำเหน็ดในแผ่นดิน ๕ ประการนี้มีโทษ
เปนประการใด ๆ ก็ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวงดไว้ก่อน ถ้าโทษถึงตายนอกจากกระบด

ต่อพระเจ้าแผ่นดิน ก็ควรให้ทวนแลริบราชบาท ถ้าโทษถึงริบราชบาทแลทวนก็ใครให้ปรับใหม่...แลท่านให้ผ่อนหย่อนโทษไว้ดังนี้ เพราะว่าผู้มีบาเหนดนั้นมีคุณแก่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว ฯ

(กฎหมายรัชกาลที่ 1 ฉบับตราสามดวง, 2474: 62-63)

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกล่าวสอดคล้องกันว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ เกรียงและอธิปไตย เกียรติภูมิและความมั่นคงของชาติ ตลอดจนความก้าวหน้าของประเทศ ดังเห็นได้จากการบัญญัติให้จัดตั้งกำลังทหารความว่า

กำหนดให้รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เกรียง อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิ และผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร...กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย

(รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 52: 14)

ทหารเป็นอาชีพหนึ่งในสังคมเช่นเดียวกับอาชีพอื่นแต่ต่างกันว่าสังคมมอบอำนาจในการใช้กำลังและให้สิทธิในการถืออาวุธเพื่อนำมาใช้ได้โดยชอบธรรมเพื่อปกป้องชาติจากภัยที่มีผลต่อความมั่นคง ภาพของทหารจึงดูเหมือนมีเพียงมิติเดียวคือมิติของหน้าที่ทำการรบเพื่อรักษาความสงบของประเทศ และเมื่อกล่าวถึงทหารมักจะเกี่ยวพันกับบทบาทหน้าที่ในฐานะกำลังพลของกองทัพ อาทิ การฝึกและการใช้กำลังต่อสู้ การใช้อาวุธยุทโธปกรณ์ ความมีระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด ความคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายคทาจอมพลของกองทัพบก (สุปรีชา กมลาคณ์, 2543: 1) และสุนทรพจน์ของนายพล ตักลาส แม็กอาร์เธอร์ ในวันสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ (สุปรีชา กมลาคณ์, 2550: 1-2) ดังนี้

“ทหารเป็นผู้แปลกจากใจเพราะเป็นผู้มีความสัตย์ ถ้อยมั่นในธรรมของทหารคือการใช้ศาสตราวุธในการที่ตั้งใจไว้เพื่อรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และบ้านเมือง”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“พวกท่านคือมี้อาชีพผู้ถืออาวุธ ผู้มุ่งมาดปรารถนาในชัยชนะ เจนจบใน
ศาสตร์แห่งสงคราม สำหรับพวกเราแล้วไม่มีอะไรจะมาทดแทนชัยชนะได้ แต่ถ้าพวก
ท่านปราศัย ชาติของเราก็จะย่อยยับ”

(สุนทรพจน์ของนายพลดักลาส แม็กอาเธอร์)

แท้จริงแล้วทหารไม่ได้มีเพียงมิติที่เกี่ยวข้องกับอาวุธยุทธโปกรณ์และระเบียบวินัยเท่านั้น
ในฐานะกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งทหารก็มีความเป็นมนุษย์ มีชีวิตจิตใจ มีการปฏิสังสรรค์ระหว่างกันและมี
วัฒนธรรมของกลุ่มเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นในสังคม แม้วิถีชีวิตของทหารจะแตกต่างจากพลเรือนอย่าง
เห็นได้ชัด ทหารมีวินัยทหารที่เข้มงวดเป็นกรอบกำหนดการปฏิบัติ มีภารกิจหน้าที่ในการรบที่เสี่ยง
อันตราย แต่ก็มีอารมณ์ความรู้สึก มีการปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และการ
เผชิญหน้ากับปัญหาและประสบการณ์ในชีวิต (Samuel A. Stouffer, et al, 1949 อ้างถึงใน ดุสิต
น้ำฝน, 2529: 3-4) สิ่งสำคัญคือทหารเป็นกลุ่มชนที่มีการหล่อหลอมความเป็นหมู่เหล่าด้วย
กระบวนการทางวัฒนธรรมเหมือนกับกลุ่มอื่นในสังคม วัฒนธรรมทางทหารซึ่งรวมถึงคติชนทหารจึง
เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและบุคลิกลักษณะจากพลเรือนให้เป็นทหาร ด้วยการสร้าง
ความหมายให้แก่ความเป็นทหารของทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ คติชนทหารในฐานะข้อมูล
ทางวัฒนธรรมของกลุ่มทหารจึงมีความหมายอย่างกว้างหมายถึง “ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่กลุ่มชน
มีอยู่ รับรู้ และถือปฏิบัติร่วมกัน” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อลัน ดันเดส ซึ่งเสนอว่า “folk คือ
กลุ่มชนใด ๆ ไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือใหญ่ที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะกลุ่มร่วมกัน” ดังนั้น
กลุ่มทหารจึงมีคติชนเช่นเดียวกับกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ

กองทัพอากาศถือกำเนิดขึ้นหลังสุดในทั้งสามเหล่าทัพ ทหารอากาศจึงเป็นกลุ่มทหารในกองทัพ
สมัยใหม่ จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าข้อมูลคติชนของทหารอากาศมีความน่าสนใจหลายประการ
ประการแรกกองทัพอากาศเป็นกองกำลังทหารสมัยใหม่ จึงมีทั้งลักษณะทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพล
จากกองทัพบกและกองทัพเรือที่ก่อตั้งขึ้นก่อน และมีความทันสมัยจากการรับวิทยาการและ
เทคโนโลยีการบินและวัฒนธรรมทางทหารจากประเทศตะวันตก ข้อมูลคติชนทหารอากาศจึงมีการ
ผสมผสานระหว่างความคิดในสังคมทหารไทยและแนวคิดสมัยใหม่ของตะวันตกซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด
วิชาการบิน ลักษณะการผสมผสานดังกล่าวของข้อมูลคติชนทหารอากาศจึงเป็นความน่าสนใจอีก
ประการ นอกจากนี้ในสังคมกองทัพอากาศมีการสร้างและสืบทอดข้อมูลคติชนทหารอากาศจำนวนมาก
และหลายประเภท อาทิ เรื่องเล่า พิธี ประเพณี บทเพลง และการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม ข้อมูล
คติชนดังกล่าวยังสามารถจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างคติชนกับผู้ใช้คติชน จำแนกตาม

บทบาทหน้าที่ของคติชน และจำแนกตามแนวคิดที่ใช้ในการสร้างคติชน จึงทำให้เห็นความน่าสนใจของคติชนทหารอากาศซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของคติชนในฐานะเครื่องมือสร้างสำนึกและหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศ รวมทั้งบทบาทในการสร้างความทรงจำร่วมและขจัดตัวตนเดิมของพลเรือนและสร้างความหมายใหม่แก่ตัวตนในฐานะทหารอากาศ

ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 มาตรา 21 (กองทัพอากาศ, 2557: 5) กำหนดให้กองทัพอากาศมีหน้าที่เตรียมกำลังทางอากาศ การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทางอากาศ ภารกิจสำคัญของกองทัพอากาศคือการเตรียมการ จัดการ และปฏิบัติการทางอากาศเพื่อรักษาความสงบของประเทศเช่นเดียวกับกองทัพบกและกองทัพเรือที่มีหน้าที่ดำเนินการด้านกำลังทางบกและกำลังทางน้ำ โดยบูรณาการกันอย่างเป็นระบบตามแนวคิดกองทัพสมัยใหม่เหมือนสากลประเทศ ทั้งด้านการบริหารกำลังพล วิทยาการความรู้ด้านการทหาร เทคโนโลยีการบิน ทั้งในส่วนของอากาศยานและระบบสนับสนุนด้านการบิน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นความเป็นทหารอากาศในมิติเดียวคือด้านหน้าที่ แต่ถ้าพิจารณาในมิติความเป็นมนุษย์ กำลังพลของกองทัพอากาศต่างมีวิถีชีวิตร่วมกันภายใต้ระบบและแบบธรรมเนียมเดียวกัน และวัฒนธรรมของทหารอากาศมีทั้งลักษณะที่ร่วมกันกับทหารบกและทหารเรือ และแตกต่างจากวัฒนธรรมของเหล่าทัพอื่น โดยเฉพาะการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศอันเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ทหารอากาศประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ การสร้างสำนึกดังกล่าวชี้ให้เห็นความเป็นมนุษย์พลุชนของทหารอากาศที่ต้องการความมั่นคงทางจิตใจในภารกิจท่ามกลางความเสี่ยง

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าในกองทัพอากาศมีกระบวนการขัดเกลาและหล่อหลอมทหารอากาศผ่านกระบวนการของคติชนหลากหลายประเภท อาทิ เรื่องเล่า ประเพณี พิธีทางทหาร บทเพลง และวิถีปฏิบัติ ที่ได้รับการผลิตซ้ำ สืบทอด และสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกองทัพอากาศและประเทศไทย คติชนทหารอากาศดังกล่าวมีการปลูกฝังความเป็นทหารอากาศอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องตั้งแต่ระยะการเปลี่ยนผ่านบุคคลพลเรือนเข้าเป็นทหารอากาศ แต่ผู้วิจัยพบว่ายังไม่เคยมีการรวบรวมและศึกษาข้อมูลคติชนเหล่านี้เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นบทบาทคติชนในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นทหารอากาศ และบทบาทในการสร้างสายใยความผูกพันระหว่างพี่น้องร่วมสถาบันเพื่อให้เห็นว่านิยามของทหารไม่ได้หมายความถึงเครื่องบินและอาวุธเท่านั้น แต่คือความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับสมาชิกในกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ

คติชนของทหารอากาศมีความหลากหลายเมื่อพิจารณาตามประเภทของคติชนดังเช่นวิถีปฏิบัติและค่านิยมที่ทหารทุกเหล่าทัพมีส่วนร่วมในการเคารพอาวุธทางทหาร ในสังคมทหารอาวุธทางทหารระดับพื้นฐานพิจารณาจากลำดับชั้นยศ ผู้มียศต่ำกว่าต้องแสดงความเคารพผู้มียศสูงกว่าแม้ผู้นั้นจะมีอายุน้อยกว่า ต่างจากการนับอาวุธในสังคมพลเรือนที่ให้ความสำคัญกับอายุ เช่นเดียวกับการรักษาระบบเกียรติศักดิ์ซึ่งหมายถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อทหารกระทำผิดจะ

สำนึกผิด พิจารณาโทษ และตัดสิ้นความผิดด้วยจิตสำนึกของตนเป็นลำดับแรก ต่างจากในสังคม พลเรือนผู้ฝ่าฝืนจารีตประเพณีจะได้รับการตัดสินและทำโทษจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ลักษณะเฉพาะ ที่ปรากฏผ่านวิถีปฏิบัติดังกล่าวทำให้เข้าใจระบบของทหารซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างความหมายของ ตัวตนทหารอากาศ ตัวอย่างเช่น การเน้นย้ำความสำคัญของระบบเกียรติศักดิ์จากถ้อยคำปฏิญาณตน ของนักเรียนนายเรืออากาศดังกล่าวว่า

*นักเรียนนายเรืออากาศจะต้องซื่อสัตย์สุจริต ไม่กล่าวเท็จ ไม่คดโกง ไม่
ขโมย และจะไม่ยอมให้ผู้อื่นผู้ใดกระทำเช่นนั้นเป็นอันขาด*

(คำปฏิญาณตนของนักเรียนนายเรืออากาศ)

คติชนประเภทประเพณีและพิธีทางทหารนั้น ในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าสังคมทหารมีประเพณี “ชุด” ซึ่งเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์หมายถึงการเผชิญหน้ากับความยากลำบากเพื่อทดสอบความ แข็งแกร่งด้วยการใช้กำลังกายและกำลังใจเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ การ “ชุด” ในที่นี้ไม่ได้หมายความนำ สิ่งที่ยังอยู่ในดินขึ้นมาแต่เป็นความเปรียบถึงการทดสอบที่ยากลำบากยิ่งเพื่อพิสูจน์ความเหมาะสม ต่อสถานภาพใหม่ที่กำลังจะได้รับ ตัวอย่างเช่น ประเพณี “ชุด กระบี่” ของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ ถ้าหากผ่านการทดสอบจะได้รับกระบี่และได้รับสถานภาพใหม่คือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ชั้นปี 1 และประเพณี “ชุด” เครื่องหมาย ภปร.¹ เป็นการทดสอบความเหมาะสมของนักเรียนนายเรือ อากาศต่อสถานภาพใหม่คือการเป็นทหารรักษาพระองค์ และถ้าหากทหารรักษาพระองค์รุ่นพี่ยอมรับ และให้เครื่องหมายดังกล่าวก็จะได้รับหน้าที่ใหม่เป็นทหารฟ้ารักษาพระองค์ ประเพณี “ชุด” จึงเป็น สถานการณ์ที่สร้างความยากลำบากและความเหน็ดเหนื่อยให้นักเรียนใหม่ การมีเป้าหมายที่เป็น สัญลักษณ์แสดงสถานภาพคือกระบี่และเครื่องหมาย ภปร. และการมีวิถีชีวิตร่วมกัน ทำให้เกิดสำนึก ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความเป็นพวกพ้องเดียวกัน

พิธีทางทหารหลายพิธีของกองทัพอากาศจัดเป็นพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่าน (The rites of passage) ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล หรือเรียกกันในหมู่ทหารอากาศว่าพิธี “สาบานธง” ทหารอากาศและนักเรียนทหารของกองทัพอากาศต้องกล่าวคำปฏิญาณและสวนสนาม ต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนสถาบันสำคัญของชาติ จึงจะถือว่าเป็นทหารอากาศอย่าง สมบูรณ์ นอกจากการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ที่เหนือกว่าและการได้รับบทบาทหน้าที่ใหม่ ยังพบ การเปลี่ยนผ่านชั่วคราวจากสถานภาพเดิมที่มียศเป็นนักเรียนที่ไม่มียศและมีสถานภาพเป็นผู้รับคำสั่ง ในประเพณีการ “ฝากยศ” ของหลักสูตรการปฏิบัติการพิเศษหรือฝึกคอมมานโด (commando) ผู้รับ

¹ ในปี 2557 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2560 ยังคงใช้เครื่องหมายรูปตราพระปรมมาภิไธยย่อ ภปร.

การฝึกทุกคนทั้งนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวนต้องผ่านการ “ฝากยศ” ก่อนรับการฝึก เพื่อให้ครูฝึกซึ่งอาจมีชั้นยศน้อยกว่าทำการทดสอบและฝึกฝนได้อย่างเต็มที่โดยไม่ขัดต่อระบบอาวุโส หลังจากจบหลักสูตรก็จะกลับสู่ยศและสถานภาพเดิม การลำดับชั้นและการเคารพอาวุโสจึงเป็นแนวคิดสำคัญหนึ่งของกองทัพอากาศ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทหนึ่งของคติชนทหารอากาศคือการเป็นกลไกทางสังคมเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพของบุคคลและสถาบันรวมถึงบ่งบอกตัวตนของทหารอากาศด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้คติชนประเภทบทเพลงยังทำให้เห็นการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศหรือ “ลูกดอน” “ผู้ครองฟ้า” และ “ผู้ปกป้องฟ้าไทย” ที่มีหน้าที่รักษาเอกราชของน่านฟ้าไทยและพิทักษ์สถาบันสำคัญของชาติ และการสร้างความทรงจำร่วมระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องร่วมสถาบันและศิษย์เก่ากับสถานศึกษา ความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับหน่วยงาน ตลอดจนการนำเสนอภาพทหารอากาศผู้เก่งกาจในพื้นที่ที่มีทหารเหล่าทัพอื่นด้วย ตัวอย่างเช่น การนิยามว่าเหล่าทหารอากาศเป็นเหล่าเทวดา ทหารอากาศมีรูปลักษณ์หล่อเหล่า ดังเนื้อความในเพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” และเพลงเชียร์กีฬา ความว่า

ฟ้างามเมื่อยลชลใจชื่น ทั้งวันและคืนเรารื่นรมย์
เมฆหมอกเปลี่ยนแปลงด้วยลม ไม่ตรมฟ้าอากาศคือตัวเรา
ฟ้าดินถิ่นดอนเมืองมารดา มีลิมถิ่นฟ้าแลลีเทา
ตะวันและเดือนหมู่ดาว กลางทิวเหมือนเพื่อนเราทุกวันคืน

(เพลง “ผู้ครองฟ้า”)

ท้องนภาฟ้ากว้างทางซีวี ลูกดอนมีภาระมันอันฝ่องใส
คือปกป้องคุ้มครองอธิปไตย น่านฟ้าไทยจะมีให้ใครอย่ายี้

(เพลง “แดนนภา”)

มาลิมา เทวดามาเชียร์ เชียร์ เชียร์ เชียร์ เหล่าเราเหล่าเทวดา

(เพลง “เชียร์เทวดา”)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคติชนทหารอากาศมีหลายประเภทเมื่อพิจารณาตามประเภทของคติชน และในแง่ของการสร้างคติชนก็มีแง่มุมที่น่าสนใจ กล่าวคือมีทั้งคติชนที่สร้างขึ้นโดยหน่วยงานของกองทัพอากาศซึ่งมีการกำหนดแบบแผนชัดเจนโดยเฉพาะคติชนประเภทพิธีการทางทหาร และคติชนที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ เรื่องเล่า ประเพณี วิถีปฏิบัติ เพื่อสร้างความสามัคคีใน

กลุ่มพี่น้องทหารอากาศ ข้อมูลคติชนเหล่านี้มีส่วนในการปลูกฝังความเป็นทหารอากาศในระดับที่ต่างกันแล้วแต่แนวคิดและวัตถุประสงค์ของการหล่อหลอมคุณลักษณะประการนั้น ๆ ของทหารอากาศ คติชนทหารอากาศที่เป็นแบบแผน เช่น ได้แก่ งาน “ราตรีชัยพลฤกษ์” พิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ พิธีประดับเครื่องหมายความสามารถปฏิบัติการพิเศษ การกำหนดคติพจน์ของหน่วยงาน อาทิ การนิยามคำว่าผู้มีเกียรติตามแนวคิดของกองทัพสหรัฐอเมริกามีความว่า “ตายในสนามรบเป็นเกียรติของทหาร” คติที่ได้รับ การปลูกฝังตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนเตรียมทหารมีความว่า “ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ” และคติที่สร้างแรงบันดาลใจในการบินแก่นักเรียนนายเรืออากาศ มีความว่า “อากาศเส ยนติ อิทธิยา ผู้มีฤทธิ์ยอมไปได้ในอากาศ” รวมถึงเพลงมาร์ชกองทัพอากาศและเพลงประจำสถาบัน ตลอดจนวัตถุมงคลที่กองทัพอากาศจัดสร้างขึ้น

คติชนทหารอากาศที่กำหนดโดยสถาบันของกองทัพอากาศเป็นคติชนที่มีความเป็นแบบแผนในขณะเดียวกันคติชนบางอย่างก็เป็นประเพณีหรือวิถีปฏิบัติที่ทหารอากาศสร้างขึ้นเอง อาทิ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม (special code) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่รับรู้และเข้าใจเฉพาะในกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ ทำให้เกิดความเป็นกลุ่มเดียวกันจากการมีบทรงจำร่วมกันระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่รุ่นน้อง จากการเห็นรุ่นพี่ใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มและได้มีประสบการณ์การใช้ภาษาดังกล่าวด้วยตนเองตั้งแต่เป็นนักเรียนเตรียมทหาร แม้รหัสภาษาเหล่านี้มีความหมายตามการบัญญัติในพจนานุกรม แต่กลุ่มทหารอากาศได้สร้างความหมายขึ้นใหม่หรือตัดคำเดิมให้สั้นลงแต่ยังคงความหมายเดิมไว้ รวมถึงการใช้ศัพท์เกี่ยวกับการบิน อาทิ คำว่า “เย็บ” หมายถึงไม่ตั้งใจทำอย่างเต็มที่ “เม็ด” หมายถึง โทก มาจากคำว่า “หมกเม็ด” “แทงก์ฟาร์ม” (tank farm) หมายถึง โรงอาหาร และ “เฮงการ์” (hangar) หมายถึงอาคารนอน นอกจากนี้ยังพบประเพณีที่แสดงความเป็นพี่เป็นน้องทหารอากาศ ตัวอย่างเช่น ประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและประเพณีเปลี่ยนผ่านของนายทหารนักเรียนคอมมานโดโดยการ “ทัวร์ตีค” และ “พี่พบน้อง” เพื่อให้รุ่นน้องทำความรู้จักและรับการทดสอบจากรุ่นพี่ ตลอดจนเรื่องเล่าของครูการบินผู้เสียสละที่มีบทบาทในการหล่อหลอมให้ทหารอากาศทำหน้าที่ด้วยความเสียสละ

แง่มุมที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาอย่างละเอียดต่อไปคือการที่ทหารอากาศไทยรับวัฒนธรรมสากลจากตะวันตก และการผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับธรรมเนียมของทหารของประเทศมหาอำนาจ เนื่องจากกองทัพอากาศรับเทคโนโลยีและความรู้ด้านการบินรวมถึงวิทยาการทางทหารจากชาติตะวันตก ทั้งจากประเทศในยุโรปและอเมริกาส่งผลต่อแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับความคิดทางทหารของไทย ลักษณะดังกล่าวเห็นได้จากการกำหนดให้มีการเจิมเครื่องบินในพิธีรับเครื่องบินเข้าประจำการ จากแนวคิดเดียวกับการนิมนต์พระสงฆ์ให้เจิมยานพาหนะและอาคารเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่ในบริบทของกองทัพอากาศพบการ

เจิมทั้งวัตถุและบุคคลโดยพระเกจิอาจารย์ที่สังคมกองทัพอากาศเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์จาก การนำ การเจิมซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติทางศาสนาในสังคมไทยมาประยุกต์ใช้กับเครื่องบิน พาหนะที่เป็นผลผลิตจาก ความรู้และเทคโนโลยีของชาติตะวันตกที่มีความสำคัญต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ของ นักบิน การเจิมจึงเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในการทำงานภายใต้ความเสี ยง นอกเหนือจากการปฏิบัติตามความรู้และกฎการบิน นอกจากนี้เมื่อเครื่องบินครบวาระปลดประจำการ ก็มีพิธีปลดประจำการเครื่องบินเช่นเดียวกับพิธีเกษียณอายุราชการของทหารอากาศ แสดงถึงวิถีคิดใน สังคมทหารอากาศที่เปรียบเครื่องบินเป็นทหารอากาศคนหนึ่ง

นอกจากนี้มีการรับวัฒนธรรมการบินและประเพณีของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐดูังเห็นได้ จากประเพณีฉลองหลังจกศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินปล่อยเดี่ยว หลังทำการบินจะได้รับการ แสดงความยินดีจากครูการบินและนักบินรุ่นพี่ด้วยการฉีดน้ำใส่ศิษย์การบินทุกคนในรุ่นไม่เฉพาะแต่ คนสุดท้าย ลักษณะดังกล่าวเหมือนการทำ “water salute” แก่เครื่องบินพาณิชย์และเครื่องบิน ทหารเมื่อลงจอดครั้งแรกก่อนมีพิธีรับเครื่องบินเข้าประจำการ และการทำ “water dump” คือการ โยนนักเรียนที่ทำการบินปล่อยเดี่ยวครั้งแรกหรือสำเร็จหลักสูตรการบินลงบ่อน้ำซึ่งเป็นประเพณีใน โรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา (ภวิน สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) จากการศึกษา เบื้องต้นพบว่าทหารอากาศไทยกับทหารอากาศสากลใช้ “น้ำ” เป็นสัญลักษณ์ในประเพณีการเปลี่ยน ผ่านเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยยังพบข้อมูลคติชนทหารอากาศที่เกี่ยวข้องกับอากาศยานและเทคโนโลยีการบิน แสดงให้ เห็นอัตลักษณ์ของทหารอากาศ โดยเฉพาะคำกล่าวของผู้ให้กำเนิดกิจการการบินของไทยและคำพูด ของบุพการีทหารอากาศ นายทหารบกกลุ่มแรกที่เดินทางไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส ตัวอย่างเช่น “กำลังในอากาศ เป็นโลอันแท้จริงอย่างเดียวกันมิให้การสงครามมาถึงท่ามกลาง ประเทศของเราได้ ทั้งเป็นประโยชน์ใหญ่ยิ่งในเวลาปกติ” แสดงให้เห็นการนิยามตนเองของทหาร อากาศว่าเป็นทหารของประเทศและมีหน้าที่ปกป้องประเทศจากสงคราม อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีส่วนใน การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า และ “ทหารอากาศทำงานเป็นวินาที” เป็นการนิยามคุณลักษณะการ ทำงานของทหารอากาศที่มีความรวดเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับความเร็วสูงของเครื่องบิน รวมทั้งระบบ คิดในการตั้งนามเรียกขานของนักบิน และการเรียกนักบินแบบเป็นทางการว่าผู้ทำการในอากาศ นอกจากนั้นคติพจน์ของหน่วยงานยังสอดคล้องกับการนิยามอัตลักษณ์ของทหารอากาศ อาทิ โรงเรียนการบินนิยามตนเองว่าเป็น “สถาบันหลักในการผลิตนักรบทางอากาศ” การนิยามตนเองของ หน่วยบัญชาการอากาศโยธินว่าเป็น “นักรบอินทรี” รวมทั้งการใช้ “ขอชัยพฤษ์” เป็นสัญลักษณ์ แทนนักเรียนนายเรืออากาศ ทหารอากาศ และหมายถึงระดับความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต ราชการ ดังจะเห็นได้จากจำนวนของขอชัยพฤษ์บนหน้าหมวกของนายทหารซึ่งสัมพันธ์กับการเลื่อน ลำดับชั้นยศ

ความน่าสนใจของคติชนทหารอากาศประการสำคัญคือบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของ ทหารอากาศโดยใช้คติชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความรับรู้เกี่ยวกับตัวตนของทหารอากาศด้วยการ นิยามความเป็นทหารอากาศเพื่อตอบคำถามว่าทหารอากาศคือใคร มีตำแหน่งแห่งที่ใดในกองทัพไทย และประเทศไทย อัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งประกอบสร้างจากหลายปัจจัย แบ่งออกได้เป็นอัตลักษณ์ ระดับปัจเจกและอัตลักษณ์ระดับสังคม อัตลักษณ์ระดับสังคมมักมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจเจกบุคคลผู้ เป็นสมาชิกของสังคม การแสดงอัตลักษณ์ทั้งระดับปัจเจกและระดับสังคมเป็นการเน้นย้ำถึงความต่าง ระหว่างพวกเรากับพวกเขาและทำให้อัตลักษณ์ของพวกเรายิ่งเด่นชัด อัตลักษณ์ยังเป็นเครื่องมือ สำคัญในการเน้นย้ำความเป็นหนึ่งเดียวกันและก่อให้เกิดความมั่นคงของกลุ่ม (Stuart Hall, 2013: Kathryn Woodward, 1997: อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มีด้วยกันสองส่วน ส่วนที่หนึ่งคือการสร้างสำนึกและการรับรู้ ความหมายของตัวตนของปัจเจกบุคคล สำหรับนักเรียนนายเรืออากาศ การรับรู้ความหมายของ ตนเองเกิดขึ้นจากการประกอบสร้างของสังคมโรงเรียนและสังคมกองทัพผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน รุ่นพี่รุ่นน้อง นายทหารอากาศ จากนั้นจึงยอมรับและเข้าใจสถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตนต่อบุคคล ดังกล่าว เกิดเป็นกระบวนการสร้างสำนึกและกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ การตระหนักรู้ความหมาย ของการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศเกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน จากการใช้คำนำหน้าชื่อว่า “นักเรียนนายเรืออากาศ” การสวมเครื่องแบบ การประดับเครื่องหมาย การแสดงความเคารพผู้มี อาวุโสสูงกว่า และการปฏิบัติตามวินัยทหาร สำหรับส่วนที่สองเป็นการแสดงอัตลักษณ์ดังกล่าวเพื่อ แสดงความเหนียวแน่นของกลุ่ม การแสดงออกอัตลักษณ์อาจแสดงต่อกลุ่มเดียวกันเพื่อขับเน้น ความเป็นกลุ่ม และแสดงต่อคนนอกกลุ่มเพื่อตระหนักรู้ถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มเรากับกลุ่มอื่น ตัวอย่างเช่นการใช้รหัสภาษาเฉพาะซึ่งรับรู้กันในกลุ่มนายเรืออากาศ การร้องเพลงประจำสถาบันใน งานชุมนุมศิษย์เก่านายเรืออากาศ และการแสดงต่อคนนอกกลุ่ม อาทิ การประดับเครื่องหมายที่สื่อ การเป็นทหารรักษาพระองค์ และการร้องเพลงเชียร์ในการแข่งขันกีฬาประเพณีโรงเรียนทหาร-ตำรวจ

ทหารอากาศสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศเพื่อบอกตัวตนและแสดงความโดดเด่นที่ แตกต่างจากทหารเหล่าทัพอื่นผ่านข้อมูลคติชนทหาร แม้ทหารอากาศทุกคนในกองทัพอากาศไม่ได้ รู้จักกันแต่ทุกคนรับรู้ค่านิยมในวัฒนธรรมและประเพณีซึ่งก็คือข้อมูลคติชนทหารอากาศ และคติชน ดังกล่าวทำให้กลุ่มบุคคลมีสำนึกในอัตลักษณ์ของกลุ่ม² (Alan Dundes, 1965: 11) การรับรู้ตัวตน

² ต้นฉบับมีความว่า “In theory a group must consist of at least two persons, but generally most groups consist of many individuals. A member of the group may not know all other members, but he will probably know the common core of traditions belonging to the group, traditions which help the group have a sense of group identity”

เป็นทหารอากาศได้รับการเชื่อมโยงกับการปฏิบัติภารกิจและสถานที่ปฏิบัติภารกิจของทหารอากาศ โดยเฉพาะ “การบิน” “อากาศยาน” และ “ท้องฟ้า” “ข้อชัยพลฤกษ์” และ “อินทรี” รวมถึงเชื่อมโยงกับคุณลักษณะของทหารในฐานะนักรบ โดยผ่านกระบวนการของคติชน อาทิ การเข้าร่วมประเพณีและพิธีทางทหารที่ปลูกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การกล่าวปฏิญาณที่แฝงการสอนจรรยาบรรณทางทหาร การท่องจำเนื้อร้องและการร้องเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงความทรงจำสมัยเป็นนักเรียนทหาร การฟังตำนาน การถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของสถาบันและวีรกรรมของศิษย์เก่าเพื่อผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเสียสละแก่ทหารอากาศจากรุ่นสู่รุ่น คติชนเหล่านี้ทำให้ทหารอากาศมีความทรงจำบางอย่างร่วมกันและมีอัตลักษณ์บางประการร่วมกันกับทหารบกและทหารเรือ ได้แก่ อัตลักษณ์ที่แสดงคุณลักษณะด้านการรบ อัตลักษณ์ที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันสำคัญของชาติ และอัตลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ทหารอากาศสำนึกในความเป็นทหารอากาศ อาทิ อัตลักษณ์ที่แสดงหน้าที่ปกป้องอธิปไตยเหนือน่านฟ้าไทย อัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นนักรบผู้เชี่ยวชาญและมีความเป็นทหารสากล

ผู้วิจัยยังพบว่าอัตลักษณ์ของทหารอากาศในระดับปัจเจกบุคคลได้รับอิทธิพลโดยตรงจากอัตลักษณ์ของกองทัพอากาศที่สอดคล้องกับค่านิยมหลักกองทัพอากาศและนโยบายของผู้บังคับบัญชาของกองทัพอากาศและกระทรวงกลาโหม รวมถึงกลไกในกระบวนการขัดเกลาและหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศผ่านคติชนทหารอากาศ ทำให้เห็นบทบาทหน้าที่หลายประการของคติชนดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชน (Functions of Folklore) ในการวิเคราะห์ให้เห็นบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในเบื้องต้นพบว่า คติชนทหารอากาศมีบทบาทหลายประการ อาทิ การสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศด้วยพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านจากพลเรือนเป็นทหารอากาศและตำนานเรื่องเล่าตัวตนซึ่งมีส่วนในการหลอมความคิดเรื่องระบบอาวุโส ระบบการบังคับบัญชา และความเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่น บทบาทในการสร้างความผูกพันระหว่างทหารอากาศ และการสร้างความเชื่อมั่นทางใจแก่ผู้ทำการในอากาศ รวมถึงบทบาทสำคัญในการสร้างความทรงจำร่วมในกลุ่มทหารอากาศ

ความทรงจำร่วมของกลุ่มบุคคลมีทั้งความทรงจำร่วมแบบทางการ เช่น ความเป็นมาของกองทัพอากาศ คุณูปการของบุพการีทหารอากาศ และความทรงจำร่วมที่ไม่เป็นทางการ เช่น ตำนาน “เจ้าพ่อเสือ” ของโรงเรียนการบิน เรื่องเล่าระหว่างการฝึกของนักเรียนคอมมานโด เนื่องจากความทรงจำร่วมเป็นสิ่งที่มิพลังไม่ได้เป็นเพียงแค่สิ่งที่กำหนดขึ้นมาแต่เป็นการประกอบสร้างขึ้นทางสังคม โดยสิ่งที่เป็นความทรงจำร่วมมีลักษณะที่คงทน สามารถดึงเอาสิ่งที่มีลักษณะพื้นฐานเพื่อที่จะใช้เชื่อมโยงปัจเจกแต่ละคนที่เป็นสมาชิกของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน โดยปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกเหล่านี้จะทำหน้าที่จดจำเรื่องราวของสังคมร่วมกัน กองทัพเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีความทรงจำร่วมของตน ความทรงจำดังกล่าวจะถูกประกอบสร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ และแยกออกจากความทรงจำของปัจเจกบุคคล อาจเป็นอดีตที่ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ แต่สิ่งสำคัญก็คือความทรงจำร่วมที่เกิดขึ้นนั้นจะ

กลายเป็นที่จดจำของสมาชิกในสังคม (Maurice Halbwachs, 1992) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจะใช้กรอบแนวคิดเรื่องความทรงจำร่วม (Collective Memory) เพื่อประกอบการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนด้วย

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอย่างลึกซึ้งเพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศ และอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ได้รับการประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศประเภทต่าง ๆ รวมถึงวิเคราะห์ว่าคติชนทหารอากาศมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคติชนทหารอากาศและอัตลักษณ์ของทหารอากาศ พบว่ายังไม่มีผู้ใดสนใจศึกษาข้อมูลคติชนทหารอากาศด้วยวิธีวิทยาทางคติชน งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ อาทิ สาขาการปกครอง มีงานวิจัยเรื่อง **กองทัพสมัยใหม่ของไทย: การประดิษฐ์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนทางทหาร** (2551) ของ จรุงญ จำปาทอง กล่าวถึงการประดิษฐ์พิธีการทางทหารเพื่อสร้างอุดมการณ์ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในการปกครองแบบประชาธิปไตย งานวิจัยเรื่อง **การเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารกองประจำการ (ทหารเกณฑ์) ในกรุงเทพมหานคร** (2540) ของ ณิชยากระจางสนธิ์ กล่าวถึงการศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารกองประจำการในกระบวนการปรับเปลี่ยนบุคคลพลเรือนให้มีความเป็นทหารและการศึกษาด้านสังคมวิทยาโดยใช้แนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคมในการศึกษานักเรียนนายเรืออากาศ ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง **การถ่ายทอดลักษณะความเป็นทหารกับความยึดมั่นผูกพันต่ออาชีพ: ศึกษากรณีนักเรียนนายเรืออากาศ** (2539) ของ ดุสิต น้ำฝน นอกจากนี้พบงานวิจัยด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการจัดการการบิน มีงานวิจัยเรื่อง **ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาสำนักงานนิรภัยทหารอากาศ** (2551) ของ อรอนงค์ อุตตมะเวทิน ด้านหลักสูตรและการสอน มีการวิจัยเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการสนทนาภาษาอังกฤษกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนจำอากาศ โรงเรียนจำอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ** (2539) ของ กันยาร์ตน์ เหลือล้น

จากการนำเสนอข้อมูลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าแม้คติชนทหารอากาศจะมีหลายประเภทและมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการแต่ยังไม่พบการศึกษาทางคติชนวิทยาใดให้ความสนใจศึกษาคติชนทหารอากาศ ทั้งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความทรงจำร่วมและหลอมรวมความเป็นกลุ่มของทหารอากาศ หากได้มีการศึกษารวบรวมข้อมูลคติชนทหารอากาศและนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบโดยผสมผสานแนวคิดทฤษฎีทางคติชนวิทยาซึ่งน่าจะทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศในการประกอบสร้างอัตลักษณ์กลุ่มและการสร้างความทรงจำร่วมระหว่างทหารอากาศไทย นอกจากนี้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อการศึกษาคติชนวิทยาในประเทศไทยและกองทัพอากาศไทย ในแง่ประโยชน์ต่อการศึกษาคติชนวิทยาในประเทศไทย การศึกษาคติชนทหารอากาศเป็นตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาคติชนของกลุ่มอาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ถือเป็น

เป็นตัวอย่างของการศึกษาคติชนสมัยใหม่ ในแง่ประโยชน์ต่อกองทัพอากาศไทย สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างกำลังพลที่มีสำนึกความเป็นทหารอากาศ และผลการศึกษายังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างทหารอากาศเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อผลผลิตของกองทัพอากาศ นอกจากนี้องค์ความรู้จากการศึกษาคติชนทหารอากาศยังสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนด้านภาษาและวัฒนธรรมทหาร การพัฒนาความเป็นผู้นำ และการเรียนการสอนเกี่ยวกับคติชนของทหารในสถาบันการศึกษาของกองทัพอากาศและสถาบันทหารอื่น ๆ ต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางคติชนที่ปรากฏในสังคมทหารอากาศ โดยเฉพาะตำนานและความเชื่อ เรื่องเล่า ประเพณี พิธีทางทหาร วัตถุมงคล บทเพลง และวิถีปฏิบัติ และจะศึกษาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ ความทรงจำร่วม และบทบาทหน้าที่ของคติชนเพื่อวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้วยการใช้คติชนเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมและปลูกฝังคุณลักษณะของทหารอากาศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์

1. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย
2. อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทย
3. บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศไทย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยมี 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นทหาร แนวคิดว่าด้วยความเป็นทหารอากาศ และแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับสากล
2. คติชนทหารอากาศไทยที่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย ได้แก่ ตำนานและเรื่องเล่า ประเพณี พิธีทางทหาร บทเพลง และวิถีปฏิบัติ อัตลักษณ์ทหารอากาศที่ประกอบสร้างขึ้นมีทั้งอัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารเหล่าอื่นและอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศ
 3. คติชนทหารอากาศไทยมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย สร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศไทย และสร้างความมั่นคงทางใจในการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย

1.4 ขอบเขตข้อมูลของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศโดยใช้ข้อมูลทางคติชนทหารอากาศประเภท ประเพณี และพิธี วิถีปฏิบัติ บทเพลง เรื่องเล่า ความเชื่อและวัตถุมงคลที่พบในหน่วยงานกองทัพอากาศ หน่วยงานขึ้นตรงต่อกองทัพอากาศมี 6 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) กองบัญชาการกองทัพอากาศ 2) ส่วนบัญชาการ 3) ส่วนกำลังรบ 4) ส่วนการศึกษา 5) ส่วนส่งกำลังบำรุง และ 6)

ส่วนกิจการพิเศษ ผู้วิจัยเลือกศึกษาคติชนทหารอากาศจากหน่วยงานในส่วนการศึกษาและส่วนกำลังรบ เนื่องจากเป็นสถาบันที่สร้างและหล่อหลอมกำลังพลหลักของกองทัพอากาศทั้งความรู้ด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาทหารและภาวะผู้นำ และจรรยาบรรณ นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวได้รับการสถาปนาขึ้นในระยะแรกของการก่อตั้งกองทัพอากาศจึงมีข้อมูลคติชนหลากหลายประเภททั้งคติชนที่หน่วยงานกำหนดขึ้นและเป็นคติชนที่มีร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ในกองทัพอากาศ และคติชนที่ปัจเจกบุคคลสร้างขึ้นเนื่องจากวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือก 3 หน่วยงาน ดังนี้

1. หน่วยการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช (รร.นบก.) เนื่องเป็นสถาบันหลักในการผลิตนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพอากาศ ทั้งเหล่าทหารนักบินและเหล่าสายวิทยาการสนับสนุนต่าง ๆ

2. หน่วยกำลังรบทางอากาศ ได้แก่ โรงเรียนการบิน (รร.การบิน) มีหน้าที่หลักในการผลิตทหารอากาศเหล่านักบินผู้เป็นนักรบทางอากาศ

3. หน่วยกำลังรบภาคพื้น ได้แก่ หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน (อย.) ซึ่งมีหน้าที่เตรียมและปฏิบัติการใช้กำลังภาคพื้น การต่อสู้อากาศยาน และการปฏิบัติการพิเศษซึ่งมีลักษณะและหน้าที่อันเป็นเอกลักษณ์ในฐานะนักรบภาคพื้นของกองทัพอากาศ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคติชนทหารอากาศที่พบระหว่างปี พ.ศ.2557-2561 โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสื่อสังคมที่ได้รับการบันทึกไว้ และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับชั้นความลับและข้อจำกัดของทางราชการ รวมถึงการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเมื่อมีการจัดกิจกรรมในสนามวิจัยและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนอกสนามวิจัยเพื่อตรวจสอบข้อมูลและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทหารอากาศ ข้อมูลคติชนทหารอากาศประเภทตำนานและเรื่องเล่า ประเพณี พิธีทางทหาร บทเพลง วิถีปฏิบัติ และเอกสารที่กล่าวถึง อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม

2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามทางคติชนวิทยาจากหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้การศึกษาและการฝึกทางทหารของกองทัพอากาศ 3 แห่ง คือ 1) โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช เขตสายไหม กรุงเทพฯ 2) โรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และ 3) หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ วิธีการดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์บุคลากรของกองทัพอากาศไทยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการใช้คติชนทหารอากาศไทย ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูล อาทิ นักเรียนบังคับบัญชา นักเรียนนายเรืออากาศ ครูและศิษย์การบิน นักบิน

กองทัพอากาศ ผู้วางแผนการฝึกและนักเรียนหลักสูตรปฏิบัติการพิเศษ อนุศาสตราจารย์กองทัพอากาศ ผู้แต่งเพลงของกองทัพอากาศ บุคคลที่ได้รับการกล่าวถึงในตำนานและเรื่องเล่า และบุคลากรอาวุโส เป็นต้น

2.2 การสังเกตการณ์ ประกอบด้วย การสังเกตการณ์พิธีการ ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ของทหารอากาศไทย ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อาทิ พิธีรับนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 งานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ และการสนทนาในหมู่นักเรียนทหาร เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ถ้าหากเข้าร่วมไม่ได้จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าวแทน

3. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่มีลักษณะที่สอดคล้องและแตกต่างจากทหารเหล่าอื่น และศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวซึ่งสัมพันธ์กับคติชนทหารอากาศไทยที่ได้รับการสืบทอดและสร้างสรรค์ในสังคมกองทัพอากาศไทย

3.2 แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยา เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของคติชนทหารอากาศไทย

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. เรียบเรียงผลการวิจัย

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1.6 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ระยะเวลาการเก็บข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 5 ปี ระหว่าง พ.ศ.2557-2561 โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงทดลองเก็บข้อมูลเบื้องต้นระหว่างปี พ.ศ.2557-2560 และช่วงเก็บข้อมูลจริงจากภาคสนามระหว่างปี พ.ศ.2560-2561 กลุ่มข้อมูลและรายละเอียดของการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่มสำคัญ คือ 1) การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริยาธิราช 2) การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนการบิน และ 3) การเก็บข้อมูลคติชนของนักเรียนคอมมานโด ดังนี้

1.1 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริยาธิราช

ตารางที่ 1 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริยาธิราช

สถานที่	ช่วงเวลา	ข้อมูลที่เก็บเรียงตามลำดับ	ผู้ให้ข้อมูล
รร.นายเรืออากาศ นวมินกษัตริยาธิราช	มกราคม	พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัย เฉลิมพล	- นักเรียนนายเรืออากาศ - นักเรียนรุ่นพี่ที่เป็นครูฝึก สวนสนาม

สถานที่	ช่วงเวลา	ข้อมูลที่เก็บเรียงตามลำดับ	ผู้ให้ข้อมูล
	กุมภาพันธ์- พฤษภาคม	- กราบลาเสด็จพ่อ ร.5 “ท้าวตึก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” “ชุด” กระป๋อง - พิธีเลื่อนชั้น และประดับ เครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดง ความสามารถ	- นักเรียนใหม่ - หัวหน้ากองพันนักเรียนใหม่ - นักเรียนบังคับบัญชา - นายทหารปกครอง - ทหารอากาศที่เป็นศิษย์ แก่นายเรืออากาศ
	ต้นมิถุนายน	งาน “ช่อชัยพุกษ์”	- นักเรียนใหม่ - นักเรียนรุ่นพี่ผู้จัดงาน
	ธันวาคม	- ส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ ลงน้ำ” งาน “อาลัยดอน” งานชุมนุมนายเรืออากาศ - พิธีประดับเครื่องหมายยศเรือ อากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่ - พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและ สวนสนามของทหารรักษาพระองค์	- นักเรียนนายเรืออากาศ ชั้นปีสุดท้าย - ศิษย์แก่นายเรืออากาศ ผู้จัดงานและผู้เข้าร่วมงาน - ทหารอากาศใหม่ - นักเรียนนายเรืออากาศ - รุ่นพี่ผู้เป็นครูฝึก สวนสนาม
	- ช่วงปิดเทอม: มกราคม-มีนาคม - ช่วงหลังเรียนจบ: ธันวาคม - ช่วงกีฬาประเพณี รร.ทหาร-ตำรวจ: กรกฎาคม	- เรื่องเล่าและวิถีปฏิบัติของนักเรียน นายเรืออากาศ - เพลงเชียร์นายเรืออากาศ	- นักเรียนนายเรืออากาศ ที่เคยฟัง/ประสบเหตุ เดียวกัน - กองเชียร์นายเรืออากาศ
	- วันหยุดราชการ/ นอกเวลางาน	- เรื่องเล่าและวิถีปฏิบัติของ ทหารอากาศ - เพลงของกองทัพอากาศ	- ทหารอากาศที่เป็นศิษย์ แก่นายเรืออากาศ - ทหารอากาศในโรงเรียน - ทหารอากาศใน วังดุริยางค์

1.2 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนการบิน

ตารางที่ 2 การเก็บข้อมูลคติชนในโรงเรียนการบิน

สถานที่	ระยะเวลา	ข้อมูลที่เก็บ	ผู้ให้ข้อมูล
รร.การบิน	พฤษภาคม หรือมิถุนายน	- งานทำบุญประเพณี ศาลเจ้าพ่อเสือ - เรื่องเล่าของ “เจ้าพ่อเสือ” - วัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ	- ทหารอากาศผู้ศรัทธา เจ้าพ่อเสือ - ผู้ประกอบพิธีบวงสรวง - ศิษย์การบินผู้เข้าร่วมพิธี
	- ช่วงฝึกบิน ช่วงพักบิน และ หลังจบศิษย์การบินซึ่งแต่ละรุ่น อาจมีช่วงเวลาต่างกัน เช่น รุ่น 138-58-2 จบ พ.ค.60 / รุ่น 139-59-1 จบ ธ.ค.60 / รุ่น 140-60-1 จบ ก.ค.61	- การทดลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยว - เรื่องเล่าในกลุ่มศิษย์การบิน	- ศิษย์การบินที่ผ่านการบินเดี่ยว - ครูการบิน - นักบินทหารอากาศรุ่นพี่

1.3 การเก็บข้อมูลคติชนของนักเรียนคอมมานโด

ตารางที่ 3 การเก็บข้อมูลคติชนของนักเรียนคอมมานโด

สถานที่	ระยะเวลา	ข้อมูลที่เก็บ	ผู้ให้ข้อมูล
ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากสนามวิจัยเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับการฝึก	ก่อนเริ่มหลักสูตรช่วงเดือน พฤศจิกายน ช่วงพักการฝึก และหลังจบหลักสูตรช่วงเดือนมีนาคม	การ “ฝากยศ” ประเพณี “พี่บ่น้อง”	- ทหารอากาศที่ผ่านการฝึกคอมมานโด - ทหารอากาศผู้ดูแลหลักสูตรและการฝึกคอมมานโด - ทหารอากาศหน่วยปฏิบัติการพิเศษ

2. การเตรียมตัวก่อนลงภาคสนาม

ถึงแม้ความเป็น “คนใน” วัฒนธรรมทหารอากาศทำให้ผู้วิจัยเห็นความเป็นไปได้ของการวิจัยและแนวทางการเก็บข้อมูลแต่การสวมแว่นนักคติชนและมองสนามวิจัยด้วยสายตา “คนนอก” ควบคู่กันไปทำให้ต้องเตรียมตัวมากขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง โดยให้สถานภาพและบทบาทของผู้วิจัยส่งผลน้อยที่สุดต่อการตัดสินใจเปิดเผยหรือปกปิดข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทั้งที่มีอาวุโสทางทหารน้อยกว่าและมีอาวุโสทางทหารสูงกว่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการวางแผนการเก็บข้อมูล การเตรียมคำถาม และการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเก็บข้อมูล

2.1 การวางแผนทางการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นงานวิจัยจากการศึกษาประเพณีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นทหารอากาศ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลคติชนต่าง ๆ ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ และพบว่าในหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้การฝึกศึกษาทางทหารแก่ทหารอากาศมีประเพณี พิธี ตลอดจนคติชนหลายประเภทที่น่าสนใจและมีบทบาทต่อการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ อีกทั้งไม่เคยมีผู้ใดรวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาก่อน ผู้วิจัยจึงกำหนดโครงสร้างของการวิจัย วางแผนการเก็บข้อมูลในสนามวิจัย และสืบค้นข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งจากหนังสือหรือเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้ สื่อสังคมออนไลน์ และประมวลภาพกิจกรรม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ข้อมูลดังกล่าวได้แก่

- หนังสือหรือเอกสาร อาทิ 100 ปีการบินของบุพการีทหารอากาศ ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ หนังสือที่ระลึกในโอกาสครบรอบการก่อตั้งโรงเรียนนายเรืออากาศฯ หนังสือรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศ บันทึกนักเรียนใหม่ แนวทางการฝึกหน่วยคอมมานโด ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและกระบวนการสร้างทหารอากาศและคติชนของสถาบันและกลุ่มทหารอากาศ

- สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล อาทิ เพจเฟซบุ๊กประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช เพจบุ๊กของกองพันนักเรียนนายเรืออากาศ เพจบุ๊กของโรงเรียนการบิน และเว็บไซต์ของกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ (The USAFA Association of Graduates) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติที่ได้รับเลือกให้สื่อแสดงในพื้นที่สาธารณะและเป็นเครื่องมือหนึ่งในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากผู้วิจัย

- ประมวลภาพกิจกรรมของนักเรียนนายเรืออากาศและกิจกรรมของศิษย์การบิน อาทิ ภาพกิจกรรมของนักเรียนใหม่ในปีที่ผ่านมา ภาพกิจกรรมบางส่วนของศิษย์การบิน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจในกิจกรรม ประเพณี และสิ่งที่จะพบในภาคสนามและสามารถวางแผนการเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมมากขึ้น

2.2 การติดต่อผู้ให้ข้อมูลและวางแผนการลงภาคสนาม ในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ผู้วิจัยถือเป็น “คนใน” จึงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมและติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศในหน่วยงานได้ด้วยตนเอง แต่ในพื้นที่ภาคสนามอีกสองแห่งแม้ผู้วิจัยจะเป็นทหารอากาศแต่ก็เป็น “คนนอกหน่วย” จึงต้องได้รับการแนะนำผ่าน “คนในหน่วย” หรือผู้เป็นที่รู้จักของคนในหน่วยจึงจะสามารถเก็บข้อมูลในหน่วยงานดังกล่าวได้ จากนั้นผู้วิจัยจึงวางแผนการลงภาคสนามในช่วงที่มีพิธีหรือประเพณีดังกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ “ระยะเวลาการเก็บข้อมูล”

2.3 การเตรียมคำถามและแผนการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจะตั้งเป้าหมายของการเก็บข้อมูล ตั้งประเด็นคำถาม และแบ่งหน้าที่การเก็บข้อมูลกับผู้ช่วยวิจัยให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นไปตามแผนที่วางไว้เนื่องด้วยความเคร่งครัดในระเบียบวินัยของผู้ให้ข้อมูลและความมีระเบียบแบบแผนของสถาบันทหาร แต่ในบางครั้งก็มีเหตุให้ผู้วิจัยต้องปรับแผนการปฏิบัติงาน เช่น ต้องเปลี่ยนตัวผู้ให้ข้อมูลหรือช่วงเวลาการเก็บข้อมูลกะทันหันแต่ก็ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้กำหนดไว้และได้เรียนรู้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

2.4 อุปกรณ์สำหรับเก็บข้อมูล อุปกรณ์สำคัญที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูป หรือกล้องมือถือที่มีความละเอียด 12 ล้านพิกเซลขึ้นไปและรองรับการถ่ายวิดีโอที่มีความละเอียดสูงสุดแบบ Ultra High Definition เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก เครื่องเขียน และคอมพิวเตอร์แบบพกพาเนื่องจากในบางครั้งผู้วิจัยต้องเปิดไฟล์ภาพประกอบการซักถามในกรณีที่ผู้วิจัยสืบค้นได้ข้อมูลบางประการแล้วแต่ต้องการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้การเลือกใช้อุปกรณ์ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และ “ตัวตน” ของผู้วิจัยในแต่ละพื้นที่วิจัยด้วย ตัวอย่างเช่นการเก็บข้อมูลในงาน “ซ่อชัยพลกษ” และ “อาลัยดอน” ตัวตนของผู้วิจัยที่รับรู้ร่วมกันในโรงเรียนนายเรืออากาศคือการเป็นอาจารย์ และคนส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ก็รับรู้บทบาทในฐานะผู้วิจัยด้วยเช่นกัน แต่ด้วยวัฒนธรรมทหารนั้นมีอิทธิพลเด่นชัดกว่า ผู้วิจัยจึงมี “ตำแหน่งที่นิ่ง” ด้านหน้าร่วมกับทหารผู้ใหญ่ทำให้ไม่เหมาะนักที่จะลุกขึ้นถ่ายภาพและเดินเข้าออกเพื่อเก็บข้อมูลบ่อยครั้ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กล้องมือถือถ่ายวิดีโอ จดบันทึก และบันทึกเสียงด้วยจากจุดที่นิ่งแทน ในบางครั้งผู้วิจัยทราบว่าผู้จัดงานบันทึกความทรงจำในงานด้วยอุปกรณ์สมัยใหม่อย่าง “โดรน (Drone)” ผู้วิจัยก็จะติดต่อขอภาพดังกล่าวด้วย เช่น การเก็บข้อมูลในงานชุมนุมนายเรืออากาศมีการจัดผังที่นั่งเป็นอักษรคำว่า “ชนอ.” (ชุมนุมนายเรืออากาศ) ซึ่งต้องมองลงมาจากระดับสูงจึงจะเห็นได้ และการเก็บข้อมูลก่อนพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์มีการแปรอักษรคำว่า “ภปร.” ในลักษณะเดียวกันนี้

2.5 การวางแผนการเดินทางและที่พัก พื้นที่เก็บข้อมูลของงานวิจัยนี้อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตหน่วยงานทหารจึงต้องมีป้ายอนุญาตจากทางราชการในการผ่านเข้าออก

2.6 การเตรียมของตอบแทนผู้ให้ข้อมูลและผู้แนะนำผู้วิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาข้อมูลในสนามวิจัยซึ่งศาสตร์ด้านคติชนวิทยา ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ในทางกลับกันจากการสืบค้นข้อมูลก็ยังไม่พบการศึกษาทหารอากาศด้วยระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาทั้งที่ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศมีการศึกษาวิจัยด้านนี้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นเพื่อแสดงความขอบคุณผู้มีส่วนในการเปลี่ยนผ่านเปิดโลกทัศน์การศึกษาด้าน

คติชนวิทยาในกองทัพอากาศ ผู้วิจัยจึงเลือกของตอบแทนที่เป็นที่ชื่นชอบและเหมาะสมกับสถานภาพและบทบาทระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นนักเรียนทหารของผู้วิจัย การเลือกตอบแทนจึงต้องคำนึงถึงข้อนี้ที่สำคัญ ของตอบแทนมีดังเช่น ขนมและชากาแฟ อุปกรณ์การเรียน และเสื้องานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์

3. การลงภาคสนาม

3.1 *การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล* ในการลงภาคสนามผู้วิจัยจะติดต่อผู้ให้ข้อมูลก่อนล่วงหน้าพร้อมอธิบายการวิจัยนี้โดยสังเขป วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล เหตุผลที่ขอความอนุเคราะห์หรือเลือกผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมและสมัครใจให้ข้อมูลจึงนัดหมายวันและเวลาโดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นลำดับแรก ในกรณีที่เป็นการทหารอากาศชั้นผู้ใหญ่ต้องเผื่อเวลาการนัดหมายล่วงหน้าผ่านทหารที่มีหน้าที่ประสานงานและติดตามผลการนัดหมายเป็นระยะเนื่องจากในวันดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลอาจมีภารกิจเร่งด่วนและต้องทำการนัดหมายใหม่อีกครั้ง แต่การนัดหมายกับผู้มีอาวุโสน้อยกว่าผู้วิจัยจะได้รับการตอบตกลงและสามารถกำหนดวันเวลานัดหมายที่แน่นอนได้ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลอยู่ในสังคมทหารอากาศซึ่งระบบอาวุโสมีความเข้มแข็งและจริงจัง ระบบดังกล่าวจึงเอื้อประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม “ความเกรงใจ” ดังกล่าวเป็นทั้งข้อดีและข้อควรคำนึงซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในปัญหา อุปสรรค และการแก้ไขต่อไป

3.2 *การเข้าถึงข้อมูล* เมื่อใกล้ถึงวันนัดหมายผู้วิจัยจะติดต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันวันและเวลาตามที่กำหนด เมื่อถึงวันนัดหมาย ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ ถ่ายภาพผู้ให้ข้อมูล และระหว่างการสัมภาษณ์จะจับบันทึกหรือพิมพ์สัมผัสไปพร้อมกันเพื่อเป็นการสำรองข้อมูลถ้าหากไฟล์เสียงที่บันทึกไว้เกิดขัดข้องแล้วมาทราบภายหลังจะได้มีข้อมูลเอกสารโดยไม่ต้องขอสัมภาษณ์ใหม่อีกครั้ง ถ้าหากเป็นการเก็บข้อมูลวัตถุุมงคลและบทเพลงผู้วิจัยจะขออนุญาตถ่ายภาพวัตถุุมงคล คัดลอกหรือสำเนาเนื้อเพลงเพื่อศึกษาเพิ่มเติม ผู้ให้ข้อมูลบางท่านอาจไม่นำวัตถุุมงคลทั้งหมดมาให้ถ่ายภาพเนื่องจากบางชิ้นเป็นของหายากหรือชำรุดง่าย ผู้วิจัยจะเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล อย่างไรก็ตามเมื่อการสัมภาษณ์ดำเนินไปด้วย **“การให้เกียรติ ให้ความจริงใจ ตั้งใจฟัง และไม่เร่งเร้า”** โดยแสดงตนเป็น “ผู้ขอความรู้” ก็จะได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และนำไปต่อยอดในการวิจัยได้เสมอ สุดท้ายแล้วผู้ให้ข้อมูลท่านนั้นก็เอ่ยถึงวัตถุุมงคลดังกล่าวและแจ้งว่าถ้าอยากชมก็จะนำมาให้ได้ ผู้ให้ข้อมูลบางท่านได้มอบวัตถุุมงคลที่มีเฉพาะผู้ศรัทธาใกล้ชิดเท่านั้นที่จะได้รับ และผู้วิจัยได้นำมาบูชาเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเอง

3.3 *การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล* ด้วยความเป็นนายทหารและบทบาทการเป็นอาจารย์อาจส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ลดทอนความเป็นทางการเพื่อสร้างความเป็นกันเองแก่ผู้ให้ข้อมูล

โดยชี้แจงว่าในบริบทของการเก็บข้อมูลผู้วิจัยคือ “ผู้เรียน” ส่วนผู้ให้ข้อมูลคือ “ผู้สอน” และปรับบุคลิก การใช้วัจนภาษา และอวัจนภาษา และแสดงออกถึงความตั้งใจมุ่งมั่นในการเก็บข้อมูล ทำให้การสัมภาษณ์ข้อมูลดำเนินไปด้วยดีและได้รับข้อมูลที่มีลักษณะ “เฉพาะกลุ่ม” อย่างวัฒนธรรมการทดสอบความอดทนเฉพาะกลุ่ม รหัสภาษาที่สื่อการล้อเลียน และฉายาที่มีคำสแลง ซึ่งมักไม่เปิดเผยต่อบุคคลภายนอก ส่วนการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ นั้นเป็นไปด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยระลึกรวมว่าผู้ให้ข้อมูลและผู้แนะนำผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลสำคัญต่อการเรียนรู้ครั้งนี้จึงปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวด้วยความเคารพที่ “ผู้น้อย” พึ่งมีต่อ “ผู้ใหญ่” อย่างจริงใจ เคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล และไม่คำนึงถึงข้อมูลจนละเลยจรรยาบรรณนักวิจัย เพราะหากเป็นเช่นนั้นจะทำให้ไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ให้ข้อมูล กรณีตัวอย่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งซึ่งแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจจึงขอให้ปิดเครื่องบันทึกเสียงและไม่กล่าวถึงข้อมูลนี้โดยตรงในผลการวิจัย ผู้วิจัยก็ปฏิบัติตามเพราะอย่างน้อยก็ได้ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าวแล้วและสามารถนำมาประกอบการวิเคราะห์ได้ในภายหลัง

3.4 การตอบแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิธีการตอบแทนที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลพึงพอใจและยินดีมากกว่าสิ่งของคือไมตรีจิตและการแสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ให้มามีความสำคัญเพียงใดต่อการศึกษาครั้งนี้ มีหลายครั้งที่ผู้วิจัยประทับใจในความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือของผู้ให้ข้อมูลแม้เป็นช่วงหยุดพักช่วงเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ และช่วงฝึกศิษย์การบิน จึงตอบแทนด้วยไมตรีจิตและความจริงใจ เมื่อมีโอกาสก็ให้ความช่วยเหลือ ใฝ่ถามความก้าวหน้าของการเรียน การฝึกศิษย์การบิน และร่วมแสดงความยินดีเมื่อประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและชีวิตครอบครัว

ท้ายที่สุดเมื่อการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลภาพ เสียง และไฟล์ข้อมูลในกรณีที่ผู้วิจัยนำมามอบให้เพื่อประกอบการศึกษา จากนั้นจะบันทึกและจัดเก็บไว้อย่างน้อยสองแห่ง คือ พื้นที่เก็บข้อมูลในอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์บันทึกข้อมูล เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาต่อไป

4. ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไข

4.1 ความแตกต่างของสถานภาพและบทบาทของผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย มีผลต่อการให้ข้อมูลวิถีปฏิบัติและการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มซึ่งผู้ให้ข้อมูลคิดว่าไม่เหมาะสมที่จะเปิดเผยแก่ผู้วิจัยซึ่งเป็นนายทหารผู้สามารถให้คุณหรือโทษได้ในระดับหนึ่ง จึงให้ข้อมูลเพียงบางส่วนหรือเสี่ยงที่จะให้ข้อมูลดังกล่าว เมื่อพบกรณีนี้ผู้วิจัยจะอธิบายว่าการเก็บข้อมูลนี้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้นไม่ใช่การ “ซง” ซึ่งหมายถึงการรายงานความผิดหรือขอให้ลงโทษต่อผู้ใด ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เข้าใจในจุดนี้แต่ผู้ที่ยังกังวลผู้วิจัยก็เคารพการตัดสินใจและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลรายอื่นแทน นอกจากนี้การเก็บข้อมูลจาก

ผู้มีอาวุโสเหนือกว่าผู้วิจัยมักได้ข้อมูลเชิงนโยบาย มุมมองในการทำงาน และแบบแผนวิถีปฏิบัติในภาพรวมมากกว่าจึงต้องรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มทหารอากาศ

4.2 ความเป็น “คนนอกกลุ่ม” แม้อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน แม้ผู้วิจัยเป็นคนในวัฒนธรรมทหารอากาศแต่ยังถือเป็นคนนอกของกลุ่มคอมมานโดซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็นกลุ่มปิดและมีวัฒนธรรมการฝึกเฉพาะแบบเนื่องจากภารกิจของหน่วยนี้ต้องใช้ความแข็งแกร่งและความสามารถสูงทำให้ไม่อาจเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมได้ จึงต้องใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการชี้แนะช่องทางอื่น ๆ ในการเก็บข้อมูลจากคนในกลุ่ม ในบางครั้งความเป็นคนในของผู้วิจัยอาจทำให้คุ้นเคยกับข้อมูลจนขาดความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงต้องตระหนักเสมอว่าขณะนี้กำลังสวมแว่นนักคติชนและมองข้อมูลด้วย “ความเป็นกลาง” และนำเสนอในเชิงวิชาการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและเป็นภาพสะท้อนการสร้างทหารอากาศของกองทัพอากาศไทย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยกำหนดนิยามคำสำคัญในวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. **คติชนทหารอากาศไทย** หมายถึง ข้อมูลทางคติชนวิทยาประเภทประเพณีและพิธี เรื่องเล่า บทเพลง ความเชื่อและวัตถุมงคล และวิถีปฏิบัติในสังคมทหารอากาศไทยซึ่งเป็นที่รับรู้ เข้าใจ ถิ่นปฏิบัติ และมีการสืบทอดแนวคิดและการปฏิบัติที่สำคัญ คติชนดังกล่าวกำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศและสถาบันกองทัพอากาศซึ่งแม้คติชนสถาบันจะมีลักษณะบางประการต่างไปจาก “คติชาวบ้าน” แต่มีลักษณะที่แสดงความเป็นวิถีของกลุ่มชนสมัยใหม่ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาในฐานะข้อมูลคติชนสมัยใหม่³

3. **พิธีการทางทหาร** หมายถึง การประกอบพิธีทหารที่มีความเป็นทางการ โดยกองทัพอากาศกำหนดรูปแบบ ลำดับพิธี และการปฏิบัติอย่างเป็นทางการแบบแผน และมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4. **อัตลักษณ์** หมายถึง การนิยามความหมายของตัวตนและการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตนเพื่อแสดงตัวตนของบุคคลหรือความเป็นกลุ่มซึ่งความหมายเกี่ยวกับตัวตนที่มีร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน และทำให้เกิดความแตกต่างจากบุคคลอื่นและกลุ่มอื่น

³ แม้ข้อมูลคติชนประเภทพิธีการทางทหาร บทเพลงประจำสถาบัน และคติชนประเภทอื่นที่มีความเป็นทางการจะเป็นสิ่งที่กำหนดโดยสถาบันที่มีอำนาจ แต่ผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลในเชิงวัฒนธรรมกลุ่มนี้ด้วยมุมมองทางคติชนวิทยาในฐานะ “วิถี” ที่แสดงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของกลุ่มทหารอากาศซึ่งอาจจะมีลักษณะบางประการต่างไปจาก “คติชาวบ้าน” แต่มีลักษณะที่แสดงความเป็นวิถีของกลุ่มชนในสังคมสมัยใหม่ จึงสามารถนำมาพิจารณาในฐานะข้อมูลคติชนสมัยใหม่ได้เช่นกัน

(Stuart Hall, 2013: Kathryn Woodward, 1997) ในกรณีของทวารอากาศไทยเน้นการสร้างสำนึก ร่วมเกี่ยวกับ “นิยามความหมายของตัวตน” และ “การจัดวางตำแหน่งแห่งหน้ให้แก่ตัวตนในฐานะ สมาชิกกลุ่มเดียวกัน

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รวบรวมคติชนทวารอากาศไทยซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่ยังไม่มีใครได้ศึกษารวบรวมมาก่อน
2. สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะเด่น แนวคิดในการสร้างคติชน และบทบาทหน้าที่ของคติชนทวารอากาศไทย
3. ทำให้เข้าใจบทบาทและความสำคัญของคติชนในฐานะเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของทวารอากาศไทยและสร้างสำนึกความเป็นทวารอากาศไทย
4. เป็นแนวทางในการศึกษาคติชนของกลุ่มบุคคลในสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ต่อไป

1.9 แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องความทรงจำร่วม แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชน และแนวคิดเรื่องพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านในการวิจัย เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทวารอากาศไทยและการสร้างอัตลักษณ์ของทวารอากาศไทยซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของคติชนทวารอากาศไทย รวมถึงการสร้างความทรงจำร่วมเพื่อปลูกฝังและหล่อหลอมความเป็นทวารอากาศไทย แนวคิดดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

ศิริพร ณ กลาง (2556) กล่าวว่าแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการศึกษาทางคติชนทั้งในแง่ที่ข้อมูลทางคติชนเป็นเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคน ในขณะที่เดียวกันการประกอบสร้างและการนำเสนออัตลักษณ์ใด ๆ ของกลุ่มคนสามารถใช้ข้อมูลคติชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้เช่นกัน ดังมีความว่า

ข้อมูลคติชนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และธรรมชาติของวัฒนธรรมย่อมมีความเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามบริบทหรือปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม คติชนซึ่งเป็นสิ่งแสดง อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งที่ยึดหนึ่งตายตัวแต่ย่อมมีพลวัตความเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับเจ้าของวัฒนธรรมและบริบททางสังคม

(ศิริพร ณ กลาง, 2556)

ข้อมูลคติชนประเภทต่าง ๆ อาทิ ความเชื่อ ตำนาน เรื่องเล่า ประเพณี พิธีกรรม เครื่องแต่งกาย และเครื่องหมาย สามารถเป็นสื่อใช้แสดงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลให้บุคคลอื่นรับรู้และแสดงให้เห็นว่าตัวเราและกลุ่มเรามีความเหมือนกันอย่างไรและมีความต่างจากคนอื่นและกลุ่มอื่นอย่างไร แต่อัตลักษณ์ก็ไม่ใช่สิ่งที่มีแบบแผนกำหนดจนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ในทางตรงกันข้ามอัตลักษณ์เป็นสิ่งประกอบสร้างที่มีพลวัต เลื่อนไหล ย้อนแย้ง และย้อนกลับได้ รวมถึงสามารถประดิษฐ์ขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มคนและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่ต่างกัน แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์เป็นแนวคิดแรกเริ่มที่ทำให้เกิดการศึกษเกี่ยวกับคติชนของนักวิชาการชาวเยอรมันที่ต้องการค้นหาความหมายว่าตนเองคือใครจึงเริ่มสนใจและพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลในสังคมชนบทไว้ให้มากที่สุดเพราะกลัวจะหายสาบสูญไป และยังต้องการค้นหาว่าข้อมูลคติชนที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติมีลักษณะอย่างไร เนื่องจากถ้าหากคนในชาติไม่สามารถอธิบายได้ว่าตนเองหรือกลุ่มตนเป็นใคร มีประวัติความเป็นมาอย่างไรก็คงไม่สามารถทำความเข้าใจในสิ่งอื่นได้ ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์จึงมีความสำคัญมากต่อมนุษย์และสังคม (ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2558: 1-2)

แนวความคิดเรื่องอัตลักษณ์ (อภิญา เพ็ญพุกกุล 2546) พัฒนามาจากแนวคิดของสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) โดย จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) ซึ่งกล่าวว่าตัวตน (self) เป็นความสามารถของมนุษย์ในการคิดคำนึงถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัวผ่านการสื่อสารและภาษา โดยตัวตนนั้นเกิดจากการได้รับอิทธิพลมาจาก 2 ทาง คือ อิทธิพลของตนเอง (I) ซึ่งเป็นพฤติกรรมหรือลักษณะเฉพาะของบุคคล เป็นตัวตนในความคิดของตนเอง และอิทธิพลอีกประการคืออิทธิพลจากสังคม หรือ (Me) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมหรือตัวตนในความคิดของผู้อื่น โดยทั้ง “I” และ “Me” จะมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา โดย “I” จะทำหน้าที่เกี่ยวข้อง “Me” ที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ตัวตนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามขอบเขตของความสัมพันธ์ที่ตัวเรามีต่อสิ่งรอบข้าง ซึ่งขอบเขตความสัมพันธ์สามารถเลื่อนไหลไปมาได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคม อาทิ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “I” และ “Me” จึงเป็นที่มาของการพัฒนาแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในเวลาต่อมา ประเด็นที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวเราและบุคคลอื่น นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษา สจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) กล่าวว่าอัตลักษณ์เหมือนชิ้นส่วนเล็ก ๆ หลายชิ้นที่เย็บตรึงไว้ด้วยกันในบริบทต่าง ๆ รูปแบบการเย็บตรึงอาจต่างกันตามสถานการณ์ที่แวดล้อมรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ อาทิ เพศ ฐานะทางสังคม อุดมการณ์เฉพาะบุคคลและค่านิยมของสังคม

อีริก อีริกสัน (Eric Erikson) กล่าวว่ากระบวนการของอัตลักษณ์มีลักษณะของการก่อรูปรวบรวมกันเป็นอัตลักษณ์ มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และอัตลักษณ์เฉพาะตัวสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เช่นเดียวกับที่ วัตต์เวิร์ด (Woodward, 1997 อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธุ์, 2548:

7-9) นำเสนอว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบริบทของเวลาและสถานที่และแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์รอบข้างและแง่มุมที่หลากหลาย เช่น ชนชั้น ฐานะทางสังคม เพศสถานะ เพศสรีระ อายุ และอุดมการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะสภาพสังคมในปัจจุบันซึ่งได้รับอิทธิพลจากพัฒนาการของโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการอพยพของคนกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น อัตลักษณ์จึงเป็นลักษณะที่ซับซ้อนและมีหลายมุมมองขึ้นอยู่กับการศึกษา สुरुเดช โชติอุดมพันธ์ นำเสนอเพิ่มเติมว่าแนวคิดนี้ว่าอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างถาวรแต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเป็นสถานะที่ไม่แน่นอนคงที่ ดังนั้นความสำคัญของการศึกษาอัตลักษณ์จึงไม่ได้อยู่ที่การตั้งคำถามว่า “เราคือใคร” แต่อยู่ที่การตั้งคำถามว่า “เราอาจจะเป็นอะไร” “เราถูกนำเสนออย่างไร” และ “เรานำเสนอตัวเองอย่างไร” มากกว่า (สुरुเดช โชติอุดมพันธ์, 2552)

อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมที่เกิดจากเจตนาและความต้องการของเราเอง เพื่อแสดงให้บุคคลอื่นรับรู้อย่างที่เรที่ตั้งใจไว้ ในขณะที่เดียวกันบุคคลอื่นก็มีส่วนในการให้ความหมายเกี่ยวกับตัวเราได้เช่นกัน สำหรับการจำแนกกลุ่มว่าบุคคลใดอยู่ในกลุ่มเดียวกับเราหรือบุคคลใดเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นต้องใช้การเปรียบเทียบ “ความเหมือน” เพื่อจัดกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์เดียวกัน และใช้ “ความต่าง” เพื่อแยกบุคคลอื่นที่มีอัตลักษณ์ต่างออกไปจากเรา อัตลักษณ์ของกลุ่มคนจึงสามารถสร้างขึ้นได้ทั้งจากปัจเจกบุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่ม หรือกำหนดขึ้นโดยผู้นำกลุ่ม รวมถึงผู้มีอำนาจในกลุ่มที่มีหน้าที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติ กรอบความคิดของสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้ภารกิจหรือเป้าหมายของกลุ่มประสบความสำเร็จ ตลอดจนรักษาความมั่นคง เสถียรภาพ และจุดยืนของกลุ่มไว้ได้ตามที่ต้องการ อัตลักษณ์ส่วนหนึ่งจึงเป็นเรื่องของการแสดงอย่างจงใจให้คนอื่นรับรู้เกี่ยวกับตัวเราในแง่มุมที่เราต้องการ นอกจากนี้ที่อัตลักษณ์ยังอาจกลายเป็นเครื่องมือในกระบวนการหลอมความคิด กำหนดความเชื่อ และกำหนดมุมมองในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลเพื่อเป้าหมายของกลุ่มสังคมที่สังกัด

นักวิชาการไทยและนักวิชาการตะวันตกกล่าวถึงความหมายของอัตลักษณ์ในหลายแง่มุม แต่ความหมายอย่างกว้างของอัตลักษณ์คือ “ลักษณะที่บ่งบอกเกี่ยวกับตัวตนว่า “ฉันเป็นใคร” (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 3) อัตลักษณ์ยังเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับสังคมเนื่องจากอัตลักษณ์ถูกผลิตขึ้นในบริบทของสังคมที่เชื่อมโยงความคิดของปัจเจกบุคคลและโลกทางสังคมโดยกระทำผ่านกระบวนการสร้างสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาษา ท่าทาง ภาพลักษณ์ และวัตถุต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ “แทน” หรือ “แสดงถึง” สิ่งอื่นทั้งตัวเราเองและสภาพแวดล้อมรอบข้าง ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับการขยายความเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ สังคม และวัฒนธรรมของฉลาดชาย รมิตานนท์ (อ้างถึงใน ลัดดาวัลล์ ภูติอนันต์, 2546) ซึ่งกล่าวว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่งและวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (Social Construct) และวัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัวหากแต่มีรูปแบบซึ่งสัจวัต ฮอลล์ เรียกชื่อว่าวงจรแห่ง

วัฒนธรรม (Circuit of culture)⁴ อัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต สามารถถูกบริโภค และถูกควบคุมจัดการอยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น อีกทั้งยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ ผ่านระบบการสร้างภาพตัวแทนที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ของอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา ดังนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งประกอบสร้างของสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้อัตลักษณ์อาจเกิดจากการพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง แล้วมีการถ่ายทอดทางความคิดสู่กัน การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมเป็นรากฐานของการเกิดเอกลักษณ์และการแสดงความเป็นตัวตน อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางจิตใจเป็นอย่างมาก เพราะอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกภาคภูมิใจ การยอมรับในคุณค่า หากบุคคลมีความพึงพอใจต่ออัตลักษณ์ของตน จะมีความภาคภูมิใจและยอมรับในคุณค่าของตนเอง

พัฒนาการของการนิยามคำว่าอัตลักษณ์ในมุมมองของนักวิชาการตะวันตกแบ่งออกเป็น 3 ลำดับ ในช่วงแรกอัตลักษณ์หมายถึงความคิดที่เกิดขึ้นภายในตัวของเราอันเป็นแก่นแท้ของคุณสมบัติที่แสดงความเป็นตัวเราซึ่งมีลักษณะค่อนข้างรัดตรึงไม่แปรเปลี่ยน และยังหมายรวมถึงกระบวนการค้นหาแก่นแท้นั้นด้วย ลำดับถัดมานิยามของอัตลักษณ์จะกล่าวถึงการค้นหาตัวตนโดยการตระหนักรู้ว่าอัตลักษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับตัวเราและสังคมที่แวดล้อมดังนั้นความเป็นเราจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกด้วย กล่าวคือคนอื่นก็สามารถนิยามตัวตนของเราได้เช่นกันเป็นการนิยามแบบสองทางมิใช่การนิยามจากตัวเราฝ่ายเดียวเหมือนนิยามในลำดับแรก เช่นนิยามจากมุมมองด้านจิตวิทยาของอีริกสัน (Erikson, 1968) กล่าวว่าการเกิดความรู้สึกรับรู้ว่ามีอัตลักษณ์นั้นเกิดจากองค์ประกอบสองส่วน ส่วนแรกคือมีการรับรู้เกี่ยวกับความคงเดิมของตัวตนและความสืบเนื่องของการดำรงอยู่ของผู้นั้นในช่วงเวลาพื้นที่หนึ่ง และส่วนที่สองคือผู้อื่นก็รับรู้ถึงความคงเดิมและความสืบเนื่องดังกล่าวนี้ด้วย และลำดับสุดท้ายการนิยามอัตลักษณ์ต้องประกอบด้วยสองลักษณะที่กล่าวถึงข้างต้น ตัวอย่างเช่นนิยามของสจิวต ฮอลล์และดูกาย (Stuart Hall and Du Gay, 1996 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2558: 2) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นจุดบรรจบหรือรอยต่อขององค์ประกอบสองส่วน กล่าวคือองค์ประกอบส่วนแรกคือวาทกรรมและภาคปฏิบัติของวาทกรรม (discourse and practice) ที่พยายามจะร้องเรียกให้ตัวเรายอมรับสถานะบางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเราในฐานะอัตบุคคล (subject) องค์ประกอบส่วนที่สองคือกระบวนการสร้างความรู้สึกรับรู้เกี่ยวกับตัวตน (subjectivity) ซึ่งทำให้ผู้นั้นยอมรับสถานภาพ

⁴ สจิวต ฮอลล์ เสนอความคิดเรื่องวงจรแห่งวัฒนธรรม (Circuit of culture) ซึ่งมีความว่า “อัตลักษณ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของวงจรดังกล่าว องค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ การผลิต การบริโภค กฎระเบียบ และภาพแทน องค์ประกอบทั้งหมดต่างมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อมในทิศทางเดียวกันรวมทั้งทิศทางย้อนกลับในวงจรวัฒนธรรมหรือสนามต่อสู้ การสร้างความหมายของอัตลักษณ์และภาพแทนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ”

“อัตบุคคล” ตามที่วาทกรรมกำหนด อัตลักษณ์จึงเป็นจุดที่มีการเชื่อมต่อหรือยึดโยงชั่วคราวระหว่างความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนของเรากับสถานภาพการเป็นบุคคลที่มีลักษณะบางอย่างซึ่งวาทกรรมพยายามกำหนด

อภิถญา เพื่อองฟูสกุล (2546) นำเสนอว่าการพิจารณาอัตลักษณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) อัตลักษณ์ระดับบุคคล (personal identity) และ 2) อัตลักษณ์ระดับสังคม (social identity) อัตลักษณ์ระดับบุคคลหมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพในการเลือกรูปแบบอัตลักษณ์ที่ต้องการ ส่วนอัตลักษณ์ในระดับสังคมหมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลมองความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกลุ่มแล้ว นิยามความหมายของตนเองต่อการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งปัจเจกบุคคลมักจะรับเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกมาเป็นอัตลักษณ์ของตนด้วย อัตลักษณ์ภายในตัวบุคคลจึงสามารถเคลื่อนย้ายไปมาได้ในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน มนุษย์คนหนึ่งจึงสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างและหลากหลายได้ในสถานการณ์ที่ต่างกันออกไป แท้จริงแล้วองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ร้อยกันจนเกิดอัตลักษณ์ใด ๆ ขึ้นมาในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ นั้น เมื่อบริบทเปลี่ยนไปค่านิยมของอัตลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนไปได้เช่นกัน ดังนั้นการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์จึงไม่สามารถพิจารณาเพียงลำพังโดยไม่คำนึงถึงบริบทของกลุ่มคนและสังคมที่แวดล้อม

2. แนวคิดเรื่องความทรงจำร่วม

คติชนมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความทรงจำร่วมและการสร้างรวมถึงการนำเสนออัตลักษณ์ กล่าวคือ ข้อมูลคติชนและการมีความทรงจำร่วมในเรื่องที่สังคมคัดเลือกแล้วว่าต้องการให้คนในกลุ่มรับรู้และจดจำเรื่องดังกล่าวซึ่งจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในฐานะสมาชิกของกลุ่มสังคมและที่สำคัญคือมีบทบาทในการสร้างความเป็นกลุ่มผ่านประเพณี พิธีกรรม บทเพลง วิถีปฏิบัติ ตลอดจนต่อยอดการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมนั้น ๆ (ศิริพร ภัคติผาสุข, 2558: 2) ความทรงจำร่วมเกิดขึ้นจากการรื้อฟื้น ทบทวน รวมถึงการสร้างความทรงจำขึ้นใหม่ก่อให้เกิดเรื่องราวที่เป็นความทรงจำร่วม ไม่ว่าจะบุคคลหรือชนกลุ่มนั้นจะมีหรือไม่มีประสบการณ์โดยตรงกับเหตุการณ์ก็ตาม อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของความทรงจำร่วมหรือ “collective memory” ปัจจุบันมีคำศัพท์ที่ใช้กล่าวถึงความทรงจำร่วมหลายคำ อาทิ ความทรงจำร่วมทางสังคม (social memory) ความทรงจำร่วมทางวัฒนธรรม (cultural memory) ความทรงจำสาธารณะ (public memory) ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ความทรงจำร่วม” เนื่องจากความทรงจำของทหารอากาศที่ทั้งความทรงจำระดับปัจเจกบุคคลและความทรงจำระดับสังคมที่ได้รับการนำมา รื้อฟื้น ผลิตซ้ำ และสร้างสรรค์ขึ้นเป็นความทรงจำร่วมในกลุ่มทหารอากาศ

นิยามของความทรงจำร่วมจากมุมมองนักวิชาการตะวันตกกล่าวตรงกันว่าความทรงจำร่วมจะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับบริบทสังคม และมีความสำคัญต่อเหตุการณ์ปัจจุบันมากกว่าความ

เป็นมาในอดีตและสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง มอริส ฮาล์บวาคช (Maurice Halbwach, 1992) กล่าวว่า ความทรงจำร่วมเป็นการประกอบสร้างขึ้นทางสังคม สิ่งที่เป็นความทรงจำร่วมไม่ใช่ความลึกกลับของความรู้สึกในจิตใจแต่ความทรงจำร่วมมีลักษณะคงทน มีความสามารถดึงสิ่งที่มีลักษณะพื้นฐานขึ้นมาเพื่อที่จะเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน ปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกจะทำหน้าที่จดจำเรื่องราวของสังคมร่วมกัน ทั้งนี้ลักษณะของกลุ่มที่มีความทรงจำร่วมนั้นมีตั้งแต่ระดับครอบครัว ชนชั้น กองทัพ กลุ่มการค้า ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีความทรงจำร่วมของตนเอง ความทรงจำร่วมดังกล่าวจะถูกประกอบสร้างขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง อาจเป็นอดีตที่ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาซึ่งไม่ใช่อดีตที่เป็นข้อเท็จจริงก็เป็นได้ แต่ลักษณะที่สำคัญคือสุดท้ายแล้วความทรงจำร่วมที่เกิดขึ้นจะเป็นที่จดจำของสมาชิกในสังคมโดยปราศจากเงื่อนไขของเวลาและสถานที่

นิยามของคำว่าความทรงจำร่วมที่กล่าวถึงบทบาทของความทรงจำร่วมในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มแสดงให้เห็นจากนิยามของพอลลา แฮมิลตัน (Paula Hamilton, 2003 อ้างถึงใน อังกร หงส์คณานุเคราะห์, 2552: 13) ซึ่งกล่าวว่าความทรงจำร่วมถือเป็นความทรงจำของกลุ่มและมีความสำคัญในฐานะที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มต่างก็ยอมรับความทรงจำร่วมเหล่านี้ราวกับเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับพวกเขา ความทรงจำร่วมเหล่านี้ได้รับการยอมรับโดยปราศจากข้อสงสัยจากสมาชิก ในลักษณะที่คล้ายกับนิทานปรัมปรา (Myth) ขณะเดียวกันข้อมูลความทรงจำร่วมก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสิ่งแวดล้อมของบุคคลในแต่ละสังคมและยุคสมัย

ในสังคมทหารอากาศมีทั้งคติชนที่ทำหน้าที่สื่อความคิด ความรู้สึกที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น การถ่ายทอดตำนาน การประกอบพิธี การสืบทอดประเพณี การร่วมร้องเพลงเพื่อให้ทหารอากาศรับรู้เรื่องราวและเกิดความรู้สึกร่วมส่งผลต่อการปลูกฝังความคิดและสร้างความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดการเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดซึ่งมีผลต่อความเป็นเอกภาพของกองทัพอากาศ

3. แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชน

การศึกษาข้อมูลคติชนโดยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและบริบททางสังคมเพื่อวิเคราะห์ว่าคติชนของกลุ่มบุคคลในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมมีบทบาทและหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการในจิตใจมนุษย์และสร้างความมั่นคงให้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะใด การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้คติชนยังคงดำรงอยู่ในสังคมแม้ปัจจัยและบริบททางสังคมวัฒนธรรม หรือความเปลี่ยนแปลงการเมืองและเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปแต่องค์ความรู้ทางคติชนก็สามารถปรับตัวตามได้ตลอดมาเนื่องจาก “คุณค่า” ของคติชนสามารถตอบ “คำถาม” และเป็น “คำตอบ” ให้แก่มนุษย์และสังคมมนุษย์ได้เสมอ กาญจนา แก้วเทพ (อ้างถึงใน สุกัญญา สุฉฉายา, บรรณาธิการ, 2548: 2) กล่าวว่านักคติชนรับแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของข้อมูล

คติชนมาจากทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ของนักมานุษยวิทยา ซึ่งได้รับแนวคิดพื้นฐานมาจากวิชาวิทยาศาสตร์ สาขาชีววิทยาที่ศึกษาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายว่าเป็นระบบใหญ่ซึ่งมีการทำงานที่สอดคล้องสัมพันธ์กันของระบบย่อยต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบย่อยและระบบใหญ่ทั้งหมด เมื่อเกิด “ความขาดแคลนหรือความตึงเครียด” ขึ้นจะทำให้เกิด “ความต้องการ” ในช่วงเวลานั้น และทำให้ระบบใหญ่เสียสมดุล ซึ่งระบบทั้งหมดจะกลับมาสมดุลได้ก็ต่อเมื่อความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองเรียบร้อยแล้ว (อ้างถึงใน สุกัญญา สุจนายา, บรรณาธิการ, 2548: 2)

สำหรับนักมานุษยวิทยาซึ่งสนใจศึกษาบทบาทหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ในวัฒนธรรมโดยมองว่าระบบต่าง ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่มีหน้าที่ในตนเองและช่วยให้สังคมสามารถขับเคลื่อนไปได้และดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง นักคิดคนสำคัญที่มีส่วนสำคัญในการบุกเบิกแนวคิดนี้คือ มาลินอฟสกี (Malinowski, 1954 อ้างถึงใน ศิราพร ณ กลาง, 2557: 318) ซึ่งนำเสนอว่า “ตัวบท (ของเรื่องเล่า) ก็เป็นสิ่งสำคัญมาก แต่ถ้าปราศจากปริบท ตัวบทนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต” และ “เรื่องเล่าทั้งหลายมีชีวิตอยู่ในสังคมของชาวบ้าน ไม่ได้มีชีวิตอยู่บนกระดาษ” เพราะฉะนั้นการพิจารณาข้อมูลคติชนที่เป็นตัวบทอย่างเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน บทเพลงเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือความเป็นไปของสังคมได้อย่างรอบด้านหากขาดการพิจารณาปริบทที่แวดล้อมข้อมูลคติชนเหล่านั้นควบคู่กัน ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคมกับข้อมูลคติชนจึงจะทำให้เข้าใจและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มสังคมซึ่งล้วนแต่มีความหมายและมีความสำคัญต่อกลุ่มดังกล่าวไม่เช่นนั้นคงไม่มีการผลิตซ้ำความเชื่อ สืบทอดและสร้างสรรค์ประเพณี รวมถึงรักษาพิธีต่าง ๆ ในอดีตให้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเพื่อตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจของปัจเจกบุคคลและสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่สังคม

ยศ สันตสมบัติ (2554: 32) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนต่อปัจเจกบุคคลของมาลินอฟสกี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Theory of needs) ที่มีด้วย 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายและจิตใจ การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคมและความต้องการเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้

1. ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายและจิตใจ (Basic biological and psychological needs) เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การรักษาโรค และการสืบพันธุ์ เป็นต้น

2. การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Instrumental needs) หมายถึงการทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม การหาอาหาร ทำให้เกิดการจัดตั้งระบบเศรษฐกิจเพื่อผลิตอาหาร เป็นต้น ดังนั้น สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ก็คือผลของการตอบสนองร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต่อความต้องการพื้นฐานทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic needs) ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์ เป็นผลจากการสะสม รวบรวมความรู้และประสบการณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปดัดแปลง แก้ไขวิถีชีวิตของตนในภายหน้า มนุษย์สร้างระบบสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์บางอย่างที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น การคิดระบบไสยศาสตร์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ภูเขาไฟระเบิด หรือฟ้าผ่า เป็นต้น

วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1965: 279-298) นักคติชนวิทยาได้เสนอบทบาทที่สำคัญของคติชนไว้ 4 ประการ ในบทความเรื่อง “Four Functions of Folklore” ดังนี้ ประการแรก คติชนมีบทบาทในการให้ความเพลิดเพลินจากความสนุกสนานหรือจากจินตนาการอันโลดโผน และเป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจของมนุษย์ด้วยการใช้กลไกทางจิตเพื่อหลีกเลี่ยงจากความจริงในชีวิต ประการที่สองคติชนมีบทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรมเพื่อยืนยันความสำคัญของพิธีกรรมและเติมเต็มวัฒนธรรมให้สมบูรณ์ ประการที่สามคติชนมีบทบาทในการให้การศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาของสังคมโดยเฉพาะในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า ประการสุดท้ายคติชนมีส่วนในการรักษาปทัสถานของสังคมและพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม จากบทบาททั้ง 4 ประการนี้ยังอาจแยกเป็นบทบาทย่อยหรือรวมเป็นเพียงบทบาทเดียวคือ บทบาทในการรักษาเสถียรภาพของวัฒนธรรม

นอกจากนี้คติชนยังมีบทบาทด้านอื่น ๆ ที่เป็นบทบาทแฝง อาทิ บทบาทในการสร้างความสามัคคีของชุมชน บทบาทในการเป็นเครื่องมือบันทึกเหตุการณ์ วิพากษ์วิจารณ์สังคม บทบาทในการสร้างความสามัคคีของชุมชน และบทบาทในการระบายความแค้นจากกฎเกณฑ์ประเพณีและค่านิยมบางประการ เช่น การแสดงออกเรื่องเพศ การใช้คำหยาบในที่สาธารณะ เพราะสำหรับคนทั่วไปในการแสดงออกเรื่องเพศและการใช้คำหยาบไม่สมควรกระทำเหมือนเป็นเรื่องปกติ แต่ในบริบทการร้องเพลงโต้ตอบเรื่องดังกล่าวทำได้เนื่องจากเป็นคนละบริบทและต่างช่วงเวลากับการใช้ชีวิตปกติ (สุกัญญา สุจฉายา, 2548: 6-8)

ในสังคมปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของคติชนดังกล่าวยังตอบสนองความต้องการของมนุษย์และสังคมรวมทั้งรักษาเสถียรภาพทางวัฒนธรรมได้ดั้งเดิม แต่อาจมีพลวัตบางประการเกิดขึ้นเพื่อให้คติชนสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีมากขึ้นตามความเป็นไปของสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง ในสังคมทวารอากาศคติชนมีบทบาทต่อกลุ่มทวารอากาศด้วยเช่นกัน บทบาทหนึ่งที่ชัดเจนคือการเป็นเครื่องมือปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างค่านิยมของทวารอากาศ อาทิ ความจงรักภักดี ความเสียสละ และความมีวินัย ดังนั้นคติชนจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทวารที่สมบูรณ์ และความเข้มแข็งของกองทัพจากการกำหนดระเบียบปฏิบัติและแนวทางการดำเนินชีวิตของทหาร

4. แนวคิดเรื่องพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่าน

พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่าน (The Rite of passage) ของ Arnold van Gennep (1960) กล่าวถึงพิธีกรรมกลุ่มหนึ่งที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของบุคคลซึ่งมีระเบียบแบบแผน คล้ายกันถึงแม้จะมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม เนื่องจากในช่วงดังกล่าวมักทำให้เกิดความไม่มั่นคง ความสับสนในใจ และความหวั่นกลัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ดังนั้นจึงเกิดพิธีในระหว่างการเปลี่ยนผ่านของแต่ละขั้นตอนชีวิต พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ

1) การแยกออกจากสถานภาพเดิม (separation) หรือ “preliminal rites” เป็นช่วงที่ปัจเจกบุคคลเริ่มแยกตัวตนออกจากกลุ่มสังคมเดิม ตัวอย่างเช่นการจัดพิธีศพ แสดงถึงการแยกออกจากโลกของสิ่งมีชีวิตกับดินแดนหลังความตายของบรรพบุรุษ

2) การปรับเปลี่ยนสู่สถานภาพใหม่ (transition) หรือ “liminal rites” เป็นช่วงเวลาของความคลุมเครือเนื่องจากอยู่ระหว่างเส้นแบ่งระหว่างการแยกออกจากสถานภาพเดิมของปัจเจกบุคคลกับสถานภาพใหม่ในอนาคตที่ไม่แน่นอนเนื่องจากที่ยังไม่ได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมใหม่อย่างสมบูรณ์ และเป็นช่วงเวลาแห่งการยกเว้นให้เหตุการณ์ที่ไม่สามารถทำได้ในยามปกติสามารถกระทำได้ ผู้ที่เปลี่ยนผ่านอาจได้รับคำแนะนำสำคัญหรือความรู้พิเศษเพื่อใช้ในการรวมเข้ากับสถานภาพของกลุ่มใหม่ หรือต้องรับการทดสอบที่สร้างความเจ็บปวดแก่ร่างกายและจิตใจ การเสียดสี ซึ่งอาจสร้างรอยแผลเป็นที่สื่อถึงบทบาทหรือสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

3) การรวมเข้ากับสถานภาพใหม่ (incorporation) หรือ “postliminal rites” เป็นการกลับเข้ากลุ่มสังคมอีกครั้งด้วยบทบาทหรือสถานภาพใหม่ของปัจเจกบุคคล

รูปแบบการเปลี่ยนผ่านในชีวิตมนุษย์ยังอาจพิจารณาได้ว่ามีลักษณะเดียวกับรูปแบบของธรรมชาติและจักรวาล มีการเกิด การดำรงอยู่ และการเกิดใหม่ ที่หมุนเวียนเปลี่ยนกันเช่นเดียวกับฤดูกาลบนโลก และการเคลื่อนย้ายพรมแดนทางกายภาพเป็นตัวบ่งชี้ว่ามีการเปลี่ยนสถานะและเป็นอุปมาอุปไมยที่มีพลังของการเปลี่ยนสถานะของคนในสังคม กล่าวคือในเชิงรูปธรรมพิธีกรรมนั้นคล้ายกับประตูและแต่ละพิธีกรรมจะมีการแสดงออกที่ต่างกัน ธรณีประตูจะถูกพรมด้วยเลือดหรือน้ำบริสุทธิ์ เสาประตูจะถูกอาบด้วยเลือดหรือน้ำหอม ส่วนวัตถุที่ศักดิ์สิทธิ์จะถูกแขวนไว้บนเสาประตู พิธีเปลี่ยนสถานะจึงเป็นการอุปมาอุปไมยทางสังคม ทั้งนี้คำว่า “liminal” ในชื่อเรียกช่วงเวลาที่ต่างกันนั้นมาจากภาษาละตินคำว่า “limen” ซึ่งหมายถึง พรมแดนหรือธรณีประตู นอกจากนี้โครงสร้างสังคมอาจเปรียบเสมือนโครงสร้างของสถาปัตยกรรม สังคมคล้ายกับบ้านที่ประกอบด้วยห้องและระเบียง ในยุคที่สังคมยังล้าหลัง ส่วนประกอบยังกระจัดกระจาย การเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งจะต้องมีพิธีกรรมที่เน้นย้ำความชัดเจน (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2562)

1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคติชนทหารอากาศ และการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มตำรวจ และอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา โดยวิเคราะห์อัตลักษณ์จากข้อมูลเอกสาร คำให้สัมภาษณ์ และกิจกรรมของกลุ่มดังกล่าว แต่ยังไม่พบงานวิจัยใดกล่าวถึงการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศด้วย ข้อมูลและแนวคิดทางคติชนวิทยา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) งานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทหาร-ตำรวจและกลุ่มอาชีพโดยประยุกต์แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์
- 2) งานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทหาร-ตำรวจโดยประยุกต์แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ แนวคิดเรื่องการขัดเกลาและปลูกฝังทางสังคม และแนวคิดเรื่องวาทกรรม

1. งานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทหาร-ตำรวจและกลุ่มอาชีพโดยประยุกต์แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบการศึกษาอัตลักษณ์ของทหารอเมริกันในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 (Robert Sandels, 1983) และการศึกษาอัตลักษณ์ของทหารอเมริกันในปัจจุบัน (Eric A. Eliason and Tad Tuleja, 2013) และการศึกษาเพลงมาร์ชทหารกับการสร้างภาพลักษณ์กองทัพผู้ปกป้องชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ (เทพ บุญตานนท์, 2559) การศึกษาคุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพไทย (ภักภณ สนิทสม และณัฐพล จารัตน์, 2548) การศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารกองประจำการในกรุงเทพมหานคร (ณัจยา กระจ่างสนธิ, 2540) รวมถึงการศึกษาอัตลักษณ์ของตำรวจทั้งนายตำรวจและนักเรียนนายร้อยตำรวจในการศึกษาอัตลักษณ์ของอธิบดีตำรวจ (สุนทร เพราะสุนทร, 2539) การศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจ (ลัดดาวัลย์ ภูตอินันต์, 2556) ตลอดจนการศึกษาอัตลักษณ์อาชีพพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย (ยุธิดา มิจินา, 2553) และการศึกษาอัตลักษณ์ของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเหล่านี้มีทั้งเรื่องเล่า บทเพลง เครื่องแต่งกาย ถ้อยคำสัมภาษณ์ และหนังสืออัตชีวประวัติ โดยใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และตัวตน ศาสตร์แห่งการสื่อสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทความเรื่อง **The doughboy: formation of a military folk** (1983) ของ Robert Sandels กล่าวถึงการศึกษาตัวตนและอัตลักษณ์ของทหารในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเด็นที่น่าสนใจคือ กระบวนการอบรมและปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นทหารให้พลเรือนที่เข้ามาเป็นทหารด้วยประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเปิดเผยร่างกายเพื่อขจัดความเป็นส่วนตัว การฝึกให้ยอมรับในความทรหดของชีวิตทหาร รวมถึงการกำหนดเครื่องแบบและทรงผมเพื่อเปลี่ยนพลเรือนให้เป็นทหาร แต่เมื่อวัฒนธรรมของทหารอเมริกันถูกทำหายจากทหารต่างชาติ จึงมีการกำหนดและแสดงความเป็นตัวตนออกมาอย่างชัดเจนโดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นทหารอเมริกันอพยพหรือเป็นคน

พื้นเมืองดั้งเดิม นอกจากนี้บทความยังกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารได้แก่ เครื่องแบบ ชื่อเรียก และการใช้ภาษา

การใช้เครื่องแบบทหารเหมือนกันถือเป็นการนิยามตนของทหารอเมริกัน แม้มีการปรับเปลี่ยนหยิบยืมรายละเอียด รูปแบบ และความสะดวกในการใช้งานของเสื้อผ้า หมวก รองเท้าจากทหารชาติอื่นแต่ต้องแสดงความเป็นทหารอเมริกันของผู้สวมใส่ด้วยการประดับสัญลักษณ์เฉพาะของประเทศสหรัฐอเมริกาบนปกเสื้อ สำหรับชื่อเรียกเฉพาะที่แสดงความเป็นทหารอเมริกัน อาทิ แชมมี่ แยกกี และ โดบอย รวมถึงคำเรียกในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองอย่างเช่น “จีไอ” ที่แสดงถึงการนิยามตนเองว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการผลิตของมวลชน (item of mass-production) นอกจากนี้ทหารอเมริกันยังแสดงตัวตนผ่านการใช้ภาษา กล่าวคือมีการกำหนดระดับของภาษาเพื่อใช้สื่อสารกับบุคคลต่างศักดิ์กัน อาทิ ผู้บังคับบัญชา ผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ และสตรี มีการใช้ศัพท์แสลงที่ดัดแปลงมาจากภาษาของประเทศต่าง ๆ ที่ติดต่อกัน อาทิ สหราชอาณาจักร เยอรมัน โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสจะมีอิทธิพลมากต่อคำเรียกชื่ออาหาร เครื่องดื่ม และศัพท์ทางการทหาร นอกจากนี้ยังพบคำไม่สุภาพสำหรับสังคมทั่วไปแต่ในสังคมทหารสามารถใช้ได้และเป็นที่ยอมรับกัน

บทความฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยในแง่การศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มทหารและการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้แสดงอัตลักษณ์ดังกล่าว รวมถึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างวิธีการแสดงตัวตนของทหารอเมริกันกับทหารไทยว่ามีอัตลักษณ์ใดที่แสดงผ่านกระบวนการเดียวกันและอัตลักษณ์ใดปรากฏเฉพาะสังคมทหารไทย นอกจากนี้ข้อมูลที่บทความนี้นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลเดียวกับกลุ่มข้อมูลของผู้วิจัย ได้แก่ บทเพลง การใช้ภาษา และเครื่องแบบ จึงสามารถนำมาปรับประยุกต์และเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ อัตลักษณ์จากข้อมูลทางวัฒนธรรมได้

หนังสือเรื่อง **Warrior ways: Explorations in Modern Military Folklore** (2013) ของ Eric A. Eliason and Tad Tuleja แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 บท ดังนี้ บทแรก การออกหน่วย กล่าวถึง สิ่งที่ทหารนำติดตัวไปด้วยเมื่อออกรบ บอกเล่าเรื่องแมงมุมซึ่งเป็นศัตรูของกองกำลังทหารสหรัฐในตะวันออกกลาง และการศึกษากลุ่มคนและคติชนวิทยาผ่านภาพสะท้อนจากการตอบสนองของทหารอเมริกันที่มีต่อวัฒนธรรมพื้นเมืองของอัฟกานิสถาน บทที่ 2 การใช้เสียงในทางทหาร กล่าวถึง การร้องเพลงมาร์ชทหาร การใช้ศัพท์แสลงในหมู่ทหารเรือและหน่วยรักษาการณ์ชายฝั่ง บทที่ 3 ความสัมพันธ์ กล่าวถึง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางทหารของยุวชนทหารผ่านศึกผู้ต่อต้านสงคราม และถ่ายทอดโลกทัศน์ของคู่สมรสทหารเกี่ยวกับการปรับตัวเมื่อพบวิกฤตชีวิต บทสุดท้ายความทรงจำ กล่าวถึง บทเพลงของกองกำลังรบพิเศษสหรัฐอเมริกาหรือที่เรียกว่า “Green Beret” การวิเคราะห์เพลงมาร์ช “Colonel Bogey” ผ่านมุมมองของวัฒนธรรมประชานิยม และการพิจารณาภาพถ่ายของเหล่าทหาร

บทความในหนังสือเล่มนี้เน้นนำเสนอการศึกษาข้อมูลคติชนสมัยใหม่ของทหารอเมริกันผ่านมุมมองและประสบการณ์ของทหาร ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจก็คือวัฒนธรรมและประเพณีทาง

ทหารที่มีร่วมกันระหว่างทหารอเมริกันและทหารไทย และการผสมผสานระหว่างระหว่างความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีตกับความคิดสมัยใหม่ซึ่งวิวัฒนาการตามความเจริญของวิทยาการทางทหาร จะเห็นได้ว่าแม้ทหารอเมริกันเป็นสมาชิกในกองทัพที่มีความทันสมัยและมีความก้าวหน้าด้านวิทยาการทหารเป็นลำดับต้นของโลก แต่ความเชื่อเรื่องเครื่องรางและวัตถุมงคลยังคงมีความสำคัญอย่างมากต่อกำลังใจของทหารโดยเฉพาะเรื่องรางที่ได้รับจากครอบครัวและญาติ ข้อสังเกตเรื่องการใช้คำแสลงเฉพาะกลุ่มทหารพบว่านอกจากสามารถบ่งบอกระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยังมีบทบาทในการสร้างความสามัคคี และเป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจด้วยเช่นกัน นอกจากนี้บทเพลงของทหารรบพิเศษที่มียุทธศาสตร์ของการล่อเลียนกับการวิเคราะห์ภาพถ่ายในอิริยาบถต่าง ๆ ของทหารซีให้เห็นว่าภาพในช่วงเวลาพักผ่อนมักเป็นท่าต้องห้าม ไม่สุภาพ หรือมีการใช้เครื่องประดับรูปหัวกะโหลกประกอบการถ่ายภาพ ซึ่งสื่อถึงการมีชัยชนะเหนือความตายชั่วขณะ จะเห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งว่าวิถีปฏิบัติ ค่านิยม และธรรมเนียมของทหารมีบทบาทในการหล่อหลอมตัวตนของทหารซึ่งเป็นอาชีพในเครื่องแบบที่มีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวม

งานวิจัยเรื่อง **เพลงมาร์ชทหารกับการสร้างภาพลักษณ์กองทัพผู้ปกป้องชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ (2559)** ของเทพ บุญตานนท์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการใช้เพลงมาร์ชทหารเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างภาพลักษณ์แก่ทหารและกองทัพ ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเพลงมาร์ชทหารนอกจากเป็นสื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ทหารและกองทัพ ยังเป็นการนิยามความหมายของตัวตน และกำหนดตำแหน่งแห่งที่ รวมถึงบทบาทหน้าที่ของทหารด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบการกล่าวถึงพัฒนาการของเพลงมาร์ชทหารที่มีพัฒนาการตามสถานการณ์ทางการเมือง ตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพลงมาร์ชมีบทบาทในการปลุกจิตสำนึกความรักชาติ และจงรักภักดีของทหารต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 มีความพยายามลดอำนาจและบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อกองทัพ จึงมีการยกเลิกกรมทหารรักษาพระองค์ ยกเลิกพระราชพิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยที่สำเร็จการศึกษา และพยายามกำหนดกรอบความคิดและสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ทหารตระหนักว่าหน้าที่ที่แท้จริงคือการรักษาเอกราชและรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามในทศวรรษ 2490 สถาบันพระมหากษัตริย์กลับมามีบทบาทในกองทัพอีกครั้ง สัญลักษณ์สำคัญคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชนิพนธ์เพลงมาร์ชทหารและพระราชทานแก่กองทัพ เช่น มาร์ชนาวิกโยธิน มาร์ชราชนาวีสกล และมาร์ชธงชัยเฉลิมพล ซึ่งเป็นธงที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้หน่วยทหารรักษาพระองค์ เสมือนสิ่งแทนพระองค์เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ทหาร เหตุการณ์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการปลุกฝังความจงรักภักดีของทหารต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และการสร้างภาพลักษณ์ทหารพระราช

เพลงมาร์ชประจำกองทัพในทศวรรษ 2500 นอกจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ทางสังคมกับบทบาทและความสำคัญของกองทัพซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อเนื้อหาของเพลงมาร์ชแล้วนั้น เพลงมาร์ชยังเป็นเครื่องมือ “สร้างภาพลักษณ์” ของกองทัพ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าอาจเป็นการสร้างอัตลักษณ์ระดับสังคมโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจในการกำหนดความรู้ สร้างความจริง เพื่อให้กองทัพและทหารมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความคาดหวังของประเทศชาติในช่วงเวลาดังกล่าว ตัวอย่างเช่นการสร้างภาพกองทัพผู้ปกป้องชาติด้วยชีวิตของกองทัพบกและกองทัพเรือ ส่วนกองทัพอากาศซึ่งแยกส่วนออกมาจากกองทัพบกจึงเพิ่งมีบทบาททางการเมืองชัดเจนในการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ.2490 เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อให้ทำหน้าที่คานอำนาจกับกองทัพเรือ

เมื่อขบวนการคอมมิวนิสต์ขยายอำนาจเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กองทัพอากาศจึงมีบทบาทสำคัญ ในการปกป้องน่านฟ้าของประเทศ ส่งผลให้มีการนำเสนอภาพทหารของชาติผู้ทำหน้าที่รักษาเอกราชด้วยชีวิตเช่นเดียวกับทหารบกและทหารเรือ รวมถึงภาพทหารผู้จงรักภักดีต่อสถาบันสำคัญของชาติซึ่งนำเสนออย่างชัดเจนในเพลงทหารอากาศ 23 และเพลงผู้พิทักษ์เวหา นอกเหนือจากบทบาทของเพลงมาร์ชในการปลุกขวัญกำลังใจและสร้างความฮึกเหิมให้พร้อมสละชีพเพื่อชาติ จะเห็นได้ว่าเพลงมาร์ชของกองทัพอากาศเป็นข้อมูลคติชนทหารอากาศประเภทหนึ่งที่ถูกวิจัยศึกษา เนื่องจากมีจำนวนมากและได้รับการนำมาใช้อย่างต่อเนื่องโดยปรับรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับบริบทสังคม รวมถึงเป็นเครื่องมือสำคัญของกองทัพในการปลุกฝังบทบาทหน้าที่ของทหารและการสร้างความเป็นทหารอากาศ

ผู้วิจัยยังพบการวิเคราะห์คุณลักษณะของทหารที่ทำหน้าที่ผู้นำและการศึกษาอัตลักษณ์และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของอากาศ ทหารบก และทหารเรือ ด้วยการพิจารณาคำนิยามของแต่ละกองทัพ คุณลักษณะผู้นำทางทหาร หลักของผู้นำซึ่งดัดแปลงและประยุกต์จากการทหารของสหรัฐอเมริกา ในบทความเรื่อง **คุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพไทย (2548)** ของภักภณ สนิทสม และณัฐพล จารัตน์ ซึ่งมุ่งเผยแพร่และวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพไทยให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไป งานวิจัยฉบับนี้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมทหาร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทหารถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้ทหารต้องรักษาความเป็นผู้นำอย่างสมศักดิ์ศรี คุณลักษณะผู้นำที่กล่าวถึง เช่น ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด ความอดทน และความจงรักภักดี ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพไทยได้รับการดัดแปลงจากคุณลักษณะผู้นำทางทหารของกองทัพสหรัฐอเมริกา และภาวะสงครามในปัจจุบันแม้มีหลายรูปแบบนอกจากการรบในสนามรบแต่คุณลักษณะผู้นำทางทหารยังจำเป็นต้องการพัฒนาและการบริหารกำลังพล อย่างไรก็ตามคุณลักษณะผู้นำทางทหารที่กองทัพไทยนำมาประยุกต์ใช้อาจไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ของผู้นำทหารไทยได้ชัดเจนเท่าใดนัก

บทสรุปและข้อเสนอแนะของงานวิจัยกล่าวถึงความเป็นผู้นำทางทหารแบบผู้บังคับบัญชาซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัดในฐานะผู้ตาม ถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวัฒนธรรมการปกครองของทหารไทยทุกยุค ผู้เขียน⁵ จึงเสนอว่าคุณลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของความ เป็นผู้นำทางทหารแบบไทยควรได้รับการกำหนดให้มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับบริบทของสังคม วัฒนธรรมไทยซึ่งต่างจากสังคมและวัฒนธรรมแบบอเมริกันเพื่อสร้างความเข้าใจและความเรียบร้อย ในเชิงปฏิบัติการ สำหรับประเด็นเรื่องค่านิยมหลักของแต่ละเหล่าทัพที่ทหารได้รับการปลูกฝังผ่าน กระบวนการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นทหาร ผู้เขียนแสดงความเห็นว่าคุณลักษณะของผู้นำทางทหาร ที่กระทรวงกลาโหมกำหนดไว้สำหรับทหารไทยไม่สอดคล้องกับค่านิยมของแต่ละเหล่าทัพ และยังไม่ แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของทหารแต่ละเหล่า ดังนั้นการศึกษาอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ นำเสนอผ่านคติชนทหารอากาศน่าจะช่วยให้เห็นลักษณะที่แสดงความเป็นทหารอากาศชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เรื่องคุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ในสังคมทหารได้

งานวิจัยฉบับต่อมามุ่งศึกษากระบวนการทางวัฒนธรรมของทหารประกอบด้วยวิถีปฏิบัติและ ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านพลเรือนมาเป็นทหารกองประจำการ จัดเป็นคติชนของทหารประเภทวิถี ปฏิบัติและประเพณีการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งมีประโยชน์ในการทำความเข้าใจการนิยามตัวตนและการ กำหนดตำแหน่งของทหารใหม่ในสังคมซึ่งมีความแปลกใหม่ ในฐานะ “คนนอก” จึงต้องผ่าน กระบวนการหลอมรวมให้เป็นคนในเหมือนกับคนอื่นในสังคมทหาร ผลการศึกษาทำให้เห็นความ เหมือนกันของทหารทุกเหล่าทัพ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความคิดที่เป็นลักษณะร่วมและลักษณะที่ แตกต่างกันของสังคมทหาร งานวิจัยดังกล่าวคือ **การเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารกองประจำการ (ทหารเกณฑ์) ในกรุงเทพมหานคร (2540)** ของณัฏยา กระจ่างสนธิ ศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมของ ทหารเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการในการปรับเปลี่ยนบุคคลพลเรือนให้มีลักษณะความเป็นทหาร รวมทั้งศึกษาปัญหาในการเรียนรู้วัฒนธรรมในปัจจุบัน และแนวโน้มในการเรียนรู้วัฒนธรรมของทหาร เกณฑ์ในอนาคต โดยแนวคิดหนึ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์คือแนวคิดเรื่อง ตัวตน (self) และแนวคิดอื่น ๆ อาทิ กรอบแนวคิดการเรียนรู้วัฒนธรรม กรอบแนวคิดการขัดเกลาทางสังคม และกรอบแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรม โดยงานวิจัยฉบับนี้จำแนกกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้ ระยะก่อน การเรียนรู้วัฒนธรรม ระยะระหว่างการเรียนรู้วัฒนธรรม ระยะก่อนปลดประจำการ ปัญหาในการ เรียนรู้วัฒนธรรม และแนวโน้มในการเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารเกณฑ์ในอนาคต

ผลการศึกษาโดยสังเขปพบว่า สถาบันทหารต้องมีการขัดเกลาและถ่ายทอดลักษณะความ เป็นทหารให้แก่สมาชิกที่เข้าสู่องค์กร เพื่อให้สมาชิกใหม่ยอมรับค่านิยม กฎเกณฑ์ และอุดมการณ์ของ ทหารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต รวมทั้งการฝึกยุทธวิธีทางทหาร การสร้างร่างกายให้แข็งแรง เพื่อ

⁵ “ผู้เขียน” ในหัวข้อเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้จัดทำเอกสารและงานวิจัยที่นำมาทบทวน

เตรียมพร้อมกับสถานการณ์ที่อาจก่อปัญหาต่อประเทศในอนาคต ทหารจึงต้องเรียนรู้วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีลักษณะความเป็นทหาร วัฒนธรรมดังกล่าว อาทิ ความอดทน ความกล้าหาญ ความมีระเบียบวินัย และการได้รับการลงโทษ โดยความอดทนจะสร้างความแข็งแกร่งให้จิตใจสามารถทนต่อความยากลำบากและควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์ที่กดดัน ความกล้าหาญจะบ่มเพาะจิตใจให้เด็ดเดี่ยว พร้อมเผชิญหน้ากับอันตรายโดยไม่เกรงกลัว ส่วนความมีระเบียบวินัยใช้ควบคุมให้เกิดความสามัคคีและเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อให้ภารกิจสำเร็จ ด้านสุดท้าย การลงโทษเป็นวิธีปกครองที่ทำให้บุคคลปฏิบัติตนได้ตามวินัยทหารและให้มีลักษณะความเป็นทหารมากที่สุด นอกจากผลการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตระเบียบปฏิบัติประจำวันและการสัมภาษณ์ทหารเกณฑ์ของกองทัพบกถือว่ามีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศเพราะสามารถนำมาเปรียบเทียบกับระเบียบปฏิบัติของทหารอากาศเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างระหว่างความเป็นทหารบกและทหารอากาศ

การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์เพื่อศึกษากลุ่มทหาร-ตำรวจ นอกจากการศึกษากระบวนการสร้างและการสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านข้อมูลทางวัฒนธรรม ยังพบการศึกษาโดยตรงจากประสบการณ์การรับรู้ของกลุ่มคนและอัตชีวประวัติของปัจเจกบุคคล ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง **อัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจตามการรับรู้ของผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์** (2556) ของลัดดาวัลล์ ภูตอินันต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีตำแหน่งหัวหน้าตอน ผู้ช่วยผู้บังคับหมวดชั้นปีที่ 1-4 เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจ ประกอบกับการวิเคราะห์หลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ประวัติโรงเรียนนายร้อยตำรวจ การรักษาระบบเกียรติศักดิ์ และบัญญัติจำนวน 40 ประการ ของสุภาพบุรุษสามพราน

ผลการศึกษาพบว่าภูมิหลังและพื้นฐานด้านครอบครัวไม่ส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ ส่วนความรู้และความคิดเห็นของนักเรียนนายร้อยตำรวจต่อการนิยามอัตลักษณ์ของตนเป็นไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ มีการรับรู้ร่วมกันว่าอัตลักษณ์หมายถึงความเป็นปัจเจกเฉพาะทางบุคลิกภาพและการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมของนักเรียนนายร้อยตำรวจที่แสดงให้เห็นตัวตนของแต่ละบุคคล อัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจมีหลายด้าน เช่น ด้านวิชาการ ด้านคุณลักษณะ ด้านความเป็นตำรวจ ด้านการรับใช้สังคม ด้านความเป็นผู้นำและด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นผู้รักสามัคคี ผู้มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชน และผู้มีจริยธรรมตำรวจซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของสถาบันและสังคม

งานวิจัยฉบับนี้ใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลและศึกษากลุ่มตำรวจซึ่งเป็นข้าราชการที่มีคตินิยมและชีวิตการทำงานใกล้เคียงกับกลุ่มทหารจึงอาจนำการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของ

นักเรียนนายร้อยตำรวจมาเป็นแนวทางในการพิจารณาอัตลักษณ์ของทหารอากาศ โดยเฉพาะคตินิยม เรื่องระบบเกียรติศักดิ์ซึ่งมีเหมือนกัน อย่างไรก็ตามเพื่อให้การนิยามตนเองมีความครอบคลุมจึงควร พิจารณาทั้งจากการรับรู้ตัวตนของปัจเจกว่าตนเองเหมือนหรือต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร และควร คำนึงถึงปัจเจกในฐานะสมาชิกของสังคมด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในสังคมที่เคร่งครัดในระเบียบวินัย และมีระบบบังคับบัญชาชัดเจนอย่างสังคมทหาร ย่อมมีกระบวนการในการปลูกฝังและหล่อหลอม กำลังพลผ่านการใช้คติชนในรูปแบบกิจกรรม ประเพณี พิธีกรรมและการสืบทอดความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้ได้ผลผลิตในแบบที่ตนต้องการ

วิทยานิพนธ์เรื่อง **อัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจไทย (2539)** ของ สุนทร เพราะสุนทร มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจไทยนับถึงปีที่ทำวิจัย และศึกษาภูมิหลังทาง สังคม เศรษฐกิจที่มีผลต่ออัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจไทย รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง อัตลักษณ์และลีลาการทำงานของอธิบดีกรมตำรวจไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามของอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ร่วมงาน และผู้ใกล้ชิด และใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ ตามกรอบของ “James David Barber” จากหนังสือ “The Lawmaker” ซึ่งนิยามว่าอัตลักษณ์ หมายถึงปัจจัยหลักของบุคลิกภาพของบุคคลที่กำหนดความสัมพันธ์และผลสะท้อนของความต้องการ ขั้นพื้นฐาน ความเป็นตัวเองที่แท้จริง และความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของบุคคล ผลการศึกษา พบว่าอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจไทยมีทั้งอัตลักษณ์แบบปรับตัว อัตลักษณ์แบบยอมตาม อัตลักษณ์เชิงบังคับ และอัตลักษณ์แบบถอนตัว ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความหลากหลายของอัตลักษณ์ก็ คือ ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และลักษณะเฉพาะบุคคล

งานวิจัยฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์เกิดจากการประกอบสร้างและมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ หน้าที่เพื่อการนิยามตนเองของปัจเจกว่าตนเองมีความเหมือนกับบุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน ใด ๆ และมีความต่างจากสังคมอื่นอย่างไรและเพราะเหตุใด ประการต่อมาเมื่อบุคคลในกลุ่มมี อัตลักษณ์ร่วมกันย่อมมีอิทธิพลต่อกรอบความคิดของปัจเจกในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันและ ความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนั้นอัตลักษณ์ ระดับสังคมยังเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อสร้างอุดมการณ์ด้วยการจัดระบบความคิดและควบคุมพฤติกรรม ของบุคคลในกลุ่ม เพราะบุคคลที่มีอัตลักษณ์ต่างออกไปย่อมถูกจัดให้เป็นอื่นและไม่ได้รับการยอมรับ ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ยังสามารถนำมาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพพนักงานต้อนรับบน เครื่องบิน และประยุกต์ใช้ในการศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาซึ่งเป็น องค์กรที่มีความสำคัญทางสังคมได้ด้วยเช่นกัน งานวิจัยเรื่อง **อัตลักษณ์ของพนักงานต้อนรับบน เครื่องบินเพศชาย (2553)** ของ ยุธิตา มิจินา ศึกษาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย และศึกษาฮาปิตุสของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศ

ชาย รวมถึงศึกษาอัตลักษณ์ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชายในฐานะเป็นกลุ่มอาชีพหนึ่ง งานวิจัยฉบับนี้นิยามคำว่า “อัตลักษณ์” ตามแนวคิดของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2540: 64) มีความว่า อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเรา แตกต่างจากพวกเขาหรือคนอื่น ๆ อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยสังคมจึงต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่างพวกเราหรือคนอื่น หรือกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดควบคู่กันไป สำหรับผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ร่วมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชายคือการที่พวกเขารับรู้ว่าคุณเองเป็นคนรักอิสระ ชอบเดินทาง รักงานบริการ สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชายมองว่าผู้ที่ทำอาชีพนี้ต้องมีความตระหนักรู้ มีความรับผิดชอบอย่างมากต่อความปลอดภัยของผู้โดยสารและมีภาพลักษณ์ที่ดี สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลกับ อัตลักษณ์ร่วมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินพบว่าอัตลักษณ์ที่มีร่วมกันในอาชีพ มีผลจากอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลซึ่งเกิดจากอิทธิพลของทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นฮาบิตุส เนื่องจากอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลทั้งก่อนและหลังประกอบอาชีพดังกล่าวมีการแสดงออกทางร่างกายและจิตใจคล้ายกัน กล่าวคือเป็นผู้ชายที่มีบุคลิกดี สะอาด รักการบริการ การแสดงออกดังกล่าวทำให้พวกเขารับรู้ว่าคุณเป็นคนเช่นนั้น จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่าทุนที่เป็นฮาบิตุสอันได้แก่กิริยาท่าทาง ความคิด มารยาทของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชายที่ได้มาและสั่งสมไว้ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึง การดูแลร่างกาย จิตใจ การบริโภคสินค้าทางวัฒนธรรม การศึกษา และการอบรมจากครอบครัว ทุนที่เป็นฮาบิตุสจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ร่วมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย

ผลการศึกษาประเด็นเรื่องทุนที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรมพบว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชายส่วนใหญ่ชอบสะสมของมีค่าหรือราคาแพงเพราะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ ส่วนผลการศึกษาเรื่องทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันพบว่ากรอบบรรทัดฐานและภาคปฏิบัติอย่างเข้มเป็นกระบวนการสร้างทุนทางวัฒนธรรมโดยสายการบินซึ่งส่งผลให้ทุนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นหลังประกอบอาชีพนี้ด้วย เมื่อพิจารณาระดับชั้นทางสังคมพบว่าอาชีพพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเป็นอาชีพของชนชั้นกลางในสังคมเมืองที่มีรายได้ค่อนข้างสูง ฐานะทางครอบครัวดี การศึกษาดี ซึ่งการแสดงสัญลักษณ์นอกเวลา งานอาจสื่อสารได้ไม่ชัดเจนเท่าในเวลาทำงานที่สวมเครื่องแบบ แต่สิ่งที่ทำให้แตกต่างจากชนชั้นกลางในเมืองกลุ่มอื่น ๆ ก็คือการแสดงภาพของกลุ่มบุคคลเพศชายที่มีบุคลิกภาพดี เพราะได้รับการอบรมจากหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนเข้าทำงาน นอกจากนี้กระบวนการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลเกิดขึ้นได้จากการสังสรรค์ทางสังคมกับกลุ่มอาชีพเดียวกัน

งานวิจัยฉบับนี้ทำให้เห็นแนวทางหนึ่งในการนิยามคำว่าอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลว่าหมายถึงสิ่งที่ทำให้บุคคลตระหนักรู้ว่าคุณคือใครและแตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไรผ่านการรับรู้และการมองตนเอง และทำให้ทราบความหมายของอัตลักษณ์กลุ่มว่าหมายถึงการระบุได้ว่าบุคคลในกลุ่มมีความเหมือนกัน

อย่างไรและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร เช่นเดียวกับทหารอากาศ เป็นกลุ่มอาชีพในเครื่องแบบเหมือนพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน แต่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนเรื่องการปลูกฝังธรรมเนียมทหารและวัฒนธรรมองค์กรซึ่งสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของทหาร ส่งผลต่อความคิดและวิถีคิดที่ใช้ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศ

งานวิจัยเรื่อง **การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ IDKU ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน (2557)** ของสิรินธร ณ วาโย ศึกษากระบวนการและผลของการสื่อสารภายใต้อัตลักษณ์ IDKU และหาจุดร่วมกันระหว่างนิสิตและมหาวิทยาลัยในการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว จะได้พัฒนาต่อยอดอัตลักษณ์ของสถาบันให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อใช้เป็นแนวนโยบายในการปฏิบัติงานของบุคลากรและนิสิต อัตลักษณ์ดังกล่าวมีอักษรย่อว่า IDKU ประกอบด้วย I (Integrity) หมายถึง การมีสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต D (Determination) หมายถึง มีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน K (Knowledge Creation) หมายถึง มีความใฝ่รู้ มีความสามารถสร้างมูลค่าจากความรู้ และ U (Unity) หมายถึง การมีความสามัคคี สามารถทำงานเป็นทีมได้ อัตลักษณ์ IDKU สื่อสารผ่านหลายรูปแบบในหลายช่องทาง อาทิ ข้อความ IDKU บนอุปกรณ์การเรียน การนำเสนอผ่านมิวสิกวิดีโอของมหาวิทยาลัย สอดแทรกในโครงการก้าวแรกสู่บัณฑิตยุคใหม่และคู่มือนิสิต ผลของการสื่อสารอัตลักษณ์ IDKU ทำให้นิสิตรับรู้และเข้าใจว่าเป็นข้อกำหนดของสถาบัน แต่ด้วยความคุ้นเคยที่มากกว่ากับวัฒนธรรมของคณะที่สังกัด และการสื่อความหมายของคำว่า IDKU ที่ยังไม่ชัดเจนมากนักจึงไม่สามารถทำให้นิสิตตระหนักและภาคภูมิใจในการมีอัตลักษณ์ IDKU เท่าใด

นอกจากการศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพและอัตลักษณ์ของบุคลากรในสถาบันการศึกษา ผู้วิจัยยังพบการศึกษาอัตลักษณ์ของเกย์สีฟ้าที่นำเสนอบนชุมชนออนไลน์ อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ และอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ทำให้เห็นว่าการสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลมีเหตุผลสำคัญประการหนึ่งเสมอคือ เพื่อให้ปัจเจกตระหนักว่าตนเป็นใคร อยู่ในตำแหน่งและพื้นที่ใดในสังคม รวมถึงมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอย่างไรผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการถ่ายทอดเรื่องเล่า ความเชื่อ การมีประสบการณ์ร่วมกันในพิธีกรรมที่อธิบายความเป็นมาและความสัมพันธ์กับบริบทที่แวดล้อม ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของตัวตนและการสืบทอดความเป็นกลุ่มอย่างมั่นคง

2. งานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทหาร-ตำรวจโดยประยุกต์แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ แนวคิดเรื่องการขัดเกลาและปลูกฝังทางสังคม และแนวคิดเรื่องวาทกรรม

งานวิจัยที่ประยุกต์แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ในการศึกษาวิจัยคือ การวิเคราะห์บทบาทของเพลงทหารเรือในสังคมกองทัพเรือและสังคมไทย (รังสิพันธุ์ แข็งขันธุ์, 2540) และการศึกษาพิธี

การทางทหารที่มีบทบาทในการสร้างสำนึกความจงรักภักดีต่อสถาบันสำคัญของชาติ ใน กองทัพสมัยใหม่ของไทย: การประดิษฐ์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนทางทหาร (จรรุญ จำปาทอง, 2551) รวมถึงการใช้แนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคมและการปลูกฝังความเป็นทหารให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศ (ดุสิต น้ำฝน, 2529) และการศึกษาวาทกรรม “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” กับ การปลูกฝังความจงรักภักดีของทหาร (เทพ บุญदानนท์, 2556) ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเหล่านี้มีวิธีการทางทหาร บทเพลง และแบบเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

งานวิจัยเรื่อง **การศึกษาบทบาทเพลงทหารเรือในพระนิพนธ์พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (2540) ของรังสิพันธุ์ แข็งขัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและกระบวนการสืบทอดเพลงของทหารเรือ และวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของเพลงทหารเรือต่อการสร้างค่านิยม การกำหนดแบบแผนทางพฤติกรรม และแบบธรรมเนียมทางทหาร รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทของเพลงทหารเรือที่มีต่อสังคม ผลการศึกษาทำให้พบว่าเพลงของพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์มีเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมและวัฒนธรรมของทหารเรือและของชาติไทย ทำให้เกิดความผูกพัน ความยึดมั่นในจิตใจ อาทิ พระนิพนธ์เพลงปลุกใจชื่อเพลงคัมภีร์ทศตรีรัตน์และเพลงลาวคำเนินทราย เพื่อให้ให้นักเรียนและทหารของกองทัพเรือร้องขณะรวมแถวประจำวันและเมื่อเดินทางไกล สำหรับบทบาทของเพลงพระนิพนธ์นอกจากให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังแล้วยังเป็นสื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติของทหารเรือ อบรมสั่งสอนเรื่องความรักชาติ ความเสียสละ ความสามัคคี และสร้างจิตสำนึกความเป็นทหารเรือแก่ทหารเรือไทย นอกจากนี้ยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ทางทหารโดยเฉพาะเหตุการณ์สำคัญของกองทัพเรือตลอดจนส่งเสริมให้สังคมและบุคคลภายนอกเข้าใจวิถีชีวิตของทหารเรือไทย**

งานวิจัยฉบับนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนเพื่อวิเคราะห์คติชนประเภทบทเพลงซึ่งมักนำมาใช้ประกอบในคติชนประเภทอื่น อาทิ ประเพณี พิธีกรรม ระเบียบปฏิบัติประจำวัน สะท้อนให้เห็นความคิดที่ได้รับการยอมรับจากสังคมทหารให้เป็นเครื่องมือสร้างอัตลักษณ์ความเป็นทหารผ่านการร้องเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงหน้าที่ของทหารต่อประเทศชาติ การปลูกฝังระบบเกียรติศักดิ์จากการกล่าวคำปฏิญาณ การสร้างความสามัคคีผ่านประเพณีรับนักเรียนใหม่ อย่างไรก็ตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมของการผลิตคติชนและการนำคติชนมาใช้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการให้ความหมายแก่คติชนเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าสามารถนำแนวทางการศึกษาบทบาทเพลงทหารเรือมาเป็นประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศประเภทเพลงได้

นอกจากนี้ยังพบการศึกษาพิธีการทางทหารในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์ที่มีบทบาทในการสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันสำคัญของชาติ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง **กองทัพสมัยใหม่ของไทย: การประดิษฐ์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนทางทหาร (2551) ของจรรุญ จำปาทอง ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล**

ทางคติชนวิทยาประเภทพิธีกรรมและประเพณี เพื่อแสดงให้เห็นว่าพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และพิธีที่เกี่ยวข้องเป็นพิธีที่ประดิษฐ์ขึ้นจากแนวคิดเดียวกับพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์ดังกล่าวยังส่งผลต่อสถานการณ์ทางการเมืองของไทยอีกด้วย ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตการศึกษาของผู้วิจัย ได้แก่ การประดิษฐ์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล หรือพิธีสาบานธง พิธีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอุดมการณ์ทางทหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ จุดเปลี่ยนสำคัญของบทบาทและอุดมการณ์ของกองทัพไทยซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงปัจจุบันเกิดขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วยแนวคิดอนุรักษนิยมและกุศโลบายเรื่องการอ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองจากสถาบันกษัตริย์ จึงเกิดความคิดการพิทักษ์เชิดชูให้สถาบันเป็นที่เคารพสักการะเพื่อสนับสนุนบทบาทการเป็นประมุขและจอมทัพไทยของสถาบันกษัตริย์

ผลของอุดมการณ์ความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยของพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลสำคัญคือมีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ทหารในกองทัพไทยมีหน้าที่ปกป้องสถาบันกษัตริย์ และทหารอาศัยการอ้างอุดมการณ์กองทัพพิทักษ์ราชบัลลังก์เพื่อการแทรกแซงทางการเมือง อย่างไรก็ตามผลจากการประดิษฐ์พิธีทางทหารยังไม่สามารถพัฒนากองทัพของไทยไปสู่องค์การราชการทหารตามระบอบราชการสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง เป็นเพียงการยุดีอำนาจและบารมีของผู้นำทหารบางคน แต่ไม่ได้ทำให้ทหารเปลี่ยนไปปฏิบัติตามบทบาทของผู้รักษาความสงบ ป้องกันการรุกรานจากศัตรูเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างที่เราควรจะเป็น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลคติชนวิทยาประเภทพิธีและประเพณีเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างอุดมการณ์ให้แก่ทหารในเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสำคัญของชาติไทย อุดมการณ์ของทหารเป็นหลักการที่เป็นแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อมุ่งไปสู่ผลที่กองทัพคาดหวังไว้ อัตลักษณ์ของทหารจึงเป็นผลของการหล่อหลอมจากอุดมการณ์ที่ผู้มีอำนาจกำหนดไว้ แต่อีกนัยหนึ่งทหารแต่ละคนอาจมีอุดมการณ์เฉพาะตนที่สร้างขึ้นจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์ส่วนบุคคลและค่านิยมที่กำหนดความคิดของตนซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะหลีกเลี่ยงจากอิทธิพลของอุดมการณ์ในสังคมที่ตนเป็นสมาชิก

นอกจากนี้งานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องการขัดเกลากองทัพสังคมคือ เรื่อง **การถ่ายทอดลักษณะความเป็นทหารกับความยึดมั่นผูกพันต่ออาชีพ: ศึกษากรณีนักเรียนนายเรืออากาศ (2529)** ของดุสิต น้าฝน มุ่งศึกษากระบวนการถ่ายทอดลักษณะความเป็นทหารแก่นักเรียนนายเรืออากาศ และศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยึดมั่นและผูกพันในอาชีพทหาร จากการวิจัยพบว่ากระบวนการขัดเกลากองทัพสังคมโดยทั่วไปเน้นการหาความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความชำนาญเกี่ยวกับบุคลิกภาพเด่นที่เปลี่ยนไป อาทิ สถานภาพ บทบาท และบทบาททางสังคม ความเชื่อและ

พฤติกรรมที่สร้างและถ่ายทอดลักษณะเฉพาะในแต่ละสังคม สำหรับกระบวนการถ่ายทอดความเป็นทหารถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคมที่บุคคลผู้จะเข้าเป็นทหารต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนให้มีความเป็นทหาร โดยมีโรงเรียนทหารเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาและทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยม ปฏิกิริยาทัศนคติ และปรับพฤติกรรม ด้วยการถอดถอนความเป็นตัวตนเดิม เช่น ทำลายตัวแบบพฤติกรรมที่ไม่ใช่ทหาร การลงโทษและไม่ยอมรับเข้ากลุ่มเมื่อปฏิบัติฝ่าฝืนกฎ และการแต่งเครื่องแบบ เพื่อเปลี่ยนบุคคลพลเรือนที่มีทัศนคติและบุคลิกภาพที่แตกต่างของแต่ละบุคคลให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการอบรมบทบาทใหม่ (Resocialization) ในเรื่องบทบาทของทหาร ความรู้ทางวิชาการ และลักษณะทหาร รวมถึงใช้ค่านิยมทางทหารเพื่อเป็นกลไกควบคุมทางสังคมของโรงเรียนทหาร

งานวิจัยฉบับนี้กล่าวถึงหนังสือเรื่อง “Studies in Social Psychology in World War II: The American Soldier” (1949) ของ Samuel A. Stouffer และคณะ ซึ่งศึกษาทัศนคติของทหารในการฝึกและการรบ และแสดงผลการวิจัยเรื่องการปลูกฝังความเป็นทหารของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา รวมถึงอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยดังกล่าวทั้งหมด ข้อค้นพบสำคัญคือ สิ่งที่คุณคนหนึ่ง ๆ กระทำเกิดจากตัวกำหนดภายในและตัวกำหนดภายนอก ตัวกำหนดภายในเรียกว่า กรอบอ้างอิง มี 4 ชนิด อาทิ “Selective Perception” บุคคลมักจะมองโลกในแบบที่ตนต้องการ “Role of Uncertainty” ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาด้านจิตวิทยาทำให้เกิดความผิดหวังในระดับที่มากกว่าปกติ ตัวอย่างเช่น เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วขวัญกำลังใจของนักบินจะมากกว่าทหารราบ เนื่องจากไม่ว่าภารกิจจะเสี่ยงภัยเพียงใดนักบินจะทราบจุดสิ้นสุดของภารกิจต่างจากทหารราบ จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยของฉบับนี้และการอ้างอิงผลการศึกษาทัศนคติและการหล่อหลอมทหารอเมริกัน มีประโยชน์อย่างมากต่อผู้วิจัยเนื่องจากศึกษาข้อมูลกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศเหมือนกัน ในประเด็นการถ่ายทอดและสร้างสำนึกความเป็นทหารแก่นักเรียนทหารซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของคติชนทหารอากาศ นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ยังกล่าวถึงข้อค้นพบจากการศึกษาทหารอเมริกันในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งทำให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกับทหารไทยในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ นำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศได้

บทความเรื่อง กองทัพกับวาทกรรมชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2556) ของเทพ บุญตานนท์ มุ่งศึกษาวาทกรรม “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” กับการปลูกฝังความจงรักภักดีของทหารต่อสถาบันสำคัญของชาติซึ่งมุ่งให้ทหารตระหนักในหน้าที่ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ วาทกรรมดังกล่าวเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงคิดขึ้นพร้อมกับการสถาปนาธงไตรรงค์ในปี พ.ศ.2460 เพื่อปลูกฝังความจงรักภักดีของทหารต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลการศึกษาพบว่าการปลูกฝังความจงรักภักดีให้แก่ประชาชนและทหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีหลายวิธี อาทิ การบรรจุวิชาประวัติศาสตร์และวิชาภูมิศาสตร์ไทยในหลักสูตร การใช้หนังสือพลเมือง

ดีเป็นแบบเรียน และการกำหนดให้สีน้ำเงินบนธงชาติหมายถึงพระมหากษัตริย์ ส่วนทหารมีการใช้วิธีการคล้ายกัน กล่าวคือใช้ระบบการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกเป็นกลไกในการปลูกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยการกำหนดชั่วโมงเรียนวิชาจรรยาจำนวนมากกว่ารายวิชาอื่น ๆ และมีกระบวนการสร้างจิตสำนึกต่อหน้าที่และคุณธรรมประการต่าง ๆ อาทิ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความซื่อตรง กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกดำเนินต่อไปในพิธีทางทหาร อาทิ พิธีพระราชทานกระบี่ พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล ที่แสดงให้เห็นว่าสถาบันทหารเป็นสถาบันที่สถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คณะราษฎรพยายามสร้างแนวคิดใหม่เพื่อลดบทบาทและอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่เมื่อพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กระทำรัฐประหารสำเร็จ ได้นำวาทกรรม ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ กลับมาใช้เพื่อปลูกฝังความจงรักภักดีให้แก่ทหาร ด้วยการรื้อฟื้นพระราชพิธีและพิธีที่เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ มีการสถาปนากรมทหารรักษาพระองค์ยิ่งทำให้ความเข้มข้นของสำนึกรักในสถาบันทั้งสามเหนียวแน่นมากขึ้นโดยเฉพาะในเหล่านักเรียนนายร้อยที่ได้รับการหล่อหลอมผ่านระบบการศึกษาทางทหาร จนส่งผลต่อกองทัพไทยในปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น จากงานวิจัยนี้ทำให้เห็นชัดเจนว่าสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และสถาบันทหารมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะจากบนสู่ล่าง (Top Down Approach) โดยมีอุดมการณ์ความรักชาติยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ไว้ ด้วยปฏิบัติการของคณาจารย์ต่างประเภทกันนอกเหนือจากข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์ คติพจน์ พิธีทางทหาร ซึ่งผู้วิจัยจะรวบรวมและศึกษาตามแนวทางการวิจัยที่กำหนดไว้ต่อไป

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการศึกษาข้อมูลของทหารไทยทั้งทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ รวมถึงทหารอเมริกัน จากข้อมูลคติชนประเภทบทเพลง พิธีการทางทหาร เรื่องเล่า และข้อมูลเอกสาร โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางคติชนวิทยาและสหศาสตร์ที่ทำให้เห็นความสำคัญของกลุ่มทหารและข้อมูลที่ทหารสร้างขึ้นเพื่อแสดงตัวตนและจุดยืนของกลุ่มซึ่งมีทั้งธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องและแตกต่างกันดังสะท้อนผ่านวิถีคิดของทหารแต่ละเหล่าทัพ ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยซึ่งนำเสนอผ่านข้อมูลคติชน และเป็นแนวทางการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศที่ยังไม่พบผู้ใดศึกษาคติชนทหารอากาศกับการสร้างอัตลักษณ์โดยเฉพาะการศึกษาทางคติชนวิทยามาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปโดยจะกล่าวถึงประวัติของกองทัพอากาศไทยและข้อมูลคติชนทหารอากาศไทยในบทต่อไป

บทที่ 2

ประวัติของกองทัพอากาศไทยและคติชนของทหารอากาศไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติของกองทัพอากาศไทยและข้อมูลคติชนของทหารอากาศไทย ดังนี้

1. ประวัติของกองทัพอากาศไทย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้ ความเป็นมาของ กองทัพอากาศ กองทัพอากาศไทยในปัจจุบันซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของกองทัพอากาศ และประวัติความเป็นมาของสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศ 3 แห่ง คือ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช โรงเรียนการบิน และหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน

2. คติชนของทหารอากาศไทย จะนำเสนอข้อมูลคติชนของทหารอากาศซึ่งมีทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ ประเพณีและพิธี วิถีปฏิบัติ บทเพลง เรื่องเล่า ความเชื่อและวัตถุมงคล และสามารถแบ่งกลุ่มตามผู้สร้างคติชนได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ คติชนของสถาบันกองทัพอากาศ และคติชนของกลุ่มทหารอากาศ

2.1 ประวัติของกองทัพอากาศไทย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอความเป็นมาของกองทัพอากาศ และความเป็นกองทัพอากาศไทย ในปัจจุบัน โดยจะกล่าวถึงหน้าที่และภารกิจของกองทัพอากาศ รวมถึงประวัติและความเป็นมาของ สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารของกองทัพอากาศทั้ง 3 แห่ง คือ โรงเรียนนายเรืออากาศ- นวมินทกษัตริยาธิราช โรงเรียนการบิน และหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน

2.1.1 ความเป็นมาของกองทัพอากาศ

แนวคิดในการก่อตั้งกำลังทางอากาศของไทยเริ่มขึ้นปี 2453 ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อบริษัทการบินแห่งตะวันออกไกลจัดแสดงการบินให้คนไทยชมเป็นครั้งแรกและได้รับความสนใจอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมีพระปรีชาญาณและพระบรมราโชบายในการพัฒนาการทหาร ทรงเห็นพ้องกับความคิดริเริ่มของจอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ ผู้ได้รับยกย่องเป็น “พระบิดาแห่งกองทัพอากาศ” และจอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ซึ่งในขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเป็นเสนาธิการทหารบกและเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ถึงความจำเป็นของการมีเครื่องบินเพื่อป้องกันประเทศ เนื่องจากทรงเห็นความก้าวหน้าด้านการบินของประเทศฝรั่งเศสจาก

การเสด็จชมกิจการทหารของยุโรป นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่าการบินจะก่อให้เกิดสำนึกความรักชาติในหมู่ชาวไทย (กองทัพอากาศ, 2555: 2)

ในปีต่อมากระทรวงกลาโหมจึงส่งนายทหารบก 3 คน คือ พันตรีหลวงศักดิ์ศัลยาวิรุฑ (สุณีสวรรณประทีป) ร้อยเอกหลวงอาวุธ สีขิกร (หลง สิ้นสุข) และร้อยโททิพย์ เกตุทัต ไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2454 และสั่งซื้อเครื่องบินเป็นครั้งแรกจากประเทศฝรั่งเศสจำนวน 7 เครื่อง ได้แก่ เครื่องบินนิเออปอร์ตปีกชั้นเดียวจำนวน 4 เครื่อง เครื่องบินเบรเกต์ปีก 2 ชั้น จำนวน 3 เครื่อง และเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) มอบเงินให้ซื้อเครื่องบินแบบดังกล่าวอีกหนึ่งเครื่อง รวมทั้งหมด 8 เครื่องกับการเริ่มต้นกิจการด้านการบินของไทย ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2456 นายทหารทั้งสามคนสำเร็จการศึกษากลับมาทำหน้าที่นักบินควบคู่กับการเป็นช่างเครื่อง และร่วมกันตั้ง “แผนการบิน” โดยมีผู้บังคับบัญชาคือพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ซึ่งมีตำแหน่งเป็นจเรช่างทหารบก ในระยะแรกที่ตั้งของสนามบินคือสนามม้าปทุมวัน หรือราชกรีฑาสโมสรในปัจจุบัน และจัดแสดงการบินครั้งแรกในปีเดียวกันเมื่อวันที่ 29-30 ธันวาคม จากนั้นวันที่ 13 มกราคม ได้แสดงการบินถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปัจจุบันวันดังกล่าวถือเป็น “วันการบินแห่งชาติ” ในเวลาต่อมานักบินทั้งสามคนได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ ดังนี้ พลอากาศโทพระยาเฉลิมอากาศ (พันตรีหลวงศักดิ์ศัลยาวิรุฑ) นาวาอากาศเอกพระยาเวหาสยานศิลปะสิทธิ์ (ร้อยเอกหลวงอาวุธ สีขิกร) และ นาวาอากาศเอกพระยาทะยานพิฆาต (ร้อยโททิพย์ เกตุทัต) และได้รับยกย่องให้เป็น “บุพการีทหารอากาศ” (กองทัพอากาศ, 2555: 2)

ต่อมาในปี 2457 กระทรวงกลาโหมเห็นว่าที่ตั้งเดิมเป็นที่ลุ่มและคับแคบจึงย้ายสนามบินมายังตำบลดอนเมืองซึ่งเป็นที่ดอน ตั้งอยู่ใกล้พระนคร และสร้างโรงเก็บเครื่องบินแล้วจึงเริ่มการเคลื่อนย้าย สัญลักษณ์สำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้คือการนำเครื่องลงจอดที่สนามบินดอนเมืองเป็นครั้งแรกโดยนักบินทั้งสามคน เมื่อวันที่ 8 มีนาคม และมีคำสั่งตั้ง “กองบินทหารบก” เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2457 กองทัพอากาศจึงกำหนดให้วันดังกล่าวเป็น “วันที่ระลึกกองทัพอากาศ” ต่อมาในปี 2458 มีการคัดเลือกนายทหารเข้าเป็นศิษย์การบินชั้นประถมเพื่อฝึกหัดทำหน้าที่นักบิน และในปี 2460 ประเทศไทยส่งทหารจากกองบินทหารบกเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 จนเป็นที่รู้จักของกองทัพต่างชาติซึ่งส่งผลดีต่อประเทศไทยทั้งด้านการเมืองระหว่างประเทศและการพัฒนาด้านการบินจากการส่งบุคลากรไปฝึกศึกษาวิชาการบินและการช่างอากาศหลังสงครามสงบ ในปีต่อมากิจการด้านการบินของไทยเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น กองบินทหารบกจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็น “กรมอากาศยานทหารบก” เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2461 โดยมีหน่วยงานสำคัญ 3 หน่วย คือ กองบินทหารบก โรงเรียนการบินทหารบก และโรงงานของกรมอากาศยานทหารบก (กองทัพอากาศ, 2555: 3)

จากนั้นในปี 2463 จอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถทรงเห็นว่ายังไม่มีเจ้านายพระองค์ใดศึกษาวิชาการบินจึงทรงเลือกนักเรียนนายร้อย

หม่อมเจ้าวิชฌ์สวัสดิรักษ์ สวัสดิวัตน์ ให้ไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศอังกฤษและเข้าศึกษาในโรงเรียนนายเรืออากาศแคเรนเวลล์ รวมถึงฝึกวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา หลังสำเร็จการศึกษา ทรงเป็นกำลังสำคัญในการฝึกบินและจัดหาเครื่องบินสำหรับศิษย์การบิน ทั้งยังเป็นผู้เสนอให้ใช้คำว่า “ทหารอากาศ” เรียกทหารที่สังกัดกรมอากาศยาน แม้ในขณะนั้นยังไม่ได้จัดตั้งกองทัพอากาศ หลังจากนั้นกระทรวงกลาโหมพิจารณาเห็นว่ากิจการการบินนอกจากมีประโยชน์ด้านการทหารยังรวมถึงด้านพลเรือน เช่น การคมนาคม การพาณิชย์ การบรรเทาสาธารณภัย จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมอากาศยาน” เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2464 และเปลี่ยนชื่อกองบินจาก “กองบินใหญ่ทหารบก” เป็น “กองบินใหญ่” ส่งผลให้กรมอากาศยานขยายขอบเขตกิจการครอบคลุมการบินรับส่งผู้โดยสารและการขนส่งทางไปรษณีย์ และในปี 2465 มีการตราพระราชบัญญัติการเดินอากาศ จึงต้องผลิตเครื่องบินและสั่งซื้อเครื่องบินจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการเติบโตของกิจการด้านการบิน ความเจริญก้าวหน้าของกรมอากาศยานทำให้ทหารต่างชาติสนใจมาเยี่ยมเยือนประเทศไทยมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของนักบิน เช่น การทำกลางบินในเวลากลางคืน และการส่งนายทหารเรือเข้าศึกษาวิชาการบิน อาจกล่าวได้ว่าการแก้ไขชื่อของกรมอากาศยานให้สอดคล้องกับการลดบทบาทลงของกองทัพบกและส่งเสริมให้กิจการด้านการบินของไทยเป็นรูปธรรมมากขึ้น (กองทัพอากาศ, 2555: 38-40)

ในปี 2476 เกิดกบฏบวรเดชโดยพลเอกพระองค์เจ้าบวรเดชเพื่อต่อต้านรัฐบาล มีการระดมทหารจากต่างจังหวัดเพื่อรวมกับทหารบางส่วนในกรุงเทพมหานคร แต่ทหารส่วนใหญ่ไม่ร่วมด้วยจึงเข้ายึดที่ตั้งรวมถึงกรมอากาศยาน ดอนเมือง หลังจากรัฐบาลปราบกบฏสำเร็จ นายทหารระดับสูงและนักบินถูกปลดจากราชการ ส่งผลให้กรมอากาศยานได้รับผลกระทบโดยเฉพาะการสร้างเครื่องบิน จนกระทั่งในเดือนธันวาคมมีประกาศแต่งตั้งให้พันโทพระพระเวษยันต์รังสฤษดิ์ (มณี มหาสันทนะ) รักษาการเจ้ากรมอากาศยานเป็นเจ้ากรมอากาศยาน หลังจากนั้นรัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของกำลังทางอากาศในการป้องกันภัยจากชาติมหาอำนาจ จึงให้กรมอากาศยานสร้างกำลังทางอากาศอย่างต่อเนื่องด้วยการจัดหาเครื่องบินที่มีสมรรถนะสูงและสิทธิบัตรการสร้างเครื่องบิน นับเป็นความเจริญก้าวหน้าครั้งสำคัญในการผลิตเครื่องบินรบที่ทันสมัย (กองทัพอากาศ, 2555: 70-74)

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีคำสั่งให้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “กรมทหารอากาศ” เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2478 และเปลี่ยนการบังคับบัญชาจากกองทัพบกมาอยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พร้อมกับมีการกำหนดยศทหาร กำหนดประเภทและรายละเอียดของเครื่องแบบ โดยเฉพาะการเปลี่ยนสีของเครื่องแบบเป็นสีเทา จากนั้นกระทรวงกลาโหมได้ยกฐานะกรมทหารอากาศขึ้นเป็น “กองทัพอากาศ” เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2480 มีนาวาอากาศเอก พระเวษยันต์รังสฤษดิ์

เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศคนแรกของกองทัพอากาศ และกองทัพอากาศกำหนดให้วันดังกล่าวของทุกปีเป็น “วันกองทัพอากาศ” (กองทัพอากาศ, 2555: 82-83)

2.1.2 กองทัพอากาศไทยในปัจจุบัน

กองทัพอากาศ (ชื่อภาษาอังกฤษคือ Royal Thai Air Force อักษรย่อภาษาอังกฤษคือ RTAF) กองทัพอากาศเป็นกองทัพหนึ่งเช่นเดียวกับกองทัพบก และกองทัพเรือ ทุกกองทัพเป็นส่วนราชการที่ขึ้นตรงต่อกองทัพไทยและกระทรวงกลาโหมตามลำดับ โดยมีผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ที่ตั้งของกองบัญชาการของกองทัพอากาศคือฐานทัพอากาศดอนเมือง พหลโยธิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ และมีกองบินในต่างจังหวัด จำนวน 11 กองบิน ดังนี้ 1) ภาคเหนือ คือ กองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ กองบิน 1 จังหวัดนครราชสีมา, กองบิน 21 จังหวัดอุบลราชธานี และกองบิน 23 จังหวัดอุดรธานี 3) ภาคกลาง: กองบิน 2 จังหวัดลพบุรี, กองบิน 4 จังหวัดนครสวรรค์, กองบิน 6 กรุงเทพฯ, กองบิน 46 จังหวัดพิษณุโลก และ 4) ภาคใต้ ได้แก่ กองบิน 5 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกองบิน 7 จังหวัดสุราษฎร์ธานี, กองบิน 56 จังหวัดสงขลา

การจัดส่วนราชการของกองทัพอากาศแบ่งออกเป็น 6 ส่วน (กองทัพอากาศ, 2559) แต่ละส่วนประกอบด้วยหน่วยงานในสังกัดที่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการของกองทัพอากาศดังนี้

1) กองบัญชาการกองทัพอากาศ มีหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ ศูนย์อำนวยการเครื่องบินพระราชพาหนะ มีหน้าที่สนับสนุนภารกิจการบินรับเสด็จ และส่งเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์, ศูนย์การสงครามทางอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนายุทธศาสตร์ หลักนิยมของกองทัพอากาศ และจัดการฝึกศึกษาให้นักบิน และสำนักงานพัฒนาระบบราชการกองทัพอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาระบบราชการของกองทัพอากาศ

2) ส่วนบัญชาการ มีหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ กรมยุทธการทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบการรบและการสงคราม การพัฒนาความสามารถการรบ, กรมกำลังพลทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบด้านสิทธิของทหารอากาศและการสวัสดิ, กรมการเงินทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเงินของกองทัพอากาศ และกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ มีหน้าที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกองทัพอากาศและสร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณชน

3) ส่วนกำลังรบ มีสองหน่วยงานในสังกัดที่ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลคติชนได้แก่ หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน มีหน้าที่รับผิดชอบการใช้กำลังภาคพื้น การป้องกันที่ตั้ง และการปฏิบัติการพิเศษ และโรงเรียนการบิน มีหน้าที่ให้การศึกษาและฝึกอบรมศิษย์การบินและครูการบิน นอกจากนี้กำลังรบยังรวมถึงกองบินที่มีหน้าที่เตรียมการและใช้กำลังทางอากาศและภาคพื้นตามอำนาจและหน้าที่ของกองทัพอากาศ

4) ส่วนการศึกษา มีหน่วยงานที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลคือ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ซึ่งเป็นโรงเรียนนายร้อยของกองทัพอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษาด้านวิชาการและการทหารแก่นักเรียนนายเรืออากาศ หน่วยงานดังกล่าวเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางคดีชน ส่วนการศึกษายังรวมถึงกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ซึ่งมีหน่วยงานในบังคับบัญชา ได้แก่ โรงเรียนจ่าอากาศ มีหน้าที่ผลิตบุคคลพลเรือนเพศชายให้เป็นนักเรียนจ่าอากาศ และศูนย์ภาษาของกองทัพอากาศ มีหน้าที่ให้การศึกษาและพัฒนาความรู้ด้านต่างประเทศแก่ทหารอากาศ

5) ส่วนส่งกำลังบำรุง มีหน่วยงานในสังกัด เช่น กรมแพทย์ทหารอากาศ มีหน้าที่ดำเนินการด้านการแพทย์ทหาร การผลิตบุคลากรทางการแพทย์, กรมช่างอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการช่างทางอากาศ, กรมสรรพาวุธทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบด้านอาวุธและวัตถุระเบิด และกรมพลธิการทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบการโภชนาการ การบริการ และการสัมภาระ

6) ส่วนกิจการพิเศษ มีหน่วยงานในสังกัด เช่น กรมสวัสดิการทหารอากาศ มีหน้าที่ดำเนินการด้านสวัสดิการ การสงเคราะห์ การกีฬาแก่ทหารอากาศและครอบครัว และสำนักงานผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง มีหน้าที่หลักเหมือนกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คือการรักษาความสงบเรียบร้อย และควบคุมการจราจรภายในเขตกองทัพอากาศ

กำลังพลของกองทัพอากาศประกอบด้วยข้าราชการทหารอากาศชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน ลูกจ้าง พนักงานราชการ นักเรียนทหาร และทหารกองประจำการ มีจำนวนประมาณ 46,000 คน แบ่ง (2561) สถาบันหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมและผลิตกำลังพลของกองทัพอากาศประกอบด้วย

1) โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช มีหน้าที่คัดเลือกบุคคลพลเรือนชายที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนจ่าอากาศชั้นปีที่ 1 ที่มีผลการเรียนยอดเยี่ยม และมีอายุระหว่าง 16-18 ปี เพื่อเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหาร ในส่วนของกองทัพอากาศ ซึ่งเทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากนั้นจึงเข้าเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเป็นทหารอากาศสัญญาบัตรและแต่งตั้งยศว่าที่เรืออากาศตรี

2) โรงเรียนจ่าอากาศ มีหน้าที่คัดเลือกบุคคลพลเรือนชายและทหารกองหนุนของกองทัพอากาศที่สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีอายุระหว่าง 18-20 ปี เข้าเป็นนักเรียนจ่าอากาศ เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเป็นทหารอากาศประทวนและแต่งตั้งยศจ่าอากาศตรี

3) โรงเรียนช่างฝีมือทหาร มีหน้าที่คัดเลือกบุคคลพลเรือนชายที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีอายุระหว่าง 15-20 ปี เข้าเป็นนักเรียนช่างฝีมือทหารซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย มีหน้าที่ผลิตช่างฝีมือระดับประกาศนียบัตร

วิชาชีพแก่ส่วนราชการของกระทรวงกลาโหม และกองทัพต่าง ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษา ถ้าได้บรรจุเข้ารับราชการในกองทัพอากาศจะได้บรรจุเป็นทหารอากาศชั้นประทวนและแต่งตั้งยศจ่าอากาศตรี

4) การสอบบรรจุบุคคลเข้ารับราชการในกองทัพอากาศ เพื่อคัดเลือกบุคคลพลเรือน ทหารชั้นประทวน ลูกจ้าง พนักงานราชการ ที่มีคุณสมบัติ อายุ ความรู้ ความสามารถตามที่กำหนด และบรรจุเป็นทหารอากาศชั้นสัญญาบัตรหรือชั้นประทวนในสาขาที่ต้องการและกองทัพอากาศไม่ได้ผลิต

นอกจากนี้กองทัพอากาศมีวิธีจำแนกกลุ่มทหารอากาศด้วย “เหล่าทหาร” ซึ่งหมายถึงความชำนาญด้านวิชาชีพหรือลักษณะเฉพาะของหน้าที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (กองทัพอากาศ, 2559) ดังนี้

1) เหล่ารบ มีหน้าที่รบ เช่น เหล่านักบิน คือ นักบินประเภทต่าง ๆ เช่น นักบินขับไล่ นักบินโจมตี และนักบินตรวจการณ์ และนักบินลำเลียง เหล่าอากาศโยธิน คือ ผู้ทำการรบบนพื้นดินเพื่อป้องกันการโจมตีที่ตั้งของกองทัพอากาศ และเหล่าพลร่ม คือ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติการพิเศษ การรบแบบกองโจร⁶ การค้นหาและช่วยเหลือเมื่อเครื่องบินเกิดอุบัติเหตุ

2) เหล่าหลัก มีหน้าที่เตรียมความพร้อมของเครื่องบินในการปฏิบัติการกิจ เช่น เหล่าช่างอากาศ คือ ผู้ทำหน้าที่หลักในการบำรุงรักษาและซ่อมแซมเครื่องบิน เหล่าทหารสื่อสาร คือ ผู้ทำหน้าที่ดูแลการสื่อสารระหว่างเครื่องบินกับเครื่องบินและกับที่ตั้งบนพื้นดิน และเหล่าสรรพาวุธ คือ ผู้ทำหน้าที่ติดตั้งและซ่อมแซมระบบอาวุธ การทำลายวัตถุระเบิด

3) เหล่าสนับสนุน หมายถึง เหล่าที่มีหน้าที่สนับสนุนภารกิจของสองเหล่าข้างต้น เป็นหน่วยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรบโดยตรง เช่น เหล่าช่างโยธา คือ ผู้ทำหน้าที่สร้างและดูแลสนามบินและสาธารณูปโภคของกองทัพอากาศ เหล่าอู่ตุนิยมวิทยา คือ ผู้ทำหน้าที่ด้านการอู่ตุนิยมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการบิน เหล่าพระธรรมนูญ คือ ผู้ทำหน้าที่ด้านกฎหมายและศาลทหาร และเหล่าทหารสารบรรณ คือ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานเอกสาร ด้านธุรการ รวมถึงด้านการศึกษา

2.1.2.1 บทบาทและหน้าที่ของกองทัพอากาศ

กองทัพอากาศมีบทบาทในการรักษาเอกราชของไทยร่วมกับกองทัพบกและกองทัพเรือ โดยเฉพาะการคุ้มครองอธิปไตยบนน่านฟ้าไทย โดยใช้กำลังทางอากาศในการปฏิบัติการกิจทางทหารในการสงครามเพื่อป้องกันภัยคุกคามทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ และดูแลประเทศชาติให้ปลอดภัย และภารกิจที่ไม่ใช่การสงครามเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการสร้าง ความมั่นคงของชาติ และหน้าที่หลักของกองทัพอากาศมี 3 ประการ ดังนี้ 1) หน้าที่ตามที่กฎหมาย

⁶ การรบแบบกองโจร หมายถึง การรบด้วยวิธีแบบทหาร เช่น การเข้าตี การตั้งรับ การถอนตัว และการรบด้วยวิธีคล้ายทหาร เช่น การซุ่มยิง การซุ่มโจมตี การระเบิดทำลาย ของหน่วยกำลังหน่วยหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มคนในพื้นที่และทำการรบในดินแดนของข้าศึกหรือพื้นที่ที่ข้าศึกยึดครอง (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2555)

กำหนด 2) หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ 3) หน้าที่ภายใต้วิสัยทัศน์ของกองทัพอากาศสู่การเป็นผู้นำ หน้าที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเป็นทหารอากาศโดยกระบวนการของคดิชน ได้แก่ 1) หน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบด้วยหน้าที่ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ การป้องกันประเทศ รักษาเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน การรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ 2) หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเนื่องจากกองทัพอากาศเป็นกลไกหนึ่งของรัฐในการบริหารประเทศ ประกอบด้วย การปฏิบัติการเพื่อบรรเทาสาธารณภัย การเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาค และการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับด้านการบิน 3) หน้าที่ภายใต้วิสัยทัศน์ของกองทัพอากาศสู่การเป็นผู้นำในภูมิภาค ด้วยการเป็นกำลังทางอากาศซึ่งสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (กองทัพอากาศ, 2557: 29-30) บทบาทเหล่านี้สอดคล้องกับคติพจน์ของหน่วยงานกองทัพอากาศ ตัวอย่างเช่น โรงเรียนการบิน กองบิน และแผนกป่ายหน้าอนุสาวรีย์ทหารอากาศ มีความว่า “น่านฟ้าไทยจะมีให้ใครย่ำยี” กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ มีความว่า “แม้อยามนี้ยังมีเราเฝ้าเวหา คอยพิทักษ์รักษาไม่หวั่นไหว” และพลร่มกู้ภัย กรมปฏิบัติการพิเศษ มีความว่า “เพื่อผู้อื่นอยู่รอด” และคดิชนทหารอากาศมีบทบาทโดยตรงในการสร้างสำนึกในหน้าที่ของทหารอากาศ ตัวอย่างเช่น การสร้างความรักชาติและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ในบทเพลงของกองทัพอากาศ และการปลูกฝังความกล้าหาญและเสียสละในเรื่องเล่าและเรื่องเล่าเกี่ยวกับนักบิน

2.1.2.2 สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศ

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ชื่อเดิมคือ “โรงเรียนนายเรืออากาศ” เรียกโดยย่อว่า “รร.นบก.” และ “รร.นอ.” ตามลำดับ เป็นโรงเรียนนายร้อยของเหล่าทหารอากาศที่มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับศึกษาและฝึกอบรมนักเรียนนายเรืออากาศ ให้เป็นนายทหารสัญญาบัตรหลักของกองทัพอากาศที่มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาการ วิชาทหาร คุณลักษณะผู้นำทหาร คุณธรรม และสามารถพัฒนาตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชตั้งอยู่ที่ถนนพหลโยธิน แขวงคลองถนน เขตสายไหม กรุงเทพฯ มีหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ กองบัญชาการ กองการศึกษา, กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์, กองวิชาทหาร และกองพลศึกษา และหัวหน้าหน่วยคือผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช กำลังพลของหน่วยมีจำนวน 364 คน แบ่งออกเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ 428 คน, ทหารอากาศ 387, ลูกจ้างประจำ 44 คน และพนักงานราชการ 120 คน (ไตรราช นกน้อย, 29 เมษายน 2562, สัมภาษณ์) โรงเรียนนี้เป็นสถาบันการศึกษาของกองทัพอากาศที่ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ ส่วนสถาบันการศึกษาอื่นขึ้นตรงหน่วยงานระดับกรมดังเช่น โรงเรียนจำอากาศ ขึ้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีหน้าที่ผลิตทหารประทวนแก่กองทัพอากาศ และวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ ขึ้นตรงต่อกรมแพทย์ทหารอากาศ มีหน้าที่ผลิตบุคลากรด้านการพยาบาลแก่กองทัพอากาศ เป็นต้น

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชเป็นสถาบันการศึกษาและการฝึกทางการทหาร ซึ่งเทียบเท่ากับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยจัดการศึกษาแบบ 5 ชั้นปี นักเรียนนายเรืออากาศ ชั้นปี 5 เป็นนักเรียนอาวุโสสูงสุด นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 2-4 เป็นนักเรียนอาวุโส ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 ไม่นับเป็นนักเรียนอาวุโส (กรมนักเรียนนายเรืออากาศ, 2556) ในปีแรกแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เรียกว่า “ตอน” แต่ละตอนมี “หัวหน้าหน้าตอน” ทำหน้าเป็นหัวหน้าชั้นเรียน ทุกคนเรียนต้องเรียนวิชาพื้นฐานเหมือนกัน ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ แคลคูลัส ฟิสิกส์ และเคมี เมื่อขึ้นชั้นปี 2 จึงเลือกสาขาวิชาเหมือนนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยเน้นด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างเช่น สาขาวิศวกรรมอากาศยาน, สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า, สาขาวิศวกรรมโยธา และสาขาวัสดุศาสตร์ทางการทหารและอากาศยาน หลังสำเร็จการศึกษาจะได้รับพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตร พร้อมแต่งตั้งยศว่าที่เรืออากาศตรี ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นศิษย์การบินของกองทัพอากาศจะฝึกศึกษาวิชาการบินที่โรงเรียนการบิน กำแพงแสน ส่วนผู้ทำงานภาคพื้นจะรับราชการในหน่วยงานของกองทัพอากาศ

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชมีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2496 เพื่อวัตถุประสงค์ของกองทัพอากาศในการสร้างสถาบันการศึกษาเพื่อผลิตนายทหารของกองทัพอากาศเอง ตามความมุ่งหมายเดิมต้องการรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเข้ารับการศึกษาลูกสูตร 3 ปี แล้วฝึกศึกษาต่อที่โรงเรียนการบินอีก 2 ปี แต่การเป็นนักบิน ผู้ทำการในอากาศ ช่างเทคนิค และผู้สนับสนุนการบินนอกจากต้องมีความรู้ด้านการบินยังต้องมีความรู้ด้านเทคนิคขั้นสูงเพื่อรองรับวิทยาการรูปแบบใหม่ ดังนั้นสภาการศึกษาวิชาการทหาร กระทรวงกลาโหมจึงขยายหลักสูตรออกเป็น 5 ปี อย่างไรก็ตามการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นทหารอากาศโดยสมบูรณ์ต้องดำเนินการตั้งแต่ยังเยาว์วัย กองทัพอากาศจึงตั้ง “โรงเรียนเตรียมนายเรืออากาศ” โดยดัดแปลงตึกเหลืองเพื่อรับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและบรรจุเป็นนักเรียนเตรียมนายเรืออากาศ แต่ดำเนินการได้เพียง 2 รุ่น เนื่องจากในปี พ.ศ.2501 มีการจัดตั้ง “โรงเรียนเตรียมทหาร” และบรรจุนักเรียนเตรียมทหารเข้าเป็นนักเรียนนายเรืออากาศนับแต่นั้นมา (โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2559) นอกจากนี้กองทัพอากาศมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสถาบันการศึกษาแห่งนี้เช่นเดียวกับการจัดตั้ง “คะเต้ตสกูล” ตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 5 กล่าวคือต้องการผลิตนายทหารสัญญาบัตรหลักแก่กองทัพอากาศ แต่กองทัพอากาศเป็นกองทัพเทคนิค แนวทางการเรียนการสอนจึงนำแบบฉบับมาจากโรงเรียนนายร้อยเทชนิค ทหารบก โดยเลือกผลิตวิศวกรเฉพาะสาขาที่ไม่สามารถรับจากผู้สำเร็จมหาวิทยาลัยได้ เช่น วิศวกรรมอากาศยาน วิศวกรรมเครื่องกลที่เน้นเรื่องระบบสรรพาวุธ ส่วนการสร้างจิตวิญญาณของความเป็นทหารได้ใช้แนวทางของโรงเรียนนายร้อยทหารบกเป็นหลัก ด้วยการปลูกฝังค่านิยมของทหารอากาศด้วยการมุ่งสร้างความรักในวิชาชีพการบิน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้นายทหารที่

เป็นผลผลิตของสถาบันมีคุณลักษณะที่ผสมผสานระหว่างนักรบภาคพื้นดินกับวิศวกรที่มีใจรักการบิน (ชนอ.764, 2550: 225)

โรงเรียนการบิน กองทัพอากาศ ตั้งอยู่ที่ตำบลกระต๊อบ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ถือเป็นส่วนกำลังรบที่มีหน้าที่ผลิตนักบินแก่กองทัพอากาศ สอดคล้องกับการนิยามหน่วยงานว่าเป็น “สถาบันผลิตนักรบทางอากาศ” โดยมีผู้บัญชาการโรงเรียนการบินดูแลรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าหน่วย ภารกิจหลักของโรงเรียนการบินคือการฝึกอบรมศิษย์การบินของกองทัพอากาศเพื่อสร้างนักบินที่มีความรู้ ความสามารถ และความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ (โรงเรียนการบิน, 2561) สถาบันนี้กำเนิดขึ้นตั้งแต่ปี 2457 เมื่อกระทรวงกลาโหมมีคำสั่งให้ตั้งโรงเรียนการบิน กองบินทหารบก ที่ดอนเมือง และเปลี่ยนชื่อเป็นกองโรงเรียนการบินทหารบก ต่อมาในปี พ.ศ.2465 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกองโรงเรียนการบิน และเริ่มรับศิษย์การบินที่เป็นนายทหารสัญญาบัตรเป็นครั้งแรกเพื่อสร้างนักบินที่มีความสามารถในการบินและการรบเพื่อทำหน้าที่ป้องกันประเทศในยามจำเป็น เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สงครามมหาเอเซียบูรพามีการย้ายกำลังทางอากาศไปยังสนามบินในต่างจังหวัด กองโรงเรียนการบินซึ่งตั้งอยู่ที่ดอนเมืองมากกว่า 30 ปี จึงต้องย้ายที่ตั้งไปยังจังหวัดนครราชสีมา และเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนการบิน” มีฐานะเป็นหน่วยขึ้นตรงต่อกองทัพอากาศ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2484 (กองทัพอากาศ, 2555: 91) ต่อมาในปี 2512 กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาขอใช้สนามบินที่จังหวัดนครราชสีมาเป็นกองบินทางยุทธวิธีในช่วงสงครามเวียดนาม ทำให้การจราจรทางอากาศมีความคับคั่งมากขึ้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงสร้างโรงเรียนการบินแห่งใหม่แก่กองทัพอากาศไทยที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อทดแทนสนามบินที่จังหวัดนครราชสีมา

นักบินของกองทัพอากาศผลิตจากนายทหารสัญญาบัตรที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริย์ราชและผ่านการคัดเลือกเข้าเป็นศิษย์การบินของกองทัพอากาศเพื่อฝึกอบรมด้านการทหารและการบินทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ศิษย์การบินแบ่งเป็นสามระดับ ดังนี้ 1) ศิษย์การบินชั้นอนุบาลซึ่งเป็นคำเรียกกันเองในหมู่ศิษย์การบิน จะเรียนภาคทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานการบิน 2) ศิษย์การบินระดับประถม จะฝึกอบรมในฝูงฝึกขั้นต้นทั้งวิชาการบินในส่วนของภาคพื้นและภาคอากาศ รวมถึงการฝึกภาคพื้น เช่น การฝึกยิงชีพในป่า เพื่อให้บังคับร่มชูชีพลงพื้นได้เมื่อต้องสละอากาศยานและสามารถดำรงชีพในป่าขณะรอความช่วยเหลือ การปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญสติและพัฒนาปัญญา และการเรียนวิชาภาคพื้น อาทิ ระบบของเครื่องบิน วิชาการบิน เพื่อให้ศิษย์การบินมีความรู้ ความสามารถทำการบินกับเครื่องบินที่มีนามเรียกขานอิงตามภารกิจและสมรรถนะของเครื่องบินว่า “Chicken” ซึ่งเปรียบผู้เริ่มฝึกบินกับลูกเจี๊ยบที่เพิ่งฟักไข่เป็นตัว หรือเรียกสถานที่ฝึกบินว่า “เล้าไก่ต๋อก” ซึ่งแสดงการนิยามความสามารถและความรู้สึกของผู้เริ่มหัดบินกับไก่ต๋อกที่มักหา กินบนพื้นและจะบินต่อเมื่อจำเป็น เมื่อผ่านการตรวจสอบมาตรฐานทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติจะได้รับเครื่องหมายความสามารถในการบินชั้นประถมหรือเรียกว่า “ครึ่งปีก” ระดับสุดท้ายคือ 3) ศิษย์

การบินระดับมัธยม จะฝึกอบรมในฝูงฝึกชั้นปลายทั้งวิชาการบินและสรีระวิทยาการบินขั้นสูงเพื่อ ประกอบการฝึกบินที่ซับซ้อนขึ้นตามมาตรฐานของนักบินกองทัพอากาศ ในระดับนี้ศิษย์การบินจะ แยกฝึกกับเครื่องบิน 2 แบบ คือ การฝึกบินกับเครื่องบินแบบ “PC-9” มีนามเรียกขานว่า “Mustang” เนื่องจากสมรรถภาพของเครื่องบินเปรียบได้กับม้าป่าที่ปราดเปรียวและรวดเร็ว ใช้ สำหรับฝึกศิษย์การบินเพื่อเตรียมเป็นนักบินขับไล่และโจมตี⁷ และการฝึกบินกับเครื่องบินแบบ “DA-42” มีนามเรียกขานว่า “Chariot” หมายถึงรถม้าศึกซึ่งสอดคล้องกับภารกิจในการฝึกศิษย์การบิน เพื่อเตรียมเป็นนักบินลำเลียง⁸ ส่วนนักบินเฮลิคอปเตอร์⁹ จะรับจากศิษย์การบินที่ฝึกกับเครื่องทั้งสอง แบบแต่บางปีจะรับผู้จบการฝึกบินกับเครื่องบินแบบ “DA-42” เท่านั้น (ณัฏฐพร พร้อมเทพ, 20 กุมภาพันธ์ 2560, สัมภาษณ์) หลังจากผ่านการฝึกอบรมและการตรวจสอบตามมาตรฐานของ กองทัพอากาศ ศิษย์การบินจะได้รับเครื่องหมายความสามารถในการบินชั้นที่ 3 หรือเรียกว่า “เต็ม ปีก” พร้อมประกาศนียบัตรนักบินประจำกองและได้รับการบรรจุเป็นนักบินประจำกองของ กองทัพอากาศ

หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน เรียกโดยย่อว่า “ออย.” ตั้งอยู่ในฐานทัพอากาศ ดอนเมือง ถนนพหลโยธิน เขตสายไหม กรุงเทพฯ เป็นหน่วยรบภาคพื้นของกองทัพอากาศที่มีผู้บัญชาการหน่วย บัญชาการอากาศโยธินเป็นหัวหน้าหน่วย การบังคับบัญชาแบ่งออกเป็น 10 หน่วย ประกอบด้วยกรม ปฏิบัติการพิเศษ ศูนย์การทหารอากาศโยธิน กรมทหารอากาศโยธิน กรมทหารต่อสู้อากาศยาน และ กองดุริยางค์ และมีหน้าที่หลักในการใช้กำลังภาคพื้นเพื่อป้องกันและรักษาความปลอดภัยของที่ตั้งทาง ทหาร เช่น สนามบิน ฝูงบิน และการต่อสู้กับอากาศยาน เช่น การใช้ปืนใหญ่ต่อสู้กับอากาศยานและ ยุทธโศภณของฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการปฏิบัติการพิเศษของหน่วยคอมมานโด (หน่วยบัญชาการ อากาศโยธิน, 2561)

หน่วยปฏิบัติการพิเศษ เรียกโดยย่อว่า “ปพ.” มีภารกิจสำคัญคือการปราบปรามการก่อการ ร้ายสากล การถวายความปลอดภัยพระบรมวงศานุวงศ์ การรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญ และ การผลิตทหารอากาศที่มีความรู้ความสามารถด้านการปฏิบัติการพิเศษแก่กองทัพอากาศในหลักสูตร การปฏิบัติการพิเศษ (Special Operation) หรือ “หลักสูตรคอมมานโด” เรียกโดยย่อว่า “SO” และ

⁷ นักบินขับไล่ จะได้รับการบรรจุในฝูงบินขับไล่และโจมตีขั้นต้น จากนั้นจะบรรจุในฝูงบินขับไล่และโจมตีที่มี สมรรถนะสูง เมื่อสั่งสมประสบการณ์มากขึ้นและมีทักษะการบินตามมาตรฐานจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจ ของกองทัพอากาศ

⁸ นักบินลำเลียง จะได้รับการบรรจุในฝูงบินลำเลียง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของเครื่องบิน

⁹ นักบินเฮลิคอปเตอร์ จะได้รับการบรรจุในฝูงบินเฮลิคอปเตอร์เพื่อปฏิบัติภารกิจค้นหาช่วยชีวิตในพื้นที่การรบและ ปฏิบัติภารกิจการบินกับเครื่องบินพระราชพาหนะ

เป็นอักษรนำหมายเลขประจำตัวของผู้รับการฝึกด้วย เช่น หัวหน้ารุ่นได้รับหมายเลข “SO01” และมักเป็นทหารสัญญาบัตร โดยปกติทุกปีจะเปิดหลักสูตรปีละหนึ่งรุ่น ในปัจจุบันคือรุ่นที่ 13 (2560) การฝึกอบรมมีระยะเวลา 27 สัปดาห์ เพื่อสร้างหน่วยรบพิเศษที่มีความชำนาญในการต่อสู้ ป้องกันตัว การใช้อาวุธ การยิงชีพ การค้นหาและช่วยชีวิต ต้องมีความแข็งแกร่งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ ภายใต้ความกดดันในสถานการณ์ที่คับขัน เนื้อหาการอบรมรวบรวมจากความสามารถของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้านต่าง ๆ ดังนี้ การปราบปรามการก่อการร้ายสากลและการรักษาความปลอดภัย การค้นหาและช่วยชีวิต (Parachute Jumper) เรียกโดยย่อว่า “PJ” การปฏิบัติการในพื้นที่การรบ (Combat Control Team) เรียกโดยย่อว่า “CCT” และความสามารถของอากาศยานในปฏิบัติการต่อเป้าหมายและการส่งบริภัณฑ์ทางอากาศ (Container Delivery System) เรียกโดยย่อว่า “CDS” เมื่อสำเร็จหลักสูตรผู้ผ่านการฝึกอบรมจะได้รับการประดับเครื่องหมายแสดงความสามารถซึ่งเป็นรูปอินทรีกุ่มสายฟ้าจากผู้บัญชาการทหารอากาศและแต่งตั้งเป็น “เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ” (Commando) หรือ “เจ้าหน้าที่ค้นหาและช่วยชีวิต” (PJ)

การก่อตั้งหน่วยปฏิบัติการพิเศษเริ่มขึ้นในปี 2519 เมื่อกองทัพอากาศจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อฝึกอบรมการช่วยเหลือผู้ทำการในอากาศเมื่ออากาศยานเสียหายจากการสู้รบและตกสู่ภาคพื้นหรือเหตุอากาศยานตก การยึดอากาศยาน และการก่อการร้ายสากล เมื่อแรกก่อตั้งเป็นหน่วยงานระดับ “กองร้อยปฏิบัติการพิเศษ” ในการบังคับบัญชาของสำนักงานผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง และได้บรรจุเจ้าหน้าที่ค้นหาและช่วยชีวิตเข้าปฏิบัติงาน ต่อมาในปี 2520 มีการเปลี่ยนชื่อตำแหน่งใหม่เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ เจ้าหน้าที่ชุดแรกมีจำนวนเพียง 17 คน ต่อมากองทัพอากาศมีคำสั่งอย่างเป็นทางการให้ตั้งกองร้อยปฏิบัติการพิเศษและรับทหารอากาศทุกเหล่าที่ผ่านการฝึกอบรมการกระโดดร่ม การจู่โจม การยิงชีพในป่าและการปฐมพยาบาลเข้าบรรจุในกองร้อยปฏิบัติการพิเศษ ต่อมาเมื่อภารกิจด้านการปฏิบัติการพิเศษมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการมากขึ้นจึงเปิดหลักสูตรการปฏิบัติการพิเศษในปี 2521 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษที่มีความรู้ความสามารถทัดเทียมนานาชาติและมีศักยภาพในการปฏิบัติการพิเศษระดับสากล

ในปี 2528 กองร้อยปฏิบัติการพิเศษจึงเปลี่ยนการบังคับบัญชาเป็นกองปฏิบัติการพิเศษ ขึ้นตรงต่อกรมอากาศโยธิน มีหน่วยขึ้นตรง ดังนี้ กองบังคับการ กองร้อยปฏิบัติการพิเศษ กองร้อยรถเกราะ กองร้อยสุนัขทหาร และกองร้อยสนับสนุน ในปี 2534 ได้ขยายอัตราของกองปฏิบัติการพิเศษและขึ้นตรงต่อหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน ตลอดจนปรับเปลี่ยนหน่วยขึ้นตรง ดังนี้ กองบังคับการ กองร้อยปฏิบัติการพิเศษ กองร้อยค้นหาช่วยชีวิตและควบคุมการรบ กองร้อยรถเกราะ กองร้อยส่งทางอากาศ กองร้อยสุนัขทหาร และแผนกสนับสนุน ต่อมาในปี 2539 ได้ปรับอัตราจากกองปฏิบัติการพิเศษเป็นกรมปฏิบัติการพิเศษ และมีหน่วยขึ้นตรงประกอบด้วย กองบังคับการ กองพันปฏิบัติการพิเศษ 1 กองพันปฏิบัติการพิเศษ 2 กองร้อยรถเกราะ กองร้อยสุนัขทหาร แผนกสนับสนุน

และฝ่ายส่งทางอากาศ จนกระทั่งปี 2553 มีการขยายอัตราเพิ่มโดยแบ่งการบังคับบัญชาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ กองบังคับการ กองพันปฏิบัติการพิเศษ 1-3 จากนั้นมากรมปฏิบัติการพิเศษมีการพัฒนา กำลังพลด้านความรู้ ความสามารถ และพัฒนาหน่วยงานให้ก้าวหน้าด้วยการฝึกอบรมเกี่ยวกับการรบร่วมกับต่างประเทศและการฝึกการปฏิบัติการพิเศษทั้งในและต่างประเทศ

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริย์ธิราช โรงเรียนการบิน และหน่วยบัญชาการอากาศโยธินเป็นสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร และหน่วยฝึกทางทหารของกองทัพอากาศไทยซึ่งผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลคติชนของทหารอากาศเพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนของทหารอากาศและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย ในหัวข้อต่อไปจะนำเสนอข้อมูลคติชนของทหารอากาศไทย

2.2 ข้อมูลคติชนทหารอากาศไทย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลคติชนทหารอากาศจากสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทย 3 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินกษัตริย์ธิราช 2) โรงเรียนการบิน และ 3) หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน ดังได้กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมา ผลการศึกษาพบว่าคติชนของทหารอากาศมี 5 ประเภท ได้แก่ 1) **ประเพณีและพิธี** 18 ประเพณีหรือพิธี 2) **วิถีปฏิบัติ** 6 รายการ 3) **บทเพลง** 19 เพลง 4) **เรื่องเล่า** 10 เรื่อง 5) **ความเชื่อและวัตถุมงคล** 2 รายการ

คติชนทหารอากาศไทยสามารถแบ่งตามเกณฑ์ของผู้สร้างคติชนได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) **คติชนของสถาบันกองทัพอากาศ** หมายถึง คติชนของทหารอากาศที่สถาบันทหารซึ่งประกอบด้วย กองทัพอากาศ กองทัพอากาศ และหน่วยงานที่ทหารอากาศสังกัดเป็นผู้กำหนดขึ้น คติชนของสถาบันพบใน 3 ประเภท ได้แก่ ประเพณีและพิธี บทเพลง วัตถุมงคลและความเชื่อ คติชนประเภทนี้เป็นคติชนที่มีความเป็นทางการกล่าวคือมีการกำหนดรูปแบบ ขั้นตอน และการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและธรรมเนียมของกองทัพอากาศ แม้ข้อมูลกลุ่มนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดโดยสถาบันที่มีอำนาจแต่ผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลเชิงวัฒนธรรมกลุ่มนี้ด้วยมุมมองทางคติชนวิทยาในฐานะ “วิถี” ที่แสดงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของกลุ่มทหารอากาศ กล่าวคือเป็นการประยุกต์และขยายขอบเขตแนวคิดเรื่องคติชนมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลซึ่งอาจจะมีลักษณะบางประการต่างไปจาก “คติชาวบ้าน” แต่มีลักษณะที่แสดงความเป็นวิถีของกลุ่มกลุ่มชนในสังคมสมัยใหม่จึงสามารถนำมาพิจารณาในฐานะข้อมูลคติชนสมัยใหม่

คติชนอีกกลุ่มคือ 2) **คติชนของกลุ่มทหารอากาศ** หมายถึง คติชนของทหารอากาศที่ทหารอากาศซึ่งประกอบด้วยนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศสร้างขึ้นอย่างไม่เป็นทางการแต่เป็นที่รับรู้ในกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะในกลุ่มเดียวกับผู้สร้างคติชน คติชนของกลุ่มทหารพบในทุกประเภท ได้แก่ ประเพณีและพิธี วิถีปฏิบัติ บทเพลง เรื่องเล่า ความเชื่อและวัตถุมงคล

ผู้วิจัยพบว่าคติชนของสถาบันกองทัพอากาศและคติชนของกลุ่มทหารอากาศมีองค์ประกอบ และวัตถุประสงค์ทั้งที่สอดคล้องและต่างกัน ตัวอย่างเช่น สถาบันกองทัพอากาศมีการสร้างพิธีทางทหารขึ้น แต่ไม่พบทหารอากาศกลุ่มใดสร้างพิธีประจำกลุ่มขึ้น ส่วนกลุ่มทหารอากาศมีเรื่องเล่าในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ และสถาบันการศึกษามีเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติการก่อตั้งซึ่งไม่จัดเป็นข้อมูลทางคติชน อย่างไรก็ตามคติชนทั้งสองแบบถือเป็นวัฒนธรรมของทหารอากาศที่มีการสืบทอดความคิด และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอคติชนของทหารอากาศแต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็นคติชนของสถาบันทหารและคติชนของกลุ่มทหารอากาศ อนึ่งคติชนประเภทประเพณี และพิธีจะแบ่งตามวัตถุประสงค์ของพิธีหรือประเพณีเนื่องจากมีปรากฏในคติชนทั้งสองกลุ่มดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อมูลคติชนทหารอากาศไทย

ประเภทคติชนของทหารอากาศ	รูปแบบคติชนของทหารอากาศ	รายการ	หน่วยงาน
1. ประเพณีและพิธี	1.1 ประเพณี และพิธีการเปลี่ยนผ่านคติชนของกลุ่ม ทอ.	- การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหาร เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ	
		1. กราบลาเสด็จพ่อ ร.5	รร.ตท.-รร.นบก.
		2. “ท้าวตี๊ก”	รร.นบก.
		3. “พบพี่แต่ละชั้นปี”	รร.นบก.
		4. “ชุด” เครื่องหมาย ภปร.	รร.นบก.
		5. “ปล่อยหลอก”	รร.นบก.
		6. “ชุด” กระบี่	รร.นบก.
		7. ส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”	รร.นบก.
		8. งาน “ช่อชัยพฤกษ์”	รร.นบก.
		9. พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ	รร.นบก.
		- การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศ มาเป็นทหารอากาศ	
		10. “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพืลงน้ำ”	รร.นบก.
		11. งาน “อาลัยดอน”	รร.นบก.
	12. พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่	รร.นบก.	
	13. งานชุมนุมนายเรืออากาศ	รร.นบก.	
	- การเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ		

ประเภทคติชนของ ทหารอากาศ	รูปแบบคติชนของ ทหารอากาศ	รายการ	หน่วยงาน
		14. การฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้าย ทำการบินเดี่ยว	รร.การบิน
		15. การ “ฝากยศ” และประเพณี “พี่บ่น้อง”	อย.
	1.2 พิธีการทางทหาร		
	คติชนของสถาบัน	16. พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนาม ของทหารรักษาพระองค์ ¹⁰	รร.นบก.
		17. พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล	รร.นบก.
	1.3 ประเพณีเพื่อ สร้างขวัญและกำลังใจ		
	คติชนของสถาบัน	18. งานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ	รร.การบิน
2. วิถีปฏิบัติ	คติชนของกลุ่ม ทอ.	1. การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว	รร.นบก.
		2. การนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรือ อากาศ	ทุกหน่วยงาน อากาศ
		3. การลอดซุ้มกระบี่และการหมั้นหมาย ด้วยแหวนข้อชัยพลกษ	ผู้จบการศึกษา จาก รร.นบก.
		4. การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม (Special code)	รร.นบก.
		5. การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา	รร.นบก.
		6. วิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม: “ตีแมว” “กินมิกซ์” “วิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” “เรียงตัวเป็นรูป หมายเลขรุ่น”	รร.นบก.
3. บทเพลง	3.1 คติชนของ สถาบัน	1. เพลงมาร์ชกองทัพอากาศ	ทุกหน่วยงาน
	- เพลงพระราชทาน และเพลงที่ใช้ใน พิธีการ	2. เพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล	รร.นบก., อย.

¹⁰ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลเป็นพิธีการทางทหารที่กำลังพลของทั้งโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชและหน่วยบัญชาการอากาศโยธินเข้าร่วม แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช

ประเภทคติชนของทหารอากาศ	รูปแบบคติชนของทหารอากาศ	รายการ	หน่วยงาน
		3. เพลงพระราชทานแก่ทหารอากาศ	ทุกหน่วยงาน
	- เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น	4. เพลงแต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)	ทุกหน่วยงาน
		5. เพลงศักยภาพเหนือขอบฟ้า	ทุกหน่วยงาน
		6. เพลงทหารอากาศจะมา	ทุกหน่วยงาน
		7. เพลงชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)	ทุกหน่วยงาน
	- เพลงประจำสถาบัน	8. เพลงผู้ครองฟ้า	รร.นนก.
		9. เพลงแดนนภา	รร.นนก.
		10. เพลงมาร์ชนายเรืออากาศ	รร.นนก.
		11. เพลงอาลัยดอน	รร.นนก.
		12. เพลงนักรบกล้าอากาศโยธิน	อย.
	3.2 คติชนของกลุ่ม ทอ.	13. เพลงเชียร์เทวดาและเพลงเรืออากาศ fc	รร.นนก.
	- เพลงเชียร์กีฬา	14. เพลงเรืออากาศรูปหล่อ	รร.นนก.
		15. เพลงรวมมิตร	รร.นนก.
		16. เพลงชาละวัน	รร.นนก.
		17. เพลงสู้เข้าไป	รร.นนก.
		18. เพลง Air Force Air Cadet	รร.นนก.
		19. เพลง "Air Mind"	รร.นนก.
4. เรื่องเล่า	คติชนของกลุ่ม ทอ.	1. เรื่องเล่า "ครูอ้วน"	รร.การบิน
	- เรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่าง	2. เรื่องเล่า "ดาบศึกชูไม้"	รร.นนก.
		3. เรื่องเล่า "เจ้าพ่อเสือ"	รร.การบิน
	- เรื่องเล่าที่สืบจากประสบการณ์ของบุคคล	4. เรื่องในห้องชมรมดนตรี	รร.นนก.
		5. เรื่องเงาในห้องนอนและวิญญาณหลังตึก	รร.นนก.
		6. เรื่องรอยไหม้ในจุกา	รร.นนก.
		7. เรื่องวิญญาณบนเบาะหลัง	รร.นนก.
		8. เรื่องเสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ	รร.นนก.

ประเภทคติชนของ ทหารอากาศ	รูปแบบคติชนของ ทหารอากาศ	รายการ	หน่วยงาน
		9. เรื่องเงาสิบล้อ	รร.นนก.
		10. เรื่องในที่พักศิษย์การบิน	รร.การบิน
5. ความเชื่อและ วัตถุมงคล	5.1 คติชนของ สถาบัน	1. จตุคามรามเทพ รุ่นเหนือฟ้า มหาเศรษฐี	ทุกหน่วยงาน
	5.2 คติชนของกลุ่ม ทอ.	2. วัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ: รูปหล่อ เหรียญ ลูกประคำ ผ้ายันต์ ผ้าพันคอ	รร.การบิน

2.2.1 ประเพณีและพิธี

ประเพณีและพิธีของทหารอากาศสร้างขึ้นโดยสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มสำคัญ ตามบทบาทหน้าที่ของประเพณีและพิธี ดังนี้

กลุ่มที่ 1: ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านสถานภาพ หมายถึงประเพณีและพิธีที่เกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศจนกระทั่งเป็นทหารอากาศ แบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

1) *ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ* จำนวน 8 รายการ เรียงตามลำดับได้ดังนี้ กราบลาเสด็จพ่อ ร.5 “ท้าวตี๊ก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร.” “ปล่อยหลอก” “ชุด” กระทบงาน “ช้อชัยพฤกษ์” และพิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ

2) *ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศ* จำนวน 5 รายการ เรียงตามลำดับได้ดังนี้ การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” ประเพณี “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ลงน้ำ” งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีและพิธีพระราชทานกระบี่ และงานชุมนุมนายเรืออากาศ

3) *ประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่จากทหารอากาศเป็นศิษย์การบินและคอมมานโด* จำนวน 2 รายการ ได้แก่ การฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยว การ “ฝากยศ” และประเพณี “พี่บ่น้อง”

กลุ่มที่ 2: พิธีการทางทหาร เป็นคติชนที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นทหาร พบ 2 พิธี ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

กลุ่มที่ 3: ประเพณีเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ เป็นคติชนที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศพบเพียงประเพณีเดียวคือ ประเพณีบวงสรวงและทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อเสือ ประเพณีและพิธีดังกล่าวเรียงลำดับตามกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

2.2.1.1 ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านสถานภาพ

สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารของกองทัพอากาศที่มีหน้าที่ให้การศึกษาด้านวิชาการและวิชาทหาร รวมทั้งการฝึกอบรมด้านการบินและการปฏิบัติการพิเศษเพื่อพัฒนากำลังพลให้ปรับเปลี่ยนเลื่อนชั้นจากนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพอากาศเป็นทหารอากาศที่ทำหน้าที่นักบินและสายวิทยากรภาคพื้น การเปลี่ยนผ่านในชีวิตทหารอากาศจึงมีประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจำนวนมากเพื่อหล่อหลอมคุณลักษณะของทหารอากาศ ปลูกฝังสำนึกความเป็นทหารอากาศ และทำให้ทหารอากาศตระหนักรู้ถึงการปรับเปลี่ยนในแต่ละขั้นตอนซึ่งจะทำให้การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

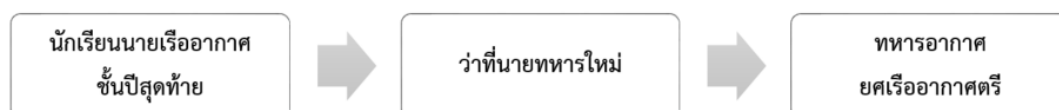
ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศแบ่งออกเป็น 3 ช่วงที่สัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และอัตลักษณ์ของทหารอากาศ ดังนี้

ภาพที่ 1 ช่วงที่ 1: ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

ประเพณีและพิธีในช่วงนี้เกิดขึ้นในช่วง 4 เดือนแรกของการเข้าเรียนในโรงเรียนนายเรืออากาศ ตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมิถุนายนของทุกปี ช่วงนี้นักเรียนนายเรืออากาศมีสถานภาพเป็น “นักเรียนใหม่” ประเพณีในช่วงนี้เป็นประเพณีเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพจาก “นักเรียนเตรียมทหารชั้นปีสุดท้าย ของเหล่าทหารอากาศ” ซึ่งเทียบเท่ากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มาเป็น “นักเรียนใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศ” หมายถึงผู้ที่สิ้นสุดความเป็นนักเรียนเตรียมทหารแล้วแต่ยังไม่ได้เข้าสู่สถานภาพใหม่อย่างสมบูรณ์ จนกว่าจะผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนจึงจะได้รับสถานภาพใหม่เป็น “นักเรียนนายเรืออากาศ”

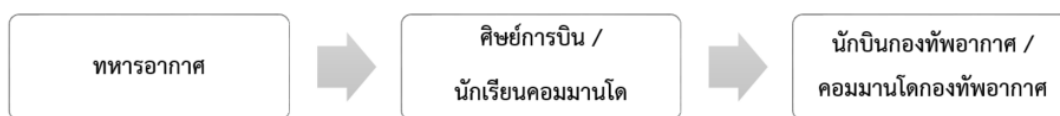
ภาพที่ 2 ช่วงที่ 2: ประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศ

ประเพณีและพิธีในช่วงนี้เกิดขึ้นในช่วง 2 เดือนสุดท้ายของการเรียนในโรงเรียนนายเรืออากาศ ตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงปลายเดือนธันวาคม ช่วงนี้นักเรียนนายเรืออากาศมีสถานภาพเป็น “ว่าที่นายทหารใหม่” ประเพณีในช่วงนี้เป็นประเพณีเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพจาก “นักเรียนนายเรือ

อากาศชั้นปีสุดท้าย” ซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่มีอาวุโสทางทหารสูงสุดในโรงเรียนนายเรืออากาศ มาเป็น “ว่าที่นายทหารใหม่ของกองทัพอากาศ” หมายถึงผู้ที่ไม่ใช่ นักเรียนนายเรืออากาศแล้วและยังไม่ได้เข้าสู่สถานภาพใหม่อย่างสมบูรณ์จนกว่าจะเข้ารับการเปลี่ยนผ่านจึงจะได้รับสถานภาพใหม่เป็น “นายทหารชั้นสัญญาบัตร ยศเรืออากาศตรี”

ภาพที่ 3 ประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ

ประเพณีในช่วงนี้เกิดขึ้นระหว่างการศึกษาหลักสูตรศิษย์การบินหรือหลักสูตรคอมมานโดของกองทัพอากาศ ช่วงนี้ทหารอากาศที่เข้ารับการฝึกมีบทบาทเป็น “ศิษย์การบิน” หรือ “นักเรียนคอมมานโด” ขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่เข้ารับการฝึกศึกษา ประเพณีในช่วงนี้เป็นประเพณีเพื่อเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากทหารอากาศทั่วไปมาเป็นทหารอากาศที่มีความรู้ ความสามารถด้านการบินและมีหน้าที่เป็น “นักบินกองทัพอากาศ” และเปลี่ยนผ่านมาเป็นทหารอากาศที่เชี่ยวชาญด้านปฏิบัติการพิเศษและมีหน้าที่เป็น “คอมมานโดกองทัพอากาศ”

ในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศพบว่ากรมนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ได้กำหนดกระบวนการสร้างนักเรียนใหม่ให้มีความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งสัมพันธ์กับลำดับของประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศ กระบวนการดังกล่าวแบ่งเป็น 3 ช่วง หรือ “3 เฟส” ตามคำเรียกของหน่วยงานผู้กำหนด (โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2561) ซึ่งเป็นคำเรียกการฝึกแต่ละช่วงของศิษย์การบินกองทัพอากาศ ตัวอย่างเช่น Pre-Solo phrase, Last-Final phrase กระบวนการสร้างดังกล่าว ได้แก่ ช่วงที่ 1: “Adjust” เป็นการปรับสภาพและเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจแก่นักเรียนใหม่เพื่อสร้างสมรรถภาพของร่างกายและปรับระเบียบวินัยตามแบบธรรมเนียมของกองทัพอากาศ ช่วงที่ 2: “Progress” เป็นการทดสอบความก้าวหน้าด้านร่างกายและจิตใจเพื่อให้อดทนต่อความยากลำบากจากบททดสอบที่รุ่นพี่กำหนดขึ้น และฝึกการเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา และช่วงที่ 3: “Pride” เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ด้วยการพิสูจน์ตนเพื่อการยอมรับจากรุ่นพี่และได้รับวัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงการเป็น นนอ. คือ เครื่องแบบ กระบี่สั้น และเครื่องหมายพระปรมาภิไธยย่อที่แสดงการเป็นทหารรักษาพระองค์

2.2.1.1.1 ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

ในช่วงนี้มีประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจำนวน 8 รายการ แบ่งตามขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านได้ดังนี้ 1) ขั้นตอน separation ได้แก่ กราบลาเสด็จพ่อ และ “ท้าวรติก” 2) ขั้นตอน transition ได้แก่ “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” และ “ชุด” กระบี่สั้น งาน “ช้อยพยฤกษ์” และพิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ และ 3) ขั้นตอน incorporation ได้แก่ การรับเครื่องหมาย ภปร. หน้าพระบรมฉายาลักษณ์ หลังผ่าน “การชุด” เครื่องหมาย ภปร. และการรับกระบี่สั้น หมายเลขชั้นปี 1 แหวนรุ่นนายเรืออากาศ หลังผ่าน “การชุด” กระบี่ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของพิธีและประเพณีโดยเรียงตามขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านดังนี้

(1) กราบลาเสด็จพ่อ ร.5

ปรับบทและขั้นตอนพิธี

นักเรียนเตรียมทหารชั้นปีสุดท้ายของเหล่าทหารอากาศจะกระทำที่โรงเรียนเตรียมทหารจังหวัดนครนายก ในวันส่งตัวมายังโรงเรียนเหล่าทัพคือโรงเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาทางทหารระดับอุดมศึกษา หรือเรียกว่า “วันขึ้นเหล่า” นักเรียนเตรียมทหารของกองทัพบกจะขึ้นเหล่าไปยังโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และนักเรียนเตรียมทหารของกองทัพอากาศจะขึ้นเหล่าไปยังโรงเรียนนายเรือ การเปลี่ยนผ่านนี้เป็นพิธีในรอบปีจัดขึ้นช่วงเดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงที่ดอกสุพรรณิการ์ในโรงเรียนเตรียมทหารร่วงหล่น ในหมู่ นักเรียนเตรียมทหารจึงมีคำเปรียบช่วงขึ้นเหล่าว่าเป็นช่วงที่ “ดอกสุพรรณิการ์ลาช่อ” ดอกสุพรรณิการ์ในที่นี้หมายถึงนักเรียนเตรียมทหารที่ต้องลาจากโรงเรียนเตรียมทหาร เหมือนกับดอกสุพรรณิการ์ที่หลุดออกจากช่อ

การกราบลาจัดขึ้นบนลานหน้ากองบัญชาการ ด้านหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นเสด็จพ่อของลูกเตรียมทหารเพราะพวกเขาานิยามตนเองว่าเป็น “ผู้รักษามรดก” ของพระองค์ด้วยชีวิต ผู้เข้าร่วมพิธีได้แก่นายทหาร อาจารย์ ข้าราชการของโรงเรียนเตรียมทหารและนายทหารของกรมนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ นายทหารและนายตำรวจของกรมนักเรียนทุกเหล่า และผู้ปกครองของนักเรียนเตรียมทหารที่ขึ้นเหล่า ขั้นตอนเริ่มจากหัวหน้านักเรียนเตรียมทหารซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่กำลังจะขึ้นเหล่าสั่งเพื่อนร่วมรุ่นว่า “ชั้นปีที่ 3 กราบ นักเรียนใหม่ลูก” ทุกคนก็มาราบพร้อมกันเบื้องหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ นอกจากกราบลาเสด็จพ่อ ร.5 แล้ว ยังเป็นการแสดงความสำนึกในพระคุณของสถาบัน เมื่อสิ้นคำสั่งทุกคนลุกขึ้นและรับการแสดงความยินดีจากผู้เข้าร่วมพิธีซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย จากนั้นนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหาร

อากาศจึงตั้งแถวแยกเพื่อขึ้นรถบัสไปยังโรงเรียนนายเรืออากาศ ดอนเมือง กรุงเทพฯ หรือที่เรียกกันว่า “แดนนภาถิ่นดอนเมือง” เมื่อก้าวขึ้นรถบัสแล้วถือว่าการเป็นนักเรียนเตรียมทหารที่มีอาวุโสสูงสุดได้สิ้นสุดลงและการเป็นนักเรียนใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศที่มีอาวุโสน้อยที่สุดก็ได้เริ่มต้นขึ้น

วัตถุประสงค์ของพิธี

พิธีกราบลาเสด็จพ่อ ร.5 จัดขึ้นเพื่อแสดงการอำลาและแสดงความสำนึกในพระคุณของสถาบัน และบ่งบอกการสิ้นสุดสถานภาพของนักเรียนเตรียมทหาร

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธี

สัญลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดของพิธีกราบลาเสด็จพ่อ ร.5 คือ คำสั่งว่า “**ชั้นปีที่ 3 กราบนักเรียนใหม่ลูก**” หมายถึงความเป็นนักเรียนเตรียมทหารสิ้นสุดลงหลังเงยหน้าขึ้นจากการกราบ และได้รับสถานภาพใหม่คือการเป็นนักเรียนใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศตั้งแต่ลุกขึ้นนั่งและยืนขึ้น นำสังเกตว่าแม้พิธีนี้อยู่ในขั้นตอน separation แต่เมื่อพิจารณาจากสัญลักษณ์และรูปแบบในพิธีพบการเปลี่ยนผ่านทั้ง 3 ขั้นตอนอยู่ในหนึ่งพิธี กล่าวคือการก้มกราบของนักเรียนเตรียมทหารมีลักษณะท่าทางเหมือนการรวมเข้ากับผืนดินเปรียบได้กับการสิ้นจากชีวิตความเป็นนักเรียนเตรียมทหาร (separation) หลังกราบเสร็จจึงยกตัวขึ้นเพื่อรอคำสั่งต่อไป ในช่วงเวลานี้ยังไม่สามารถระบุสถานภาพที่แน่ชัดได้เนื่องจากเป็นช่วงกึ่งกลางที่ไม่มีความแน่นอน (transition) ต่อจากนั้นจึงลุกไปขึ้นรถของแต่ละเหล่าพร้อมกับชื่อใหม่และสถานภาพของ “นักเรียนใหม่” ที่สมบูรณ์ (incorporation) นอกจากนี้ **การกราบลา** เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงต่อสถาบันที่สร้างบุคคลพลเรือนให้มีความเป็นนักเรียนทหาร และเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงการลาจากความเป็นนักเรียนเตรียมทหาร รวมถึงการใช้ คำเรียกชื่อ “นักเรียนใหม่” ซึ่งได้รับหลังจากตัดขาดจากความเป็นนักเรียนเตรียมทหาร แสดงถึงสถานภาพของผู้มาใหม่ที่มีอาวุโสน้อยที่สุดในโรงเรียนนายเรืออากาศ

(2) “ท้าวตี๊ก”

บริบทและขั้นตอนประเพณี

“ท้าวตี๊ก” หมายถึงการแนะนำให้นักเรียนใหม่รู้จักสถานที่ในโรงเรียนโดยเฉพาะตึกนอนของพี่แต่ละชั้นปีและไปแนะนำตัวเพื่อทำความรู้จักกับพี่ ประเพณีดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงบ่ายถึงเย็น หลังจากพิธีรับตัวนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีสุดท้ายที่ขึ้นเหล่ามายังโรงเรียนนายเรืออากาศ และรับการต้อนรับจากรุ่นพี่ด้วยการมอบกุหลาบเพื่อแสดงความยินดีที่รุ่นน้องได้ “ขึ้นเหล่า” มาได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจนครบทุกชั้นปีตั้งแต่ต้นนักเรียนใหม่จนถึงรุ่นพี่ที่มีอาวุโสสูงสุด ก่อนเริ่มประเพณีรุ่นพี่จะให้นักเรียนใหม่ถอดเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหารและหมวกวางไว้บนลานรวมพลหน้าโรงเรียนหรือสั่งให้เปลี่ยนเป็นเสื้อคอกลมสีขาวและกางเกงขาสั้นสีกรมท่าซึ่งเป็นชุดของนักเรียนใหม่ แต่ในบางปีก็ “ท้าวตี๊ก” ด้วยเครื่องแบบเดิม

รูปแบบของการ “ทัวร์ติก” เริ่มจากนักเรียนบังคับบัญชาของกองพันนักเรียนนายเรืออากาศ ชั้นปีที่ 1¹¹ หรือที่นักเรียนใหม่เรียกว่า “หัวหน้า” นำแถวนักเรียนใหม่ไปยังตึกนอนแต่ละตึกของรุ่นพี่ เพื่อรับการทดสอบว่านักเรียนใหม่ค้นข้อมูลของรุ่นพี่ทั้งชื่อ ตำแหน่ง ชมรมที่สังกัด ว่างล่วงหน้าและจํารายละเอียดดังกล่าวได้ “ทัวร์ติก” จึงเป็นการละลายความมีอาวุโสสูงสุดของนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีสุดท้ายด้วยการทำให้ตระหนักถึงสถานภาพน้องใหม่ที่รุ่นพี่ทุกคนมีอาวุโสมากกว่าและเป็นผู้บังคับบัญชาไม่ใช่ผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาอีกต่อไป

วิธีการทำความรู้จักกับพี่คือการทำภารกิจที่ยากตามคำสั่งของรุ่นพี่เพื่อทดสอบความสามารถ เช่น ว่ายน้ำไปยังอีกฝั่ง การ “ปล่อยม้า” หมายถึงการวิ่งจับเวลา การเคลื่อนที่ไปเป็นกลุ่มด้วยการกระโดด บททดสอบของพี่ที่พักในแต่ละตึกจะขึ้นอยู่กับลักษณะที่ตั้งของตึก เช่น ตึกนอน 2 มีลานรวมพล พี่จะทดสอบด้วยการให้วิ่งจับเวลา หรือ “ปล่อยม้า” รอบลาน ตึกนอน 3 มีสระน้ำด้านหน้า พี่ก็จะสั่งให้ดำลงไปหาของใต้น้ำ ระหว่างการทดสอบพี่อาจ “ให้โปรโมชั่น” แก่น้อง หมายถึงให้สิทธิพิเศษแก่นักเรียนใหม่ที่บอกชื่อพี่ที่พักในตึกให้ได้มากที่สุด หรือสะกดชื่อพี่ถูกต้องก็จะอนุญาตให้กลับตึกของตนก่อนได้ อย่างไรก็ตามแม้จะตอบคำถามได้ก็อาจต้อง “ทัวร์ติก” พร้อมเพื่อนทั้งรุ่นต่อไป เพราะพี่ต้องการทดสอบกำลังใจของนักเรียนใหม่เมื่อพบกับความผิดหวังและปลุกฝังความเป็น “รุ่น” กล่าวคือในรุ่นจะขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ “การทัวร์ติก” จึงต้องใช้กำลังใจติดต่อกันเป็นเวลานานจนร่างกายเหนื่อยล้าและใช้กำลังใจเพื่อออกถลันความโกรธจากคำพูดที่บั่นทอนกำลังใจของพี่ ทั้งนี้เพื่อลบภาพความเป็นเตรียมทหารและเปลี่ยนมาเป็นนักเรียนใหม่ที่ต้องปรับตัวเข้ากับแบบธรรมเนียมใหม่จะได้เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับถ้อยคำสัมภาษณ์ที่แสดงความรู้สึกของนักเรียนใหม่หลังจากผ่านประเพณี “ทัวร์ติก” ความว่า

“ธรรมเนียมการทัวร์ติกที่ให้วิ่งรอบลาน ดันพื้น มันเป็นประเพณีให้น้องรู้จักรุ่นพี่ ทำให้เราอดทน สามัคคีกับเพื่อนมากขึ้น เป็นการบอกว่าตอนนี้ชีวิตเปลี่ยนแล้ว จากเป็นพี่ที่สบายสุดมาลำบากสุด แต่ระบบหลักของโรงเรียนคือระบบอาวุโสก็ทำให้เราเป็นเราทุกวันนี้”

(ถิรเดช ภูภัทรธรรวูฒิ, 4 พฤศจิกายน 255, สัมภาษณ์)

¹¹ นักเรียนบังคับบัญชาของกองพันนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 เรียกโดยย่อว่า “คอมแมนด์พัน 1” มีหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียนใหม่ผ่านการบังคับบัญชาในรูปแบบ “กองพันนักเรียนนายเรืออากาศ” มีหัวหน้ากองพันนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 เรียกโดยย่อว่า “หัวหน้าพัน 1” เป็นนักเรียนบังคับบัญชาสูงสุดของกองพัน

วัตถุประสงค์ของประเพณี

“ท้าวตึก” ต้องการให้นักเรียนใหม่รู้จักกับนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ทุกคน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียนนายเรืออากาศ ทำให้นักเรียนใหม่ซึ่งเป็นรุ่นน้องนักเรียนนายเรืออากาศยอมรับสถานภาพใหม่และยอมปรับตัวเข้ากับระบบอาวุโสของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทราชภัฏวชิราวุธ และทำให้นักเรียนพี่รับรู้ถึงสถานภาพที่เลื่อนสูงขึ้นจากการมีรุ่นน้องเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งชั้นปี สิ่งสำคัญคือเพื่อปลูกฝังความคิดเรื่องระบบอาวุโสให้นักเรียนใหม่ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนใหม่ตระหนักถึงสถานภาพของน้องใหม่ที่มีรุ่นพี่อาวุโสสูงกว่าตน รวมถึงเพื่อลดภาพความเป็นนักเรียนเตรียมทหารรุ่นพี่ที่มีหน้าที่บังคับบัญชารุ่นน้องมาเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างคุณลักษณะเบื้องต้นของนักเรียนนายเรืออากาศที่ต้องมีความแข็งแกร่งทั้งร่างกายและจิตใจ จากการผ่านบททดสอบของพี่เพื่อฝึกความอดทนอดกลั้นต่อความเจ็บปวดและความผิดหวังซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การถอดเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหาร และวางบนลานรวมพลหน้าโรงเรียน เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ “การถอด” หมายถึงการละจากสถานภาพเดิม และ “เครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหาร” หมายถึงความเป็นนักเรียนเตรียมทหาร เสื้อเครื่องแบบแขนยาวสีขาว ประดับเครื่องหมายซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์แสดงชั้นปี ตำแหน่ง ความสามารถของนักเรียนเตรียมทหาร อาทิ อินทรธนู นักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 3 เครื่องหมายนักเรียนบังคับบัญชา เครื่องหมายลักษณะทหารดีเยี่ยม แต่ในบางปีนักเรียนใหม่ยังสวมเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหารขณะ “ท้าวตึก” ถึงแม้ไม่ได้ถอดเครื่องแบบเดิมแต่ด้วยวิธีการท้าวตึกจะทำให้เสื้อผ้าเปื้อนฝุ่นและเปียกน้ำ จนอาจมองไม่ออกว่าสวมเครื่องแบบหรือประดับเครื่องหมายใด จึงเหมือนการทำให้อัตลักษณ์เดิมเลือนหายและลบออกในประเพณีการเปลี่ยนผ่านเพื่อเข้าสู่สถานภาพใหม่

เมื่อถอดเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหารแล้วนักเรียนจะเปลี่ยนมาสวม **ชุดนักเรียนใหม่** ซึ่งเป็นเสื้อคอกลมสีขาว บนอกเสื้อเขียนชื่อและอักษรตัวแรกของนามสกุล กางเกงขาสั้นสีกรมท่า รองเท้าพลและถุงเท้ายาวสีขาว เมื่อพิจารณาจากเครื่องแต่งกายไม่สามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศได้อย่างชัดเจน มีเพียงชื่อจริงบนอกเสื้อที่แสดงตัวตนของผู้ออกจากสถานะเดิมแล้วและยังไม่เข้าสู่สถานะใหม่ ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเหมือน ๆ กัน ความเป็นปัจเจกจะเลือนหายไปด้วย เครื่องแบบดังกล่าวจึงบ่งบอกการสิ้นสุดสถานภาพเดิมและกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่กลุ่มใหม่ด้วยเครื่องแบบชุดใหม่ และ **การเปลี่ยนคำนำหน้าชื่อ** ในการรายงานตัวจากเดิมใช้คำว่า “นักเรียนเตรียมทหาร” เปลี่ยนเป็น “นักเรียนใหม่” สื่อถึงการสิ้นสุดจากสถานภาพเดิมด้วยเช่นกัน

(3) “พบพี่แต่ละชั้นปี”

ปริบทและขั้นตอนประเพณี

“การพบพี่แต่ละชั้นปี” จัดขึ้นในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ ประเพณีนี้จัดขึ้นสองครั้งในปริบทต่างกัน กล่าวคือ การพบพี่ครั้งแรกมีขึ้นในตอนต้นของช่วงนักเรียนใหม่ก่อนจะมีประเพณีชุดเครื่องหมาย ภปร. ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักแสดงความเป็นทหารรักษาพระองค์ เพื่อให้นักเรียนรุ่นพี่แนะนำเรื่องกฎระเบียบ การเรียน ให้นำหนังสือเรียนของตนแก่น้อง ให้เครื่องหมาย ภปร. และสอนวิธีประดับเครื่องหมายบนชุดเครื่องแบบ ส่วนการพบพี่ครั้งที่สองมีขึ้นในตอนท้ายของช่วงนักเรียนใหม่ในช่วงกิจกรรมชุดกระป๋องซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การ “พบพี่” ครั้งที่ 2 นี้ รุ่นพี่จะสวมบทบาทผู้ทดสอบ กล่าวคือเป็นผู้สร้างบททดสอบความอดทนต่อความเหนื่อยล้าและความอดกลั้นต่อคำพูดที่อาจบั่นทอนกำลังใจ

“การพบพี่แต่ละชั้นปี” คือการที่นักเรียนรุ่นพี่แต่ละชั้นปีมาพบนักเรียนใหม่วันละชั้นปีโดยเรียงตามอาวุโส ในช่วงเย็นถึงกลางคืนซึ่งเป็นช่วงรับการอบรมจากนักเรียนบังคับบัญชา แม้พี่คนใดมีหน้าที่เวรยามก็ต้องผลัดกันมาอบรมและปลูกฝังค่านิยมสำคัญของนักเรียนนายเรืออากาศ คือ ระบบเกียรติศักดิ์ ระบบอาวุโส ความสามัคคี การรักษาสถาบัน โดยจะแทรกการสอนในระหว่างที่รุ่นพี่กำลังทดสอบนักเรียนใหม่ การทดสอบมี 2 รูปแบบ คือ การทดสอบพลังกำลังเพื่อวัดความเหมาะสมกับการเป็นทหาร และการทดสอบจิตใจเพื่อฝึกให้คุ้นเคยกับความกดดันด้วยคำพูดของหัวหน้านักเรียนใหม่ เช่น “กำลังใจไม่มีให้อยากได้ต้องสร้างเอง”, “ที่นี่ไม่มีรุ่นพี่รุ่นน้องมีแต่หัวหน้ากับนักเรียนใหม่” และ “มีคนบอกว่าคุณนักเรียนใหม่ทำตัวไม่ดี หัวหน้าผิดหวังมาก” นอกจากนั้นการพบรุ่นพี่ที่ยังมีอาวุโสสูงชันการทดสอบก็ยังเข้มข้นขึ้นโดยเฉพาะนักเรียนชั้นปีสุดท้ายที่มีหน้าที่โดยตรงในการปกครองนักเรียนใหม่ กล่าวคือนักเรียนใหม่จะพบบททดสอบที่ทำให้เหนื่อยมากขึ้น ใช้เวลาทดสอบนานขึ้น และเพิ่มบททดสอบที่ทำให้ “อับอาย” เช่น ให้สวมชุดต่างจากเพื่อน ให้ทดสอบแยกคนเดียว เป็นต้น อย่างไรก็ตามระหว่างการทำทดสอบ รุ่นพี่จะแบ่งบทบาทกันเป็นทั้ง “รุ่นพี่ผู้เห็นใจ” และ “รุ่นพี่ผู้เด็ดขาด”

ผู้วิจัยพบว่าการพบพี่เป็นอนุภาคสำคัญในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากสถานภาพเดิมไปสู่สถานภาพใหม่ของนักเรียนใหม่ เห็นได้จากความถี่ของการจัดที่มีขึ้นอย่างน้อย 2 ครั้ง และการพบรุ่นพี่ต้องพบจนครบทุกชั้นปี ไม่เพียงแต่รุ่นพี่ที่เป็นนักเรียนบังคับบัญชา รวมถึงความคิดเรื่องการพิสูจน์ตนเพื่อให้รุ่นพี่ยอมรับและจะได้เปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ด้วยความภาคภูมิใจ แสดงให้เห็นว่าทั้งระบบอาวุโสและระบบรุ่นพี่รุ่นน้องมีส่วนในการกำหนดวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ

วัตถุประสงค์ของประเพณี

ประเพณีดังกล่าวต้องการให้นักเรียนใหม่รู้จักและรับการอบรมจากรุ่นพี่ตามแนวทางปฏิบัติของทหารอากาศ เพื่อปลูกฝังระบบอาวุโส และเป็นการพิสูจน์ตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับทั้งจากรุ่นพี่ที่

ปกครองนักเรียนใหม่หรือเรียกกันว่า “รุ่นพ่อ” และรุ่นพี่ที่มีอาวุโสลำดับถัดมา นอกจากนั้น “การพบพี่แต่ละชั้นปี” ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยปลูกฝังแบบธรรมเนียมของกองทัพอากาศ ดังจะเห็นได้จากความคิดที่รุ่นพี่ถ่ายทอดให้อันเป็นรากฐานสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านไปเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เพื่อเปลี่ยนให้นักเรียนใหม่ที่มีความเป็นทหารบกสูงจากระบบการฝึกและวิถีปฏิบัติในโรงเรียนเตรียมทหารที่ได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากกองทัพบกให้มีสำนึกความเป็นทหารอากาศ (ณภัทร พร้อมเทพ, 20 กุมภาพันธ์ 2560, สัมภาษณ์)

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

ชื่อประเพณี “พี่พบน้อง” แสดงให้เห็นว่านักเรียนนายเรืออากาศเป็นกลุ่มที่มีการนับพืชนับน้องกันและให้ความสำคัญกับความเป็นกลุ่ม และรูปแบบของ การพบพี่ตามลำดับอาวุโส จากอาวุโสน้อยจนถึงอาวุโสสูงสุดยังสื่อถึงการลำดับความสำคัญ ยังมีอาวุโสมากขึ้นนักเรียนใหม่ก็ยิ่งได้พบซ้ำกว่าพี่ที่มีอาวุโสน้อยกว่า และยังมีอาวุโสมากยิ่งขึ้นก็ยิ่งมีอิทธิพลสูงต่อการได้เลื่อนขั้นขึ้นสู่สถานภาพใหม่

(4) “ชุด” เครื่องหมาย ภปร.

บริบทและขั้นตอนประเพณี

การ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. เกิดขึ้นหลังจากการ “พบพี่แต่ละชั้นปี” ครั้งแรก การ “ชุด” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการนำสิ่งที่ถูกฝังอยู่ในดินขึ้นมาจริง ๆ แต่หมายถึงการพิสูจน์ตนอย่างเต็มกำลังความสามารถจนผ่านบททดสอบและได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมที่จะได้รับเครื่องหมายพระนามาภิไธยย่อ ภปร. ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทหารรักษาพระองค์ ขั้นตอน “การชุด” เริ่มจากนักเรียนบังคับบัญชาแจ้งล่วงหน้าให้หาข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องหมาย เมื่อถึง “วันชุด” นักเรียนใหม่เปลี่ยนเป็นชุดฝึกเพื่อรับการทดสอบจากทหารรักษาพระองค์รุ่นพี่ซึ่งก็คือนักเรียนนายเรืออากาศทุกชั้นปีตั้งแต่วรุ่นปี 2 จนถึงรุ่นพี่ปีสุดท้ายที่มาทดสอบกำลังกายและกำลังใจของนักเรียนใหม่

วิธี “ชุด” คือการทำตามคำสั่งของพี่ซึ่งเน้นทดสอบความแข็งแรงของร่างกายเนื่องจากหน้าที่สำคัญของทหารรักษาพระองค์คือการถวายอารักขาพระมหากษัตริย์ ขณะทดสอบก็จะให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชวงศ์จักรี พระกรณียกิจ และแทรกคำสอนเรื่องหน้าที่ของทหารรักษาพระองค์ เช่น รุ่นพี่ปี 3 สั่ง “ปล่อยม้า” นักเรียนใหม่ สั่งให้นักเรียนใหม่กอดคอเพื่อนในแถวและเดินยong ๆ ไปพร้อมกันรอบลาน ซึ่งทำได้ยากกว่าทำเพียงคนเดียว ขณะนั้นพี่ก็จะเล่าความเป็นมาและหน้าที่ของทหารอากาศที่มีต่อเครื่องหมาย ภปร. และสอนว่าภารกิจของทหารรักษาพระองค์ต้องอาศัยความสามัคคีของหมู่คณะจึงจะสำเร็จได้ รวมทั้งภารกิจปกป้องประเทศชาติของทหารอากาศด้วย เมื่อนักเรียนใหม่ผ่าน “การชุด” จากรุ่นพี่ครบทุกชั้นปีแล้ว ในคืนนั้นก็มีพิธีรับเครื่องหมาย ภปร. จากพานที่รายล้อมด้วยแสงเทียน บนพานมีเครื่องหมายวางเรียงกันเป็นคำว่า “ภปร” ซึ่งอยู่ด้านหน้าพระบรมฉายา

ลักษณะและธงชาติ และมีรุ่นพี่ในชุดเครื่องแบบเต็มยศทหารรักษาพระองค์ยืนขนบข้าง ทั้งนี้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในสถานภาพและเครื่องหมายใหม่ซึ่งเป็นเครื่องหมายแรกของนักเรียนใหม่

วัตถุประสงค์ของประเพณี

วัตถุประสงค์หลักคือสร้างสำนึกการเป็นทหารรักษาพระองค์ด้วยการสร้างความหมายและคุณค่าให้เครื่องหมาย ภปร. และคำเรียกใหม่ว่า “ทหารรักษาพระองค์” และสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นทหารรักษาพระองค์ด้วยการทำให้ตระหนักถึงสิ่งที่ต้องเผชิญกว่าจะได้รับเครื่องหมาย ภปร. และความยากลำบากดังกล่าวทำให้ทหารของหน่วยทหารรักษาพระองค์ต่างจากทหารกลุ่มอื่น นอกจากการปลูกฝังความรักจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ยังสร้างสำนึกรักชาติ ศาสนา และประชาชน การเคารพอาวุโสทางทหาร และการสร้างความสามัคคีในหมู่ นักเรียนนายเรืออากาศด้วย

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

ชื่อประเพณี “ชุด” หมายถึงการทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจอย่างสุดความสามารถเพื่อให้ผ่านการทดสอบจนได้รับการยอมรับจากสังคมและได้วัตถุที่มีความหมายและคุณค่าเป็นรางวัล แสดงว่าสิ่งที่จะได้รับจากการ “ชุด” ต้องมีความสำคัญจึงต้องเก็บรักษาไว้ในที่มิดชิด การ “ชุด” ในช่วงกลางคืน ยังสื่อถึงความคลุมเครือในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนไปสู่สถานภาพเป็น “ทหารรักษาพระองค์” และ การได้รับเครื่องหมาย ภปร. และเครื่องแบบทหารรักษาพระองค์ เป็นวัตถุประสงค์แสดงสถานภาพของทหารที่มีหน้าที่ปกป้องพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าในพิธีรับเครื่องหมาย ภปร. มีวัตถุประสงค์ที่สื่อถึงสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ คือ ธงชาติ แสดเทียน และพระบรมฉายาลักษณ์ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าทหารอากาศมีหน้าที่พิทักษ์สถาบันสำคัญของชาติได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

(5) “ปล่อยหลอก”

บริบทและขั้นตอนประเพณี

การ “ปล่อยหลอก” จัดขึ้นหลังจากการพบพี่แต่ละชั้นปีและ “การชุด” เครื่องหมาย ภปร. ประเพณีปล่อยหลอกเป็นการทดสอบโดยหลอกให้นักเรียนใหม่เข้าใจไปว่าจะได้รับการปล่อยกลับบ้านเพื่อทดสอบกำลังใจของนักเรียนใหม่และสอนให้ตั้งความหวังไว้เสมอแม้ว่าจะผิดหวัง ขั้นตอนเริ่มต้นจากรุ่นพี่ทุกชั้นปีช่วยกันสร้างข่าวลือว่าจะอนุญาตให้นักเรียนใหม่กลับบ้านในวันหยุดสุดสัปดาห์ ขั้นตอนต่อมาคือปล่อยข่าวลืออีกเรื่องว่าพ่อของนักเรียนใหม่ที่มียศสูงทำให้นักเรียนใหม่ทั้งหมดได้กลับบ้าน ยิ่งสร้างความน่าเชื่อถือให้ข่าวลือ และสอดคล้องกับคำสั่งของหัวหน้าที่สั่งให้เตรียม “ชุดเล็ก” ซึ่งเป็นเครื่องแบบที่นักเรียนนายเรืออากาศใส่ออกนอกโรงเรียน

เมื่อถึงวันเสาร์ก็เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปล่อยหลอก หัวหน้าจะสั่งให้นักเรียนใหม่เปลี่ยนชุดและตั้งแถวเดินไปหน้าโรงเรียน จากนั้นชี้แจงการปฏิบัติตนระหว่างกลับบ้านและนัดหมายการกลับ

เข้าโรงเรียน การปฏิบัติตามระเบียบการกลับบ้านของนักเรียนใหม่ดำเนินไปอย่างปกติจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือการปฏิญาณตนต่อบุพการีของกองทัพอากาศ ทำให้ “การปล่อยหลอก” ดูสมจริง แม้ นักเรียนใหม่หลายคนไม่เชื่อข่าวลือเพราะรู้มีประเพณี “ปล่อยหลอก” ก็เริ่มคล้อยตาม จากนั้นรุ่นพี่สั่งให้นักเรียนใหม่เดินแถวออกจากโรงเรียน เมื่อแถวสุดท้ายพ้นประตูโรงเรียนแล้วก็สั่งให้หัวแถวเดินกลับเข้ามาใหม่ หมายถึงว่าได้ออกนอกโรงเรียนแล้วและก็กลับเข้ามาโรงเรียนใหม่อีกครั้ง ในบางปีมีการสร้างความสมจริงด้วยการจัดรถบัสมารับและไปส่งที่ท่ารถแต่สุดท้ายรถบัสนี้ก็วิ่งกลับมาจอดหน้าโรงเรียน หรือให้รถกลับพร้อมนักเรียนรุ่นพี่ที่อยู่จังหวัดเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่านักเรียนใหม่จะยิ่งผิดหวังหากรุ่นพี่ที่หลอกว่าจะส่งกลับบ้านเป็นรุ่นพี่ที่สนิท เช่น พี่จังหวัด พี่โรงเรียนเก่า เมื่อแถวสุดท้ายของนักเรียนใหม่กลับเข้ามาในรั้วโรงเรียน หัวหน้าจะกล่าวว่า “ให้ออกไปแล้ว หวังว่าคงมีแรงสู้ต่อ” จากนั้นจะเริ่ม “ทัวร์ตึก” อีกครั้งเหมือนกับ “วันขึ้นเหล่า”

ถึงแม้ว่าสุดท้ายแล้วนักเรียนใหม่จะสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 แล้วก็ยังต้อง “ทัวร์ตึก” ทุกครั้งหลังจากกลับเข้ามาโรงเรียนในวันอาทิตย์หรือวันอื่นตามที่นายทหารหรือรุ่นพี่กำหนด จนกว่าจะเปลี่ยนผ่านไปเป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 2 เพื่อสอนไม่ให้หลงกับความสบายภายนอกโรงเรียนจนลืมความเหน็ดเหนื่อยและลำบากที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์ของประเพณี

วัตถุประสงค์หลักคือปลูกฝังคุณลักษณะของนักเรียนนายเรืออากาศ ได้แก่ ความอดทน เพื่อให้ได้รับในสิ่งที่ต้องการ ความอดทนต่อสิ่งที่ไม่ต้องการแต่ต้องยอมรับ เห็นได้จากการวางแผน “ปล่อยหลอก” อย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนใหม่มีความหวังมากขึ้น เมื่อไม่สมหวังจึงยิ่งรู้สึกผิดหวัง ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างกำลังใจให้ตนเองเพื่อรับการเปลี่ยนผ่านขั้นต่อไปที่ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ “การปล่อยหลอก” ยังเป็นการทดสอบที่ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนใหม่มีจิตใจที่แข็งแกร่งพร้อมรับกับทุกสถานการณ์และสอนให้ตั้งความหวังไว้เสมอแม้จะไม่มีหวัง

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

ชื่อประเพณี “ปล่อยหลอก” และ ขั้นตอนการปล่อยข่าวลือ คำว่า “หลอก” และ “ข่าวลือ” สื่อถึงความไม่แน่นอนของชีวิตนักเรียนใหม่ในในช่วงการปรับเปลี่ยนเพื่อเข้าสู่สถานภาพใหม่

(6) “ชุด” กระบี่

บริบทและขั้นตอนประเพณี

การ “ชุด” กระบี่เป็นประเพณีสุดท้ายของนักเรียนใหม่ ถ้าหาก “ชุด” สำเร็จจะได้เข้าพิธีรับกระบี่สั้นและได้รับสถานภาพใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การเปลี่ยนผ่านนี้จึงสำคัญมากต่อ นักเรียนใหม่ทุกคน “การชุด” กระบี่ มีลักษณะเดียวกับการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. เป็นความ

เปรียบเทียบถึงการทดสอบความเหมาะสมของนักเรียนใหม่ทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อพิสูจน์ตน กระทั่งได้รับการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศและได้รับกระบี่สั้นซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศ จากการเก็บข้อมูลพบการปลูกฝังความหมายของด้ามจับกระบี่สั้นซึ่งเป็นรูปหัวช้างแก่ นักเรียนใหม่ว่าหัวช้างนั้นหมายถึงสถาบันที่ต้องพิทักษ์ไว้คือชาติและพระมหากษัตริย์ เนื่องจากช้างเป็นสัตว์มงคลคู่ชาติไทยที่แสดงบุญญาบารมีของกษัตริย์ (ภาณุมาศ เสวก, 18 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ในอดีตเคยมีการขุดกระบี่ที่ปลูกฝังอยู่ในดินขึ้นมาจริง ๆ แต่เป็นกระบี่ของเล่นที่รุ่นพี่ฝังไว้ให้นักเรียนใหม่ช่วยกันขุดหาระหว่างการทดสอบ ส่วน “ผู้ให้การขุด” หรือผู้ทดสอบก็คือนักเรียนรุ่นพี่โดยมีหัวหน้ากองพันที่ 1 ซึ่งเป็นกองพันของนักเรียนใหม่เป็นผู้ดำเนินการหลักรวมถึงรุ่นพี่ทุกชั้นปี และ “ผู้ขุด” คือนักเรียนใหม่ทุกคน เพราะประเพณี “ขุด” กระบี่มีเพียงครั้งเดียวสำหรับนักเรียนใหม่แต่ละรุ่นหากไม่ได้เข้าร่วมก็จะไม่ได้เปลี่ยนผ่านไปเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนในการ “ขุด” กระบี่คล้ายกับการ “ขุด” เครื่องหมาย ภปร. คือการรับการทดสอบกำลังกายและกำลังใจจากรุ่นพี่ทุกชั้นปีด้วยการ “พบพี่แต่ละชั้นปี” แต่ต่างกันที่บททดสอบและวิธีการทดสอบมีความยากมากขึ้น โดยเฉพาะสัปดาห์สุดท้ายของการ “ขุด” เรียกว่า “สัปดาห์นรก” ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาแห่งความยากลำบากไม่ต่างจากการตกรอก เพราะการทดสอบจะมีความถี่มากขึ้น และมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นแต่มีการจำกัดเวลาให้สั้นลง ทำให้นักเรียนใหม่ยิ่งเหนื่อยและยิ่งกดดัน ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนชุดฝึกที่มีเครื่องแต่งกายหลายชิ้น เช่น หมวก เข็มขัด กระติกน้ำ ภายใน 3 นาที เพื่อปลูกฝังหลักปฏิบัติของทหารอากาศที่ให้ความสำคัญกับเวลา การวิ่งรอบลานทดสอบโดยมีจำนวนรอบเท่ากับหมายเลขรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศของนักเรียนใหม่ และการให้ทุกคนเรียงตัวต่อกันจนกลายเป็นรูปหมายเลขรุ่นในพื้นที่ที่กำหนด ตัวอย่างเช่น นักเรียนใหม่รุ่นที่ 62 จะต้องวิ่งเป็นจำนวน 62 รอบ และเรียงตัวต่อกันเป็นรูปหมายเลข 62 บททดสอบที่ผูกโยงกับหมายเลขรุ่นเป็นวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในทุกรุ่น

นอกจากนี้บททดสอบที่เป็นขั้นตอนสำคัญในการ “ขุด” กระบี่ คือการปกป้องกระบี่ ที่รุ่นพี่ให้พกติดตัวเหมือนส่วนหนึ่งของร่างกายและต้องรักษาไว้อย่างดี ไม่เช่นนั้นจะต้องรับการทดสอบซ้ำจนกว่าจะรักษาไว้ได้ ตัวอย่างเช่น ขณะอยู่ในสระน้ำก็ต้องทวนไว้บนหัว ขณะมือสองข้างไม่วางก็ต้องคาบไว้ในปาก ระหว่างนั้นรุ่นพี่จะปลูกฝังเรื่องการรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของนักเรียนนายเรืออากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้เหนือสิ่งอื่นใดเช่นเดียวกับกระบี่ที่นักเรียนใหม่กำลังปกป้อง จะเห็นได้ว่านอกจากจะกระบี่เป็นรางวัลสำหรับผู้ผ่านการ “ขุด” ยังเป็นเครื่องมือทดสอบความเหมาะสมของ “ผู้ขุด” ด้วยเช่นกัน

ขั้นตอนต่อมาคือ “การสร้างสถานการณ์” ผู้สร้างสถานการณ์คือรุ่นพี่ทุกชั้นปีที่ผลัดกันมาทดสอบอารมณ์และการควบคุมความรู้สึกของนักเรียนใหม่ รวมถึงปลูกฝังความสามัคคีและชี้ให้เห็น

ผลเสียของการแตกสามัคคีในรุ่น ตัวอย่างเช่น **สถานการณ์แพะรับบาป** คือ การสร้างทะเลาะกันใน กลุ่มรุ่นพี่จนแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหัวหน้าของนักเรียนใหม่และฝ่ายรุ่นพี่ชั้นปีอื่น และถูกรื่องว่ามี นักเรียนใหม่นำเรื่องในโรงเรียนไปบอกผู้ปกครองจนหัวหน้าถูกปลด เพื่อนในรุ่นจึงเข้าใจผิดนักเรียน ใหม่คนดังกล่าว **สถานการณ์แกะดำ** คือ การสร้างปฏิบัติต่อนักเรียนใหม่ที่ผู้ปกครองมียศระดับสูง ดีกว่าคนอื่น เช่น ไม่ถูกทำโทษพร้อมเพื่อน ไม่ต้องนอนที่ติดนอนกับเพื่อน ทำให้เพื่อนในรุ่นไม่พอใจ หลังจากสร้างสถานการณ์แล้วจะเกิดความตึงเครียดในหมู่นักเรียนใหม่ระหว่างการทดสอบในช่วงเวลา ที่เหลือจนกว่ารุ่นพี่จะบอกความจริงก่อนวันสุดท้ายของการ “ชุด” กระบี่ การสร้างสถานการณ์จึงเป็น บททดสอบจิตใจที่ทำให้นักเรียนใหม่รู้จักกันดียิ่งขึ้นและสอนเรื่องความไว้วางใจซึ่งมีความสำคัญ สำหรับสังคมทหารอากาศ

ในช่วงสุดท้ายของสัปดาห์นรก มีบททดสอบให้เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่นเพื่อแสดงให้เห็น ความสำคัญของความสามัคคีในหมู่ทหารและสร้างสำนึกความเป็นรุ่นซึ่งหมายถึงนักเรียนใหม่ทุกคน โดยรุ่นพี่จะสั่งให้นักเรียนใหม่เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่นให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม และการ “ทัวร์ รอบโรงเรียน” ซึ่งคล้ายการ “ทัวร์ตึก” แต่เปลี่ยนสถานที่ที่เป็นรอบโรงเรียน ในคืนสุดท้ายก่อนรับ กระบี่รุ่นพี่อาจล่องใจรุ่นน้องด้วยการแกล้งไม่พอใจว่ารุ่นน้องไม่ตั้งใจรับการทดสอบและสั่งเลิก “ชุด” แต่รุ่นน้องก็จะส่งตัวแทนมาเคาะห้องรุ่นพี่เพื่อให้กลับไปทดสอบต่อ บททดสอบสุดท้ายเมื่อใกล้ ฟ้าสาางเพื่อสอนให้นักเรียนใหม่สร้างกำลังใจให้ตนเอง รุ่นพี่จะสั่งให้วิ่งเข้าลานรวมพลก่อนเสียง ปฏิกฎณดงขึ้น แม้เข้าลานไม่ทันแต่เสียงปฏิกฎณดงของพี่เปลี่ยนเป็นคำว่า “อรุณสวัสดิ์ไอน้องชาย” ซึ่ง หมายถึงการยอมรับนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้อง ดงข้อความบันทึกความรู้สึกของ นักเรียนใหม่ ในคืนสุดท้ายของ “สัปดาห์นรก” ความว่า

“ก่อนที่ด้านสุดท้ายจะจบลง พวกหัวหน้าพาพวกผมวิ่งไปที่ลานหน้า โรงเรียนเพื่อไหว้บุพการีทหารอากาศ ก่อนคำสั่งสุดท้ายจะดงออกมา พี่ใช้เวลาพวก เองวิ่งเข้าลานรวมพลให้ทันก่อนปฏิกฎณดง จากลานหน้าโรงเรียนไปลานรวมพล ระยะทางประมาณ 300 เมตร ผมรีบวิ่งหน้าดง สุดท้ายก็ไม่ทัน

“หมอบ” ลื่นเสียงคำสั่งพวกผมหมอบกันอยู่แทบเท้า ข้างแถวพี่ทุกชั้นปี ก่อนหัวหน้านักเรียนจะสั่งปฏิกฎณดง เสียงปฏิกฎณดงขึ้นแต่ไม่เหมือนในทุกวันที่ผ่าน มา “อรุณสวัสดิ์ไอน้องชาย” ก่อนที่เสียงปรบมือจะดงกระหึ่มเป็นลัญญ์ณดงต้อนรับ และแสดงความยินดีที่พวกผมผ่านคืนนี้ไปได้ ผมไม่รู้ว่าจะนำตามันไหลมาจากไหนดง มากมายแต่อย่างหนึ่งที่ผมรู้คือผมดีใจและปลื้มใจมาก ”

(ชนสร เณลิทรัพย์, 2559)

ขั้นตอนต่อมาคือการสวมแหวนนักเรียนนายเรืออากาศให้รุ่นน้อง¹² และมอบของขวัญจากรุ่นพี่แต่ละชั้นปี รวมถึงการมอบ “เรือสำเภาจำลอง” เป็นธรรมเนียมที่รุ่นพี่ที่มีอาวุโสสูงสุดหรือ “รุ่นพ่อ” มอบให้รุ่นน้องที่ตนปกครองหรือ “รุ่นลูก” ธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาแล้วสิบปี นอกจากนั้นยังมีกลอนที่รุ่นพี่แต่ละรุ่นแต่งให้รุ่นลูกของตน มีใจความว่าเรือสำเภาหมายถึงความสามัคคีในรุ่น เรือสำเภาขนาดใหญ่เคลื่อนที่ได้ด้วยการทำงานประสานกันขององค์ประกอบทุกส่วนที่มีความสำคัญเหมือนกัน เปรียบได้กับทุกคนในรุ่นต่างก็มีความสำคัญต่อรุ่น ทำให้รุ่นเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ขอให้รักสามัคคีกันตลอดไป หลังจากนั้นนักเรียนใหม่จะเปลี่ยนเป็นเครื่องแบบชุดขาวเพื่อเข้าพิธีรับกระบี่สั้นจากผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศซึ่งหมายถึงการได้รับอัตลักษณ์ใหม่คือความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างเป็นทางการ

วัตถุประสงค์ของประเพณี

วัตถุประสงค์ของการ “ชุด” กระบี่คือ การหล่อหลอมความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศด้วยการสร้างคุณลักษณะของทหารและปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความสามัคคี ความเชื่อใจ และความอดทนให้นักเรียนใหม่ จากการอบรมของรุ่นพี่และการให้ของที่ระลึกที่แฝงคำสอน นอกจากนี้ยังสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ จากการที่สามารถพิสูจน์ตนด้วยความตั้งใจและความอดทนจนรับการยอมรับจากนักเรียนรุ่นพี่

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

ชื่อประเพณี “ชุด” หมายถึงการทุ่มเททั้งด้านร่างกายและจิตใจอย่างสุดความสามารถเพื่อให้ผ่านการทดสอบจนได้รับการยอมรับจากสังคมและได้วัตถุที่มีความหมายและคุณค่าเป็นรางวัลขณะเดียวกันเป้าหมายของการ “ชุด” ต้องมีความสำคัญมากจึงถูกเก็บรักษาไว้อย่างมิดชิด **ช่วงเวลาในการ “ชุด”** จัดขึ้นช่วงกลางคืนที่ความมืดปกคลุมทำให้บรรยากาศอึมครึม หมุกขมัว สื่อถึงความไม่แน่นอนของสถานภาพนักเรียนใหม่ในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ สำหรับวัตถุประสงค์คือ **กระบี่สั้นและแหวนนักเรียนนายเรืออากาศ** หมายถึงสถานภาพความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับหลังผ่านการ “ชุด” กระบี่ เช่นเดียวกับ **ช่วงเวลาที่สวมแหวนนักเรียนนายเรืออากาศ** เป็นช่วงเดียวกับที่แสงอาทิตย์ขึ้นที่ขอบฟ้าสื่อถึงการเริ่มต้นชีวิตการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และ **การได้ชื่อเรียกใหม่ “น้องชาย”** หมายถึงได้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้อง ไม่ใช่เด็กเรียนใหม่กับหัวหน้าอีกต่อไป รวมทั้ง **การได้รับเรือสำเภาจำลอง** ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น สื่อถึงการเป็นครอบครัวเดียวกันไม่ใช่เพียงพี่น้องร่วมสถาบัน

¹² การสวมแหวนรุ่นพี่นายเรืออากาศคล้ายกับการสวม “Class Ring” ในงาน “Ring Dance” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศไทยมีงานแสดงความยินดีที่ได้รับสถานภาพใหม่ในงาน “ช่อชัยพฤษ์”

(7) งาน “ข้อชัยพฤกษ์”

ปริบทและขั้นตอนประเพณี

งาน “ข้อชัยพฤกษ์” หรือชื่อทางการคืองาน “ราตรีชัยพฤกษ์” เป็นงานฉลองรับน้องใหม่ที่จัดขึ้นทุกปีตั้งแต่นักเรียนนายเรืออากาศรุ่น 1 (ทำเนียบรุ่น 50, 2546: 4) หลังจากนักเรียนใหม่ผ่านการพิสูจน์ตนในประเพณี “ชุด” ระเบียบและได้เข้าพิธีรับกระบี่สั้นจากผู้บัญชาการโรงเรียนเพื่อแสดงการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างสมบูรณ์และได้รับการยอมรับจากนายทหารและนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ ผู้มอบกระบี่สั้นคือผู้บัญชาการโรงเรียน ผู้ร่วมแสดงความยินดีในพิธีได้แก่ นายทหารอาจารย์ และครอบครัวของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ นอกจากนี้ขั้นตอนการรับกระบี่สั้นยังมีธรรมเนียมที่สำคัญคือการนำกระบี่ดังกล่าวไปให้พ่อแม่ประดับคู่กับเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศ จากนั้นจึงมอบพวงมาลัยและก้มกราบด้วยความสำนึกบุญคุณที่ให้กำเนิด และมอบกระบี่สั้นให้ด้วยความภูมิใจที่สามารถเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นนักเรียนนายเรืออากาศได้สำเร็จ ดังคำสัมภาษณ์นักเรียนใหม่ความว่า

“กระบี่สั้นเป็นสัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศ อยากเอาให้พ่อแม่ และเป็นความภาคภูมิใจของตนเอง และคิดว่าคงไม่มีอะไรตอบแทนพ่อแม่ นอกจากเอากระบี่ใส่มือพ่อกับมือ ที่เมื่อก่อนมือเขาเคยจับมือเราเดิน คิดว่าเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ได้ตอนนี้”

(อิรเดช ภูภัทรธรรวูฒิ, 4 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

กระบี่สั้นจึงเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อนักเรียนนายเรืออากาศเนื่องจากหมายถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ส่วนประกอบของกระบี่สั้นยังมีความหมายที่หลากหลายขึ้นอยู่กับ การปลุกฝังของรุ่นพี่แต่ละรุ่น ความหมายที่ได้รับการเน้นย้ำจากรุ่นพี่หลายรุ่นคือความหมายของด้ามกระบี่รูปหัวช้างซึ่งหมายถึง สถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ เนื่องจากช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองที่แสดงบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ และตราสัญลักษณ์บนกระบี่ก็หมายถึงทั้งสองสถาบันเพื่อให้ทุกครั้งที่นักเรียนนายเรืออากาศถือกระบี่ได้ระลึกถึงชาติและพระมหากษัตริย์ ตลอดจนหมายถึงคุณธรรมของทหารอากาศ ได้แก่ ความกล้าหาญ อดทน สามัคคี รวมถึงเกียรติและศักดิ์ศรีที่ต้องรักษาไว้ยิ่งชีพเพราะกระบี่ดังกล่าวได้มาด้วยความยากลำบาก ภาพกระบี่สั้นและขั้นตอนในพิธีมีดังนี้

ภาพที่ 4 พิธีรับกระบี่สั้นของนักเรียนนายเรืออากาศ

(โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2557)

สำหรับงาน “ช่อชัยพฤกษ์” จัดขึ้นในช่วงค่ำที่อาคารรณนภากาศ เพื่อฉลองความสำเร็จ แสดงความยินดีและนำเสนอตัวตนความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ ชื่องาน “ช่อชัยพฤกษ์” เป็นการเปรียบนักเรียนนายเรืออากาศกับช่อชัยพฤกษ์ นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 จึงเป็นช่อชัยพฤกษ์ช่อใหม่ สอดคล้องกับช่วงเวลาที่ดินราชพฤกษ์ หรือชื่อเดิมคือชัยพฤกษ์ ต้นไม้ประจำโรงเรียนที่ยืนต้นเรียงรายภายในโรงเรียนผลิช่อใหม่จนมีสีเหลืองอร่ามสวยงาม นอกจากนี้ยังพบว่า การเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กับวงจรชีวิตของดอกไม้ชนิดนี้ กล่าวคือต้นชัยพฤกษ์ออกดอกบานสะพรั่งช่วงเดือนมีนาคมถึงมิถุนายนซึ่งเป็นช่วงส่งตัวขึ้นเหล่าของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่จนกระทั่งได้รับกระบี่สั้น และช่วงสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นอาวุโสที่สุด แนวคิดการเปรียบเทียบดังกล่าวมาจากภาพบรรยากาศในวันสถาปนาโรงเรียนนายเรืออากาศตั้งข้อความในหนังสือ 50 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศความว่า

วันที่กองทัพอากาศพลุกต้นชัยพฤกษ์เป็นปฐมฤกษ์ซึ่งมีเพียงช่อชัยพฤกษ์ช่อแรกในวันพฤหัสบดีที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2496 เวลา 0900 และวันนี้ชาวกองทัพอากาศได้เห็นนักเรียนนายเรืออากาศ 30 คน แต่งเครื่องแบบเป็นครั้งแรกที่

ตึกเหลือง หน้าโรงเรียนนายเรืออากาศ...จึงได้ถือเป็นนิมิตหมายว่า ช่อชัยพฤกษ์ช่อแรกเริ่มผลิดอกออกช่อแล้ววันนั้น

(โรงเรียนนายเรืออากาศ, 2546: 85)

สีเหลืองของดอกชัยพฤกษ์เป็นสีเดียวกับสีประจำสถาบัน คือ สีฟ้าและสีเหลือง บนกระบังหมวกของทหารอากาศชั้นยศนาวาอากาศเอกและนายพลอากาศปึกเป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ ชั้นยศดังกล่าวเป็นความปรารถนาของนักเรียนนายเรืออากาศทุกคน จึงเปรียบเหมือนสัญลักษณ์ที่กระตุ้นให้มีมานะในการเรียน การฝึก การปฏิบัติตนในระเบียบวินัยเพื่อจะได้มีความก้าวหน้าในชีวิตราชการ

ภาพที่ 5 ช่อชัยพฤกษ์” ของโรงเรียนนายเรืออากาศ

(โกเมน เอี่ยมสะอาด, 2561)

งาน “ช่อชัยพฤกษ์” เป็นการออกสโมสรครั้งแรกอย่างเป็นทางการของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 จะแต่งกายในเครื่องแบบปกติขาวซึ่งเป็นชุดที่ใช้ในพิธีการสำคัญ ในขณะที่ผู้ร่วมงานทั้งนายทหารและรุ่นพี่สวมเครื่องแบบปกติเทาคอเบาะเป็นชุดที่ใช้ในงานพิธีการของนักเรียนนายเรืออากาศ ผู้มาร่วมงานคือ ผู้ปกครองและ “ญาติ” ซึ่งเป็นรหัสภาษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนทหารหมายถึงคนรัก และผู้รับผิดชอบจัดงานคือกรมนักเรียนนายเรืออากาศ มีรุ่นพี่ นนอ. ชั้นปีที่ 3 หรือ 4 ตามการมอบหมายของผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ดำเนินการ การจัดงานมักกำหนดแนวคิดหลักให้สัมพันธ์กับความ เป็นทหาร อาทิ ท้องฟ้า อากาศ อากาศยาน จักรวรรดิโรมัน หรือสิ่งได้รับความนิยมในช่วงเวลาที่จัดงาน ตัวอย่างเช่น ในปี 2561 งาน “ช่อชัยพฤกษ์” ของนักเรียนรุ่น 66 มีแนวคิดหลักคือนักรบไทย สมัยอยุธยา ในปี 2559 งาน “ช่อชัยพฤกษ์” ของนักเรียนรุ่น 64 มีแนวคิดหลักคือ “Memory with light in the garden” เป็นต้น ข้อความ อาทิ ชื่องาน ขึ้นรุ่นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นฉลากหลังให้ผู้ร่วมงานถ่ายรูป มีป้ายขนาดใหญ่ให้รุ่นพี่และผู้ร่วมงานเขียนถ้อยคำแสดงความยินดี แต่สิ่งที่ต้องมีทุกปีคือห้องแสดงภาพถ่ายที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ทั้งรอยยิ้ม ความเหน็ดเหนื่อย ความเจ็บปวด ในช่วงที่เป็นนักเรียนใหม่ จากการสังเกตการณ์พบว่าห้องแสดงภาพเป็นส่วนที่ได้รับความนิยมทั้งจากผู้ปกครองที่ต้องการดูภาพบุตรหลานและนักเรียนใหม่ที่ต้องการเห็นภาพของตนระหว่าง

การทดสอบพร้อมกับเพื่อนร่วมรุ่นด้วยความสนุกสนานซึ่งแตกต่างจากอารมณ์ในภาพ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการย้ำทวนความทรงจำในรุ่นที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันมาตลอดช่วงเวลาอันยากลำบาก

ขั้นตอนในงานหลังจากประธานซึ่งคือผู้บัญชาการโรงเรียนเดินทางมาถึงแล้วจึงเริ่มช่วงพิธีการดังนี้ ผู้บังคับการกรมนักเรียนนายเรืออากาศ หัวหน้าหน่วยที่รับผิดชอบการฝึกอบรมนักเรียนใหม่กล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดงาน จากนั้นประธานกล่าวเปิดงาน มีการเปิดวิดิทัศน์ชีวิตนักเรียนใหม่ตั้งแต่ส่งตัวมาจากโรงเรียนเตรียมทหารผ่านการทดสอบจากพี นนอ.อาวุโส การชุดกระบี่ การชุดเครื่องหมายทหารรักษาพระองค์ จนถึงได้รับกระบี่สั้น และขั้นตอนสำคัญคือ*การลอดซุ้มกระบี่สั้น*ที่รุ่นพี่จัดทำให้เพื่อเป็นเกียรติแก่รุ่นน้อง เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่หมายถึงการค่อย ๆ เปลี่ยนผ่านจากสถานภาพนักเรียนใหม่เมื่อเดินลอดเข้าซุ้มไปกระทั่งเดินออกจากซุ้มด้วยสถานภาพใหม่ที่สูงขึ้นคือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 โดยปกติซุ้มกระบี่สั้นจะตั้งแถวตอนสองแถวขนานกันเรียงลงมาจากบนเวทีในอาคารธรรณภากาศแต่หากปรับของการจัดงานเปลี่ยนไป ซุ้มอาจตั้งแถวบริเวณอื่นก็ได้ เช่น หน้าอาคารธรรณภากาศทอดยาวลงไปบนลานรวมพลหน้าอนุสาวรีย์บุพการีกองทัพอากาศ จากนั้นตัวแทนรุ่นน้องกล่าวแสดงความรู้สึกและขอบคุณทุกคนโดยเฉพาะรุ่นพี่ที่เป็นรุ่นปกครองตน

หลังจบช่วงพิธีการจะมีการแสดงเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศที่ใช้เป็นปกติและใช้บางโอกาส เช่น เครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์ เครื่องแบบปกติขาว เครื่องแบบสโมสรคอปัด เครื่องแบบปกติเทาอ่อนคอแบะ หรือชุดศึกษาที่ใส่เข้าเรียนประจำวัน และชุดฝึกบิน เป็นต้น และการแสดงแฟนซีดริล (Fancy drill) คือการแสดงการใช้อาวุธประกอบดนตรี ปกติใช้ปืน M-16 แต่นักเรียนนายเรืออากาศดัดแปลงมาใช้กระบี่แทน จากนั้นประธานและภริยาจึงเปิดฟลอร์ลีลาตามธรรมเนียมการออกสโมสรของทหาร ตามด้วยผู้ร่วมงานที่มีอาวุโสลำดับต่อมาและนักเรียนนายเรืออากาศ ในงานยังมีการแจกของที่ระลึกให้ผู้ร่วมงานซึ่งเขียนหรือสลักชื่องานกับเลขรุ่นของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 ไว้บนซองด้วย จากการเก็บข้อมูลพบว่าของที่ระลึกแต่ละปีมักเป็นพวงกุญแจรูปกระบี่สั้น รูปเครื่องบิน รูปสัญลักษณ์ประจำสถาบัน, โมเดลรูปนักเรียนนายเรืออากาศ และที่ทับเอกสารรูปตราโรงเรียน ของที่ระลึกจึงเป็นวัตถุแห่งความทรงจำร่วมในรุ่นของนักเรียนนายเรืออากาศ

ภาพที่ 6 งาน “ซ่อซัยพฤกษ์”

วัตถุประสงค์ของประเพณี

เมื่อพิจารณาตามกระบวนการสร้างนักเรียนนายเรืออากาศทั้ง 3 ช่วงตามที่กล่าวมาแล้ว พบว่างานซ่อซัยพฤกษ์เป็นประเพณีเปลี่ยนผ่านเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และเมื่อพิจารณาตามแนวคิดเรื่องพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่าน (The rite of passage) ของ Van Genep (1960) การได้รับและการฉลองกระบี่สั้นเป็นการเปลี่ยนผ่านขั้นตอนที่ 3 คือการเข้าสู่สถานภาพและบทบาทใหม่ (Incorporation) ของการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

งานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านและเลื่อนลำดับชั้นจากนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างเป็นทางการ การเปลี่ยนผ่านครั้งนี้มีความสำคัญต่อนักเรียนนายเรืออากาศเนื่องจากแสดงถึงการยอมรับของทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มในสังคมใหม่คือโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทราชภัฏตราครุฑ รวมถึงแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของนักเรียนนายเรืออากาศทุกชั้นปี

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การลอดซุ้มกระบี่สั้น หมายถึงการก้าวผ่านจากสถานภาพนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การได้รับสิทธิในกระบี่สั้นและการสวมแหวนนักเรียนนายเรืออากาศ กระบี่และแหวนเป็นวัตถุสัญลักษณ์หมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศ และแสดงการครอบครองสถานภาพใหม่คือสถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับหลังจาก “ชุด” กระบี่ **การสวมเครื่องแบบชุดขาว** ซึ่งเป็นชุดเครื่องแบบของนักเรียนนายเรืออากาศหมายถึงการเข้าสู่สถานภาพใหม่อย่างเป็นทางการ รวมทั้ง **การได้รับชื่อเรียก “นักเรียนนายเรืออากาศ”** หมายถึงได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ

(8) พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ

ปริบทและขั้นตอนพิธี

ในแต่ละปีการศึกษาจะมีพิธีเปลี่ยนผ่านลำดับชั้นของนักเรียนนายเรืออากาศและมีความเป็นทางการได้รับการกำหนดขึ้นโดยโรงเรียนนายเรืออากาศเพื่อประกาศว่าผู้เข้าร่วมพิธีมีคุณสมบัติเหมาะสมจะได้รับเลื่อนชั้นการศึกษาสูงให้ขึ้น เป็นการแสดงตำแหน่งและลำดับชั้นของนักเรียนนายเรืออากาศ ในพิธีมีผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศเป็นประธานและร่วมกับคณะผู้บังคับบัญชาประดับกระดานบำที่มีเลขชั้นปีที่สูงขึ้น และรับการทำความเคารพหลังการประดับ มีคณาจารย์และนายทหารเข้าร่วมพิธีเพื่อเป็นสักขีพยานและแสดงความยินดี ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่แสดงการยอมรับจากผู้มีอำนาจปกครองสูงสุดในโรงเรียนรวมถึงคณาจารย์ผู้สอน ทำให้การเข้าสู่บทบาทใหม่ครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับวัตถุประสงค์ในพิธีคือเครื่องหมายซึ่งอาจมองได้ว่าเป็น “รางวัล” จากความพยายามในการเรียน การฝึกวิชาทหาร การหมั่นพัฒนาสมรรถภาพด้านร่างกาย และการฝึกฝนตนให้มีลักษณะทหารที่ดี นอกจากกระดานบำแล้วยังมีเครื่องหมายหน้าที่สำหรับผู้ที่ได้รับตำแหน่งหัวหน้าตอน หรือหัวหน้าสาขาวิชาเรียน เป็นปีกนกขนาดเล็ก อาร์มตอนหรือสัญลักษณ์ของสาขาวิชาเรียน และเครื่องหมายแสดงความสามารถด้านการเรียน การกีฬา และลักษณะทหาร ซึ่งเรียกว่า “ป้ายเหลือง” “ป้ายฟ้า” และ “ป้ายแดง” ตามลำดับ และมีเกณฑ์ในการได้รับแตกต่างกัน ถ้าหากนักเรียนนายเรืออากาศคนใดได้ครบทั้ง 3 ป้าย จะเป็นที่ยื่นชมเพราะมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ครบทั้งสามด้านคือ เรียนเก่ง กีฬาเด่น และมีลักษณะทหารดี

เกณฑ์ของผู้มีสิทธิได้รับ “ป้ายแดง” จะต้องมียุทธศาสตร์เด่น มีความประพฤติดีเป็นที่ยอมรับของนายทหารและเพื่อนร่วมรุ่น “ป้ายฟ้า” จะต้องมียุทธศาสตร์เด่นสมรรถภาพร่างกายประจำปีร้อยละ 90 หรือได้รับรางวัลชนะเลิศในการแข่งขันกีฬาประเพณีระหว่างโรงเรียนทหารและตำรวจซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี หรือกีฬาอุดมศึกษาขึ้นไป ทั้งนี้ต้องเป็นกีฬาในประเภท “สี่คิงส์” ได้แก่ รักบี้ บาสเก็ตบอล ฟุตบอล และกรีฑา และ “ป้ายเหลือง” จะต้องมียุทธศาสตร์รวมทั้งปี 3.50

ขึ้นไป และมีผลการสอบภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน 80 คะแนนขึ้นไป เครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถมีดังนี้

ภาพที่ 7 พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ (ปรัชญา คุ่มลั่นล่อม, 2555: โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2558)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของพิธี

พิธีดังกล่าวบ่งบอกการเลื่อนลำดับชั้นของสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และหน้าที่ที่เพิ่มมากขึ้น จากนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 เป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 2 ซึ่งถือเป็นนักเรียนอาวุโส โดยเฉพาะนักเรียนชั้นปีรองสุดท้ายเมื่อได้เลื่อนชั้นสูงขึ้นจะถือเป็นนักเรียนอาวุโสสูงสุด นอกจากนี้การได้รับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถสื่อถึงการได้รับเกียรติ การยอมรับ และการยกย่องจากสมาชิกในกลุ่มทหารอากาศ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธี

ชื่อพิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมาย หมายถึงการเปลี่ยนผ่านในลักษณะการเลื่อนลำดับชั้นให้สูงขึ้นสอดคล้องกับการเพิ่มสถานภาพและบทบาทหน้าที่ การประดับเลขชั้นปี เครื่องหมายแสดงความสามารถ เลขชั้นปี ป้ายแสดงความสามารถ เป็นวัตถุประสงค์สื่อถึงการได้รับสถานภาพใหม่ที่สูงกว่าเดิม เช่น การประดับเลขชั้นปี 2 หมายถึงการสิ้นสุดสถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศชั้น

ปีที่ 1 และได้รับสถานภาพใหม่คือนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 2 และ สีแดงของป้ายแสดงคุณลักษณะทหารดีเด่น แถบสีแดงบนธงชาติหมายถึง “ความเป็นชาติ” สัมพันธ์กับหน้าที่ต่อสถาบันชาติของทหารผู้มีลักษณะดีเด่น

2.2.1.1.2 ประเพณีและพิธีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศ

ประเพณีและพิธีกลุ่มนี้มีจำนวน 5 รายการ แบ่งตามขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านได้ดังนี้
1) ขั้นตอน separation ได้แก่ ส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” และ “น้องส่งพี่” 2) ขั้นตอน transition ได้แก่ “โยนหมวก และโยนพื้ลงน้ำ” งาน “อาลัยตอน” และ 3) ขั้นตอน incorporation ได้แก่ การบินผ่านของเครื่องบินกองทัพอากาศขณะโยนหมวก พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีและพิธีพระราชทานกระบี่ และงานชุมนุมนายเรืออากาศ โดยจะกล่าวถึงรายละเอียดของประเพณีและพิธีตามขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านดังนี้

(1) การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”

บริบทและขั้นตอนประเพณี

การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” คือการส่งต่อหน้าที่บังคับบัญชาของนักเรียนรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายให้แก่รุ่นน้องถัดมาที่เป็น “นักเรียนบังคับบัญชาทำการแทน” เรียกโดยย่อว่า “ทกท.” ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนรุ่นน้องรองลงมาที่กำลังฝึกทำหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชาในแต่ละตำแหน่งของกองพันนักเรียนนายเรืออากาศ เพื่อทำหน้าที่แทนนักเรียนบังคับบัญชารุ่นพี่ในปีต่อไป ประเพณีนี้จัดโดยกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศในวันสุดท้ายของการสอบปลายภาคของรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้าย แต่บางปีจัดเป็นขั้นตอนหนึ่งในงาน “อาลัยตอน” ผู้จัดคือนักเรียนบังคับบัญชารุ่นพี่ ผู้มอบกระบี่บังคับบัญชาให้ตัวแทนรุ่นน้องคือหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ และผู้เข้าร่วมคือนักเรียนนายเรืออากาศทุกชั้นปีซึ่งเป็นผู้รับการบังคับบัญชา การเข้าร่วมดังกล่าวจึงหมายถึงการยอมรับนักเรียนบังคับบัญชาชุดใหม่ ขั้นตอนแรกเริ่มจากนายทหารเวรนักเรียนเรียกนักเรียนนายเรืออากาศมารวมกัน จากนั้น “ทกท.” ตำแหน่งหัวหน้านักเรียนสั่งทำความเคารพรุ่นพี่ซึ่งเป็นหัวหน้านักเรียนคนปัจจุบัน แล้วหัวหน้านักเรียนรุ่นพี่ให้โอวาทซึ่งมีใจความสำคัญกล่าวถึงการมอบการบังคับบัญชาให้รุ่นน้องและขอให้ทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างเต็มที่ และมอบกล่องใส่กระบี่บังคับบัญชาให้ “ทกท.” หัวหน้านักเรียน

“กระบี่บังคับบัญชา” เป็นวัตถุสัญลักษณ์แทนหน้าที่บังคับบัญชา กระบี่ดังกล่าวมีชื่อเป็นทางการคือ “กระบี่บังคับบัญชาเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์” เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระอิสริยยศในขณะนั้น ผู้เป็นทูลกระหม่อมอาจารย์ของนักเรียนนายเรือ

อากาศได้พระราชทานสัญลักษณ์นี้แก่หัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2516 ในกล่องมีกระบี่ 2 เล่ม ประกอบด้วย “กระบี่สั้น” เป็นสัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและ “กระบี่นายทหาร” เป็นสัญลักษณ์ของนายทหารอากาศ ประเพณีดังกล่าวบ่งบอกการสิ้นสุดสถานภาพนักเรียนบังคับบัญชาและการเป็นนักเรียนอาวุโสสูงสุดของรุ่นที่ขึ้นปีสุดท้าย ขณะเดียวกันก็แสดงการเลื่อนลำดับขั้นสู่สถานภาพใหม่ของ “ททท.” รุ่นน้อง และเป็นวันที่นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 5 ประกาศให้สิทธิการปกครองแก่นักเรียนชั้นปีที่ 4 ถือเป็นการผลัดเปลี่ยนหน้าที่ปกครองนักเรียนนายเรืออากาศหลังจากมอบหน้าที่บังคับบัญชาก็จะเป็นการอำลาจากความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศในประเพณี “น้องส่งพี่ โยนหมวกและโยนพื้ลงน้ำ” การส่งมอบหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 58 ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59 (ภาพซ้าย) และการส่งมอบหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59 ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 60 (ภาพขวา) มีดังนี้

ภาพที่ 8 “กระบี่บังคับบัญชาเจ้าฟ้าจุฬาภรณ”

(พุดพิงษ์ วงศ์ปิยะบวร, 2561)

ภาพที่ 9 การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง

วัตถุประสงค์ของประเพณี

ประเพณีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการยุติบทบาทนักเรียนบังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย จึงต้องมีประเพณีเปลี่ยนผ่านเพื่อแยกออกจากหน้าที่เดิมและส่งมอบหน้าที่ดังกล่าวให้รุ่นน้องซึ่งเป็นนักเรียนบังคับบัญชากลุ่มใหม่ และเพื่อแสดงการเปลี่ยนลำดับอาวุโสให้รุ่นน้องรองลงมาเลื่อนขึ้นเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่มีอาวุโสสูงสุดแทน โดยการส่งต่อกระบี่บังคับบัญชาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศ นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝัง รักษา และสืบทอดระบบบังคับบัญชาและระบบอาวุโสของทหารอากาศตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์

“กระบี่บังคับบัญชา” เป็นวัตถุสัญลักษณ์หมายถึงหน้าที่การบังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศที่เป็นนักเรียนบังคับบัญชาเพื่อปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาได้แก่ รุ่นน้องและเพื่อนร่วมรุ่น และแสดงความสามารถสูงสุดของกลุ่มผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว และสื่อถึงพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้พระราชทานกระบี่ กระบี่สั้นและกระบี่ยาวยังหมายถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ ตามลำดับ นอกจากนี้ การส่งต่อ หมายถึงการสิ้นสุดหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชาของรุ่นพี่ซึ่งเป็น “ผู้มอบ” และการเริ่มต้นหน้าที่ดังกล่าวของรุ่นน้องซึ่งเป็น “ผู้รับมอบ

(2) “น้องส่งพี่ โยนหมวกและโยนพื้ลงน้ำ”

ปริบทและขั้นตอนประเพณี

ประเพณีของกลุ่มทหารอากาศทั้งสามกิจกรรมเกิดขึ้นต่อเนื่องกันเริ่มต้นจาก “น้องส่งพี่” คือการร่วมแสดงความยินดีและอำลานักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายที่สิ้นสุดจากความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศโดยนักเรียนรุ่นน้อง จัดขึ้นในวันสุดท้ายของการสอบปลายภาคเรียนที่ 2 ประมาณ

เดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ผู้จัดประเพณีคือนักเรียนรุ่นน้องทุกชั้นปี และผู้เข้าร่วมคือรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้าย ชั้นตอนแรกเริ่มจากรุ่นน้องตั้งแถวคู่เป็นซุ้มและถือกุหลาบสีแดง เมื่อรุ่นพี่ออกจากห้องสอบมาตั้งแถวเพื่อกลับไปยั้งฝั่งตีกนอน วงโยธวาทิตจะเดินนำหน้าเพื่อเป็นเกียรติและเฉลิมฉลองในความสำเร็จของพี่ จากนั้นรุ่นพี่เดินเข้าซุ้มแล้วรุ่นน้องมอบดอกไม้ให้รุ่นพี่แต่ละคน ผู้วิจัยพบความน่าสนใจของวิธีมอบดอกไม้ให้รุ่นพี่ด้วยการคาบไว้แล้วให้รุ่นพี่หยิบเหมือนในประเพณี “ซูด” กระทบที่รุ่นพี่ให้นักเรียนใหม่คาบกระทบไว้ระหว่างการทดสอบ การคาบดอกไม้จึงเป็นการรื้อฟื้นความทรงจำร่วมของพี่กับน้อง จากนั้นรุ่นน้องจับมือและสวมกอดรุ่นพี่เพื่อแสดงความยินดี ประเพณี “น้องส่งพี่” นอกจากเป็นการเดินจริง ๆ จากตึกเรียนกลับมายังตีกนอนแล้วยังเป็นการลาจากสถานภาพของนักเรียนและเข้าสู่สถานภาพของนายทหาร

“การโยนหมวกและโยนพื้ลงน้ำ” ซึ่งจัดขึ้นต่อจากประเพณี “น้องส่งพี่” ในบางปีอาจไม่มีประเพณีโยนพื้ลงน้ำ แต่ประเพณีโยนหมวกโดยปกติจะมีทุกปี ผู้จัดคือรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้าย ผู้เข้าร่วมคือรุ่นน้องทุกชั้นปี ส่วนการโยนพื้ลงน้ำ ผู้จัดคือรุ่นน้องที่ร่วมมือกันจัดให้รุ่นพี่ บรรยากาศในประเพณีมีแต่รอยยิ้ม เสียงพูดคุยหยอกล้อระหว่างเพื่อน-พี่-น้อง ลำดับขั้นตอนเริ่มจากรุ่นพี่ล้อมวงเข้ามาเป็นวงในสุดแล้วรุ่นน้องล้อมวงซ้อนด้านหลัง จากนั้นหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายกล่าวความรู้สึกต่อเพื่อนร่วมรุ่นตั้งแต่วันขึ้นเหล่าที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา มีความทรงจำและประสบการณ์ร่วมกัน แม้ต่อจากนี้เส้นทางชีวิตของแต่ละคนจะต่างกันก็ขอให้ความเป็นเพื่อนเหมือนเดิมตลอดไป และร่วมกันร้องเพลง “เราและนาย” ของ เสก โลโซ ซึ่งกล่าวถึงความรักผูกพันระหว่างเพื่อน และเพลง “ผู้ครองฟ้า” ซึ่งเป็นเพลงประจำสถาบันที่กล่าวถึงความรักในสถาบันและชีวิตของทหารอากาศ จากนั้นหัวหน้านักเรียนให้สัญญาณแล้วรุ่นพี่ทุกคนโยนหมวกขึ้นฟ้า ในขณะที่เครื่องบินของฝูงบิน 604 กองบิน 6 กำลังบินผ่าน เมื่อหมวกปลอยออกจากมือหมายถึงการแยกจากอัตลักษณ์เดิมของรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายและจะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่อัตลักษณ์ของนักบินทหารอากาศเช่นเดียวกับรุ่นพี่ที่ทำการบินเหนือหมวกเหล่านั้น

การโยนพื้ลงน้ำจะเริ่มขึ้นทันทีหลังหมวกตกสู่พื้น รุ่นน้องจะกรูกันเข้ามาจับตัวพี่และโยนลงสระน้ำที่รุ่นพี่เคยใช้ทดสอบนักเรียนใหม่ในประเพณี “ทัวร์ตึก” ฝ่ายรุ่นพี่ต่างวิ่งหนี หากหนีไม่พ้นจะต่อรองขอถอดเครื่องแบบและเครื่องหมายก่อนน้องโยนลงน้ำหรือกอดคอกระโดดลงน้ำพร้อมกับรุ่นพี่คนอื่น แม้พี่หลายคนอาจจะขัดขึ้นแต่หลังจากนั้นก็ยอมลงน้ำโดยดี บรรยากาศของประเพณีจึงไม่ใช่การวิ่งหนีด้วยความหวาดกลัวแต่เป็นความสนุกของรุ่นพี่ที่ได้ปลดปล่อยตนเองจากหน้าที่ความรับผิดชอบที่เคยมีและได้หลุดพ้นจากสถานภาพของนักเรียน รวมถึงความสนใจของรุ่นน้องที่ได้เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้กระทำในประเพณีซึ่งเป็นช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่าน (Liminal period) จึงมีความ

คลุมเครือจนทำให้ผู้ร่วมประเพณีอาจสับสนบทบาทกัน และทำสิ่งที่ไม่อาจทำได้ในเวลาปกติเนื่องจากขัดต่อวัฒนธรรมของสังคม¹³

วัตถุประสงค์ของประเพณี

วัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อบ่งบอกการสิ้นสุด ละทิ้ง และลบล้างอัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศ จากการโยนหมวกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้ศึกษาเล่าเรียน การร่วมกันอำลาและส่งนักเรียนรุ่นพี่ไปสู่สถานภาพใหม่ที่เหนือกว่า และการรื้อฟื้นความทรงจำร่วมเกี่ยวกับการ “ชุด” กระบี่ด้วยการคาบดอกไม้ส่งให้พี่ การช่วยให้กระบวนการจัดอัตลักษณ์ของรุ่นพี่ดำเนินไปด้วยดี ถือการสร้างความทรงจำร่วม เสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในกลุ่มพี่น้องนายเรืออากาศ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของประเพณี

ชื่อประเพณี “น้องส่งพี่” สื่อถึงการผลัดเปลี่ยนสถานภาพของทั้งรุ่นพี่และรุ่นน้อง รุ่นพี่พ้นจากสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศ รุ่นน้องเข้ามาแทนที่ในบทบาทนักเรียนอาวุโสสูงสุด และการคาบดอกไม้ส่งให้รุ่นพี่ สื่อถึงการมีความทรงจำร่วมกันเกี่ยวกับการคาบกระบี่ในประเพณี “ชุด” กระบี่ การโยนหมวกหนีบของนักเรียนนายเรืออากาศ เป็นวัตถุประสงค์สื่อถึงความป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เมื่อหมวกถูกปล่อยออกจากมือหมายถึงการละจากความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ นอกจากนี้ การถอดเครื่องแบบและเครื่องหมายของนักเรียนนายเรืออากาศ สื่อถึงการยุติตำแหน่งและบทบาทเดิมที่มาพร้อมกับสถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศ การบินผ่านของเครื่องบินขณะโยนหมวก สื่อถึงอัตลักษณ์ใหม่ของนักเรียนรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายคือนักบินกองทัพอากาศ เครื่องบินดังกล่าวยังเป็นเครื่องบินแบบฝึกของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 3 และศิษย์การบินของกองทัพอากาศด้วย

2.3 งาน “อาลัยตอน”

บริบทและขั้นตอนประเพณี

งาน “อาลัยตอน” เป็นคติชนของสถาบันทหาร ถือเป็นงานออกสโมสรวงครั้งสุดท้ายในฐานะนักเรียนนายเรืออากาศของชั้นปีที่มีอาวุโสสูงที่สุด ผู้จัดงานคือกรมนักเรียนอากาศ รักษาพระองค์ เช่นเดียวกับงานช้อชัยพฤกษ์ แต่ผู้ดำเนินการหลักคือรุ่นน้องนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่มีบทบาทเป็นผู้นำกลุ่มที่มีหน้าที่จัดกิจกรรมของนักเรียนนายเรืออากาศ ผู้ร่วมงานได้แก่ ผู้บัญชาการโรงเรียนซึ่งเป็นประธานในงาน คณะผู้บังคับบัญชา อาจารย์ นายทหารกรมนักเรียน และทุกคนในโรงเรียนที่จะมาร่วมแสดงความยินดีในโอกาสสำเร็จการศึกษา พระเอกของงานคือพี่ชั้นปีสุดท้ายสวมเครื่องแบบ

¹³ ประเพณีโยนหมวกและโยนพู่ลงน้ำมีรูปแบบเดียวกับประเพณีและพิธีในโอกาสสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ พิธี “Hat Toss” ประเพณี “Fountain jump” และ “Water dump” ซึ่งเป็นประเพณีของนักบินสหรัฐ

ปกติชาว บนป่าประดับอินทรรณูแข็งสีเทา (ในอดีตเครื่องแบบของทหารอากาศมีสีเทา แม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนมาใช้สีกรมแต่ก็ยังเรียกชื่อเครื่องแบบว่าสีเทาเช่นเดิม) มีดินสีเหลืองทองอยู่ตรงกลางพาดจากกระดุมปีกสีทองถึงปลายอินทรรณู และมีตัวเลข 5 ไทยสีเงิน เพื่อบอกชั้นปี และเครื่องหมายหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชาทำอยู่บนแถบดินสีเหลืองทอง ส่วนผู้ร่วมงานและรุ่นน้องสวมชุดเทาคอแบะหรือชื่อทางการเรียกว่าเครื่องแบบปกติเทาคอแบะ เครื่องแบบจึงเป็นอารมณ์สัญลักษณ์บอกความแตกต่างของสถานภาพและเป็นการแสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศของรุ่นพี่เป็นครั้งสุดท้าย หลังจากนั้นต้องเปลี่ยนมาเป็นอินทรรณูบอกชั้นยศและเครื่องหมายของนายทหารแทน

บรรยากาศของงานอาลัยตอนภายในอาคารณภาภาคต่างจากงานช้อชัยพลุกษ์เมื่อรุ่นพี่อยู่ชั้นปีที่ 1 แม้จะเป็นงานราตรีสโมสรเหมือนกันแต่การพูดคุยระหว่างพี่น้องโดยเฉพาะกับน้องที่มีอาวุโสต่างกันมากจะมีความเป็นกันเองและผ่อนคลายมากขึ้นกว่าในงานช้อชัยพลุกษ์เพราะบทบาทการเป็นนักเรียนบังคับบัญชายุติลงแล้ว ทำให้เห็นความเป็นกันเองกับรุ่นน้อง การรื้อฟื้นวีรกรรมเมื่อครั้งน้องเป็นนักเรียนใหม่มาเล่าด้วยความสนุกสนานต่างจากความรู้สึกในเหตุการณ์จริงที่เหนื่อยจากการถูกลงโทษ ภาพการแสดงความผูกพันระหว่างเพื่อน มีกอดคอกันถ่ายรูปด้วยรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และจากการสังเกตการณ์บ้างก็น้ำตาซึมขณะรับชมวีดิทัศน์เรื่องราวตั้งแต่รุ่นตนเป็นนักเรียนใหม่จนเป็นที่ใหญ่สุดและกำลังจะจบการศึกษาจากสถาบันนายเรืออากาศไป การตกแต่งในงาน มีการกำหนดแนวคิดซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับ ท้องฟ้า ซึ่งทหารอากาศมักเรียกว่า “ห้องทำงานของนักบิน”, ดวงดาว อาจสื่อถึงเครื่องหมายยศทหารอากาศชั้นนายพลที่นักเรียนนายเรืออากาศมุ่งมั่นที่จะรับราชการให้ก้าวหน้าสูงถึงชั้นนายพล ตัวอย่างเช่นแนวคิดในการจัดงานอาลัยตอนของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 61 คือ 61th star in the sky หมายถึงดวงดาวดวงที่ 61 บนท้องฟ้า ซึ่งเป็นเลขรุ่นของพี่ที่สำเร็จการศึกษา

ในงานนอกจากการประดับด้วยแสงและสีเหมือนท้องฟ้ายามค่ำคืนแล้วยังมีฉากหลังเป็นชื่อของงานให้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก พื้นที่ที่ได้รับความนิยมในการถ่ายรูปมากที่สุดคือห้องแกลอรีและเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศของรุ่นพี่ กล่าวคือ มีภาพถ่ายจำนวนมากประดับไว้ทั่วห้องตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนใหม่ที่มีอาวุโสต่ำสุดขณะปล่อยม้า คลานศอก แลกกระดี่กันด้วยความมุ่งมั่นให้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ระหว่างการขุดกระบี่ ภาพถ่ายขณะเคลื่อนพลไปร่วมพิธีสวนสนามและกระทำสัตย์ปฏิญาณของทหารรักษาพระองค์ ภาพถ่ายขณะร้องเพลงขอบคุณครูฝึกหลังไต่ดรัมครบหลักสูตรเมื่อครั้งเป็นนักเรียนทหารพลร่มสมัยเป็นชั้นปีที่ 2 ภาพถ่ายในพิธีถวายตัวนาคนักเรียนนายเรืออากาศในการอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน และภาพถ่ายขณะเดินอากาศไปทัศนศึกษาที่ต่างประเทศ แต่ผู้วิจัยสังเกตว่าภาพถ่ายส่วนใหญ่คือภาพขณะขุดกระบี่ ขุดเครื่องหมายทหารรักษาพระองค์ และขณะรับการทดสอบจากรุ่นพี่อาวุโสที่เป็นภาพของความเหน็ดเหนื่อยจากการอ้ารงวินัย เสื้อผ้าที่เปียกและเปื้อน สีหน้าอ่อนล้าแต่ร่างกายยังทำต่อไป แสดงให้เห็นว่าความทรงจำชุดนี้มี

ความสำคัญ นักเรียนนายเรืออากาศจึงจดจำได้ดีและเลือกที่จะทวนซ้ำชุดความทรงจำนี้เสมอไม่ว่าอยู่ในฐานะรุ่นน้องหรือรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้าย

ขั้นตอนในงานนี้คล้ายกับงาน “ช่อชัยพฤกษ์” เมื่อประธานคือผู้บัญชาการโรงเรียนและคณะผู้บังคับบัญชาเดินทางมาถึงจึงเริ่มช่วงพิธีการ ด้วยการกล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดงาน การกล่าวเปิดงานโดยประธาน และเปิดวิดีโอที่บอกเล่าความผูกพันและการร่วมทุกข์ร่วมสุขตลอดเวลา 5 ปี ที่ใช้ชีวิตและถูกทำโทษร่วมกันตั้งแต่เป็นนักเรียนใหม่จนได้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 5 และสุดท้ายเป็นภาพพิธีเลื่อนชั้นการศึกษา “น้องสงพีและโยนหมวก” จากนั้นมีการกล่าวแสดงความรู้สึกและอวยพรเพื่อนร่วมรุ่นซึ่งมีใจความสำคัญคล้ายกันคือ “ดีใจที่ได้อยู่รุ่นนี้กับเพื่อนทุกคน และขอให้เพื่อนโชคดี จบแล้วต้องแยกย้ายกันไปทำงานต่างหน่วย ขอให้กำลังใจกันเพราะทุกคนคือรุ่นเดียวกัน” ขั้นตอนสำคัญที่เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ในงานอาลัยตอนคือการ “ลอดซุ้มกระบี่” เช่นเดียวกับงาน “ช่อชัยพฤกษ์” แต่ต่างกันที่ผู้ทำซุ้มคือรุ่นน้องเพื่อเป็นเกียรติในการจบการศึกษาของพี่และกระบี่ที่ใช้คือกระบี่ยาวของนายทหารเป็นวัตถุสัญลักษณ์หมายถึงความเป็นนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพอากาศ ผู้ที่มีกำเนิดจากการสร้างและหล่อหลอมของโรงเรียนนายเรืออากาศและได้รับพระราชทานกระบี่จากองค์พระมหากษัตริย์ต่างจากนายทหารคนอื่นที่มีกำเนิดต่างกัน การลอดซุ้มของรุ่นพี่จึงหมายถึงการเปลี่ยนผ่านที่สูงขึ้นจากความเป็นนักเรียนไปสู่ความเป็นนายทหารอากาศรูปแบบการลอดเป็นการเดินลงจากเวทีสู่พื้นด้านล่างยังหมายถึงการก้าวลงจากความอาวุโสที่สูงที่สุดของสถาบันมาเป็นนายทหารระดับต้นของกองทัพ มียศเรืออากาศตรีซึ่งเป็นยศแรกของชั้นสัญญาบัตร

ขั้นตอนต่อมาที่แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของรุ่นพี่และรุ่นน้องนายเรืออากาศคือการกล่าวแสดงความรู้สึกและอวยพรรุ่นน้องได้บังคับบัญชาหรือรุ่นลูกของตนโดยนักเรียนบังคับบัญชาตำแหน่งหัวหน้ากองพันที่ 1 ของรุ่นพี่หรือที่เรียกกันในหมู่นักเรียนว่ารุ่นพ่อซึ่งขณะนี้ เป็นนายทหารยศเรืออากาศโท คำว่ารุ่นพ่อและรุ่นลูกเป็นคำเรียกของนักเรียนรุ่นที่ปกครองกับนักเรียนรุ่นใต้ปกครอง กล่าวคือ นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษารุ่นที่ 61 เป็นรุ่นลูกหรือนักเรียนใต้บังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 58 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพี่อาวุโสที่สุดในโรงเรียนกับน้องนักเรียนใหม่ จะเห็นได้ว่าระบบพี่น้องนายเรืออากาศและระบบลำดับชั้นอาวุโสเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นและเป็น อัตลักษณ์หนึ่งของทหารอากาศ นอกจากนั้นยังมีรุ่นพี่นักเรียนบังคับบัญชาคนอื่น ๆ มาร่วมงานด้วย โดยเฉพาะนักเรียนบังคับบัญชาของกองพันที่ 1 หรือคอมแมนด์พัน 1 ที่มีหน้าที่ดูแลรุ่นที่จบการศึกษาขณะเป็นนักเรียนใหม่อย่างใกล้ชิด หลังจากนั้นตัวแทนรุ่นพี่ที่จบการศึกษาจะขึ้นกล่าวแสดงความรู้สึกขอบคุณสถาบันและทุกส่วนที่ร่วมสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศกล่าวถึงสิ่งที่ได้รับจากโรงเรียน ความซาบซึ้งในบุญคุณและสัญญาจะกลับมาตอบแทน กล่าวขอบคุณน้องและขอให้รุ่นน้องรักและสามัคคีกัน พร้อมขอให้ดูแลสถาบันอันเป็นที่รักต่อจากรุ่นพี่ การแสดงความยินดีและการให้ข้อคิดในการทำงานแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากรุ่นพี่บังคับบัญชาทำให้เห็นความ

ผูกพันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่ผู้ให้การปกครองกับนักเรียนใหม่ผู้อยู่ในการปกครอง ถึงแม้ว่าปัจจุบัน สถานภาพและบทบาทของทั้งคู่จะเปลี่ยนไปจากเดิมแล้วก็ตาม

ภาพที่ 10 การแสดงความยินดีจากนักเรียนบังคับบัญชาของรุ่นพี่สำเร็จการศึกษา

(สิทธิพงศ์ แสสนแมน, 2561)

หลังจากช่วงพิธีการมีการแสดงของน้องชั้นปีต่าง ๆ ให้รุ่นพี่ เช่น การแสดงดนตรีของชมรม ดนตรีสากล การแสดงเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นนักเรียน นายเรืออากาศได้ชัดเจนที่สุดสำหรับคนนอกกลุ่มทหารอากาศ การแสดงท่าทางพร้อมวัตถุประกอบ ดนตรีคล้ายกับแฟนซีดริลแต่ประยุกต์จากปืนหรือดาบเป็นร่มด้ามยาวของน้องชั้นปีที่ 1 การแสดง Black light คือการสวมถุงมือเรืองแสงและทำมือเป็นท่าทางต่าง ๆ ในความมืด ขั้นตอนสุดท้ายน้อง จะตั้งวงล้อมรอบแถวของพี่ และถือดอกกุหลาบในมือที่เพลิงหลังเอาไว้ จากนั้นก็ร่วมร้องเพลงผู้ครอง ฟ้าซึ่งสื่อถึงความผูกพันระหว่างนักเรียนนายเรืออากาศกับสถาบันเปรียบได้กับลูกดอกับแม่ดอที่มา จากคำว่าถิ่นดอเมือง หรือเพลงประจำสถาบันเพลงอื่น ๆ มีการพูดคุย หยอกล้อ ร่วมกันถ่ายรูป มอบดอกไม้ให้รุ่นพี่ และหากรุ่นน้องคนใดเคยทำให้รุ่นพี่ไม่พอใจ เช่น พุดปด ทำผิดวินัย หรือเคยเสีย โส แสดงความไม่เคารพอาวุโสพี่ก็เป็นโอกาสในการขอโทษกัน ส่วนพี่ก็พร้อมให้อภัยแต่ถ้าเหตุการณ์ ดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทอื่นรุ่นน้องอาจถูกทำโทษได้ อนึ่งเนื่องจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2557-2561 การประดับเครื่องหมายและทรงผมของบุคคลในภาพอาจต่างจากกฎระเบียบ ที่กำหนดขึ้นใหม่ในภายหลัง

ภาพที่ 11 งาน “อาลัยดอน”

(โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2558 และ 2560)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของประเพณี

วัตถุประสงค์ของงาน “อาลัยดอน” คือแสดงการสิ้นสุดความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างเป็นทางการ และกำลังปรับเปลี่ยนเป็นที่นายทหารใหม่เพื่อรับการเปลี่ยนผ่านขั้นต่อไป ตลอดจนแสดงความยินดีในโอกาสสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

ชื่องาน “อาลัยดอน” สื่อถึงการอำลาจากสถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศและการแยกออกจากกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศของผู้สำเร็จการศึกษา ตรงข้ามกับงาน “ซ่อซัยพุกษ์” ซึ่งเป็นการต้อนรับนักเรียนนายเรืออากาศเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การลอดซุ้มกระบี่ยาว กระบี่ยาวเป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ของนายทหารสัญญาบัตรซึ่งคือสถานภาพใหม่ของผู้สำเร็จการศึกษา นอกจากนี้ พฤติกรรม “การลอด” หมายถึงการก้าวผ่านจากสถานภาพเดิมไปสู่สถานภาพใหม่คือทหารอากาศ

(4) พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่

บริบทและขั้นตอนพิธี

ทั้งสองพิธีเป็นพิธีสำคัญในการเข้าสู่สถานภาพใหม่คือนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพอากาศ ทหารสัญญาบัตรที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยของเหล่าทัพต้องเข้าร่วมทุกคน พิธีประดับเครื่องหมายยศมีผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นผู้ประดับกระดานบำเหน็จสีกรมท่าเทาซึ่งเป็นสีประจำกองทัพอากาศ บนกระดานบำเหน็จสีเหลือง 1 ซีด หมายถึงชั้นยศเรืออากาศตรี จำนวนซีกจะเพิ่มขึ้นตามชั้นยศที่สูงขึ้นสัมพันธ์กับความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มากขึ้น การประดับเครื่องหมายบ่งบอกการได้รับสถานภาพใหม่คือทหารอากาศยศเรืออากาศตรีและได้รับบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชาขั้นต้นของกองทัพอากาศ ในพิธีมีการมอบโล่และเหรียญสำหรับผู้มีผลการเรียนดี สิ่งที่น่าสนใจคือการเปลี่ยนวิธีแสดงความเคารพจากการยืนตรงเป็นการโค้งคำนับซึ่งเป็นการแสดงความเคารพของนายทหาร ยิ่งเน้นย้ำการเปลี่ยนผ่านและเข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่คือทหารอากาศ ในพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตรและกระบี่จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของทหารอากาศที่จบจากโรงเรียนนายร้อยของเหล่าทัพ แสดงถึงการให้ค้ำประกันสัญญาว่าจะปฏิบัติตนเป็นนายทหารที่ดีและจะน้อมนำพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานให้มาใช้ในการรับราชการและดำเนินชีวิต สำหรับสัญลักษณ์ในพิธีคือ กระบี่ยาวของนายทหารซึ่งแสดงการได้รับศักดิ์และสิทธิของนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพอากาศ

วัตถุประสงค์ของพิธี

พิธีดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่คือการเป็นนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพอากาศและการเป็นทหารอากาศอย่างเป็นทางการ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธี

เครื่องหมายยศเรืออากาศตรี เป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์แสดงการได้รับสถานภาพใหม่คือทหารอากาศยศเรืออากาศตรี จำนวนซีกบนอินทรรณูและรูปดาวหมายถึงลำดับชั้นของทหารอากาศ เริ่มต้นจากหนึ่งซีกคือนายทหารสัญญาบัตรระดับต้น เมื่อได้เลื่อนยศเพิ่มขึ้น จำนวนซีกจะเพิ่มขึ้นตามลำดับ “รูปดาว” สื่อถึงชั้นยศระดับนายพลที่ทหารอากาศทุกคนปรารถนา **การวางเครื่องหมายยศเป็นรูปวงกลม** สื่อถึงความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทหารอากาศ จะขาดผู้ใดผู้หนึ่งไม่ได้ ผู้เข้ารับพระราชทานกระบี่จะสวม **เครื่องแบบชุดปกติขาวและประดับยศเรืออากาศตรี** เป็นครั้งแรกสื่อถึงการเข้าสู่สถานภาพใหม่คือทหารอากาศ เช่นเดียวกับ **กระบี่** และการทำความเคารพด้วย **การโค้งคำนับ** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อสถานภาพและวิธีแสดงความเคารพของทหารอากาศ

ภาพที่ 12 พิธีประดับเครื่องหมายยศนายทหารสัญญาบัตรชั้นยศเรืออากาศตรี
(กองทัพอากาศ, 2557)

ภาพที่ 13 พิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตร
(จิตรพล แสงสิริ, 2562)

(5) งานชุมนุมนายเรืออากาศ ปริบทและขั้นตอนประเพณี

งานชุมนุมนายเรืออากาศคืองานรวมรุ่นศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ที่ผ่านมามีการจัดขึ้นเป็นกิจกรรมสุดท้ายในวันคล้ายวันสถาปนาโรงเรียนนายเรืออากาศ แต่ในปี 2560 คณะกรรมการจัดงานได้เปลี่ยนแนวคิดการจัดงานเพื่อให้ศิษย์เก่าสามารถร่วมงานได้มากขึ้น จึงจัดงานในวันที่ 24 ธันวาคม 2560 เป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ และช่วงปลายปีมีอากาศเย็นสบายที่เอื้อต่อการจัดงาน ณ ลานรวมพลด้านหน้าอนุสาวรีย์บุพการีทหารประเพณีงานชุมนุมนายเรืออากาศมีวัตถุประสงค์นอกจากเลี้ยงสังสรรค์ในหมู่พี่น้องที่มีกำเนิดจากถิ่นเดียวกันแล้วยังเป็นการสร้างและแสดงพลังความสามัคคีในหมู่ ชนอ. ย่อมาจากคำว่าชุมนุมนายเรือ

อากาศ ผู้จัดงานคือคณะกรรมการชุมนุมนายเรืออากาศ ผู้ร่วมงานก็คือสมาชิกชุมนุมนักเรียนนายเรืออากาศ ผู้เป็นอดีตนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 1 ถึงรุ่นปัจจุบันที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลระหว่างปี 2557 - 2559 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่งานประเพณีชุมนุมนายเรืออากาศจัดวันเดียวกับวันคล้ายวันสถาปนาสถาบัน และเมื่อปี 2561 มีการจัดพิธีเนื่องในวันคล้ายวันพระราชทานชื่อโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ผู้วิจัยพบว่าในงานดังกล่าวมีการรื้อฟื้นความเป็นมาของโรงเรียนนายเรืออากาศในกิจกรรมการเดินทางจากตึกเหลืองซึ่งเป็นอาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนนายเรืออากาศมาอย่างที่ดังปัจจุบัน และการวางพวงมาลาของศิษย์เก่านายเรืออากาศทุกรุ่นเพื่อระลึกถึงบุพการีทหารอากาศและจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนีซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน การแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในพิธีมอบทุนการศึกษา “มูลนิธิ 752” ซึ่งเป็นหมายเลขนักเรียนนายเรืออากาศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ที่กองทัพอากาศพลศึกษาทุกเหล่าทัพกระทำเมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และการย้ำทวนความทรงจำร่วมระหว่างพี่น้องนายเรืออากาศด้วยการจำลองฉากสถานที่ เหตุการณ์ และสิ่งของที่นักเรียนนายเรืออากาศเคยมีประสบการณ์ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การจำลองสภาพภายในอาคารนอน การจัดทำเดินเข้างานเป็นขบวนกระบี่ การร่วมร้องเพลงประจำสถาบัน และการนำเสนอชีวิตนักเรียนนายเรืออากาศในรูปละครเวที

ถึงแม้งานชุมนุมนายเรืออากาศเป็นธรรมเนียมที่รับมาจากการจัดงาน Reunion ของตะวันตก แต่ไม่ได้มีเพียงการสังสรรค์เท่านั้น เห็นได้จากการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ศิษย์เก่าและสถาบัน ทั้งยังเข้ากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของไทยที่มักเริ่มต้นประเพณีพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยพิธีทางศาสนา เช่น พิธีสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถาบัน พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณบุพการีของกองทัพอากาศ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเพื่อแสดงความระลึกถึงบุคคลสำคัญและสถาบันผู้ให้กำเนิด อาทิ พิธีประกาศกตัญญูบูชาครูอาวุโส ตลอดจนการร่วมรับประทานอาหารเที่ยงด้วยกัน การประชุมใหญ่ การมอบของขวัญเป็นกระบี่สั้นแก่ศิษย์เก่านายเรืออากาศที่ได้รับโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำรงตำแหน่งชั้นนายพลอากาศในแต่ละปี และลำดับสุดท้ายคือการเลี้ยงสังสรรค์ของชุมนุมนายเรืออากาศ

ในปัจจุบันงานชุมนุมนักเรียนนายเรืออากาศไม่ได้จัดขึ้นในวันสถาปนาโรงเรียนแต่กำหนดการหลักยังคงเดิมและเพิ่มรายละเอียดของรูปแบบและขั้นตอน เพื่อสร้างบรรยากาศที่ชวนให้ย้อนอดีตถึงวันวานขณะเป็นนักเรียนใหม่ อาทิ การจัดโต๊ะนั่งของทุกรุ่น เมื่อมองมุมสูงจะเป็นคำว่า ชนอ. โดยรุ่นบังคับบัญชาและรุ่นได้บังคับบัญชานั่งใกล้กันจะได้พูดคุยรำลึกความหลังระหว่างหัวหน้าและนักเรียนใหม่ ขณะเดียวกันก็ยังนั่งติดกับพี่และน้องรุ่นที่ติดกัน การมอบเครื่องหมายแก่นายทหารใหม่ซึ่งก็คือนักเรียนนายเรืออากาศที่เพิ่งลัดข้อมเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพในประเพณีงานอาลัยตอน งานชุมนุมจึงเป็นการเปลี่ยนผ่านระยะต้นของขั้นตอนสุดท้ายคือการหลอมรวมเข้ากับสถานภาพใหม่ ในแต่ละปี

บรรยากาศในงานเน้น “รื้อฟื้น” ความทรงจำร่วมในหมู่เพื่อนร่วมรุ่นและพี่น้องนักเรียนนายเรืออากาศ ด้วยการสร้าง Back drop ฉากจำลองชีวิตสมัยเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เช่น ภาพภายในอาคารนอนหรือแองการ มีเตียงนอน คนสวมชุดนอนของนักเรียนนายเรืออากาศ ภาพนายทหารเวรนักเรียน ยืนหน้าเข้มนักเรียนใหม่ที่มีท่าทีเกรงกลัว เพื่อให้บรรดาศิษย์เก่าถ่ายรูปเพื่อรำลึกความทรงจำที่มีร่วมกัน

ในปี 2559 มีการแสดงละครเพลงเรื่อง รักเรืออากาศเท่าฟ้า The Musical ซึ่งเป็นชื่องานของปีดังกล่าวด้วย เนื้อความกล่าวถึงวิถีชีวิตของนักเรียนนายเรืออากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างคอมแมนด์หรือนักเรียนบังคับบัญชากับนักเรียนใหม่ในอดีตเหมือนไม้เปือไม้เมา น้องรู้สึกว่าการเติมที่แล้วที่ก็ยังไม่พอใจ ส่วนพี่ก็คิดว่าน้องยังทำได้ไม่ตามมาตรฐานที่ควรเป็น แต่เมื่อบททดสอบของนักเรียนใหม่จบลง น้องได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของนายเรืออากาศแล้ว จากนั้นไปก็คือพี่น้องนายเรืออากาศกัน ดังนั้นบรรยากาศในงานจึงเป็นภาพระหว่างเพื่อน พี่ น้องที่มีเสียงพูดคุยเรื่องสมัยเป็นนักเรียน การหยอกพี่คอมแมนด์ หรือสนทนาเรื่องที่อยู่ในเวลาทำงานปกติไม่ได้กล่าวถึงนัก หรือเรียกว่าการคุยนอกรอบ นอกจากนั้นยังมีการตั้งชื่องานเพื่อสื่อถึงความรักและการระลึกถึงพระคุณของสถาบันการศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนบ้านหลังแรกในกองทัพอากาศ และความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างชาวนายเรืออากาศจะทำให้สถาบันก้าวหน้ายิ่งขึ้น เช่น “กลับถิ่นดอน แดนอินทรี ปิละครั่ง รวมพลังสรรค์สร้างเรืออากาศ” “รักเรืออากาศเท่าฟ้า” “We are ชนอ.” และ ซึ่งชื่อดังกล่าวดัดแปลงมาจากชื่อภาพยนตร์เรื่อง “รักสยามเท่าฟ้า” ซึ่งกล่าวถึงเกี่ยวกับการกำเนิดกิจการด้านการบินในประเทศไทย รวมทั้งการตั้งชื่องานจากเนื้อเพลงประจำสถาบันดังเช่น “ผู้ครองฟ้า” ความว่า “จะอยู่แห่งใดรักไม่วายไม่คลาย เพราะสายใจนี้ใจเดียว”

ขั้นตอนในงานชุมนุมนายเรืออากาศของแต่ละปีกำหนดการหลักคล้ายกันช่วงพิธีการ ส่วนการแสดงและการมอบของอาจเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อผู้บัญชาการทหารอากาศเดินทางมาถึงและทักทายผู้เข้าร่วมงาน และรอรับอดีตผู้บัญชาการทหารอากาศอาวุโส จากนั้นเมื่อทุกท่านและศิษย์เก่ารุ่นอาวุโสนั่งประจำโต๊ะแล้วจึงเริ่มช่วงพิธีการด้วยการกล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดงานโดยประธานการประชุมใหญ่สามัญประจำปีต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ จากนั้นเป็นการสังสรรค์ร่วมกัน จะเห็นได้ว่าประเพณีพิธีกรรมที่กำหนดหรือจัดโดยสถาบันกองทัพอากาศจะเริ่มต้นด้วยกำหนดการช่วงพิธีการเสมอต่างจากประเพณีที่กลุ่มทหารอากาศจัดทำขึ้นเอง ต่อมาผู้บัญชาการทหารอากาศกล่าวเปิดงานและมอบของที่ระลึกแก่นายทหารใหม่ซึ่งคือนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่จบการศึกษาในปีนั้น ๆ

ในปัจจุบันคือปี 2560 มีการมอบผ้าตัดเครื่องแบบและเครื่องหมายของนายทหารให้นายทหารใหม่ถือเป็นวัตถุประสงค์ลักษณะแสดงการหลอมเข้าสู่สถานภาพใหม่โดยเปลี่ยนจากเครื่องแบบสีฟ้าเทาเป็นเครื่องแบบสีกรมท่าและเปลี่ยนเครื่องหมายอินทรีบนบ่าจากตัวเลขไทยเป็นขีดแทน จากนั้นนายทหารใหม่กล่าวแสดงตนต่อพี่ ๆ ชนอ. ขั้นตอนนี้เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อขอ

ฉันทามติจากรุ่นพี่ให้รับตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ ชนอ. และยังสร้างสำนึกูู้ของตนถึงการเริ่มต้นสถานภาพใหม่ หลังจากนั้นก็มีการมอโบล่เซิตซูเกียรติบุคคลดีเด่นเพื่อเป็นแบบอย่าง สร้างแรงจูงใจแก่รุ่นน้อง และแสดงศักยภาพของ ชนอ.ที่ไม่จำกัดเพียงในกองทัพ สถาบันทหารและวิชาชีพการบินเท่านั้น แต่ในภาคธุรกิจและแวดวงบันเทิงก็มีเช่นกัน เมื่อพิธีการสิ้นสุดลงจึงเป็นการแสดง การจับรางวัลจากข้อมูลที่ให้กรอกผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด รวมถึงการร้องเพลงของผู้แทน ชนอ.แต่ละรุ่นร่วมกับผู้บัญชาการทหารอากาศ การเล่นดนตรีร่วมกันระหว่าง ชนอ. รุ่นพี่และชนอ. รุ่นน้อง ซึ่งในบริบทนี้อาจไม่มีโอกาสเล่นดนตรีได้ต่อกันและร่วมร้องเพลงกันเหมือนในงานที่จัดเฉพาะกลุ่มพี่น้องนายเรืออากาศเท่านั้น นอกจากนี้ในปี 2562 ได้เปลี่ยนกำหนดการแต่งกายของผู้ร่วมงานจากเครื่องแบบซึ่งมีความเป็นทางการมาสวมเสื้อรุ่น เพื่อสร้างความเป็นกันเองและแสดงความเป็นรุ่นนายเรืออากาศ

ภาพที่ 14 งานชุมนุมนายเรืออากาศ

(เผด็จชัย กรพิบูลย์, 2559: วรากรณ์ พูลจันทร์, 2560: อรรถพล คุณากรพันธ์: 2558)

วัตถุประสงค์ของประเพณี

งานนี้จัดขึ้นเพื่อสร้างความกลมเกลียวในหมู่พี่น้องนายเรืออากาศ สำหรับนักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษานี้ยังมีฐานะเป็นประเพณีเพื่อสร้างความมั่นใจและความตระหนักรู้เปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ท่ามกลางการต้อนรับของศิษย์เก่ารุ่นพี่ สถานภาพใหม่นี้ นอกจากหมายถึงการเป็นศิษย์เก่ารุ่นปีปัจจุบัน การเลื่อนลำดับชั้นจาก “นายทหารใหม่” มาเป็น “ทหารอากาศรุ่นน้อง” และยังแสดงการยอมรับของศิษย์เก่านายเรืออากาศรุ่นพี่ทุกรุ่นให้เป็นสมาชิกใหม่ของชุมชนนายเรืออากาศด้วย

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การสวมเสื้อรุ่น สื่อถึงการนิยามตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของรุ่นนายเรืออากาศ และแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการสวมเสื้อรุ่นเหมือนกันทุกคน **ผังกี่นั่งจัดเป็นรูปอักษร “ช.น.อ.”** ซึ่งย่อมาจากคำว่า “ชุมชนนายเรืออากาศ” สื่อว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนักเรียนนายเรืออากาศและช.น.อ. คือพวกเราทุกคนจะขาดใครคนหนึ่งไม่ได้ และ **การมอบกระบี่สั้นและกระบี่ยาว** แต่ทหารอากาศที่ได้รับพระราชทานยศนายพล กระบี่ทั้งสองเล่มเป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์แสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศตามลำดับ และในบริบทนี้ยังหมายถึงความภาคภูมิใจของชีวิตทหารอากาศที่ได้ครองยศชั้นสูงสุด นอกจากการเป็นผู้ได้รับพระราชทานกระบี่จากสถาบันพระมหากษัตริย์

2.2.1.1.3 ประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ

ประเพณีในกลุ่มนี้มี 2 ประเพณี ได้แก่ การฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยว และประเพณี “ฝากยศ” และประเพณีพี่บ่น้อง ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของประเพณีตามขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านดังนี้

(1) ประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการปล่อยเดี่ยว

บริบทและขั้นตอนประเพณี

ประเพณีนี้เป็นการแสดงความยินดีแก่ศิษย์การบินกองทัพอากาศที่สามารถทำการบินเที่ยวบินดังกล่าวโดยไม่มีครูการบินและบ่งบอกการเลื่อนลำดับชั้นสู่การฝึกที่ซับซ้อนขึ้น หลังจากเครื่องลงจอดและนักบินลงจากเครื่องจะมีการแสดงความยินดีด้วยการคล้องพวงมาลัยดอกดาวเรือง การฉีดหรือสาดน้ำใส่นักบินด้วยสายยาง ถังน้ำ หรือท่อส่งน้ำของรถดับเพลิงโดยครูการบินและนักบินรุ่นพี่ใส่ศิษย์การบินทั้งรุ่นไม่เฉพาะศิษย์การบินที่ทำการปล่อยเดี่ยวคนสุดท้ายเท่านั้น เนื่องจากการเลื่อนสถานภาพของศิษย์การบินเพื่อรับการฝึกขั้นสูงขั้นต้นต้องรอให้คนสุดท้ายของรุ่นผ่านการทดสอบตามมาตรฐานแล้วจึงเปลี่ยนผ่านลำดับชั้นไปพร้อมกัน หลังจากนั้นจะถ่ายรูปพร้อมกัน นักบินรุ่นพี่อาจ

ให้รุ่นน้องคาบป้ายหมายเลขรุ่น ศิษย์การบิน ป้ายนามเรียกขานของรุ่น เพื่อผลิตซ้ำความทรงจำการฝึกฝนความยากลำบากด้วยความอดทนไม่ต่างจากในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่

ประเพณีนี้มีแนวคิดคล้ายกับการโยนนักบินลงบ่อน้ำหรือ “water dump” หลังจากนักบินทำการบินปล่อยเที่ยวทหารอากาศสหรัฐอเมริกาและการกระโดดลงบ่อน้ำหรือ “fountain jump” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกาในวันสอบสุดท้ายของการเป็นนักเรียน รวมถึงการทำ “water salute” เมื่อเครื่องบินลำใหม่ลงจอดครั้งแรกในวันฉัตรมงคล การบินแสดงให้เห็นการนำธรรมเนียมการบินสากลและประเพณีของทหารอากาศต่างชาติมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมทหารอากาศไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอาวุโสและความสัมพันธ์ระหว่างนักบินและผู้ร่วมในประเพณีดังกล่าว การฉีดน้ำใส่นักบินที่ทำการบินสำเร็จยังเป็นประเพณีของทั้งศิษย์การบินและนักบินของกองทัพอากาศที่ทำการบินเดี่ยวหรือบินเที่ยวสุดท้ายสำเร็จอีกด้วย

ถึงแม้ศิษย์การบินจบจากโรงเรียนการบินแล้วจะสามารถทำการบินเครื่องที่ตนเคยฝึกได้ แต่การจะทำการบินกับเครื่องบินประเภทอื่น ต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเพิ่มเติม ต้องเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการฝึกศึกษาจะได้มีความรู้ ความชำนาญในการขับเครื่องบินประเภทดังกล่าว ดังนั้นก่อนทำการบินกับเครื่องบินขับไล่¹⁴ นักบินต้องผ่านการฝึกหลักสูตรนักบินขับไล่/โจมตีขั้นต้น หรือที่เรียกว่า Fighter Lead-in กับเครื่องบิน L-39 ที่ฝูงบิน 401 กองบิน 4 สำหรับเครื่องบินลำเลียง ต้องผ่านการฝึกหลักสูตรนักบินลำเลียง เรียกว่า Airlift Lead-in กับเครื่อง Diamond ที่ฝูงบิน 604 กองบิน 6 จากนั้นจึงค่อยแยกไปบินเครื่องบินแบบที่มีขีดความสามารถสูงกว่าในแต่ละภารกิจ เรียกว่าการฝึกพร้อมรบกับเครื่องบินแบบดังกล่าว หรือเรียกว่า “Combat Ready” ลักษณะดังกล่าวคือการ *เข้าสู่บทบาทใหม่* ของนักบิน ส่วนเฮลิคอปเตอร์ ไม่ต้องฝึกหลักสูตร Lead-in สามารถแยกฝึก Combat Ready ได้ทันที และเมื่อรับการฝึกในหลักสูตรจนสำเร็จ ก็จะมีประเพณีซึ่งเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์เพื่อแสดงความยินดีโดยครูฝึกจะสาदनํ้าหรือให้รดดับเพลิงฉีดน้ำใส่นักบิน อากาศยานได้ว่าเป็นการ “salute” ของนักบินทหารอากาศ

วัตถุประสงค์ของประเพณี

ประเพณีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความยินดีในความสำเร็จด้านการบิน บ่งบอกการเลื่อนลำดับชั้นของศิษย์การบินให้สูงขึ้น และการได้รับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบใหม่ที่สูงขึ้นตามความสามารถในการบิน

¹⁴ เครื่องบินของกองทัพอากาศสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1. เครื่องบินขับไล่/โจมตี 2. เครื่องบินลำเลียง และ 3. เฮลิคอปเตอร์

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การฉีกน้ำใส่สบักบิน หมายถึงการลบล้างสถานภาพและบทบาทหน้าที่เดิมโดยการ “ชำระ” ด้วย “น้ำ” เพื่อเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่และมีความสามารถด้านการบินเพิ่มขึ้น และ**การถอดป้ายเครื่องหมาย (Patch) บนชุดนักบินที่เปียกออก** สื่อถึงการตัดขาดจากสถานภาพโดยการถอดวัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงสังกัดเดิม ความสามารถเดิม

(2) การ “ฝากยศ” และประเพณี “พีพบน้อง”

บริบทและขั้นตอนประเพณี

การ “ฝากยศ” เป็นการเปลี่ยนผ่านของนายทหารนักเรียนหลักสูตรการปฏิบัติการพิเศษหรือหน่วยคอมมานโด มีความเปรียบหมายถึงการละจากยศทหารเดิมมาเป็นนักเรียนผู้รับการฝึกในช่วงระหว่างการเปลี่ยนผ่าน เนื่องจากผู้รับการฝึกบางคนเป็นทหารสัญญาบัตรในขณะที่ครูฝึกเป็นทหารชั้นประทวนมียศน้อยกว่า ทำให้ครูฝึกทำหน้าที่ลำบากเนื่องจากในสังคมทหารผู้มีอาวุโสทางทหารน้อยกว่าไม่สามารถให้โทษผู้มียศสูงกว่าได้ จึงมีการ “ฝากยศ” เพื่อเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์แสดงการฝากยศไว้กับครูระหว่างที่เป็นนักเรียน เมื่อจบหลักสูตรก็รับเครื่องหมายยศและเครื่องแบบของยศเดิมคืน การฝากยศคือการถอดเครื่องหมายยศและชุดเครื่องแบบเดิมและเปลี่ยนเป็นชุดฝึก ดังนั้นตลอดหลักสูตรนักเรียนจะมีสถานภาพเป็น “ผู้ถูกฝึก” และตัดขาดจากตัวตนเดิมเพื่อพร้อมเรียนรู้บทบาทหน้าที่ใหม่

ประเพณี “พีพบน้อง” มีรูปแบบคล้ายกับ “พีพบน้อง” ของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ นักเรียนคอมมานโดรุ่นปัจจุบันจะรับการทดสอบจากคอมมานโดที่สำเร็จการฝึกในปีก่อนหน้าซึ่งถือเป็นคอมมานโดรุ่นพี่ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากรุ่นพี่ให้เป็นรุ่นน้องและสร้างความสามัคคีในหมู่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เดียวกัน วิธีการทดสอบเป็นการปลุกฝังการเคารพอาวุโสด้วยการให้รุ่นพี่กำหนดบททดสอบและดำเนินกิจกรรม ส่วนรุ่นน้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของพี่ ตัวอย่างเช่น การทดสอบความแข็งแรงของร่างกายและจิตใจในบททดสอบหรือปัญหา “เชลยศึก” คือการสวมบทบาทเป็นศัตรูของรุ่นพี่และครูฝึกเพื่อค้นความลับจากเชลยซึ่งสวมบทบาทโดยรุ่นน้อง และการสร้างความยากลำบากด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อทดสอบความเหมาะสมของรุ่นน้องต่อการเป็นคอมมานโด ประเพณีนี้คล้ายกับการทดสอบของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่แต่มีความเข้มข้นและทรหดยิ่งกว่า เนื่องจากคอมมานโดมักได้รับมอบหมายภารกิจสำคัญหรือมีชั้นความลับจึงต้องผ่านการฝึกที่ “พิเศษ” มากกว่า

วัตถุประสงค์ของประเพณี

ประเพณีนี้ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่ นักเรียนคอมมานโดเนื่องจากผ่านความทุกข์ยากลำบากในการทดสอบและผ่านการทดสอบมาด้วยกันจึงมีความทรงจำและประสบการณ์ชุด

เดียวกัน และความผูกพันกับรุ่นพี่ผู้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถอดทนฝ่าฟันจนได้รับการยอมรับจากรุ่นพี่

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การถอดเครื่องหมายยศและชุดเครื่องแบบ สื่อถึงการละจากยศทหารและสถานภาพเดิมก่อนเข้าฝึก เนื่องจาก “เครื่องหมายยศ” และ “เครื่องแบบ” คือวัตถุสัญลักษณ์แสดงลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร เมื่อจบหลักสูตรจึงจะได้รับเครื่องหมายและเครื่องแบบเดิม และ **การเปลี่ยนคำเรียกเป็น “นักเรียน”** แสดงการเปลี่ยนสถานภาพจากทหารอากาศเป็นนักเรียนผู้รับการฝึก

2.2.1.2 พิธีการทางทหาร

พิธีการทางทหารเป็นคติชนของสถาบันทหารอันได้แก่กองทัพไทยและกองทัพอากาศ มี 2 พิธีคือ “พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล” และ “พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์” ทั้งสองพิธีมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ หล่อหลอมสำนึกความเป็นทหารอากาศผู้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ที่มีร่วมกันคือ “การสวนสนาม” และ “การปฏิญาณตน” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

บริบทและขั้นตอนพิธี

พิธีนี้เรียกกันในหมู่ทหารอากาศว่า “พิธีสาบานธง” เป็นพิธีสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านจากบุคคลพลเรือนเป็นทหารอากาศและจากนักเรียนเตรียมทหารเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ผู้เข้ารับราชการหรือเข้าเป็นนักเรียนทหารเป็นปีแรกต้องเข้าร่วมพิธีสาบานธงเพื่อเปลี่ยนผ่านเป็นทหารอากาศอย่างสมบูรณ์ และทหารทุกเหล่าทัพต้องผ่านพิธีนี้ทุกคน ในพิธีมีการสวนสนามและกล่าวคำปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศใหม่ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับการต็มน้ำพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการในอดีต พิธีสาบานธงจัดขึ้นในวันกองทัพไทย วันที่ 18 มกราคม ของทุกปี นอกจากเพื่อระลึกถึงวีรกรรมการกระทำยุทธหัตถีจนได้รับชัยชนะของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแล้ว ยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นทหารของชาติไทยด้วยการสวนสนามเพื่อแสดงความเคารพ และถวายคำสัตย์ต่อ “ธงชัยเฉลิมพล” วัตถุสัญลักษณ์สำคัญของหน่วยทหารกำลังรบที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ให้ถือเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงความไว้วางพระราชหฤทัยในความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญ และเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติยศและศักดิ์ศรี ทั้งยังเป็นมิ้งขวัญแก่หน่วยทหารยามมีศึกสงคราม ธงชัยเฉลิมพลทุกคันมีสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กล่าวคือผืนธงชาติ หมายถึง ชาติไทย พระยอดธงและเส้นพระเจ้าในปุ่มกลมที่ส่วนบนของคันธง หมายถึง ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (โรงเรียนนายเรืออากาศ, 2546: 12-13)

นอกจากนี้โอกาสในการเชิญธงชัยเฉลิมพลออกจากที่ตั้งซึ่งคือห้องทำงานของผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศต้องเป็นพิธีการสำคัญเกี่ยวกับเกียรติยศของทหารเท่านั้นอย่างพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนของทหารและการทำสงคราม

การสวนสนามและสาบานตนเป็นขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพทางทหารของนักเรียนและนายทหาร เพราะการสวนสนามเป็นการแสดงความเคารพตามธรรมเนียมของทหาร นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายเดียวกับพิธีของข้าราชการในอดีตคือพิธีดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยา เพื่อให้ตระหนักในความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และความรับผิดชอบต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งกระทำผ่านขั้นตอนพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์และคำปฏิญาณที่กระตุ้นสำนึกความเป็นทหาร ดังคำถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล (โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2561) ต่อไปนี้

ข้าพเจ้า (ยศ-ชื่อ-สกุล) ขอกระทำสัตย์ปฏิญาณว่า

ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบแห่งประเทศชาติ

ข้าพเจ้าจักอยู่ในศีลธรรมของศาสนา

ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ข้าพเจ้าจักรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ข้าพเจ้าจักเชื่อถือผู้บังคับบัญชาและปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

ทั้งจักปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม

ข้าพเจ้าจะไม่แพร่งพรายความลับของทางราชการเป็นอันขาด

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล, 2556)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของประเพณี

เพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของบุคคลพลเรือนและนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารอากาศให้เป็นทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศอย่างสมบูรณ์ และสร้างสำนึกความเป็นทหารที่มีหน้าที่ปกป้องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างสำนึกการเป็นข้าราชการที่ดีทั้งในบทบาทของผู้ตามและผู้ผู้นำ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธี

การสวนสนาม เป็นการแสดงการให้เกียรติและแสดงความเคารพของกองทหาร และแสดงศักยภาพของกลุ่มทหารที่มีความพร้อมเพรียงและสง่างาม การสวนสนามของทหารใหม่และนักเรียนใหม่จึงหมายถึงการได้รับสถานภาพใหม่คือทหารอากาศ และนักเรียนนายเรืออากาศ **ธงชัยเฉลิมพล** สื่อถึงสถาบันสำคัญของชาติที่ทหารต้องรักษาไว้ด้วยชีวิต ผืนธง หมายถึง ชาติ พระยอดธง และเส้นพระเจ้าในปุ่มกลมด้านบนของคันธง หมายถึง ศาสนา และพระมหากษัตริย์ **การถวายสัตย์ต่อธงชัย**

เฉลิมพล ซึ่งเป็นธงศักดิ์สิทธิ์ประจำหน่วยทหารหมายถึงการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นทหารอากาศอย่างสมบูรณ์ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวอาจรับรู้และเข้าใจเฉพาะในกลุ่มทหาร พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลมีดังนี้

ภาพที่ 15 พิธีสวนสนามสาบานตนต่อธงชัยเฉลิมพล
(โกเมน เอี่ยมสอาด, 2561)

(2) พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ปรับบทและขั้นตอนพิธี

พิธีนี้เรียกกันในกลุ่มทหารอากาศว่า “พิธีสวนสนามราชวัลลภ” เป็นพิธีที่สืบเนื่องจาก “การขุด” เครื่องหมาย ภปร.” ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นทหารรักษาพระองค์ หรือ “ทหารราชวัลลภ” ซึ่งหมายถึง “ทหารผู้เป็นที่รักใคร่” นักเรียนนายเรืออากาศนิยามตนเองสอดคล้องกันว่าเป็น “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” พิธีดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ เป็นการเปลี่ยนผ่านเพื่อเพิ่มบทบาทหน้าที่ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นความภาคภูมิใจของชีวิตที่ได้รับสถานภาพและได้เข้าร่วมพิธีดังกล่าว ในพิธีมีการกล่าวคำปฏิญาณตนและสวนสนามเพื่อแสดงความเคารพ เทิดทูน และความจงรักภักดีต่อสถาบันสำคัญของชาติ

พิธีจัดขึ้นในช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ก่อนหน้าวันพิธีนักเรียนนายเรืออากาศจะฝึกซ้อมอย่างเข้มข้นเพื่อให้สามารถสวนสนามได้ตาม

เอกลักษณ์ของกองพันสวนสนามนักเรียนนายเรืออากาศคือ “การเตะขาสูง เดินตบเท้าเสียงดัง และ ฟันมือพร้อมกัน” เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง สง่างามและเป็นหนึ่งเดียวกัน กองพันที่ “เตะขาได้สูง” ยัง เป็นความหมายของกองพันสวนสนามนักเรียนนายเรืออากาศที่รับรู้ร่วมกันของกองพันสวนสนามทุก หน่วย การสวนสนามครั้งนี้ได้เชิญธงชัยเฉลิมพลออกจากที่ตั้งโรงเรียนเพื่อนำหน้ากองพันสวนสนามซึ่ง กระทำเฉพาะในพิธีการสำคัญเพื่อแสดงเกียรติยศของทหาร ขั้นตอนพิธีเริ่มจากกองพันทหารรักษา พระองค์และกองพันทหารม้ารักษาพระองค์ตั้งแถวในกองบัญชาการรักษาดินแดนและเมื่อถึงเวลาที่ กำหนดจึงเดินแถวสวนสนามเข้าสู่ท้องสนามหลวง จากนั้นทหารรักษาพระองค์สวนสนาม ถวายสัตย์ ปฏิญาณตน และการยิงสลุตเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นจอมทัพไทย นอกจากนี้ด้วยคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนกล่าวถึงหน้าที่ในการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และ ความทะนงในเกียรติของทหารรักษาพระองค์ (โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2561) ดังความว่า

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า (ยศ-ชื่อ-สกุล) ขอถวายคำสัตย์ปฏิญาณต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า

ข้าพระพุทธเจ้า จะยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดีและถวายความปลอดภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จนชีวิตหาไม่

ข้าพระพุทธเจ้า จะเชิดชูและรักษาไว้ ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ของทหารรักษาพระองค์ทั้งจะ

ปฏิบัติตน ให้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททุกประการ

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

วัตถุประสงค์ของพิธี

เพื่อแสดงการได้รับบทบาททหารรักษาพระองค์ของนักเรียนนายเรืออากาศ และปลูกฝังสำนึกความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เหนือสิ่งอื่นใด

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธี

การสวมเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์ การประดับเครื่องหมาย ภปร. การได้รับคำเรียกใหม่ว่า “ทหารรักษาพระองค์”, “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” และ “ทหารราชวัลลภ” หมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารรักษาพระองค์ของกองทัพอากาศ ธงชัยเฉลิมพล ซึ่งอัญเชิญนำหน้ากองพันสวนสนามหมายถึงพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเส้นพระเจ้าบรรจุในปุ่มกลมด้านบนของคันธง การสวนสนาม เป็นพฤติกรรมที่แสดงการเทิดพระเกียรติและแสดงความเคารพของกองพันทหารรักษาพระองค์ การสวนสนามของนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์จึงหมายถึงการแสดง

เป็น “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” ซึ่งเป็นสถานภาพใหม่ การถวายสัตย์ปฏิญาณ เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์แสดงการถวายความจงรักภักดีด้วยชีวิตของทหารรักษาพระองค์

ภาพที่ 16 พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

(นภชัย วิทวัสการเวช, 2562: คณิศร ทองอินทร์, 2559)

2.2.1.3 ประเพณีเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

ประเพณีเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความเป็นสิริมงคลแก่ทหารอากาศมีประเพณีเดียวคือการบวงสรวงและทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ ดังนี้

(1) การบวงสรวงและทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ

ปริบทและขั้นตอนประเพณี

ในทุกปีโรงเรียนการบินจะจัดงานทำบุญศาลเจ้าพ่อเสือเพื่อแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญของโรงเรียนและเพื่อความเป็นสิริมงคลของทหารอากาศในโรงเรียนการบิน โดยเฉพาะศิษย์การบินต้องเข้าร่วมประเพณีนี้ทุกปี จากการศึกษาพบความน่าสนใจของ “การอิงความศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างความเป็นสิริมงคล” จากการจัดพิธีไหว้ครูของศิษย์การบินต่อจากการการบวงสรวงดังกล่าว และมีการนำป้ายชื่อและเครื่องหมายปีกของศิษย์การบินมาทำพิธีเพื่อสร้างสิริมงคลซึ่งอาจสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อเสือในฐานะเทพอารักษ์ประกอบกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงทางใจเรื่องความปลอดภัยในการบิน

การบวงสรวงและทำบุญศาลเจ้าพ่อเสือจัดขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายนของทุกปี บริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ โรงเรียนการบิน การจัดงานมี 2 วัน ในวันแรกมีพิธีบวงสรวงและพิธีเวียนเทียน และวันที่สองมีพิธีทำบุญตักบาตรและเจริญพระพุทธมนต์ ช่วงเวลาการจัดพบทั้งช่วงเช้าและช่วงค่ำแต่เลขนาทิจะลงท้ายด้วยเลข 9 เช่น 0919 0909 และ 1909 กำหนดการวันแรกเริ่มต้นจากประธานคือผู้บัญชาการโรงเรียนการบินเดินทางมาถึงตามฤกษ์ที่กำหนดคือ 0919 จากนั้นเวลา 0930 ประกอบพิธีบวงสรวงและพิธีเวียนเทียน มีการอ่านโองการเชิญดวงพระวิญญาณ

ของเจ้าพ่อเสือและเทพยตามาร่วมในพิธี จากการเก็บข้อมูลในปี 2559 มีเจ้าพิธีเป็นทหารอากาศคือ น.อ.เฉลิม ศิริสวัสดิ์ และมีร่างทรงชื่อ “ป้าเป้า” ชาวบ้านผู้ศรัทธาเจ้าพ่อเสือ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ใกล้เคียงโรงเรียนการบิน ขณะประกอบพิธีป้าเป้าจะมีท่าทาง เสียงร้องเปลี่ยนไปคล้ายกับเสือ จากการสัมภาษณ์ ป้าเป้าบอกว่าเจ้าพ่อเสือลงมาประทับร่างเพื่อรับเครื่องบวงสรวง จะเห็นได้ว่าในพิธีเดียวกันพบความเชื่อสองรูปแบบคือความเชื่อของทหารอากาศว่าเจ้าพ่อเสือเป็นเทพชั้นสูงและความเชื่อของชาวบ้านว่าเจ้าพ่อเสือเป็นเทพที่สามารถสื่อสารผ่านร่างทรงได้

ต่อมาในปี 2560 มีผู้ประกอบพิธีบวงสรวงและกล่าวคำถวายฎีกาเพียงท่านเดียวคือ น.อ.บวร นุ่นขาว ไม่พบร่างทรงป้าเป้า จากการเก็บข้อมูลพบว่าการงดร่างทรงเข้าในบริเวณพิธีเป็นไปเพื่อความ เรียบร้อย และผู้ประกอบพิธีสื่ोजิตกับเจ้าพ่อเสือจึงทราบว่าท่านไม่โปรดการออกท่าทางของร่างทรง จากนั้นมาจึงไม่มีการทรงเจ้าเกิดขึ้น (บวร นุ่นขาว, 18 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) หลังจากเสร็จพิธีมีการแสดงมหรสพถวายเจ้าพ่อเสือ อาทิ ลิเก รำวง และการแสดงดนตรี ส่วนในวันสุดท้ายพิธีเริ่มในเวลา 0630 ประธานในพิธี คณะผู้บังคับบัญชา และทหารอากาศตักบาตรอาหารคาวหวาน เวลา 0700 ประธานเดินทางถึงศาลเจ้าพ่อเสือแล้วจึงมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ โดยอนุศาสนาจารย์ และ ถวายภัตตาหารเข้าแด่พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี

วัตถุประสงค์ของประเพณี

การทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจที่มีความเสี่ยงสูงและต้องการความมั่นคงทางจิตใจเพื่อให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและกล้าหาญ ไม่กลัวอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี

การบวงสรวง เป็นการแสดงความเคารพ “เจ้าพ่อเสือ” สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำโรงเรียนการบิน **การปลุกเสกป้ายชื่อและเครื่องหมายปีกบิน** เป็นการสร้างความเป็นสิริมงคลแก่เครื่องหมายที่แสดงอัตลักษณ์ของศิษย์การบินโดยอิงกับความศักดิ์สิทธิ์ของดวงจิต “เจ้าพ่อเสือ” ในพิธีบวงสรวง เพื่อสื่อว่าผู้เข้าร่วมพิธีและนักบินได้รับการคุ้มครองจากเจ้าพ่อเสือ จึงเสริมสร้างขวัญกำลังใจของศิษย์การบินในการเริ่มต้นชีวิตนักบินด้วยความเป็นมงคล ดังแผ่นประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนการบวงสรวง และการสร้างความเป็นมงคลให้แก่เครื่องหมายศิษย์การบินต่อไปนี้

ภาพที่ 17 ประเพณีบวงสรวงและทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อเสือ
และการสร้างความเป็นมงคลให้เครื่องหมายของศิษย์การบิน
(โรงเรียนการบิน, 2557 และ 2559)

2.2.2 วิธีปฏิบัติ

“วิธีปฏิบัติของทหารอากาศ” หมายถึง แนวคิดหรือพฤติกรรมที่มีแบบแผนชัดเจน มีการถ่ายทอดและส่งต่อในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศแม้ไม่ได้กำหนดเป็นกฎระเบียบโดยสถาบัน ผู้วิจัยพบว่ามีเพียงกลุ่มทหารอากาศเท่านั้นที่มีวิธีปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน ได้แก่ การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว การนั้บร่นเตรียมทหารและร่นนายเรืออากาศ การลดชู้มกระบี่และการหมั้นด้วยแหวนช้อชัยพฤกษ์ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา โดยนำเสนอวิธีปฏิบัติที่มีร่วมกันของทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศ วิธีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มทหารอากาศและเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ ตามลำดับ ดังนี้

2.2.2.1 การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว

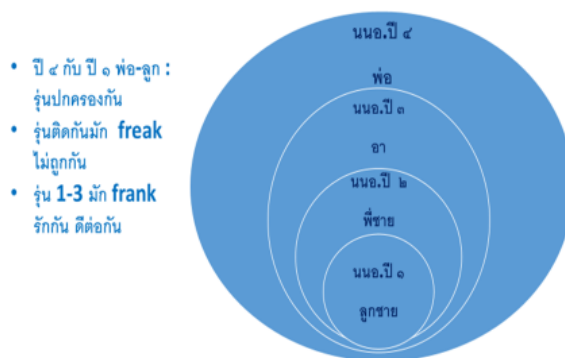
สังคมทหารอากาศมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นและการนั้บอวุโสทางทหารเป็นแนวคิดสำคัญในการกำหนดที่บบาทหน้าที่และการปฏิบัติภารกิจของทหารอากาศ แต่ความสำคัญของสถาบันครอบครัวและธรรมเนียมในสังคมไทยก็มีบทบาทเช่นกัน ผู้วิจัยพบว่านักเรียนนายเรืออากาศที่เป็นนักเรียนบังคับบัญชานอกจากปฏิบัติตามระเบียบที่ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วยังใช้ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติดูแลปกครองร่นน้องและเพื่อนร่วมร่น จะเห็นได้ว่าทหารอากาศเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกันด้วยความผูกพันไม่ใช่ด้วยกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวนายเรืออากาศทั้งสิ้นชั้นปี¹⁵ เหมือนกับความสัมพันธ์ในครอบครัว กล่าวคือนักเรียนนายเรืออากาศที่มีอาวุโสสูงสุดซึ่งเป็นนักเรียนบังคับบัญชา หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “นักเรียนปกครอง” มีบทบาทเป็น “ร่นพ่อ” ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว ให้การดูแลอบรมสั่งสอนนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นผู้มีอาวุโสน้อยที่สุด หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “ร่นปกครอง” มีบทบาทเป็น “ลูก” และ “น้องเล็ก” มีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 2 มีบทบาทเป็น “พี่ชาย” ทำหน้าที่ “พี่เลี้ยง” “น้องเล็ก” ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ และนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 3 มีบทบาทเป็น “ผู้ช่วย” ของพ่อ หรือเป็น “อา” ทำหน้าที่จัดการงานที่เกี่ยวกับนักเรียนนายเรืออากาศ เหมือนกับหน้าที่ของ “แม่บ้าน” ในสังคมทหารซึ่งหมายถึง ผู้ดูแลความเรียบร้อยของงานส่วนรวม

¹⁵ ระหว่างการเก็บข้อมูลมีการปรับจำนวนชั้นปีของนักเรียนนายเรืออากาศจาก 4 ชั้นปีเป็น 5 ชั้นปี ในปี 2557-2558 นักเรียนนายเรืออากาศมีจำนวน 4 ชั้นปี และตั้งแต่ปี 2559 มีการเพิ่มจำนวนชั้นปีเป็น 5 ชั้นปี โดยผู้วิจัยจะยึดระบบการปกครองบังคับบัญชาแบบ 4 ชั้นปี เนื่องจากเป็นระบบที่มีการใช้อย่างต่อเนื่องจนเป็นวิธีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ แล้วจึงเพิ่มเติมข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังพบรูปแบบความสัมพันธ์ที่น่าสนใจซึ่งเกิดจากการใช้ชีวิตร่วมกันในหมู่นักเรียน นายเรืออากาศคือนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นติดกันอาจมีความเห็นไม่ตรงกัน เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างพี่คนโตกับพี่คนรอง ส่วนรุ่นที่มีหมายเลขรุ่นเป็นเลขคู่เหมือนกันจะสนิทสนมกลมเกลียวกัน เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างพี่คนรองกับน้องเล็ก อย่างไรก็ตามพบว่าในปัจจุบันความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องดังกล่าวจางหายและกลายเป็นไปในทางกันตรงข้าม กล่าวคือรุ่นใกล้กันจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน (นโรดม นาคะมาลัย, 14 สิงหาคม 2562, สัมภาษณ์) สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ระบุในระเบียบบังคับบัญชาอย่างชัดเจนแต่เป็นวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศที่สมาชิกทุกคนรับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติร่วมกัน ระบบครอบครัวของนักเรียนนายเรืออากาศ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 18 ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวนายเรืออากาศ

2.2.2.2 การนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ

ทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมทหารและโรงเรียนนายเรืออากาศจะมีหมายเลขรุ่นของตน “รุ่น” (class) หมายถึง สมัยที่ใช้หลักจากปีที่เข้าศึกษา วิธีการนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศนับเรียงลำดับตั้งแต่วรุ่นที่ 1 จนถึงปัจจุบันคือ ปี 2562 นักเรียนนายเรืออากาศปีที่ 5 ซึ่งเพิ่งสำเร็จการศึกษาคือนักเรียนเตรียมทหารรุ่นที่ 55 และนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 62 ดังนั้นการนับรุ่นเตรียมทหารและนายเรืออากาศจะต่างกันบวกเจ็ดหรือลบเจ็ด ขึ้นอยู่กับว่านับรุ่นของสถาบันใด อย่างไรก็ตามรุ่นของนักเรียนเตรียมทหารจะตรงกับปีที่เข้าศึกษา แต่รุ่นของนักเรียนนายเรืออากาศจะตรงกับปีที่สำเร็จการศึกษา

การนับรุ่นแสดงให้เห็นความคิดเรื่องลำดับขั้นและระบบอาวุโสซึ่งเป็นพื้นฐานของการบังคับบัญชาของทหารซึ่งปลูกฝังตั้งแต่วรุ่นนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารอากาศและได้รับการเน้นย้ำยิ่งขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนผ่านช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นทหารอากาศ แม้บทบาทหน้าที่ของทหารอากาศยุติลงหลังจากเกษียณอายุราชการแต่ “รุ่น” ยังเป็นวิถีปฏิบัติที่ได้รับการสืบทอดต่อในกลุ่มทหารอากาศบำนาญ การนับรุ่นจึงมี

บทบาทในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของรุ่นและช่วยเสริมให้ระบบอาวุโสของทหารอากาศเข้มแข็งมากขึ้น กล่าวคือ การนับรุ่นพี่รุ่นน้องส่งผลให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะน้องให้ความนับถือพี่ และความยำเกรงจะมีมากขึ้นหากพี่รุ่นดังกล่าวเป็นรุ่นปกครองของตน รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวจากบนลงล่างน้องจะให้เกียรติพี่ส่วนพี่ก็จะดูแลน้อง ดังคำกล่าวในสังคมทหารความว่า *ไม่ฆ่าน้อง ไม่ฟ้องนาย ไม่ขายเพื่อน* การนับรุ่นทำให้เกิด “ความเป็นรุ่น” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ยึดเหนี่ยวและสร้างความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของทหารอากาศ ในหนังสือรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59 แสดงให้เห็น “ความเป็นรุ่น” การแสดงตนเป็นส่วนหนึ่งของรุ่น และความสามัคคีระหว่างเพื่อนในรุ่นทั้งรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศดังกล่าว

“ขอบคุณตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เราผ่านอะไรหลายอย่างมาด้วยกัน มากมายจริง ๆ ไม่ว่าจะอนาคตข้างหน้าเราจะอยู่ในตำแหน่งไหน หรือทำหน้าที่อะไร ขอให้รู้ว่าเพื่อนจะไม่ทิ้งกัน หากเจออุปสรรคต่าง ๆ เราจะช่วยกันประคับประคอง ดูแลกันเหมือนวันที่ผ่านมา”

“พวกเราอยู่เคียงข้างกันมาเสมอ เพราะพวกเราคือ “เพื่อน” และเพื่อนจะ “ไม่ทิ้งกันจนวันตาย...นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59 We are 5259”

“เลข 59 ไม่ได้มาจากเวลาแค่เดือน แต่ต้องใช้เวลาเป็นปี ๆ กว่าจะได้เลขนี้ขึ้นมา...ไม่เคยเสียใจที่อยู่รุ่นนี้ เลขนี้จะอยู่...ไปตลอดชีวิต 5259”

“ขอให้เพื่อนทุกคนรู้หน้าที่ของตนและทำงานเป็นนายทหารที่ดีต่อไปนะ อย่าให้ใครมาว่ารุ่นเราได้”

(นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59, ม.ป.ป.)

2.2.2.3 การลดชั้นกระบี่และการหมั้นด้วยแหวนข้อชัยพฤกษ์

การลดชั้นกระบี่ในงานฉลองมงคลสมรสเป็นพฤติกรรมที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์สำหรับคู่บ่าวสาว โดยเฉพาะเจ้าบ่าวซึ่งเป็นทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศและได้รับพระราชทานกระบี่ยาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนายทหารจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การลดชั้นกระบี่เป็นขั้นตอนสำคัญในงานมงคลสมรสของนายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทุกเหล่าทัพ และเป็นวิถีปฏิบัติที่ได้รับการทวงถามแม้ไม่มีระเบียบกำหนดว่าผู้ลดชั้นกระบี่ต้องเป็นนักเรียนนายร้อยเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเชื่อมโยงกับศักดิ์และสิทธิ์ของกระบี่พระราชทานที่มีเพียงนักเรียนนายร้อยเท่านั้นที่ได้รับ

ซุ้มกระบี่จัดทำโดยเพื่อนร่วมรุ่นหรือรุ่นน้องของเจ้าบ่าว ไม่พบการทำซุ้มโดยรุ่นพี่หรือผู้มีอาวุโสกว่าเจ้าบ่าว กระบี่ที่ใช้ทำซุ้มคือกระบี่ยาวที่ได้รับพระราชทาน ระหว่างลอดซุ้มกระบี่มีการอ่านคำกล่าวเพื่อแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ สำนึกในบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ และหน้าที่ต่อครอบครัว การลอดซุ้มกระบี่มีความสำคัญต่อเจ้าบ่าวและเจ้าสาว กล่าวคือแสดงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพทางสังคมของเจ้าบ่าวจากปัจเจกบุคคลเป็นผู้มีคู่และมีครอบครัว และแสดงการเปลี่ยนผ่านเจ้าสาวจากจากพลเรือนมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนายเรืออากาศโดยเฉพาะในกลุ่มรุ่นนายเรืออากาศของเจ้าบ่าว และเรียกว่า “แม่บ้าน ทอ.”

การลอดซุ้มกระบี่จึงเป็นพิธีการเปลี่ยนผ่านที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทหารอากาศเป็นผู้มีพี่น้อง แม้การแต่งงานเป็นเรื่องส่วนตัวแต่ต้องมีวิถีปฏิบัติที่แสดงการยอมรับจากเพื่อนพี่น้องทหารอากาศด้วยการทำซุ้มกระบี่ให้ นอกจากนี้คู่บ่าวสาวต้องสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้พระราชทานความเป็นทหารอากาศแก่เจ้าบ่าว ดังคำกล่าวแสดงความสำคัญของการลอดซุ้มกระบี่ความว่า

“พิธีลอดซุ้มกระบี่เป็นพิธีที่มีความหมายและความสำคัญในพิธีมงคลสมรส เนื่องจากเจ้าบ่าวเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ โดยกระบี่ถือเป็นของสูง เป็นสัญลักษณ์ของนายทหารสัญญาบัตร ที่แสดงถึงภารกิจอันยิ่งใหญ่ของเหล่าทหารอากาศผู้ปกป้องอธิปไตยของชาติบ้านเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโดยพระหัตถ์แก่บรรดานายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ ผู้ที่ได้รับพระราชทานกระบี่จะต้องมีจิตวิญญาณของทหารไทย ทั้งระลึกเสมอว่า กระบี่นั้นคือเกียรติ คักดิ์ศรีของนายทหาร

เช่นเดียวกับในวันนี้ที่ได้จัดให้มีพิธีลอดซุ้มกระบี่เพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าสาว อันเป็นการต้อนรับการเข้ามาเป็นคู่ชีวิตของนายทหารเพื่อใช้ชีวิตร่วมกัน การที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวเข้าพิธีลอดซุ้มกระบี่ในครั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าทั้งสองพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า ทั้งสองจำเป็นต้องมีความรัก ความเข้าใจ ความเคารพ และศรัทธาในกันละกัน ที่จะช่วยเหลือกันตลอดไป”

(คำกล่าวในการลอดซุ้มกระบี่, 2561)

แหวนข้อชัยพฤกษ์เรียกโดยย่อว่า “แหวนข้อ” เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีมงคลสมรสของทหารอากาศ ฝ่ายชายซึ่งเป็นทหารอากาศจะใช้แหวนข้อชัยพฤกษ์หมั้นฝ่ายหญิง เนื่องจากข้อชัยพฤกษ์มีความหมายต่อทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ กล่าวคือเป็น

สัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและความรุ่งเรืองของทหารอากาศ ทั้งยังเป็นเครื่องหมายบน
ด้านหน้าของหมวกทหารอากาศชั้นยศระดับสูง แหวนช่อชัยพฤกษ์มีทั้งแหวนรุ่นของทหารอากาศที่
สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ และแหวนช่อชัยพฤกษ์ที่มอบให้คู่สมรส ข้อความในสมุด
บันทึกที่จัดทำโดยนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59 กล่าวถึงความสำคัญของแหวนช่อชัยพฤกษ์ไว้ดังนี้

*แหวนวงนี้มีค่ากับเรามากที่สุด เพราะมันเป็นศักดิ์ศรีของนายเรืออากาศที่
ต้องแลกมาด้วยความสามารถ ความมานะ ความพยายาม ไม่เกี่ยวกับชาติตระกูล ไม่
เกี่ยวว่าเราเป็นใคร*

(นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59, 2556)

การใช้แหวนช่อชัยพฤกษ์ในพิธีหมั้นจึงมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ถึงการผูกสมักรเป็นส่วน
หนึ่งของกลุ่มทหารอากาศ และเป็นเครื่องหมายแสดงความมั่นคงเช่นเดียวกับความรักในศักดิ์ศรีนาย
เรืออากาศซึ่งกว่าจะได้มาต้องผ่านอุปสรรคที่ยากลำบาก ความหมายดังกล่าวนอกจากเป็นการให้
คุณค่าแก่วัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จของนักเรียนนายเรืออากาศแล้วยังเป็นการบ่งบอกว่า
ทหารอากาศคือ “ผู้รักในศักดิ์ศรี” โดยเฉพาะศักดิ์ศรีที่สร้างขึ้นด้วยตนเอง

ภาพที่ 19 แหวนช่อชัยพฤกษ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและคู่สมรส

(ทหารอากาศ, 2559)

2.2.2.4 การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม (Special code)

รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีประสบการณ์ร่วมกัน
จึงจะสื่อสารได้ตรงกับความหมายที่แท้จริงและทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร จากการเก็บ
ข้อมูลพบการใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มทั้งในกลุ่มทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศ แต่กลุ่ม
นักเรียนมักใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มมากกว่ารหัสภาษาทั่วไปในชีวิตประจำวัน และมีการสร้างรหัส
ภาษาใหม่ขึ้น ส่วนกลุ่มทหารพบการใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มที่เคยใช้เมื่อเป็นนักเรียนและไม่ค่อยพบ
การสร้างรหัสภาษาใหม่

การสร้างรหัสภาษาเฉพาะกลุ่มทหารอากาศมี 3 วิธี เรียงลำดับตามวิธีที่พบมากที่สุด ดังนี้

1) การสร้างความหมายขึ้นใหม่และการเปลี่ยนบริบทในการใช้คำ พบจำนวน 31 คำ ตัวอย่างเช่น “เย็บ” ไม่มีความหมายตามพจนานุกรมแต่ในกลุ่มทหารอากาศหมายถึง การหลบเลี่ยงสิ่งที่ต้องทำ ไม่ตั้งใจทำเต็มที่ คำว่า “ผีต” นำมาใช้หมายถึงความเข้มงวด เคร่งครัด คำว่า “แฟรงค์ (Frank)” หมายถึงรุ่นพี่ที่ใจดี ไม่สั่งลงโทษน้อง และคำว่า “ชาน่า” เปลี่ยนมาใช้ในบริบทการลงโทษ หมายถึง การอ้างวินัยในห้องปิดทำให้ร่างกายร้อนจนเหงื่อออกเหมือนอยู่ในห้องชาน่า

2) การปรับความหมายศัพท์ด้านการบินเพื่อใช้กับบุคคล พบจำนวน 8 คำ ตัวอย่างเช่น “แองการ” (hangar) หมายถึงโรงเก็บเครื่องบิน นำมาใช้เรียกอาคารนอนของนักเรียนนายเรืออากาศ และคำว่า “ทัชดาวน์” (touch down) หมายถึงการลงจอดของเครื่องบิน นำมาใช้หมายถึงการวิดพื้น

3) การตัดคำให้สั้นลงและการกลืนเสียงโดยยังคงเค้าความหมายเดิม พบจำนวน 4 คำ ตัวอย่างเช่น “เม็ด” หมายถึงจงใจปิดบัง พูดเท็จ มาจากคำว่า “หมกเม็ด” คำว่า “ปลิ้น” หมายถึง ทำตรงข้ามกับสิ่งที่พูด พูดเท็จ มาจากคำว่า “ปลิ้นปล้อน” คำว่า “โส” มาจากคำว่า “อาวูโส” และ คำว่า “แบ้ม” หมายถึง มีอำนาจมาก อาจเกิดจากการกลืนเสียงของคำว่า “เข้ม” กับ “เบ้อเริ่ม”

รหัสภาษาเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารซึ่งจำกัดการรับรู้เฉพาะกลุ่มทหารอากาศ และพื้นที่ส่วนบุคคลที่อาจมีธรรมเนียมปฏิบัติต่างไปจากสังคมภายนอกเพื่อเอื้อต่อการสื่อสารด้านลบ อาทิ การตำหนิลับหลัง การวิจารณ์ในสิ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้พูด ขณะเดียวกันการรับรู้และมีความทรงจำร่วมในสิ่งเดียวกันทำให้เกิดความเป็นกลุ่มพวกพ้องเดียวกัน ส่วนการใช้ศัพท์ด้านการบินในชีวิตประจำวันสื่อถึงความสามารถด้านการบิน การปกป้องน่านฟ้า การมีสมรรถภาพที่เหนือกว่าของทหารอากาศซึ่งช่วยหล่อหลอมอัตลักษณ์ของนักรบทางอากาศตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

ตารางที่ 5 รหัสภาษาที่สร้างความหมายขึ้นใหม่และเปลี่ยนบริบทในการใช้คำ

คำศัพท์	ที่มา/ความหมายตามรูปคำ/ตัวอย่าง	ที่มา/ความหมายเฉพาะกลุ่ม/ตัวอย่าง
1. กาก	สิ่งที่เหลือเมื่อคัดเอาส่วนดีออกแล้ว หรือหมายถึงคนที่ไม่เป็นที่ต้องการ	มีที่มาจากเกมออนไลน์ ใช้เรียกผู้ทำไม่ได้ในสิ่งที่คนอื่นทำได้ หรือทำได้ต่ำกว่ามาตรฐาน มีความหมายใกล้เคียงกับรหัสภาษาคำว่า “อ่อน” มักใช้กับเพื่อนสนิท เช่น ถ้าขัดรองเท้าไม่เงา เพื่อนจะบอกว่า “กากจัง” ขณะเดียวกันก็สามารถใช้ในเชิงประชดประชันได้ ตัวอย่างเช่น ถ้ามีใครทำสิ่งหนึ่ง ๑ ได้ดีกว่าที่เพื่อนคาดไว้
2. เกม	คำภาษาอังกฤษว่า “game over”	การทำคามผิดแล้วมีผู้รู้เห็นหรือจับได้จึงต้อง

คำศัพท์	ที่มา/ความหมายตามรูปคำ/ตัวอย่าง	ที่มา/ความหมายเฉพาะกลุ่ม/ตัวอย่าง
	หมายถึง สิ้นสุด จบลง	หยุดทำทันที
3. ชุด	การค้ำเอาดินหรือสิ่งที่อยู่ในดินขึ้นมา	เป็นความเปรียบเทียบการพิสูจน์ตนด้วยการใช้กำลังกายและกำลังใจอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น “ชุด” กระบี่สั้น “ชุด” เครื่องหมาย ปร.
4. เข้าคอร์ส	มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “course” ใช้หมายถึง การทำกิจกรรม การอบรม ที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เช่น คอร์สเสริมความงาม คอร์สเรียนทำอาหาร	การทำโทษที่กำหนดระยะเวลา เช่น คอร์ส 3 วัน คอร์ส 5 วัน
5. เจ้าป่า	สัตว์ที่เป็นผู้นำในป่า	ในการฝึกภาคสนาม นักเรียนนายเรืออากาศ ชั้นปีที่ 1 และนักเรียนชั้นปี 2 เข้าฝึกในป่าพร้อมกัน นักเรียนที่มีอาวุโสสูงสุดจะเรียกว่า “เจ้าป่า”
6. เจื่อน	-	ดู ไม่มีเมตตา ความหมายคล้ายคำว่า “ผิด”
7. เฉิน	-	การปิดบังเจตนาที่แท้จริง หรือหมายถึงการเสื่อมอย่างชาญฉลาดโดยไม่ส่งผลเสียภายหลัง อาจใช้คำว่า “เฉิน” แทนได้
8. เฉือน	เชือดแบ่งเอาแต่บางส่วน	แอบเก็บสิ่งที่รู้ไว้ ไม่เปิดเผยแก่คนอื่น
9. ชาวน่า	การอยู่ในห้องเก็บความร้อนและทำให้ร่างกายร้อนด้วยไอน้ำร้อนหรือไอไฟ	การอ้างวินัยในห้องปิดที่เก็บความร้อนจึงทำให้ร่างกายร้อนเหมือนอยู่ในห้องชาวน่า
10. เซียนพระ	ผู้เชี่ยวชาญด้านพระเครื่อง	คำว่า “พระ” มาจากคำว่า “พะ-ยา-บาน” คำนี้ใช้หมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศที่รู้จักนักเรียนพยาบาลหลายคน
11. ญาติ	คนในวงศ์วานที่นับรู้กันได้ทางเชื้อสาย ฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่	คนที่คบหาดูใจ
12. ดอย	บริเวณที่เป็นภูเขา	ยิ้ม หรือหยิบของคนอื่นไปโดยไม่ได้บอก มักเป็นของที่มีมูลค่าน้อย เช่น สำลี กิ่ว เสื่อ กางเกง
13. แดก	รับประทาน	ทำโทษ เป็นภาษาพูด สำหรับภาษาทางการ

คำศัพท์	ที่มา/ความหมายตามรูปคำ/ตัวอย่าง	ที่มา/ความหมายเฉพาะกลุ่ม/ตัวอย่าง
ช่อม		คือ “ฉำรงวินัย”
14. ตีแมว	เอามือหรือไม้ฟาดแมว	การใช้กฎหมายลงโทษ โดยใช้สิ่งของใกล้มือ เช่น หมอน รองเท้า ตีผู้ทำผิดขณะนอนหลับ คำนี้ มักใช้กับรุ่นน้อง เพื่อน หรือผู้มีสถานภาพ เท่ากัน
15. ตู๋	เครื่องเรือนสำหรับเก็บหรือใส่สิ่งของ มีรูปทรงสี่เหลี่ยม	ตั้งใจทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เช่น ตั้งใจฝึกโดยไม่อู้
16. ตกม้า	หล่นลงมาจากหลังม้า และมีสำนวนไทยว่า “ตกม้าตาย” หมายถึง แพ้ เสียเชิง	ตัดเหลือคำว่า “ตกม้า” หมายถึงการทำโทษ ให้อยู่โรงเรียนทั้งที่กำลังจะได้กลับบ้าน เนื่องจากรุ่นพี่ตรวจพบสิ่งผิดระเบียบ หรือไม่ผ่านการตรวจเครื่องแต่งกาย ความเรียบร้อยของที่พัก
17. ตบ	การตีอย่างแรง การแตะด้วยฝ่ามือเบา ๆ เพื่อแสดงความเอ็นดู	หยิบฉวยของผู้อื่นไปซึ่งหน้า เมื่อใช้เสร็จก็ไม่คืน
18. แนวหมอน	การเรียงหมอนหนุนให้เป็นแนว	ผู้ไม่ร่วมชมรมหรือกิจกรรมใด ส่วนใหญ่มักอยู่ตึกนอน
19. โน	คำภาษาอังกฤษว่า “no” แปลว่า ไม่, แสดงการปฏิเสธ	ไม่สนใจสิ่งรอบตัว ไม่ร่วมกิจกรรม ไม่ออกความเห็น
20. บัว	ไม้น้ำ ใช้บูชาพระ	ไม่สวย อาจมาจากคำว่า “บัวเต่าถูย”
21. ปลิ้น	ลักลอบหรือหลอกหลวงเอาไปซึ่งหน้า เช่น ปลิ้นเอาเงินไป	พูดเท็จ, ทำตรงข้ามกับสิ่งที่เคยพูด มีความหมายในระดับเข้มข้นกว่าคำว่า “เม็ด” ซึ่งเป็นการปดในระดับที่เบากว่า
22. ปล่อยม้า	การปล่อยให้ม้าวิ่ง	การวิ่งจับเวลา
23. ฝืด	เคลื่อนไหวไม่สะดวก ไม่คล่องแคล่ว	ดู ไม่มีเมตตา เช่น “พี่คนนี้ฝืด สั่งทำโทษประจำ” อาจใช้คำว่า “เจื่อน” ร่วมด้วย
24. แฟรงค์	คำภาษาอังกฤษว่า “Frank” แปลว่า เปิดเผย, จริงใจ	ใจดี เช่น “พี่คนนี้แฟรงค์” หมายความว่าพี่คนนี้นี้ใจดี

คำศัพท์	ที่มา/ความหมายตามรูปคำ/ตัวอย่าง	ที่มา/ความหมายเฉพาะกลุ่ม/ตัวอย่าง
		มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “ผิด”
25. หมูตุน	ชื่ออาหารชนิดหนึ่งปรุงรสนำหมูมาเคี้ยวจนนิ่มและเปื่อย	ใช้เรียกรุ่นพี่ที่ไม่ค่อยทำโทษน้อง จึงเปรียบเทียบความใจอ่อนของพี่กับความนิ่มของเนื้อหมูตุน และมีความหมายคล้ายคำว่า “หยอ” ซึ่งหมายถึงไม่กล้า
26. เยิบ	ไหวตัวขึ้นลงเป็นจังหวะซ้ำ ๆ	ไม่ตั้งใจทำอย่างเต็มที่
27. ล้า	หย่อนแรงหรือกำลัง, ซ้ำไม่ทันคนหรือไม่ทันเหตุการณ์	เหนื่อยกว่าปกติ ใช้กับเหตุการณ์ที่รู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดความยุ่งยากวุ่นวายตามมา เช่น “ทำงานกลุ่มกับคนไม่เอางานเอาการนี่ ‘ล้า’ เลย”
28. สීම	-	หลบเลี่ยงสิ่งที่ต้องทำ
29. หมวกแดง	หมวกสีแดง	ผู้มีความผิดร้ายแรง เช่น ออกนอกโรงเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต
30. หยอ	-	ไม่กล้า เช่น ไม่กล้าคุยกับคนที่ตนสนใจ, ไม่กล้าทำโทษรุ่นน้อง
31. หัวแหม่	-	ชื่อทรงผมที่มีผมยกสูงกลางกระหม่อม ผมบริเวณขมับจะบางกว่า คล้ายกับหัวล้านแบบง่อมเทโพ

ตารางที่ 6 การปรับความหมายศัพท์ด้านการบินเพื่อใช้กับบุคคล

คำศัพท์	ความหมายตามรูปคำ	ความหมายเฉพาะกลุ่ม
1. คอปเตอร์ (copter)	อากาศยานชื่อ "เฮลิคอปเตอร์"	ท่าออกกำลังหรือท่าโทษ ด้วยการยืนกางแขนแล้วหมุนรอบตัวไปเรื่อย ๆ เหมือนใบพัดของเฮลิคอปเตอร์
2. ซอร์ตี (sortie)	การนับจำนวนเที่ยวบินของเครื่องบินทหาร	การนับจำนวนรอบวิ่ง
3. ทัชดาวน์ (touch down)	การลงจอด	การวิดพื้น
4. เทคออฟ (take off)	การบินขึ้น	การปล่อยตัวออกวิ่ง
5. แทงก์ฟาร์ม (tank farm)	โรงเก็บเชื้อเพลิง	โรงอาหาร
6. รัน อะเลิร์ต (run alert)	การเตรียมพร้อมปฏิบัติหน้าที่ทันทีที่ได้รับคำสั่ง มีที่มาจากกรเข้าเวร alert ของนักบินเพื่อเตรียมพร้อมปฏิบัติการภายใน 5 นาที หลังจากได้รับคำสั่ง	การวิ่งไปยังจุดหมายให้เร็วที่สุดทันทีที่ได้รับคำสั่ง ขณะวิ่งถ้าได้ยินเสียงนกหวีดต้องหมอบแล้วลุกขึ้นวิ่งต่อได้เมื่อเสียงนกหวีดดังขึ้นอีกครั้ง ทำสลับกันไปจนกว่าจะถึงจุดหมาย
7. หัวปัก	อาการหัวปัก (tuck-under) ในด้านการบิน หมายถึง อาการหัวตกของเครื่องบินซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความดันที่กระทำกับเครื่องบินขณะบินในย่านที่มีความเร็วใกล้เคียงกับความเร็วเสียง	การวางศีรษะตั้งบนพื้นและยกลำตัวขึ้นให้งอเป็นรูปโค้งคล้ายท่า "สะพานโค้ง" ปัจจุบันงดทำท่าดังกล่าวเนื่องจากไม่ได้อยู่ในระเบียบปฏิบัติ
8. แฮงการ์ (hangar)	โรงเก็บเครื่องบิน	อาคารนอน

ตารางที่ 7 การตัดคำให้สั้นลงและการกลืนเสียงโดยยังคงเค้าความหมายเดิม

คำศัพท์	ที่มา/ความหมายตามรูปคำ	ความหมายเฉพาะกลุ่ม/ตัวอย่าง
1. เค็ญ	ตัดทอนจากคำว่า “ลำเค็ญ”	ความยากลำบาก เช่น “ชีวิตช่วงนี้ ‘เค็ญ’ มาก”
2. เบ้ม	การกลืนเสียงคำว่า “เข้ม” กับ “เบ้อเริ่ม” ซึ่งหมายถึง ใหญ่โตกว่าปกติ	มีอำนาจ มีความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำให้เกิดหรือไม่เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เช่น “เดี๋ยวนี้ทำตัวเบ้มนะ ใครเตือนก็ไม่ได้”
3. เม็ด	ตัดทอนจากคำว่า “หมกเม็ด”	พูดเท็จ พบการใช้บ่อยกว่าคำว่า “ปลิ้น”
4. โส	ตัดทอนจากคำว่า “อาวุโส”	การลำดับอาวุโส ผู้ที่มีโสสูงกว่าคือรุ่นพี่

การสร้างความหมายใหม่และการเปลี่ยนแปลงบริบทในการใช้คำเป็นวิธีหลักในการสร้างรหัสภาษาของกลุ่มทหารอากาศ เพื่อใช้เรียกทั้งผู้ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดและผู้ไร้รักษาวินัย ละเมิดระบบเกียรติศักดิ์ บทบาทของรหัสภาษาเหล่านี้จึงเป็นช่องทางในการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อบรรเทาความเครียดซึ่งอาจเกิดเป็นผลจากการฝึกศึกษาและการรับผิดชอบหน้าที่ที่สำคัญ ทั้งยังทำให้เกิดความเป็นพวกพ้องเดียวกันจากการรับรู้ความหมายและมีประสบการณ์ในการใช้รหัสภาษาดังกล่าวร่วมกัน นอกจากนี้การใช้ศัพท์เกี่ยวกับการบินในชีวิตประจำวันและระหว่างการทำทดสอบนักเรียนใหม่ช่วยสร้างความคุ้นเคยและสำนึกรักในการบิน

2.2.2.5 การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา

การตั้งฉายาให้บุคคลและสถานที่เป็นวิถีปฏิบัติที่ทหารอากาศโดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศกำหนดคำเรียกบุคคล สิ่งของ และสถานที่ให้ต่างจากการรับรู้ของบุคคลนอกกลุ่มเพื่อใช้สื่อสารกับสมาชิกภายในกลุ่ม เป็นการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจากการรับรู้ข้อมูลเฉพาะชุดหนึ่งร่วมกัน การตั้งฉายามีที่มาจากรูปลักษณะ อุปนิสัย บุคลิก ลักษณะเด่น วัตรกรรมที่ได้รับการจดจำ ผู้ตั้งฉายาให้มีทั้งเพื่อน รุ่นพี่ หรือรุ่นน้องที่สนิทสนมกัน จากการรวบรวมข้อมูลพบความน่าสนใจของฉายานักเรียนนายเรืออากาศในชมรมรักบี้ กล่าวคือเมื่อนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นใหม่เข้าสังกัดชมรมจะได้รับฉายาประจำตัวซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เรียกแทนชื่อเดิม ผู้ตั้งฉายาให้คือรุ่นพี่ในชมรม แต่บางคนก็ใช้ฉายาเดิมที่ได้รับตั้งแต่เป็นนักเรียนเตรียมทหาร วิธีคัดเลือกฉายาให้สมาชิกใหม่ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ชัดเจนแต่มีรูปแบบที่กระทำกันเป็นประเพณี โดยให้สมาชิกใหม่แนะนำตัวเองแล้วรุ่นพี่จะร่วมตั้งฉายาให้ อาจเป็นชื่อคน สัตว์ สิ่งของทั่วไปหรือคำพวนที่มีความหมายสองแง่สองง่าม ถ้าหากฉายาดังกล่าวได้รับเสียงหัวเราะจากสมาชิกในกลุ่ม ก็ถือเป็นการยอมรับให้

สมาชิกได้รับฉายานั้น ๆ ผู้ได้รับฉายาบางคนอาจไม่พอใจในฉายาแต่มีจำนวนน้อยเพราะส่วนใหญ่มองว่าเป็นธรรมเนียมที่สร้างสีสันและความทรงจำระหว่างพี่น้องตั้งแต่รุ่นพี่นายพลอากาศจนถึงรุ่นน้องนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ (พุฒิพงษ์ วงศ์ปิยะบวร, 9 เมษายน 2561, สัมภาษณ์)

ฉายาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นระยะเวลาเกือบสิบปีหากนับรวมระยะเวลาที่โรงเรียนเตรียมทหาร จึงไม่ใช่ชื่อเล่นที่ตั้งขึ้นเพื่อหยอกล้อหรือสร้างความสนุกสนานในกลุ่มเพื่อนแต่ความหมายของฉายาและเรื่องราวซึ่งเป็นที่มาของฉายาคือภาพจำประจำตัวผู้ที่ได้รับฉายาจากมุมมองกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศด้วยกัน ฉายาของบางคนเป็นที่จดจำของมากเสียกว่าชื่อที่ครอบครัวตั้งให้ จะเห็นได้ว่าการตั้งฉายาเพื่อใช้เรียกแทนชื่อจริงมีความสัมพันธ์กับการหล่อหลอมของนักเรียนนายเรืออากาศ กล่าวคือการได้ชื่อใหม่เป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งอาจต่างจากตัวตนเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากครอบครัวและสมาชิกของกลุ่มอื่น และแทนที่ด้วยตัวตนอีกรูปแบบใหม่ที่รับรู้และเข้าใจกันเฉพาะสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในห้องเรียนอาจนำเสนออัตลักษณ์หัวหน้าต่อนผู้เคร่งขรึมแต่ในกลุ่มเพื่อนนักเรียนนายเรืออากาศอาจแสดงอัตลักษณ์ของผู้คลั่งไคล้เครื่องบินรบ

การสัมภาษณ์เรืออากาศโท พิริยะ รุ่งเรือง (10 กรกฎาคม 2562) และนักเรียนนายเรืออากาศ กรงเพชร จันทร์ทะธรรม (9 เมษายน 2561) ทำให้พบรูปแบบของฉายานักเรียนนายเรืออากาศดังนี้

1) การตั้งฉายาของรุ่นพี่แก่รุ่นน้องที่มีชื่อเล่น ภูมิลำเนา และรูปลักษณ์คล้ายกันก็จะได้ฉายาเดียวกับรุ่นพี่หรือฉายาที่แตกแขนงมาจากตระกูลเดียวกับฉายาของรุ่นพี่ ตัวอย่างเช่น รุ่นน้องหน้าตาคล้ายรุ่นพี่ที่มีฉายาว่า “ปลวก” จึงได้ฉายานี้ด้วย และรุ่นน้องที่มีภูมิลำเนาเดียวกับรุ่นพี่ที่มีฉายาว่า “ปลวก” จะได้รับฉายาว่า “มอด” เนื่องจากมีลักษณะใกล้เคียงกับ “ปลวก” ถ้าหากรุ่นพี่ชื่อ “ไบต์” มีฉายาว่า “จัมโบส์” น้องใหม่ที่มีชื่อเล่นเดียวกันก็จะได้ฉายาดังกล่าวแม้มีบุคลิกลักษณะต่างกัน

2) การตั้งฉายาตามชื่อบุคคลและตัวละครยอดนิยม เนื่องจากมีลักษณะเด่นบางประการเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ผู้มีรูปร่างสูงใหญ่และผิวเข้มจะได้ฉายาตามชื่อตัวละคร “คิงคอง” และผู้สร้างวีรกรรมช่วยเหลือประชาชนจากอันตรายจะได้ฉายาของยอดมนุษย์ “อายร่อนแมน” หรือ “กัปตันอเมริกา” ซึ่งปรับเปลี่ยนบางคำให้สอดคล้องกับชื่อจริงของผู้ได้ฉายา

3) การตั้งฉายาตามรหัสภาษาเฉพาะกลุ่มที่ตรงกับพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับฉายา ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ไม่ค่อยสนใจสิ่งรอบตัวจะได้ฉายาว่า “โน” ผู้ที่ออกเสียงบางคำไม่ชัดจะได้ฉายาว่า “เต๋อ” และผู้ที่รู้จักนักเรียนพยาบาลจำนวนมากจะได้ฉายาว่า “เซียนพระ”

การตั้งฉายาจึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาในสังคมนักเรียนทหารที่แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่เพื่อน พี่ และน้องร่วมสถาบัน ขณะเดียวกันก็เห็นการวิพากษ์วิจารณ์ระบบและ

บุคคลในสังคม ตัวอย่างเช่น การตั้งฉายาของตระกูล “เซ็ง” อาทิ “เซ็งเป็ด” “เซ็งแล่น” ซึ่งมีที่มาจาก รุ่นพี่ให้ช้อมกีฬาหนักจนเกิดความระอา คติขบจึงเข้ามามีบทบาทในการเป็นช่องทางแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยต่อคนกลุ่มเดียวกันที่รับรู้และเข้าใจฉายาดังกล่าว ฉายาเดียวกันนี้จะไม่เปิดเผยให้คนนอกกลุ่มรู้ความหมายที่แท้จริงด้วยการเลือกใช้ภาษาพูดทั่วไปที่สามารถเพี้ยนเสียงจนกลายเป็นอีกคำที่มีความหมายใหม่ได้ดังเช่น ฉายาว่า “ทหารเวียดนาม” หรือ “ทหารเหิงยีน” คนนอกกลุ่มฟังแล้วอาจเข้าใจเพียงว่าผู้ที่ได้รับฉายาอาจมีหน้าตาคล้ายทหารของเวียดนาม แต่คำว่า “เหิงยีน” ในความรับรู้ของคนกลุ่มเดียวกัน เพี้ยนเสียงมาจากคำที่หมายถึงการให้ความสนใจในเพศตรงข้าม และมีการตั้งฉายาสถานที่ซึ่งสะท้อนการกำหนดความหมายของตัวตนผู้ตั้งฉายาซึ่งอยู่ในสถานที่ดังกล่าวด้วย

ผู้วิจัยจะนำเสนอตารางแสดงฉายา ความหมายของฉายา ที่มาของฉายา ผู้ตั้งฉายาและผู้เรียกฉายา โดยแบ่งฉายาตามรูปแบบการตั้งฉายาได้ 6 แบบ โดยเรียงลำดับตามจำนวนการปรากฏได้ดังนี้

- 1) การตั้งชื่อตามรูปลักษณ์และหน้าตา พบ 6 ฉายา
- 2) การผสมผสานชื่อจริงกับชื่อตัวละครยอดนิยม หรือใช้ชื่อ ดารา ภาพยนตร์ สถานที่ที่มีชื่อเสียง พบ 6 ฉายา
- 3) การผสมผสานคำเรียกเครือญาติ อาชีพ และยศกับชื่อจริง พบ 6 ฉายา
- 4) การรับอิทธิพลจากชื่อหรือฉายาของผู้มีอาวุโสกว่า พบ 3 ฉายา
- 5) การตั้งชื่อตามอุปนิสัย บุคลิก และท่าทาง พบ 2 ฉายา
- 6) การตัดชื่อจริงให้สั้นลง/เพี้ยนเสียงชื่อ ชื่อเล่น

ตารางที่ 8 ฉายาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ

รูปแบบฉายา	ฉายาบุคคล / สถานที่	ที่มาของฉายา	ผู้ตั้งและผู้เรียกฉายา
1. รูปลักษณ์ หน้าตา	1. ปิ๊กมี	รูปร่างเล็กและผิวเข้มเหมือนชนเผ่าปิ๊กมี	ผู้ตั้ง - รุ่นพี่ ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	2. คอง	ในอดีตมีรูปร่างสูงใหญ่และผิวเข้ม	ผู้ตั้ง - พี่ ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	3. หมี่	หน้าคล้ายหมี่ และและมีชื่อเล่นซ้ำกับเพื่อนในรุ่นหลายคน จึงใช้ฉายาแทนชื่อเล่นจริง	เพื่อนในรุ่น
	4. แฮมสเตอร์	หน้าตาคล้ายหนู และชื่อเล่นจริงก็มีที่มาจากฉายาดังกล่าว	พี่ เพื่อน น้อง
	5. คาปิบารา	เพื่อนมองว่าคล้าย capybara ซึ่ง	เพื่อนในรุ่น

รูปแบบฉายา	ฉายาบุคคล / สถานที่	ที่มาของฉายา	ผู้ตั้งและผู้เรียกฉายา
		เป็นหนูน้าขนาดใหญ่ เป็นมิตร	
	6. ขน	มีขนจำนวนมากบนร่างกาย และมีชื่อเล่นซ้ำกับเพื่อนในรุ่นหลายคน จึงใช้ฉายาแทนชื่อเล่นจริง	เพื่อนในรุ่น
2. ผสมผสานชื่อจริงกับชื่อตัวละครยอดนิยาย, ใช้ชื่อดารา/ภาพยนตร์/สถานที่	1. “อ้ายร้อนแมน” “กัปตันอเมริกา”	สร้างวีรกรรมช่วยเหลือเด็กให้ปลอดภัยจนได้รับบาดเจ็บ จึงได้รับการเปรียบเป็นยอดมนุษย์ “อ้ายร้อนแมน” และ “กัปตันอเมริกา”	เพื่อนในรุ่น
	2. จันเจา	หน้าตาคล้ายตัวละครจันเจาในเรื่อง “เปาบุ้นจิ้น”	เพื่อนในรุ่น
	3. พอลล่า	ชื่นชอบดารา “พอลล่า เทเลอร์” และผู้ได้รับฉายาหน้าตาคล้ายชาวต่างชาติ	ผู้ตั้ง - พี่ ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	4. จำสิงห์	หน้าคล้ายนักแสดงที่รับบทเป็นตัวละครชื่อ “จำสิงห์”	ผู้ตั้ง - พี่ ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	5. จูราสสิก ปาร์ค	มีการล้อมรั้วไฟฟ้ารอบสถานที่เพื่อความปลอดภัยของอาคารสำคัญด้านใน	ผู้ที่เข้า - ออกไม่สะดวกเนื่องจากมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวด
	6. สวนสัตว์	มีการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่	ผู้ที่พบเห็นหรือพักอาศัยในบริเวณใกล้เคียง
3. คำเรียกเครือญาติ อาชีพ ยศ	1. ปู่+ชื่อเล่นจริง	หน้าตาดูสูงวัยมากกว่าอายุจริง	เพื่อนในรุ่น
	2. อา+ชื่อเล่นจริง	บางกรณีใช้เรียกผู้มีชื่อเล่นใกล้เคียงกับชื่อและรูปร่างของตัว	เพื่อนในรุ่น

รูปแบบฉายา	ฉายาบุคคล / สถานที่	ที่มาของฉายา	ผู้ตั้งและผู้เรียกฉายา
		การ์ตูนนั้น ๆ เช่น “อาโป” ในเรื่อง “กังฟูแพนด้า”	
	3. นำ+ชื่อเล่น หรือ นำ+คำเรียกพฤติกรรม เช่น น้ำทอง น้ำแอด	มักใช้เรียกผู้ที่ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย คล้ายชาวบ้านในต่างจังหวัด หรือผู้ที่เพื่อนรักใคร่และชอบหยอกล้อมากเป็นพิเศษ หรือมีพฤติกรรมโดดเด่นจนเป็นที่กล่าวขานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง	เพื่อนในรุ่น
	4. เจ้	เพื่อนมักล้อว่าเหมือนเพศทางเลือก และมีชื่อเล่นซ้ำกับเพื่อนหลายคน จึงตั้งฉายาเรียกแทนชื่อจริง	ผู้ตั้งและผู้เรียก - เพื่อน
	5. จาร (มาจากคำว่า “ปรมาจารย์”) + ชื่อเล่น เช่น “จารเบียร์” “จารย์เกียร์”	ใช้เรียกผู้ที่เชี่ยวชาญด้านในด้านหนึ่งมากกว่าคนอื่น โดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้	เพื่อนในรุ่น
	6. จำ+ชื่อเล่น	ในอดีตเป็นนักเรียนจำอากาศและสอบเข้าเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ, คำเรียกผู้มีหน้าตาและพฤติกรรมคล้ายทหารยศจำ	เพื่อนในรุ่น
4. อิทธิพลจากชื่อ/ฉายาผู้มีอาวุโสเหนือกว่า	1. ปลวก	พี่ชมรมตั้งให้เพราะหน้าตาเหมือนรุ่นพี่ที่ได้รับฉายานี้	ผู้ตั้ง - รุ่นพี่ชมรม ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	2. มอด	พี่ชมรมตั้งให้เพราะรุ่นพี่ที่มีภูมิลำเนาเดียวกันมีฉายาว่า “ปลวก” น้องจึงได้ฉายาที่ใกล้เคียงกัน	ผู้ตั้ง - รุ่นพี่ชมรม ผู้เรียก - พี่ เพื่อน
	3. หัวแถม	รุ่นน้องมีชื่อเล่นเดียวกับรุ่นพี่ที่มีฉายานี้	ผู้ตั้ง - รุ่นพี่ชมรม ผู้เรียก - พี่ เพื่อน

รูปแบบฉายา	ฉายาบุคคล / สถานที่	ที่มาของฉายา	ผู้ตั้งและผู้เรียกฉายา
5. อุปนิสัย บุคลิก ท่าทาง	1. ทหาร “เหงียน”	เพื่อนมองว่าเป็นคนปากกว้างมือถึง	ผู้ตั้งและผู้เรียก - เพื่อน
	2. ไบเตย	คำว่า “ไบ” พ้องเสียงกับคำว่า “Bisexual” มีความหมายเดียวกับคำว่า “เสื่อไบ” เพราะผู้ตั้งคิดว่าน่าจะชอบทั้งผู้หญิง ผู้ชาย แต่เป็นเพียงการสร้างความบันเทิงในกลุ่มผู้รับรู้ฉายา	ผู้ตั้ง - รุ่นพี่ ผู้เรียก - พี่, เพื่อน
	3. เอียง	มักเดินคอเอียงจนเป็นที่จดจำ	เพื่อน
6. การตัดชื่อจริงให้สั้นลง/เพี้ยนเสียงชื่อชื่อเล่น	1. ทย	มีชื่อเล่นซ้ำกับเพื่อนในรุ่นหลายคน จึงตัดทอนชื่อจริงให้สั้นลง และใช้แทนชื่อเล่นจริง	เพื่อนในรุ่น
	2. กรอกน้ำ	เพี้ยนเสียงพยางค์หน้าของชื่อเล่นเดิมคือ “ก๊อกน้ำ” ให้ยาวขึ้นจนกลายเป็นฉายา	เพื่อนในรุ่น

นอกจากการให้ฉายาแก่เพื่อนและน้อง ยังมีการให้ฉายาแก่รุ่นพี่ แต่ไม่ใช่ฉายาเฉพาะบุคคล แต่เป็นการเรียกโดยรวม เช่น พี่ที่ใจดี น้องจะเรียก “พี่แฟรงค์” ส่วนพี่ที่เข้มงวด เคร่งครัดเรื่องระเบียบวินัย น้องจะเรียก “พี่ผีต” ด้วยสังคมทหารมีระบบอาวุโสที่กำหนดการปฏิบัติตนจากระเบียบวินัยและธรรมเนียมทหาร การให้ฉายาพี่จึงอาจมีแต่จำกัดเฉพาะกลุ่มที่เล็กมากและไม่ได้ใช้สื่อสารอย่างเปิดเผยเท่าใดในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ การให้ฉายาจึงเป็นการสร้างความทรงจำร่วมกันระหว่างเพื่อนในรุ่น รุ่นพี่และรุ่นน้อง เป็นสิ่งที่ทุกคนจดจำร่วมกันซึ่งแต่ละรุ่นอาจมีที่มาและรูปแบบในการตั้งฉายาต่างกันเนื่องจากมีประสบการณ์ที่ต่างกันตลอดระยะเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมกันทั้งการเรียน การฝึก การทำโทษที่ได้ร่วมทุกข์ ร่วมสุข และช่วยเหลือกันในยามลำบาก ดังนั้นฉายาเหล่านี้ นอกจากเป็นอัตลักษณ์ของเจ้าของฉายาแล้วยังแสดงถึงอัตลักษณ์ของแต่ละรุ่นด้วย

ฉายาในกลุ่มพี่น้องยังส่งต่อสู่รุ่นน้องดังเห็นได้จากธรรมเนียม การส่งต่อฉายาของรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง สะท้อนถึงแนวคิดเรื่องลำดับชั้นและระบบอาวุโสในสังคมทหาร รวมถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น

ระหว่างพี่น้อง เนื่องจากน้องก็รับและใช้ฉายาดังกล่าวโดยเฉพาะน้องนักเรียนใหม่และน้องที่มีอาวุโส น้อย ตัวอย่างเช่น รุ่นน้องที่มีชื่อจริงเดียวกับรุ่นพี่จะได้รับฉายาของรุ่นพี่ การตั้งฉายาเป็น “สาย” และ “ตระกูล” ของชมรมรักบี้ กล่าวคือผู้อยู่ใน “สาย” เดียวกันจะได้รับฉายาที่ขึ้นต้นด้วยคำเดียวกัน เช่น “สายบัด” รุ่นพี่มีฉายาว่า “บัดสี” น้องในสายจะได้ฉายาว่า “บัดกู๊ด” “สายหมา” รุ่นพี่มีฉายาว่า “เขาเขา” น้องในสายจะได้ฉายาว่า “ปอมปอม” (ชยุต ชูชาติพงษ์, 6 ตุลาคม 2561, สัมภาษณ์) และ “ตระกูลความสวยงาม” คนในตระกูลจะได้ฉายา “ณเดชน์” “ชมพู” ฉายาดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีความหมายขึ้นอยู่กับการกำหนดของผู้ตั้งฉายา นอกจากนี้ฉายาของชมรมรักบี้ยังเป็น “รหัสลับ” ในการตั้งชื่อสูตรการเล่นโดยใช้ชื่อฉายาในการเรียกแผนที่ใช้เพื่อไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรู้สูตรการเล่นที่ ฉายา จึงเปรียบได้กับมรดกของครอบครัวที่มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นและความทรงจำร่วมของผู้รับรู้และส่งต่อ ฉายาเดียวกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศจึงไม่ใช่เพียงพี่น้องแต่เป็นครอบครัว ที่มี “สาย” สัมพันธ์กันและมีการสืบ “ตระกูล” ไม่ต่างจากการสืบสายโลหิต ตัวอย่างของฉายาที่พบ การส่งต่อมีดังนี้

ตารางที่ 9 การส่งต่อฉายาในหมู่เด็กเรียนนายเรืออากาศ

ชื่อจริง / วิธีการ	ฉายา	ที่มาของฉายา	รูปแบบการส่งต่อฉายา
1. ปกรณ์	ปกรณ์นอนหงาย	คำคล้องจองกับชื่อจริง และเป็นคำพูดที่ได้รับความนิยมในช่วงที่ตั้งฉายา	พี่รุ่น 58 ส่งต่อให้น้องรุ่น 60
2. โป๊ต โบท	จำโป๊ต, จัมโบสถ์ เป็นการเพี้ยนเสียงมาจากฉายาแรก	รุ่นพี่ที่ได้ฉายานี้เคยเป็นนักเรียนจำอากาศ แล้วสอบได้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ โดยที่น้องไม่จำเป็นต้องเคยเป็นนักเรียนจำมาก่อน	พี่รุ่น 57 ส่งต่อให้น้องรุ่น 59 รุ่น 60
3. พี่: ณฐพล ทองศรี น้อง: อภิรักษ์ ทองจันทร์	น้ำทอง	รูปแบบการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย คล้ายคนต่างจังหวัด	พี่รุ่น 57 ส่งต่อให้น้องรุ่น 58
4. การสืบ “สาย”	- สายหมา: ปอมปอม เขาเขา พุดเดิ้ล - สายบัด: บัดกู๊ด บัดสี บัดชบ	- ชื่อสายพันธุ์ - คำที่ขึ้นต้นด้วย “บัด” - คำที่ต้องออกเสียงควบเหมือนคำในภาษาเขมร	รุ่นน้องสร้างฉายาสืบต่อจากรุ่นพี่

ชื่อจริง / วิธีการ	ฉายา	ที่มาของฉายา	รูปแบบการส่งต่อฉายา
	<ul style="list-style-type: none"> - สายเขมร: สมโตริ้ย เมี่ยงปรีะ - สายน้ำ: น้ำโห น้ำหนอง น้ำและ น้ำแจ๊ะ” - สายโก: โกเต็ก โกลาหล (สายนี้สงวนไว้สำหรับศิษย์เก่าเฉพาะสถาบัน) - สายหนัง: หนังหัวหนังไข่ - สายสี: สีตาก 	<ul style="list-style-type: none"> - คำที่ขึ้นต้นด้วย “น้ำ” อาจไม่มีหรือมีความหมายสองแง่สองง่าม - คำที่ขึ้นต้นด้วย “โก” - ผิวหนังที่ปกคลุมร่างกายส่วนต่าง ๆ - คำที่ขึ้นต้นด้วย “สี” มักเป็นคำผวน 	
5. การแตกแขนง “ตระกูล”	<ul style="list-style-type: none"> - ตระกูลใบ: ใบหมอน ใบเฟิร์น ใบเตย - ตระกูลเซ็ง: เซ็ง+ชื่อบุคคล เซ็งเป็ด เซ็งแล้น - ตระกูลยัด: ยัดฮวบ ยัดฮาบ ยัดโฮก - ตระกูลสวายงาม: ชมพู ญเดช เจนนี่ 	<ul style="list-style-type: none"> - คำที่ขึ้นต้นด้วย “ใบ” เพื่อป้องกันกับคำว่า “ใบ” ในคำว่า “ใบโพลาร์” “เสือใบ” - คำที่ขึ้นต้นด้วย “เซ็ง” - คำที่ขึ้นต้นด้วย “ยัด” - ชื่อนักแสดง นักร้อง หรือชื่อที่สื่อถึง “ความเป็นหญิง” 	รุ่นน้องแตกแขนงฉายาต่อจากรุ่นพี่

2.2.2.6 การมีวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม: “ตีแมว” “กินมิกซ์” “วิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” และ “เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น”

วิถีปฏิบัติที่กระทำกันในหมู่ทหารอากาศและมีส่วนในการสร้างความสามัคคี ความทรงจำระหว่างเพื่อนร่วมรุ่น แม้ว่ารูปแบบของพฤติกรรมอาจไม่เหมาะสมแต่เมื่อพิจารณาเป้าหมายและบริบททางสังคมวัฒนธรรม ถือว่าเป็นการเน้นย้ำความเป็นหนึ่งเดียวกันและเป็นกลไกเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“ตีแมว” คือการร่วมกันตัดสินโทษผู้ทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนมาก และกฎระเบียบยังไม่สามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้ วิธีปฏิบัตินี้เทียบเคียงได้กับการตัดสินโดยศาลเตี้ย แต่การลงโทษด้วยการตีแมวจะใช้เมื่อการลงโทษทางสังคมไม่ได้ผล อาทิ การไม่สมาคม การตักเตือน ไม่ได้ผล การตีแมวจะเกิดขึ้นในเวลากลางคืน เพราะความมืดทำให้ระบุดผู้กระทำไม่ได้ วิธีการตีคือใช้อุปกรณ์ที่สามารถหาได้ใกล้มือ เช่น หมอนข้าง ไม้แขวนเสื้อ ถ้าทำความผิดร้ายแรงมากก็อาจใช้รองเท้าฟឹค หรือใช้อวัยวะต่าง ๆ ร่วมด้วย อย่างไรก็ตามผู้ถูก “ตีแมว” อาจเป็นที่รักของเพื่อนหรือกระทำในโอกาสที่น่ายินดีเช่นวันเกิดได้เช่นกัน จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการ “ตีแมว” ของสังคมทหารบ่งบอกถึงความเหนียวแน่นของความเป็นพวกพ้องที่พร้อมจะไปในทิศทางเดียวกัน จากการรวบรวมข้อมูลยังไม่พบผลกระทบรุนแรงที่เกิดจากการกระทำดังกล่าวในกลุ่มทหารอากาศ

“กินมิกซ์” หมายถึงการนำอาหารทุกอย่างทั้งคาวหวานใส่รวมในถ้วยเดียวกันแล้วให้ช่วยกันทานจนหมด กรรมวิธีการปรุง อาหารที่นำมาปรุง และวิธีการกินอาจแตกต่างกันแล้วแต่ว่าคอมพิวเตอร์คนใดสั่งให้กินมิกซ์ เป็นวิธีปฏิบัติหนึ่งที่เป็นที่จดจำของนักเรียนใหม่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเพื่อขัดเกลาคำความรู้สึกว่าตนเองเป็นนักเรียนชั้นอาวุโสของโรงเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนใหม่ที่มีสิทธิเท่ากับศูนย์ของโรงเรียนเหล่า อาหารที่นำมากินมิกซ์ เช่น แกงต่าง ๆ แล้วแต่ว่ามือนั้นมีแกงอะไรผสมกับของหวาน ฉะก๋วย ลอดช่อง รวมกับน้ำปลา หรือน้ำจิ้มผสมกับข้าวที่ยังทานไม่หมด หรือนำขนม นานาชนิดมาผสมกันจนไม่เห็นเค้าเดิม เช่น โอรีโอ้ผสมมาฆ่า ขนมปัง หรือโอ้จิ้มผสมกล้วยและนม แท้จริงแล้วการกินมิกซ์มีแนวคิดคล้ายกับการฉันของพระตามวัตรปฏิบัติเดิมที่อาหารทุกประเภทอยู่ในบาตรเดียวกัน เพื่อให้นักเรียนนายใหม่ไม่ยึดติดกับความสะอาดสวย ความอึดอ้อย รวมถึงฝึกความอดและทนซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของทหาร ตัวอย่างอาหาร “มิกซ์” เช่น “ไข่กับน้ำ” และ “แกงกับขนม” “โอ้จิ้มกับน้ำอัดลม”

“วิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” และ **“เรียงตัวเป็นหมายเลขรุ่น”** เป็นการวิ่งรอบลานรวมพลเท่ากับจำนวนหมายเลขรุ่นของนักเรียนใหม่ และการเรียงตัวของนักเรียนใหม่ทั้งรุ่นเป็นรูปหมายเลขรุ่นบนพื้นที่จำกัด รวมถึงการผ่านด่านทดสอบไปพร้อมกันทั้งรุ่นในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศก่อนจะได้รับกระบี่สั้นและได้รับการยอมรับให้ใช้คำนำหน้าชื่อว่านักเรียนนายเรืออากาศ วิธีปฏิบัตินี้กระทำในหมู่รุ่นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ รุ่นน้อง เพื่อทดสอบพลังกำลังและความสามัคคี กลมเกลียวกันในรุ่น และแทรกคำสอนเรื่องการเห็นแก่ส่วนร่วมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน กิจกรรมนี้นักเรียนนายเรืออากาศใหม่ทุกคนต้องวิ่งรอบลานพร้อมกันให้ครบจำนวนรอบเท่ากับเลขรุ่น เช่น นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 62 ต้องวิ่งจำนวน 62 รอบซึ่งเท่ากับระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร จากนั้นน้องวิ่งไปสนามด้านหลังโรงเรียนเพื่อจัดเรียงทุกคนในรุ่นให้เป็นรูปหมายเลข 62 หากเพื่อนคนใดเจ็บป่วยไม่สามารถรับการทดสอบได้ก็จะนั่งบนรถเข็นอยู่ท้ายแถวและร่วมอยู่ในพื้นที่และช่วงเวลาของการทดสอบด้วย โดยนักเรียนบังคับบัญชาจะหาวิธีทดสอบที่สามารถ

ทำได้เพื่อให้มีส่วนร่วมกับเพื่อนในรุ่น ตัวอย่างเช่น ให้อีกสิ่งของเหนือศีรษะระหว่างเพื่อนกำลังวิ่ง การให้เพื่อนเข็นรถตามไปยังสถานที่ทดสอบการเรียงตัวเป็นหมายเลขรุ่น การวิ่งระยะทางไกลในเวลากลางคืนหลังธันวาคมเป็นระยะเวลาหนึ่งทำให้ร่างกายอ่อนล้าจึงต้องใช้ความแข็งแกร่งของจิตใจฝ่าฟันจนถึงบททดสอบสุดท้าย วิธีปฏิบัติดังกล่าวเป็นบททดสอบความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และความอดทนเพื่อให้สามารถผ่านไปทุกคน เพื่อให้รุ่นพี่ยอมรับให้เป็นรุ่นน้องนักเรียนนายเรืออากาศและสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นรุ่น

2.2.3 บทเพลง

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าเพลงของกองทัพอากาศแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) เพลงที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ หมายถึงเพลงที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในนามของกองทัพอากาศ และ 2) เพลงของกลุ่มทหารอากาศ หมายถึงเพลงที่ทหารแต่งขึ้นและนำมาใช้เฉพาะในกลุ่มทหารอากาศ โดยเพลงในกลุ่มดังกล่าวจำแนกประเภทได้ดังนี้

1) เพลงที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ คือเพลงที่กองทัพอากาศได้รับพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีทางทหารโดยเฉพาะพิธีที่มีการสวนสนามและการเดินแถว 1.2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น คือเพลงของกองทัพอากาศหรือเพลงที่กองทัพอากาศยอมรับให้นำมาใช้แม้ไม่ใช่เพลงของกองทัพอากาศ และ 1.3) เพลงประจำสถาบัน คือเพลงที่สถาบันกำหนดขึ้นเป็นเพลงของสถาบันหรือเพลงที่ทหารอากาศกำหนดให้เป็นเพลงของหน่วยงาน

2) เพลงของกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ เพลงเชียร์กีฬา คือเพลงที่นักเรียนนายเรืออากาศใช้เพื่อเชียร์กีฬาในกีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ และการแข่งขันรักบี้ระหว่างโรงเรียนทหารและมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทเพลงของแต่ละกลุ่มโดยเรียงลำดับตามความแพร่หลายของเพลง ดังนี้

2.2.3.1 เพลงที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ

2.2.3.1.1 เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ

เพลงที่กองทัพอากาศได้รับพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีทางทหารโดยเฉพาะพิธีที่มีการสวนสนามและการเดินแถว มีจำนวน 3 เพลง ได้แก่ “เพลงมาร์ชกองทัพอากาศ” “เพลงมาร์ชราชวัลลภ” และ “เพลงพระราชทานแด่ทหารอากาศ” เพลงประเภทนี้มีลักษณะเด่นคือเนื้อหาของเพลงและปริบทของผู้แต่งแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับทหารอากาศ นอกจากการนำเสนอภาพผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อกองทัพอากาศและชาติไทย ดังนี้

(1) เพลงมาร์ชของทัพอากาศ

เพลงมาร์ชของกองทัพอากาศมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งคือ เพลงมาร์ชทหารอากาศ แสดงให้เห็นว่า นิยามของ “กองทัพอากาศ” ไม่ได้หมายถึงสถาบันทหารของกองทัพไทยที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเท่านั้น ยังครอบคลุมถึงทหารอากาศซึ่งเป็นกำลังพลของกองทัพอากาศด้วย เพลงดังกล่าวมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในงานพิธีของกองทัพอากาศ โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันของทหารอากาศ เช่น พิธีสวนสนามเนื่องในวันกองทัพไทยพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลและสวนสนาม ในวันกองทัพไทย และพิธีสวนสนามอำลาตำแหน่ง ของผู้บัญชาการทหารอากาศ และเปิดเพลงในรายการเสียงตามสายของหน่วยงานของกองทัพอากาศ รวมถึงใช้บรรเลงประกอบการเดินแถวของนักเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพบว่ากล่าวถึงคุณลักษณะของทหารอากาศซึ่งเป็นนักรบทางอากาศที่มีฝีมือการรบ มีจิตใจหนักแน่น รักเกียรติและวินัยทหาร มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรับผิดชอบในหน้าที่และความเสียสละเห็นได้จากการตั้งสัตย์ปฏิญาณว่าจะปกป้องชาติด้วยชีวิต นอกจากนี้กองทัพอากาศเป็นหน่วยรบที่มีศักยภาพเนื่องจากกำลังพลมีคุณสมบัติเหมือนนกเหยี่ยวในแง่ของการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วและสายตาที่แหลมคม รวมทั้งความสามัคคีโดยไม่แบ่งชั้นยศ จากเนื้อเพลงสิ่งที่ได้รับการเน้นที่สุดคือ “เรา” ซึ่งหมายถึงทหารอากาศเป็นผู้มีเกียรติ กล้าหาญ รักเทิดทูนชาติและกองทัพอากาศยิ่งกว่าชีวิต ดั่งเนื้อร้องความว่า

เหล่าทหารชาวยุทธอากาศ ทัพฟ้าสามารถการรบเคยเด่น สู้ศัตรูใจเยือกเย็น
ทุกคนเป็นสุภาพบุรุษสุดสง่า เกียรติวินัยฝังดวงจิต ทุกสายโลหิตช่วยกัน พันฝ่า
ป้องกันภัยในท้องฟ้า เพื่อรักษาชาติประเทศ เขตแดนแคว้นไทย เราทุกคนพร้อมใจ
ตั้งสัตย์ปฏิญาณ ใครมาบุกรุกมารุกราน ไม่ยอมถอย ไม่หวั่นไหว ยอมเสียชีพขอ
เพียงให้ชื่อชาติไทย ก้องลือระบือทั่วไป เราหน่วยทหารไทยอากาศปราดเปรียว เรา
ทุกคนนับจากผู้ใหญ่ไปจนพล รวมใจร่วมใจกันทุกคน ตลอดกองทัพเป็นใจเดียว
สามัคคีทั้งมีจิตใจกลมเกลียว ออกรบทุกคนปราดเปรียว ดั่งเหยี่ยวกลาบิน ตาจ้อง
ศัตรู ลูกเมียรักเหมือนดังชีวิต แต่คิดแล้วชาติต้องเชิดชู กล้าตายขอให้ชาติคงอยู่ เชิด
ชูไว้เป็นวีรกรรม ตายอย่างมีเกียรติและเด่น กล้าตาย ตายอย่างไรเกียรติและขลาด
ไม่ทำ ทุกคนต้องจำ ทุกคนตายแทนได้ แต่ขอให้ชาติไทย ทัพอากาศไทยยืนอยู่ กล้า
หาญทะยานไปสู่อากาศ ผาดแผลงบินแสดงให้รู้ ว่าเลือดเนื้อทุกชีวิตยังอยู่ ศักดิ์ศรี
แล้วมียอมให้ผ่าน พลีหมดทุกสิ่งทุกอย่างร่างกาย ขอให้ทุกสิ่งทุกอย่างประสานมั่น
ลั่นลมปราน ทุกคนตายแทนได้ แต่ขอให้ชาติไทย ทัพอากาศไทยยืนอยู่

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(2) เพลงมาร์ชราชวัลลภ

เพลงพระราชนิพนธ์ลำดับที่ 7 ในพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เป็นเพลงที่ใช้ในการสวนสนามของทหารรักษาพระองค์หรืออีกชื่อเรียกหนึ่งคือทหารราชวัลลภ ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ จากการเก็บข้อมูลพบการใช้เพลงบรรเลงในขั้นตอนการเดินสวนสนาม เนื่องจากแรกเริ่มทรงพระราชนิพนธ์เป็นเพลงบรรเลงแล้วมีผู้แต่งเนื้อร้องถวายในภายหลัง (กรมดุริยางค์ทหารบก, 2560) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงด้วยเพื่อให้เห็นความคิดของทหารราชวัลลภที่สื่อสารผ่านเพลงดังกล่าว เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการนิยามตนเองของทหารราชวัลลภว่าเป็นผู้มีบทบาทเป็นทหารรักษาพระองค์และมีหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ และพิทักษ์ราชบัลลังก์ด้วยชีวิตเพื่อรักษาเกียรติของทหารราชวัลลภ นอกจากนี้ทหารราชวัลลภยังเป็นผู้มีลักษณะทหารดี กล่าวคือมีร่างกายจิตใจที่แข็งแกร่ง และบุคลิกสง่าผ่าเผยเหมาะกับการเป็นต้นกำเนิดของทหารไทย และที่สำคัญทหารราชวัลลภได้รับความไว้วางใจจากสถาบันกษัตริย์ “เรา” ซึ่งหมายถึงหมู่ทหารราชวัลลภจึงให้คำสัตย์ว่าจะทำหน้าที่อย่างเต็มที่ด้วยความซื่อสัตย์ พร้อมถวายชีวิตปกป้อง “สมเด็จพระเจ้าไทย” ซึ่งหมายถึงพระมหากษัตริย์ เพื่อให้ชื่อของทหารราชวัลลภคงอยู่คู่แผ่นดิน

แม้เนื้อเพลงตอนหนึ่งกล่าวว่าทหารราชวัลลภเป็นต้นกำเนิดของกองทัพบกดังกล่าวว่า “เราเป็นกองทัพประวัติการณ์ ก่อเกิดกำเนิดกองทัพบกชาติไทย” แต่ก็หมายถึงทหารราชวัลลภของกองทัพอากาศด้วยเนื่องจากเดิมหน่วยทหารรักษาพระองค์สังกัดกรมทหารบกราบที่ 1 มหาดเล็ก รักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นจึงตั้งหน่วยทหารรักษาพระองค์ของแต่ละเหล่าทัพ รวมถึงรวมถึงกรมนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ของโรงเรียนนายเรืออากาศ และกรมทหารอากาศโยธินของหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน อีกทั้งกองทัพอากาศมีจุดเริ่มต้นมาจากแผนการบินของกองทัพบก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าบทเพลงนี้ถือเป็นหนึ่งในข้อมูลคติชนของทหารอากาศด้วย นอกจากนี้เพลงมาร์ชราชวัลลภมีบทบาทสำคัญมากในพิธีสวนสนามของทหารเพื่อถวายความเคารพแด่พระมหากษัตริย์ เนื่องจากเป็นเครื่องมือกำกับจังหวะให้สวนสนามได้อย่างพร้อมเพรียงกัน เนื้อร้องเพลงดังกล่าวมีความว่า

เราทหารราชวัลลภ รักษาองค์พระมหากษัตริย์สูงส่ง ล้วนแต่องอาจแข็งแรง
เราทุกคนบุชชากล้าหาญ วินัยเทิดเกียรติชาติไว้ทุกแห่ง ใจดุจเหล็กเพชรแข็งแกร่งมี
กลัวใคร เราเป็นกองทัพประวัติการณ์ ก่อเกิดกำเนิดกองทัพบกชาติไทย เราทุกคน
ภูมิใจ ได้รับไว้วางพระราชหฤทัย พิทักษ์สมเด็จพระเจ้าไทย ตลอดในพระวงศ์จักรี เรา
ทหารราชวัลลภรักษาองค์ฯ จะถวายสัตย์ซื่อตรงองค์ราชาราชาธิณี ถ้าแม้มีภัยพาล

อวดหาญ มิเกรงดูหมิ่นข่มเหงย่ำยี เราจะถวายชีวิมิหวาดหวั่น จะลุยเลือดสู้ตายจะ
เอากายป้องกัน เป็นเกราะทองรบประจัญศัตรู ผากฝีมือปรากฏ เกียรติยศพุ่งเฟื่อง
กระเดื่องกองทัพภไทย ไฉนนามเชิดชูราชวัลลภคู่ปฐพี

(กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์, 2560)

(3) เพลงพระราชทานแด่ทหารอากาศ

เพลงนี้กองทัพอากาศได้รับพระราชทานจากสถาบันพระมหากษัตริย์ และใช้บรรเลงใน
พิธีที่จัดโดยกองทัพอากาศและการแสดงดนตรีของวงดุริยางค์ทหารอากาศ รวมทั้งการกระจายเสียง
ผ่านคลื่นวิทยุของกองทัพอากาศ เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงทหารอากาศ ผู้มีคุณงามความดี รักในหน้าที่
มีความเสียสละคอยดูแลปกป้องให้ผู้อื่นมีชีวิตอย่างปกติสุขแม้ต้องสละชีวิตของตน มีความเชี่ยวชาญ
ด้านการบินไม่ต่างจากเทวดาผู้ใช้ชีวิตอยู่บนสวรรค์ และมีความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวอันตรายทั้งจาก
ข้าศึกและการปฏิบัติหน้าที่ที่เสี่ยงภัย ชีวิตของทหารอากาศจึงตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน คำว่า “เรา”
ในเนื้อเพลงหมายถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้พระราชทานเพลงนี้และประชาชนไทยที่ได้รับ
การคุ้มครองจากทหารอากาศจึงร่วมอวยพรให้ “เธอ” ซึ่งคือทหารอากาศปลอดภัยระหว่างการปฏิบัติ
หน้าที่ จะเห็นได้ว่าภาพของทหารอากาศในสายพระเนตรของสถาบันพระมหากษัตริย์คือทหารที่ดี
เก่ง และกล้า ทั้งยังแสดงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันกษัตริย์และกองทัพอากาศจากการได้รับ
พระราชทานเพลงดังกล่าว และนอกจากความหมายในระดับคำที่แสดงภาพเชิงบวกของทหารอากาศ
แล้วน้ำเสียงแสดงความชื่นชมของผู้แต่งยังเสริมให้ภาพดังกล่าวชัดเจนขึ้น ดังจะเห็นได้จากเนื้อร้อง
ความว่า

บุญส่งเธอมา รักห้วงเวหา รักการเหินฟ้า รักหน้าที่เสี่ยงชีวิต พร้อมเสียสละ
ด้วยใจมานะ ที่จะคอยคุ้มครองป้องกันภัย ให้สุขสันต์ แสนเก่งกระไร เธอใช้ชีวิต ดัง
ชาวสวรรค์ บินต้นเหนือแผ่นเมฆา ท้องฟ้าเมืองไทย วันนี้ใช้ชีวิตให้สุขสราญ พรั่งนี้
อันตรายเคราะห์ใด สูดสิ้นชีพไปไม่แน่มั่นนอน เธอชาวลูกฟ้า ล้วนกล้ากลางสมร
ถึงคราวสู้ศัตรู เราขอส่งพรให้เธอปลอดภัย

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

2.2.3.1.2 เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น

เพลงที่แต่งขึ้นในนามของกองทัพอากาศหรือเพลงที่กองทัพอากาศยอมรับให้นำมาใช้แม้ไม่ใช่เพลงของกองทัพอากาศ มีจำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ” เพลง “ทหารอากาศจะมา” และเพลง “ผู้ชนะ (วิธินายเรืออากาศ)” ผู้วิจัยพบว่าเพลงดังกล่าวมุ่งนำเสนออุดมการณ์ความเสียสละของทหารอากาศ หน้าที่สำคัญของทหารอากาศในการปกป้องอธิปไตยบนน่านฟ้าไทย และทหารอากาศมีคุณลักษณะของทหารนักรบและนักพัฒนานอกจากความเชี่ยวชาญด้านการบินดังนี้

(1) เพลงศักยภาพเหนือขอบฟ้า

เพลงนี้กำหนดขึ้นโดยกองทัพอากาศและเผยแพร่ในอัลบั้ม “80 ปี กองทัพอากาศ” พบการบรรเลงในงานและกิจกรรมของหน่วยงานในกองทัพอากาศ ทั้งการแสดงดนตรีของวงดุริยางค์ทหารอากาศและการขับร้องโดยทหารอากาศ เช่น พิธีปิดการแข่งขันการปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธีหรือเรียกกันในหมู่นักบินว่า “งานแข่งใช้อาวุธทางอากาศ” งานชุมนุมนักเรียนนายเรืออากาศของกองบินงานสังสรรค์ในโอกาสสำเร็จการศึกษาและการฝึกตามหลักสูตรการฝึกบิน รวมทั้งการนำเพลงมาประกอบวิดีโอเกี่ยวกับสมรรถนะของอากาศยานของกองทัพอากาศเพื่อแสดงศักยภาพด้านการป้องกันประเทศ เมื่อปี 2558 เพลงนี้มีการกล่าวถึงมากขึ้นเนื่องจากนักบินขับไล่ของกองทัพอากาศที่เสียชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่เคยร้องไว้ จึงนำเพลงมาประกอบวิดีโอเพื่อไว้อาลัยและเชิดชูความเสียสละของนักบินที่พยายามบังคับเครื่องบินออกนอกเขตชุมชนจนเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสีย ชื่อเพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” จึงหมายถึงความสามารถที่โดดเด่นของทหารอากาศและสมรรถนะที่นำเกรงขามของยุทธโศภรณ์ของกองทัพอากาศ

ผู้วิจัยพบว่านอกจากเพลงนี้มีบทบาทในการเป็นสื่อแสดงความยกย่องทหารอากาศที่สละชีวิตในหน้าที่แล้วยังเป็นกระบอกเสียงเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของนักบินผู้ปฏิบัติการกิจเสี่ยงภัยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากเนื้อเพลงที่กล่าวถึงการทำหน้าที่ปกป้องน่านฟ้าด้วยความกล้าหาญโดยไม่หวาดหวั่นต่อสภาพอากาศและศัตรูที่มีฝีมือ พร้อมสละชีวิตเพื่อให้ชาติไทยคงอยู่ เพราะ “เรา” ซึ่งหมายถึงทหารอากาศนั้นเป็นผู้คุ้มครองอาณาเขตเหนือแผ่นดินไทย นอกจากนี้น้ำเสียงของผู้แต่งยังแสดงความฮึกเหิม ความมุ่งมั่นและภูมิใจในความสามารถของตน ดังเนื้อร้องความว่า

บินขึ้นฟ้า บินฝ่าพายุร้าย จะบินไปให้ไกลแสนไกล เกินกว่าใครทั้งนั้น ไปให้
ถึง บินสู่จุดหมาย พุ่งทะยานให้เร็วเหนือใคร ด้วยจิตใจกล้าหาญ ปกป้องฟ้ากว้าง
ใหญ่ ด้วยใจองอาจ ขอประกาศศักยภาพเหนือขอบฟ้า ด้วยใจพร้อมไม่หวั่น ทะยาน
พันฝ่า เราผู้ครองฟ้า เราเป็นหนึ่งใน เตือนให้รู้ ใครหากมาคิดร้าย บุกเข้ามาพร้อมสู้

ตาย ไม่หวั่นใครทั้งนั้น บินขึ้นฟ้า บินเพื่อความเป็นไทย จะยอมพลีทั้งกายและใจ
เพื่อให้ไทยยืนนาน

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(2) แต่เธอ

เพลงนี้ได้รับการเผยแพร่ในอัลบั้ม “80 ปี กองทัพอากาศ” และได้รับความนิยมในหมู่ทหารอากาศรวมทั้งบุคคลภายนอก เห็นได้จากการปรับเปลี่ยนชื่อเพลงให้สัมพันธ์กับบริบทของสังคมวัฒนธรรมที่นำเพลงดังกล่าวไปใช้ ทั้งวัตถุประสงค์ในการใช้เพลง โอกาสที่นำเพลงไปใช้ และกลุ่มที่นำเพลงไปใช้ ตัวอย่างเช่น “เพลงแต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” มีการขยายความคำว่า “เธอ” ให้ทราบว่าคือทหารอากาศที่ทำหน้าที่ปกป้องฟ้าไทย เมื่อนำเพลงมาประกอบวิดีโอการทำงานและการดำเนินชีวิตของทหารอากาศที่สละชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่เพื่อยกย่องวีรกรรมและไว้อาลัย และ “เพลงของนักบินรบ” มีการเปลี่ยนชื่อเพลงเพื่อนำมาใช้แสดงความเสียใจต่อการสูญเสียนักบินรบของกองทัพอากาศ นอกจากนี้เพลง “แต่เธอ” ยังบอกเล่าตัวตนของทหารอากาศผ่านมุมมองของแนวหลังคือครอบครัวซึ่งเป็นภาพเชิงบวกของผู้กล้าหาญ อดทน และเสียสละ

เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการปฏิบัติภารกิจเสี่ยงภัยของทหารอากาศ มีทั้งผู้ที่ได้กลับมาพบครอบครัวและผู้ที่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ทหารอากาศยังคงทำหน้าที่ดูแลรักษาอธิปไตยบนน่านฟ้าของประเทศอย่างมุ่งมั่นและอดทน แม้ “เธอ” ซึ่งคือทหารอากาศเสียชีวิตในหน้าที่แต่ดวงจิตจะทำหน้าที่ดังกล่าวต่อไป “คนบนผืนแดนดิน” ซึ่งคือครอบครัวและคนรักจึงส่งกำลังใจและภาวนาให้ปลอดภัย เมื่อพิจารณาน้ำเสียงของผู้แต่งจะเห็นได้ว่ามีความโศกเศร้าระคนกับความเข้มแข็งเมื่อกล่าวถึงความเสียสละของทหารอากาศ ดังเนื้อร้องความว่า

แผ่นฟ้ายาวไกลสุดปลายเว็ววัง ขอบฟ้าดูราวจะแสนยาวไกล มองฟ้าครา
ใดคิดถึงเพียงเธอ ป่านนี้เธอคงอยู่บนท้องฟ้า และคอยดูแลแผ่นดินของเธอ ด้วยใจ
อันมั่นคง อยู่บนแผ่นฟ้าสีคราม อ่างวังและเตียวตาย ห่างแผ่นดินแสนไกล เธอไม่
เคยนำพา เธอสู้ทนยอมเสี่ยงภัย ท่องไปบนนภา พลีเพื่อปวงประชา เพื่อไทยคงเสรี
อยากขอให้เธอโปรดจงรู้ไว้ ว่าหัวใจคนบนผืนแดนดิน ยังรักและห่วง ทุกทุกคืนวัน
ส่งรักลอยลมเพื่อเป็นแรงใจ ให้คุ้มครองเธอตราบนานเท่านาน ส่งใจไปให้เธอ แต่เธอ
ผู้ปกป้องฟ้าไทย

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(3) เพลงทหารอากาศจะมา

เพลงนี้เผยแพร่เมื่อปี 2555 ในอัลบั้ม “เพลินเพลงทหารอากาศ” ซึ่งจัดทำขึ้นในโอกาสครบรอบ 100 ปี การบินของบุพการีทหารอากาศ และพบการนำมาขับร้องโดยวงดนตรีของ

กองทัพอากาศในรายการ “ดนตรีกีวีศิลป์” ตอน 100 ปี การบินของบุพการีทหารอากาศ ทางช่องไทยพีบีเอส และเปิดเพลงในรายการเสียงตามสายของหน่วยงานของกองทัพอากาศในตอนเช้าก่อนเคารพธงชาติ นอกจากนี้การแสดงดนตรีในปฏิบัติการจิตวิทยาของกองทัพอากาศยังนำเพลงดังกล่าวมาบรรเลงเพื่อให้ประชาชนมีสำนึกที่ดีต่อกองทัพอากาศซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของเพลงที่กล่าวถึงภารกิจของทหารอากาศในฐานะ “ทหารของประชาชน” และ “ทหารนักพัฒนา” นอกเหนือจากบทบาท “ทหารนักรบ” และ “ทหารของพระราชินี” ทหารอากาศพร้อมเป็นที่พึ่งและดูแลช่วยเหลือประชาชนในยามปกติและโดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติ ความช่วยเหลือของทหารอากาศสามารถเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุโดยเร็วไม่ว่าระยะใกล้หรือไกล โดยเครื่องบินของกองทัพจะลำเลียงสิ่งของหมอบ และนักดนตรีของกองทัพอากาศมาช่วยรักษาอาการป่วยและสร้างความบันเทิงให้ผู้ประสบภัย

จะเห็นได้ว่า “เพลงทหารอากาศจะมา” นำเสนอความเป็นทหารอากาศในแง่มุมที่ต่างจากเพลงอื่น กล่าวคือเน้นกล่าวถึงหน้าที่ต่อประชาชนที่เป็นรูปธรรม เช่น การรักษาอาการเจ็บป่วย การปลูกบ้าน ในขณะที่เพลงอื่นเน้นกล่าวถึงหน้าที่ที่เป็นนามธรรม เช่น การรักษาอธิปไตย การปกป้องชาติ การเสียสละ สำหรับน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงถึงความปรารถนาดีเนื่องจากเพลงนี้ถ่ายทอดผ่านมุมมองของทหารอากาศเอง เนื้อร้องดังกล่าวมีดังนี้

ป่าวประกาศทหารอากาศจะบินมาหา จะนำความรักเมตตา มีน้ำและยา
ข้าวปลามาให้ มีหมอมารักษา ช่วยดูแลไข้ โปรดอย่าตกอกตกใจ ชีวิตยังไม่หมดหวัง
ไฟจะลามหรือน้ำจะท่วม ฤกษ์ยามพาๆ คลื่นแผ่นดินไหวจะดู ชีวิตพังผู้สูงศักดิ์
ทหารอากาศยกกองมาตั้ง ปลูกปลูกให้สู้ให้หวัง ไม่ทิ้งไม่ห่างไปไกล เสื้อผ้าอาหาร
ที่นอนหมอนและผ้าห่ม เต็นท์กันแดดลม ยาดองยาต้ม ถมไป ปลูกบ้านให้อยู่ น้ำไฟ
เตรียมให้ พิบัติภัยเกิดที่ไหนทหารอากาศดูแล มีดนตรีกองทัพอากาศบรรเลงเพลง
ฮิต ได้ฟังจะหายหงุดหงิด ชีวิตของเราอย่ามีทางแค้ C-130 พร้อม ฮ. มาแน่ ทุกข์
ยากจงอย่าอ่อนแอ ทหารอากาศจะมา

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(4) เพลงชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)

เพลงไทยสากลนี้ประพันธ์เนื้อร้องโดย บอย โกสิยพงษ์ ของค่ายเลิฟอีส จึงไม่ใช่เพลงของกองทัพอากาศแต่กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศใช้เป็นเพลงประกอบวิดีโอที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตของนักเรียนใหม่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เพื่อเผยแพร่ในการรับสมัครบุคคลพลเรือนเพื่อคัดเลือกเป็นนักเรียนเตรียมทหารของกองทัพอากาศ และกรมทหารอากาศโยธินรักษาพระองค์นำเพลงดังกล่าวมาประกอบวิดีโอการฝึกซ้อมและการสวนสนามในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณของทหารรักษาพระองค์ ในปี 2558 นอกจากนี้ยังพบการแสดงดนตรีเพลงดังกล่าวใน

คอนเสิร์ตทัฟฟ้าคู่ไทยเพื่อช่วยพัฒนา ของกองทัพอากาศ ในปี 2557 จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศนิยมใช้เพลง “ชัยชนะ” ในบริบทเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่าน การทดสอบ และการฝึกซ้อม เนื่องจากใจความสำคัญของเพลงกล่าวถึงการเผชิญความยากลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ที่ฟันฝ่าความเหน็ดเหนื่อยและเจ็บปวดจากอุปสรรคต่าง ๆ ได้จะได้รับชัยชนะที่ยิ่งใหญ่คือการชนะใจตนเอง

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพบว่าสัมพันธ์กับสำนวนที่ว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น” กล่าวคือการไปสู่เป้าหมายต้องพบอุปสรรคทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในจิตใจ โดยเฉพาะความเหน็ดเหนื่อยและความผิดหวัง แม้ยังไม่เห็นจุดหมายก็จงพยายามต่อไปด้วยความอดทนจนกระทั่งสำเร็จตามความตั้งใจ ยิ่งไปกว่านั้นคือการพิสูจน์ว่าสามารถชนะใจตนเองได้นอกจากนี้น้ำเสียงของผู้แต่งยังมุ่งให้กำลังใจ แสดงความเข้าใจ และแฝงความชื่นชมในความมุ่งมั่นของผู้ได้รับชัยชนะซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของเพลงนี้คือเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ต้องการเป็นทหารอากาศ และสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่ผ่านกระบวนการสร้างอันเข้มขันมาได้ เพลงดังกล่าวมีเนื้อร้องดังนี้

เส้นทางที่เธอเดินอยู่นั้น ฉันรู้ว่ามันไม่ได้ง่ายไม่รู้ต้องล้มต้องเหนื่อยล้า ต้องพบปัญหาอีกเท่าไรจนกว่าจะเจอจุดหมาย ที่อาจจะไกลแสนไกล และไม่รู้เมื่อไรถึงจะสุดทาง วันที่เริ่มต้นจนวันนี้ทุ่มเทชีวิตมาเท่าไร ต้องเสียใจและต้องผิดหวังมีสักกี่ครั้งที่เริ่มใหม่ กว่าจะเจอจุดหมายที่อาจดูไกลแสนไกล ไม่รู้อีกนานแค่ไหนถึงจะสุดทาง จึงอยากขอส่งเพลงนี้แทนพลัง ว่าอย่ากลับหลังขอให้เดินต่อไป สักวันต้องถึงจุดหมายที่เธอตั้งใจเอาไว้ เพื่อให้รู้ว่า เราจะชนะตัวเองได้ไหม กว่าเธอจะเดินถึงจุดนี้ต่อสู้อมาแล้วนานเท่าไร และทุก ๆ ครั้งที่ผ่านพ้นก็เพราะอดทนใช่หรือไม่ กว่าจะเจอจุดหมาย ที่อาจดูไกลแสนไกล และไม่รู้เมื่อไรถึงจะสุดทาง อย่างกลัวแม้ว่าต้องเจอกับทางที่ดูมืดมน สักวันเธอจะผ่านพ้น หนทางที่แสนไกลจะยากเย็นสักเท่าไร และเพื่อให้รู้ว่า ชัยชนะนั้นคืออะไร

(คอนเสิร์ตทัฟฟ้าคู่ไทยเพื่อช่วยพัฒนา ครั้งที่ 8 ปี, 2557)

2.2.3.1.3 เพลงประจำสถาบัน

เพลงที่สถาบันกำหนดขึ้นเป็นเพลงของสถาบันหรือเพลงที่ทหารอากาศกำหนดขึ้นให้เป็นเพลงของหน่วยงาน มีจำนวน 5 เพลง ได้แก่ เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “อาลัยดอน” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” เพลงเหล่านี้นำเสนอความผูกพันของทหารอากาศต่อโรงเรียนนายเรืออากาศในฐานะมารดาผู้ให้กำเนิด และเน้นภาพความเป็น

น้ำหนึ่งใจเดียวในหมู่เพื่อนพี่และน้องนายเรืออากาศ รวมทั้งการเน้นย้ำสำนึกความเป็นทหารอากาศในการปกป้องสถาบันสำคัญของชาติซึ่งเป็นสิ่งที่ทหารอากาศทุกเหล่ามีร่วมกันดังนี้

(1) เพลงผู้ครองฟ้า

เพลงนี้เป็นเพลงประจำโรงเรียนนายเรืออากาศที่แสดงอัตลักษณ์ “ผู้เป็นใหญ่ในท้องฟ้า” ของนักเรียนนายเรืออากาศ นิยมร้องในประเพณีและงานทั้งของนักเรียนนายเรืออากาศและชุมนุมนักเรียนนายเรืออากาศเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศ และตั้งชื่องานโดยใช้เนื้อร้องท่อนที่ว่า “จะอยู่แห่งใดรักไม่วาย ไม่คลายเพราะสายใจนี้ใจเดียว” ประเพณีและงานดังกล่าว เช่น ประเพณีโยนหมวกและงานอาลัยตอนของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย การแสดงในงานประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ ของนักเรียนนายเรืออากาศ งานสังสรรค์ชุมนุมนักเรียนนายเรืออากาศที่ทำงานบริษัทการบินไทย หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “งาน ขนอ.การบินไทย” นอกจากนี้ยังใช้เป็นเพลงประกอบวิดีโอที่จัดทำเพื่อไว้อาลัยในการสูญเสียนักบินของกองทัพอากาศ

เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงนักเรียนนายเรืออากาศผู้เป็นหนึ่งเดียวกับน่านฟ้าและผู้กตัญญูต่อโรงเรียนนายเรืออากาศ สถาบันที่สร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศเปรียบได้กับมารดาผู้ให้กำเนิด ชีวิตของนักเรียนนายเรืออากาศจึงอุทิศให้น่านฟ้าไทยและศักดิ์ศรีของกองทัพอากาศ และสิ่งสำคัญในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศคือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นอกจากนี้พบการนิยามว่าท้องฟ้าและอากาศที่มีความแปรปรวนหมายถึงทหารอากาศ แสดงถึงความไม่แน่นอนในชีวิตทหารอากาศซึ่งอาจสูญเสียได้ทุกเมื่อเหมือนความแปรปรวนของสภาพอากาศ และน้ำเสียงของผู้แต่งยังแสดงความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่ของตนแม้คิดถึงเพื่อนพี่และน้อง เนื้อร้องเพลงดังกล่าวมีดังนี้

ฟ้างามเมื่อยลชลใจชื่น ทั้งวันและคืนเรารื่นรมย์ เมฆหมอกเปลี่ยนแปลง
ด้วยลม ไม่ตรมฟ้าอากาศคือตัวเรา ฟ้าดินถิ่นดอนเมืองมารดา มิลิมถิ่นฟ้าแลสีเทา
ตะวันและเดือนหมู่ดาว กลางหาวเหมือนเพื่อนเราทุกวันคืน ผากชีวกับฟ้าไกล สาย
จิตสายใจผากไว้คู่ชื่น เพื่อศักดิ์ศรีเทากลมกลืน เพื่อดาวฟ้ายังยืน ชื่นด้วยรักมิคลาย
ผองเราลูกฟ้าเรืออากาศ น้ำใจสะอาดสมชาติชาย จะอยู่แห่งใดรักไม่วาย ไม่คลาย
เพราะสายใจนี้ใจเดียว

(โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2560)

(2) เพลงแดนนภา

เพลงนี้เป็นเพลงประจำโรงเรียนนายเรืออากาศที่แสดงอัตลักษณ์ของ “ผู้กำเนิดจากฟ้า” ของนักเรียนนายเรืออากาศ พบการนำมาร้องในประเพณีและพิธีของโรงเรียน โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ การอำลา และการรำลึกอดีต เช่น งานอาลัยตอนของนักเรียนนายเรือ

อากาศชั้นปีสุดท้าย พิธีประดับเครื่องหมายยศแก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา งานเลี้ยงรุ่นนายเรืออากาศ เพลงดังกล่าวจึงช่วยสร้างความทรงจำร่วมเรื่องสถาบันและชีวิตการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เนื่องจากเนื้อเพลงมุ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนนายเรืออากาศและโรงเรียนนายเรืออากาศ ดอนเมือง ซึ่งเป็นสถาบันที่หล่อหลอมความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ “ลูกดอน” ซึ่งหมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศจึง “มีดอนเป็นมารดา” หมายถึงมีโรงเรียนนายเรืออากาศเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด ถึงต่างคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบของตนแต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือรักษาอธิปไตยบนน่านฟ้าไทย นอกจากนี้ยังพบการเปรียบ “ดอน” กับ “วิมาน” ที่สวยงามเหมือน “เมืองพรหม” ซึ่งหมายถึงโรงเรียนนายเรืออากาศมีความงามและเป็นที่ยำของเทวดา ดังนั้นนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นผลผลิตของสถาบันดังกล่าวจึงมีกำเนิดจากเทวดา และพบว่าน้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความระลึกถึงด้วยใจผูกพัน ดังจะเห็นได้จากเนื้อร้องความว่า

ดอน แดนดินถิ่นวิมาน ดอน งามตระการปานเมืองพรหม ดอน แดนนภาน่า
 ลุขสม ดอน ไม่ระทมต่อลมฟ้า ถึงกายจะห่างต่างแดนแสนไกล ลืมไม่ได้แดนดินถิ่น
 เวหา เรืออากาศ มีดอนเป็นมารดา มอบชีวาสุกใสให้รุ่งเรือง มองทิวสนแลและลิ่วปลิว
 ไสว ชัยพฤษภัสสลัดใบชูช่อเหลือง งามจับตาศรีสง่าดอนเมือง ซื่อลือเลื่องเรืออากาศ
 ทิลาศไกล ท้องนภาฟ้ากว้างทางชีวิ ลูกดอนมีภาระมั่นอันผ่องใส คือปกป้องคุ้มครอง
 อธิปไตย น่านฟ้าไทยจะมีให้ใครร้าย

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(3) เพลงมาร์ชนายเรืออากาศ

เพลงนี้เป็นเพลงประจำโรงเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนนายเรืออากาศทุกคนจดจำเพลงนี้ได้จากการปลุกฝั่งโดยนักเรียนรุ่นพี่ การเปิดเพลงในรายการเสียงตามสายของโรงเรียนนายเรืออากาศ ในช่วงเช้าก่อนเคารพธงชาติและช่วงพักกลางวัน และการบรรเลงเพลงโดยวงโยธวาทิตขณะเดินแถวตอนเช้า เนื้อหาของเพลงกล่าวว่า “เรา” คือนักเรียนนายเรืออากาศมุ่งมั่นตั้งใจเรียนเพื่อในอนาคตจะได้เป็นทหารอากาศและทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองน่านฟ้า ประชาชน และอธิปไตยของชาติไทย ด้วยความรักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และรู้รักสามัคคีในหมู่คณะของนักเรียนนายเรืออากาศ จะเห็นได้ว่าบทบาทสำคัญของเพลงประจำสถาบันเพลงนี้การเป็นเครื่องมือหล่อหลอมสำนึกความเป็นทหารอากาศให้นักเรียนนายเรืออากาศรู้จักในหน้าที่ มีความกล้าหาญ ความเสียสละ และความจงรักภักดี น้ำเสียงของผู้แต่งจึงเป็นไปในแง่บวกคือแสดงความมุ่งมั่น กระตือรือร้น และฮึกเหิม ดังเนื้อร้องความว่า

ก้องกังวานผ่านฟ้ามาหวิดหวิด ดังกบิบนเห็นลิวปลิวฟ้า นั่นคือเงาเป้าหมาย
 กรายยั่วท่า เราทุกคนเหิมกล้าปองมัน ปลุกดวงใจท้าวฮึกคราศึกษา ยากเชิญเราตั้ง
 ตาเพียรหมั่น ในเครื่องแบบสีเทานี้ พวกเราภูมิใจทุกวัน ฟากฟ้าไกลนั้นสวรรค์ในใจ
 นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติขวัญชาวไทย พร้อมเอาชีวิตพลีให้ ไม่เคย
 หวั่นไหวใจหาญกล้า นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติลือมณฑล ฟ้าคือแดนเรา
 ภายหน้า จะครองป้องฟ้าอันกว้างไกล สามัคคีมัน พวกเราพร้อมชีวัน สีเทาเดียวกัน
 มั่นใจ รักชาติยิ่งใหญ่ ศาสนานบไหว มั่นไว้ในธรรม ภัทริ์มเกล้า เทิดพระปิ่นไทยเรา
 พร้อมเอาชีวิป้องกัน สาบานไว้มันเขตอาณาสิทธิ์นั้น เราป้องกันทั้งสิ้น

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

3.4 เพลงอาลัยดอน

เพลงประจำสถาบันที่กล่าวถึงความผูกพันระหว่างนักเรียนนายเรืออากาศและโรงเรียนนายเรืออากาศ และนิยมใช้ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศและการรื้อฟื้นความทรงจำร่วม เช่นเดียวกับเพลง “แดนนภา” เช่น พิธีประดับเครื่องหมายยศแก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา พิธีขอขมาและรับฟังโอวาท และงานอาลัยดอนของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย การสังสรรค์ในหมู่ขุนมนายเรืออากาศ เนื่องจากเนื้อหาของเพลงกล่าวถึงความอาลัยและห่วงใย “ดอน” ซึ่งเป็นโรงเรียนนายเรืออากาศ ดอนเมือง ซึ่งเปรียบเหมือนแม่ผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู “ชาวฟ้า” ซึ่งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ถึงเวลาต้องจากลาจึงเศร้าใจเมื่อเห็น “ทิวสน” และ “ชัยพฤกษ์” ซึ่งเป็นต้นไม้สัญลักษณ์ของโรงเรียน อยากรักก็ตามความรักสถาบันและความผูกพันของพี่น้องนายเรืออากาศยังคงมั่นคงเช่นเดิม น้ำเสียงของผู้แต่งแสดงความอาลัยอาวรณ์และคิดถึง ดังเนื้อเพลงความว่า

ดอนเอ๋ยถิ่นครองของชาวฟ้า แต่นี้ต้องไกลลับหน้า เพราะต้องลาจากดอน
 ใจหายวับเลื่อนเหมือนชาตรอน หัวอกชาวฟ้ารักดอน เมื่อจากจรอาลัย เหมือนตั้งลูก
 นกน้อยคล้อยรวงรัง บินเห็นลำพัง แล้วหวังรังลับไกล ออกแม่เอ๋ยเคยคุ้มครองรักใคร่
 ดั่งน้องพี่ที่มีน้ำใจ ไม่ลืมนิรันดร ลาแล้วถิ่นดอนสอนความรู้ ลาฟ้าที่เคยมองพร้อม
 เชิดชูใฝ่ฝัน ลามิตรทั้งมวลล้วนผูกพัน ขอให้เรานี้รักกันเช่นตั้งวันรวมดอน เหลียว
 มองดูทิวสนล้นอาลัย ชัยพฤกษ์โพรยใบเร้าให้ใจร้าวรอน โอ้แก้วตาเรียมขอลาร้าง
 ก่อน ยามร้างไกล ฝากใจถึงดอน ไม่คลอนและคลาย

(กองดุริยางค์ทหารอากาศ, 2560)

(5) เพลงนักรบกล้าอากาศโยธิน

เพลงนี้เป็นที่รู้จักในหมู่ทหารอากาศโยธิน มีการให้นิยามความหมายของทหารอากาศเหล่าอากาศโยธินว่าเป็น “ผู้ชำนาญการรบภาคพื้น” ต่างจากเพลงส่วนใหญ่ของกองทัพอากาศและสถาบันที่มักกล่าวถึงภารกิจบนน่านฟ้าของทหารอากาศเหล่านั้นกับ เพลงนี้ผู้แต่งคือทหารอากาศผู้ปฏิบัติภารกิจการรบบนพื้นดินและมีคุณสมบัติของนักรบ ได้แก่ ความกล้าหาญ ความรักในสถาบันสำคัญของชาติ และมีหน้าที่ดูแลประชาชน คุณสมบัติดังกล่าวคือสิ่งที่ทหารอากาศทุกเหล่ามีเหมือนกัน เนื้อหาของเพลงนี้กล่าวถึง “เรา” คือทหารอากาศโยธินผู้เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และน่าเกรงขาม ซึ่งเป็นลักษณะของนักรบไทยในอดีต มีชีวิตเพื่อปกป้องประชาชนและแผ่นดินจากศัตรู เหมือนพญาอินทรีคอยคุ้มครองน่านฟ้าไทยให้สงบสุข น้ำเสียงของผู้แต่งเพลงนี้จึงแสดงความดุเดือดและฮึกเหิม เนื้อร้องของเพลงมีดังนี้

เราคือนักรบภาคพื้นดิน อากาศโยธินมียอมให้ข่มเหง ทั้งยังพร้อมกายใจไม่
หวั่นเกรง อย่าคิดเก่งบังอาจมาล่อลวงล้ำ เราพร้อมกำลังแข็งขันสู้ พวกศัตรูทั้งหลาย
อย่ากรายกล้า ถึงลำบากยากแค้นแสนระกำ จะขออย่ามียอมท้อยอมพลีกาย เพื่อ
ปกป้องประชาชนและธรรณิทร์ อากาศโยธินยอมพลีไม่หลบหาย แม้ศัตรูมีมากขอสู้
ตาย อย่าคิดเข้ามาทำลายหรือหมายปอง ดั่งอินทรีผู้มีใจหาญกล้า ทั่วเวหาฟ้าไทยใจ
จับจ้อง เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เราคุ้มครอง อากาศโยธินป้องไทยให้ร่มเย็น

(หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน, 2557)

2.2.3.2 เพลงที่กำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศวิทยาลัย

2.2.3.2.1 เพลงเชียร์กีฬา

เพลงที่นักเรียนนายเรืออากาศใช้เชียร์กีฬาในกีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ และการแข่งขันรักบี้ระหว่างโรงเรียนทหารและมหาวิทยาลัย เพลงดังกล่าวมีทั้งแต่งขึ้นใหม่และดัดแปลงมาจากเพลงที่ได้รับความนิยม มีจำนวน 7 เพลง ได้แก่ เพลงเชียร์เทวดาและเพลงเรืออากาศ fc เพลงเรืออากาศรูปหล่อ เพลงรวมมิตร เพลงชาละวัน เพลงสู้เข้าไป เพลง Air Force Air Cadet เพลง “Air Mind” เพลงเชียร์เหล่านี้มีความน่าสนใจในแง่ของการนิยามตนเองของนักเรียนนายเรืออากาศและการนิยามเหล่าอื่นในบริบทของการแข่งขันที่มีฝ่ายนายเรืออากาศและเหล่าอื่นเป็นคู่แข่งฝ่ายตรงข้าม วิธีการนิยามพบทั้ง การตั้งฉายา การอุปมา การเลือกใช้สรรพนาม เช่น การเรียกฝ่ายนายเรืออากาศว่า “เทวดา”, “สุภาพบุรุษดอนเมือง” การตั้งฉายานายร้อยตำรวจ “เม็ง” นายเรือเรียก “โทรม” นายร้อย จปร.เรียก “ควาย” ซึ่งหมายถึงผู้มีร่างกำยำ มีพลังกำลัง ดังนี้

(1) เพลงเชียร์เทวดาและเพลงเรืออากาศ fc

เพลงนี้ที่ได้รับความนิยมมากในการร้องเพลงเชียร์กีฬาของนักเรียนนายเรืออากาศ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬาสี่คิงส์ (4 Kings) คือ รักบี้ ฟุตบอล บาสเก็ตบอล และกรีฑา ซึ่งเป็นกีฬาหลักของงานกีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ และการแข่งกีฬาประเภทอื่น ๆ อาทิ โปโลน้ำ ฟันดาบ เทนนิส เพื่อสร้างความฮึกเหิมให้นักกีฬาและปลุกใจกองเชียร์ให้มีพลังเชียร์ต่อไปจนจบ ชื่อเพลงแสดงให้เห็นวิถีคิดของนักเรียนนายเรืออากาศที่จัดวางตำแหน่งของตนไว้เหนือคู่แข่งในฐานะนักกีฬาเทวดาผู้มาจากสวรรค์ จึงมีความสามารถเหนือนักกีฬาเหล่าอื่นที่เป็นคนธรรมดา ถ้าเชียร์ทหารอากาศ เหล่าเทวดาย่อมได้ชัยชนะแน่นอน ดังเนื้อความที่ว่า

มา ซิ มา เทวดา มาเชียร์

เชียร์ เชียร์ เชียร์ เชียร์เหล่าเราเหล่าเทวดา (2 รอบ) (ต่อด้วยเรืออากาศ fc)

พวกเรามาเชียร์ เชียร์ เชียร์ เรืออากาศ fc

พวกเรามาเชียร์ เรืออากาศ fc

พวกเรามาเชียร์ เรืออากาศ fc (2 รอบ)

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

(2) เพลงเรืออากาศรูปหล่อ

เพลงนี้ที่แสดงให้เห็นความคิดของนักเรียนนายเรืออากาศได้อย่างชัดเจนถึงการนิยามตนเองผ่านเพลงเชียร์ที่ร้องประชันกับเหล่าทัพอื่น ทำให้เหล่าอื่นรับรู้อัตลักษณ์ภายนอกของนักเรียนนายเรืออากาศว่าเป็นผู้ที่หน้าตาดี คารมคมคาย มีมนุษยสัมพันธ์ดี จึงเป็นที่นิยมชมชอบของผู้หญิงที่มีหน้าตาสวยงาม เพลงนี้ที่นักเรียนนายเรืออากาศคิดเนื้อเพลงขึ้นเองและร้องให้เข้ากับจังหวะของเสียงกลอง รวมถึงมีการดัดแปลงเนื้อเพลงเพื่อร้องโต้กับเหล่าอื่นด้วย อย่างไรก็ตามการล้อเลียน ต่อว่าต่าง ๆ ไม่ได้สร้างความโกรธเคืองหรือบาดหมางกันระหว่างนักเรียนทหาร-ตำรวจ เนื่องจากทุกคนต่างล้วนเป็นเพื่อนร่วมรุ่น พี่ น้องที่มีรุ่นเรียงต่อกันสมัยเป็นนักเรียนเตรียมทหารที่ร่วมกันฝึกศึกษาที่โรงเรียนเตรียมทหารด้วยกัน เพลงเชียร์จึงเป็นเครื่องมือสร้างความสนุกสนาน ผ่อนคลายความตึงเครียด และกระชับความสัมพันธ์พี่น้องให้แน่นแฟ้น เพลงดังกล่าวมีตัวอย่างต่อไปนี้

เรืออากาศมีแต่คนรูปหล่อ เรืออากาศไม่หล่อไม่มี

เรืออากาศเป็นมิตรสตรี น่ารักอย่างจึ้งเป็นแฟนเรืออากาศ (ซ้ำ)

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

เพลง “เรืออากาศรูปหล่อ” สามารถปรับเนื้อร้องให้มีความหมายเชิงลบได้เพื่อร้องโต้ตอบเหล่าอื่น ดังนี้

จปร. มีแต่คนไม่หล่อ จปร รูปหล่อไม่มี จปร นั่นคือไอ้ควาย...

(เพลงเชียร์ในกีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ, 2560)

(3) เพลงรวมมิตร

จากการเก็บข้อมูลไม่พบชื่อเพลงจึงจะเรียกตามลักษณะของเพลงว่า “เพลงรวมมิตร” เนื่องจากสังเกตว่าเนื้อเพลงมีที่มาจากถ้อยคำหรือประโยคที่แสดงถึงภาพลักษณ์ การปฏิบัติหน้าที่ และฉายา ของคู่แข่งมาร้องทวนซ้ำให้เข้ากับจังหวะของเสียงกลอง เนื้อเพลงมีการซ้ำเสียง การใช้คำพ้อง คำคล้องจองเพื่อเล่นเสียง การล้อเลียนภารกิจที่สร้างภาพลักษณ์ด้านลบหรือสิ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีของเหล่าอื่น การหยอกล้อนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงซึ่งเป็นผู้หญิงเพียงเหล่าเดียวในบรรดาโรงเรียนทหาร-ตำรวจ ผ่านการร้องเพลงที่มีเนื้อความเกี่ยวพาราสิ เช่น เพลงรักเดียว ของ พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ โดยจะเน้นร้องเสียงท่อนที่มีเนื้อเพลงว่า *จริงจั่งแค้ไหน แค้ไหนเรียจจริงจั่ง...คอยจะคอย จะรอจะคอย โอกาส ที่เธอตกหลุมมา คอยจะคอย จะรอเวลา ที่เธอจะเห็นใจ บอกให้รู้ไว้ หัวใจรักจริง ไม่เคยทอดทิ้ง ให้ใครเสียใจ และการเปรียบคู่แข่งผู้หญิงของเหล่าตำรวจว่าเป็น “ไก่” ด้วยการร้องท่อนหลักเพลง ไก่จ๋า ของสายัณห์ สัญญา ที่มีเนื้อร้องว่า *ไก่จ๋า ได้ยินใหม่ว่าเสียงใคร มันเหมือนเสียงคนร้องไห้ แต่คล้ายชายเจ้าน้ำตา...ไก่จ๋าหลบหน้าไปไหน ไก่จ๋าขอเพียงหางตาเหลือบมอง ฉันกลายเป็นคนเศร้าหมอง ฉันต้องเหมือนคนสิ้นใจ*” (กีฬาประเพณีโรงเรียนทหาร-ตำรวจ, 2560)*

การอุปมาดังกล่าวอาจเป็นการล้อเลียนนายร้อยตำรวจว่าเป็นสมภารกินไก่วัด โดยเฉพาะนายร้อยตำรวจชายที่สนิทสนมเป็นพิเศษกับเพื่อนร่วมเหล่าที่เป็นเพศตรงข้าม และคำเรียกอีกฝ่ายว่าไก่ อาจเชื่อมโยงกับคำว่าตัวกินไก่ซึ่งหมายถึงตัวเงินตัวทองที่ชอบนำไก่อลงไปกินในน้ำ จะเห็นได้ว่าการนำเพลงร่วมสมัยมาดัดแปลงเป็นเพลงเชียร์เพื่อร้องเล่นสร้างความสนุกสนานนอกจากจะเป็นสีสันในการแข่งขันกีฬา ยังทำให้เห็นความเป็นนักเรียนทหารในมุมของเด็กหนุ่มที่ไม่ได้มีแต่ความเคร่งขรึมอยู่ในกรอบของระเบียบวินัยเท่านั้น ตัวอย่างของเพลงรวมมิตรที่ใช้ร้องเมื่อคู่แข่งคือนักเรียนนายร้อยตำรวจ มีเนื้อร้องดังนี้

- เอาหน้อย เอาหน้อย เรือกาศ เรือกาศ
- ดัน เรือกาศตัน ดันเรือกาศตัน
- ตำรวจ ตำรวจ ตั้งด่าน ตั้งด่าน

- จำเอย จำเอย กลับ สน. กลับ สน.
- ไก่ ไก่ ไก่ ไก่ กาย กาย กาย กาย ไก่ ไก่ ไก่ ไก่ กาย กาย กาย กาย ไก่

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

(4) เพลงชาละวัน

เพลงนี้ดัดแปลงเนื้อเพลง “ชาละวัน” ของ “คำ ศาลา” มาเป็นเพลงเชียร์ร้องโต้ตอบกับกองเชียร์ฝ่ายตรงข้าม แม้เนื้อร้องตอนท้ายเป็นคำไม่สุภาพ คำเรียกอวัยวะสงวน แต่ในบริบทของประเพณีกีฬาเหล่าคำดังกล่าวสามารถนำมาใช้ได้เพื่อปลุกใจและสร้างบรรยากาศอันครื้นเครง สำหรับนักเรียนทหารแล้ว การกล่าวถึงอวัยวะสงวนในหมู่เพื่อนเป็นเรื่องปกติเนื่องจากได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาเพื่อขจัดความเป็นส่วนตัวและปลูกฝังความเป็นหนึ่งเดียวจากการใช้ชีวิตชีวิตร่วมกันเป็นหมู่คณะ เนื้อเพลงดังกล่าวมีการปรับเนื้อร้องท่อนสุดท้ายจากเพลงชาละวันเดิมที่ว่า เจอผู้หญิงอาบน้ำ เจอผู้หญิงอาบน้ำ เดี่ยวว้าย เดี่ยวดำ ผลุบไป โผล่มา เป็น เจอ (เหล่าอื่น) อาบน้ำ เจอ (เหล่าอื่น) อาบน้ำ (ชื่ออวัยวะ) คำ คำ คำ ละไม่ได้นุ่งผ้า ดึงเนื้อความต่อไปนี้

ชาละวันกุมภีร์ จระเข้แสนดีอยู่ในถ้ำธารา
มีเมียหนึ่งคน นวลน้องหน้ามนคั่นนี้ไม่มา
วันหนึ่งซันเดย์ ชาละวันจระเข้เล่นสเกนน้ำมา
เจอ...(ชื่อเหล่าอื่น/ฉายาเหล่าอื่น)...อาบน้ำ
เจอ...(ชื่อเหล่าอื่น/ฉายาเหล่าอื่น)...อาบน้ำ
ตุต/ไซ่/ตัว/(ชื่ออวัยวะ) คำ คำ คำ ละไม่ได้นุ่งผ้า

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

(5) เพลงสู้เข้าไป

เพลงนี้ดัดแปลงมาจากเพลง “สู้ไม่ถอย” ซึ่งแต่งเนื้อร้องและทำนองโดย เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เรียบเรียงและขับร้องโดย กรรมาชน เพลงนี้แต่งขึ้นและนำมาใช้ร้องในเหตุการณ์การชุมนุมเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่แสดงความคิดเห็นที่มีนัยต่อต้านรัฐบาลทหารช่วงวิกฤติการเมืองเมื่อ พ.ศ.2516 เมื่อพิจารณาเจตนาของการแต่งเพลงและนำเพลงดังกล่าวมาใช้ในบริบทของการชุมนุมและการเชียร์กีฬามีความเหมือนและต่างกัน กล่าวคือทั้งสองบริบท การเชียร์กีฬาของนักเรียนทหารและการชุมนุมของนักศึกษาใช้เพลงสู้เข้าไปเพื่อปลุกใจและสร้างความฮึกเหิมในการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามเช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่ต่างกันคือเจตนาในการสื่อสาร เจตนาเดิมของการแต่งเพลงคือเพื่อต่อต้านผู้นำรัฐบาลทหาร ส่วนเพลงเชียร์ที่ดัดแปลงคำร้องมาไม่ได้ต้องการสื่อถึง

เจตนาและแนวคิดเดิมของผู้แต่งเพลงแต่ต้องการใช้ทำนองและคำร้องที่กระตุ้นสปีริตของนักกีฬาและกองเชียร์องให้มีกำลังใจในการสู้และเชียร์เพื่อชัยชนะของหมู่เหล่าตน

จากการเปรียบเทียบเนื้อเพลง (1) “สู้ไม่ถอย” กับเนื้อเพลง (2) “สู้เข้าไป” พบการเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเชียร์กีฬาแต่ยังคงคำสำคัญที่สร้างความฮึกเหิมและปลุกใจนักกีฬา เช่น จากคำว่า มวลชน เป็นคำว่า กองเชียร์ คำว่า ความยุติธรรม เป็นคำว่า คว้าเอาชัย คำว่า เราเดิน เป็นคำว่า เราจะเล่น ดังข้อความต่อไปนี้

(1) สู้เข้าไป อย่าได้ถอย มวลชนคอยเอาใจช่วยอยู่ รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู พวกเราสู้เพื่อความยุติธรรม เราเดินเคียงบ่าเคียงไหล่ ก้าวต่อไปด้วยใจมุ่งมั่น เขาจะพาดเขาจะพัน พวกเราไม่พริ่น พวกเราสู้ตาย

(2) สู้เข้าไปอย่าได้ถอย กองเชียร์คอยเอาใจช่วยอยู่ รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู พวกเราสู้เพื่อคว้าเอาชัย เราจะเล่นเคียงบ่าเคียงไหล่ สู้เข้าไปด้วยใจมุ่งมั่น เขาจะพาดเขาจะพัน เราไม่หวั่น เรือกาศสู้ตาย อะห้ววว

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

(6) เพลง Air Force Air Cadet

จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากประเพณีกีฬาเหล่าทหาร-ตำรวจปี 2560 พบว่ากองเชียร์นายเรืออากาศร้องเพลงนี้จำนวนหลายครั้งรองจากการกล่าวคำให้กำลังใจ เช่นที่ว่า ลุยเรือกาศลุย เชียร์เรือกาศเชียร์ และเอาหน่อย ๆ เรือกาศ ๆ เพลงนี้แสดงให้เห็นการตอกย้ำความคิดว่าทหารอากาศใช้ชีวิตบนน่านฟ้าอย่างภาคภูมิ และมีความแข็งแกร่งอดทนไม่ต่างจากอินทรีผู้เป็นจ้าวเวหา จึงไม่ฝ่าพันสู้ไม่ถอยเพื่อให้เหล่าทหารอากาศได้รับชัยชนะ ดังเนื้อเพลงความว่า

โอบบินไปบนท้องนภา	เด็ดเดี่ยวอยู่บนฟ้าเหนือใคร
แข็งแกร่งดั่งอินทรี (รูปะเตมีย์) เกรียงไกร	ทุก ๆ ชัยชนะนั้นคือหัวใจของเรา
เหน็ดเหนื่อยแต่ไม่เคยท้อล้าก็	พลังใส่หมดเท่าที่มีข้างใน
เราเชียร์พวกเรามาเชียร์ด้วยใจ	สนามไหน ๆ เท่าไรไม่กลัว
ชัยชนะนั้นรอพวกเราอยู่	บุกตะลุยไม่เกรงผู้ใด
อินทรีทัพฟ้า	พวกเรานั้นมาเพื่อความยิ่งใหญ่
บุกเข้าไป Air Force Air Cadet!	บุกเข้าไป Air Force Air Cadet!
สู้เข้าไป Air Force Air Cadet!	สู้ด้วยใจ Air Force Air Cadet!

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

(7) เพลง “Air Mind”

เพลงเชียร์ภาษาอังกฤษนี้หมายถึงสำนึกความเป็นทหารอากาศ ใจความสำคัญกล่าวถึงความโดดเด่นเหนือเหล่าทัพอื่นในแง่ต่าง ๆ อาทิ ปีกของทหารอากาศทำมาจากทองคำที่มีมูลค่า และอัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศเรื่องความเป็นสุภาพบุรุษที่ไม่เคยหลังน้ำตา และความสามารถของเหล่าทหารอากาศคือการบินซึ่งเป็นเรื่องสิ่งที่ฝืนธรรมชาติของมนุษย์แต่ด้วยเพียงสองมือทหารอากาศก็สามารถทำได้ เนื้อความของเพลง Air Mind มีดังนี้

Wing Navy made from metal Wing Air Force made from the gold
You will fly if you will can The gentleman come from Air Force
This my name is Air Cadet I will get my body all strong
Everyone had body of stone To fly alone on sky by hand
You will find if you be can The gentleman has no tear

(เพลงเชียร์นายเรืออากาศ, 2560)

2.2.4 เรื่องเล่า

คติชนทหารอากาศไทยประเภทเรื่องเล่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ 1) เรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างให้แก่ทหารอากาศมี และ 2) เรื่องเล่าลึกลับที่มาจากประสบการณ์ของทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศ ดังนี้

2.2.4.1 เรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นต้นแบบ

ประกอบด้วยเรื่อง “ครูอ้วน”¹⁶ ซึ่งกล่าวถึงวีรกรรมของครูการบินที่สละชีวิตเพื่อให้ศิษย์การบินปลอดภัย จนกลายเป็นแบบอย่างของความกล้าหาญและเสียสละของทหารอากาศ เรื่อง “ดาบศึกชูไม้” กล่าวถึงความอดทนและความไม่ย่อท้อของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ที่กลายเป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นของนักเรียนนายเรืออากาศ ทั้งสองเรื่องนี้มีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศโดยตรง และเรื่อง “เจ้าพ่อเสือ” กล่าวถึงเรื่องเล่าและความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือผู้เป็นแม่ทัพทหารที่กล้าหาญในฐานะสังคตีสัทธาประจำสถาบัน เรื่องเล่าเหล่านี้แพร่หลายในกลุ่มทหารอากาศ นักบินนักเรียนนายเรืออากาศ และศิษย์การบินของกองทัพอากาศ เรื่องเล่ากลุ่มนี้มีบทบาทในการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ สร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับบุคคลที่ควรยกย่องเป็นแบบอย่างซึ่งมีส่วน

¹⁶ ส่วนอนุภาค (Motif) ผู้วิจัยพยายามเทียบให้ใกล้เคียงกับอนุภาคสากลในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน (Motif-index of Folk Literature) ของสติธ ทอมป์สัน (Stith Thompson)

ช่วยหล่อหลอมทหทารอากาศให้มีลักษณะพึงประสงค์ และบ่งชี้ความเป็นกลุ่มจากการรับรู้ร่วม ความหมายและความเป็นมาของเรื่องเล่าดังกล่าวร่วมกัน

เมื่อวิเคราะห์แบบเรื่อง¹⁷ ของเรื่องเล่ากลุ่มนี้พบว่าเรื่อง “ครูอ้วน” เป็นแบบเรื่อง “ผู้เสียสละ และกล้าหาญ” เรื่อง “ดาบศึกชูไม้” เป็นแบบเรื่อง “ผู้ไม่ยอมแพ้” และเรื่อง “เจ้าพ่อเสือ” เป็นแบบเรื่อง “อารักษ์ผู้ตลบั่นดาล” ส่วนอนุภาคที่น่าสนใจ เช่น ในเรื่อง “เจ้าพ่อเสือ” พบอนุภาคเสือในตำนานซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลคือ B 19.10 Mythical tiger ในเรื่องเล่า “ครูอ้วน” พบอนุภาคการเสียสละตนเองซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ W 28 Self-sacrifice และในเรื่อง “ดาบศึกชูไม้” พบอนุภาคชื่อซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของปาฏิหาริย์ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ Z 183 Symbolic names ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อเรื่องและความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องเล่า แบบเรื่องและอนุภาค และความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่า โดยเรียงลำดับตามความแพร่หลายในกลุ่มทหทารอากาศดังต่อไปนี้

(1) เรื่องเล่า “ครูอ้วน”

“ครูอ้วน” มีชื่อจริงว่า เรืออากาศเอก จักรพงษ์ การเที่ยง เป็นครูการบินของฝูงฝึกขั้นต้น กองฝึกการบิน โรงเรียนการบิน ผู้สละชีวิตเพื่อให้ศิษย์การบินปลอดภัยขณะเครื่องบินขัดข้องและรับผิดชอบต่อหน้าที่นักบินด้วยการบังคับเครื่องบินจนพ้นเขตชุมชนเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2545 วีรกรรมความเสียสละและประโยคที่ครูอ้วนพูดกับศิษย์ความว่า “โชคดีนะน้อง เจอกันข้างล่าง” ก่อนสั่งศิษย์การบินกระโดดร่มออกไปก่อน (โรงเรียนการบิน, 2561) จึงเป็นเรื่องเล่าความเสียสละที่ได้รับการจดจำ เล่าขาน และเป็นแบบอย่างของครูการบินที่แท้จริงคือครูผู้สอนศิษย์ด้วยชีวิต สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เรื่องเล่าของ “ครูอ้วน” เป็นที่รับรู้กันในหมู่ทหทารอากาศโดยเฉพาะกลุ่มครูการบินและศิษย์การบินเพราะนี่คือการสูญเสียครั้งที่สองของครอบครัวการเที่ยง หลังจากสูญเสียพี่ชายของครูอ้วนขณะทำหน้าที่นักบินของกองทัพอากาศ เมื่อปี 2539 ด้วยเหตุนี้เรื่องเล่าดังกล่าวจึงยังได้รับการยกย่องสรรเสริญในความเสียสละทั้งของครูอ้วนและครอบครัว

เนื้อความและความเชื่อที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า

เรื่อง “ครูอ้วน” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครูอ้วนฝึกบินให้ศิษย์การบิน หลังจากบินได้ระดับถึงความสูง 1,500 ฟุต เครื่องเกิดอาการผิดปกติเนื่องจากความดันน้ำมันหล่อลื่นกลายเป็นศูนย์ ทำให้เครื่องยนต์ดับ ครูอ้วนพยายามแก้ไขแต่ไม่สำเร็จ มีทางเลือกทางเดียวที่จะรักษาชีวิตนักบินทั้ง

¹⁷ ชื่อแบบเรื่อง (Tale Type) ของเรื่องเล่าในงานวิจัยนี้ไม่ได้มีปรากฏในแบบเรื่องนิทานพื้นบ้าน (The Types of the Folktale) ของแอนตี อาร์น (Antti Aarne) แต่เป็นชื่อที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามโครงเรื่องของเรื่องเล่า

สองคนคือต้องกระโดดร่มออกไปเท่านั้น เนื่องจากเครื่องบินสำหรับฝึกบินขั้นต้นไม่มีเก้าอี้ติดตัวเหมือนเครื่องบินรบ ต้องเปิดฝากระบอกออกไปยื่นเกาะปีกไว้แล้วจึงจะกระโดดลงไป ไมเช่นนั้นถ้ากระโดดออกไปเลยอาจชนกับส่วนของปีกเครื่องได้ อีกทั้งเครื่องบินดังกล่าวมีที่นั่งแบบเคียงกันจึงกระโดดออกไปได้ครั้งละคน ส่วนอีกคนต้องบังคับเครื่องเพื่อรักษาสมดุลไว้แล้วค่อยกระโดดตามลงไป ขณะเกิดความขัดข้อง เครื่องบินยังอยู่ในเขตชุมชน ครูอ้วนจึงบอกให้ศิษย์กระโดดร่มไปก่อนแล้วตนจะตามไป คำพูดสุดท้ายที่ครูอ้วนบอกศิษย์คือ “โชคดีนะน้อง เจอกันข้างล่าง” จากนั้นครูอ้วนพยายามบังคับเครื่องบินให้พ้นเขตชุมชน พอผ่านเขตชุมชนแล้วจึงสละอากาศยานกระโดดออกมาแต่ขณะนั้นระดับความสูงต่ำเกินไปร่มจึงกางไม่ทัน ครูอ้วนจึงเสียชีวิตส่วนศิษย์นั้นรอดปลอดภัย

เรื่องเล่า “ครูอ้วน” แพร่หลายในกลุ่มทหารอากาศมาจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในหมู่ครูการบินและครูอ้วนเป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญและเสียสละที่ได้รับการถ่ายทอดสู่ศิษย์การบิน และเชื่อกันว่าหากศิษย์ตั้งใจฝึกบิน ครูอ้วนจะคุ้มครองให้ทำการบินอย่างปลอดภัย นอกจากนี้ยังรำลึกถึงครูอ้วนด้วยการนำภาพเหมือนของครูอ้วนไว้ในห้องเตรียมบินของฝูงฝึกขั้นต้น เมื่อศิษย์การบินเดินทางผ่านจะตั้งจิตระลึกถึงท่านด้วยความเคารพ เมื่อปี พ.ศ.2561 โรงเรียนการบินสร้าง “ห้องสมุดการเทียง” ซึ่งเป็นนามสกุลของครูอ้วนและนำภาพดังกล่าวพร้อมแผ่นจารึกประโยคสุดท้ายของครูอ้วนมาไว้ที่นี่ เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงคุณความดีและเตือนใจครูการบินและศิษย์การบินให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญและเสียสละ นอกจากนี้กองทัพอากาศได้สร้างศาลาสวดพระอภิธรรมที่ 10 ชื่อว่า “ศาลาการเทียง” ณ ฌาปนสถานกองทัพอากาศ วัดพระศรีวิกรมมหาธาตุวรวิหาร เพื่อยกย่องและระลึกถึงความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของครูอ้วนและพี่ชาย (กองทัพอากาศ, 2561) คำพูดสุดท้ายของครูอ้วนความว่า “โชคดีนะน้อง เจอกันข้างล่าง” ที่ทำให้เห็นว่าครูการบินและศิษย์การบินเกี่ยวโยงกันด้วยความผูกพันระหว่าง “พี่” และ “น้อง” นอกจากความเป็นครูและศิษย์มีดังนี้

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 20 ภาพและข้อความคำพูดสุดท้ายของครูอ้วน

(ชาลินี ธีระสุภะ, 2561)

วีรกรรมของ “ครูอ้วน” มีบทบาทสำคัญในการสร้างอุดมการณ์ความเสียสละและความรับผิดชอบต่อหน้าที่แก่ครูการบินและศิษย์การบินซึ่งคือนักบินของกองทัพอากาศในอนาคต และสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักบินทหารผู้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตน ทั้งยังมีบทบาทในการการสร้างสำนึกตัญญูรู้คุณแก่ศิษย์การบิน ตลอดจนสร้างความทรงจำระหว่างพี่น้องนายเรืออากาศ เพราะครูการบินคือนักเรียนรุ่นพี่ ส่วนผู้เรียนคือนักเรียนรุ่นน้องที่โรงเรียนเรืออากาศ ประกอบกับวิธีสอนมีความเสี่ยงสูง กล่าวได้ว่าเป็นการสอนด้วยชีวิต ครูและศิษย์ต้องเชื่อใจในกันและกัน ยิ่งทำให้ความทรงจำและความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ภาพความผูกพันระหว่างครูการบินและศิษย์การบินหลังศิษย์จบการฝึกบินขั้นต้นมีดังนี้

ภาพที่ 21 ครูการบินแสดงความยินดีที่ศิษย์สำเร็จการฝึกบิน
(วรรัตน์ สำอางศรี, 2561)

เรื่องราวของ “ครูอ้วน” ได้รับการถ่ายทอดแก่บุคคลนอกกลุ่มทหารอากาศในรูปแบบละครโทรทัศน์เฉลิมพระเกียรติชุด “ค่าของแผ่นดิน” เรื่อง “นางฟ้าในชุดขาวกับวีรบุรุษนักบิน” ซึ่งเป็นกิจกรรมในโครงการ “ปลูกไทยในแบบพ่อ” โดยสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ครูอ้วนเป็นหนึ่งใน 15 บุคคลต้นแบบของแต่ละอาชีพที่อุทิศตนปกป้องอธิปไตยของไทย (สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี, 2560) “เรื่องเล่า” ครูอ้วนจึงเป็นคติชนที่สถาบันกองทัพอากาศและสถาบันทางการเมืองของรัฐนำมาผลิตซ้ำเพื่อเผยแพร่ในช่วงเวลาที่สอดคล้องกับวิกฤตการณ์ขาดแคลนนักบินกองทัพอากาศเนื่องจากนักบินจำนวนมากขอลาออกจากราชการเพื่อไปเป็นนักบินพาณิชย์ ประจวบกับสังคมไทยปัจจุบันมีคนเก่งที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าคนดีที่ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม การสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังแก่ทหารอากาศ คติชนทหารอากาศจึงมีบทบาทอย่างเด่นชัดในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องเล่า “ครูอ้วน” เป็นแบบเรื่อง “ผู้เสียสละด้วยความกล้าหาญ” มีโครงเรื่องหลักดังนี้

- A เกิดความขัดข้องที่แก้ไขไม่ได้
- B มีผู้กล้าสละชีวิตเพื่อให้ผู้อื่นปลอดภัย
- C ได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างของความเสียสละและกล้าหาญ

อนุภาคที่สำคัญ คือ อนุภาคการสละชีวิตเพื่อรักษาชีวิตผู้อื่น ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ W 28 self-sacrifice และอนุภาคการเสียสละเพื่อได้รับการช่วยเหลือท่ามกลางอันตราย ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ V 17.3 sacrifice to get help in danger

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องเล่านี้แพร่หลายในกลุ่มทหารอากาศโดยเฉพาะครูการบินและศิษย์การบินของโรงเรียนการบิน นักบินกองทัพอากาศ และเพื่อนร่วมรุ่นของครูอ้วนและพี่ชาย แม้ครูการบินและนักบินท่านอื่นสละชีวิตในหน้าที่เช่นกันแต่ยังไม่พบวีรกรรมใดได้รับการสืบทอดในกลุ่มศิษย์การบินอย่างเด่นชัดและการผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเสียสละในหลายรูปแบบเพื่อแสดงแบบอย่างของครูการบินที่ดี ส่วนบทบาทสำคัญของเรื่องเล่านี้คือ การเป็นต้นแบบของครูการบินและทหารอากาศในด้านความกล้าและเสียสละ และการสร้างสำนึกในหน้าที่ของทหารอากาศซึ่งทำงานอยู่ด้วยความเสี่ยงต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยสติ ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และเสียสละ

(2) เรื่องเล่า “ดาบศึกซูไม้”

เรื่องเล่านี้มีที่มาจากเหตุการณ์ของรุ่นพี่ชื่อ “ดาบศึก แก้วตา” นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 30 เมื่อครั้งเป็นนักวิ่งของชมรมกรีฑาและเป็นผู้ทำให้โรงเรียนนายเรืออากาศได้เหรียญทองจากการแข่งขันวิ่งในกีฬาประเพณีโรงเรียนทหาร-ตำรวจ ทั้งที่วิ่งรั้งเป็นคนสุดท้ายแต่สามารถวิ่งซูไม้เข้าเส้นชัยเป็นคนแรก จนเป็นที่กล่าวขานและกลายเป็นความเชื่อในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศว่า “พี่ดาบศึก” เป็นผู้สร้างปาฏิหาริย์และเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดียุคหนึ่งช่วยชนะของพี่ดาบศึกจึงเป็นเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นโดยหมู่นักเรียนนายเรืออากาศรื้อฟื้นนำมาเล่าใหม่ และสืบทอดต่อกันมาถึง 30 ปี

เนื้อความและความเชื่อที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า

“พี่ดาบศึก” เป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 5 และเป็นหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ ได้เข้าแข่งขันกีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ ปี 2532 รายการวิ่งผลัด 4x400 ในปีนั้นถ้าหากโรงเรียนนายเรืออากาศ (ชื่อในขณะนั้น) เป็นผู้ชนะ ถ้วยรางวัลจะเป็นกรรมสิทธิ์ของโรงเรียนนายเรืออากาศ เพราะสามปีที่ผ่านมาชนะติดต่อกัน การแข่งขันวันนั้นทีมนายเรืออากาศตามหลังเหล่านั้ตั้งแต่ไม้ที่ 1 จนถึงไม้ 3 กระทั่งส่งไม้ผิดให้คนที่ 4 คือพี่ดาบศึก ในช่วงแรกพี่ดาบศึกยังวิ่งตามหลังเหล่านั้หลายช่วงตัว แต่เมื่อวิ่งผ่านอ้อมจันทร์ของกองเชียร์นายเรืออากาศ พี่ดาบศึกสามารถวิ่งทันจนตามหลังแค่เพียงคน

เดียว พี่ดาบศึกชูไม้ผัดในมือขาขึ้นแล้วร้องเสียงดังว่า “เฮ้!” และสามารถวิ่งแข่งจนเข้าเส้นชัยเป็นคนแรกและยังวิ่งต่อไปอีกระยะหนึ่งด้วยความดีใจ จากนั้นมาเรื่องเล่าของพี่ดาบศึกจึงกลายเป็นเรื่องเล่าในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศและมีความเชื่อว่า “การชูไม้ของพี่ดาบศึก” เป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์หมายถึงปาฏิหาริย์กำลังจะเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น นักเรียนนายเรืออากาศคนหนึ่ง เป็นผู้ประสบภัยน้ำท่วมกรุงเทพฯ เมื่อปี 2554 แต่ไม่ยอมอพยพออกจากโรงเรียน เมื่อเพื่อนถามถึงเหตุผลว่า “รออะไรทำไมไม่หนีน้ำ” ก็ได้คำตอบว่า “รอดาบศึกชูไม้” โดยหมายถึงรอให้โรงเรียนน้ำไม่ท่วมซึ่งเป็นไปไม่ได้ ประโยคนี้จึงหมายถึงการรอให้เกิดปาฏิหาริย์เหมือนกับเหตุการณ์ในการแข่งขันกีฬาดังกล่าว (ปกรณ์ สิริจันโท, 16 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องเล่า “ดาบศึกชูไม้” เป็นแบบเรื่อง “ผู้ไม่ยอมแพ้” มีโครงเรื่องดังนี้

- A เกิดความเสียเปรียบจนอาจพ่ายแพ้
- B จิตใจที่แข็งแกร่งทำให้เกิดพลังอันน่าอัศจรรย์จนได้รับชัยชนะ
- C ได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างของความไม่ย่อท้อต่อ

อนุภาคที่สำคัญ คือ อนุภาคชื่อซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความมุ่งมั่น ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ Z 183 Symbolic names และอนุภาคมือขวานำโชค ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ N 113.2.1 Lucky right hand และอนุภาคผู้มีโชคซึ่งเกิดจากพลังอันน่าอัศจรรย์ใจ ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ N 203 Lucky person

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องเล่านี้แพร่หลายในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ โดยเฉพาะในชมรมกรีฑา และทหารอากาศที่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ขณะเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ บทบาทสำคัญของเรื่องเล่านี้คือ การเป็นแบบอย่างในด้านการเป็นนักสู้ที่มีความพากเพียร ไม่ยอมแพ้ และย่อท้อต่ออุปสรรค และการสร้างกำลังใจและให้ความมั่นใจในความสามารถของทหารอากาศ เพราะปาฏิหาริย์ที่แท้จริงเกิดจากความแข็งแกร่งของจิตใจ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความทรงจำร่วมระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องจากการรับรู้เรื่องเล่าเดียวกันในหมู่พี่น้องนายเรืออากาศ ทั้งยังเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นคนในกลุ่มนายเรืออากาศอีกด้วย

(3) เรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ”

เรื่องเล่าและความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือเป็นคติชนหนึ่งในหมู่ทหารอากาศของในโรงเรียนการบิน ทหารอากาศที่เคยใช้ชีวิตในโรงเรียนการบินและทหารอากาศที่ศรัทธาเจ้าพ่อเสือแม้ไม่ได้ทำงานในโรงเรียนการบิน รวมทั้งชาวบ้านในอำเภอกำแพงแสนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนการบิน อย่างไรก็ตามแม้ทหารอากาศและชาวกำแพงแสนมีความเชื่อและศรัทธาเจ้าพ่อเสือเหมือนกันแต่

เนื้อความในเรื่องเล่าและลักษณะของความเชื่อนั้นแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์เรื่องเล่าดังกล่าว ในฐานะเรื่องเล่าประจำถิ่นของพื้นที่กำแพงแสนที่เป็นคติชนของทหารอากาศ คำเรียกเจ้าพ่อเสือมีหลายชื่อ เช่น พ่อปู่เสือ ฤๅษีปู่เสือ เจ้าปู่เสือ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หนึ่งในสี่ของโรงเรียนการบิน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวได้แก่ 1) วิหารพระพุทธรูปศรีนภานุธรรม ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปที่ได้รับพระราชทานจาก สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี 2) ศาลเจ้าพ่อเสือ 3) ศาลเอราวัณ บริเวณสนามกระโดดร่ม ช้างเอราวัณเป็นเครื่องหมายความสามารถในการกระโดดร่ม 4) ศาลท่านขุนดาบไว ในแผนกฝึกการยิงชีพ จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าเรื่องเล่าเจ้าพ่อเสือเป็นที่แพร่หลายและมีบทบาทอย่างชัดเจนต่อทหารอากาศ ในขณะที่ไม่พบลักษณะดังกล่าวของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น

เนื้อความและความเชื่อที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า

เจ้าพ่อเสือเป็นแม่ทัพใหญ่ในอดีตเมื่อพันปีที่แล้ว ได้เดินทัพผ่านบริเวณที่ตั้งโรงเรียนการบิน ในปัจจุบัน เห็นว่าเป็นชัยภูมิที่ดีจึงตั้งค่ายเพื่อรบกับพม่า เจ้าพ่อเสือเป็นแม่ทัพผู้มีวิชาอาคม มีเครื่องรางของขลังที่ให้คุณด้านอยู่ยงคงกระพันและวิชาเสื่อสมิง ทำให้สามารถแปลงกายเป็นเสือได้ ผู้ฝึกวิชาเสื่อสมิงจะมีจิตแกร่งกล้า หลังเสร็จศึกแล้วก็มุ่งปฏิบัติธรรมจนสิ้นอายุขัย เชื่อกันว่าดวงจิตเจ้าพ่อเสื่อยังสถิตอยู่ที่เดิมและคอยปกป้องคุ้มครองคนโรงเรียนการบินให้ปลอดภัยจากอันตราย (นรินทร์ หงสกุล, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) โรงเรียนการบินจึงสร้างศาลเจ้าพ่อเสือให้เป็นที่พักพิงของดวงจิตท่านและเป็นสถานที่สำหรับสักการบูชาของผู้ศรัทธาท่านในฐานะเทวดาอารักษ์ผู้คุ้มครองโรงเรียนการบินและทหารอากาศ และมีประเพณีทำบุญและบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเสือในทุกปี

ปัจจุบันรูปหล่อเจ้าพ่อเสือประดิษฐานในห้องกระจกภายในศาลา ไบหน่ารูปหล่อเป็นเสือ องค์กรสีดำ ห่มผ้าลายเสือ ส่วนลำตัวคล้ายพระพุทธรูปปางสมาธิ มีดาบทหารโบราณวางขนานทั้งด้านซ้ายขวาของรูปหล่อ ตามความเชื่อของท่านเป็นทหาร และเครื่องบูชาคือต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง ด้านหน้าห้องมีบทสวดมนต์บูชาฤๅษีปู่เสือ ป้ายบอกประวัติเจ้าพ่อเสือและความเป็นมาของการสร้างศาลา และแท่นวางของบูชา ด้านข้างศาลามีรูปปั้นเสือที่มีผู้นำมาเก็บนหลังจากสมหวังในสิ่งที่ขอ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 22 รูปหล่อเจ้าพ่อเสือ เครื่องบูชา และบริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ

ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือพบในกลุ่มทหารอากาศทั้งผู้ทำงานในโรงเรียนการบิน ศิษย์การบิน ที่มีชั้นยศเรืออากาศตรีไปจนถึงนายทหารระดับสูง โดยเฉพาะความเชื่อที่อ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้ศรัทธาและการถ่ายทอดในกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะการดลบันดาลให้ทหารอากาศสมหวังในสิ่งที่ขอเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตัวอย่างเช่น การขอให้ภารกิจการบินสำเร็จลุล่วง การขอให้หน่วยงานได้รับรางวัล และการคุ้มครองให้แคล้วคลาดจากอันตราย บทบาทสำคัญของความเชื่อดังกล่าวคือการเป็นที่พึ่งทางใจและสร้างความมั่นคงทางใจแก่ทหารอากาศ นอกจากนี้พบว่าเจ้าพ่อเสือเมตตาบุคลากรของโรงเรียนการบินอย่างมาก ถ้าผู้ขอคือผู้นำหน่วยที่มีคุณธรรมและศรัทธาในเจ้าพ่อเสือมักสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา โดยเฉพาะถ้าขอให้ภารกิจทางราชการสำเร็จก็เพียงตั้งจิตสือถึงท่านไม่จำเป็นต้องจัดพิธีบวงสรวงอย่างยิ่งใหญ่ อย่างไรก็ตามถ้าผู้ขอไม่ได้ศรัทธาในเจ้าพ่อเสือด้วยใจจริงก็จะไม่สมหวัง ดังความเห็นของอาจารย์บวร นุ่นขาว ความว่า

“ถ้าเชื่อมั่น ศรัทธา ปาฏิหาริย์จะเกิดขึ้น ในรั้วโรงเรียนการบินไม่มีใครเกิน
เจ้าพ่อเสือ ท่านให้คุณได้จริง ท่านเป็นศูนย์รวมใจ แต่ถ้าเมื่อใดไม่เชื่อ ไม่ศรัทธาจริง

ท่านก็จะไม่มา ถึงไม่เชื่อก็อย่าลบลู่ นักบินเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถ ไม่ลบลู่ เชื่อมั่นทางใจ ถึงตกก็ไม่ตาย ที่ตายเพราะเหตุอื่น เพราะอื่นร่วมไม่กาง”

(บวร นุ่นขาว, 18 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาพบเรื่องเล่าและความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือจำนวน 2 แบบเรื่อง ดังนี้

1. เจ้าพ่อเสือผู้แก้ไขอุปสรรค ตามเรื่องเล่ากล่าวว่าเครื่องบินแบบฝึกของศิษย์การบินใช้งานไม่ได้มาระยะหนึ่งและยังไม่พบสาเหตุที่แท้จริง จึงเชิญอาจารย์บวร นุ่นขาว ผู้ประกอบพิธีบวงสรวง เจ้าพ่อเสือซึ่งสามารถสื่อดวงจิตกับท่านได้ให้ช่วยชี้แนะวิธีแก้ไขเพื่อให้ศิษย์การบินมีเครื่องบินในการฝึกจนสำเร็จหลักสูตร ขณะอาจารย์สื่อจิตกับจนสามารถชี้ได้ว่าเครื่องบินลำใดชำรุดและอธิบายสาเหตุได้ด้วยศัพท์ด้านการบินและรหัสภาษาเฉพาะกลุ่มนักบินอย่างคล่องแคล่ว ทั้งที่ในชีวิตจริงอาจารย์ไม่ได้ใช้ศัพท์เหล่านี้แต่ด้วยอำนาจของเจ้าพ่อเสือทำให้สามารถทำได้ เมื่อช่างเครื่องแก้ไขตามคำแนะนำดังกล่าวแล้ว เครื่องบินก็กลับมาใช้งานได้ตามปกติ (บวร นุ่นขาว, 18 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

เหตุการณ์ต่อมาเกิดขึ้นเมื่อโรงเรียนการบินจัดพิธีอำลาชีวิตราชการของอดีตผู้บัญชาทหารอากาศ ในพิธีจะมีการบินหมู่เป็นรูปหมายเลขรุ่นของท่าน ก่อนทำการบินมีฝนตกตลอดเวลาและสภาพอากาศปิดไม่เหมาะแก่การบิน ผู้บัญชาการโรงเรียนจึงจุดธูประลึกถึงท่านและให้ทหารอากาศผู้สื่อดวงจิตกับท่านได้ขอท่านช่วยให้สภาพอากาศเปิด ต่อมาฝนหยุดจนสามารถทำการบินได้ แต่เมื่อเครื่องบินพ้นพื้น ฝนตกกระหน่ำจนทั่วทั้งจังหวัด ขณะเดียวกันผู้สื่อดวงจิตกับท่านเกิดมีไข้และครั่นเนื้อครั่นตัว เมื่อกลับถึงที่พักรู้สึกได้ว่าท่านมาหาจึงขอบคุณที่ช่วยให้พิธีผ่านไปด้วยดี (นรินทร์ หงสกุล, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) เหตุการณ์ลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นในพิธีบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเสือประจำปีหนึ่ง ขณะทำพิธีมีลมกรรโชกแรง ฝนเริ่มตั้งเค้า ผู้ประกอบพิธีและทหารอากาศผู้สื่อดวงจิตกับท่านได้ขอไม่ให้ฝนตก ฝนก็ไม่ตกตามที่ขอ แต่หลังเสร็จพิธีฝนก็กระหน่ำลงมาเหมือนถูกกักเก็บไว้ในช่วงเวลาดังกล่าว (สันติภาพ เกสรศิลป์, 20 พฤศจิกายน 2560, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ในอดีตเกิดความสูญเสียบ่อยครั้งกับครูการบิน ข้าราชการ และอุปสรรคระหว่างฝึกบินของศิษย์การบิน เชื่อกันว่าอาเพศดังกล่าวเกิดจากเจ้าพ่อเสือไม่สถิตอยู่ที่ศาล จึงขอให้อาจารย์บวร นุ่นขาวประกอบพิธีเพื่อสื่อจิตกับท่านจนทราบว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากท่านสัมผัสได้ว่าคนส่วนใหญ่ขาดศรัทธาที่แท้จริงและทำสิ่งไม่เหมาะสม เมื่ออาจารย์ขึ้นนั่งบนเครื่องบินลำหนึ่งได้ทราบสาเหตุที่แท้จริงเกิดจากเครื่องบินลำนี้มีผู้หญิงโดยสารมาด้วยและบินผ่านศาลข้ามหัวท่าน ท่านจึงออกจากศาลไปปฏิบัติธรรมกลางป่าลึก หลังทราบสาเหตุได้ทำพิธีบวงสรวงและทำบุญศาลเพื่ออัญเชิญดวง

จิตของท่านกลับมาประทับที่ศาลดั้งเดิม หลังจากนั้นเหตุการณ์ก็กลับมาปกติ (นรินทร์ หงสกุล, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

2. เจ้าพ่อเสือผู้สร้างขวัญกำลังใจในการบิน ในช่วงหนึ่งเกิดอุบัติเหตุกับการฝึกบินบ่อยครั้ง เนื่องจากความรุนแรงและทิศทางของลมในบริเวณหัวสนามบินทำให้เครื่องบินลงจอดได้ยาก จึงประกอบพิธีบวงสรวงเพื่ออัญเชิญดวงจิตของเจ้าพ่อเสือมายังจุดที่พบปัญหา อาจารย์บวรผู้สามารถสื่อกับดวงจิตของท่านบอกว่าท่านแนะนำให้ทำพิธีบวงสรวงเครื่องบินและนำรูปปั้นเสือซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนตัวท่านตั้งไว้ที่มุมทั้งสี่ทิศของโรงเรียนการบิน เพื่อลดความรุนแรงและความเร็วของลมในพื้นที่การฝึกบิน หลังจากนั้นก็สามารถนำเครื่องบินลงจอดได้อย่างราบรื่น (บวร นุ่นขาว, 18 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

นอกจากความเชื่อว่าเจ้าพ่อเสือลดบันดาลให้การกิจส่วนรวมสำเร็จได้ยังเชื่อกันว่าสามารถช่วยให้ทหารอากาศในฐานะปัจเจกบุคคลสมหวังในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการบनบานในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านในชีวิตทหารอากาศ เช่น จากนักเรียนเป็นนายทหาร จากชั้นทหารประทวนเป็นชั้นสัญญาบัตร จากผู้นำหน่วยเป็นผู้นำระดับสูงขึ้น เรื่องที่พบว่าบนบานแล้วสำเร็จมากคือ การงาน การฝึกศึกษา ชื่อเสียง และขอลูก โดยเฉพาะขอให้ก้าวหน้าในชีวิตราชการ เช่น การสอบเลื่อนชั้นจากชั้นประทวนเป็นชั้นสัญญาบัตร การเลื่อนตำแหน่ง การย้ายสังกัด และขอให้ทำการบินอย่างปลอดภัย สภาพอากาศปลอดภัยไปรงตลอดเที่ยวบิน หลังจากบนบานถ้าเที่ยวบินใดมีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิก หลายคนเชื่อว่าเจ้าพ่อเสือเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นเพื่อเตือนไม่ให้ได้รับอันตรายรวมทั้งขอให้สร้างชื่อเสียงให้หน่วยงานได้สำเร็จ เช่น การแข่งกีฬาภายในกองทัพอากาศ นักกีฬาของโรงเรียนการบินจะขอให้ได้รางวัลจากการแข่งขันแล้วก็สมหวังทุกปี โดยบนบานว่าถ้าได้เหรียญทองจะวิ่งถวายท่าน 50 รอบ ได้เหรียญเงินจะวิ่ง 30 รอบ และได้เหรียญทองแดงจะวิ่ง 20 รอบ ตลอดจนขอให้มีลูก โดยเฉพาะเพศชาย และผู้ขอที่ตั้งครรภ์ภายในเดือนนั้น เมื่อผู้บนบานสมหวังในสิ่งที่ขอจะนำสิ่งของและอาหารมาถวาย อาทิ รูปปั้นเสือ พวงมาลัยเจ็ดสีเจ็ดศอก หมากพลู ผลไม้ ไข่ต้มสุก งดเนื้อสัตว์เพราะท่านเป็นเทพชั้นสูง (นรินทร์ หงสกุล, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

สำหรับศิษย์การบินมีธรรมเนียมว่าในทุกเช้าวันหยุดก่อนเดินจากตลาดกลับที่พักจะนำพวงมาลัยดอกดาวเรืองที่ซื้อมาไหว้เจ้าพ่อเสือ เพื่อขอให้คุ้มครองและบินด้วยความปลอดภัย สามารถผ่านการตรวจสอบมาตรฐานการบิน และเรียนจบเป็นนักบินตามที่ตั้งใจ เมื่อเรียนจบหลักสูตร ก่อนจะแยกย้ายไปประจำกองบินต่าง ๆ ก็มากราบลาเจ้าพ่อเสือและขอให้ได้ประจำกองบินที่หวังไว้ จะเห็นได้แม้วิชาด้านการบินเป็นความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่อ้างอิงด้วยหลักการและเหตุผลแต่ยังไม่สามารถเติมเต็มช่องว่างทางความรู้สึกของนักบินที่ต้องการความมั่นคงทางใจและขวัญกำลังใจ การปฏิบัติบูชาและความเชื่อในอำนาจของเจ้าพ่อเสือจึงช่วยตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ” เป็นแบบเรื่อง “อารักษ์ผู้ดลบันดาล” และมีโครงเรื่องหลักดังนี้

- A เกิดอุปสรรคที่ไม่สามารถแก้ไขหรือต้องการในสิ่งเหนือที่เกินกว่าความสามารถ
- C มีผู้ช่วยให้ผ่านพ้นอุปสรรคและสมหวังในสิ่งที่ต้องการ
- B ผู้ให้การช่วยเหลือได้รับยกย่องเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหน่วยงาน

อนุภาคที่สำคัญ คือ อนุภาคเสือในตำนาน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ B 19.10 Mythical tiger และอนุภาคฝนไม่ตกจุดที่เจ้าพ่อต้องการ ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลคือ D 1841.4.4 Rain or snow avoids certain places according to the desire of a saint or monk และอนุภาคทำให้ฝนหยุดตก ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ H 1049.4 Task: stopping the rain

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องเล่านี้แพร่หลายในกลุ่มทหารอากาศในโรงเรียนการบิน และทหารอากาศที่เคยใช้ชีวิตในโรงเรียนการบิน รวมทั้งทหารอากาศในหน่วยอื่นที่ศรัทธาเจ้าพ่อเสือ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งที่น่าสนใจคือผู้รับรู้เรื่องเล่าและความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสืออาจไม่ใช่ผู้ศรัทธาเจ้าพ่อเสือทุกคน แต่ผู้บอกเล่าและสืบทอดกระทั่งเรื่องเล่าดังกล่าวแพร่หลายสู่ทหารอากาศกลุ่มอื่น ๆ คือผู้ที่ศรัทธาเจ้าพ่อเสือ ส่วนบทบาทหน้าที่สำคัญต่อทหารอากาศคือการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและเพิ่มความเชื่อมั่นในการฝึกปฏิบัติที่มีความเสี่ยงภัยสูง รวมทั้งเติมเต็มความต้องการในใจของปัจเจกบุคคล

แบบเรื่องหลักของเรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่าง

เรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างเป็นแบบเรื่อง “ผู้ประพฤติดีและมีสำนึกในหน้าที่” มีโครงเรื่องหลักดังนี้

- A เกิดอุปสรรคหรือปัญหาที่แก้ไขไม่ได้
- B มีผู้ช่วยเหลือหรือต่อสู้เองด้วยพลังใจอันยิ่งใหญ่
- C อุปสรรคคลี่คลายหรือสิ่งที่ตั้งใจไว้สำเร็จ
- D ผู้ช่วยเหลือและผู้ได้รับชัยชนะได้รับยกย่องเป็นแบบอย่าง

อนุภาคสำคัญที่พบร่วมกันคือ อนุภาคบุคคลที่เป็นแบบอย่างของความเสียสละกล้าหาญและมุ่งมั่นไม่ย่อท้อซึ่งทำให้เห็นบทบาทของเรื่องเล่ากลุ่มนี้อย่างชัดเจนในการสร้างสำนึกสำหรับผู้มีหน้าที่เสี่ยงภัยและปกป้องสถาบันสำคัญของประเทศชาติ

2.2.4.2 เรื่องเล่าลึกลับจากประสบการณ์ของบุคคล

เป็นเรื่องเล่าลึกลับที่มาจากประสบการณ์ทั้งของทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศ เรื่องลักษณะนี้ยังเป็น “เรื่องเล่าสมัยใหม่” ที่มักพบในสังคมปัจจุบันซึ่งอาจไม่ได้มีส่วนช่วยในการปลูกฝังหรือประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยแต่มีบทบาทต่อจิตใจของทหารอากาศในฐานะปัจเจกบุคคล และเรื่องเล่ากลุ่มนี้ยังเป็นเครื่องชี้วัดความเป็น “คนใน” กลุ่มทหารอากาศซึ่งมีด้วยกัน 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องในห้องชมรมดนตรี เรื่องเงาในห้องนอนและวิญญาณหลังตึก เรื่องรอยไหม้ในจุฬา เรื่องเงาบนเบาะหลัง เรื่องเสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ เรื่องเงาลึกลับ และเรื่องในที่พักศึกษการบิน เรื่องเหล่านี้เป็นประสบการณ์ของนักเรียนและทหารของกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับเรื่องราวในอดีตหรือความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่และบุคคลซึ่งได้รับการบอกเล่าสืบทอดต่อกันมา ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อเรื่อง แบบเรื่องและอนุภาค ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่ โดยเรียงลำดับตามความแพร่หลายของเรื่องเล่าได้ดังนี้

(1) เรื่องในห้องชมรมดนตรี

เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นในห้องชมรมดนตรีซึ่งอยู่บนชั้นสองของอาคารรณนภากาศ อาคารหลังนี้ตั้งอยู่ถัดจากสโมสรนักเรียนและใกล้กับหอพระพุทธรูปมหารุณนภากาศลพพิทักษ์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำโรงเรียนนายเรืออากาศ ทั้งสองชมรมมีนักเรียนนายเรืออากาศหลายคนเป็นสมาชิกโดยเฉพาะชมรมดนตรีไทยมีสมาชิกชมรมมากที่สุดรองจากชมรมกีฬา และเป็นชมรมที่มีกิจกรรมและงานพิธีที่ต้องเข้าร่วมจำนวนมาก จึงต้องใช้เวลาฝึกซ้อมหลังเลิกเรียนและฝึกทหารแล้วเสร็จ ตั้งแต่ 1800 เป็นต้นไป เรื่องเล่าของชมรมดนตรีจึงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงกลางคืน สถานที่เกิดเหตุการณ์ไม่เฉพาะในห้องชมรมรวมถึงบริเวณโดยรอบของอาคารที่ตั้งชมรมด้วย และมักพบสิ่งลึกลับขณะสมาชิกอยู่เพียงลำพัง ผู้วิจัยพบว่าผู้เล่าเรื่องนอกจากสมาชิกชมรมดนตรีแล้ว นักเรียนคนอื่นที่รู้เรื่องเล่านี้ก็ทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดเช่นกัน “เรื่องในห้องชมรมดนตรี” ดังกล่าวนอกจากเล่าเหตุการณ์ลึกลับที่เกิดขึ้นแล้วยังให้คำอธิบายด้วยว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และตีความสาเหตุที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะสมาชิกแสดงพฤติกรรมไม่เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงได้รับการลงโทษ

เนื้อความ

ในห้องชมรมดนตรีสากลมีเครื่องดนตรีที่มีผ้าสีแดงผูกไว้โดยไม่ทราบที่มา มีความเชื่อหนึ่งกล่าวว่าผ้าแดงจะช่วยให้เล่นดนตรีไม่เพี้ยน สามารถจำโน้ตเพลงได้ ขณะเดียวกันเครื่องดนตรีชิ้นดังกล่าวก็สร้างความหวั่นกลัวแก่สมาชิกชมรมจนไม่กล้าอยู่ในห้องลำพัง ฟังห้องดนตรีไทยมีเรื่องเล่าว่าในอดีตมีนักเรียนเข้าเวรเฝ้าเครื่องดนตรีช่วงกลางคืน ขณะหลับได้ยินเสียงเหมือนมีคนเล่นเครื่องดนตรีแล้วหยุดแล้วดังขึ้นอีกครั้ง เมื่อลืมตามองก็ไม่พบใคร บางครั้งมีนักเรียนคนอื่นมานอนในห้องชมรมโดยไม่รู้ตัวหันเท้าไปทางเศียรของพ่อปู่ที่สมาชิกชมรมนับถือ เมื่อเคลิ้มหลับก็รู้สึกเหมือนมีคนเตะจนตกจากที่นอนแต่มองหากก็ไม่พบใคร รุ่นพี่ชมรมเชื่อว่าพ่อปู่ตกเตือนไม่ให้ผู้เข้าเวรเดินเลื้อยต่อหน้าที่เฝ้าเครื่องดนตรีและทำโทษผู้ลบหลู่โดยชี้เท้ามาทางเศียรของพ่อปู่ จากนั้นมารุ่นพี่ห้ามอนหันเท้าไปทางเศียรของพ่อปู่ จนเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อมาถึงปัจจุบันแม้ไม่มีเวรเฝ้าเครื่องดนตรี (กษิติศ พุทธศาสตร์, 5 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์) จากทั้งสองเหตุการณ์ นอกจากความเชื่อเรื่องพ่อปู่ยังพบความเชื่อเรื่องวิญญาณประจำที่ตั้งซึ่งเป็นผู้หญิง ในบางคืนการซ้อมดนตรีเลิกดึก หลังออกจากห้องและเดินลงปาด้านข้างอาคารซึ่งเป็นลานจอดรถแล้วมองขึ้นไปบนดาดฟ้าของอาคารจะเห็นผู้หญิงกำลังรำไทย เชื่อกันว่าเป็นวิญญาณที่อยู่หลังหอพระ หลังจากนั้นถ้าเลิกซ้อมช้า จะไม่มีใครเดินกลับตึกนอนก่อน ต้องรอกลับพร้อมกัน

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “พบเหตุการณ์ประหลาดในสถานที่ที่เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่” แบบเรื่องนี้มีหลายอนุภาคที่สำคัญเนื่องจากในเรื่องเล่ามีหลายเหตุการณ์ย่อยซึ่งต่างก็สัมพันธ์กับสถานที่และสิ่งที่มีชื่อของชมรม ได้แก่ อนุภาคผ้าแดงนำโชค ผู้วิจัยพบว่าในวัฒนธรรมสากลมีอนุภาคเกี่ยวกับสีแดงช่วยป้องกันสิ่งไม่ดีอย่างปีศาจ คือ D 1385.26 Red color protects against demons และอนุภาคสิ่งลึกลับรบกวนคนนอนหลับ ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 279.3 Ghost disturbs sleeping person รวมทั้งอนุภาคคนถูกเตะตกจากที่นอนเพราะลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ C 996 Person fall because of broken tabu และอนุภาค C 982 Person beaten by whips for breaking tabu

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องเล่านี้แพร่หลายในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ โดยเฉพาะสมาชิกชมรมดนตรีซึ่งมีจำนวนมาก และยังพบเรื่องเล่าสำนวนอื่นที่มีโครงเรื่องเดียวกันแต่มีรายละเอียดน้อยกว่า ผู้วิจัยจึงเลือกเรื่องเล่าสำนวนที่มีเนื้อเรื่องสมบูรณ์ที่สุด ส่วนบทบาทของเรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” ที่มีต่อนักเรียนนายเรืออากาศคือบทบาทในการสั่งสอนการปฏิบัติที่เหมาะสมและเป็นกลไกในการคุมความประพฤตินอกจากกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ขณะเดียวกันยังมีบทบาทในการสร้าง

ความทรงจำร่วมในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ การรับรู้ ถ่ายทอดระหว่างสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มเดียวกัน

(2) เรื่องเงาในห้องนอนและวิญญาณหลังตึก

เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นที่ตึกนอน 1 และตึกนอน 5 ตึกนอนของนักเรียนนายเรืออากาศ ตึกนอน 1 เป็นของนักเรียนชั้นปีที่ 1 ผู้อาศัยในตึกนี้คือนักเรียนชั้นปีที่ 1 และนักเรียนบังคับบัญชาของนักเรียนชั้นปีที่ 1 ซึ่งเรียกโดยย่อว่า “คอมแมนด์ฟัน 1” ตึกดังกล่าวมีความเก่าแก่มากที่สุดในบรรดาตึกนอนทั้งหมด ในอดีตมีเรื่องเล่ากันในหมู่นักเรียนหลายเรื่องแต่ต่อมาได้มีการทำบุญบ่อยครั้งจึงไม่ค่อยมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ส่วนตึกนอน 5 เป็นของนักเรียนชั้นอาวุโส ตั้งอยู่ด้านในสุด เรื่องเล่าลึกลับที่ตึกนอนของนักเรียนมีการเล่าปากต่อปากโดยผู้เล่าคือรุ่นพี่ ถ่ายทอดให้รุ่นน้องโดยเฉพาะนักเรียนที่พักในตึกที่มีเรื่องเล่า

เนื้อความ

เรื่องนี้เล่าโดยคอมแมนด์ผู้พบเหตุการณ์ มีเนื้อความว่าในคืนหนึ่งขณะนอนหลับกลับรู้สึกตัวเหมือนมีใครมองมาจากปลายเตียง เมื่อลืมตาก็พบเงาคลายผู้หญิงผมยาวสวมชุดขาวยืนอยู่ปลายเตียง เมื่อตั้งสติได้ก็สวดมนต์แผ่เมตตาจนหายและนอนคลุมโปงจนรุ่งเช้า เมื่อก่อนเคยมีคอมแมนด์รุ่นพี่พบเหตุการณ์เดียวกันแต่ไม่ได้แผ่เมตตาและจ้องมองจนร่างนั้นหายไป ในคืนนั้นรุ่นพี่จึงพบเหตุการณ์เดิมจนถึงเช้า อย่างไรก็ตามดังกล่าวยังไม่ได้มาลบอกแต่ต้องการปรากฏตัวให้เห็น หลังจากคืนนั้นมีคอมแมนด์หลายคนพบเหตุการณ์ประหลาดหลายรูปแบบ เช่น ได้ยินเสียงร้อง เห็นเงาดำเคลื่อนผ่าน แต่คอมแมนด์บางคนก็ไม่เคยพบ (ปกรณ์ สิริจันโท, 6 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์) และมีนักเรียนหลายคนเห็นเงาผู้หญิงบนดาดฟ้าช่วงกลางตึกแต่ไม่มั่นใจว่าใช่เงาเดียวกับในห้องนอนหรือไม่เงาที่พบบนดาดฟ้าเป็นเงามีคัลยาร่างคนเคลื่อนผ่านไปมา นักเรียนที่นอนตึกนี้ยังเคยเห็นเด็กผมจุกกระโดดไปมาบนคานบริเวณโถงกลางตึก ต่อมาไม่นานก็มีการทำบุญตึก จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าตึก 1 เป็นตึกนอนที่เก่าแก่ที่สุดและมีการทำบุญตึกบ่อยครั้ง

ตึกนอน 5 ของนายเรืออากาศเป็นตึกนอนของนักเรียนรุ่นพี่ชั้นอาวุโส ตั้งอยู่ด้านในสุดจึงค่อนข้างเงียบโดยเฉพาะช่วงกลางคืน มีเรื่องเล่าว่ามีคนได้ยินเสียงร้องให้ดังออกมาจากห้องชมรมดาบและด้านหน้าอาคารในช่วงกลางคืน เชื่อกันว่าเป็นวิญญาณดั้งเดิมที่ยังวนเวียนไม่ไปเกิดหรืออาจเป็นวิญญาณนักเรียนนายเรืออากาศที่ยังผูกพันกับห้องชมรม สาเหตุที่ร้องไห้เพราะเจ้าที่ไม่ให้ขึ้นตึก หลังจากนั้นจึงมีการทำบุญกองพันและอัญเชิญไปด้านหลังตึก ต่อมาในปี 2561 ได้เปลี่ยนที่เก็บอุปกรณ์ของชมรมด้วยเหตุผลด้านสถานที่และอาจมีสาเหตุจากความเชื่อดังกล่าว เรื่องเล่าของตึกนอน 5 ค่อนข้างจำกัดการรับรู้เฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “พบสิ่งลึกลับที่ผูกพันกับสถานที่และบุคคล” อนุภาคสำคัญของแบบเรื่องนี้ ได้แก่ อนุภาควิญญาน คือ 1) อนุภาควิญญานผู้หญิงประจำที่ตั้งโรงเรียน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 706 Abode of unborn souls และ 2) อนุภาควิญญานผู้หญิงชดขาว ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 422.4.4 (a) Female revenant in white clothing และอนุภาครบกวนคนนอนหลับ คือ 1) อนุภาควิญญานรบกวนขณะคนนอนหลับ ซึ่งเป็นอนุภาคเดียวกับอนุภาคสากล คือ E 279.3 Ghost disturbs sleeping person และอนุภาควิญญานปรากฏที่ปลายเตียง ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลแต่ต่างกันที่ท่าทางของสิ่งลึกลับ อนุภาคดังกล่าวคือ E 338.1 (fae) Ghost sits on foot of bed

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องเล่านี้แพร่หลายในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศเนื่องจากเป็นตีกนอนของนักเรียนและนักเรียนทุกคนเคยพักในตึกดังกล่าว สังเกตได้จากจำนวนอนุภาคที่มีมากเนื่องจากเรื่องเล่ามีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้นตามประสบการณ์ของผู้พบเหตุการณ์ลึกลับแต่ละคน เรื่องเล่าของตีกนอนจึงมีบทบาทให้การอบรมโดยอ้อมนอกจากใช้ระเบียบบังคับเนื่องจากบริเวณที่มีเรื่องลึกลับไม่ใช่สถานที่ควรไปในยามวิกาล และสอน “คอมแมนด์ฟัน 1” ซึ่งมีหน้าที่ดูแลนักเรียนนายเรืออากาศใหม่โดยตรงให้มีสติและตระหนักเสมอถึงความรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของรุ่นน้อง นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาความเครียดจากการฝึกและการเรียนเมื่อเล่าสู่กันฟังในหมู่รุ่นพี่กับรุ่นน้อง โดยเฉพาะรุ่นน้องที่พักในตึกดังกล่าว

(3) เรื่องรอยไหม้ในजूฑา

เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นในजूฑาธรรมสธณ์ ซึ่งมีชื่อเรียกโดยย่อว่า “जूฑา” เป็นอาคารกระจงสำหรับสวดมนต์นั่งสมาธิในวันสำคัญทางศาสนาและจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับตีกนอนของนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นเขตหวงห้ามสำหรับบุคคลภายนอก ด้านข้างมีสระน้ำและต้นไม้ใหญ่ ไม่ค่อยมีใครผ่านไปมานัก และหากไม่มีธุระก็ไม่ค่อยมีใครเข้าด้านในเพียงลำพัง ผู้เล่าเรื่องนี้คือนักเรียนนายเรืออากาศและเรื่องเล่าดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศส่วนใหญ่มาก ถ้าต้องทำกิจกรรมในช่วงกลางคืนก็มักไปพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การสวดมนต์เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาของกลุ่มนักเรียนที่มีหน้าที่เข้าเวรในช่วงวันหยุด และการนั่งสมาธิของสมาชิกชมรมพุทธศาสน์

เนื้อความ

มีเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาว่าสิบปีว่าเคยมีเหตุการณ์ลึกลับเกิดขึ้นกับนักเรียนที่นั่งสมาธิใน “जूฑา” ช่วงพลบค่ำ มักจะได้ยินเสียงคล้ายคนกำลังเดินหรือของตกหรือได้กลิ่นใหม่จนนั่งต่อไปไม่ได้

เคยมีคนพยายามทำสมาธิและไม่สนใจแต่สุดท้ายก็ทนไม่ได้ต้องออกมา จนมีหลายคนสังเกตเห็นรอยไหม้บนพรหมทั้งที่ไม่มีไฟไหม้ เมื่อมีคนพบเหตุการณ์เดียวกันหลายครั้งจนเป็นที่เล่ากันในหมู่นักเรียน จึงไม่มีใครอยากเดินผ่านในตอนกลางคืน นักเรียนที่เข้าเวรพลักตึกที่ตึกตรงข้ามจุฬามักเลี้ยงไม่มองด้านใด และผู้ช่วยนายทหารเวรนักเรียนจะปั่นจักรยานตรวจเวรยามผ่าน “จุฬา” อย่างรวดเร็ว ต่อมา รุ่งพีได้เล่าให้ฟังว่าเมื่อก่อนมีช่างถูกไฟช็อตจนถึงแก่ชีวิตบริเวณที่พบรอยไหม้ จึงน่าจะเป็นสาเหตุของเหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้น สิ่งลึกลับดังกล่าวไม่ได้ต้องการทำอันตรายแค่มาทักทายเท่านั้น (ฐเดช ชัชฎาอัครกุล, 10 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) แม้ปัจจุบันไม่มีรอยไหม้ดังกล่าวและผู้ประสบเหตุการณ์จบการศึกษาแล้วแต่เรื่องนี้ยังได้รับการเล่าแก่นักเรียนใหม่และการทำกิจกรรมใน “จุฬา” มักเข้าร่วมกันเป็นหมู่คณะเช่นเดิม

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “พบเหตุการณ์ประหลาดในสถานที่ที่เคยเกิดอุบัติเหตุ” อนุภาคสำคัญของแบบเรื่องนี้ ได้แก่ อนุภาควิญญานในสถานที่ที่เคยเกิดอุบัติเหตุร้ายแรง ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 275 Ghost haunts place of great accident or misfortune และอนุภาควิญญานของช่างไฟซึ่งยังคงอยู่ที่จุฬาซึ่งเป็นสถานที่สุดท้ายขณะยังมีชีวิตยังสอดคล้องกับอนุภาคสากล คือ E706 Abode of unborn souls

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

ผู้วิจัยพบว่าเรื่องเล่านี้แพร่หลายทั้งในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ รุ่งพีจะเล่าให้ฟังตั้งแต่เป็นนักเรียนใหม่ในประเพณีเปลี่ยนผ่านสถานภาพเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เนื่องจากบริเวณโดยรอบของ “จุฬา” เป็นพื้นที่ในการทดสอบนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ เรื่องเล่านี้จึงเป็นบททดสอบกำลังใจที่ทำให้นักเรียนใหม่เกิดความกลัวเพื่อสอนการเผชิญหน้าและเอาชนะความกลัวในใจ

(4) เรื่องเงาบนเบาะหลัง

เรื่องเล่านี้เกี่ยวกับเบาะหลังของจักรยานผู้ช่วยนายทหารเวรนักเรียนซึ่งเรียกโดยย่อว่า “ผู้ช่วย น.เวร” เป็นนักเรียนที่มีอาวุโสรองจากรุ่นพี่อาวุโสสูงสุด มีหน้าที่ช่วยนายทหารเวรนักเรียนซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่มีอาวุโสสูงสุด ควบคุมดูแลความเรียบร้อยของการเข้ายามและการปฏิบัติตนของนักเรียนนายเรืออากาศ ในตอนกลางคืน “ผู้ช่วย น.เวร” จะขี่จักรยานตรวจยามแต่ละจุด เรื่องเล่านี้เกี่ยวกับเบาะหลังของจักรยานคันดังกล่าวซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศเรื่องความผูกพันระหว่างรุ่นพี่-รุ่นน้องและสถาบัน และผู้เล่าเรื่องคือนักเรียนนายเรืออากาศที่เคยฟังเรื่องนี้จากรุ่นพี่ที่รับรู้เรื่องเล่านี้

เนื้อความ

เรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าอธิบายเหตุที่จักรยานของ “ผู้ช่วย น.เวร” ไม่มีเบาะด้านหลัง เนื่องจากกลางดึกคืนหนึ่งขณะ “ผู้ช่วย น.เวร” ซึ่งจักรยานตรวจความเรียบร้อยของการเข้าเวรยาม นักเรียนที่เข้าเวรเห็นเหมือนคนนั่งซ้อนท้ายรุ่นพี่ แต่มองเห็นไม่ชัดว่าเป็นใครเพราะความมืดและมองจากระยะไกล จึงไม่ติดใจสงสัยเพราะคิดว่าเป็นรุ่นพี่ชั้นปีเดียวกัน เช้าวันรุ่งขึ้นเมื่อได้พูดคุยจึงรู้ว่าเมื่อคืนไม่มีใครซ้อนท้ายจักรยานของรุ่นพี่คนดังกล่าว แต่รุ่นน้องที่เข้าเวรหลายคนต่างยืนยันว่ามีคนซ้อนท้ายจริง ต่อมาเกิดเหตุการณ์ขึ้นอีกและเห็นชัดเจนว่าคนที่นั่งเบาะหลังจักรยาน “ผู้ช่วย น.เวร” คือนักเรียนรุ่นพี่เป็นนักบินและประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตในหน้าที่ เชื่อกันว่ารุ่นพี่ยังผูกพันกับโรงเรียนและหน้าที่เวรยามจึงมาปรากฏให้เห็น หลังจากนั้นจักรยานของนายทหารเวรก็ถูกถอดเบาะด้านหลังออก แม้ปัจจุบันจักรยานของนายทหารเวรนักเรียนมีเบาะหลังแต่เรื่องเล่านี้ยังเป็นที่ยอมรับของทหารอากาศในโรงเรียน อย่างไรก็ตามจักรยานบางคันของนักเรียนอาวุโสก็ไม่มีเบาะหลัง อาจเพราะอิทธิพลของเรื่องเล่านี้ที่แพร่หลายในหมู่ศิษย์เก่านายเรืออากาศและนักเรียนที่มีอาวุโสสูง (ฐเดช ชัชญาอักรกุล, 10 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์)

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “พบสิ่งลึกลับที่ยังผูกพันกับหน้าที่และสถานที่ให้กำเนิด” อนุภาคสำคัญของแบบเรื่องนี้ คือ อนุภาคสถานที่ที่วิญญาณมีความผูกพัน จะเห็นได้ว่าในมุมมองของนักเรียนโรงเรียนนายเรืออากาศไม่ใช่เพียงสถานศึกษาแต่เป็นบ้านและผู้ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศ จิตวิญญาณจึงกลับมายังถิ่นที่รัก อนุภาคดังกล่าวคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 706 Abode of unborn souls รวมทั้งอนุภาค E 339.1 Non-Malevolent ghost haunts spot of former activity or spot for which he has some affection นอกจากนั้นยังมีอนุภาคที่น่าสนใจ คือ อนุภาควิญญาณซ้อนท้ายจักรยาน ซึ่งผู้วิจัยไม่พบอนุภาคสากลที่คล้ายกัน พบเพียงอนุภาควิญญาณชียานพาหนะแต่ไม่ระบุชนิดของพาหนะ คืออนุภาค E 422.1.1.3.2* Ghost rides in vehicle

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

แม้เหตุการณ์ในเรื่องเล่าเกิดขึ้นก่อนช่วงเวลาเก็บข้อมูลของผู้วิจัยแต่ก็ยังเป็นที่รับรู้ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องเล่าเป็นแบบปากต่อปากเหมือนในสังคมประเพณีที่เรื่องเล่าได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นธรรมชาติด้วยการเล่าสู่กันฟังแต่ไม่พบการบันทึกเพื่อถ่ายทอดโดยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ เนื่องจากเป็นเรื่องเล่าเฉพาะกลุ่มและเรื่องเล่าของสถานที่ในที่พักของนักเรียนซึ่งเป็นเขตหวงห้าม เรื่องเล่านี้จึงมีบทบาทในการให้คำอธิบายว่าเหตุใดปัจจุบันจักรยานของนายทหารเวรจึงไม่มีที่นั่งด้านหลัง และเป็นวิธีควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเวรยามโดยอ้อมให้เตรียมพร้อมรับทุกสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

(5) เรื่องเสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ

เรื่องเล่าลึกลับนี้เกี่ยวกับความผูกพันของทหารอากาศที่มีต่อหน้าที่และสถานที่ทำงาน เหตุการณ์ในเรื่องเล่าสืบเนื่องมาจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับทหารอากาศคนดังกล่าว สถานที่ในเรื่องเล่าคืออาคารของการศึกษา ต่างจากเรื่องเล่าที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่งเกิดขึ้นบริเวณกรมนักเรียน แม้เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นก่อนมานานก่อนการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยแต่ทหารอากาศในกองการศึกษายังทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดให้ผู้ทหารอากาศผู้มาใหม่

เนื้อความ

เรื่องเล่านี้มีที่มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอาคารของกองการศึกษาซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่งของโรงเรียน คนละด้านกับตึกนอนของนักเรียนในบริเวณกรมนักเรียน ในช่วงพลบค่ำของวันหนึ่ง มีคนนั่งทำงานเพียงลำพังในห้องบนชั้นสองและได้ยินเสียงเครื่องพิมพ์ดีดดังมาจากห้องบริเวณโถงกลางถัดจากบันได จึงเดินไปดูเพราะคิดว่าเวลานี้ไม่น่าจะมีใครอยู่ เมื่อเดินไปถึงเสียงดังกล่าวก็เงียบลง ในห้องก็ปิดไฟมืดและไม่มีใครเลย พอหันหลังเดินกลับเสียงพิมพ์ดีดก็ดังขึ้นอีกครั้งจากโต๊ะทำงานของทหารอากาศที่เพิ่งเสียชีวิตในบ้านพักซึ่งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน หลังจากนั้นยังมีเหตุการณ์คล้ายกันเกิดขึ้น โดยเฉพาะช่วงใกล้ค่ำ บางครั้งก็เห็นเงาที่โต๊ะทำงาน ได้ยินเสียงคนเดินและเสียงกุญแจพวงใหญ่กระทบกัน เหมือนตอนที่ทหารอากาศคนดังกล่าวยังมีชีวิต มักจะเกี่ยวพวงกุญแจไว้ที่เอวเมื่อเดินจะได้ยินเสียงกุญแจกระทบกัน จึงไม่ค่อยมีใครอยู่บนเตียงบนตึก ยิ่งหลังเลิกงานยิ่งไม่มีใครอยู่บนตึก หลายคนเชื่อว่าวิญญาณยังเป็นหน่วยงานและผูกพันกับที่ทำงานจึงเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ (รชยา ศรีเกษม, 24 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์)

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “สิ่งลึกลับที่ยังผูกพันกับหน้าที่และที่ทำงาน” จากชื่อเรื่องทำให้เห็นอนุภาคสำคัญคือ อนุภาคเสียงพิมพ์ดีด และอนุภาคเสียงพวงกุญแจ ซึ่งไม่พบอนุภาคสากลที่คล้ายกัน นอกจากนั้นอนุภาควิญญาณปรากฏในสถานที่ที่มีความรักและผูกพัน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 339.1 Non-Malevolent ghost haunts spot of former activity or spot for which he has some affection และอนุภาค E 706 Abode of unborn soul รวมทั้งอนุภาควิญญาณหลอนประจำอาคาร ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 280 Ghosts haunt buildings

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

แม้เรื่องเล่านี้ได้รับการเล่าต่อกันมานานแต่ก็ยังแพร่หลายในกลุ่มทหารอากาศของกองการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรจำนวนมาก รวมถึงทหารอากาศใหม่ที่รับราชการในหน่วยดังกล่าว และพบการแตกเรื่องเป็นสำนวนใหม่ซึ่งรับรู้ร่วมกันว่าเป็นเรื่องเดียวกัน โดยยังคงโครงเรื่องเดิมแต่เปลี่ยนรายละเอียดบางอย่าง ตัวอย่างเช่น เปลี่ยนสถานที่จากในห้องเป็นบริเวณใต้บันได การ

รับรู้จากได้ยินเสียงเป็นมองเห็นเงา ส่วนบทบาทหน้าที่สำคัญต่อทหารอากาศคือการสร้างสำนึกความรับผิดชอบในหน้าที่ ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติของทหารอากาศที่ไม่มีหน้าที่เวรยามไม่ให้ค้างคืนหรืออยู่ในสถานที่ราชการยามวิกาล นอกจากนี้การรับรู้เรื่องเล่าเดียวกันช่วยสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับพื้นที่และบุคคลซึ่งมีเพียงกลุ่มทหารอากาศในหน่วยเดียวกันที่รับรู้และเข้าใจ

(6) เรื่องเงาถึกลับ

เรื่องนี้เกิดขึ้นกับนักเรียนนายเรืออากาศที่เข้ายามบริเวณอาคารทรงงานซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของกองการศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช อาคารดังกล่าวเป็นอาคารทรงงานหลังใหม่ที่สร้างขึ้นทางทิศตะวันตก ถัดจากอาคารเคมีซึ่งแต่เดิมเป็นห้องทรงงานของทุลกระหม่อมอาจารย์พลอากาศเอกหญิงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระอิสริยยศในขณะนั้น อาคารทรงงานหลังใหม่นี้โรงเรียนนายเรืออากาศได้น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเนื่องในโอกาสครบรอบวันสถาปนา 50 ปี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2546 เพื่อเป็นที่ประทับทรงงานเมื่อเสด็จมาทรงบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนนายเรืออากาศ (โรงเรียนนายเรืออากาศ, 2546: 29) ในปัจจุบันพระองค์ทรงมีพระภารกิจเพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศในตำแหน่งองค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ อาคารดังกล่าวจึงไม่ได้เปิดใช้งานแต่ก็ยังได้รับการดูแลและบูรณะอย่างดี

การเข้ายามเป็นหน้าที่หนึ่งของนักเรียนนายเรืออากาศเพื่อคุ้มครองดูแลสถานที่สำคัญ ปัจจุบันสถานที่ที่ต้องมียามรักษาการณ์คือตึกนอน 1 ตึกนอน 2 ตึกนอน 3 ตึกนอน 5 และตึกนอน 6 ซึ่งตึกนอนทั้งหมดตั้งอยู่ในบริเวณกรมนักเรียนนายเรืออากาศ และในอดีตเคยมีการเข้ายามที่ตึกเรียนและอาคารทรงงานด้วย ยามหนึ่งคนยืนเฝ้าประจำหนึ่งจุดพร้อมแต่งกายชุดฝึกและสะพายปืน ในช่วงกลางคืนตั้งแต่ 19.30 น. – 05.30 น. แบ่งออกเป็น 4 ผลัด แต่ผลัดเป็นเวลา 2 ชั่วโมง แต่ละคืนนักเรียนส่วนใหญ่จึงเข้ายามในบริเวณกรมนักเรียนแต่มีหนึ่งคนต้องเข้ายามที่อาคารทรงงานซึ่งอยู่ไกลออกไปอีกฝั่งหนึ่งของโรงเรียน และที่มาของเรื่องเล่าเงาถึกลับก็มาจากประสบการณ์ของยามที่เฝ้าหน้าอาคารทรงงานซึ่งเล่าต่อกันมามากกว่าสิบปีแม้ปัจจุบันไม่มีการเข้าเวรยามที่อาคารดังกล่าวแล้ว

เนื้อความ

เรื่องเล่านี้มีความว่านักเรียนที่เข้ายามหน้าอาคารทรงงานในช่วงระหว่างผลัดสามคือ 01.30-03.30 น. สังเกตเห็นเงาตะคุ่ม ๆ เคลื่อนไหวอยู่ด้านข้างอาคาร เมื่อหันไปมองก็หายไปทันทีและเป็นเช่นนี้หลายครั้ง ในตอนแรกนักเรียนคิดว่าเป็นโจรที่เข้าลอบเข้ามาเพื่อหวังทรัพย์สิน แต่เมื่อเดินสำรวจรอบอาคารก็ไม่พบความผิดปกติใด ในบางคืนยามผลัดดึกจะเห็นเงาคล้ายผู้หญิงผมยาวบริเวณมุมอาคารแล้วก็กลับหายไปหรือได้ยินเสียงผู้หญิงพร้อมกับเห็นเงามีดเคลื่อนที่ผ่านไป เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับยามผลัดดึกบ่อยครั้งจนเป็นที่รำลือ นักเรียนที่มีหน้าที่เข้ายามที่อาคารทรงงานจึงมักขอให้เพื่อนที่ยังไม่เคยเจอเรื่องถึกลับให้เข้ายามแทนและให้ค่าตอบแทนมากเป็นพิเศษเพื่อจูงใจ เมื่อ

สอบถามรุ่นพี่จึงทราบว่าเงาลึกลับนั้นเป็นวิญญาณดั้งเดิมในพื้นที่ก่อนโรงเรียนย้ายมายังที่ตั้งปัจจุบัน และเป็นวิญญาณฝ่ายดีที่คอยดูแลคุ้มครองสถานที่และทหารอากาศในโรงเรียนให้ปลอดภัย (สงวนนาม, 20 เมษายน 2559, สัมภาษณ์)

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องนี้เป็นแบบเรื่อง “สิ่งลึกลับที่คอยดูแลกลุ่มคนและสถานที่สำคัญ” อนุภาคสำคัญของแบบเรื่องนี้ ได้แก่ อนุภาควิญญาณที่เป็นผู้หญิง ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 425.1.1 Revenant as women และอนุภาคสถานที่ที่วิญญาณมีความผูกพัน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E706 Abode of unborn souls ผู้วิจัยเห็นว่าอนุภาคที่น่าสนใจอีกอนุภาคหนึ่งที่พบในเรื่องเล่าของทหารอากาศหลายเรื่อง คือ อนุภาคสิ่งลึกลับประจำสถานที่ ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 280 Ghost haunt buildings

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

แม้ปัจจุบันอาคารทรงงานจะไม่มีการเข้ายามแล้วเนื่องจากกฎระเบียบได้รับการปรับเปลี่ยน แต่เรื่องเล่าดังกล่าวยังได้รับสืบทอดโดยการบอกเล่าในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะนักเรียนรุ่นพี่อาวุโสที่เคยฟังเรื่องเล่าดังกล่าวจากรุ่นพี่ที่จบการศึกษาแล้วและเคยเข้ายามที่อาคารทรงงานรวมทั้งทหารอากาศในกองการศึกษา ส่วนนักเรียนรุ่นน้องจะได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่โดยมีเป้าหมายเพื่อ “หลอกรุ่นน้องต่อ” “ให้น้องเล่ากันเล่น ๆ” และ “ให้เล่าในเวลาว่างเพื่อคลายเครียด” (กษิติศ พุกษาสรร, 9 พฤษภาคม 2560, สัมภาษณ์) ในแง่หนึ่งเรื่องเล่าเกี่ยวกับสิ่งลึกลับจึงมีบทบาทในการคลายความเครียดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเปลี่ยนผ่านในชีวิตของนักเรียนนายเรืออากาศ และบทบาทในการเติมเต็มชีวิตภายใต้กฎระเบียบแบบแผนด้วยความตื่นเต้นที่น่าค้นหา และสร้างสายใยสืบทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องเหมือนที่รุ่นพี่เคยถูก “หลอกต่อ” มาก่อน

(7) เรื่องเล่าในที่พักศิษย์การบิน

เรื่องนี้เกิดขึ้นในห้องพักของศิษย์การบิน โรงเรียนการบินซึ่งในอดีตเคยเป็นสมรภูมिरบและเส้นทางเดินทัพไปทางสงครามเก้าทัพที่ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดกาญจนบุรี (นรินทร์ หงสกุล, 2560) และเคยเกิดอุบัติเหตุระหว่างฝึกบินทำให้เกิดความสูญเสีย จึงเป็นที่มาของเรื่องลึกลับที่เกิดขึ้น ผู้เล่าเรื่องคือศิษย์การบิน ผู้ฟังส่วนใหญ่คือศิษย์การบินร่วมรุ่น ส่วนใหญ่มักไม่เปิดเผยต่อคนภายนอกเท่าใด ผู้วิจัยพบว่าถึงแม้ทหารอากาศในโรงเรียนการบินทราบประวัติในอดีตของที่ตั้งมากกว่าทหารอากาศในโรงเรียนนายเรืออากาศแต่กลับมีเรื่องเล่าที่เปิดเผยได้จำนวนน้อยกว่า เนื่องจากอาจเกี่ยวข้องกับเรื่องการฝึกและยุทธโศภกรรมทางทหาร

เนื้อความ

เรื่องนี้เกิดขึ้นในห้องพักศิษย์การบิณ ในคืนหนึ่งหลังศิษย์การบิณอ่านหนังสือเพื่อเตรียมบิณจนตึกแล้วเข้านอนด้วยอ่อนเพลีย ขณะหลับต้องตื่นขึ้นเพราะมีเสียงดังมากเหมือนเสียงรอกเท่านั้นบิณกระแทกกับพื้นห้อง จึงสวดมนต์ตั้งนะโมสามจบ เสียงนั้นก็เงียบลง บางครั้งระหว่างทำธุระในห้องน้ำช่วงกลางคืน ผู้ใช้ห้องน้ำเหลือบไปมองห้องด้านข้างผ่านช่องว่างด้านล่างจะเห็นชายกางเกงของชุดนักบิณที่มีรอยไหม้จนขาดวิน จึงสวดชินบัญชรและรีบออกมาทันที เรื่องลึกลับที่เกิดขึ้นหลายคนเชื่อว่าเป็นวิญญูณของรุ่นพี่นักบิณที่เสียชีวิตขณะทำการบิณในบริเวณโรงเรียนการบิณต้องการทักทายศิษย์การบิณรุ่นน้องและเตือนสติให้ทำการฝึกบิณด้วยความระมัดระวัง ไม่ได้มีเจตนาหลอกให้กลัว (ปกรณ์สิริจันโท, 6 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์) และมาเตือนให้ทำการบิณด้วยความระมัดระวัง นอกจากเหตุการณ์ลึกลับเกี่ยวกับศิษย์การบิณรุ่นพี่แล้ว ยังพบเหตุการณ์ที่มีที่มาจากประวัติที่ตั้งซึ่งเคยเป็นเส้นทางเดินทัพและสนามรบ ทำให้มีนักรบจำนวนมากเสียชีวิตในบริเวณนี้ มีเรื่องเล่าว่าเมื่อเปิดตู้เสื้อผ้าในห้องพักออกก็เห็นเงาคล้ายคนนั่งอยู่ จึงรีบปิดและเมื่อเปิดดูอีกครั้งก็ไม่พบอะไร ทำให้ศิษย์การบิณตื่นตกใจมาก จากนั้นมาจึงสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืน เชื่อกันว่าเป็นวิญญูณประจำที่ตั้งซึ่งเป็นทหารที่เสียชีวิตในสนามรบ นอกจากนั้นห้องพักบนชั้นสองมีเรื่องเล่าของห้องที่ไม่เปิดให้พักเพราะมีคนเคยเจอประสภารลึกลับ จนต้องนำพานรูปเทียนวางไว้ในห้องดังกล่าว แต่หลายคนก็ไม่ทราบเรื่องห้องปิดตายนี้เนื่องจากการไม่มีการเล่าต่อ (สรวิศ ตุ่มทรัพย์, 15 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

แบบเรื่องและอนุภาค

เรื่องเล่านี้เป็นแบบเรื่อง “สิ่งลึกลับที่ยังผูกพันกับหน้าที่ บุคคล และสถานที่” อนุภาคสำคัญของแบบเรื่องนี้เป็น อนุภาคการกระเทิบเท้าในห้องนอนเวลากลางคืน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E 281.3 (d) Ghost paces room at night และอนุภาค E 338.1 (fa) Ghost walk in bedroom, disturbing occupants และอนุภาควิญญูณปรากฏเฉพาะในห้องพัก ไม่ปรากฏในสถานที่อื่นใด ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลคือ E 281.3 Ghost haunts particular room in house นอกจากนั้นสิ่งลึกลับที่เชื่อว่าเป็นวิญญูณนักบิณรุ่นพี่และนักรบในอดีตกลับมาสนามรบอีกครั้งคล้ายกับอนุภาค E 334.5 Ghost of soldier haunts battlefield โดยเฉพาะอนุภาควิญญูณนักบิณรุ่นพี่ผูกพันกับสถานที่สอนให้ทำการบิณได้ ซึ่งคล้ายกับอนุภาค E 706 Abode of unborn souls แท้จริงแล้วมีอนุภาคที่น่าสนใจเพิ่มเติม คือ อนุภาควิญญูณในตู้เสื้อผ้า อนุภาควิญญูณนักบิณในห้องน้ำ และอนุภาคห้องปิดตาย ซึ่งไม่พบอนุภาคสากลที่ใกล้เคียงเนื่องจากการจัดทำดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านได้รวบรวมข้อมูลนิทานจากประเทศต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนเขตวัฒนธรรมสำคัญของโลกจึงอาจไม่ครอบคลุมเรื่องเล่าของทหารอากาศซึ่งเป็น folk กลุ่มใหม่ในสังคม

ความแพร่หลายและบทบาทหน้าที่

เรื่องนี้แพร่หลายในหมู่ศิษย์การบินของกองทัพอากาศซึ่งเป็นนายทหารที่เพิ่งจบการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล่าเฉพาะกลุ่มแต่ก็ได้รับการบอกเล่าจากศิษย์รุ่นพี่สู่ศิษย์รุ่นน้อง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกี่ยวกับวีรกรรมของนักบินรุ่นพี่ที่สละชีวิตในหน้าที่จึงได้รับการจดจำและสืบทอดในรูปแบบของเรื่องเล่า ส่วนบทบาทหน้าที่ของ “เรื่องเล่าในที่พักศิษย์” คือบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้ที่มีพี่น้องของทหารอากาศ กล่าวคือความเชื่อเรื่องวิญญาณนักบินรุ่นพี่ของศิษย์การบินแสดงให้เห็นการมองว่าตนไม่ได้อยู่ลำพังแต่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีรุ่นพี่คอยคุ้มครองดูแลแม้อยู่คนละภพและไม่เคยรู้จักกัน

แบบเรื่องหลักของเรื่องเล่าของทหารอากาศ

เรื่องเล่าลึกลับในกลุ่มทหารอากาศเป็นแบบเรื่อง “ความผูกพันของทหารอากาศกับบุคคลและสถานที่ซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของทหารอากาศ” และมีโครงเรื่องหลักดังนี้ 1) เกิดเหตุบางประการแก่บุคคลเป็นเหตุในเสียชีวิต 2) วิญญาณสิงสถิตในสถานที่ อาคาร ห้อง และสิ่งของ 3) มีผู้พบสิ่งผิดปกติบางอย่างในรูปของเสียง เงา การปรากฏตัว การเห็นร่องรอย และการสัมผัส ทั้งในรูปลักษณะของผู้หญิง เด็ก และผู้ชายในสถานที่ อาคาร ห้อง และสิ่งของ 4) มีการทดสอบสิ่งผิดปกติ 5) ได้รับคำอธิบายจากผู้อาวุโสของกลุ่มว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณประจำที่ตั้ง เพื่อน นักบินรุ่นพี่ และนักบินรุ่นพี่ที่สละชีวิตในหน้าที่ และ 6) มีการทำบุญบวงสรวงอาคาร สร้างกฎเกณฑ์และการปฏิบัติของกลุ่ม รวมทั้งปรับเปลี่ยนสิ่งของเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งผิดปกติ อนุภาคสำคัญที่ปรากฏร่วมกันคือ อนุภาคสถานที่และบุคคลที่วิญญาณมีความผูกพัน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากล คือ E706 Abode of unborn souls เรื่องเล่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเป็นกลุ่มก้อนของทหารอากาศที่มีเป็นผู้มีพี่น้อง เพื่อน แม้ไม่มีรูปแต่จิตใจยังผูกสัมพันธ์กัน และสถาบันที่สร้างความเป็นทหารอากาศและความเป็นนักบินกองทัพอากาศเปรียบเหมือนผู้ให้กำเนิดและครอบครัวยุคใหม่

2.2.5 ความเชื่อและวัตถุมงคล

ความเชื่อและวัตถุมงคลของทหารอากาศ หมายถึง ความเชื่อในวัตถุที่ทหารอากาศถือว่ามีศักดิ์สิทธิ์และมีพลังอำนาจสามารถให้คุณประโยชน์แก่ผู้ครอบครอง อาทิ ช่วยป้องกันภัยอันตราย บันดาลให้สมหวัง และมั่งคั่งร่ำรวย จากการเก็บข้อมูลพบวัตถุมงคลของสถาบันทหารคือ จตุคามรามเทพ รุ่นเนื้อฟ้า มหาเศรษฐี ของกองทัพอากาศ และวัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ ได้แก่ รูปหล่อเหรียญ ลูกประคำ ผ้ายันต์ และผ้าพันคอ ของโรงเรียนการบิน ความน่าสนใจของคติชนประเภทนี้คือความเชื่อเรื่องการให้คุณของวัตถุมงคลได้รับการตีความเพื่อบุคคลผู้ครอบครองวัตถุมงคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.5.1 จตุคามรามเทพ รุ่นเนื้อฟ้า มหาเศรษฐี

กองทัพอากาศสร้างจตุคามรามเทพ รุ่นเนื้อฟ้า มหาเศรษฐี เมื่อปี 2550 ก่อนการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยแต่พบว่าปัจจุบันยังมีผู้บูชาและกล่าวถึงวัตถุมงคลชิ้นนี้อย่างต่อเนื่องจึงรวบรวมเป็นข้อมูลในการวิจัยด้วย วัตถุประสงค์การสร้างเพื่อสมทบทุนในโครงการเฉลิมเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในปี 2550 เพื่อปรับปรุงศาสนสถานของกองทัพอากาศ ได้แก่ พระมหาธาตุเจดีย์ภมรนิล ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ และบูรณะพระอุโบสถและพระเจดีย์ศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร บางเขน กรุงเทพมหานคร

จตุคามรามเทพปางที่จัดสร้างคือ “ปางมหาราชครองบัลลังก์” มีความหมายเชื่อมโยงกับความเชื่อของจตุคามรุ่นนี้ว่ามีลักษณะ “ครอบจักรวาล” กล่าวคือบันดาลให้ประสบสุขในอำนาจวาสนา บารมี ความรุ่งเรือง และโชคลาภ พร้อมด้วยบริวาร ทรัพย์สิน และความรัก ด้วยอำนาจพุทธคุณของพระพุทธรูปเจ้าและฤทธาานุภาพขององค์พ่อจตุคามรามเทพ ร่วมกับความศักดิ์สิทธิ์ของมวลสารจากทั่วประเทศ รวบรวมโดยกองบินต่าง ๆ อาทิ 1) กองบิน 1 จังหวัดนครราชสีมา คือ เศษโลหะหล่อพระพุทธรูปที่ปรางค์ ปี 2536 2) กองบิน 4 ตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เช่น ว่านเสน่จันทน์แดง ว่านรางเงินรางทอง ว่านหนุมาน ต้นวาสนา และว่านมหาเศรษฐี 3) กองบิน 7 จังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ไม้เทพทาโร จากสำนักปฏิบัติธรรมเขาโพรง จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่านพระเจ้า 5 พระองค์ และว่าน 108 ชนิดที่นำมาบดเพื่อสร้างหลวงปู่ทวด วัดสถลธรรมาราม อำเภอพุนพิน 4) กองบิน 46 จังหวัดพิษณุโลก เช่น กระเบื้องจากวัดจุฬามณี ซึ่งเป็นสถานที่ประทับขณะทรงผนวชของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และน้ำพุทธมนต์วัดพระศรีมหาธาตุ และ 5) กองบิน 56 จังหวัดสงขลา เช่น ผงพระธาตุนครศรีธรรมราชดินจาก 4 ตำบล ซึ่งเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และกระทำยมกปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปเจ้า¹⁸ ว่าน 108 วัดข้างไห และมวลสารเหล็กไหล จากพระมหาอำมว ฐานจาโร วัดชนะสงคราม นอกจากนี้ยังพบว่าจตุคามรุ่นเนื้อฟ้ามหาเศรษฐีได้ขยายขอบเขตความเชื่อเรื่องการให้คุณโดยทหารอากาศผู้ครอบครอง โดยเพิ่มเติมความเชื่อเรื่องการปกป้องรักษาและป้องกันให้แคล้วคลาดจากอันตรายซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของเครื่องรางของขลัง และขยายขอบเขตความเชื่อเดิมเรื่องวาสนาให้ครอบคลุมเรื่องความก้าวหน้าของยศและตำแหน่ง

นอกจากความศักดิ์สิทธิ์ของมวลสาร จตุคามดังกล่าวได้ผ่านพิธีกรรมจำนวน 9 พิธี ในทั้ง 3 มิติ คือ น่านฟ้า น่านน้ำ และพื้นดิน โดยเฉพาะมิติน่านฟ้าสื่อถึงความเป็นทหารอากาศอย่างชัดเจน ด้วยการนำมวลสารขึ้นบินด้วยเครื่องบินขับไล่แบบ F-16 และ F-5 ซึ่งเป็นอากาศยานที่มีสมรรถนะ

¹⁸ ปาฏิหาริย์ที่แสดงเป็นคู่ ๆ เป็นปาฏิหาริย์ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงกระทำที่ต้นมะม่วงซึ่งเรียกว่าคัมขามพพฤกษ์ คือ ทรงบันดาลให้น้ำท้อไหลออกจากส่วนของพระกายเป็นคู่ ๆ กัน

สูงสุดในขณะนั้น พิธีปลุกเสกใน 3 มิติมีดังนี้ 1) มิติเหนือฟ้า ประกอบพิธีบวงสรวงและอธิษฐานจิต ปลุกเสกบนเครื่องบินลำเลียงแบบ C-130 จากดอนเมืองมายังนครศรีธรรมราช โดยหลวงหนุ่ย วัดคองหงษ์ เจ้าพิธีปลุกเสกจุดคามผู้มีชื่อเสียง 2) มิติเหนือดิน ประกอบพิธีมหาจักรพรรดิพุทธาภิเษก ในมณฑลพิธีวิหารหลวง วัดพุทธไสสวรรคย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าพิธีคือพระอาจารย์โชติ วัดพุทธไสสวรรคย์ และ 3) มิติเหนือท้องทะเล ประกอบพิธีมหาเทวภิเษก ในมณฑลพิธีศาลหลักเมือง ประจวบคีรีขันธ์ และพิธีอธิษฐานจิตเพื่อปลุกเสกกลางทะเลอ่าวประจวบ เจ้าพิธีคือพระอาจารย์ธรรมบุญ วัดเขาภู และประกอบพิธีพุทธาภิเษกและเทวภิเษกจัดขึ้นบนยอดดอยอินทนนท์ซึ่งเป็นสถานที่ที่สูงที่สุดในประเทศไทย (กองทัพอากาศ, 2550)

2.2.5.2 วัดมณฑลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ

วัดมณฑลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ คือ “รูปหล่อเจ้าพ่อเสือ”, “เหรียญเจ้าพ่อเสือ”, “ลูกประคำเจ้าพ่อเสือ”, “ผ้ายันต์เจ้าพ่อเสือ” และ “ผ้าพันคอของนักบิน” วัดมณฑลเหล่านี้ได้รับการปลุกเสกในพิธีบวงสรวงของงานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือในแต่ละปี ในปี 2561 มีสร้างรูปหล่อจำลองเจ้าพ่อเสือ และเหรียญเจ้าพ่อเสือ เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสครบรอบ 75 ปี การก่อตั้งโรงเรียนการบิน มีพิธีปลุกเสกโดยเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง 5 ครั้ง เช่น การปลุกเสกในวัดเขาถ้ำเสือ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเวลา 7 วัน การปลุกเสกที่วัดรางหมัน จังหวัดนครปฐม ด้วยนั่งปรกอธิษฐานจิตโดยของปู่แก้ว ปวโร และพิธีปลุกเสกรูปหล่อเจ้าพ่อเสือที่ศาลหลังใหม่ในพิธีสมโภชศาลาประทับเจ้าพ่อเสือ นอกจากนี้ให้ทหารอากาศและผู้สนใจเข้าบูชารูปหล่อเจ้าพ่อเสือแล้ว สำหรับศิษย์การบินนั้นโรงเรียนการบินแจกเหรียญและรูปหล่อขนาดเล็กให้ไว้บูชา ส่วนรูปหล่อขนาดใหญ่ สร้างขึ้นจำนวนไม่มาก ส่วนลูกประคำและผ้ายันต์ที่ลงอักขระผ่านการสวดจิตระหว่างเจ้าพ่อเสือและอาจารย์บรรณุนานนั้นผู้ได้บูชาคือทหารอากาศที่ใกล้ชิดกับผู้ที่สามารถสวดจิตกับท่านได้ (18 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์นาวาอากาศเอกนรินทร์ หงสกุล (16 ธันวาคม 2560) ทำให้ทราบว่าวัดมณฑลของเจ้าพ่อเสือมีคุณในด้านการปกป้องคุ้มครองให้พ้นอันตราย และบันดาลความสุขสมหวัง ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของทหารอากาศและการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะผ้าพันคองนักบินและผ้ายันต์เชื่อว่าให้คุณด้านแคล้วคลาดเนื่องจากมีเรื่องเล่าว่าผู้ศรัทธาเจ้าพ่อเสือเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ขณะขับรถทางไกลแต่ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยเมื่อสอบถามได้ความว่าในรถมีผ้ายันต์เจ้าพ่อเสือ อย่างไรก็ตามวัดมณฑลจะให้คุณแก่ผู้ประพาศิตี สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม และหมั่นสักการะบูชาเจ้าพ่อเสือ ด้วยการนำพวงมาลัยดอกดาวเรือง หมากพลู ไข่ต้ม และผลไม้มาถวายเจ้าพ่อเสือ แต่ห้ามถวายเนื้อสัตว์และอาหารคาวเพราะมีกลิ่นเหม็นสำหรับท่านผู้เป็นเทพบริสุทธ์ สำหรับทหารอากาศเจ้าพ่อเสือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้มีเมตตา หากปฏิบัติตนดีจะมีชีวิตอย่างสงบสุข แต่หากทำให้ขุนเคืองใจก็จะเกิดเหตุการณ์

ไม่ปกติ จะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้วการศรัทธาเจ้าพ่อเสือก็คือการยึดมั่นในความดี สำหรับวัตถุมงคลเจ้าพ่อเสือดังรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 23 รูปหล่อ เหยียด และลูกประคำเจ้าพ่อเสือ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคติชนของทหารอากาศมีสองกลุ่มใหญ่ คือ คติชนของสถาบันกองทัพอากาศ และคติชนของกลุ่มทหารอากาศ ทั้งสองกลุ่มไม่ได้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง บางครั้งในคติชนสถาบันทหารและคติชนกลุ่มทหารอากาศปรากฏร่วมกันเพื่อให้กระบวนการปลูกฝังความเป็นทหารอากาศดำเนินไปอย่างเป็นระบบ คติชนของสถาบันทหารประกอบด้วยงานประเพณี พิธีทางทหาร และบทเพลงที่เน้นการปลูกฝังอัตลักษณ์ของทหารนักรบซึ่งทหารทุกเหล่าทัพมีส่วนร่วมคือ ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ความกล้าหาญ การปกป้องประเทศด้วยความเสียสละ การมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังเห็นได้ชัดในเพลงมาร์ชกองทัพอากาศและเพลงของสถาบันการฝึกศึกษาทหารอากาศ คติชนดังกล่าวอาจปรากฏร่วมกันในพิธีทางทหารในรอบปีของกองทัพอากาศ เช่น พิธีสวนสนามสาบานตนต่อธงชัยเฉลิมพลมีการบรรเลงเพลงมาร์ชกองทัพอากาศประกอบการเดินสวนสนาม การบรรเลงเพลงประจำสถาบันในงาน “ช่อชัยพฤกษ์” และการเดินแถวของนักเรียนนายเรืออากาศ

ส่วนคติชนของกลุ่มทหารอากาศพบในทุกประเภทยกเว้นพิธีทางทหาร ประกอบด้วยเรื่องเล่าและความเชื่อ เรื่องเล่า ประเพณี วัตถุมงคล บทเพลง และวิถีปฏิบัติ ลักษณะเด่นที่น่าสนใจคือ บทบาทในการร่วมกันสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศอย่างสอดคล้องประสานกัน กล่าวคือในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งอดทนแก่ทหารอากาศเริ่มต้นตั้งแต่ประเพณีในช่วงการเปลี่ยนผ่าน

สภาพภาพของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ที่มีความท้าทายและความยากในระดับที่ต่างกัน ผนวกกับเรื่องเล่าของนักเรียนรุ่นพี่ที่สามารถทำในสิ่งที่เหลือเชื่อได้ด้วยพลังใจอันแรงกล้า และการสร้างความเชื่อมั่นทางใจในการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาและการครอบครองวัตถุมงคล นอกจากนี้พบการปรากฏร่วมกันของคติชนทั้งสองกลุ่ม ตัวอย่างเช่นธรรมเนียมปฏิบัติการลอดซุ้มกระบี่ ในประเพณีเปลี่ยนผ่านของสถาบันทหารและกลุ่มทหารอากาศ และการ “ฝากยศ” ที่เคยได้รับการประดับในพิธีของสถาบันทหารในประเพณีเพื่อเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของกลุ่มทหารอากาศ อย่างไรก็ตามคติชนทั้งสองกลุ่มก็ถือเป็นวัฒนธรรมของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศและสำนึกร่วมเกี่ยวกับความเป็นทหารอากาศ ดังเห็นได้จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคติชนเหล่านี้เพื่อนิยามความเป็นทหารอากาศ ดังนั้นในบทต่อไปผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงแนวคิดที่ใช้ในการสร้างคติชนของทหารอากาศไทย

บทที่ 3

แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศของสถาบันกองทัพอากาศและคติชนของกลุ่มทหารอากาศ พร้อมกับเปรียบเทียบลักษณะเด่นของคติชนทหารอากาศทั้งสองกลุ่มที่แสดงแนวคิดดังกล่าว การวิเคราะห์องค์ประกอบ ลักษณะเด่น และวัตถุประสงค์ในการสร้างคติชนทหารอากาศของสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศพบแนวคิดที่มีร่วมกันจำนวน 10 แนวคิด และแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศที่พบเฉพาะกลุ่มทหารอากาศมี 1 แนวคิด เมื่อพิจารณาความสำคัญของแนวคิดและจำนวนองค์ประกอบคติชนที่สัมพันธ์กับแต่ละแนวคิด สามารถเรียงลำดับได้ตามความโดดเด่นของแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

ก. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศที่สถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมีร่วมกัน ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา
2. แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ
3. แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน
4. แนวคิดเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร
5. แนวคิดเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร
6. แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและความเสียสละ
7. แนวคิดเรื่องการพัฒนาธรรมทหารอากาศสากล
8. แนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศรัทธาและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ
9. แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ

ข. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศที่พบเฉพาะกลุ่มทหารอากาศ คือ แนวคิดเรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีต

ในการนำเสนอผู้วิจัยจะเริ่มด้วยการนำเสนอตารางแสดงลำดับของคติชนทหารอากาศเพื่อสรุปข้อมูลและใช้อ้างอิงในตารางต่อไปซึ่งกล่าวถึงแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศของสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ เมื่อพิจารณาลักษณะเด่นและจำนวนองค์ประกอบของคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวสามารถจำแนกแนวคิดออกเป็น 2 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิดหลักในการสร้างคติชนทหารอากาศ ในตารางจะแสดงด้วยสัญลักษณ์ (●) และ 2) แนวคิดรองในการสร้างคติชนทหารอากาศ ในตารางจะแสดงด้วยสัญลักษณ์ (○) จากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง

แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศกับองค์ประกอบของคติชนทหารอากาศที่แสดงแนวคิดดังกล่าว พร้อมกับเปรียบเทียบลักษณะเด่นของคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนของกลุ่มทหารอากาศที่แสดงแนวคิดดังกล่าว เพื่อให้เห็นความสอดคล้องและความแตกต่างในการสร้างความเป็นทหารอากาศของทั้งสองกลุ่ม

ตารางที่ 10 ลำดับของคติชนทหารอากาศ

ประเภท/ ลำดับ	ประเพณีและพิธี	วิธปฏิบัติ	บทเพลง	เรื่องเล่า	ความเชื่อและวัตถุ มงคล
1.	กราบลาเสด็จพ่อ ร.5	การบังคับบัญชาด้วยระบบ ครอบครัว	มาร์ชกองทัพอากาศ	เรื่อง “ครูอ้วน”	จุดเคารพ ร่ม เหนือฟ้า มหาเศรษฐี
2.	“จิวรีติก”	การนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่น นายเรืออากาศ	มาร์ชราชวัลลภ	เรื่อง “ตบตีคู่มื”	วัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้า พ่อเสือ : รูปหล่อ เหรียญ ลูกประคำ ผ้ายันตร์ ผ้าพันคอ
3.	“พบพี่แต่ละชั้นปี”	การถอดชุดกระบี่และการทรมัน หมาย	พระราชทานแต่ทหาร อากาศ	เรื่อง “เจ้าพ่อเสือ”	
4.	“ชุด” เครื่องหมาย ภปร.	การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม	ศักยภาพเหนือขอบฟ้า	เรื่องในห้องชมรมดนตรี	
5.	“ปล่อยหลอก”	การตั้งฉายา การส่งต่อฉายา	แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้า ไทย)	เรื่องเงาในห้องนอนและ วิญญาณหลังตึก	
6.	“ชุด” กระบี่	“ตีแมว” “กินมิกซ์” “วิ่งตาม จำนวนเลขรุ่น” “เรียงตัวเป็น รูปหมายเลขรุ่น”	ทหารอากาศจะมา	เรื่องรอยยิ้มในจุฬา	
7.	งาน “ขอชัยพฤษ์”		ชัยชนะ (วิถีนายเรือ)	เรื่องวิญญาณบนเบาะหลัง	

ประเภท/ ลำดับ	ประเพณีและพิธี	วิธีปฏิบัติ	บทเพลง	เรื่องเล่า	ความเชื่อและวัตถุ มงคล
8.	พิธีเลื่อนชั้นและประดับ เครื่องหมาย เชิดชูเกียรติ และแสดงความสามารถ		อากาศ) ผู้ครองฟ้า	เรื่องเสียงพิมพิตและเสียง พวงกุญแจ	
9.	การส่งต่อ “กระบี่บังคับ บัญชา”		แดนนภา	เรื่องเงาโลกลับ	
10.	“น้องส่งพี่ โยนหมวก และ โยนพิลังง่า”		มาร์ชนายเรืออากาศ	เรื่องในที่พิทักษ์	
11.	งาน “อาลัยดอน”		อาลัยดอน		
12.	พิธีพระราชทานกระบี่และ พิธีประดับเครื่องหมายยศ เรืออากาศตรี		นักรบกล้าอากาศโยธิน		
13.	งานชุมนุมนายเรืออากาศ		เชียร์เทวดา และเรือ อากาศ fc		
14.	การฉลองหลังศิษย์การบิน คนสุดท้ายทำการบินเดี่ยว		เรืออากาศรูปหล่อ		
15.	การ “ฝากยศ”		รวมมิตร		

ประเภท/ ลำดับ	ประเพณีและพิธี	วิธีปฏิบัติ	บทเพลง	เรื่องเล่า	ความเชื่อและวัตถุ มงคล
	ประเพณี “พี่บ่น้อง”				
16.	พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตน และสวนสนามของทหาร รักษาวงศ์		ชาลวัน		
17.	พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อ ธงชัยเฉลิมพล		สู้เข้าไป		
18.	งานทำบุญประเพณีศาลเจ้า พ่อเสือ		Air Force Air Cadet “Air Mind”		
19.					

ก. แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยที่สถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ มีร่วมกัน

การวิเคราะห์คติชนทหารอากาศไทยที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศและคติชนที่กำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศพบแนวคิดที่มีร่วมกันจำนวน 9 แนวคิด เรียงลำดับตามความสำคัญและความโดดเด่นของแนวคิดดังกล่าวได้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา
2. แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ
3. แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน
4. แนวคิดเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร
5. แนวคิดเรื่องการรักษาตำแหน่งและอาวุโสทางทหาร
6. แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและความเสียสละ
7. แนวคิดเรื่องการรักษาวัฒนธรรมทหารอากาศสากล
8. แนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ
9. แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ

3.1 แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา หมายถึงความเคารพ รัก เทิดทูน และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี พระบรมวงศานุวงศ์ และราชวงศ์จักรี ความจงรักภักดีเป็นสำนึกสำคัญของทหารไทยรวมถึงทหารอากาศที่ได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เป็นนักเรียนใหม่ในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นนายทหารอากาศเนื่องจากหน้าที่หลักของทหารอากาศคือการรักษาเอกราชของชาติ ถวายความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ และทำนุบำรุงศาสนา การสร้างความจงรักภักดีและอุดมการณ์ความรักชาติให้แก่ทหารอากาศนอกจากผ่านระบบการศึกษา การฝึกทางทหาร และการสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับวันสำคัญดังเช่นวันที่ระลึกกองทัพอากาศเพื่อระลึกถึงพระบิดาแห่งกองทัพอากาศ และวันกองทัพไทยเพื่อระลึกวีรกรรมผู้ปกป้องรักษาชาติไทยแล้วยังกระทำผ่านกระบวนการของคติชน ทั้งนี้เพื่อประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศอาชีพซึ่งจะต่อยอดสู่การสร้างวัฒนธรรมกองทัพอากาศ (โรงเรียนนายเรืออากาศ, ม.ป.ป.)

กระบวนการหนึ่งที่ได้สังเกตเห็นคือพิธีทางทหารเพื่อเปลี่ยนผ่านนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารรักษาพระองค์และพิธีทางทหารเพื่อเปลี่ยนผ่านพลเรือนเป็นทหารอากาศซึ่งทำให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและเกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่สำคัญที่มีเพียงทหารบางกลุ่มที่ได้รับหน้าที่ดังกล่าว

ดังนั้นทหารอากาศจึงต้องจงรักภักดีด้วยชีวิตเพราะมีบทบาทเฉพาะที่ต่างจากทหารทั่วไป ดังเห็นได้จากคติพจน์ของกรมนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ (2561) ความว่า “อยู่อย่างจงรัก ตายอย่างภักดี มีชีวิตอยู่อย่างรู้บุญคุณแผ่นดิน” นอกจากนี้ยังพบแนวคิดดังกล่าวในบทเพลงของกองทัพอากาศด้วยเช่นกัน ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

- 1.1) พิธีที่สร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา
- 1.2) บทเพลงที่ปลุกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

2.1) ประเพณีและวิถีปฏิบัติที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2.2) เรื่องเล่าที่มีตัวละครทหารผู้รักชาติ

3.1.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดนี้อย่างโดดเด่นคือพิธีทางทหารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความจงรักภักดีและเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ การประดับเครื่องหมาย และการสวมเครื่องแบบที่มีสัญลักษณ์สื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์และชาติไทย และบทเพลงที่นำเสนอภาพของทหารอากาศผู้สละชีพเพื่อชาติและราชบัลลังก์ คติชนของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พิธีที่สร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา และ 2) บทเพลงที่ปลุกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พิธีที่สร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

สัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่านสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา พิธีการและประเพณีที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

- **พิธีทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

- **พิธีการเปลี่ยนผ่านสถานภาพสถานภาพและหน้าที่** ได้แก่ งาน “ช่อชัยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ พิธีประดับเครื่องหมายยศ เรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่

ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สัญลักษณ์ในพิธีการและประเพณีที่นำไปสู่การสร้างความรักภักดี และความรักชาติ ศาสนา และ 2) วิถีปฏิบัติในพิธีการและประเพณีที่นำไปสู่การสร้างความรักภักดี และความรักชาติ ศาสนา

1) สัญลักษณ์ในพิธีการและประเพณีที่นำไปสู่การสร้างความรักภักดี และความรักชาติ ศาสนา

ในการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศและการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศมีพิธีทางทหารและงานประเพณีของกองทัพอากาศที่ปรากฏสัญลักษณ์ซึ่งสื่อถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา ดังนี้

1.1) “**เครื่องหมาย ภปร.**” เป็นเครื่องหมายสำคัญที่ประดับบนเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล งาน “ช่อชัยพฤกษ์” และงาน “อาลัยดอน” และประดับบนเครื่องแบบทหารรักษาพระองค์ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เครื่องหมายนี้แสดงสถานภาพและหน้าที่ของทหารรักษาพระองค์ อักษรคำว่า “ภปร.” เป็นพระปรมาภิไธยย่อของสมเด็จพระบรมชนกนาถิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งในปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “เครื่องหมาย วปร.” ซึ่งเป็นพระปรมาภิไธยย่อของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว นักเรียนนายเรืออากาศจะได้รับและมีสิทธิประดับ “เครื่องหมาย ภปร.” หลังจากผ่านประเพณี “ชุด” เครื่องหมายดังกล่าวเพื่อพิสูจน์ความเหมาะสมของร่างกายและจิตใจในการทำหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าตำแหน่งในการประดับเครื่องหมายที่แสดงถึงความจงรักภักดีไว้บนสุดเหนือป้ายชื่อของเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศยังบ่งบ่งความสำคัญของพระมหากษัตริย์ยิ่งกว่าสัญลักษณ์ที่แสดงอัตลักษณ์ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่อื่น

1.2) **เครื่องแบบทหารอากาศชุดเต็มยศรักษาพระองค์ และคาด “รัตประคตคันชีพ”¹⁹** ที่สวมในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์แสดงถึงการเป็น “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” ซึ่งเป็นผู้มีความจงรักภักดีและตระหนักในหน้าที่การถวายความปลอดภัยต่อพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเครื่องแบบทหารรักษาพระองค์มีการปักรูปสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระเจ้า

¹⁹ รัตประคตคันชีพ” หมายถึงกระเป๋าคาดเฉียงด้านหลังของเครื่องแบบทหารอากาศรักษาพระองค์ คำว่า “คันชีพ” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Gun Chief” หมายถึง กระเป๋าใส่กระสุนปืน (ฉัตรพรพร้อมเทพ, 15 กรกฎาคม 2562, สัมภาษณ์)

แผ่นดิน ได้แก่ รูปพระมหามงกุฏ และรูปพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. รูปพระมหามงกุฏยังปรากฏในเครื่องหมายกองทัพอากาศซึ่งประดับบน “รัตประคคันซีพ” หรือเรียกว่า “กระเป่ากระสุนคันซีพ” และมีความหมายสื่อถึงพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นองค์จอมทัพไทยนำกำลังเข้าต่อสู้กับศัตรูเพื่อป้องกันเอกราชของชาติ ความหมายของพระมหามงกุฏนี้ได้รับอิทธิพลจากเครื่องหมายของกองทัพบกเนื่องจากกองทัพอากาศก่อตั้งและพัฒนามาจากแผนกการบินของกองทัพบก อีกทั้งการได้รับพระราชทาน “รัตประคคันซีพ” เป็นของที่ระลึกจากพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรยังสร้างความรู้สึกรักชาติซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณให้แก่ทหารรักษาพระองค์ รูปสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงข้างต้นมีดังนี้

ภาพที่ 24 รูปพระมหามงกุฏ และเครื่องหมาย ภปร.
บนเครื่องแบบทหารรักษาพระองค์และรัตประคคันซีพ

(<http://thaicadet.org>, 2562: กองพลที่ 1 รักษาพระองค์, 2560)

1.3) “ธงชัยเฉลิมพล” เป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงการสิ้นสุดการฝึกและพร้อมทำการรบอย่างสมบูรณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลและพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ กองทัพอากาศเป็นหน่วยกำลังรบหนึ่งในหน่วยที่ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทหารทุกคนถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่ต้องเคารพเทิดทูนและรักษาไว้ด้วยชีวิตเสมือนเป็นตัวแทนองค์จอมทัพไทย เนื่องจากธงชัยเฉลิมพลมีสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อยู่ครบบริบูรณ์ ผืนธง หมายถึง ความเป็นชาติ พระยอดธง หมายถึง พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และเส้นพระเจ้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหมายถึง พระมหากษัตริย์ (โรงเรียนนายเรืออากาศ, 2546, หน้า 11-12) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงประกอบพิธีตรึงหมุดธงชัยเฉลิมพลด้วยพระองค์เองโดยตรึงธงแต่ละผืนกับด้ามธงและตอกค้อนลงบนตะปู บรรจุเส้นพระเจ้าพร้อมด้วยพระยอดธงที่ผ่านพิธีพุทธาภิเษกแล้ว จากนั้นเจิมแบ่งกระแจะจันทร์ที่ยอดธง การ

ได้รับพระราชทานและความหมายของธงดังกล่าวทำให้ทหารอากาศซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ นำไปสู่การสร้างความรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ชาติ และศาสนา

ภาพที่ 25 ธงชัยเฉลิมพลในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล
(กองทัพอากาศ, 2561)

1.4) **ยศเรืออากาศตรีและกระบี่ทหารอากาศ** ในพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีและพิธีพระราชทานกระบี่ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษาเพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นนายทหารอากาศ ทหารอากาศได้รับยศเรืออากาศตรีจากพระบรมโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งยศทหารอากาศและได้รับพระราชทานกระบี่ทหารอากาศจากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่กอให้เกิดสำนึกในพระคุณของ “ผู้พระราชทานสถานภาพใหม่ที่มีลำดับชั้นสูงขึ้น” จึงมุ่งตอบแทนด้วยการจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ (นภัทร พร้อมเทพ, 28 สิงหาคม 2562, สัมภาษณ์) บริเวณโอรังกระบี่ดังกล่าวยังฉลุเป็นรูป “ตราแผ่นดินสยาม” ซึ่งประกอบไปด้วยสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนี้ พระมหามงกุฏ ตรามหาจักรี และฉัตรเจ็ดหมายถึงความเป็นพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรี และความหมายโดยรวมของรูปสัญลักษณ์ที่อยู่ภายในโล่ซึ่งหมายถึงขอบเขตของประเทศนั้นสื่อถึงความเป็นชาติไทย (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2562)

ภาพที่ 26 กระบี่ทหารอากาศและตราแผ่นดินสยาม

(ดิศรณ์ ท้าวนิล, 2560: <https://upload.wikimedia.org>, 2562)

ทหารอากาศที่ได้รับพระราชทานกระบี่ต่างมี “ความทรงจำร่วมกัน” ในบทบาทของทหารผู้รักชาติ และซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ด้วยความมุ่งมั่น เด็ดเดี่ยว และเสียสละ ดังเห็นได้จากคำกลอนที่รับรู้และแพร่หลายในกลุ่มนายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศและทหารไทย แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าประพันธ์โดยผู้ใด คำกลอนดังกล่าวมีความว่า

กระบี่ได้พระราชทาน	เพื่อประหารทรราชให้ดับสูญ
ใช้ปกป้องประเทศชาติให้จรัสญ	ใช้เทิดทูนพิทักษ์กษัตริราช
ขอใช้คมกระบี่พิทักษ์ราชย์	ทรราชอย่าคิดชีวิตอยู่
จะพาดฟันฝ่าให้น่าดู	เพื่อเชิดชูวีรชนคนเจริญ
แม้วันใดคิดคดทรยศ	ขอจงอย่างดเว้นแต่แม่ตัวข้า
ขอกระบี่จงย้อนกลับทมิฬกายา	ของตัวข้าจนสิ้นดับลับโลกไป
อันกระบี่นี้ศักดิ์สิทธิ์	ทรงมหิทธิฤทธิ์ผลาญ
มลายลัณมวลงหม่มมาร	พิฆาตเช่นทรชน
ปกปักรักษ์ประชา	ป้องผู้กล้ากออรปกุศล
ผู้ถือคือศักดิ์ตน	เป็นไพร่พลองค์ราชันย์

(จิตรพล แสงศิริ, 2562)

1.5) “กระป๋องนักเรียนนายเรืออากาศ” ประกอบชุดพิธีการของนักเรียนนายเรืออากาศในงาน “ซ้อซัยพฤกษ์” และงาน “อาลัยดอน” ซึ่งได้รับหลังจากผ่านการ “ซุด” กระป๋องเพื่อพิสูจน์ความเหมาะสมกับการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและมีสิทธินำมาประดับกับเครื่องแบบได้ วัตถุประสงค์ของชุดนี้ นอกจากสื่อถึงสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศ ยังมีการสร้างความหมายให้แก่ตัวกระป๋องหัวข้างสีขาวว่าหมายถึงช่างเผือกซึ่งเป็นสัตว์มงคลคู่ชาติและแสดงบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ไทย ดังนั้นนักเรียนนายเรืออากาศจึงต้องทำหน้าที่ปกป้องสถาบันดังกล่าวด้วยความจงรักภักดี ความคิดเรื่องการปกป้องสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบททดสอบนักเรียนใหม่ในการ “ปกป้องกระป๋อง” ให้อยู่ในสภาพเดิมและไม่สูญหายตลอดการ “ซุด” กระป๋อง กล่าวคือการรักษากระป๋องเปรียบได้กับการรักษาความเป็นชาติและการความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นเกียรติสูงสุดของทหารอากาศ

1.6) “กระป๋องบังคับบัญชาเจ้าฟ้าจุฬารมณ” ในงาน “อาลัยดอน” นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายส่งต่อกระป๋องนี้ให้นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้องชั้นปีถัดไป “กระป๋องบังคับบัญชา” นอกจากเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของนักเรียนบังคับบัญชา ยังหมายถึงความอาวุโสในฐานะนักเรียนชั้นปีสูงสุดด้วย การได้รับพระราชทานสัญลักษณ์บ่งบอกตัวตนจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี (พระอิสริยยศในขณะนั้น) และการสืบทอดการส่งต่อดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สำคัญของสถาบันและกลุ่มทหารอากาศยังแสดงถึงแสดงความสำนึกและตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณ ก่อเกิดเป็นความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ แม้ในบางปีกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศจะจัดการส่งต่อ “กระป๋องบังคับบัญชา” กันเฉพาะภายในกลุ่มแต่ความหมายและคุณค่าของสัญลักษณ์พระราชทานยังคงเดิม เนื่องจากในมุมมองของนักเรียนนายเรืออากาศ สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นหมายถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์

1.7) ความหมายของสีเครื่องหมายที่แสดงลักษณะทหารดี และความหมายของรูปสัญลักษณ์ในเครื่องหมายแสดงหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชา ในพิธีประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถแก่นักเรียนนายเรืออากาศ กล่าวคือเครื่องหมายที่แสดงลักษณะทหารดีมีพื้นหลังเป็นสีแดงเหมือนกับสีแดงบนธงชาติไทยซึ่งหมายถึงความเป็นชาติ ความคิดดังกล่าวแสดงถึงความคิดของทหารอากาศว่าผู้ทำหน้าที่ปกป้องชาติต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะทหารที่ดี ในอีกแง่มุมหนึ่งยังสะท้อนว่าการรักษาปกป้องชาติเป็นหน้าที่ของทหารอากาศ นอกจากนี้เครื่องหมายแสดงหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชาที่ประดับบนพานักเรียนนายเรืออากาศเป็นตราของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชที่มีรูปพระมหามงกุฎซึ่งสื่อถึงความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของนักเรียนนายเรืออากาศภายหลังสำเร็จการศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของทหารอากาศ

2) วิถีปฏิบัติในพิธีการและประเพณีที่นำไปสู่การสร้างความจงรักภักดี ความรักชาติและศาสนา

พิธีการและประเพณีการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นทหารอากาศมีวิถีปฏิบัติที่สื่อถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา ดังนี้

2.1) การแสดงความเคารพสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์และชาติไทยด้วยท่าพระราชทาน “ยกอก” ในพิธีการและประเพณีของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ “ยกอก” เป็นชื่อท่าฝึกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่ทหารทุกเหล่าทัพเพื่อเป็นท่าประกอบกรปฏิบัติในขั้นตอนสุดท้ายของการแสดงความเคารพทุกท่า กล่าวคือการทำ ความเคารพของทหารอากาศต้องทำท่า “ยกอก” ต่อเนื่องจากขั้นตอนสุดท้ายของการทำความเคารพท่าดังกล่าว ตัวอย่างเช่นในพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษาจะโค้งคำนับจากนั้นจึงทำท่า “ยกอก” เพื่อแสดงความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและธงชาติก่อนจากนั้นจึงรับการประดับยศจากผู้บัญชาการทหารอากาศ การน้อมนำและกำหนดใช้ท่าพระราชทานในการแสดงความเคารพของทหารอากาศทุกลำดับชั้น และการสักการะสิ่งแทนความเป็นชาติและพระมหากษัตริย์เป็นลำดับแรกจึงแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อความจงรักภักดีต่อสถาบันดังกล่าว

2.2) การสวนสนามและถวายสัตย์ต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ การสวนสนามเป็นวิถีปฏิบัติของทหารเพื่อแสดงความเคารพและให้เกียรติผู้มีลำดับชั้นและอาวุโสสูงกว่า และการถวายสัตย์ปฏิญาณตนแสดงให้เห็นการให้คำมั่นว่าจะจงรักภักดีและเทิดทูนความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิต ดังเห็นได้จาก **คำปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์** ที่มีเนื้อหาแสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ด้วยการสละชีวิตเพื่อปกป้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และการได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยถือเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของทหาร ถ้อยคำดังกล่าวมีดังนี้

*ข้าพระพุทธเจ้า จะยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า
ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดี และถวายความปอดกภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จน
ชีวิตหาไม่*

ข้าพระพุทธเจ้า จะเชิดชูและรักษาไว้ ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ของทหารรักษาพระองค์
ทั้งจะปฏิบัติตน ให้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทุกประการ

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษา
พระองค์)

เนื้อหาของ **คำปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล** สื่อถึงอุดมการณ์ความรักชาติ ความจงรักภักดี และยกย่องพระมหากษัตริย์ไว้เหนือสิ่งใดเช่นเดียวกับคำปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์ ในส่วนที่เพิ่มมาคือการเทิดทูนการปกครองที่มีผู้นำสูงสุดคือพระมหากษัตริย์ และการให้คำมั่นว่าจะประพฤติตนตามคำสอนของศาสนาซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการสืบทอดและรักษาศาสนาอีกทางหนึ่ง ถ้อยคำดังกล่าวมีดังนี้

ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบแห่งประเทศชาติ

ข้าพเจ้าจักอยู่ในศีลธรรมของศาสนา

ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ข้าพเจ้าจักรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล)

การถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอากาศต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งจัดขึ้นในวันกองทัพไทยยังมีวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ กล่าวคือพิธีดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งเป็นวีรกษัตริย์ไทย และบูรพกษัตริย์ทุกพระองค์ที่ทรงสร้างวีรกรรมเพื่อปกป้องรักษาแผ่นดินไทย (กองทัพอากาศ, 2554: 4)

2. บทเพลงที่ปลูกฝังความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

การหล่อหลอมความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา สะท้อนให้เห็นจากเนื้อหาของเพลงกองทัพอากาศและการนำเพลงเหล่านี้มาใช้ในพิธีทางทหารที่มุ่งสร้างสำนึกรักและปกป้องสถาบันสำคัญของชาติไทย เพลงของกองทัพอากาศที่เกี่ยวข้องมีจำนวน 9 เพลง โดยสามารถจัดกลุ่มตามผู้สร้าง วัตถุประสงค์และเนื้อหาของเพลงได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “พระราชทานแต่ทหารอากาศ” เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ”

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” และเพลง “ทหารอากาศจะมา”

3) เพลงประจำสถาบัน จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” และเพลง “แดนนภา”

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ ได้แก่ เพลง “พระราชทานแต่ทหารอากาศ” เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” กล่าวถึงการทำหน้าที่ของทหารอากาศในการดูแล คุ้มครอง และปกป้องชาติ พระมหากษัตริย์ เพลงในกลุ่มนี้มีเนื้อหาที่แสดงถึงความรักชาติตั้งเห็นได้จากการระบุว่าทหารอากาศทุกคนมีหน้าที่ป้องกันภัยทางอากาศเพื่อรักษาอาณาเขต เอกราช และเกียรติศักดิ์ศรีของชาติไทยให้คงอยู่สืบไป ถึงแม้คนทั่วไปจะหวงแหนชีวิตของบุคคลอันเป็นที่รักแต่สำหรับทหารอากาศแล้วนั้นความรักชาติมีมากกว่าความรักตัวกลัวตาย และการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นก็ถือเป็นความกล้าหาญที่สมควรจดจำและยกย่อง เพลงดังกล่าวมีเนื้อความว่า

“เหล่าทหารขวัญอากาศ...ทุกสายโลหิตช่วยกัน ฟันฝ่า ป้องกันภัยในท้องฟ้า
เพื่อรักษาชาติ ประเทศ เขตแดนแดนแคว้นไทย...ใครมาบุกใครมารุกราน ไม่ยอม
ถอย...ขอเพียงให้ชื่อชาติไทย ก้องลือ ระเบิดทั่วไป...ลูกเมียรักเหมือนดังชีวิต
แต่คิดแล้วชาติต้องเชิดชู กล้าตายขอให้ชาติคงอยู่ เชิดชูไว้เป็นวีรกรรม...ทุกคนต้อง
จำ ทุกคนตายแทนได้ แต่ขอให้ชาติไทย ทัพอากาศไทยยืนอยู่”

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

“บุญส่งเธอมา รักห้วงเวหา รักการเหินฟ้า รักหน้าที่เสี่ยงชีวิต...ด้วยใจ
มานะที่จะ คอยคุ้มครอง ป้องกันภัย ให้สุขสันต์ แสวงแกร่งกระไร เธอใช้ชีวิต ดังชาว
สวรรค์ บินต้นเหนือแผ่นดินเมฆาท้องฟ้าเมืองไทย”

(เพลง “พระราชทานแต่ทหารอากาศ”)

“เราทหารราชวัลลภ...เขตเกียรติชาติไว้ทุกแห่ง”

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

เนื้อหาของเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” ซึ่งเป็นเพลงประจำหน่วยทหารราชวัลลภหรืออีกชื่อหนึ่งคือ “ทหารรักษาพระองค์” ยังเน้นกล่าวถึงความจงรักภักดีด้วยการทำหน้าที่ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งหมายถึงพระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระราชวงศ์จักรี และความภูมิใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ การสละชีวิตในหน้าที่ยังเป็นการประกาศเกียรติของทหารรักษาพระองค์และให้ความเชื่อมั่นว่าชาติจะสงบสุขเสมอเมื่อมีทหารราชวัลลภ แนวคิดเรื่องความจงรักภักดียังสอดคล้องกับหน้าที่ของกองทัพอากาศที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทยให้ต้องปกป้อง

สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะสถาบันสำคัญของชาติ (กองทัพอากาศ, 2557) และสัมพันธ์กับความหมายของคำว่า “กษัตริย์” ในภาษาสันสกฤตซึ่งหมายถึง ชนชั้นนักรบ (Monier Williams Sanskrit-English Dictionary, 2562) เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้วคำว่า พระมหากษัตริย์ จึงมีความหมายว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ดังนั้นทหารอากาศจึงตระหนักในความรับผิดชอบของตนต่อสถาบันดังกล่าวและความเป็นจอมทัพผู้นำของทหารนักรบของพระมหากษัตริย์ทำให้ยังภาคภูมิใจและเกิดความจงรักภักดีมากยิ่งขึ้น

ชื่อเพลง “พระราชทานแต่ทหารอากาศ” ยังสื่อถึงที่มาของเพลงที่ได้รับพระราชทานจากสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื้อหาของเพลงนี้มุ่งชื่นชมการทำหน้าที่เพื่อชาติด้วยความเสียสละ อดทนของทหารอากาศซึ่งก่อให้เกิดความซาบซึ้งที่สถาบันสำคัญของชาติทรงทราบถึงการทำหน้าที่เพื่อชาติและภาคภูมิใจที่ได้รับพระกรุณาธิคุณพระราชทานเพลงเพื่อให้เป็นขวัญกำลังใจแก่ทหารอากาศ เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” มีเนื้อความดังนี้

“เราทหารราชวัลลภ รักษาองค์พระมหากษัตริย์สูงส่ง...เราทุกคนภูมิใจ
ได้รับไว้วางพระราชหฤทัย พิทักษ์สมเด็จพระเจ้าไทย ตลอดในพระวงศ์จักรี จะถวายสัตย์
ชื่อตรงองค์ราชาราชนี ถ้าแม้มีภัยพาลอวดหาญมิเกรงคูหมิ่นข่มเหยงย่ำยี เราจะ
ถวายชีวิมหวาดหัววัน

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” และเพลง “ทหารอากาศจะมา” กล่าวว่าทหารอากาศใช้ชีวิตเพื่อรักษาเอกราชและความยั่งยืนของชาติด้วยการทำหน้าที่ปกป้องอาณาเขตน่านฟ้าของประเทศไทยและคุ้มครองประชาชน ชื่อเพลงและเนื้อหาของเพลงคำว่า “ผู้ปกป้องฟ้าไทย” ยังสื่อถึงการนิยามความหมายของตัวตนว่าทหารอากาศคือผู้มีหน้าที่พิทักษ์น่านฟ้าไทย เนื้อหาของเพลงดังกล่าวมีความว่า

“ปกป้องฟ้ากว้างใหญ่ ด้วยใจจงอาจ ขอประกาศศักยภาพเหนือขอบฟ้า...
ใครหากมาคิดร้ายบุกเข้ามาพร้อมสู้ตาย ไม่หวั่นใครทั้งนั้น บินขึ้นฟ้า บินเพื่อความ
เป็นไทย...เพื่อให้ไทยยืนนาน”

(เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า”)

“ปานนี้เธอคงอยู่บนท้องฟ้า และคอยดูแลแผ่นดินของเธอ ด้วยใจอัน
มั่นคง...เธอสู้ทนยอมเสี่ยงภัย ท่องไปบนนภา พลีเพื่อปวงประชา เพื่อไทยคงเสรี...
ส่งใจไปให้เธอ แต่เธอผู้ปกป้องฟ้าไทย

(เพลง “แต่เธอ”)

เพลง “ทหารอากาศจะมา” ถึงแม้ไม่ได้กล่าวถึงการสละชีพเพื่อรักษาความเป็นชาติแต่เนื้อหาของเพลงทำให้เห็นทหารอากาศในบทบาททหารของประชาชนที่มีหน้าที่ปกป้องและช่วยเหลือคนในชาติให้ปลอดภัยและพ้นจากความยากลำบาก เนื่องจากคำว่า “ชาติ” ในแนวคิดเรื่องความรักชาตินั้นหมายถึงทั้งอธิปไตยในอาณาเขตไทยและผู้ที่มีกำเนิดและถิ่นอาศัยเดียวกัน ดังนั้นการดูแลประชาชนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นชาติย่อมหมายถึงการปกป้องชาติด้วยเช่นกัน เนื้อหาของเพลงดังกล่าวมีความว่า

“ป่าวประกาศทหารอากาศจะบินมาหา จะนำความรักเมตตา มีน้ำและยา
ข้าวปลามาให้ มีหมอบ มาด้วย ช่วยดูแลไข้...ชีวิตยังไม่หมดหวัง ไฟจะลามหรือน้ำ
จะท่วม ถูกลมพายุ คลื่นแผ่นดินไหวจะดู ชีวิต พังผลสังคมจะคลั่ง ทหารอากาศ
ยกกองมาตั้ง ปลุกลอบให้สู้หวัง ไม่ทิ้งไม่ห่างไปไกล...พิบัติภัยเกิดที่ไหน
ทหารอากาศดูแล...C-130 พร้อม ฮ. มาแน่ ทุกข์ยากจงอย่าอ่อนแอ ทหาร
อากาศจะมา”

(เพลง “ทหารอากาศจะมา”)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) เพลงประจำสถาบัน ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” และเพลง “แดนนภา” มุ่งสร้างความรักชาติ ศาสนา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ควบคู่กันไปให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการให้คำมั่นของทหารอากาศว่าจะปกป้องเขตแดนประเทศและรักษาอธิปไตยของน่านฟ้าไทยซึ่งนำไปสู่การสร้างสำนึกรักและหวงแหนความชาติ ประโยคหนึ่งในเพลง “แดนนภา” ความว่า “น่านฟ้าไทยจะมีให้ใครย่ำยี” ยังมีการนำไปผลิตซ้ำโดยหน่วยงานของกองทัพอากาศอย่างแพร่หลายจนการเป็น “ผู้ปกป้องประเทศชาติจากศัตรู” กลายเป็นนิยามความเป็นทหารอากาศที่กำหนดโดยสถาบันและมีการนำเสนอตัวตนดังกล่าวผ่านแผ่นป้ายหน้าที่ตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่สร้างนักบินทหารอากาศและพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ในการรำลึกถึงวีรชนทหารอากาศ อาทิ โรงเรียนการบิน กองบิน และอนุสาวรีย์วีรชนทหารอากาศ เพลงดังกล่าวมีความว่า

“นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติขวัญชาวไทย...นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติล้อมนภา ฟ้าคือแดนเราภษาหน้า จะครองป้องฟ้าอันกว้างไกล...รักชาติยิ่งใหญ่ ศาสนานบไหว มั่นไว้ในธรรม รักดีร่มเกล้า เทิดพระปิ่นไทยเรา...สาบานไว้มันเขตอาณาสิทธิ์ฟ้า นั้น เราป้องกันทั้งสิ้น”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

“ดอน แดนดินถิ่นวิมาน...ดอน ไม่ระทมต่อลมฟ้า...เรืออากาศ มีดอนเป็นมารดา...ท้องนาฟ้ากว้างทางชีวี ลูกดอนมีภาระมันอันผ่องใส คือปกป้องคุ้มครองอธิปไตย **น่านฟ้าไทย จะมีให้ใครย่ำยี”**

(เพลง “แดนนภา”)

“เราคือนักรบภาคพื้นดิน...ตั้งอินทรีผู้มีใจหาญกล้า **ทั่วเวหาฟ้าไทยใจจับจ้อง เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เราคุ้มครอง อากาศโยธินป้องไทยให้ร่มเย็น”**

(เพลง “เราคืออากาศโยธิน”)

ความยึดมั่นในชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของทหารอากาศแสดงให้เห็นชัดเจนจากความหมายเชิงสัญลักษณ์ เนื้อความของคำถวายสัตย์ปฏิญาณของทหารรักษาพระองค์ และคำถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล โดยเฉพาะการสัญญาด้วยชีวิตว่าจะพิทักษ์ชาติ ทำนุบำรุง ศาสนา และเทิดทูนพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้บทเพลงของกองทัพอากาศโดยเฉพาะเพลงประจำสถาบันเน้นย้ำความคิดเดียวกันว่าทหารอากาศมีหน้าที่ปกป้องอธิปไตยบนน่านฟ้าไทยเพื่อรักษาความเป็นชาติและถวายความปลอดภัยแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้การทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยชีวิตยังเป็นความตั้งใจและเป็นการรักษาเกียรติของทหารอากาศด้วยเช่นกัน

3.1.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดนี้คือประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ในการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และการ “ชุด” กระบี่ วิถีปฏิบัติการลอดซุ้มกระบี่ที่เกี่ยวข้องจากการได้รับพระราชทานกระบี่ทหารอากาศ รวมถึงเรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ” ที่ระบุว่าเมื่อครั้งท่านแม่ทัพทหารผู้รักชาติ คติชนของกลุ่มทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ประเพณีและวิถีปฏิบัติที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และ 2) เรื่องเล่ามีตัวละครทหารผู้รักชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเพณีและวิถีปฏิบัติที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

ในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะประเพณี “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. ซึ่งเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่จำลองพระปรมาภิไธยย่อมาเป็นเครื่องหมายแสดงการเป็นทหารรักษา พระองค์ การ “ชุด” ดังกล่าวมีการทดสอบความแข็งแกร่งและความสามัคคีในกลุ่มนักเรียนใหม่ผู้เป็น ทหารรักษาพระองค์รุ่นน้อง การสร้างสำนึกในหน้าที่ของทหารรักษาพระองค์ และการถ่ายทอดพระ ราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์ เพื่อสร้างความ ภาคภูมิใจในคุณค่าของเครื่องหมาย ภปร. ความซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณ เติบโตใน ความเสียสละของสถาบันพระมหากษัตริย์ และเกิดความจงรักภักดีและตระหนักในหน้าที่ของทหารรักษา พระองค์

ความจงรักภักดีจะได้รับการปลูกฝังพร้อมกับความสามัคคีเสมอเนื่องจากทหารรักษาพระองค์ เป็นหน่วยทหารมิใช่ทหารเพียงคนใดคนหนึ่งแต่คือกองทัพนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ และสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทหารรักษาพระองค์ของกองทัพอากาศให้การถวายความปลอดภัย พิเศษองค์พระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินี รวมถึงราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ เมื่อนักเรียนใหม่ผ่าน “การชุด” จะมีพิธีรับเครื่องหมาย ภปร. จากพานที่ล้อมด้วยแสงเทียนสีเหลือง บนพานมีเครื่องหมาย วางเรียงเป็นรูปคำว่า “ภปร” ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าพระบรมฉายาลักษณ์และธงชาติ ด้านข้างคือนักเรียน รุ่นพี่สวมเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ใหม่ องค์ประกอบในพิธีทั้งธงชาติ แสงเทียน และพระบรมฉายาลักษณ์เป็นสัญลักษณ์หมายถึงสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามลำดับ ยิ่งต่อยอดการรับรู้ถึงอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันยิ่งขึ้น ความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณและความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์พบในการส่งต่อ “กระบี่ บังคับบัญชาเจ้าฟ้าจุฬาภรณ” จากนักเรียนชั้นปีสุดท้ายให้แก่รุ่นน้อง ถ้อยคำสัมภาษณ์ที่แสดง ความรู้สึกต่อการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และความเป็นทหารรักษาพระองค์มีดังนี้

“ตอน ‘ชุด’ ภปร. เพื่อให้รู้จักว่าเครื่องหมาย ภปร. หมายถึงอะไร เราควรทำอย่างไร กับเครื่องหมายนี้ หน้าที่นี้ สำหรับผมหมายถึงทหารที่ถวายความปลอดภัยต่อในหลวง ต่อทุก องค์ของราชวงศ์จักรี”

(ถิรเดช ภูภัทรธรรวูฒิ, 4 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

“การ ‘ชุด’ ภปร. คือเราสอนรักสถาบันทั้งสามเลย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

(อภิรักษ์ ทองจันทร์, 15 พฤศจิกายน 2558, สัมภาษณ์)

“เน้นการสร้างความภาคภูมิใจในสถาบันพระมหากษัตริย์... ‘ซ่อม’ ไม่หนักเท่า ‘ซูด’ กระบี่ ไม่ได้ซ่อมอย่างเดียว คอมแมนด์จะมีวิธีพูดปลุกใจ สร้างความฮึกเหิม...เมื่อก่อนก็รักอยู่แล้ว พอเข้ามาเป็นทหารรักษาพระองค์ เหมือนกับว่าตอนนี้เรามีหน้าที่ต้องปกป้องสถาบันแล้ว ไม่ใช่แค่คร่ำคร่าอย่างเดียวเหมือนแต่ก่อน...จริง ๆ แล้วถูกปลุกฝังกันตลอดปีถึงหน้าที่ของทหารรักษาพระองค์ว่าต้องทำอะไร”

(ภาณุมาศ เสวก, 18 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์)

การสร้างความรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์ยังพบในประเพณี “ซูด” กระบี่และความหมายของกระบี่นักเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนบังคับบัญชาจะสร้างความภาคภูมิใจและสร้างคุณค่าในกระบี่แก่นักเรียนใหม่ด้วยการถ่ายทอดความหมายของกระบี่ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นชาติและบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ กล่าวคือตามจับกระบี่รูปหัวข้างหมายถึงสถาบัน ชาติและพระมหากษัตริย์ เนื่องจากข้างเป็นสัตว์มงคลที่แสดงบุญบารมีของกษัตริย์ บททดสอบการปกป้องกระบี่จึงต้องการวัดทั้งความแข็งแกร่งอดทนและความสามารถในการปกป้องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กริยาการ “คาบกระบี่” และการทำโทษด้วยท่า “แตกกระบี่” เหมือนกับร่างกายไร้แขนและขา ไม่สามารถถือกระบี่ต่อสู้อีกก็ต้องคาบและสู้อจนกว่าจะสิ้นใจ การเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนความคิดการทำหน้าที่รักษาสถาบันสำคัญของชาติด้วยชีวิต ดังข้อความในบันทึกของนักเรียนใหม่ที่แสดงถึงความตระหนักรู้ในหน้าที่ของทหารอากาศความว่า

“ไม่ว่าการเรียน การฝึก ระเบียบวินัยต่าง ๆ มันจะหนักหน่วงแค่ไหน ผมก็จะพยายามก้าวข้ามสิ่งเหล่านั้นไปให้ได้...เพราะมันคือความฝันของผม...ที่อยากจะเป็นนักบินรบของกองทัพอากาศ เป็นนายทหารรับใช้ชาติ...ผมจะทำให้เป็นจริงให้ได้...เพื่อตอบแทนแผ่นดินเกิดคือประเทศไทย”

(วิวัฒน์ ลาภเพิ่มพูนยิ่ง, 2560)

การ “ซูด” เครื่องหมาย ภปร. และ การ “ซูด” กระบี่ จึงมีเป้าหมายเพื่อ “ซ่อม” สมรรถภาพของร่างกายและจิตใจที่ยังไม่สมบูรณ์ และสร้างคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อหน้าที่ทหารรักษาพระองค์และบทบาทของนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งคือความกล้าหาญและเสียสละต่อสถาบันสำคัญของชาติตามคำสัตย์ปฏิญาณความว่าจะถวายความปลอดภัย จงรักภักดี และพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์จนถึงที่สุดของชีวิต ระหว่างการทดสอบพละกำลัง รุ่นพี่จะพูดปลุกใจ สร้างความฮึกเหิมให้ภาคภูมิใจที่ได้เป็นทหารใต้พระโพธิสมภาร ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของราชวงศ์จักรี ความเป็นมาและข้อควรปฏิบัติต่อเครื่องหมาย ภปร. รวมถึงหน้าที่ของทหารรักษาพระองค์ เพื่อให้ นักเรียนใหม่ตระหนักถึงหน้าที่ใหม่คือการปกป้องสถาบัน

นอกจากนี้การมอบของที่ระลึกเป็นกระบี่สั้นจำลองให้ศิษย์เก่าที่ได้รับพระราชทานยศนายพลในงานชุมนุมนายเรืออากาศทำให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประเทศชาติเพิ่มมากขึ้นตามลำดับขั้นยศที่สูงขึ้น (วิธน์ มณีนัย, 23 มิถุนายน 2559, สัมภาษณ์) และการแสดงความเคารพผู้มกระบี่ การลดชู้ม รวมถึงคำกล่าวระหว่างลดชู้มในพิธีมงคลสมรสเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อผู้พระราชทานสถานภาพและหน้าที่ของนายทหารอากาศ และแสดงความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของชู้มกระบี่ซึ่งเกิดจากพระบรมเดชาานุภาพของพระมหากษัตริย์ ดังคำกล่าวขณะลดชู้มกระบี่ความว่า

“...โดยกระบี่ถือเป็นของสูง เป็นสัญลักษณ์ของนายทหารสัญญาบัตร ที่แสดงถึงภารกิจอันยิ่งใหญ่ของเหล่าทหารอากาศผู้ปกป้องอธิปไตยของชาติบ้านเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโดยพระหัตถ์แก่บรรดานายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ”

(คำกล่าวในการลดชู้มกระบี่พิธีมงคลสมรส, 2561)

2. เรื่องเล่าที่มีตัวละครทหารผู้รักชาติ

เรื่องเล่าเกี่ยวกับ “เจ้าพ่อเสือ” ในกลุ่มทหารอากาศระบุว่าเจ้าพ่อเสือเป็นแม่ทัพทหารผู้รักชาติและเก่งกาจการรบจึงได้นำทัพไปรบกับพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น และกลับมาปฏิบัติธรรมจนสิ้นอายุขัยในที่ตั้งปัจจุบันของโรงเรียนการบิน ต่อมาเกิดเรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของเจ้าพ่อเสือทำให้เกิดความเชื่อ การตั้งศาล การบวงสรวงบูชาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เมตตาทหารอากาศเพราะเป็นทหารไทยเหมือนกัน (นรินทร์ หงสกุล, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) เจ้าพ่อเสือจึงเป็นทั้งอารักษ์ประจำสถาบันที่ช่วยตอบสนองความต้องการทางใจของทหารอากาศ และเป็นแบบอย่างของทหารผู้รักและสละชีพเพื่อชาติซึ่งคุณสมบัติข้อนี้ได้รับการกล่าวถึงและนำเสนอในเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติเจ้าพ่อเสือทุกสำนวน

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์แนวคิดความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนามีความโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดจากความหมายเชิงสัญลักษณ์ของวัตถุ เครื่องแบบ เครื่องหมาย วิธีปฏิบัติ และเนื้อหาของคำถวายสัตย์ปฏิญาณในพิธีทางทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัญญาด้วยชีวิตว่าจะพิทักษ์ชาติ ทำนุบำรุงศาสนา และเทิดทูนพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้บทเพลงของกองทัพอากาศโดยเฉพาะเพลงประจำสถาบันเน้นย้ำความคิดเดียวกันว่าทหารอากาศมีหน้าที่ปกป้องอธิปไตยบนน่านฟ้าไทยเพื่อรักษาความเป็นชาติและถวายความปลอดภัยแต่สถาบันพระมหากษัตริย์

คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนาปรากฏในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสัญลักษณ์สองสิ่ง คือ เครื่องหมาย ภปร. และกระบี่

ได้แก่ การ “ชุด” ภปร. ซึ่งเป็นเครื่องหมายของทหารรักษาพระองค์ การ “ชุด” กระบี่นักเรียนนายเรืออากาศที่มีความหมายหนึ่งสื่อถึงความเป็นชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ และการลอดซุ้มกระบี่พระราชทาน

ยิ่งไปกว่านั้นพิธีการทางทหารของสถาบันและประเพณีของกลุ่มทหารมีส่วนในการสร้างความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์อย่างสอดประสานกัน คติชนกลุ่มทหารเน้นสร้างสำนึกผ่านการ “ชุด” และ “ปกป้อง” สัญลักษณ์ที่มีความหมายสื่อถึงสถาบันสำคัญของชาติ ส่วนคติชนสถาบันเน้นสร้างสำนึกผ่านการผูกโยงหน้าที่ของทหารอากาศกับความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกับเพลงกองทัพอากาศที่นำเสนอตรงกันว่าภารกิจสำคัญสำคัญของทหารอากาศคือการปกป้องสถาบันดังกล่าว

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา มีดังนี้

ตารางที่ 13 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความจงรักภักดี
ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนมีเนื้อหาที่แสดงความเทิดทูนและจงรักภักดีด้วยชีวิต 2. การสวนสนามเป็นวิธีแสดงความเคารพและให้เกียรติของทหารอากาศ 3. การให้ความเคารพสูงสุดต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของทหารอากาศ เนื่องจากมีความหมายสื่อถึงพระมหากษัตริย์ ชาติ และศาสนา 4. เครื่องแบบ เครื่องหมาย และวัตถุที่บ่งบอกอัตลักษณ์ปรากฏรูป “พระมหาพิชัยมงกุฏ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นพระมหากษัตริย์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. เป็นการทดสอบความเหมาะสมต่อหน้าที่ทหารรักษาพระองค์ และปลูกฝังความจงรักภักดีด้วยการสร้างความตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ 2. วัตถุสัญลักษณ์ที่บ่งชี้สถานภาพและหน้าที่ที่มีความหมายเกี่ยวโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์และความเป็นชาติ อาทิ กระบี่สั้น “กระบี่บังคับบัญชา”
บทเพลง	เพลงพิธีการและเพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น โดยเฉพาะเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” และเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” มีเนื้อหากล้าถึงความจงรักภักดีของทหารอากาศด้วยการสละชีวิตปกป้องพระมหากษัตริย์ ประเทศชาติ และศาสนา	

3.2 แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

ความเข้มแข็งอดทนเป็นสิ่งสำคัญลำดับต้นที่สถาบันกองทัพอากาศปลูกฝังแก่ทหารอากาศ เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะทางทหารด้านอื่น ๆ อาทิ ความเสียสละ ความกล้าหาญ และความจงรักภักดี เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “อดทน” ในคุณลักษณะผู้นำของทหารเรือ หน่วยนาวิกโยธิน กองทัพเรือสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบของแนวคิดคุณลักษณะผู้นำทางทหารของ กองทัพไทยนั้นหมายถึง “ความสามารถทางกายและใจที่จะทนต่อความหิว ความเจ็บปวด ความเหน็ดเหนื่อย ความระทมทุกข์ และความยากลำบาก การขาดความอดทนจะทำให้ขาด ความกล้าหาญได้” (ภักภณ สนิทสม และณัฐพล จารัตน์, 2558: 154) สังเกตได้ว่าหากทหารมีจิตใจที่แข็งแกร่งก็ย่อมเผชิญหน้ากับความลำบากทางกายได้ โดยเฉพาะนักบินทหารอากาศต้องมีร่างกายแข็งแรงจึงจะทำการบินได้เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่ผิดวิสัยของมนุษย์ และมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่กลัวอันตรายและยอมรับความเสี่ยงสูงต่อความสูญเสีย แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนจึงเป็นแนวคิดหลักในพิธีและประเพณีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศและนายทหารอากาศใหม่มาเป็นทหารอากาศอย่างสมบูรณ์ เพื่อสร้างทหารอากาศที่แข็งแกร่งอดทนซึ่งหมายถึงความมั่นคงเสถียรภาพของกองทัพอากาศ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

- 1.1) พิธีและประเพณีที่เสริมสร้างความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ
- 1.2) บทเพลงที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

- 2.1) ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่ทำให้เกิดการพัฒนาคความเข้มแข็งอดทน
- 2.2) เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่บ่งบอกความแข็งแรงและไม่ย่อท้อ
- 2.3) วิถีปฏิบัติ สัญลักษณ์ และความหมายของฉายาที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทน

3.2.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดนี้ คือ วิถีปฏิบัติที่เน้นพัฒนาคความเข้มแข็งอดทนของทั้งร่างกายและจิตใจ เครื่องหมายที่บ่งบอกความเข้มแข็งอดทนหรือความสำเร็จของการพัฒนาตนจนได้รับสถานภาพที่เหนือกว่า และบทเพลงที่นำเสนอความแข็งแรงไม่ย่อท้อของทหารอากาศ คติชนของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พิธีและประเพณีที่เสริมสร้างความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ และ 2) บทเพลงที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พิธีและประเพณีที่เสริมสร้างความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

วิถีปฏิบัติและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเปลี่ยนผ่านของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ พิธีการและประเพณีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- **พิธีทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

- **พิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและหน้าที่** ได้แก่ งาน “ช่อชัยพลภักษ์” พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายศรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) พิธีการและประเพณีที่เน้นการพัฒนาความเข้มแข็งอดทนหรือบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทน และ 2) พิธีการและประเพณีที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนหรือแสดงการได้รับสถานภาพที่เหนือกว่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) พิธีการและประเพณีที่เน้นการพัฒนาความเข้มแข็งอดทนหรือบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทน

ในพิธีทางทหารเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากทหารอากาศใหม่เป็นทหารอากาศที่สมบูรณ์และเปลี่ยนผ่านบทบาทจากนักเรียนนายเรืออากาศเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์มีขั้นตอนและองค์ประกอบที่เน้นการทดสอบและพัฒนาความเข้มแข็งอดทนเพื่อให้ทหารอากาศพร้อมสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อประเทศชาติ ดังนี้

1.1) การสวนสนามด้วยความเข้มแข็งเกิดจากการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง ตลอดระยะเวลาหกเดือนก่อนถึงพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และพิธีสวนสนามปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล กำลังพลสวนสนามของนักเรียนนายเรืออากาศหมั่นฝึกซ้อมด้วยความอุตสาหะเพื่อพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงและสามารถอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยจนกองพันสวนสนามเกิดพร้อมเพรียง เข้มแข็ง และสง่างาม ความเข้มแข็งของกำลังพลสวนสนามยังแสดงถึงความแข็งแกร่งกองทัพอากาศนอกเหนือจากการแสดงแสนยานุภาพของเครื่องบินและยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย ความเข้มแข็งส่วนหนึ่งมาจากวิถีปฏิบัติของกองพันสวนสนามนักเรียนนายเรืออากาศที่ปลูกฝังวิธีการเดินสวนสนามซึ่งรับรู้ร่วมกันว่าเป็น “ลักษณะเฉพาะ” ของนักเรียนนายเรืออากาศคือ “การฟืนแขนขึ้นและลงด้วยความแรง นิ่ง หนักแน่น และยกเท้าให้สูงกว่ากองพันอื่น ๆ โดยแนวเท้าที่ยกขึ้นแต่ละกับแนวมือที่ฟืนขึ้นและลงต้องพร้อมกัน” เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประชาชน และผู้เข้าร่วมพิธีด้วยกันได้เห็นความตั้งใจ ความเข้มแข็ง และความเป็นที่หนึ่งของทหารอากาศ (พิรภัช ชูโชติ, 10 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

1.2) การประดับ “เครื่องหมาย ภปร.” บนเครื่องบินเต็มยศรักษาพระองค์ของนักเรียนนายเรืออากาศ และการประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีบนเครื่องบินปกติเหาคอบณะของทหารอากาศใหม่ ในพิธีสวนสนามและถวายสัตย์ปฏิญาณของทหารรักษาพระองค์และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลเป็นสิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทนของทหารอากาศ เนื่องจากเครื่องบินและเครื่องหมายดังกล่าวได้รับหลังการทดสอบความเข้มแข็งของร่างกายและจิตใจในประเพณี “ชุด” ภปร. และการ “ฝึก” การหลีกสูดรณาทหารชั้นผู้บังคับหมวด เครื่องแบบและเครื่องหมายเหล่านี้จึงเป็นวัตถุประสงค์ที่แสดงว่า “ผ่าน” การพิสูจน์ที่ยากลำบากซึ่งต้องใช้ความอดทนยิ่งของร่างกายและจิตใจ ขณะเดียวกันก็แสดงถึงความเป็นผู้แข็งแกร่งเหมาะสมกับสถานภาพของทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศไทย อนึ่งผู้วิจัยมองว่าสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของทหารรักษาพระองค์ดังเช่นรูปพระมหามงกุฎซึ่งแสดงถึงความเป็นพระราช และวัตถุประสงค์คือธงชัยเฉลิมพลซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กับหน้าที่ปกป้องความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ยังมีฐานะเป็นสิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทนและสื่อถึงความไว้วางพระราชหฤทัยในความแข็งแกร่งของร่างกายและจิตใจจึง “ได้รับเลือก” ให้ทำหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่สถาบันพระมหากษัตริย์

2) พิธีการและประเพณีที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนหรือแสดงการได้รับสถานภาพที่เหนือกว่า

ในพิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่กำหนดขึ้นโดยสถาบันกองทัพอากาศมีสัญลักษณ์และขั้นตอนในพิธีที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ที่ได้รับจากประเพณีการ “ชุด” กระบี่กับความมานะอดทนและความเข้มแข็งของทหารอากาศเพื่อบ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนจนเป็นที่ยอมรับให้ได้รับสถานภาพใหม่ งาน “ข้อชัยพฤกษ์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อบ่งบอกว่านักเรียนใหม่ได้รับการหล่อหลอมร่างกายและจิตใจให้แข็งแกร่งเหมาะสมกับการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ส่วนพิธีเลื่อนขั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถบ่งบอกถึงความสำเร็จของพัฒนาความเข้มแข็งอดทนจนได้รับการยอมรับว่ามีความโดดเด่นที่เหนือกว่า ในขณะที่งาน “อาลัยดอน” และพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่เป็นการเปลี่ยนผ่านเพื่อบ่งบอกว่านักเรียนนายเรืออากาศได้รับการพัฒนาความอดทนเข้มแข็งจากการฝึกศึกษาอันเคียวกรำจนสามารถสำเร็จการศึกษาและได้เลื่อนลำดับขั้นเป็นนายทหารอากาศ ดังนี้

2.1) ในงาน “ข้อชัยพฤกษ์” มีสัญลักษณ์และองค์ประกอบที่สื่อถึงการยอมรับในความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ สัญลักษณ์ดังกล่าวคือ การได้รับสิทธิ์ประดับ “กระบี่สั้น” สวม “แหวนนักเรียนนายเรืออากาศ” และสวม “ชุดปกติขาว” ซึ่ง

เป็นเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศที่ใช้ในพิธีการสำคัญเพื่อแสดงเกียรติแก่กองทัพและการประดับ
 กระบี่สั้น ประกอบเครื่องแบบและการ สัญลักษณ์เหล่านี้แสดงความสำเร็จในการ “เปลี่ยน”
 สถานภาพจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เนื่องจากสามารถ “ผ่าน” การพิสูจน์ความ
 เหมาะสมของร่างกายและจิตใจต่อความเหนียวแน่น ทิวกระหาย และท้อแท้มาได้ จึงมีสิทธิ์สวม
 เครื่องแบบและประดับเครื่องประกอบของนักเรียนนายเรืออากาศ องค์ประกอบอีกประการที่สื่อถึง
 ความเข้มแข็งอดทนคือการได้รับคำเรียกว่า “**ข้อชัยพลฤกษ์**” ซึ่งเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่งของนักเรียน
 นายเรืออากาศและนำมาเป็นชื่องานประเพณีนี้เพื่อแสดงการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชัยพลฤกษ์ข้อใหญ่
 หรือเหล่านักเรียนนายเรืออากาศ

2.2) ในพิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเครื่องหมายแสดงหน้าที่มี
 วัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่แสดงความสำเร็จของพัฒนาความเข้มแข็งอดทนจนได้รับสถานภาพและบทบาท
 ที่เหนือกว่า ตลอดจนได้รับการยอมรับในความสามารถที่โดดเด่นกว่า สัญลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่
 “**หมายเลขชั้นปี**” ที่มีลำดับสูงขึ้น และ “**เครื่องหมายหัวหน้าตอน**” หรือหัวหน้าชั้นเรียนซึ่งเป็นรูป
 ปีกขนาดเล็ก รวมถึงการได้รับยกย่องว่ามีความสามารถที่เหนือกว่าด้านการเรียน การทหาร และการ
 กีฬาที่เป็นลักษณะสำคัญของนักเรียนทหาร ดังเห็นได้จากการประดับ “**เครื่องหมายเรียนดี**” ซึ่งเป็น
 ป้ายรูปตราสถาบันบนพื้นสีเหลือง “**เครื่องหมายลักษณะทหารดี**” ซึ่งเป็นป้ายรูปตราสถาบันบนพื้นสี
 แดง และ “**เครื่องหมายกีฬาดีหรือมีสมรรถภาพร่างกายดี**” ซึ่งเป็นป้ายรูปตราสถาบันบนพื้นสีฟ้า
 การได้รับวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ดังกล่าวจึงบ่งบอกว่านักเรียนนายเรืออากาศได้รับการเลื่อนสู่สถานภาพใหม่
 จากนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 ขึ้นเป็นชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่สูงขึ้น และมีความสามารถในเกณฑ์ดี
 มากด้านการเรียน ลักษณะทหาร และสมรรถภาพของร่างกาย และที่สำคัญคือแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มี
 มานะอดทนจึงผ่านบททดสอบอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจได้ในที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัย
 เห็นว่าการกำหนดให้พิธีเชิดชูผู้มีความสามารถเหล่านี้เป็นพิธีในรอบปียังสื่อถึงการให้ความสำคัญใน
 การสร้างนักเรียนนายเรืออากาศที่มีความแข็งแกร่ง อดทน และความเยียบแหลม และเน้นย้ำว่า
 แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนเป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างทหารอากาศด้วยเช่นกัน

2.3) ในงาน “**อาลัยตอน**” และพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธี
 พระราชทานกระบี่มีวัตถุประสงค์สัญลักษณ์และองค์ประกอบที่สื่อถึงการยอมรับในความเข้มแข็งอดทน
 ของว่าที่ทหารอากาศใหม่ สัญลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่ การนำกระบี่ทหารอากาศมาทำ “**ข้อมกระบี่**
ยาว” การได้รับพระราชทาน “**กระบี่ทหารอากาศ**” และการได้รับการประดับ “**เครื่องหมาย**
อินทรรณูยศเรืออากาศตรี” ซึ่งเป็นสิ่งแสดงความเป็นนายทหารอากาศและบ่งบอกความสำเร็จในการ
 เปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ที่มีลำดับชั้นและความอาวุโสเหนือกว่า สถานภาพใหม่นี้เป็นผลจากการสั่ง
 สมและพัฒนาตนให้แข็งแกร่งทั้งร่างกายและจิตใจจนหน่วยงานกองทัพอากาศยอมรับให้ได้รับกระบี่
 เล่มใหม่ที่มีศักดิ์และสิทธิ์เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียงกระบี่สั้น ดังนั้นขนาดของกระบี่จึงสัมพันธ์กับลำดับ

ชั้นและระดับความสามารถของทหารอากาศ ในการสร้างทหารอากาศของกองทัพอากาศเห็นได้ชัดว่าให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งอดทนจึงใช้ “กระบี่” ซึ่งเป็นอาวุธของทหารนักรบเป็นสัญลักษณ์เพื่อย้ำเตือนว่าทหารอากาศต้องมีสิ่งนี้เช่นเดียวกับทหารโบราณถึงแม้กองทัพอากาศจะเน้น ป้องกันประเทศด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่แต่ผู้ใช้อ้อมมีความสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้การกำหนดให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาสวมเครื่องแบบชุดปกติขาวและประดับ “กระบี่สั้น” เหมือนเมื่อครั้งร่วมงาน “ช่อชัยพฤกษ์” ในฐานะนักเรียนใหม่ยัง “รื้อฟื้นความทรงจำร่วม” เกี่ยวกับการผ่านความยากลำบากมาด้วยความเข้มแข็งอดทนของนักเรียนใหม่จนกระทั่งมีสิทธิสวมเครื่องแบบดังกล่าว

2. บทเพลงที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

เนื้อหาของที่กำหนดโดยกองทัพอากาศและการใช้เพลงดังกล่าวประกอบการสวนสนาม แสดงให้เห็นความเข้มแข็ง อดทน และมุ่งมั่นของทหารอากาศในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อพิทักษ์ความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และกองทัพอากาศ เพลงที่เกี่ยวข้องมีจำนวน 9 เพลง โดยสามารถจัดกลุ่มเพลงโดยพิจารณาจากผู้สร้าง วัตถุประสงค์และเนื้อหาของเพลงได้เป็น 3 กลุ่ม ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามกลุ่มดังกล่าว ดังนี้

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ จำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ”

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” และเพลง “ชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)”

3) เพลงประจำสถาบัน จำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนาภา” เพลง “มาร์ช นายเรืออากาศ” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เป็นเพลงที่นำมาใช้ประกอบการเดินสวนสนามเพื่อแสดงความแข็งแกร่งของกำลังพลกองทัพอากาศในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงความเข้มแข็ง สง่างาม และความสามารถในการบินของทหารอากาศที่ว่องไวเหมือนกับเหยี่ยว รวมถึงจิตใจแข็งแกร่ง ไม่ย่อท้อต่อศัตรูเช่นเดียวกับเพชรซึ่งเป็นอัญมณีที่มีความแข็งมากที่สุดในบรรดาอัญมณี (อรุณวรรณ คงมีผล, 2556: 29) เนื้อหาของเพลงดังกล่าวมีดังนี้

“ออกรบทุกคนปราดเปรียว ดังเหยี่ยวกลาบิน ตาจ้องศัตรู...ผาดแผลงบินแสดงให้รู้ว่าเลือดเนื้อทุกชีวิตยังอยู่ ศึกศัตรูแล้วมียอมให้ผ่าน”

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

“เราทหารราชวัลลภ...ล้วนแต่องอาจแข็งแรง...ใจดุจเหล็กเพชรแข็งเกร็งมิกลัวใคร...ถ้า
แม้มีภัยพาลอวดหาญ...เราจะถวายชีวิมิหวาดหวั่น จะลุยเลือดสู้ตายจะเอากายป้องกัน เป็น
เกราะทองรบประจัญศัตรู”

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” และเพลง “ชัยชนะ (วิธินายเรืออากาศ)” มีเนื้อหากล่าวถึงความแข็งแรงของทหารอากาศโดยระบุว่าทหารอากาศนั้นแกร่งและเก่งที่สุดเหนือน่านฟ้าไทย และความแกร่งดังกล่าวเทียบได้กับเครื่องบินที่มีสมรรถภาพสูง ดังเนื้อความของเพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” ความว่า

“พุ่งทะยานให้เร็วเหนือใคร...ด้วยใจพร้อมไม่หวั่น ทะยานพันฝ่า เราผู้ครองฟ้า...ไม่หวั่น
ใครทั้งนั้น”

(เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า”)

เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” ได้รับการรื้อฟื้นและผลิตซ้ำเสมอเมื่อเกิดวีรกรรมการสละชีวิตในหน้าที่ของนักบินทหารอากาศเพื่อสุดดีและระลึกถึงความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงความไม่ย่อท้อต่ออันตรายที่อาจทำให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิต เพื่อทำหน้าที่ของทหารอากาศในการป้องกันประเทศ โดยเฉพาะนักบินผู้ทำหน้าที่เสี่ยงภัยยิ่งต้องมีความมั่นคงในจิตใจอย่างแรงกล้า ดังความว่า

“ปานนี้เธอคงอยู่บนท้องฟ้า และคอยดูแลแผ่นดินของเธอ ด้วยใจอันมั่นคง อยู่บนแผ่น
ฟ้าสีคราม อ่างว้างและเดี่ยวดาย ท่างแผ่นดินแสนไกล เธอไม่เคยนำพา เธอสู้ทนยอมเสี่ยงภัย
ท่องไปบนนภา พลีเพื่อปวงประชา เพื่อไทยคงเสรี”

(เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)”)

ความเข้มแข็งของจิตใจยังเป็นใจความสำคัญของเพลง “ชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)” ซึ่งมุ่งสร้างกำลังใจ กระตุ้นความแกร่งในใจของว่าที่นักเรียนนายเรืออากาศ เพื่อชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ท้อแท้และยอมแพ้ต่ออุปสรรคในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ก็จะได้รับ “ชัยชนะ” คือความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ดังความว่า

“จึงอยากจะขอส่งเพลงนี้แทนพลัง ว่าอย่ากลับหลังขอให้เดินต่อไป ลักวันต้องถึงจุดหมายที่เธอตั้งใจเอาไว้...กว่าเธอจะเดินถึงจุดนี้ต่อสู้มาแล้วนานเท่าไร และทุก ๆ ครั้งที่ ผ่านพ้นก็เพราะอดทนใช้หรือไม่”

(เพลง “ชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)”)

3) เพลงประจำสถาบัน ได้แก่ เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” มีเนื้อความระบุว่าทหารอากาศมีความเข้มแข็งแรงแและความสามารถที่เหนือกว่าแม้สภาพอากาศที่เลวร้ายก็ไม่สามารถทำอันตรายได้ ทหารอากาศยังเป็นผู้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากนานาประการไม่ว่าจะเป็นการฝึกศึกษาหรือการสู้รบกับข้าศึก เพราะความเข้มแข็งอดทนคือลักษณะสำคัญของนักรบทหารอากาศ ดังเนื้อเพลงความว่า

“เมฆหมอกเปลี่ยนแปลงด้วยลม ไม่ตรมฟ้าอากาศคือตัวเรา”

(เพลง “ผู้ครองฟ้า”)

“ดอน แดนดินถิ่นวิมาน...ดอน ไม่ระทมต่อลมฟ้า”

(เพลง “แดนนภา”)

“ปลุกดวงใจท้าวฮึกคราศึกษา ยากเข็ญเราตั้งตาเพียรหมั่น”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

“เราคือนักรบภาคพื้นดิน...พร้อมกายใจไม่หวั่นเกรง...เราพร้อมกำลังแข็งขันสู้...ถึงลำบากยากแค้นแสนระกำ จะขออย่ามีย่อท้อ”

(เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”)

3.2.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดนี้คือประเพณีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจให้แก่ นักเรียนใหม่ การเปลี่ยนผ่านนี้แบ่งเป็น 2 ช่วงสำคัญ คือ 1) ช่วงปรับสภาพและเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจเพื่อรับการเปลี่ยนผ่านตามธรรมเนียมกองทัพอากาศ 2) ช่วงทดสอบความอดทนต่อความยากลำบากเพื่อเรียนรู้และสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ส่วนช่วงสุดท้ายแม้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างความเข้มแข็งอดทนแต่การได้รับวัตถุประสงค์ที่แสดงสถานภาพใหม่ก็มีส่วนสร้างความภาคภูมิใจในความสำเร็จจากการมีคุณลักษณะพึงประสงค์ดังกล่าว ประเพณีเปลี่ยนผ่านดังกล่าวยังสัมพันธ์ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านตามแนวคิดของ Van Genep (1960) ดังนี้

1) ประเพณีในขั้นตอนการแยกออกจากความเป็นนักเรียนเตรียมทหาร คือ “ทัวร์ติก”

2) ประเพณีในขั้นตอนการปรับเปลี่ยนสู่ความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ได้แก่ “พีพบน้อง” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” และ “ชุด” กระบี่

ช่วงสุดท้ายคือการเข้าสู่ความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ได้แก่ การรับเครื่องหมาย ภปร. การสวมแหวนนักเรียนนายเรืออากาศ การรับเรือสำเภาจำลอง และการเข้าพิธีรับกระบี่สั้น

ในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ทุกประเพณีมีการทดสอบความเข้มแข็งของร่างกายและจิตใจ เนื่องจากการสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศคือการสร้างคุณลักษณะที่จำเป็นต่อหน้าที่และภารกิจของกองทัพอากาศ การจะได้รับสถานภาพใหม่คือนักเรียนนายเรืออากาศต้องผ่านการยอมรับจากนักเรียนรุ่นพี่โดยแสดงให้เห็นความสามารถในการอดทนต่อความยากลำบาก ความเหนื่อย ความหิว และความท้อแท้ที่เกิดจากการเพิ่มความถี่ การจำกัดเวลา และการสร้างอุปสรรคในบททดสอบเพื่อให้ยากมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อทดสอบสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเข้มแข็งของจิตใจ นอกจากนี้ประเพณีของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย ศิษย์การบิน และนักเรียนหลักคอมมานโดยังมีองค์ประกอบที่มีส่วนในการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับความแข็งแกร่งอดทนของนักเรียนรุ่นพี่ แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนยังพบในเพลงเชียร์ และวิถีปฏิบัติของกลุ่มทหารอากาศด้วย

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่ทำให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งอดทน 2) เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่บ่งบอกความแข็งแกร่งและไม่ย่อท้อ และ 3) วิถีปฏิบัติ สัญลักษณ์ และความหมายของฉายาที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของตน

ในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่มีบททดสอบที่เน้นสร้างความแข็งแกร่งของร่างกาย ความอดทนของจิตใจ และการควบคุมอารมณ์ บททดสอบในการ “ทัวร์ติก” นักเรียนใหม่ต้องรับการทดสอบจากนักเรียนรุ่นพี่เพื่อเรียนรู้ขนบและวิถีปฏิบัติใหม่จะได้ปรับตัวเข้ากับสังคมนายเรืออากาศได้ วิธีการทดสอบดังเช่นการเดินในบ่อโคลนแล้วนำโคลนมาป้ายหน้า และการแบกวัตถุที่มีน้ำหนักมาก เช่น ล้อรถยนต์ ท่อนไม้ รวมถึงการ “ปล่อยม้า” ซึ่งเป็นการทดสอบที่สื่อความคาดหวังว่านักเรียนใหม่จะมีผลกำลังและความรวดเร็วเช่นเดียวกับม้า ดังคำให้สัมภาษณ์ที่แสดงความรู้สึกของนักเรียนใหม่ต่อไปนี้

“ตอน ‘ทัวร์ติก’ ก็มีให้วิ่งรอบสระน้ำจุฬา กระโดดลงบ่อ วิดพื้น วิ่ง ทำอะไรก็ได้ที่ทำให้ให้หมดแรง พอหมดแรงก็ให้ลงน้ำจะได้สดชื่น แล้วก็มาเหนื่อยต่อ การทำให้เหนื่อยก็คือ ‘การแตก’ ตามวิธีของทหาร ทำให้ให้ลืมนเตรียมทหาร ให้อ่านตอนนี้เปลี่ยนเป็นนักเรียนใหม่แล้ว”

(ถิรเดช ภูภัทรธรรววุฒิ, 4 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

ใน “พีพ่นอง” และ “ซูด” เครื่องหมาย ภปร. นอกจากการ “ปล่อยม้า” ยังมีการทดสอบความแข็งแกร่งของกลุ่มนักเรียนใหม่โดยให้เคลื่อนที่พร้อมกันเป็นกลุ่มหรือเคลื่อนที่โดยแบกสิ่งของหรือเพื่อนร่วมรุ่นไปด้วย เพื่อทดสอบทั้งความแข็งแกร่งส่วนบุคคลและความเข้มแข็งของกลุ่มอันเกิดจากกำลังกายและพลังความสามัคคี ใน “สัปดาห์ทรก” ของการ “ซูด” ระเบียบมีการทดสอบที่ถี่มากขึ้นแต่กำหนดเวลาให้สั้นลง และการสร้างอุปสรรคเพื่อให้เกิดความยากลำบากและความเหน็ดเหนื่อยยิ่งขึ้น ด้วยการ “ทัวร์โรงเรียน” ซึ่งเป็นการทดสอบที่มีระยะเวลา ระยะทาง และจำนวนบททดสอบมากกว่าการ “ทัวร์ติก” การ “ปกป้องกระบี่” การใช้ผลกำลังแลกกับการได้กระบี่คืน นักเรียนใหม่จึงยิ่งต้องอดทนต่อความเหนื่อยล้าและอดกลั้นต่อความไม่เข้าใจในช่วงแรกถึงเหตุผลของการกำหนดเวลาดังกล่าวซึ่งต้องการฝึกความแข็งแกร่งอดทนที่มากกว่าคนทั่วไป ดั่งบันทึกของนักเรียนใหม่ที่กล่าวถึงการกำหนดเวลาในการทดสอบและการดำเนินชีวิตประจำวันความว่า

“นอกจากพีให้วิ่งจับเวลาแล้วลดเวลาลงมาเรื่อย ๆ จากวันแรกใช้เวลานานที่กว่า จนได้เกณฑ์ที่ต้องการคือ สามสิบวินาที ทั้งรุ่นต้องทำเวลาได้เท่ากันทุกคน”

(วุฒิชัย ชันถม, 2560)

นอกจากนี้มีการทดสอบความแข็งแกร่งของจิตใจเพื่อให้นักเรียนใหม่เรียนรู้การยอมรับความผิดหวัง การสร้างกำลังใจให้ตนเอง และการอดทนรอในสิ่งที่ต้องการ ดังเห็นได้จากการ “ปล่อย

หลอก” ซึ่งเป็นการทำให้นักเรียนใหม่เข้าใจผิดว่าจะได้กลับบ้านแต่สุดท้ายก็ไม่ได้กลับ และการสร้างสถานการณ์ “แพะรับบาป” และสถานการณ์ “แกะดำ” ซึ่งเป็นการสร้างเรื่องราวเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดในหมู่เด็กนักเรียนใหม่ เมื่อนักเรียนใหม่สามารถผ่านทุกบททดสอบจะได้รับสัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศ ได้แก่ เครื่องหมาย ฎปร. กระป๋องสีน้ำตาล แหวนนักเรียนนายเรืออากาศ เรือสำเภาจำลอง และคำกล่าวต้อนรับความว่า “อรุณสวัสดิ์น้องชาย” สิ่งเหล่านี้นอกจากบ่งบอกสถานภาพใหม่ที่ได้รับยังหมายถึงการเป็นผู้เข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจจึงสามารถผ่านบททดสอบที่ยากลำบากได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ทำให้เห็นการใช้ความอดทนตลอดช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ต่อไป

“ตอน ‘ปล่อยหลอก’ รุ่นพี่ให้เดินแถวออกไปนอกโรงเรียน แล้วอ้อมรั้วกลับมา แล้วบอกว่า ‘ให้ออกไปคงมีแรงสู้ต่อนะ’ แล้วก็มา ‘ทัวร์ตีก’ ต่อ ความรู้สึกตอนนั้น มันเป็นเกมทำร้ายจิตใจ ทำให้มีภูมิต้านทานลึกลับเร็วร้าย ถ้าถูกทำร้ายจิตใจใจจะทนอดทน”

(ถิรเดช ภูภัทรธรรมาวุฒิ, 4 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

“การ ‘ซุด’ กระป๋องข้างกินระยะเวลา การทดสอบมีหลายอย่างมาก ระหว่างการ ‘ซุด’ เป็นไปอย่างยากลำบากมาก เราต้องมีทั้งกำลังกาย กำลังใจ”

(วาทิศ ทวีขศรี, 22 มีนาคม 2558, สัมภาษณ์)

การ “ซุด” กระป๋องมีส่วนในการสร้างนักเรียนใหม่ที่มีความอดทนเข้มแข็ง และความแข็งแกร่งของจิตใจโดยปลูกฝังในทุกขั้นตอนของการทดสอบด้วยการให้เผชิญหน้ากับทดสอบทุกรูปแบบ และกล้ารับการทดสอบเพิ่มหลังผ่านการทดสอบมาแล้วอย่างเข้มข้น ดังเช่นในคืนสุดท้ายของ “สัปดาห์นรก” นักเรียนรุ่นพี่จะแกล้งกล่าวหาว่ารุ่นน้องไม่ตั้งใจ และหยุดการ “ซุด” แต่รุ่นน้องอยาก “ซุด” ต่อจึงตามรุ่นพี่ให้ไป “ซุด” จนสำเร็จ แสดงถึงความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ดังคำให้สัมภาษณ์ที่แสดงความเห็นของนักเรียนรุ่นพี่ ความว่า

“ช่วงกลางคืน หลังจากรวมแถว แกล้งไม่พอใจน้อง จะรับอยู่แล้วทำไมไม่ตั้งใจ ปล่อยไปไม่ต้องทำ สักพักน้องอยาก ‘ซุด’ ต่อ ส่งตัวแทนมาเรียก...เคาะห้องเรียกคอมแมนด์แล้วไป ‘ซุด’ ต่อ”

(อภิรักษ์ ทองจันทร์, 15 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้วิธีทดสอบในการ “ซุด” ยังเน้นสร้างความกล้าหาญต่อตนเองและหมู่คณะจะได้มุ่งทำภารกิจเสี่ยงภัยโดยไม่ลังเล และสอนว่าพลังของกลุ่มสามารถขยายขีดจำกัดของความกล้าให้เพิ่มขึ้น

ได้ เห็นได้จากแบกวีตฤณชาติใหญ่พร้อมเคลื่อนที่เป็นกลุ่ม ซึ่งสร้างความท้อใจให้นักเรียนใหม่แต่เมื่อกำลังมือทำในที่สุดก็ทำได้ตามมาตรฐานของรุ่นพี่

นอกจากนี้ในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนชั้นปีสุดท้ายคือ “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ลงน้ำ” มีขั้นตอนและองค์ประกอบที่สื่อแนวคิดความเข้มแข็งอดทน แม้จะไม่ได้สื่อถึงความเข้มแข็งของนักเรียนนายเรืออากาศโดยตรงแต่การคาบดอกไม้ของรุ่นน้องยื่นให้รุ่นพี่เป็นขั้นตอนที่สื่อถึงความทรงจำร่วมของทั้งคู่ขณะทดสอบความแข็งแกร่งในประเพณี “ชุด” และก่อนโยนหมวกมีการร้องเพลง “ผู้ครองฟ้า” ซึ่งสื่อถึงความแข็งแกร่งของนักเรียนนายเรืออากาศที่สภาพอากาศแปรปรวนไม่สามารถทำอันตรายได้ รวมถึงสถานภาพความเป็นนักเรียนรุ่นพี่ หมวกนักเรียนนายเรืออากาศตลอดจนเครื่องแบบและเครื่องหมายของนักเรียนรุ่นพี่ที่ปลดออกยังสื่อว่าเคยผ่านบททดสอบความเข้มแข็งในชีวิตการเป็นนักเรียนมาได้ทั้งหมด

ความคิดของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศที่เคยผ่านการเป็นนักเรียนใหม่แสดงให้เห็นว่าความเข้มแข็งอดทนเป็นแนวคิดหลักของการทดสอบในประเพณีเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดดังกล่าวกับประเพณีการเปลี่ยนผ่านของกลุ่มทหารอากาศแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) บททดสอบที่ยากยิ่งขึ้นทำให้พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งอดทนที่มากขึ้น
- 2) ผลของความเข้มแข็งอดทนคือความสำเร็จในการได้รับสถานภาพใหม่คือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและการเป็นทหารอากาศ

ข้อความในบันทึกของนักเรียนใหม่ที่แสดงให้เห็นว่าบททดสอบที่ยากยิ่งขึ้นจะพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งอดทนเพิ่มมากขึ้นดังนี้

“ในการฝึก ระเบียบวินัย แตกต่างจากเตรียมทหารสิ้นเชิง การดำรงวินัยอย่างหนัก หนักเป็นอย่างมาก มันหนักกว่าเมื่อก่อนหลายเท่า แต่มันคือการฝึกอย่างหนึ่ง ฝึกความอดทน ทั้งกายและใจ”

(นพดล นางริส, 2560)

“ที่ผ่านมามีไม่เคยชิน ณ จุด ๆ นี้ จุดที่ต้องใช้ทั้งกำลังกาย กำลังใจ...รวมถึงความอดทนอย่างมาก ผมผ่านชีวิตแบบนี้ในเตรียมทหารมาแล้วก็จริงแต่ที่นี้มันมากกว่านั้น ต้องพัฒนาตัวเองมากขึ้น...การฝึกเริ่มหนักและเข้มข้นมากขึ้น”

(มารวย ขวนรัตน์, 2560)

ความเห็นของนักเรียนใหม่และทหารอากาศที่เป็นผลผลิตของกระบวนการเปลี่ยนผ่านเดียวกันนี้แสดงให้เห็นว่าผลของความเข้มแข็งอดทนคือความสำเร็จในการได้รับสถานภาพใหม่เป็น

นักเรียนนายเรืออากาศและการเป็นทหารอากาศ ถึงแม้การทดสอบจะสร้างความลำบากและบั่นทอนกำลังใจแต่เป้าหมายสำคัญก็คือการเปลี่ยนผ่านนักเรียนใหม่จากความเป็นเด็กไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ทั้งด้านความคิด ความเติบโตด้านร่างกาย และความมั่นคงของจิตใจตั้งความว่า

“ผ่านมาหนึ่งสัปดาห์ ทั้งท้อ ทั้งเหนื่อย แต่ความฝัน ความพยายามที่ผ่านมามันเทียบไม่ได้เลยกับวันนี้ วันนี้มันก็แค่เหนื่อยกาย ทุกข์ ท้อ แต่ถ้าไม่ถอยเดินหน้าสู่ต่อก็จะถึงวันที่เราชนะ สิ่งที่คอมแมนด์สอนมันทำให้รู้ว่าชีวิต นตท. กับ นนอ. ต่างกันมาก แต่จะฝึกให้เราเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นเรื่อย ๆ สุดท้ายก็มีแค่คำว่า ‘อดทน’”

(บวรนนท์ ตั้งตรงไพโรจน์, 2560)

“การถูกทำโทษ อบรมที่เพิ่มความเข้มงวดและหนักหน่วงอย่างที่โรงเรียนเตรียมทหารไม่เคยสอนมาก่อนคือจุดที่บ่งบอกให้ตระหนักในหน้าที่และบทบาทใหม่ที่เราเป็น ‘นักเรียนเหล่า’...ทุกอุปสรรคถูกสร้างเพื่อทดสอบพวกเรานักเรียนใหม่ เป็นการสอนความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่ดี การยอมรับจากพี่นักเรียนนายเรืออากาศอาวุโส เพื่อเป็นผู้นำในอนาคต”

(จักรภัทร เอกวัลลภ, 2560)

เมื่อพิจารณาความเห็นของทหารอากาศที่เคยผ่านการเป็นนักเรียนใหม่พบการเลือกใช้คำเพื่ออธิบายความยากลำบากระหว่างการทดสอบต่างจากผู้ปัจจุบันมีสถานภาพเป็นนักเรียนใหม่ กล่าวคือ นักเรียนใหม่เรียกการทดสอบว่า “ลงโทษ” ในขณะที่ทหารอากาศใช้คำว่า “ออกกำลังกาย” นักเรียนใหม่จะเน้นบรรยายอารมณ์ความรู้สึกมากกว่ากล่าวถึงรูปแบบและขั้นตอนการทดสอบ และด้วยทหารอากาศผ่านกระบวนการเปลี่ยนผ่านทั้งสองช่วงคือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและการเป็นทหารอากาศจึงตอกผลึกทางความคิดและตระหนักว่าเป้าหมายแท้จริงของการทดสอบคือการสร้างความเข้มแข็งอดทนในรูปแบบของทหารตั้งถ้อยคำสัมภาษณ์ความว่า

“คืนก่อนพิธีรับกระบี่ก็ถูกพี่ปลุกขึ้นมาพาไปออกกำลังรอบโรงเรียนเหมือนตอน “ทัวร์ตึก” ไปหน้าบุพการี หน้าอาคารเรียน แล้วก็สนามฟุตบอล ตอนนั้นได้กินถั่วเขียวต้มเพราะมันฝืดคอ บวกกับเหนื่อยด้วย หลังจากนั้นก็ไปโดดน้ำบ้าง แล้วก็กลับมาตึกนอน ส่วนใหญ่ก็จะให้วิ่งต้นพื้น ทำท่าต่าง ๆ ที่ทำให้เหนื่อย ให้ล่า พอรอรวมแถวตอนเช้าก็ได้รับการต้อนรับจากพี่ทุกชั้นปี...หลายคนอาจมองว่าการ ‘ชุด’ ไร้สาระ แต่มันคือการฝึกความอดทนในแบบของทหาร”

(ภาณุมาส เสวก, 18 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์)

ในประเพณี “พีพบ้อง” ของหลักสูตรคอมมานโดซึ่งมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับประเพณี “พีพบ้อง” ของนักเรียนใหม่ แต่ต่างกันที่ระดับความยากของบททดสอบและความคาดหวังในความสามารถของรุ่นน้องของรุ่นพี่ เนื่องจากภารกิจสำคัญของหน่วยคือ การต่อต้านการก่อการร้าย การปราบปรามการปล้นยึดอากาศยาน การจับตัวประกัน จึงต้องการผู้มีความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว และที่สำคัญคือมีร่างกายที่แข็งแรง ดังนั้นนักเรียนคอมมานโดรุ่นปัจจุบันจึงต้องรับการทดสอบจากรุ่นพี่ที่เคยผ่านหลักสูตรดังกล่าวมาก่อนเพื่อพิสูจน์ตนกระทั่งได้รับการยอมรับรุ่นให้เป็นครอบครัวคอมมานโด วิธีทดสอบคือการทำตามคำสั่งของรุ่นพี่ คล้ายกับประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่แต่จะเข้มข้นและต้องใช้ความเข้มแข็ง อดทนอดกลั้นมากกว่า เนื่องจากคอมมานโดได้รับการฝึกเพื่อทำภารกิจพิเศษที่มีชั้นความลับมากและต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวสูง การทดสอบของคอมมานโดรุ่นพี่ อาทิ การอดทนต่อความร้อนและความเย็น การสร้างความต้านทานต่อความเจ็บปวดทางกาย และการขจัดความเกรงกลัวด้วยการเผชิญกับสถานการณ์ที่สร้างความกลัวจนเกิดภูมิต้านทาน แสดงให้เห็นว่าการทดสอบความเหมาะสมต่อการเป็นรุ่นน้องคอมมานโดก็คือการสร้างหน่วยคอมมานโดที่มีความเข้มแข็งทั้งกายและใจ

2. เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่บ่งบอกความแข็งแรงและไม่ย่อท้อ

เพลงเชียร์กีฬาของนักเรียนนายเรืออากาศกล่าวถึงพลังและจิตใจที่แข็งแรงและมุ่งมั่นของนักกีฬาทำให้ได้รับชัยชนะ เนื้อหาของเพลงมีการเปรียบเทียบความสามารถของทหารอากาศกับลักษณะเด่นของนกอินทรีซึ่งมีขนาดใหญ่ มีพลังกำลังมาก มีความสามารถในการบิน และความเฉียบขาดในการติดตามฝ่ายตรงข้าม อุปสรรคดังกล่าวพบทั้งในเพลงของสถาบันกองทัพอากาศและเพลงของกลุ่มทหารอากาศ นอกจากนี้การใช้กริยา “บุก” และ “สู้” ยังแสดงให้เห็นความไม่ย่อท้อ ยอมแพ้ ตั้งเนื้อความในเพลง “Air Force Air Cadet” ความว่า

*“โอบยบินไปบนท้องนภา...แข็งแรงตั้งอินทรีเกรียงไกร...เหน็ดเหนื่อยแต่ไม่เคยท้อสักที
พลังใส่หมดเท่าที่มีข้างใน...อินทรีทัพฟ้า...บุกเข้าไป Air Force Air Cadet! สู้เข้าไป Air Force
Air Cadet! สู้ด้วยใจ Air Force Air Cadet!”*

(เพลง “Air Force Air Cadet”)

เพลง “สู้เข้าไป” กล่าวถึงความมุ่งมั่นอดทนของทหารอากาศเพื่อชัยชนะของสถาบันดังความ
ว่า

“สู้เข้าไปอย่าได้ออย...พวกเราสู้เพื่อคว่าเอาชัย...สู้เข้าไปด้วยใจมุ่งมั่น...เรือกาศู้ตาย”

(เพลง “สู้เข้าไป”)

3. วิถีปฏิบัติ สัญลักษณ์ และความหมายของฉายาที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทน

การนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ การลอดซุ้มกระบี่ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม การตั้งฉายา และการมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทน ดังนี้ นักเรียนนายเรืออากาศทุกคนจะได้เป็นส่วนหนึ่งของรุ่นและได้รับการยอมรับในรุ่นของตนก็ต่อเมื่อผ่านการพิสูจน์ความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ โดยเฉพาะการทดสอบที่ผูกโยงกับหมายเลขรุ่นและ “ความเป็นรุ่น” ด้วยการวิ่งโดยนับจำนวนรอบตามหมายเลขรุ่น การเรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่นบนพื้นที่ที่มีขนาดจำกัด การทำโทษทั้งรุ่นแม้มีผู้ทำผิดเพียงคนเดียว จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ที่มีหมายเลขรุ่นลำดับก่อนหน้าให้เป็น “รุ่นน้อง” นายเรืออากาศ การนับว่านักเรียนใหม่ที่สามารถเปลี่ยนผ่านมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศได้สำเร็จนั้นเป็น “ข้อชัยพฤษ์” ข้อใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศต่อจากข้อชัยพฤษ์ของรุ่นพี่ที่ตั้งเห็นได้จากชื่องานแสดงความยินดีแก่นักเรียนใหม่คืองาน “ข้อชัยพฤษ์” หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “ราตรีชัยพฤษ์” ยังสื่อถึงการมีความเข้มแข็งอดทนในระดับที่เทียบเคียงกับได้กับคุณลักษณะดังกล่าวของรุ่นพี่ นอกจากนี้กระบี่ทหารอากาศที่นำมาทำซุ้มกระบี่และคำกล่าวขณะลอดซุ้มกระบี่ในงานมงคลสมรสของทหารอากาศยังเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายสื่อถึงความเข้มแข็งอดทนของทหารอากาศในฐานะผู้รักษาอธิปไตยของชาติ

รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มและฉายาของนักเรียนนายเรืออากาศมีความหมายที่สื่อถึงผู้สร้างกายแข็งแรง อดทนต่อความยากลำบาก ขณะเดียวกันก็มีคำที่สื่อถึงลักษณะตรงกันข้าม เช่น ผู้รักความสบาย ผู้ขาดความมุ่งมั่นพยายาม จะเห็นได้ว่ากลุ่มทหารอากาศสร้างรหัสภาษาและฉายาเชิงบวกเพื่อให้เป็นแบบอย่างและชื่นชมผู้มีความแข็งขันอดทนในการเรียนและการฝึก ขณะเดียวกันก็มีรหัสภาษาที่ใช้ตำหนิผู้บกพร่องและขาดคุณลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ารหัสภาษาเชิงลบมีจำนวนมากกว่ารหัสภาษาเชิงบวกเนื่องจากบทบาทหนึ่งของคติชนประเภทนี้คือเป็นเครื่องมือกำกับความประพฤติของทหารอากาศเพื่อรักษามาตรฐานและแบบแผนของสังคมทหารอากาศ รหัสภาษาดังกล่าวมีตัวอย่างดังนี้

- รหัสภาษาที่สื่อการเป็นผู้เข้มแข็งอดทน ได้แก่ “เค็ญ” หมายถึง การเผชิญกับความลำบากและ “ตุ้” หมายถึง ปฏิบัติตามระเบียบคำสั่งอย่างเคร่งครัด

- รหัสภาษาที่สื่อการเป็นผู้เข้มแข็งอดทนต่อยกกว่ามาตรฐาน ได้แก่ “เย็บ” หมายถึง ไม่ขยันขันแข็ง “สึม” และ “อู้” หมายถึง ไม่ตั้งใจทำอย่างเต็มที่ และ “อ่อน” หมายถึง ทำไม่สำเร็จ

การตั้งฉายาพบเฉพาะฉายาที่หมายถึงผู้มีความเข้มแข็งอดทนเหนือคนทั่วไป ได้แก่ “กัปตันอเมริกา” “อายร่อนแมน” และคิงคอง เป็นชื่อยอดมนุษย์ในภาพยนตร์เรื่องดิ อเวนเจอร์ (The Avengers) และสัตว์ขนาดใหญ่ที่มีพลังกำลัง ความสามารถเหนือมนุษย์

การปฏิบัติวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ การ “ตีแมว” และการ “กินมิกซ์” เป็นวิถีปฏิบัติที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ปรับความเข้าใจระหว่างผู้ที่ไม่เข้าใจกัน และให้การอบรมโดยส่วนรวมสำหรับผู้ที่ทำผิด ขณะเดียวกันก็สร้างความอดทนแก่ร่างกายจากการ “ตีแมว” และสร้างความแข็งแกร่งแก่จิตใจจากการ “กินมิกซ์” เนื่องจากต้องอดกลั้นต่ออาหารที่มีรูปปลั๊กซ์และรสชาติผิดไปจากอาหารปกติเพื่อให้นักเรียนอดทนอดกลั้นในสิ่งที่คนทั่วไปไม่สามารถทนได้

แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจพบในคติชนของสถาบันประเพณีพิธีทางทหารและประเพณีเปลี่ยนผ่าน โดยมีสัญลักษณ์สำคัญที่สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวดังเช่น “กระบี่สั้น” นักเรียนนายเรืออากาศ กระบี่ทหารอากาศ เครื่องหมายแสดงบทบาทหน้าที่และความสามารถที่โดดเด่นซึ่งแสดงความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนจนได้รับสถานภาพใหม่ที่เหนือกว่า และการสวนสนามและถวายสัตย์ปฏิญาณตนแสดงให้เห็นการทดสอบและพัฒนาความแข็งแกร่ง โดยเฉพาะของจิตใจ นอกจากนี้บทเพลงของกองทัพอากาศระบุว่าทหารอากาศมีร่างกายที่แข็งแกร่งและจิตใจที่มั่นคงไม่ย่อท้อต่อความเสียหายและอุปสรรคที่ยากลำบาก ความน่าสนใจที่พบคือแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และความสามารถของทหารอากาศเสมอ

คติชนสถาบันกองทัพอากาศประเพณีพิธีทางทหารและประเพณีเปลี่ยนผ่านสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ โดยมีสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนดังเช่นกระบี่นักเรียนนายเรืออากาศ กระบี่ทหารอากาศ เครื่องหมายที่แสดงบทบาทหน้าที่และความสามารถที่เหนือกว่า และวิถีปฏิบัติที่มุ่งทดสอบความแข็งแกร่งและสร้างความอดทนของร่างกายและจิตใจดังเช่นการสวนสนามและถวายสัตย์ปฏิญาณตน นอกจากนี้บทเพลงของกองทัพอากาศระบุว่าทหารอากาศมีร่างกายที่แข็งแกร่งและจิตใจที่มั่นคงไม่ย่อท้อต่อความเสียหายและอุปสรรคที่ยากลำบาก ความน่าสนใจที่พบคือแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และความสามารถของทหารอากาศเสมอ

คติชนกลุ่มทหารอากาศที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดความเข้มแข็งอดทนคือการสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะการทดสอบในประเพณีเพื่อการแยกออกจากความเป็นนักเรียนเตรียมทหารและการปรับเปลี่ยนสู่ความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ แม้การทดสอบนั้นสร้างความทันทานต่อความอ่อนล้าทางกายแต่ความแข็งแกร่งของจิตใจยังได้รับการหล่อหลอมมากขึ้นจากการอดทนต่อทั้งบททดสอบพลังกำลังและความอดกลั้นต่อบททดสอบกำลังใจ เช่นเดียวกับบทเพลงที่

เปรียบเทียบความแข็งแรงของนกอินทรีกับทหารอากาศ นอกจากนี้ยังพบแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดย่อยในประเพณีเปลี่ยนผ่านบทบาทของทหารอากาศ วิถีปฏิบัติ และประวัติของบุคคลในเรื่องเล่า

ความเข้มแข็งอดทนเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของทหารอากาศเนื่องจากพบในคติชนทั้งสองกลุ่ม โดยเฉพาะวิถีปฏิบัติและสัญลักษณ์ในพิธีทางทหาร ประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ โดยเฉพาะการทดสอบด้วยการ “ชุด” และการ “หลอก” วิถีปฏิบัติของทหารอากาศ และเพลงของกองทัพอากาศและเพลงเชียร์นายเรืออากาศกล่าวตรงกันว่าทหารอากาศมีความแข็งแรงและความสามารถด้านการบินเทียบเท่ากับศักยภาพของเหยี่ยวและอินทรี คติชนดังกล่าวมุ่งสร้างและพัฒนาให้ทหารอากาศมีความเข้มแข็งอดทนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและความเสี่ยงภัยในหน้าที่ของทหารอากาศ และสร้างความภาคภูมิใจพร้อมกับเชิดชูคุณลักษณะดังกล่าว

การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ มีดังนี้

ตารางที่ 14 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย
เรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและพิธี	1. สัญลักษณ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทน และแสดงการได้รับสถานภาพ การยอมรับในความสามารถที่เหนือกว่า ดังเช่น - เครื่องแบบ: นักเรียนนายเรืออากาศ เครื่องแบบทหารรักษาพระองค์ - เครื่องหมายและสัญลักษณ์ประกอบเครื่องแบบ: กระจับปี่นายทหารอากาศ เครื่องหมาย ทร. เครื่องหมายแสดงความสามารถด้านการเรียน ความเป็นผู้มีลักษณะทหารดี หมายเลขชั้นปี	1. ประเพณีที่เน้นทดสอบและพัฒนาความเข้มแข็งอดทน: การ “ชุด” การ “ท้าว” การ “หลอก” และช่วงเวลาที่เพิ่มความเข้มข้นของบททดสอบให้มากขึ้น: “สัปดาห์นรก” “คืนนรก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” 2. สัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นผู้เข้มแข็งอดทน จนกระทั่งได้รับการยอมรับให้เข้าสู่สถานภาพใหม่: กระจับปี่ แหวนรุ่นนายเรืออากาศ คำกล่าวยอมรับของรุ่นพี่
บทเพลง	1. เพลงที่ใช้ในพิธีการมีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศมีความเข้มแข็ง สง่างาม และมีจิตใจ	เพลงเชียร์มีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศเป็นผู้แข็งแรง มีพลังกำลัง

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
	<p>แข็งแรงแรงดุจ “เพชร”</p> <p>2. เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้นนำเสนอภาพทหารอากาศผู้แข็งแกร่งและเก่งกาจเหนือผู้ใดบนน่านฟ้าไทย และมีสมรรถภาพสูงเช่นเดียวกับเครื่องบิน</p>	<p>เทียบเท่าเหยี่ยว และอินทรี และมีจิตใจนักสู้</p>

3.3 แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกัน หมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การมีอุดมการณ์ และทัศนคติที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันของทหารอากาศทุกคน จากการตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอากาศ ความเป็นหนึ่งเดียวกันดังกล่าวเป็นผลโดยตรงจากการปลูกฝังระเบียบวินัย ระบบการปกครองบังคับบัญชา การลำดับความสัมพันธ์ตามอาวุโสทหาร ความจงรักภักดีต่อกองทัพและสถาบันสำคัญของชาติ ทหารอากาศจึงปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง และแบบธรรมเนียมเดียวกัน ก่อให้เกิดความพร้อมเพรียง ความปรองดอง และความ “เหมือนกัน” ของสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ความเป็นหนึ่งเดียวกันยังเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของทหารอากาศ (กองทัพอากาศ, 2554: 5) เนื่องจากทำให้เห็นความมีวินัยและความสามารถในการทำงานเป็นทีมเพื่อผลสำเร็จของงาน สำหรับความผูกพัน หมายถึง ความรักใคร่ปรองดองในหมู่คณะนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศด้วยกัน ความเป็นหนึ่งเดียวกันนอกจากทำให้การทำงานราบรื่นและมีโอกาสสำเร็จได้โดยง่าย ยังเกี่ยวโยงและหลอมรวมทหารอากาศให้ตระหนักถึงความ เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันซึ่งนำไปสู่เสถียรภาพของกองทัพอากาศในท้ายที่สุด ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

1.1) การปฏิบัติตามกฎและแบบธรรมเนียมเดียวกันทำให้เกิดความพร้อมเพรียงและเป็นหนึ่งเดียวกัน

1.2) การปลูกฝังค่านิยมที่นำไปสู่การสร้างความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างทหารอากาศ

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

2.1) ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่หล่อหลอมความผูกพันและความเป็นหนึ่งเดียวกัน

2.2) เรื่องเล่าในฐานะความทรงจำร่วมเฉพาะกลุ่มที่ทำให้เกิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน

2.3) วิถีปฏิบัติที่บ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ

2.4) เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่เน้น “ความเป็นกลุ่มเรา”

3.3.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

พิธีและงานประเพณีของสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันสะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมจากการกำหนดขั้นตอนปฏิบัติ องค์กรประกอบ และสัญลักษณ์ โดยเฉพาะการกำหนด “ความเหมือน” ในการดำเนินชีวิตของทหารอากาศโดยเฉพาะการแต่งเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายชุดเดียวกัน นอกจากนี้เนื้อความในเพลงของกองทัพอากาศแสดงให้เห็นความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามกฎและแบบธรรมเนียมเดียวกันทำให้เกิดความพร้อมเพรียงและเป็นหนึ่งเดียวกัน และ 2) การปลูกฝังค่านิยมที่นำไปสู่การสร้างสามัคคีกลมเกลียวระหว่างทหารอากาศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปฏิบัติตามกฎและแบบธรรมเนียมเดียวกันทำให้เกิดความพร้อมเพรียงและเป็นหนึ่งเดียวกัน

การเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นทหารอากาศมีสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นกลุ่มเดียวกันดังเห็นได้ในพิธีและประเพณีเหล่านี้

- **พิธีทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

- **พิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและหน้าที่** ได้แก่ งาน “ช่อชัยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่

1) การแต่งเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายชุดเดียวกันของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่านซึ่งแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน นักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับการเปลี่ยนผ่านสู่ลำดับขั้นที่เหนือกว่าจะสวมเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายชุดเดียวกันคือชุดปกติขาวและประดับเครื่องหมายแสดงความเป็นทหารรักษาพระองค์ เครื่องหมายอินทราวุฒยเลขชั้นปีดังเห็นได้ในงาน “ช่อชัยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” และพิธีพระราชทานกระบี่ ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศที่ร่วมในการเปลี่ยนผ่านสวมชุดปกติเทาคอแยะซึ่งแม้เป็นเครื่องแบบคนละชุดแต่ก็บ่งบอกความกลุ่มเดียวกันของนักเรียนนายเรืออากาศ ในพิธีอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ผู้เข้าร่วมพิธีประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถสวมชุดปกติเทา และผู้เข้ารับการประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีสวมชุดปกติเทาคอแยะ ในขณะที่นักเรียนนายเรืออากาศสวมชุดเต็มยศรักษาพระองค์ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เพื่อแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันของกองพันสวนสนามนักเรียน

นายเรืออากาศ ส่วนทหารอากาศใหม่และนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ทุกคนสวมชุดปกติเทาคอแบะ และชุดสวนสนามตามลำดับในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

2) **ขั้นตอนและการจัดเรียงสัญลักษณ์ในพิธีที่บ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกัน** ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันในรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศใหม่เห็นได้จาก **การเดินแถวเรียงหนึ่งต่อเนื่องกันตั้งแต่คนแรกจนถึงคนสุดท้าย** เพื่อลดข้อผิดพลาดของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ในงาน “ข้อชัยพฤษภ” และการเดินลดข้อผิดพลาดของนักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษาในงาน “อาลัยตอน” ลักษณะการเดินแถวโดยเรียงต่อกันอย่างไม่ขาดสายและการตั้งแถวรอจนทุกคนในรุ่นลดข้อผิดพลาดแล้วเสร็จจนครบทุกคนแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของรุ่นซึ่งหมายถึงเพื่อนทุกคนในรุ่น นอกจากนี้อินทรรนุยศเรืออากาศตรี และกระเป๋ายาวทหารอากาศซึ่งเป็น **สัญลักษณ์ที่แสดงอัตลักษณ์ของทหารอากาศจัดเรียงเป็นรูปวงกลมซ้อนกัน** ซึ่งสื่อถึงความสามัคคีและพร้อมเพรียงกันดังนี้

ภาพที่ 27 การจัดเรียงเครื่องหมายยศเรืออากาศตรีสื่อถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศ

(กองทัพอากาศ, 2561)

ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศใหม่มีขั้นตอน องค์ประกอบและสัญลักษณ์ที่เน้นความเป็นรุ่น ได้แก่ **การเดินสวนสนามและกล่าวคำปฏิญาณด้วยความเข้มแข็ง พร้อมเพรียงกัน** เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสู่บทบาทใหม่คือการเป็นทหารรักษาพระองค์ และการเป็นทหารอากาศอย่างสมบูรณ์ของทุกคนในรุ่น รวมถึงการใช้คำเรียกที่บ่งบอกว่ามีสถานภาพและบทบาทร่วมกัน เช่น ทหารฟ้ารักษาพระองค์ กองพันสวนสนามนักเรียนนายเรืออากาศ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบ**การสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น**เกี่ยวกับการฝึกซ้อมสวนสนามของนักเรียนนายเรืออากาศ เนื่องจากการสวนสนามในแต่ละปีอาจมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ รูปแบบวิธีปฏิบัติ ทำให้มีการถ่ายทอดข้อมูลและสอนการปฏิบัติจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องจนกลายเป็นวิถีของนักเรียนนายเรืออากาศการส่งต่อนี้จึงทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจระหว่างพี่น้องและนำไปสู่ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้เป็นทหารอากาศในอนาคต นอกจากนี้ในพิธีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความ เป็นระเบียบและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนอกจากเครื่องแบบและเครื่องหมายของผู้สวนสนามนั้นคือ **ธงชัยเฉลิมพลซึ่งแสดงการเป็นหนึ่ง**ในหน่วยทหารรักษาพระองค์ของกรมนักเรียนนายเรืออากาศ

รักษาพระองค์ เพราะทรงเป็นสัญลักษณ์ของหมู่ทหาร ถ้ามีธงตั้งอยู่ที่ใดหมายถึงการมีหน่วยทหารตั้งอยู่ ณ ที่นั้น และในการรบทหารต้องเคลื่อนทัพตามธงของหน่วยตน

2. การปลูกฝังค่านิยมที่นำไปสู่การสร้างควมสามัคคีกลมเกลียวระหว่างทหารอากาศ

ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทหารอากาศเกิดจากสถาบันกองทัพอากาศปลูกฝังให้ยึดมั่นในสิ่งเดียวกันและเน้นย้ำการมีกำเนิดร่วมกันดังเห็นได้ชัดในเพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น เพลงที่เกี่ยวข้องมีจำนวน 4 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “ผู้ครองฟ้า” และเพลง “อาลัยดอน” สามารถจัดกลุ่มเพลงโดยพิจารณาจากความชัดเจนของแนวคิดและเนื้อหาของเพลงได้เป็น 2 กลุ่ม ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ตามกลุ่มดังกล่าว ดังนี้

1) เพลงที่ใช้ในพิธีการ จำนวน 1 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”

2) เพลงประจำสถาบัน จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “ผู้ครองฟ้า” และเพลง “อาลัยดอน”

1) เพลงที่ใช้ในพิธีการ ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” เนื้อความในเพลงกล่าวถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทหารอากาศไม่ว่าจะเป็นนายทหารที่มีลำดับชั้นและยศเหนือกว่า หรือพลทหารที่มีลำดับชั้นเริ่มต้น ทุกคนมีความสามัคคี กลมเกลียว และมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันเสมือน เป็นคนคนเดียวกันจึงสามารถสละชีวิตแทนกันได้ กลวิธีที่ใช้ในการแสดงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ได้แก่ การใช้คำที่แสดงความเป็นกลุ่ม อาทิ คำว่า เหล่าทหารชาวนายเรืออากาศ ทุกสายโลหิต หน่วยทหาร อากาศไทย และใช้คำที่สื่อถึงความสามัคคีกลมเกลียวกัน อาทิ พร้อมใจ ใจเดียว และสามัคคี ดัง เนื้อความในเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” ความว่า

*“เหล่าทหารชาวนายเรืออากาศ ทัพฟ้าสามารถการรบเคยเด่น...ทุกสายโลหิตช่วยกันฟันฝ่า
ป้องกันภัย ในท้องฟ้า เพื่อรักษาชาติประเทศ...เราทุกคนพร้อมใจตั้งสัตย์ปฏิญาณ ใครมาบุกใครมา
รุกราน ไม่ยอม ถอย...เราหน่วยทหารไทยอากาศ...เราทุกคนนับจากผู้ใหญ่ไปจนพล รวมใจร่วมใจกัน
ทุกคน ตลอด กองทัพเป็นใจเดียว สามัคคีทั้งมีจิตใจกลมเกลียว...ทุกคนต้องจำ ทุกคนตายแทนได้”*

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

2) เพลงประจำสถาบัน ได้แก่ เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” เพลงประจำโรงเรียนนายเรืออากาศมีเนื้อความกล่าวถึงความผูกพันอาลัยสถาบันที่หล่อหลอมความเป็นทหารอากาศซึ่งเปรียบได้กับแม่ผู้ให้กำเนิด และสายใยรักอันเหนียวแน่นที่ไม่เสื่อมคลายไปตามเวลาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศทั้งเพื่อนในรุ่น และรุ่นพี่รุ่นน้องซึ่งมีกำเนิดเดียวกันเปรียบเหมือนพี่น้องในครอบครัว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นนำเสนอโดยการใช้อุปมาอุปไมยถึงการกำเนิดจาก “ถิ่น” และ “ราก” เดียวกัน อาทิ ลูกดอน ลูกฟ้า ชาวฟ้า เนื้อความในเพลง “ผู้ครองฟ้า” และเพลง “แดนนภา” มีดังนี้

“ฟ้าดินถิ่นดอน เมืองมารดา มีลมถิ่นฟ้าแลสีเทา ตะวันและเดือนหมู่ดาว กลางหาวเหมือนเพื่อน เราทุกวันคืน...มองเราลูกฟ้าเรืออากาศ น้ำใจสะอาดสมชาติชาย จะอยู่แห่งใดรักไม่วาย ไม่คลายเพราะสายใจนี้ใจเดียว”

(เพลง “ผู้ครองฟ้า”)

“ดอนเอ๋ยถิ่นครองของชาวฟ้า...หัวอกชาวฟ้ารักดอน เมื่อจากจรอาลัย เหมือนดั่งลูกนกน้อยคล้อยรวงรัง บินเหินลำพัง แล้วหวังรังลับไกล ออกแม่เอ๋ยเคยคุ้มครองรักใคร่ ตั้งน้องพี่ที่มีน้ำใจ ไม่ลืมนิรันดร...ขอให้เรานี้รักกันเช่นดั่งวันรวมดอน เหลียวมองดูทิวสนลับอาลัย ชัยพฤกษ์โปรยใบเร้าให้ใจ ร้าวรอน...ยามร้างไกล ผากใจถึงดอน ไม่คลอนและคลาย”

(เพลง “อาลัยดอน”)

ในเพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” กล่าวถึงความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของนักเรียนนายเรืออากาศในฐานะเพื่อนร่วมอาชีพทหารอากาศและร่วมอุดมการณ์ความเสียสละเพื่อชาติ โดยใช้อุปมาอุปไมยที่แสดงความรักใคร่ ความร่วมแรงร่วมใจ อาทิ ร่วมชีวิต สีเทาเดียวกัน สามัคคีมั่นรวมถึงการใช้อุปมาอุปไมยที่แสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและความเป็นทหารอากาศ ได้แก่ ชัยพฤกษ์ และเครื่องแบบสีเทา ดังความว่า

“ในเครื่องแบบสีเทานี้ พวกเรากุมิจิตทุกวัน ฟากฟ้าไกลนั้นสวรรค์ในใจ นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรัฐชาติขวัญชาวไทย...นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรัฐชาติล้อมนภา ฟ้าคือแดนเรา ภายหน้า จะครองป้องฟ้าอันกว้างไกล สามัคคีมั่น พวกเราพร้อมชีวิต สีเทาเดียวกันมั่นใจ”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

3.3.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

แนวคิดในการสร้างคติชนกลุ่มทหารอากาศนี้มีความโดดเด่นมากที่สุด ความผูกพันในกลุ่มทหารอากาศพบทั้งความผูกพันในระหว่างทหารอากาศด้วยกัน และความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถาบันที่กำกับหรือหน่วยงานสังกัด สำหรับความเป็นหนึ่งเดียวกันพบในกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่น กลุ่มพี่น้องร่วมสถาบัน และกลุ่มพี่น้องที่มีบทบาทหน้าที่เดียวกัน โดยการปลูกฝัง อบรม และทดสอบความสามัคคีเพื่อหล่อหลอมความรักใคร่ในหมู่ทหารอากาศ คติชนที่พบแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ เรื่องเล่าที่แสดงความผูกพันในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ ความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถานที่ที่กำกับเกิดความเป็นทหาร ประเพณีการเปลี่ยนผ่าน เพลงเชียร์กีฬา และวิถีปฏิบัติของกลุ่มทหารอากาศ

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่หล่อหลอมความผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวกัน 2) เรื่องเล่าในฐานะความทรงจำร่วมซึ่งทำให้เกิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน 3) วิถีปฏิบัติที่บ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ และ 4) เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่เน้น “ความเป็นกลุ่มเรา” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่หล่อหลอมความผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวกัน

ประเพณีเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศและการเปลี่ยนบทบาทของทหารอากาศมีรูปแบบการทดสอบ องค์กรประกอบ และสัญลักษณ์ที่ช่วยสร้างความผูกพันและหล่อหลอมความเป็นหนึ่งเดียวกันของเพื่อนในรุ่นและระหว่างนักเรียนรุ่นพี่และนักเรียนรุ่นน้อง ประเพณีเหล่านั้น ได้แก่

- **ประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่** ได้แก่ กราบลาเสด็จพ่อ ร.5 “ท้าวศรี” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” และ “ชุด” กระบี่

- **ประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย** ได้แก่ การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพื้ลงน้ำ”

- **งานประเพณีของทหารอากาศ** ได้แก่ “ชุมนุมนายเรืออากาศ” ของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ ประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายบินเดี่ยว ประเพณี “ฝากยศ” และ “พี่พบน้อง” ของนักเรียนคอมมานโด

ความผูกพันรักใคร่ที่ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันของทหารอากาศแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่รุ่นพี่และรุ่นน้องชั้นปีเดียวกันและนักเรียนในหลักสูตรเดียวกัน และ 2) ความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างนักเรียนต่างชั้นปีและรุ่นพี่กับรุ่นน้องหลักสูตรเดียวกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่สื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่นักเรียนชั้นปีเดียวกันและนักเรียนหลักสูตรเดียวกัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่นักเรียนชั้นปีเดียวกันหรือเพื่อนร่วมรุ่น และนักเรียนในหลักสูตรเดียวกันพบในประเพณีของนักเรียนใหม่และนักเรียนคอมมานโด เนื่องจากการผ่านบททดสอบต้องใช้ความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักเรียนในรุ่นจึงจะได้ผ่านไปสู่วิทยุจน์ต่อไป และการได้รับการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศและหน่วยคอมมานโดไม่ได้หมายถึงเพียงคนใดคนหนึ่งในกลุ่มแต่หมายถึงทุก ๆ คน ความเป็นหนึ่งเดียวกันจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และการได้รับบทบาทหน้าที่ใหม่คือคอมมานโดกองทัพอากาศ องค์ประกอบที่สื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างชัดเจนมีดังนี้

1.1) การสวมชุดแบบเดียวกัน ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนใหม่จะมีชุดหลักเป็นเสื้อคอกลมสีขาว บนอกเขียนชื่อและอักษรตัวแรกของนามสกุล และกางเกงขาสั้นสีกรมท่าซึ่งไม่ใช่เครื่องแบบที่ระบุในระเบียบการแต่งกายของนักเรียนนายเรืออากาศแต่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นกลุ่มพวกพ้องเดียวกันของนักเรียนใหม่ ลักษณะดังกล่าวพ้องกับการแต่งกายของนักเรียนคอมมานโดซึ่งต้องทำการ “ฝากยศ” เดิมไว้และเปลี่ยนจากเครื่องแบบทหารอากาศมาเป็นชุดเสื้อยืดคอกลมสีน้ำตาลและกางเกงขาสั้นสีดำหรือชุดอื่น ๆ ตามที่ครูฝึกกำหนดให้เป็นรูปแบบเดียวกัน

1.2) การผ่านกระบวนการทดสอบเดียวกันไปพร้อมกันทุกคน ในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่และนักเรียนคอมมานโด ทุกคนจะรับการทดสอบด้วยบททดสอบเดียวกันและทำการทดสอบไปพร้อมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าต่างเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ถึงแม้ว่านักเรียนบางคนที่มีป่วยหรือมีโทษทำให้ต้องแยกออกนอกแถวแต่ก็อยู่ในบริเวณเดียวกับการทดสอบเพื่อนในรุ่น การร่วมกันเผชิญหน้าและฝ่าฟันความยากลำบากเกิดขึ้น ในทุกประเพณี เริ่มต้นจากบททดสอบแรกจนถึงบททดสอบสุดท้ายดังนี้

- การลาจากความเป็นนักเรียนเตรียมทหารพร้อมกัน ในวันสุดท้ายของการเป็นนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารก่อนที่จะเข้าศึกษายังโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ทุกคนจะร่วมกัน “กราบลาเสด็จพ่อ ร.5” พร้อมกันทั้งรุ่น เริ่มตั้งแต่คุกเข่าลง เมื่อได้ยินคำสั่งจากหัวหน้านักเรียนว่า “นักเรียนใหม่...กราบ” จึงก้มลงกราบและเมื่อได้ยินคำสั่งว่า “นักเรียนใหม่...ลุก” จึงยืนขึ้นและวิ่งไปขึ้นรถเพื่อเดินทางมายังสถาบันศึกษาแห่งใหม่ การมีสำนึกร่วมกันในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าในฐานะพระบิดาของนักเรียนเตรียมทหาร และการปฏิบัติตามวิถีเดียวกันก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

- การพิสูจน์ตนเพื่อได้รับสถานภาพนักเรียนนายเรืออากาศพร้อมกัน ในการ “ท้าว์ตึก” นักเรียนใหม่ทุกคนต้องไปยังอาคารนอนของนักเรียนรุ่นที่ทุกชั้นปีเพื่อเพื่อทำความรู้จักและรับการ

ทดสอบ และการ “พบที่แต่ละชั้นปี” นักเรียนใหม่จะได้รับการทดสอบความแข็งแรงของร่างกาย และจิตใจด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการให้ความหวังว่าทุกคนจะได้กลับบ้านในวันหยุดแต่แท้จริงแล้ว เป็นเพียงการ “ปล่อยหลอก” พร้อมกันทั้งรุ่น ตลอดจนประเพณี “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และ “ชุด” กระเป๋า นักเรียนใหม่ทุกคนต้องมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงจะสามารถ “ปล่อยม้า” จนครบจำนวน รอบตามหมายเลขรุ่นได้ และช่วยกัน “กินมิทซ์” อาหารที่ผสมทั้งของคาวและของหวานจนหมด

- การเริ่มต้นรับการทดสอบด้วยสถานภาพใหม่เหมือนกัน ในการ “ฝากยศ” นักเรียน คอมมานโดทุกคนไม่ว่าจะมีลำดับชั้นยศเหนือกว่าหรือน้อยกว่าต้องทำการละกายศเดิมตลอดการฝึก เพื่อให้ครูฝึกซึ่งอาจมีศนน้อยกว่าสามารถทำการทดสอบได้โดยไม่ขัดต่อระบบอาวุโสทางทหาร ยิ่งไปกว่านั้นการทำให้ทุกคนเท่าเทียมกันจะขจัดความ “แตกต่าง” และหลอมรวมความเป็นหนึ่งได้อย่าง สมบูรณ์

บททดสอบความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศยังมีจุดมุ่งหมายโดยตรงเพื่อหลอมรวม ความเป็นหนึ่งในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น โดยทำให้รู้สึกว่าคุณคนเปรียบเหมือน “อวัยวะ” แต่ละส่วนของ ร่างกายซึ่งเปรียบได้กับความ เป็นรุ่น ดังนั้นจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้เพราะจะทำให้ร่างกายไม่ สมบูรณ์ (เขาวลิต ทองเสริมสุข, 2560) ดังเห็นได้จากการทดสอบชื่อว่า “ปล่อยม้า” ซึ่งเป็นการการวิ่ง จับเวลา ถ้าคนใดทำไม่ได้ตามเวลาที่กำหนดจะต้องทำซ้ำจนกว่าทุกคนจะทำได้ การทดสอบชื่อว่า “มั้งกรลอดถ้ำ” หรือการทำสะพานโค้งเรียงต่อกันเหมือนกับถ้ำแล้วให้เพื่อนลอด ผู้เป็น “ถ้ำ” ต้อง อดทนจนกว่าเพื่อนที่เป็น “มั้งกร” จะลอดผ่านทุกคน ยิ่งไปกว่านั้นการทดสอบ “เคลื่อนที่พร้อมกัน เป็นกลุ่ม” โดยให้กอดคอเรียงแถวหน้ากระดานแล้วกระโดดไปพร้อมกัน ก้าวแขนและขาเข้าด้วยกัน แล้วเดินไปข้างหน้า และการ “แบกสิ่งของแล้วเคลื่อนที่ไปพร้อมกัน” รวมถึงการ “วิ่งพร้อมกับแบก เพื่อนร่วมรุ่น” ต้องอาศัยความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันอย่างยิ่งจึงจะทำได้สำเร็จ การทดสอบดังกล่าวจึง ต้องการปลูกฝังให้นักเรียนใหม่เห็นความสำคัญของเพื่อนร่วมรุ่นเนื่องจากภารกิจของทหารต้องได้รับ ความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่เช่นนั้นก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้

1.3) รูปแบบและวิธีการทดสอบที่มุ่งสร้าง “ความเป็นรุ่น” การทดสอบที่เด่นชัด ได้แก่ “การวิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” และ “การเรียงตัวเป็นรูปเลขรุ่น” “รุ่น” ในที่นี้หมายถึง รุ่นนักเรียน นายเรืออากาศ ในปัจจุบัน (พ.ศ.2562) คือนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 67 นักเรียนรุ่นนี้จึงต้องวิ่ง รอบลานรวมพลจำนวน 67 รอบ และจัดเรียงทุกคนในรุ่นให้เป็นรูปหมายเลข 67 บนพื้นที่ที่กำหนดให้ บททดสอบดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการหลอมรวมความเป็นหนึ่งเดียวกันโดยใช้หมายเลขรุ่นเป็น สื่อกลางที่สร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับความเป็นพวกพ้องเดียวกันของเพื่อนร่วมรุ่น การทดสอบนี้ ต้องการเน้นย้ำ “ความเป็นรุ่น” ซึ่งหมายถึงทุกคนในรุ่น จะขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ การเรียงตัวเป็น รูปหมายเลขรุ่นยังพบในประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินจบการศึกษาโดยจะมีการฉีบน้ำใส่กลุ่มนักบิน ที่เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่นศิษย์การบินด้วยเช่นกัน หมายเลขรุ่นจึงเป็นความทรงจำร่วมในหมู่เพื่อน

ร่วมรุ่นเดียวกันที่นำมาผลิตซ้ำเพื่อต่อยอดความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ นอกจากนี้การสร้าง ความเข้าใจผิดในหมู่เพื่อนร่วมรุ่นในสถานการณ์ “แกะดำ” และสถานการณ์ “แพะรับบาป” ของนักเรียนใหม่ และการเผชิญกับ “ปัญหาเซลยศึก” ของนักเรียนคอมมานโดเป็นการทดสอบความไว้วางใจในเพื่อนร่วมรุ่นและชี้ให้เห็นผลเสียของความไม่เชื่อใจกันที่เป็นเหตุของการแตกสามัคคีซึ่งจะบ่อนทำลายและสร้างความเสียหายแก่กองทัพและประเทศชาติ

ความเหนียวแน่นและยากลำบากที่เกิดขึ้นระหว่างการทำโทษทำให้นักเรียนใหม่เห็นอกเห็นใจกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตระหนักว่าเพื่อนร่วมรุ่นคือ “เพื่อนร่วมทุกข์” และเมื่อทุกคนในรุ่นรักสามัคคีและร่วมกันสู้กระทั่งได้รับสถานภาพใหม่คือนักเรียนนายเรืออากาศก็จะตระหนักได้ว่าเพื่อนร่วมรุ่นเป็นทั้งเพื่อนร่วมทุกข์และ “เพื่อนร่วมสุข” ดังความเห็นของนักเรียนใหม่ต่อความสำคัญของเพื่อนซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือและให้กำลังใจจนกระทั่งได้รับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ และความสามัคคีคือสิ่งที่รุ่นพี่เน้นย้ำในการอบรมนักเรียนใหม่จนทำให้เกิดการหลอมรวมความเป็นกลุ่มดังเห็นได้จากการใช้คำเรียก อาทิ “พวกเรา” “เพื่อน” ดังนี้

“ที่พี่คอมแมนด์ปลุกฝังผมอยู่เสมอคือ ความสามัคคีในรุ่นไม่ว่าจะเหนื่อยแค่ไหนเราจะต้องไม่ทิ้งเพื่อนที่อยู่ข้างกาย”

(ทศพล จูตะโกมล, 2560)

“สิ่งใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยชิน ทำให้พวกเราต้องดูแลตัวเองและดูแลกันและกัน...และสิ่งที่เราต้องไม่ลืมเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของเราไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็คือ ‘เพื่อน’ เราจะต้องไปด้วยกัน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ฝ่าอุปสรรค จนถึงวันที่พวกเราสำเร็จภารกิจของเรา”

CHULALONGKORN UNIVERSITY (จักรภัทร เอกวัลลภ, 2560)

“สิ่งที่ผมเห็นว่าผู้ที่มีผลต่อชีวิตเราคือ ‘เพื่อน’ คนที่อยู่ข้าง ๆ คอยวิ่ง คอยฮาร์วงวินัยอยู่ข้าง ๆ กำลังใจที่สำคัญ...ก็คือเพื่อน ที่ทำให้ยิ้ม หัวเราะได้แม้สถานการณ์จะตึงเครียด ทุกเรื่องราวที่ผ่านจะทำให้พวกเรารักกันและเข้าใจกัน คอยช่วยเหลือกัน และจะมีความสุขและทุกข์ไปด้วยกัน...ได้เห็นสีหน้าเพื่อน ๆ สู้ ผมก็มีแรงและกำลังใจที่จะสู้ไปด้วยกัน ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน”

(ศุภกิตต์ ไวเดชา, 2560)

1.4) การได้รับสัญลักษณ์รูปแบบเดียวกันสื่อถึงการมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ร่วมกัน ความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศในรุ่นยังเห็นได้จากการ

ได้รับสัญลักษณ์ชุดเดียวกันที่ใช้บ่งบอกความเป็นตัวตน ดังเช่นการได้รับ *เครื่องหมาย ภปร.* ซึ่งแสดงการเป็นทหารของหน่วยทหารรักษาพระองค์ และการได้รับ *กระบี่สั้น เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศ* และ *แหวนรุ่นนายเรืออากาศ* ซึ่งแสดงถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศในรุ่นเดียวกัน รวมถึง *เรือสำเภาจำลอง* ซึ่งเป็น “มรดกรุ่น” ที่ได้รับจากรุ่นพี่ให้รักษาและส่งมอบต่อไป บริเวณฐานรองของ “มรดกรุ่น” มีกลอนที่นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่มีอาวุโสสูงสุดซึ่งเป็น “รุ่นพ่อ” แต่งขึ้นเพื่อสอนนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ซึ่งเป็น “รุ่นลูก” ทำให้เห็นความสำคัญของความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น ดังความว่า

“สำเภาใหญ่ที่ลอยล่องท่องสายน้ำ	เหล่าพี่พายต้องหมายจ่านำวิถี
พาเรือเลื่อนลอยไปในนที	ด้วยพลังสามัคคีของพี่พาย...
สะพานเรือข้ามหน้าท่าความฝัน	วิสัยทัศน์ที่มุ่งมั่นนั้นจุดหมาย
<u>เรือสำเภาเราทั้งมองต้องร่วมพาย</u>	เพื่อแหวกว่ายสายน้ำที่กว้างไกล”

(จากชัยพฤกษ์รุ่นที่ 52 ถึงชัยพฤกษ์ 55, 2561)

นอกจากนี้เครื่องหมาย *ปีกบิน* ของศิษย์การบินที่ได้รับหลังผ่านการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรสื่อถึงการมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันของนักบินกองทัพอากาศ

1.5) ขั้นตอนและการจัดเรียงสัญลักษณ์ในพิธีที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของทหารอากาศซึ่งบ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่นักเรียนชั้นปีเดียวกันพบในกลุ่มนักเรียนรุ่นพี่เช่นกัน ดังเห็นได้จากในประเพณี “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพิงน้ำ” มีการเดินผ่านซุ้มแถวของนักเรียนรุ่นน้องจากอาคารเรียนมายังฝั่งอาคารนอนอย่างเป็นลำดับและไม่ขาดสายจากคนแรกจนถึงคนสุดท้ายในรุ่น และการโยนหมวกนักเรียนนายเรืออากาศชั้นสู่ฟ้าพร้อมกันเพื่อแสดงการตัดขาดจากความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ขั้นตอนสุดท้ายคือการกอดคอและล้อมวงเข้ามาใกล้กันซึ่งแสดงถึงความผูกพันรักใคร่ในหมู่เพื่อน จากนั้นร่วมร้องเพลง “ผู้ครองฟ้า” และเพลง “เราและนาย” ของเสก โลโซ ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงความรักในหมู่เพื่อน พี่น้องนายเรืออากาศและความแน่นแฟ้นระหว่างเพื่อนร่วมรุ่น และการให้สัญญาว่ากันว่าจะรักษาความเป็นเพื่อนและความสามัคคีในรุ่นไว้ดังเดิม

นอกจากนี้รูปแบบการจัดเรียงสัญลักษณ์ที่สื่ออัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศซึ่งได้รับภายหลังจากเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพและบทบาทใหม่ยังบ่งบอกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปีกแผ่นของกลุ่มทหารอากาศ สัญลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่ เครื่องหมายพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. ที่ได้รับหลังผ่านการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร., กระบี่สั้น

นักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับในพิธีรับกระบี่สั้นหลังผ่านการ “ชุด” กระบี่ และป้ายชื่อ เครื่องหมาย ปีกบินที่ศิษย์การบินได้รับสำเร็จการศึกษาในแต่ละชั้น วิธีจัดเรียงเครื่องหมายมีดังนี้ เครื่องหมาย ภปร. เรียงเป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อ และ **รูปวงกลมซ้อนกัน** จุดศูนย์กลางของวงกลมมีเครื่องหมาย หนึ่งซึ่งวางอยู่ซึ่งสื่อถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นบุคคลสำคัญที่ทหารรักษาพระองค์ทุกคน ต้องคุ้มครองให้ปลอดภัย กระบี่สั้นเรียง **ไขว้ซ้อนกันเป็นชั้น** และปีกนักบินเรียงล้อมเป็น **รูปวงกลม** ส่วนป้ายชื่อเรียง **ซ้อนเป็นรูปดาว** โดยป้ายชื่อด้านบนสุดไม่จำเป็นต้องเป็นป้ายชื่อของศิษย์การบินที่ได้ ที่ลำดับที่ 1 เนื่องจาก “ความเป็นรุ่น” ให้ความสำคัญแก่ทุกคนในรุ่นเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยเห็นว่า การวางป้ายชื่อเป็นรูป “ดาว” นอกจากยังบ่งบอกการเป็นทหารอากาศซึ่งผูกพันและชื่นชอบการบินบน น่านฟ้าซึ่งห้อมล้อมไปด้วยหมู่ดาว ยังสื่อถึงความก้าวหน้าสูงสุดในการเป็นทหารอากาศคือยศนายพล อากาศซึ่งมีเครื่องหมายยศเป็นรูปดาวเช่นกัน รูปการจัดวางเครื่องหมายดังกล่าวมีดังนี้

ภาพที่ 28 ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศที่แสดงให้เห็นจากการเรียง สัญลักษณ์ประจำตัว

(นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 63, 2561: วชิระ อาชานอก, 2560)

2) ความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างนักเรียนต่างชั้นปีและรุ่นพี่กับรุ่นน้องหลักสูตรเดียวกัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างนักเรียนต่างชั้นปีหรือรุ่นพี่กับรุ่นน้องในสถาบันเดียวกันและ รุ่นพี่กับรุ่นน้องในหลักสูตรเดียวกันเห็นได้ในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและการ

เปลี่ยนผ่านของทหารอากาศเช่นเดียวกัน องค์ประกอบในประเพณีดังกล่าวที่สัมพันธ์กับแนวคิดความผูกพันเป็นหนึ่งในเดียวกันมีดังนี้

2.1) รูปแบบการทดสอบที่มีจุดมุ่งหมายให้รุ่นน้องได้ทำความรู้จักกับรุ่นพี่ ในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะการ “ทัวร์ติก” การ “พบพี่แต่ละชั้นปี” และประเพณี “พี่พบน้อง” มีจุดมุ่งหมายให้รุ่นน้องตระหนักถึงสถานภาพ บทบาท และความอาวุโสที่เปลี่ยนแปลงไป และที่สำคัญคือเพื่อให้รุ่นน้องทำความรู้จักกับรุ่นพี่เพื่อปรับเปลี่ยนตนให้กลมกลืนเป็นหนึ่งในเดียวกับกลุ่มรุ่นพี่ การ “พบพี่” มีชื่อ รูปแบบ และวิธีการทดสอบของที่สื่อถึงการให้ความสำคัญแก่รุ่นพี่ในฐานะผู้มีลำดับชั้นและอาวุโสสูงกว่า ผู้เป็นสมาชิกใหม่ของกลุ่มต้องผ่านการทดสอบความเหมาะสมจากรุ่นพี่จึงจะได้รับสถานภาพใหม่ นอกจากนี้รุ่นพี่คือผู้ให้การยอมรับ ให้สิทธิและมอบวัตถุประสงค์ลักษณะที่แสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ได้แก่ การกล่าวคำที่แสดงการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้อง ความว่า **“อรุณสวัสดิ์น้องชาย”** และการมีรุ่นและได้นับรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศต่อจากรุ่นพี่ รวมถึงการได้เข้าพิธีรับกระบี่สั้นและการได้รับกระบี่ดังกล่าว เป็นต้น ถึงแม้การทำตามบทบาทของรุ่นพี่ได้สร้างความยากลำบากแก่ร่างกายและความกดดันต่อจิตใจใจรุ่นน้อง แต่การดูแล อบรมสั่งสอน และปลูกฝังเพื่อให้รุ่นน้องเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอย่างสมบูรณ์ก็ทำให้เกิดสายใยความรักและผูกพันระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง

2.2) การสืบทอดหน้าที่ ความอาวุโส และ “มรดกรุ่น” จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การ “ส่งต่อกระบี่บังคับบัญชา” เป็นการส่งต่อหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชา และความอาวุโสสูงสุดในฐานะนักเรียนชั้นปีสุดท้ายจากนักเรียนรุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษาให้แก่นักเรียนรุ่นน้องชั้นปีถัดไป เพื่อรับหน้าที่และทำการส่งต่อให้รุ่นน้องสืบทอดไป การฝึกทำหน้าที่ผู้บังคับบัญชาและการสืบทอดหน้าที่นี้ถือเป็น “ความทรงจำร่วม” เกี่ยวกับความหมายและบทบาทหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศ กล่าวคือ “กระบี่บังคับบัญชา” ทั้งสองเล่ม ได้แก่ “กระบี่สั้น” และ “กระบี่ยาวของทหารอากาศ” เป็นวัตถุประสงค์ลักษณะที่หมายถึงตัวตนของนักเรียนนายเรืออากาศ และความเป็นทหารอากาศในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาหลักของกองทัพอากาศต้องรับบทบาทหน้าที่ดังกล่าว

นอกจากนี้การสลับบทบาทของนักเรียนรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายจากเคยเป็นผู้รับเมื่อปีที่แล้วมาเป็นผู้ส่งมอบในปีนี้และการสลับบทบาทของรุ่นน้องจากเคยเป็นผู้ร่วมพิธีเมื่อปีที่แล้วมาเป็นผู้เข้าพิธีและทำหน้าที่รับมอบกระบี่ดังกล่าวทำให้เกิดการทวนซ้ำความทรงจำชุดเดียวกันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง รวมถึงการมอบชุดฝึก เครื่องหมาย สอนวิธีประดับเครื่องหมาย และหนังสือพร้อมอุปกรณ์การเรียน และรุ่นพี่อาวุโสสูงสุดซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนใหม่หรือเรียกว่า “รุ่นพ่อ” เป็นผู้มอบของที่ระลึกคือเรือสำเภาจำลองซึ่งถือเป็น “มรดกรุ่น” ให้นักเรียนใหม่หรือ “รุ่นลูก” ได้สืบทอดธรรมเนียมการมอบมรดกต่อให้ “รุ่นหลาน” สัญลักษณ์ดังกล่าวสื่อความคิดของรุ่นพี่ว่ารุ่นน้องเป็นผู้สืบทอดสำนึกความเป็นนายเรืออากาศและมีเชื้อสายนายเรืออากาศเช่นเดียวกับตน ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่ารุ่น

พี่เป็นทั้งผู้ให้การทดสอบ ผู้ให้การยอมรับ และผู้มอบสิทธิในสถานภาพใหม่ให้แก่ นักเรียนใหม่ บางคนอาจไม่เข้าใจบทบาทของรุ่นพี่ในการเป็นนักเรียนบังคับบัญชา แต่ก็มีรุ่นน้องที่เข้าใจการสวม “หน้ากากหน้าที่” ดังกล่าว และสัมผัสได้ถึงความเป็นพี่เป็นน้อง ดังข้อความในบันทึกของนักเรียนใหม่ ความว่า

“แม้ในเรื่องร้าย ๆ มันก็ยังมีเรื่องดีอยู่เหมือนกัน สิ่งที่ผมชอบมากที่สุดคือ นักเรียน บังคับบัญชา พันหนึ่ง กันเอง เหมือนอยู่ด้วยกันแบบพี่น้อง เฮฮาบ้าง ถ้าผิดก็ลงโทษกันตาม โทษานุโทษ”

(มารวย ชวนรัตน์, 2560)

2.3) การร่วมเป็นสักขีพยาน ผู้ช่วยในการเปลี่ยนผ่านให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ความผูกพันในหมู่นักบินรุ่นพี่กับรุ่นน้องยังเห็นได้จากการบทบาทของรุ่นน้องในการโยนรุ่นพี่ลงน้ำและร่วมแสดงความยินดีด้วยการคาบดอกไม้ส่งให้รุ่นพี่เหมือนที่รุ่นพี่เคยสั่งให้รุ่นน้องคาบกระบี่ในประเพณี “ซูด” กระบี่ของนักเรียนใหม่ การรื้อฟื้นความทรงจำร่วมกันนอกจากจะเน้นย้ำความผูกพันระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องแล้ว ยังเป็นการทวนซ้ำความทรงจำเกี่ยวกับการ “ซูด” ร่วมกันของรุ่นพี่จึงเป็นพฤติกรรมที่สร้างสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกันของนักเรียนนายเรืออากาศ กริยา “การคาบ” พบในประเพณีหลังจากนักบินสำเร็จการฝึกบินด้วย นักบินรุ่นพี่จะให้รุ่นน้องคาบป้ายเรียกขานนักบิน (call-sign) หรือป้ายหมายเลขรุ่นศิษย์การบินเพื่อผลิตซ้ำความทรงจำการฝ่าฟันความยากลำบากด้วยความอดทนไม่ต่างจากในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ ความเข้มแข็งของระบบพี่น้องและความเป็นกลุ่มนายเรืออากาศยังเห็นได้จากการลดช่องว่างระหว่างทหารอากาศชั้นนายพลกับทหารอากาศชั้นเรืออากาศด้วยการอนุญาตให้รุ่นน้องเรียกนายพลว่า “พี่” โดยไม่ถือว่าผิดวินัยทหาร

ภาพที่ 29 การคาบกระบี่ในประเพณี “ซูด” กระบี่ และการคาบดอกไม้ในประเพณี “น้องส่งพี่”

(โกเมน เอี่ยมสอาด, 2561)

2. เรื่องเล่าในฐานะความทรงจำร่วมทำให้เกิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน

เรื่องเล่าในกลุ่มทหารอากาศเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันเห็นได้จากเนื้อเรื่องที่สะท้อนถึงความผูกพันในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ และความผูกพันระหว่างนักเรียนนายเรืออากาศและสถาบันที่ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศและนักบินทหารอากาศ อนุภาคสำคัญของเรื่องนี้ คือ อนุภาควิญญานหลอนในจุดที่เกิดเหตุหรือสถานที่ที่มีความผูกพัน ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลคือ E 339.1 Non-Malevolent ghost haunts spot of former activity or spot for which he has some affection และอนุภาคถิ่นที่อยู่ของวิญญานที่ยังไม่ไปเกิด ซึ่งคล้ายกับอนุภาคสากลคือ E 706 Abode of unborn soul และเนื้อหาของเรื่องเล่าที่มีองค์ประกอบที่แสดงถึงความผูกพันในกลุ่มทหารอากาศและสถานที่ที่สร้างความหมายของตัวตนทหารอากาศเนื่องจากทุกคนมองว่ากลุ่มคนเหล่านั้นคือพี่น้องร่วมกำเนิด ครอบครัวที่ให้ความรัก ความอบอุ่น และบ้านที่ให้อาศัย เรื่องเล่าดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดซ้ำและรื้อฟื้นในกลุ่มสมาชิกชมรมเดียวกัน ในกองพันนักเรียนนายเรืออากาศ ในกลุ่มศิษย์การบินร่วมรุ่น และในกลุ่มทหารอากาศในที่ทำงานเดียวกันซึ่งทำให้เกิดความทรงจำร่วมชุดเดียวกันและสร้างสำนึกการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม รวมถึงหลอมความเป็น “คนใน” ถ้าใครรู้ความหมายและความเป็นมาของเรื่องเล่านี้คือคนในกลุ่มเดียวกัน เรื่องเล่าดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันและก่อให้เกิด “ความทรงจำร่วม” ในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ ดังนี้

1) เรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” กล่าวถึงความศรัทธาร่วมกันของสมาชิกชมรมดนตรีในเศียรพ่อปู่ และการมีความเชื่อร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติหลังหอพระประจำโรงเรียนซึ่งทำให้เกิดวิถีปฏิบัติและการเคารพภักดีกาเดียวกันของสมาชิกในชมรม ดังเห็นได้จากเนื้อเรื่องที่ระบุว่าผลของการละเมิดรูปเคารพของชมรมทำให้ยกเลิกการเวรเฝ้าเครื่องดนตรีในช่วงกลางคืน และการปฏิบัติหลังจากซ่อมดนตรีในช่วงกลางคืน ทุกคนจะกลับอาคารนอนพร้อมกัน

2) เรื่อง “เงาในห้องนอนและวิญญานหลังตึก” เป็นความทรงจำกันในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศเกี่ยวกับความผูกพันของสิ่งเหนือธรรมชาติกับสถานที่และความผูกพันระหว่างนักเรียนนายเรืออากาศผู้ล่วงลับและเพื่อนร่วมรุ่น รวมถึงพี่น้องร่วมชมรมจึงยังมาปรากฏให้เห็น และในเวลาต่อมามีการทำบุญอาคารเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ นอกจากนี้เรื่อง “เงาลึกลับ” ซึ่งเป็นผู้ปกป้องรักษาโรงเรียนนายเรืออากาศยังได้รับการสืบทอดในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศมาอย่างยาวนานมากกว่าเรื่องเล่าอื่นจึงถือเป็นเรื่องเล่าที่มี “การสืบทอดความทรงจำร่วม”

3) เรื่อง “เงาบนเบาะหลัง” และเรื่อง “ในที่ฝึกศิษย์การบิน” มีอนุภาคตัวละครสำคัญคือนักบินรุ่นพี่ที่สละชีวิตในหน้าที่ และมีเนื้อหากล่าวถึงความผูกพันกับสถาบันที่สร้างความหมายทหารอากาศและนักบินทหารอากาศ รวมถึงกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้องจากการมาเตือนให้ทำ

การบินอย่างมีสติและการปรากฏให้เห็นในสถานที่ที่เคยใช้ชีวิตและกลุ่มคนที่มีรากเหง้าและกำเนิดจากที่เดียวกัน เรื่องเล่านี้จึงแสดงให้เห็นสายใยความรักใคร่กลมเกลียวในทหารอากาศแม้แต่ผู้ล่วงลับ

4) เรื่อง “เสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ” และเรื่อง “รอยไหม้ในจุกา” กล่าวถึงความผูกพันต่องานในหน้าที่และที่ทำงานของทหารอากาศผู้ล่วงลับจึงยังปรากฏให้เห็นหรือได้ยินเสียงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้การถ่ายทอดและรื้อฟื้นเรื่องเล่านี้แก่ทหารอากาศใหม่ยังเป็นการหลอมรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทหารอากาศเนื่องจากรับรู้และจดจำในเรื่องเล่าเดียวกัน

5) เรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ” แสดงให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศและศิษย์การบินในโรงเรียนการบิน จากการเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ศรัทธาสัจจศีลธรรมและบูชาวัตถุมงคล โดยเฉพาะผ้ายันตร์และรูปหล่อซึ่งเกิดจากความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อเสือ ส่วนเรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างเช่น “ครูอ้วน” เป็นที่รับรู้ ถ่ายทอด และกลายเป็นความทรงจำร่วมในกลุ่มนักบินกองทัพอากาศเกี่ยวกับแบบอย่างของความกล้าหาญและเสียสละ ตลอดจนความไว้วางใจและเชื่อมั่นระหว่างครูการบินกับศิษย์การบิน สำหรับ เรื่องเล่า “ดาบศึกซูไม้” มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นการมีความเชื่อร่วมกันของนักเรียนนายเรืออากาศเกี่ยวกับ “พีตาศึก” ซึ่งเป็นบุคคลสัญลักษณ์ของความโชคดี และข้อความว่า “ดาบศึกซูไม้” ยังเป็นรหัสภาษาหมายถึงพฤติกรรมของพีตาศึกที่ทำให้เหล่าทหารอากาศได้รับชัยชนะซึ่งเข้าใจกันเฉพาะคนในกลุ่มผู้สร้างและรับรู้เรื่องเล่านี้ และการ “รูดาบศึกซูไม้” หรือ “รื้อให้เกิดปาฏิหาริย์น้ำไม่ท่วม” ของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้องในปีต่อมา ซึ่งหมายถึงการทำให้สิ่งที่ดีเหมือนเป็นไปไม่ได้ให้เกิดขึ้นได้จริง การนำความทรงจำร่วมชุดเดียวกันมาใช้ในสถานการณ์ที่ต่างกันเป็นการแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันและการสืบสายใยจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง

3. เพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศที่เน้น “ความเป็นกลุ่มเรา”

เพลงเชียร์ของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศแสดงให้เห็นความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลุกใจ สร้างกำลังใจ และความฮึกเหิมให้แก่นักกีฬาและกองเชียร์ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของเพลงเชียร์ ในเพลงเชียร์ยังพบการเปรียบเทียบรูปลักษณ์ ความแข็งแกร่ง และมีมือของ “พวกเรา” เหล่าทหารอากาศ กับ “พวกเขา” เหล่าทัพอื่น และการนำเสนอภาพของ “เขา” ในมุมที่ต่างจากภาพของ “เรา” ทำให้เห็นความต่างจากพวกเราที่นำไปสู่ความเห็นพ้องในความเหมือนที่เหนือกว่าของพวกเรา นอกจากนี้มีการใช้คำสรรพนามที่แสดงการเป็นกลุ่มเดียวกันของทหารอากาศและการเป็นฝ่ายตรงข้ามกับคู่แข่ง น้ำเสียงของผู้แต่งยังสามารถตีความได้ว่าทหารอากาศรวมใจเพื่อความสำเร็จของกลุ่มตนอย่างเต็มที่

ในเพลง “รวมมิตร” และเพลง “ซาละวัน” เป็นเพลงเชียร์ที่นำเสนอ “ความเป็นกลุ่มเรา” เพื่อหลอมรวมความเป็นหนึ่งในหมู่ให้นักเรียนนายเรืออากาศ โดยนำชื่อสถาบันมาใช้เป็นสรรพนามแทน

บุคคล ดังคำว่า “เรืออากาศ” และการปลุกใจให้นักกีฬาฮีตสู้และไม่ย่อท้อแม้คู่แข่งมีความสามารถเหนือกว่าเช่นการใช้คำว่า “ดัน” “เอาหน่อย” นอกจากนี้ยังพบการนิยามคู่แข่งด้วยภาพตัวแทนและฉายาที่ไม่พึงประสงค์ เช่น “ตั้งด่าน” “โทรม” ซึ่งเป็นฉายาของนักเรียนนายเรือที่สื่อถึงความไม่สง่าผ่าเผย “เม้ง” ซึ่งเป็นฉายานักเรียนนายร้อยตำรวจที่สื่อถึงความไม่สบายอารมณ์ และกล่าวถึงความด้อยกว่าของคู่แข่ง การนำเสนอความเป็น “พวกเขา” ทำให้เห็นความต่างจากการนิยามนักเรียนนายเรืออากาศเป็น “เทวดา” อย่างชัดเจน เนื้อความในเพลงดังกล่าวมีความว่า

- เอาหน่อย เอาหน่อย เรืออากาศ เรืออากาศ
- ดันเรืออากาศดัน ดันเรืออากาศดัน
- ตำรวจ ตำรวจ ตั้งด่าน ตั้งด่าน
- จำเลย จำเลย กลับ สน. กลับ สน.

(เพลง “รวมมิตร”)

“วันหนึ่งชั้นเคย ฆาละวันจระเข้เล่นสเกนน้ำมา เจอโทรม/เม้งอาบน้ำ เจอโทรม/เม้งอาบน้ำ ตูต/ไซ่ตัว ดำ ดำ ดำ ละไม่ได้มุ่งผ้า”

(เพลง “ฆาละวัน”)

ในเพลง “สู้เข้าไป” พบการใช้คำสรรพนามที่แสดงการแบ่งฝ่ายและกำหนดตำแหน่งแห่งหนของคู่แข่งในฐานะฝ่ายตรงข้ามที่ทำให้เห็นการรวมตัวเป็นกลุ่มของทหารอากาศ ตัวอย่างเช่น “พวกเรา” กับ “พวกเขา” “กองเชียร์” กับ “เหล่าศัตรู” และ “สู้เพื่อคว้าเอาชัย” กับ “จะพาดจะพันไม่หวั่น” และการผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อปลุกใจนักกีฬาเพื่อ “สู้” อย่าง “เคียงบ่าเคียงไหล่” ดังเนื้อเพลงความว่า

“...กองเชียร์คอยเอาใจช่วยอยู่ รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู พวกเราสู้เพื่อคว้าเอาชัย เราจะเคียงบ่าเคียงไหล่...เขาจะพาดเขาจะพัน เราไม่หวั่น เรืออากาศสู้ตาย”

(เพลง “สู้เข้าไป”)

4. วิถีปฏิบัติที่บ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ

วิถีปฏิบัติของกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน ได้แก่ การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว การนักรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ การใช้รหัสภาษา

เฉพาะกลุ่มการตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา รวมถึงการมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มคือ การตีแมว และการกินมิกซ์ ความเป็นหนึ่งเดียวกันนี้แบ่งได้เป็นความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่กับนักเรียนรุ่นน้อง และความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันในหมู่เพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน ดังนี้

1) ความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง

ความเป็นหนึ่งเดียวกันนี้เห็นได้จาก *การปกครองด้วยระบบครอบครัวนายเรืออากาศ* ซึ่งมีรุ่นพี่อาวุโสสูงสุดเป็นนักเรียนบังคับบัญชาทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ อบรมสั่งสอน และขัดเกลาให้นักเรียนใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่ดี ทำหน้าที่เหมือนพ่อดูแลลูก โดยมีรุ่นพี่อาวุโสรองลงมา เป็นพี่ชายช่วยดูแลและเป็นตัวอย่างที่ดีให้น้อง ความสัมพันธ์แบบครอบครัวทำให้ระบบบังคับบัญชาของสถาบันกองทัพอากาศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจากความใกล้ชิด ความไว้วางใจ และการให้ความเคารพ ซึ่งเป็นผลจากความผูกพันของระบบครอบครัว และ *การนับพี่น้องกันตามลำดับรุ่น* ทั้งรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ ทำให้เห็นการสืบสายความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนนายร้อยทุกเหล่าทัพ การจดจำ รักษา และนำเสนอคู่กันทั้งสองเลขรุ่นเสมออย่างเน้นย้ำความผูกพันจากการมีกำเนิด เด็บโต และแตกกิ่งก้านจากรากเดียวกัน สอดคล้องกับ *การตั้งฉายาให้รุ่นน้อง และการสืบทอดฉายาของรุ่นพี่* ซึ่งช่วยสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการได้รับอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นโดยรุ่นพี่และการสำนึกในอัตลักษณ์ที่มีร่วมกันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง ดังเช่นการตั้งฉายาให้สอดคล้องกับฉายารุ่นพี่ในสังกัดเดียวกัน ถ้ารุ่นพี่ในสาย “บัต” มีฉายาว่า “บัตสี” รุ่นน้องจะมีฉายาขึ้นต้นด้วยคำว่า “บัตชบ” ถ้ารุ่นพี่ในสาย “หน่ง” มีฉายาว่า “หน่งหัว” รุ่นน้องจะมีฉายาขึ้นต้นด้วยคำว่า “หน่ง” และการสืบทอดฉายาของรุ่นพี่โดยรุ่นน้อง ตัวอย่างเช่น รุ่นพี่ชื่อ “ปรกรณ์” มีฉายาคือ “ปรกรณ์นอนหงาย” รุ่นน้องที่ชื่อ “ปรกรณ์” จะได้รับฉายาดังกล่าวและจะมอบให้แก่รุ่นน้องต่อไป

2) ความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น เห็นได้ชัดจาก *การนับรุ่นนายเรืออากาศควบคู่กับรุ่นเตรียมทหาร* ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน การสร้างความผูกพันระหว่างหมายเลขรุ่นกับกลุ่มทหารอากาศตั้งแต่เป็นนักเรียนใหม่จนกระทั่งจบการศึกษาเป็นทหารอากาศ ทำให้หมายเลขดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์แทนแต่ละคนในรุ่น เมื่อกล่าวถึงนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 61 ย่อมหมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศทุกคนในรุ่นไม่ได้หมายถึงเพียงปีที่เข้าศึกษาเท่านั้น ส่วน *การตั้งฉายาให้เพื่อนร่วมรุ่น* จากรูปลักษณ์ บุคลิก และพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นสัตว์ คำไม่สุภาพ หรือชื่อบุคลากร แต่เพื่อนที่ได้รับฉายาก็ยอมรับและนำมาใช้แสดงถึงความสนิทสนมกลมเกลียวจึงไม่ถือโกรธและมองเป็นเรื่องสนุกสนาน

สำหรับวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มที่สื่อถึงความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ได้แก่ การ “ตีแมว” ซึ่งเป็นการร่วมกันตักเตือนผู้ฝ่าฝืนกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันจึงต้องใช้มาตรการทางสังคมเพื่อให้สำนึกและปรับปรุงตัว หรือเมื่อถึงวันคล้ายวันเกิดหรือวาระสำคัญของผู้ถูก “ตีแมว” ซึ่งกรณีหลังเป็นการหยอกเล่นกันตามวิถีของทหาร และยังมีผู้ร่วม “ตีแมว” จำนวนมากยิ่งขึ้น

หมายถึงการเป็นที่ซึ้งหรือที่รักของคนในกลุ่ม และการ “กินมิถุ” ทุกคนในโต๊ะอาหารต้องกินอาหารผสมแบบเดียวกันจากภาชนะเดียวกัน การมีประสบการณ์ร่วมกันในสิ่งที่ต่างไปจากคนทั่วไปยิ่งสร้างความรู้สึกร่วมกันเข้าอกเข้าใจกันและความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้การลดชุดโต๊ะและ การหมั่นด้วยแหวนข้อชัยพฤกษ์ยังแสดงถึงความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถาบันที่ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศและความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยสัญลักษณ์พระราชทาน เนื่องจากพระมหากษัตริย์เป็นผู้พระราชทานกระบี่นายทหารและยศทหาร และข้อชัยพฤกษ์เป็นต้นไม้ประจำสถาบันและเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศด้วยเช่นกัน

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันของทหารอากาศพบในสองรูปแบบ คือ การปฏิบัติตามกฎและแบบธรรมเนียมเดียวกันทำให้เกิดความพร้อมเพรียงและเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังเห็นได้จากคติชนประเภทพิธีทางทหารและงานประเพณีรูปแบบต่อมาคือการปลูกฝังค่านิยมที่นำไปสู่ความสามัคคีกลมเกลียวกันด้วยการกล่าวถึงการมีกำเนิดร่วมกันและความรักใคร่ผูกพันในฐานะครอบครัวซึ่งทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ ดังเห็นได้จากคติชนประเภทบทเพลง

คติชนกลุ่มทหารอากาศสร้างขึ้นจากแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพันมากที่สุดแนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่มทหารอากาศ ความเป็นหนึ่งเดียวกันแบ่งออกได้เป็นสองรูปแบบเช่นกัน คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่นักเรียนชั้นปีเดียวกันหรือเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน และความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างนักเรียนต่างชั้นปีหรือรุ่นพี่กับรุ่นน้องร่วมสถาบัน รวมถึงความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันที่ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศ แนวคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับคติชนทุกประเภทโดยเฉพาะประเพณีเปลี่ยนผ่านสถานภาพเพื่อสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศเนื่องจากการความเป็นหนึ่งเดียวกันมีส่วนสำคัญต่อเอกภาพและความมั่นคงของกองทัพอากาศและชาติไทย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้มีความโดดเด่นมากที่สุดในคติชนกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะการเป็นแนวคิดหลักของวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มที่มีส่วนในการสร้างและสืบทอดความทรงจำร่วมของสมาชิกในกลุ่ม ด้วยการกำหนดใช้ระบบ ธรรมเนียม ภาษาในการสื่อสาร และวิถีปฏิบัติเดียวกัน รวมถึงการมีวัตถุประสงค์บ่งบอกสถานภาพเหมือนกัน

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน มีดังนี้

ตารางที่ 15 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและพิธี	<p>การแต่งเครื่องแบบ การประดับเครื่องหมาย การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยทำให้เกิดความพร้อมเพรียงและแสดงถึงการอยู่ภายใต้ระบบและสังกัดเดียวกัน</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเพณีที่มุ่งหลอมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของรุ่นพี่และรุ่นน้อง: “ทัวร์ติก” “พบพี่” “พี่พบน้อง” การส่งต่อความอาวุโส 2. การทดสอบในช่วงการเปลี่ยนผ่าน เน้นปลูกฝังความสามัคคี และ “ความเป็นกลุ่ม”: การฝ่าฟันบททดสอบไปพร้อมกัน การทดสอบด้วยการเคลื่อนที่พร้อมกันทั้งกลุ่ม 3. การเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในกลุ่ม 4. การได้รับสถานภาพ หน้าที่ เครื่องแบบเดียวกัน และการใช้ค่านำหน้าชื่อร่วมกันบ่งบอกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน
บทเพลง	เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” มีเนื้อหากล่าวถึงความ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทหารอากาศทุก ลำดับชั้นตั้งแต่นายพลจนถึงพลทหาร	เพลงเชียร์มีเนื้อหากล่าวถึงความสามัคคีกลมเกลียวกันในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศ
เรื่องเล่า		เรื่องเล่ามีเนื้อหากล่าวถึงความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถานที่ให้กำเนิด และการรับรู้ความหมายของเรื่องเล่าร่วมกันแสดงถึงความเป็น “คนใน”
วิถีปฏิบัติ		วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ และทหารอากาศแสดงถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน: การนับรุ่น ระบบครอบครัวนายเรืออากาศ การส่งต่อ ฉายา การใช้รหัสภาษาและปฏิบัติตามวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

3.4 แนวคิดเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

คำว่า “เกียรติศักดิ์” เป็นชื่อของระบบสำคัญหนึ่งของกองทัพอากาศซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างนักรบและหลอมรวมหัวใจของชายชาติทหาร (สุปรีชา กมลาคณ์, 2550: 4) “ระบบเกียรติศักดิ์” หมายถึง เกียรติและคุณค่าของตัวตนทหารอากาศและกองทัพอากาศซึ่งเกิดจากการรักษาความสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ความหมายนี้สอดคล้องกับค่านิยมหลักของกองทัพอากาศและแนวทางในการปลูกฝังนักเรียนนายเรืออากาศที่ระบุว่าคุณมยิตมั่นในระบบเกียรติศักดิ์ หมายถึง การมีความซื่อสัตย์ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง และมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเกียรติของตนและหมู่คณะ (กองทัพอากาศ, 2554: โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2556) “เกียรติศักดิ์” ยังสัมพันธ์กับสำนึกความรับผิดชอบและการมีวินัยในตนเองเนื่องจากการรักษาวินัยเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาเกียรติของทหารอากาศ และเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์การเป็นทหารอากาศเพื่อสร้างความหมายและกำหนดตำแหน่งแห่งหนของตนในการปฏิสัมพันธ์กับทหารอากาศด้วยกันและบุคคลนอกกลุ่ม ทหารอากาศจึงต้องรักษาเกียรติยิ่งกว่าชีวิต

ระบบเกียรติศักดิ์เป็นระบบสำคัญหนึ่งที่ปลูกฝังผ่านกระบวนการของนักเรียนใหม่ ด้วยการสร้างความเหนียวแน่นไม่สามารถถอนต่อไปได้และแสดงพฤติกรรมที่อาจละเมิดต่อระบบดังกล่าวเพื่อให้นักเรียนรุ่นพี่ได้อบรมและชี้ให้นักเรียนใหม่เห็นความสำคัญของการรักษาเกียรติศักดิ์ของตนเอง ความสำคัญของเกียรติศักดิ์ยังเห็นได้จากคำปฏิญาณของนักเรียนนายเรืออากาศ และคำปฏิญาณตามกฎแห่งเกียรติศักดิ์ที่กำหนดโดยสถาบันซึ่งสร้างสำนึกร่วมในการรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีในฐานะนักเรียนนายเรืออากาศ ดังถ้อยคำปฏิญาณความว่า

“นักเรียนนายเรืออากาศ จักต้องซื่อสัตย์สุจริต ไม่กล่าวเท็จ ไม่คดโกง ไม่ขโมย และจักไม่ยอมให้ผู้หนึ่งผู้ใด กระทำเช่นนั้นเป็นอันขาด”

(คำปฏิญาณของนักเรียนนายเรืออากาศ)

“นักเรียนนายเรืออากาศจะรักเกียรติและศักดิ์ศรีของนักเรียนนายเรืออากาศยิ่งชีวิต ศักดิ์ศรีนักเรียนนายเรืออากาศเหนือสิ่งอื่นใด”

(คำปฏิญาณตามกฎแห่งเกียรติศักดิ์)

นอกจากนี้ความรักในเกียรติศักดิ์ยังถ่ายทอดผ่าน “ระบบศาลเกียรติศักดิ์นักเรียนนายเรืออากาศ” ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความผิดเกี่ยวกับระบบดังกล่าวโดยจำลองรูปแบบจากศาลยุติธรรมของไทย สำหรับวินัยทหารอากาศ หมายถึง ระเบียบปฏิบัติตามธรรมเนียมทหารและความประพฤติอันดีที่กองทัพอากาศกำหนดให้ทหารอากาศยึดถือเป็นแบบแผนเดียวกัน วินัยทหารนอกจากสร้างความเป็น

ระเบียบเรียบร้อย ยังเป็นเครื่องมือรวบรวมทหารให้มีความเป็นกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นการฝึกวินัยให้แก่ทหารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อกองทัพ เพราะกองทัพที่มีระเบียบวินัยย่อมเป็นกองทัพที่ดำรงอยู่อย่างมั่นคง

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

- 1.1) พิธีและประเพณีที่บ่งบอกถึงการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร
- 1.2) บทเพลงที่สื่อถึงความเป็นผู้มีเกียรติศักดิ์และรักษาวินัยทหาร

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

- 2.1) คติชนที่เน้นความสำคัญและแสดงการเชิดชูเกียรติ
- 2.2) คติชนที่เน้นการธำรงเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

3.4.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

คติชนที่กำหนดโดยสถาบันทหารประเภทพิธีและประเพณีเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทเพลงประจำสถาบันและบทเพลงที่ใช้ในพิธีการที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านมีบทบาทในการปลูกฝังความรักในเกียรติและการรักษาวินัยทหารเพื่อหล่อหลอมและสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ คติชนของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พิธีและประเพณีที่บ่งบอกถึงการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร และ 2) บทเพลงที่สื่อถึงความเป็นผู้มีเกียรติศักดิ์และรักษาวินัยทหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พิธีและประเพณีที่บ่งบอกถึงการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

สัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่านของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร ดังเห็นได้จากพิธีการและประเพณีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- **พิธีทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

- **พิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและหน้าที่** ได้แก่ งาน “ขอชัยพฤษชัย” พิธีเลื่อนขั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สัญลักษณ์และองค์ประกอบในพิธีการและประเพณีที่บ่งบอกถึงเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร และ 2) วิถีปฏิบัติในพิธีการและประเพณีที่บ่งบอกความมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร ดังนี้

1) สัญลักษณ์และองค์ประกอบในพิธีการและประเพณีที่แสดงการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

พิธีและงานประเพณีเพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและจากบุคคลพลเรือนมาเป็นทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร เนื่องจากพิธีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงเกียรติของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่านที่สามารถพิสูจน์ตนเองได้รับการยอมรับให้เป็นกำลังพลของกองทัพอากาศ ตัวอย่างเช่น

1.1) พิธีการและประเพณีที่มุ่งแสดงเกียรติของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพและบทบาทที่เหนือกว่า ในงาน “ช่อชัยพฤกษ์” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่และแสดงเกียรติตามบทบาทใหม่คือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เช่นเดียวกันกับงาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่ เป็นการแสดงการเปลี่ยนสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายและการแสดงเกียรติตามบทบาทใหม่คือการเป็นทหารอากาศ โดยเปลี่ยนบทบาทนักเรียนบังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นทหารอากาศชั้นยศเรืออากาศตรีซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาระดับต้นของกองทัพอากาศ นอกจากนี้ การจัดงาน “ช่อชัยพฤกษ์” และงาน “อาลัยดอน” ในรูปแบบการออกสโมสรอย่างเป็นทางการในฐานะนักเรียนนายเรืออากาศยังสื่อถึงการได้รับเกียรติจากที่ประชุมชนของสมาชิกในสังคมนายเรืออากาศด้วย พิธีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศอีกพิธีที่สัมพันธ์กับแนวคิดความมีเกียรติคือพิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถด้านต่าง ๆ รวมถึงการได้รับหน้าที่สำคัญ อาทิ หัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ เสนาธิการนักเรียนนายเรืออากาศ และหัวหน้ากองพันนักเรียนนายเรืออากาศ พิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อยกย่องและแสดงเกียรติของผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนและเหมาะสมกับรางวัลและตำแหน่งดังกล่าว

1.2) สัญลักษณ์ในพิธีการและประเพณีที่สื่อถึงเกียรติของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่าน สัญลักษณ์ที่ได้รับจากพิธีการและประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศยังสื่อถึงเกียรติของตนที่เป็นผลจากความสามารถ ความเข้มแข็งอดทน จนฝ่าฟันบททดสอบต่าง ๆ มาได้ ตัวอย่างเช่น

- เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศและกระบี่สั้นของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่
- การจัดทำช่อมกระบี่สั้นเพื่อแสดงความยินดีและให้เกียรติแก่นักเรียนนายเรืออากาศใหม่
- อินทราฐนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งแสดงลำดับชั้นปีที่สูงขึ้นของนักเรียนที่ได้รับการเลื่อนชั้น
- เครื่องหมายหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศของนักเรียนบังคับบัญชาที่ได้รับการคัดเลือก
- การทำช่อมกระบี่ทหารอากาศเพื่อแสดงความยินดีและให้เกียรตินักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา
- กระบี่ทหารอากาศของทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ

สัญลักษณ์ดังกล่าวสื่อถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งจะได้รับเมื่อผ่านการขัดเกลาตามแบบธรรมเนียมของทหารอากาศ และการทดสอบความเหมาะสมต่อสถานภาพใหม่จนเป็นที่ยอมรับว่ามีเกียรติศักดิ์และวินัยทหารเช่นเดียวกับนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ เพราะคุณลักษณะดังกล่าวคือหัวใจของนักเรียนนายเรืออากาศ (พิรภัทร ชูโชติ, 2558) สำหรับนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย การได้รับพระราชทานกระบี่นายทหารและยศเรืออากาศตรีนอกจากแสดงความเป็นทหารอากาศอย่างเป็นทางการแล้ว การเปรียบกระบี่พระราชทานกับศักดิ์และสิทธิของการเป็นทหารอากาศยังบ่งบอกเกียรติของทหารเป็นสิ่งสูงค่าเนื่องจากได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ปัจจัยของผู้พระราชทานกระบี่และขนาดของกระบี่นายทหารที่ยาวกว่ากระบี่ของนักเรียนนายเรืออากาศยังสัมพันธ์กับความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ที่มากกว่า และยังอาจสื่อถึงความคาดหวังของกองทัพอากาศว่าผู้ที่มีสถานภาพเหนือกว่ายิ่งต้องรักษาเกียรติของตนอย่างเคร่งครัด

2) วิถีปฏิบัติในพิธีการและประเพณีที่บ่งบอกการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศที่เข้าประจำการเป็นปีแรกกำหนดวิถีปฏิบัติและองค์ประกอบที่แสดงว่าทหารอากาศเป็นผู้มีเกียรติและได้รับการให้เกียรติจากผู้อื่น รวมถึงมีความเคร่งครัดในวินัยทหาร ดังนี้ การถวายสัตย์และการปฏิญาณตนเป็นการให้คำมั่นสัญญาในรูปแบบพิธีการ ผู้ให้สัญญาย่อมผูกพันด้วยเกียรติของตนในสิ่งที่กล่าวไว้ โดยผู้รับการถวายสัตย์เป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าและเป็นบุคคล สถาบันสำคัญคือพระมหากษัตริย์ ชาติ และศาสนา การสวนสนามเป็นวิธีที่ทหารแสดงความเคารพและให้เกียรติต่อผู้รับการสวนสนาม พิธีถวายสัตย์และสวนสนามของทหารอากาศจึงเป็นการประกาศว่าตนเป็นผู้มีเกียรติ รักในเกียรติของตน และจะรักษาเกียรติดังกล่าวจึงได้ให้คำสัตย์ไว้อย่างหนักแน่นด้วยความพร้อมเพรียงกัน นอกจากนี้ผู้รับการถวายสัตย์และสวนสนามคือสถาบันสำคัญของชาติมีความเชื่อมั่นในเกียรติและศักดิ์ศรีของทหารอากาศจึงมอบธงชัยเฉลิมพลให้เป็นสัญลักษณ์แทนความไว้วางใจ ในพิธีดังกล่าวมีผู้ร่วมพิธีประกอบด้วยผู้บังคับบัญชาของกองทัพอากาศ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศ และผู้แทนทางทหารของกองทัพอากาศแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญระดับประเทศและมีลำดับชั้นทางสังคมสูง การได้รับเชิญมาเป็นสักขีพยานในพิธีจึงเป็นเกียรติแก่ทหารอากาศและทำให้ทหารรับรู้ในเกียรติของตน รวมถึงเนื้อหาของคำถวายสัตย์แสดงความเป็นผู้มีเกียรติของทหารอากาศว่าจะทำตามหน้าที่ด้วยชีวิตเพื่อเอกราชของชาติ ความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ และรักษาศีลธรรมตั้งมั่นในความสัตย์ เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ดังความว่า

ข้าพเจ้าขอกระทำสัตย์ปฏิญาณว่า

ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบแห่งประเทศชาติ

ข้าพเจ้าจะไม่แพร่งพรายความลับของทางราชการเป็นอันขาด”

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล)

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายคำสัตย์ปฏิญาณต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า

ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดี และถวายความปลอดภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจนชีวิตหาไม่

ข้าพระพุทธเจ้า จะเชิดชูและรักษาไว้ ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ของทหารรักษาพระองค์

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์)

2. บทเพลงที่สื่อถึงความเป็นผู้มีเกียรติศักดิ์และรักษาวินัยทหาร

บทเพลงที่ใช้ในพิธีการและบทเพลงประจำสถาบันสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเกียรติศักดิ์และวินัยทหารอากาศ เพลงดังกล่าวมีจำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” และเพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลงมาร์ชเป็นเพลงประกอบการเดินสวนสนามของทหารอากาศใหม่ และทหารรักษาพระองค์ในพิธีทางทหารเพื่อแสดงเกียรติของผู้สวนสนามและเกียรติของผู้รับการสวนสนาม เนื้อความของเพลงดังกล่าวระบุว่าทหารอากาศเป็นผู้ยึดมั่นในเกียรติและรักษาวินัย และ “เป็นสุภาพบุรุษ” ซึ่งหมายถึงผู้มีเกียรติอันเกิดจากการมีความสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงการทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถแม้ต้องสละชีวิตก็ถือเป็นเกียรติสูงสุดและความภาคภูมิใจของทหารอากาศ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากขาดกวีคือการไม่รักษาเกียรติของตน ดังเนื้อความว่า

“เหล่าทหารชาวยุทธ...ทุกคนเป็นสุภาพบุรุษสุดสง่า เกียรติวินัยฝังดวงจิต...เราทุกคนพร้อมใจตั้งสัตย์ปฏิญาณ...ตายอย่างมีเกียรติและเด่น กล้าตาย ตายอย่างไรเกียรติและขลาดไม่ทำ”

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

“เราทหารราชวัลลภรักษาองค์ฯ จะถวายสัตย์ชื่อตรงองค์ราชาราชาจีน...ฝากฝีมือปรากฏเกียรติยศฟัง...ไว้นามเชิดชูราชวัลลภคู่ปฐพี”

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

เพลง “ผู้ครองฟ้า” ซึ่งเป็นเพลงของโรงเรียนนายเรืออากาศกล่าวถึงการรักษาเกียรติ ศักดิ์ศรี ของนักเรียนนายเรืออากาศและกองทัพอากาศซึ่งกำหนดแทนด้วย “สีเทา” ซึ่งเป็นสีประจำสถาบัน โดยระบุว่าการทำงานที่ด้วยชีวิตเพื่อป้องกันน่านฟ้าของไทยให้ปลอดภัยถือเป็นการรักษาเกียรติ ศักดิ์ศรีของกองทัพอากาศด้วยเช่นกัน ดั่งเนื้อความว่า

“ฟ้าดินถิ่นดอนเมืองมารดา มิลิมินฟ้าแลสีเทา ตะวันและเดือนหมู่ดาว กลางหาวเหมือนเพื่อน
เราทุกวันคืน ฝากชีวกับฟ้าไกล...เพื่อศักดิ์ศรีเทากลมกลืน เพื่อดาวฟ้ายั่งยืน ขึ้นด้วยรักมิคลาย
(เพลง “ผู้ครองฟ้า”)

ในกลุ่มทหารอากาศระบบเกียรติศักดิ์และวินัยทหารมีความหมายเหมือนกับแนวคิดดังกล่าว ของสถาบันกองทัพอากาศคือ การรักษาเกียรติ ศักดิ์ศรี มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และ ปฏิบัติตามระเบียบ แบบธรรมเนียม ความประพฤติกกลุ่มทหารอากาศเห็นพ้องว่าดีงามควรยึดเป็น แนวทางเดียวกันเพื่อความเรียบร้อยของสังคมทหารอากาศ รวมถึงยกย่องผู้ยึดมั่นในเกียรติและวินัย ดังความว่า

“เรามักปลุกฝังกันว่าระบบเกียรติศักดิ์คือการไม่โกหกและไม่ขโมย แต่สำหรับผม มองว่าเป็นการที่เราให้เกียรติตัวเองและผู้อื่น ลึกลงไปคือการที่เราปฏิบัติตัวให้อยู่ภายใต้ กฎเกณฑ์ของสังคม...นั่นคือระบบเกียรติศักดิ์ ส่วนขโมยและโกหกเป็นเรื่องหนึ่งที่เรายกขึ้นมา ถ้าเราบอกว่าระบบเกียรติศักดิ์ มีแค่การโกหกและขโมย แสดงว่าเรายอมรับว่าการที่ใครสักคน หนึ่งทำผิดแล้วจับไม่ได้คือไม่ผิดระบบ แต่ที่จริงสิ่งที่ระบบต้องการคือเป็นสิ่งคอยยับยั้ง ไม่ให้ กระทำผิด”

(ณภัทร พร้อมเทพ, 15 กรกฎาคม 2562, สัมภาษณ์)

แท้จริงแล้วระบบเกียรติศักดิ์คือการไม่ทำผิดต่อตนเอง ผู้อื่น และกฎระเบียบของสังคมทหาร อากาศ ตลอดจนเป็นระบบที่ปลูกฝังในระดับเดียวกับความรักชาติและความกล้าหาญแก่นักเรียนนาย เรืออากาศผ่านการกล่าวคำปฏิญาณตนหลังเคารพธงชาติตอนเช้าและหลังสวดมนต์ตอนกลางคืน ดัง ความว่า “พวกเราจักต้องระลึก และยึดมั่นในสิ่งต่อไปนี้คือ ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ” นอกจากนี้ นักเรียนรุ่นพี่ปลูกฝังแก่นักเรียนใหม่ในกระบวนการสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ดังถ้อยคำ ที่สื่อความคิดของนักเรียนใหม่ความว่า

“วันแรกจากสูงสุดคืนสู่สามัญ ชุดปกติที่เราคุ้นเคย หนึ่งในเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหาร เป็อนเต็มไปด้วยคราบเหงื่อและฝุ่น...หลายสิ่งไหลเข้ามาจนพวกเราปรับตัวไม่ทัน ทั้งระเบียบและวัฒนธรรมใหม่...แต่ที่เหมือนเดิมเป็นสิ่งสำคัญคือระบบเกียรติศักดิ์...ระบบหลักของโรงเรียน ที่พวกเราต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้เราเป็นเราทุกวันนี้”

(พีรภัช ชูโชติ, 10 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

3.4.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

คติชนของกลุ่มทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรักษาเกียรติศักดิ์และยึดมั่นในวินัยทหารดังเห็นได้จากบริบทและสัญลักษณ์ในประเพณีเปลี่ยนผ่าน แนวคิด ที่มา และอนุภาคของเรื่องเล่า ความหมายของบทเพลง และวิถีปฏิบัติของกลุ่มทหารอากาศ ทั้งนี้เพื่อสร้างสำนึกความซื่อสัตย์ ความทะนงในเกียรติ สอนการเคารพกฎกติกาอย่างเคร่งครัดเนื่องจากภารกิจของทหารอากาศมีความเสี่ยงและมีข้อจำกัดเรื่องเวลาเป็นปัจจัยสำคัญ การสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและความเป็นทหารอากาศจึงพบแนวคิดนี้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) คติชนที่เน้นความสำคัญและแสดงการเชิดชูเกียรติ และ 2) คติชนที่เน้นการธำรงเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คติชนที่เน้นความสำคัญและแสดงการเชิดชูเกียรติ

เกียรติศักดิ์ได้รับการถ่ายทอดผ่านการอบรมด้วยวาจาและการกระทำวินัยหรือการทำโทษเมื่อนักเรียนใหม่ไม่ตั้งใจทำตามคำสั่ง หย่อนต่อระเบียบวินัย หรือฝ่าฝืนกฎของนักเรียนใหม่ซึ่งเคร่งครัดกว่ากฎของชั้นปีอื่น เนื่องจากสิทธิของนักเรียนใหม่มีเท่ากับศูนย์ซึ่งหมายถึงไม่มีสิทธิใดเพื่อให้เรียนรู้การเป็นผู้ตามที่ดีในประเพณีเปลี่ยนผ่านก่อนเลื่อนสถานภาพเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ตัวอย่างการสอดแทรกแนวคิดเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร เช่น ในการ “ทัวร์ตี๊ก” รุ่นพี่อาจตำหนิสั่งทำโทษทั้งรุ่นหรือเฉพาะบุคคลถ้ามีนักเรียนใหม่แสดงความอ่อนล้าระหว่าง “ปล่อยม้า” เพื่อสอนให้เห็นผลเสียต่อภารกิจส่วนรวมแม้มีคนบกพร่องเพียงคนเดียว ในการ “พบพี่แต่ละชั้นปี” ในการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และการ “ชุด” กระบี่ รุ่นพี่จะอบรมด้วยคำพูด สั่งทำโทษ หรือทำให้นักเรียนใหม่บางคนรู้สึกแปลกแยกจากกลุ่มด้วยการให้สวมชุด อุปกรณ์ และให้ทำท่า ให้แยกแถวออกจากกลุ่มเพื่อน ดังรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 30 การทำให้นักเรียนใหม่แปลกแยกจากเพื่อน
(นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 61, 2558)

การสอนนักเรียนใหม่ให้รักเกียรติของตน เกียรติของรุ่น ด้วยการรักษาความสัตย์ และมีวินัย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กระทำผ่านการอบรมระเบียบวินัยทั้งรายบุคคลหรือทั้งรุ่น อาทิ พกเงินหรือซื้อขนมทั้งที่เป็นข้อห้าม การมารวมแถวไม่ทันตามเวลาที่กำหนด การรับการทดสอบไม่ไหวจึงแสรังเจ็บ เพราะถูกทดสอบติดต่อกันเป็นเวลานาน การไม่รักษาเวลาที่กำหนดให้ การไม่รักษาความสะอาดของโรงนอน และการรักษากระบี่ซึ่งเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงเกียรติของนักเรียนใหม่ และการไม่ได้กลับบ้านเนื่องจากไม่ผ่านการตรวจระเบียบเครื่องแต่งกายหรือพื้นที่ที่รับผิดชอบไม่สะอาดตามมาตรฐาน บางครั้งเหตุการณ์ดังกล่าวรุ่นพี่อาจมีส่วนในการสร้างสถานการณ์ขึ้นเองเพื่อฝึกให้รุ่นน้องรักษาเกียรติ และศักดิ์ศรีให้ได้ไม่ว่ายากลำบากเพียงใด ในมุมมองของรุ่นพี่การกระทำดังกล่าวไม่ใช่การกลั่นแกล้ง แต่คือการฝึกตามแบบของทหาร ดั่งบันทึกของนักเรียนใหม่ที่แสดงความเห็นต่อการอบรมปลูกฝังของรุ่นพี่ที่สอดแทรกในระหว่างการทดสอบความว่า

“รุ่นพี่ก็หาเรื่องจับผิดทั้งรายคน ทั้งรุ่น ดีเรื่องความสะอาด...เรื่องละเอียดอ่อน เรื่องกาลเทศะ แต่เรื่องระเบียบเยอะสุด...การทดสอบก็จะกำหนดเวลา ทำอันนี้ด้วยเวลาแค่นี้ มีเวลากำหนดตลอด หลังตื่น ก่อนกินข้าว วิ่งรอบลาน อาบน้ำ เวลานั้นน้อยมาก ลีบห้านาทีให้อาบน้ำรวมทำความสะอาดพื้นที่ส่วนรวม”

(มารวย ขวนรัตน์, 2560)

สัญลักษณ์ของการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับหลังผ่านการทดสอบอันได้แก่ กระบี่สั้น แหวนนักเรียนนายเรืออากาศ เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศ คำนำหน้าชื่อ “นักเรียนนายเรืออากาศ” และเครื่องหมาย ทร. ถือเป็นสิ่งแสดงเกียรติของนักเรียนนายเรืออากาศและแสดงความเป็นผู้มีวินัยตามธรรมเนียมของทหารอากาศ

นอกจากนี้การรับได้รับ “กระบี่บังคับบัญชา” ซึ่งหมายถึงหน้าที่บังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศที่มีอาวุโสสูงสุดเพื่อปกครองนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้องและเพื่อนรุ่นเดียวกันยังแสดงถึง

การเป็นที่ยอมรับในเกียรติและวินัยจึงได้รับบทบาทหน้าที่สำคัญ ในกรณีนี้สื่อถึงความคาดหวังของสถาบันว่ามีลำดับอาวุโสสูงย่อมต้องรักษาเกียรติศักดิ์ได้ดีกว่าผู้มีอาวุโสต่ำ เช่นเดียวกับในงานประเพณีชุมนุมศิษย์เก่านายเรืออากาศ มีการมอบของที่ระลึก “กระป๋อง” ให้ทหารอากาศที่ได้รับพระราชทานยศชั้นนายพลอากาศ กระป๋องนี้จึงเป็นสัญลักษณ์หมายถึงเกียรติของทหารอากาศชั้นยศสูงสุดด้วย จะเห็นได้ว่ากระป๋องสำหรับกลุ่มทหารอากาศมีความหมายครอบคลุมทั้งความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและความเป็นทหารอากาศ และความคิดเรื่องการเปรียบอาวุธกระป๋องกับความเป็นทหารอากาศพบทั้งในคติชนของสถาบันทหารและคติชนของกลุ่มทหารอากาศ

ในประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยวเป็นการเปลี่ยนผ่านบทบาทความสามารถ และลำดับชั้นของศิษย์การบินที่แสดงถึงความมีเกียรติของผู้ทำการบนอากาศ เมื่อผ่านการทดสอบครั้งสุดท้ายก่อนรับการทดสอบที่ซับซ้อนขึ้น จึงได้รับการแสดงความยินดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บังคับบัญชา นักบินที่มีชั่วโมงบินสูงกว่า ครูการบิน ฝ่ายสนับสนุนภาคพื้น ด้วยการคล้องพวงมาลัยดอกดาวเรืองหรือการคล้องพวงไปไม้คล้ายใบมะกอกเหมือนกับธรรมเนียม “Wreath of History” ของชาวกรีกโรมันเพื่อแสดงการต้อนรับผู้ชนะสงครามหรือการแข่งขันกีฬา นิยมนำใบมะกอกมาร้อยเป็นพวงแล้วสวมศีรษะผู้ได้รับชัยชนะ ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งเกียรติยศ (สถาบันไทยศึกษา, 2562) และการใช้สายดับเพลิงฉีดน้ำหรือใช้ถังสาดน้ำใส่กลุ่มศิษย์การบินเพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ หลังจากนั้นจะมีพิธีประดับเครื่องหมายแสดงความสามารถทางการบินหรือพิธีประดับปีกนักบินแบบครึ่งปีกหรือเต็มปีกขึ้นอยู่กับลำดับชั้นของนักบินพร้อมกันทั้งรุ่นไม่ว่าศิษย์การบินดังกล่าวจะผ่านการทดสอบคนแรกหรือคนสุดท้าย การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติดังกล่าวนอกจากมีส่วนในการสร้างสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกัน ยังแสดงถึงความมีระเบียบแบบแผนเดียวกันของทหารอากาศและความมีวินัยทางการบินจึงผ่านการทดสอบอย่างปลอดภัย

ในเรื่องเล่าของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีอนุภาค แนวคิด และวัตถุประสงค์ของการเล่าที่แสดงการให้ความสำคัญกับการรักษาวินัย การรักเกียรติของตนและหมู่คณะ ดังนี้ เรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” มีอนุภาคที่กล่าวถึงการละเมิดข้อห้ามจึงถูกลงโทษด้วยการตีและการตกจากที่สูง เนื่องจากไม่รอบคอบในการทำหน้าที่เวรเครื่องดนตรีและแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่อรูปเคารพของชมรม ซึ่งสอดคล้องกับการละเมิดวินัยทหารข้อ 5 ความว่า “เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ” และข้อ 7 ความว่า “ใช้กิริยาหรือประพฤติไม่สมควร” (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร, 2476) การชี้ให้เห็นโทษของการขาดวินัยผ่านเรื่องเล่าจึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการปรามไม่ให้ทำผิดวินัยทหาร สำหรับการสำนึกในเกียรติของทหารอากาศและการรักษาศักดิ์ศรีของนักเรียนนายเรืออากาศเป็นแนวคิดหนึ่งของเรื่องเล่า “ครูอ้วน” ความเสียสละของครูอ้วนเพื่อรักษาชีวิตศิษย์การบินแสดงการเป็นครูการบินผู้มีเกียรติซึ่งสอนศิษย์ด้วยชีวิตและเกียรติของทหารอากาศผู้มีอาวุโสสูงกว่าต้องดูแลผู้มีอาวุโสต่ำกว่า

2. คติชนที่เน้นการอ้างเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

ความเป็นผู้มีเกียรติศักดิ์และเคร่งครัดในระเบียบวินัยของทหารอากาศแสดงให้เห็นจากวิถีปฏิบัติของทหารอากาศเช่นกัน การลดชุดชั้นในและการหมั้นด้วยแหวนช่อชัยพฤกษ์ในพิธีมงคลสมรสมีวัตถุประสงค์ลักษณะคือกระบี่ และแหวนช่อชัยพฤกษ์ ทั้งสองสิ่งแสดงการได้รับพระราชทานเกียรติของทหารอากาศชั้นสัญญาบัตรที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ และเกียรติของนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งคือนักเรียนนายร้อยเหล่าทหารอากาศ รวมถึงเกียรติของสถาบันผู้ผลิตทหารอากาศ นอกจากนี้การแสดงความเคารพชุดชั้นใน การลดชุดชั้นใน การสวมแหวนช่อชัยพฤกษ์ให้คู่สมรส และคำกล่าวขณะลดชุดชั้นในเป็นขั้นตอนและองค์ประกอบของการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ของทหารอากาศและคู่สมรสที่สื่อถึงการให้เกียรติและการให้สัญญาด้วยเกียรติของทหารอากาศ ดังคำกล่าวประกอบการลดชุดชั้นในที่ว่า

“พิธีลดชุดชั้นในเป็นพิธีที่มีความหมายและความสำคัญในพิธีมงคล...โดยกระบี่ถือเป็นของสูง เป็นสัญลักษณ์ของนายทหารสัญญาบัตร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโดยพระหัตถ์แก่บรรดานายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ ผู้ที่ได้รับพระราชทานกระบี่...ระลึกเสมอว่า กระบี่นั้นคือเกียรติ ศักดิ์ศรีของนายทหาร ในวันที่ได้จัดให้มีพิธีลดชุดชั้นในเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าสาว...การที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวเข้าพิธีลดชุดชั้นในในครั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าทั้งสองพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า...”

(คำกล่าวในการลดชุดชั้นในพิธีมงคลสมรส, 2561)

นอกจากนี้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มทหารอากาศปรากฏคำเรียกพฤติกรรมที่แสดงการไม่รักษาเกียรติและบกพร่องในวินัย ดังนั้นความคิดเรื่องเกียรติและวินัยจึงเป็นแนวคิดหนึ่งในการสร้างคำศัพท์เพื่อบุคคลหรือใช้กับบุคคลที่ปฏิบัติต่างจากคนส่วนใหญ่ ได้แก่ “กาก” “อ่อน” หมายถึง ทำได้ต่ำกว่ามาตรฐาน “ซาวน่า” หมายถึง การปรับปรุงวินัยในห้องปิด “หมวกแดง” หมายถึง ผู้ที่สวมหมวกฝักสีแดงคือผู้ทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับระบบเกียรติศักดิ์ รุ่นพี่ทุกคนสามารถทำโทษได้ อนึ่งโดยปกตินักเรียนใหม่จะรับโทษจากนักเรียนบังคับบัญชา “ตีแมว” มีสองความหมาย ความหมายแรกคือการทำโทษโดยคนหมู่มาก มักเป็นความผิดเกี่ยวกับเกียรติและศักดิ์ศรีของนักเรียนนายเรืออากาศ และสัมพันธ์กับการ “ตีแมว” ซึ่งเป็นวิธีอบรมผู้ ผู้ฝ่าฝืนระบบเกียรติศักดิ์ “ตักม่า” หมายถึง ไม่ผ่านการตรวจระเบียบวินัย “โทรม” หมายถึง ไม่ดูแลเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย และ “ปลิ้น” กับ “เม็ด” หมายถึง ทำตรงข้ามกับสิ่งที่พูด

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า การให้ฉายาในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศเป็นวิธีหนึ่งในการให้เกียรติผู้มีความสามารถหรือความโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ใช้คำว่า “จารย์” ซึ่งย่อมาจากคำว่า ประมาจารย์ นำหน้าชื่อผู้ได้รับฉายา แต่ก็มีฉายาที่แสดงการตำหนิผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับเกียรติของนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นนายร้อยของกองทัพอากาศ โดยใช้คำว่า “จ่า” ซึ่งเป็นชั้นยศรองจากนายร้อย นำหน้าชื่อผู้ได้รับฉายา อย่างไรก็ตามในหมู่นักเรียนนายเรืออากาศมีการตั้งฉายาแก่รุ่นพี่ นายทหาร และผู้มีลำดับชั้นสูงกว่า แต่มักเปิดเผยเฉพาะสมาชิกของกลุ่ม เช่น เพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนพี่น้องร่วมชมรม แสดงให้เห็นว่าในบางบริบทระบบพี่น้องมีความเข้มแข็งมากกว่าระบบอาวุโส นอกจากนี้การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว การนำรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศแสดงการให้เกียรติผู้มีลำดับการเข้าศึกษา ก่อนด้วยการเรียก “พี่” และให้ความเคารพในอาวุโสที่มากกว่า สิ่งที่น่าสนใจคือในโรงเรียนนายเรืออากาศมี “เส้นทางสายเกียรติศักดิ์” สงวนให้ใช้ผ่านได้เฉพาะนักเรียนชั้นปีสุดท้าย แสดงถึงเกียรติที่ได้รับเกียรติและหน้าที่เกียรติของหมู่คณะ เนื่องจากนักเรียนอาวุโสสูงมีหน้าที่เป็นนักเรียนผู้บังคับบัญชาและตุลาการศาลเกียรติศักดิ์ด้วย

คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเกียรติศักดิ์และวินัยทหารปรากฏในพิธีทางทหารและประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ เพื่อให้ทหารอากาศสำนึกและรักษา และภาคภูมิใจในเกียรติของตนและหมู่คณะ เกียรติศักดิ์ของทหารอากาศยังสื่อผ่านสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานภาพ อาทิ กระบี่ทหารอากาศ การจัดทำข้อมกระบี่ และเครื่องหมายแสดงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ที่เหนือกว่า นอกจากนี้ยังกล่าวถึงที่มาของเกียรติและศักดิ์ศรีของทหารอากาศเพื่อขยายกรอบการรับรู้ของตนเองให้กว้างขึ้นจากสำนึกในตนเองสู่สำนึกในหน้าที่ต่อผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของทหารอากาศ ในบทเพลงของกองทัพอากาศเน้นปลูกฝังว่าการทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติด้วยชีวิตถือเป็นการรักษาเกียรติศักดิ์ของตนและกองทัพอากาศ ในส่วนของคติชนกลุ่มทหารอากาศแนวคิดเรื่องเกียรติศักดิ์และวินัยทหารเป็นระบบสำคัญที่นักเรียนใหม่ได้รับการปลูกฝังในประเพณีเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ รวมถึงการเปลี่ยนบทบาทของศิษย์การบินและหน่วยคอมมานโด ด้วยการอบรมและการทดสอบที่ยากลำบากเพื่อให้รู้ค่าของเกียรติ การเชิดชูเกียรติ และธำรงรักษาเกียรติของตนและหมู่คณะ

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร มีดังนี้

ตารางที่ 16 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร

ประเภท คติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณี และ พิธี	การแต่งเครื่องแบบ การประดับเครื่องหมาย การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยท ำให้เกิดความ พร้อมเพรียงและแสดงถึงการอยู่ภายใต้ระบบ และสังกัดเดียวกัน	1. ประเพณีที่มุ่งหลอมความเป็นนั ำ หนึ่งใจ เดียวกันของรุ่นพี่และรุ่นน้อง: “ท้าวตึก” “พบ พี่” “พี่พบน้อง” การ ส่งต่อความอาวุโส 2. การทดสอบในช่วงการเปลี่ยนผ่าน เน้น ปลุกฝังค วามส ำคัญคืแ ละ “ความเป็น กลุ่ม”: การฝ่าฟันบท ทดสอบไปพร้อมกัน การ ทดสอบด้วย การเคลื่อนที่พร้อมกันทั้งกลุ่ม 3. การเปลี่ยนผ่านสถานภาพและ บทบาทต้อง ได้รับความเห็นชอบจาก สมาชิกในกลุ่ม 4. ก ำ รได้ รั บสถานภาพ หน้าที่ เครื่องแบบ เดียวกัน และการใช้ค ำ น ำหน้าชื่อร่วมกันบ่ง บอกลึ งความ เป็นหนึ่งเดียวกัน บทเพลง
บทเพลง	เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” มีเนื้อหากล ำถึง ความเป็นนั ำ หนึ่งใจเดียวกันของทหารอากาศ ทุกล ำดับชั้นตั้งแต่นายพลจนถึงพลทหาร เพลง เขียร์มีเนื้อหากล ำถึงความ ส ำคัญคืกล ม เกลี่ยว	เพลงเขียร์มีเนื้อหากล ำถึงความ ส ำคัญคืกล ม เกลี่ยวกันในกลุ่มนักเรียน นายเรืออากาศ
เรื่องเล่า		เรื่ององเล ำมีเนื้อหากล ำถึงความผูกพัน ระหว่างทหารอากาศกับสถานที่ให้ ก ำ เนิด และการรับรู้ความหมายของ เรื่องเล ำร่วมกัน แสดงถึงความเป็น “คนใน”
วิถีปฏิบัติ		วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ และ ทหารอากาศแสดงถึงความเป็น พว กพ้อง เดียวกัน: การนับรุ่น ระบบ ครอบครัวนายเรือ อากาศ การส่งต่อ ฉายา การใช้รหัสภาษาและ ปฏิบัติ ตามวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม
		วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ และ ทหารอากาศแสดงถึงความเป็น พว กพ้อง เดียวกัน: การนับรุ่น ระบบ ครอบครัวนายเรือ อากาศ การส่งต่อ ฉายา การใช้รหัสภาษาและ ปฏิบัติ ตามวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

3.5 แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ

ความกล้าหาญและเสียสละเป็นคุณลักษณะสำคัญของทหารที่สัมพันธ์กับบทบาทผู้รักษาเอกราชและปกป้องประเทศให้ปลอดภัยจากศัตรูและภัยอันตราย หากการมีวินัยทำให้กองทัพมีความเข้มแข็งและเหล่าทหารมีความแน่นแฟ้น ความกล้าหาญและเสียสละจะทำให้กองทัพได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนและเหล่าทหารเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำเพื่อประเทศชาติ ความกล้าหาญและเสียสละหมายถึงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ยิ่งด้านจิตใจหากควบคุมความกลัวได้ย่อมมีความกล้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความมุ่งมั่น แม้ตระหนักดีถึงความน่ากลัวของอันตราย ความคิดเรื่องทหารอากาศกับการเสี่ยงภัยซึ่ซัดในค่านิยมหลักของกองทัพอากาศ (2554: 5) เกี่ยวกับการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ ความว่า “ทหารอากาศเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในงานที่รับผิดชอบสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมภายใต้ความเสี่ยงในทุกสถานการณ์” ทำให้เห็นว่าสถาบันกองทัพอากาศมองว่าภารกิจของทหารอากาศโดยเฉพาะนักบินนั้นมีความเสี่ยง จึงต้องขจัดความกลัวด้วยการสร้างจิตใจที่แข็งแกร่งจากการหลอมให้มีความกล้าหาญและพร้อมทำหน้าที่ด้วยความเสียสละในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ

- 1.1) สัญลักษณ์และคำปฏิญาณในพิธีทางทหารที่นำไปสู่การพัฒนาความกล้าหาญและเสียสละ
- 1.2) บทเพลงที่หล่อหลอมและสร้างสำนึกในความกล้าหาญและเสียสละ

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ

- 2.1) เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาหรือตัวละครที่สื่อถึงความกล้าหาญและเสียสละ
- 2.2) บทเพลงที่สื่อถึงความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยว

3.5.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ

แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละปรากฏในคติชนประเภท **พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตน และสวนสนามของทหารรักษาพระองค์** และ **พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล** รวมถึง **บทเพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศ** เนื่องจากเพลงมาร์ชและเพลงปลุกใจของทหารอากาศส่วนใหญ่แต่งขึ้นภายหลัง พ.ศ.2500 ในขณะที่กองทัพอากาศเป็นกำลังหลักในการทำสงครามกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทำให้ภาพของทหารผู้ปกป้องประเทศชาติของทหารอากาศโดดเด่นขึ้น (เทพ บุญตานนท์, 2559: 174) ส่งผลให้เนื้อความในเพลงของกองทัพอากาศเน้นกล่าวถึงความกล้าหาญและเสียสละอันเป็นลักษณะเด่นของทหารนักรบ และในอดีตการเคลื่อนทัพไปรบและการเดินแถวของทหารมีวงดุริยางค์เดินนำพร้อมบรรเลงเพลงปลุกใจเพื่อสร้างความฮึกเหิมแก่กองกำลังทหาร คติชนของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัญลักษณ์และคำ

ปฏิญาณในพิธีทางทหารที่นำไปสู่การพัฒนาความกล้าหาญและเสียสละ และ 2) บทเพลงที่หล่อหลอมและสร้างสำนึกในความกล้าหาญและเสียสละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์และคำปฏิญาณในพิธีทางทหารที่นำไปสู่การพัฒนาความกล้าหาญและเสียสละ

ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารอากาศมีวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับการสร้างความกล้าหาญของทหารอากาศ สัญลักษณ์ดังกล่าวคือ **ธงชัยเฉลิมพล** ซึ่งสื่อถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการอัญเชิญธงชัยเฉลิมพลประจำในพิธีมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างสำนึกในหน้าที่การปกป้องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และ **หนุนนำความองอาจอันทำให้เกิดทหารอากาศเกิดความกล้าหาญและได้รับชัยชนะเหนือศัตรู** ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงบทบาทของธงชัยเฉลิมพลต่อทหาร ความว่า

“ธงชัยเฉลิมพลย่อมนับว่าเป็นยอด เป็นจอมแห่งกองทหารทั้งหลายสืบมาแต่โบราณ เป็นหน้าที่ของกองทหารนั้นที่จะต้องระวังรักษาธงนั้นไว้ด้วยความเคารพยิ่ง...เมื่อเวลาเข้าสู่สงคราม ทหารทั้งปวงจำเป็นต้องพิทักษ์รักษาธงชัยเฉลิมพลสำหรับกองทัพยิ่งกว่าชีวิต...**ธงชัยเฉลิมพลจึงเป็นเครื่องชักนำความองอาจแห่งหมู่ทหารทั้งปวง ให้ต่อสู้ศัตรูมิให้ย่อหย่อน เมื่อมีความองอาจเช่นนั้น ก็ย่อมเป็นเครื่องชักนำให้ถึงที่มีชัยชนะโดยความกล้าหาญ**”

(มรดกไทย, 2562)

นอกจากนี้พิธีทางทหารเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากพลเรือนมาเป็นทหารของชาติ และการเพิ่มบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศของชาติให้มีหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ หน้าที่นี้ต้องใช้ความเสียสละ กล้าหาญ และเด็ดเดี่ยวอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเห็นได้จากเนื้อหาของคำถวายสัตย์ปฏิญาณที่เน้น **“การยอมสละชีพ”** ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังเห็นได้จากคำปฏิญาณของทหารรักษาพระองค์ที่เน้นให้สัญญาว่า **“จะยอมตาย”** และ **“จะจงรักภักดี...จนชีวิตหาไม่”** และคำปฏิญาณต่อทางราชการซึ่งหมายถึงกองทัพอากาศ ชาติ และพระมหากษัตริย์ที่เน้นความคิดเดียวกันว่า **“จักยอมตาย” “จักเทิดทูนและรักษาไว้”** และ **“จะไม่แปร่งพรายความลับเป็นอันขาด”** การให้คำมั่นด้วยชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ปुरुชนรวมถึงทหารอากาศรักและหวงแหนยิ่งทำให้เห็นว่ามี ความเสียสละ และกล้าหาญอย่างสูง คำปฏิญาณดังกล่าวมีความว่า

ข้าพระพุทธเจ้า จะยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดี และถวายความปลอดภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จนชีวิตหาไม่

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์)

ข้าพเจ้า จักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบแห่งประเทศชาติ

ข้าพเจ้า จักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

ข้าพเจ้า จะไม่แพร่งพรายความลับของทางราชการเป็นอันขาด

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอากาศใหม่)

2. บทเพลงที่หล่อหลอมและสร้างสำนึกความกล้าหาญและเสียสละ

เพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศมีส่วนในการหล่อหลอมความกล้าหาญ เสียสละของทหารอากาศ เพลงที่เกี่ยวข้องมีจำนวน 8 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” ซึ่งเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้โดยตรง เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ” เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “อาลัยดอน” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” โดยสามารถจัดกลุ่มโดยพิจารณาจากแนวคิด เนื้อหา และจุดมุ่งหมายของเพลงได้เป็น 3 กลุ่ม ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามกลุ่มดังกล่าว ดังนี้

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” และเพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ”

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น จำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” และเพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)”

3) เพลงประจำสถาบัน จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “อาลัยดอน” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”

1) เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ ได้แก่ เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ” มีเนื้อหากล่าวถึงความเสียสละของทหารอากาศซึ่งเกิดจากการมีจิตใจที่กล้าหาญ การสำนึกในหน้าที่ต่อความมั่นคงของชาติ ศาสนา และความปลอดภัยของพระมหากษัตริย์ รวมถึงความสงบสุขของประชาชนโดยไม่เกรงกลัวต่อความเสียหายและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทหารอากาศจึงใช้ความสามารถในการรบทำการต่อสู้ด้วยความกล้าหาญและปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ด้วยการเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องสิ่งที่เทิดทูนและเพื่อเพื่อนร่วมอุดมการณ์ โดยเฉพาะในเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละโดยตรง ดังความว่า

“เหล่าทหารชาวยุทธ ท้าฟ้าสามารถการรบเคยเด่น สู้ศัตรูใจเยือกเย็น...ทุกสายโลหิตช่วยกัน ฟันฝ่า ป้องกันภัยในท้องฟ้า เพื่อรักษาชาติประเทศ...ใครมาบุกใครมารุกราน ไม่ยอมถอยไม่หวั่นไหว ยอมเสียชีพขอเพียงให้ชื่อชาติไทย ก้องลือระบือทั่วไป...กล้าตายขอให้ชาติคงอยู่ เชิดชูไว้เป็นวีรกรรม ตายอย่างมีเกียรติและเด่น กล้าตาย ตายอย่างไรเกียรติและขลาด ไม่ทำ...ทุกคนตายแทนได้ แต่ขอให้ ชาติไทย ท้าอากาศไทยยืนอยู่ กล้าหาญทะยานไปในอากาศ ผาดแผลงบินแสดงให้รู้ว่าเลือดเนื้อทุกชีวิตยังอยู่ ศัตรูแล้วมียอมให้ผ่าน พลีหมดทุกสิ่งทุกอย่างร่างกาย ขอให้ทุกสิ่งทุกอย่างประสาน มั่นสิ้นลมปราณ ทุกคนตายแทนได้”

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

นอกจากนั้นในเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” นำเสนออัตลักษณ์ของผู้บูชาความกล้าหาญ และผู้พลีชีพเพื่อพระมหากษัตริย์ของทหารรักษาพระองค์ ดังความว่า

“เราทหารราชวัลลภ รักษาองค์พระมหากษัตริย์สูงส่ง...เราทุกคนบูชากล้าหาญ...เราทุกคนภูมิใจ ได้รับไว้วางพระราชหฤทัย...จะถวายสัตย์ชื่อตรงองค์ราชาราชินี ถ้ามั่นมีภัยพาลอวดหาญ...เราจะถวายชีวิมหวาดหัววัน จะลุยเลือดสู้ตายจะเอากายป้องกัน”

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

ในเพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ” กล่าวถึงความเก่งกาจของทหารอากาศโดยเฉพาะนักบินผู้ปฏิบัติหน้าที่ท่ามกลางความไม่แน่นอนของธรรมชาติและอันตรายจากศัตรูจึงต้อง “ส่งพรให้ปลอดภัย” แต่ด้วยความรักในการบินและสำนึกในหน้าที่จึงไม่เกรงกลัวอันตราย ดังความว่า

“บุญส่งเธอมา รักห้วงเวหา รักการเหินฟ้า รักหน้าที่เสี่ยงชีวัน พร้อมเสียสละ ด้วยใจมานะ ที่จะ คอยคุ้มครองป้องกันภัย...แสนเก่งกระไร เธอใช้ชีวิต ดังชาวสวรรค์ บินต้นเหนือแผ่นดินเมฆา...สูญสิ้นชีพไปไม่แน่มั่นนอน เธอชาวลูกฟ้า ล้วนกล้ากลางสมร ถึงคราวสู้ศัตรู เราขอส่งพรให้เธอปลอดภัย”

(เพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ”)

2) เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น ได้แก่ เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” และเพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” มีเนื้อหากล่าวถึงความพร้อมของจิตใจที่กล้าหาญ อดทน เสียสละของทหารอากาศทำให้ไม่เกรงกลัวและกล้าเผชิญอันตรายจากการเสี่ยงภัยเพื่อปกป้องประเทศชาติและประชาชน ถึงแม้ครอบครัวจะเป็นห่วงว่าอาจเกิดความสูญเสียจากความไม่แน่นอนในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ด้วยสำนึกความเป็นทหารอากาศจึงกล้ายอมสละชีวิต ดังความว่า

“บินขึ้นฟ้า บินฝ่าพายุร้าย จะบินไปให้ไกลแสนไกล เกินกว่าใครทั้งนั้น... พุ่งทะยานให้เร็วเหนือใคร ด้วยจิตใจกล้าหาญ ปกป้องฟ้ากว้างใหญ่ ด้วยใจองอาจ... ด้วยใจพร้อมไม่หวั่น ทะยานพันฝ่า เราผู้ครองฟ้า... ใครหากมาคิดร้าย บุคเข้ามาพร้อมสู้ตาย ไม่หวั่นใครทั้งนั้น... จะยอมพลีทั้งกายและใจ เพื่อให้ไทยยืนนาน”

(เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า”)

“อยู่บนแผ่นดินฟ้าสีคราม อ่างว้างและเดี๋ยวตาย ท่างแผ่นดินแสนไกล เธอไม่เคยนำพา เธอสู้ทนยอมเสี่ยงภัย... พลีเพื่อปวงประชา เพื่อไทยคงเสรี... ส่งรักลอมเพื่อเป็นแรงใจ ให้คุ้มครองเธอ ตราบนานเท่านานส่งใจไปให้เธอ แต่เธอผู้ปกป้องฟ้าไทย

(เพลง “แต่เธอ”)

3) เพลงประจำสถาบัน ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”, เพลง “อาลัยดอน” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” มุ่งสร้างสำนึกความกล้าหาญและเสียสละตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนนายเรืออากาศเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่จำเป็นต่อภารกิจของกองทัพอากาศ เนื้อหาในเพลงระบุว่าทหารอากาศเป็นผู้มีจิตใจกล้าหาญ มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากใด ๆ เพื่อทำหน้าที่ดูแลปกป้องน่านฟ้าไทยด้วยอุดมการณ์ความเสียสละ ดังเห็นได้จากการใช้ชุดคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความกล้าหาญเสริมกัน อาทิ “เข็มกล้า” “หัวใจ” “ใจหาญกล้า” ดังเนื้อเพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” ความว่า

“ก้องกังวานผ่านฟ้ามาหวีดหวิว ดังกบิบินเหินลิวปลิวฟ้า... เราทุกคนเข็มกล้าปองมั่น ปลูกดวงใจหัวใจคราศึกษา ยากเข็ญเราตั้งตาเพียรหมั่น... นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติขวัญ ชาวไทย พร้อมเอาชีวิตพลีให้ ไม่เคยหวั่นไหวใจหาญกล้า นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นรั้วชาติล้อม นภาฟ้าคือแดนเราภายหน้า จะครองป้องฟ้าอันกว้างไกล... พร้อมเอาชีวิป้องกัน สาบานไว้มั่นเขตอาณา สีฟ้านี้ เราป้องกันทั้งสิ้น”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

“เราคือนักรบภาคพื้นดิน อากาศโยธินมียอมให้ข่มเหง ทั้งยังพร้อมกายใจไม่หวั่นเกรง อย่าคิดเก่ง บังอาจมาลวงล้ำ... จะขออย่ามีย่อท้อยอมพลีกาย... อากาศโยธินยอมพลีไม่หลบหาย แม้ศัตรู มีมากขอสู้ตาย... ตั้งอินทรีผู้มีใจหาญกล้า... อากาศโยธินป้องไทยให้ร่มเย็น”

(เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”)

3.5.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความกล้าหาญเสียสละ

คติชนของทหารอากาศประเภทเรื่องเล่าสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละอย่างเด่นชัด ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาหรือตัวละครที่สื่อถึงความกล้าหาญและเสียสละ และ 2) บทเพลงที่สื่อถึงความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาหรือตัวละครที่สื่อถึงความกล้าหาญและเสียสละ

ในเรื่องเล่า “ครูอ้วน” ซึ่งเป็นเรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความกล้าหาญ และความเสียสละของทหารอากาศ การเป็นต้นแบบของครูการบินผู้สอนศิษย์ด้วยชีวิตโดยยอมสละชีวิตตนเพื่อรักษาชีวิตศิษย์การบิน และต้นแบบของทหารอากาศผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยชีวิตได้รับการบันทึกวีรกรรมในรูปของลายลักษณ์ด้วยรูปภาพของครูอ้วนและการถ่ายทอดเรื่องราวจากรุ่นสู่รุ่น และการเป็นผลผลิตของอุดมการณ์ความเสียสละซึ่งจะได้รับการนำเสนอวีรกรรมเมื่อทหารอากาศมีสำนึกดังกล่าวลดลง อนุภาคที่สำคัญในเรื่องเล่านี้คืออนุภาคการสละชีวิตตนเอง การสละชีวิตเพื่อรักษาชีวิตผู้อื่น และอนุภาคตัวละครนักบินผู้เสียสละของ “ครูอ้วน” ทำให้เรื่องนี้มีบทบาทเป็น “ตำนานของกลุ่ม” ซึ่งหมายถึงวีรกรรมของผู้นำที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในกลุ่มทหารอากาศ การมีจิตใจที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยวของครูอ้วนจึงเป็นคุณธรรมหนึ่ง que แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ความคิดของศิษย์การบินต่อเรื่องราวของครูอ้วนมีดังนี้

“ครูอ้วนเป็นครูของครูการบิน เป็นครูของศิษย์การบินทุกคน เดินผ่านรูปครูก็หยุดทำความเคารพเพราะนับถือที่ครูเสียสละในหน้าที่ ยอมเพื่ออีกหลายชีวิต ถ้าศิษย์ปลอดภัย จบไปก็ได้ทำเพื่อคนอื่นต่อ”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(เขาวลิต ทองเสริมสุข, 6 พฤษภาคม 2560, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้เรื่อง “เจ้าพ่อเสือ” ถ่ายทอดสืบทอดกันมาว่าเจ้าพ่อเสือเป็นแม่ทัพทหารที่เก่งกาจกล้าหาญด้านการรบ มีจิตใจที่แข็งแกร่งจากการฝึกวิชาอาคม และครอบครัวของซ่ง ได้รับหน้าที่นำทัพทหารไทยไปรบกับพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น การจดจำและเล่าต่อเรื่องเล่าที่กล่าวถึงบทบาทของเจ้าพ่อเสือในฐานะนักรบไทยในอดีตจึงสื่อว่าความกล้าหาญเป็นลักษณะสำคัญของทหารอากาศ

ในกลุ่มทหารอากาศมีเรื่องเล่าที่กล่าวถึงความผูกพันระหว่างนักบินรุ่นพี่ผู้ล่วงลับกับสถานที่ที่กำเนิดความเป็นทหารอากาศและนักบิน ได้แก่ เรื่อง “เงาบนเบาะหลัง” และเรื่อง “ในที่พักศิษย์การบิน” มีอนุภาคเดียวกันคือ อนุภาคบ้านของวิญญาณที่ยังไม่ไปเกิด (E 706 Abode of unborn souls) บ้านหมายถึงโรงเรียนนายเรืออากาศและโรงเรียนการบินที่ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศและความเป็นนักบินแก่รุ่นพี่ ความกล้าหาญอดทนก็เป็นคุณลักษณะสำคัญหนึ่งที่ได้รับการปลูกฝังจาก

จากสถาบัน เพื่อผลิตนักบินทหารผู้ทำหน้าที่ป้องกันประเทศโดยไม่หวั่นต่อความสูญเสียถึงชีวิต การมีอนุภาคสำคัญคือตัวละครนักบินผู้สละชีพเพื่อชาติจึงแสดงว่าวีรกรรมการเสียสละของนักบินเป็นที่จดจำของกลุ่มทหารอากาศ

2. บทเพลงที่สื่อถึงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของทหารอากาศ

ในเพลง “Air Mind” กล่าวถึงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของทหารอากาศซึ่งเกิดจากการมีร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่แข็งแกร่งจึงสามารถทำการบินได้แม้เป็นมนุษย์เดินดิน โดยเปรียบเทียบทนทานของร่างกายทหารอากาศกับความแข็งของหิน เปรียบคุณค่า ความงดงาม และความคงทนของปีกทหารอากาศกับทองคำซึ่งมีค่าและคงทน ในขณะที่ปีกของคู่แข่งเทียบได้กับ เนื้อเพลงดังกล่าวมีความว่า

“Wing Navy made from metal Wing Air Force made from the gold
This my name is Air Cadet I will get my body all strong
Everyone had body of stone To fly alone on sky by hand
You will find if you be can The gentleman has no tear”

(เพลง “Air Mind”)

คติชนสถาบันทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละปรากฏในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารอากาศ การพัฒนาและหล่อหลอมคุณลักษณะนี้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการมอบธงชัยเฉลิมพลแก่ทหารอากาศ และเนื้อความของคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนที่แสดงการสละชีวิตเพื่อพิทักษ์สถาบันสำคัญของชาติ บทเพลงของกองทัพอากาศกล่าวตรงกันว่าทหารอากาศมีจิตใจที่กล้าหาญและมีความเสียสละ ถึงแม้ตระหนักถึงความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติหน้าที่แต่ด้วยความรับผิดชอบต่อชาติและประชาชนจึงทำให้ไม่หวั่นเกรง ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดนี้อย่างโดดเด่นจากเรื่องเล่า “ครูอ้วน” ครูการบินผู้สร้างวีรกรรมความเสียสละอันยิ่งใหญ่ด้วยชีวิตเพื่อรักษาชีวิตศิษย์การบิน และความกล้าหาญถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ปกป้องน่านฟ้าไทยดังเห็นได้จากเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศ

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ มีดังนี้

ตารางที่ 17 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
เรื่องเล่า		“ครูอ้วน” เป็นแบบอย่างของครูการบิน และทหารอากาศผู้เสียสละและกล้าหาญ จากวีรกรรมการสละชีวิตตนเพื่อศิษย์การบิน
ประเพณีและพิธี	1. คำถวายสัตย์ปฏิญาณมีใจความสำคัญ คือ การยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องพระมหากษัตริย์ และรักษาเอกราชของชาติ 2. ธงชัยเฉลิมพลเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อชักนำให้เกิดความกล้าหาญในการปกป้องสถาบันสำคัญของชาติ	
บทเพลง	เพลงของกองทัพอากาศมีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศเป็นผู้บูชาความกล้าหาญ และเปรียบเป็น “เกราะทอง” และ “รั้วล้อมนภา” ผู้กล้าสละชีพเพื่อชาติ	เพลงเชียร์มีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศเป็นผู้กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว เนื่องจากมั่นใจในความแข็งแกร่งดุจ “หิน” และ “ทองคำ” และความสามารถด้านการบินของตน

3.6 แนวคิดเรื่องลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร

คำว่า “อาวุโสทางทหาร” หมายถึง การมียศหรือลำดับชั้นปีที่สูงกว่าโดยไม่ได้พิจารณาจากอายุหรือความสัมพันธ์ทางเครือญาติเหมือนในสังคมพลเรือน ในสังคมทหารผู้ที่มีอายุน้อยกว่าอาจมีอาวุโสทางทหารมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า ถ้าบุคคลนั้นมียศสูงกว่าหรือเข้าศึกษาในโรงเรียนเตรียมทหารก่อน ในบางกรณีนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารอากาศบางคนอาจเข้าศึกษาที่โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชช้ากว่านักเรียนร่วมรุ่นเนื่องจากปัจจัยด้านสุขภาพหรือด้านอื่น ๆ แต่ก็ถือว่ามีอาวุโสทางทหารเทียบเท่านักเรียนรุ่นที่เข้าศึกษาพร้อมกัน ส่วนการลำดับชั้นของทหารอากาศสัมพันธ์กับชั้นยศ ผู้ที่มีชั้นยศสูงกว่าคือผู้ที่มีลำดับชั้นเหนือกว่า ตัวอย่างเช่น นายทหารสัญญาบัตรยศนาวาอากาศเอกมียศและลำดับชั้นสูงกว่ายศเรืออากาศเอก นายทหารประทวนยศจ่าอากาศเอกมีลำดับชั้นน้อยกว่ายศพันจ่าอากาศเอก สำหรับการลำดับชั้นของนักเรียนนายเรืออากาศสัมพันธ์กับลำดับชั้นปีที่ศึกษา ตัวอย่างเช่น นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 5 มีลำดับชั้นสูงกว่านักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 3

นอกจากนี้ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ คำว่า “โส” ซึ่งย่อมาจากคำว่า “อาวุโส” ยังหมายถึงลำดับที่ตามผลการเรียน ผู้ที่มี “โส” สูงกว่าอาจหมายถึงสอบได้ลำดับที่ดีกว่านักเรียนในรุ่น

เดียวกัน การลำดับชั้นและการนับอาวุโสทางทหารเป็นแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดกฎระเบียบ วิธีปฏิบัติ และการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มทหารอากาศ รวมถึงเอื้อต่อการสร้างทหารอากาศที่เคารพระบบ บังคับบัญชา ระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง และมีความพร้อมเพรียงเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อมองในมุมของ กองทัพอากาศการปลูกฝังแนวคิดนี้ทำให้ทหารอากาศยอมรับการบังคับบัญชาจากระดับบนสู่ระดับล่าง (Top-Down) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่กองทัพอากาศใช้ในการกล่อมเกลามาเพื่อสร้างความเป็น ทหารอากาศซึ่งมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทัพอากาศจากการมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่ หยั่งรากลึกอย่างมั่นคง ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร

- 1.1) องค์กรประกอบในพิธีและประเพณีที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร
- 1.2) เนื้อความในเพลงกองทัพอากาศที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร

- 2.1) องค์กรประกอบในพิธีและประเพณีที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร
- 2.2) เนื้อความในเพลงกองทัพอากาศที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร

3.6.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร

แนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสปรากฏในคติชนประเภทพิธีและงานประเพณีการ เปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ รวมถึงบทเพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศ ผู้วิจัยจะนำเสนอใน 2 ประเด็น ดังนี้ 1) องค์กรประกอบในพิธีและประเพณีที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโส ทางทหาร และ 2) เนื้อความในเพลงกองทัพอากาศที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร ดัง รายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์กรประกอบในพิธีและประเพณีที่สื่อการลำดับชั้นและการนับอาวุโสทางทหาร

การเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การเลื่อนลำดับ ชั้นการศึกษาและการประกาศว่าเป็นผู้มีความสามารถและเป็นผู้ได้รับเลือกให้มีบทบาทสำคัญในกลุ่ม นักเรียนนายเรืออากาศ รวมถึงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายมาเป็น ทหารอากาศสื่อถึงการเลื่อนลำดับชั้นและการมีอาวุโสสูงขึ้น ดังเห็นได้จากคติชนต่อไปนี้

- **พิธีทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธี ถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

- **ประเพณีการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและหน้าที่** ได้แก่ งาน “ช้อชัยพฤกษ์” พิธีเลื่อนชั้น และประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับ เครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ชื่อและสัญลักษณ์ในพิธีและประเพณีที่สื่อถึงการเลื่อนลำดับสถานภาพและบทบาทหน้าที่ และ 2) องค์ประกอบในพิธีทางทหารที่แสดงการลำดับชั้นและปฏิบัติตามระบบอาวุโสทางทหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ชื่อและสัญลักษณ์ในพิธีและประเพณีที่สื่อถึงการเลื่อนลำดับสถานภาพและบทบาทหน้าที่ ชื่องาน “ขอชัยพฤษชัย” สื่อถึงการ “การเกิดใหม่” ของนักเรียนใหม่ในสถานภาพที่สูงขึ้นคือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เช่นเดียวกับพิธีเลื่อนชั้นและและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถสื่อถึง “การเริ่มต้นสถานภาพใหม่” และ “การอยู่ในลำดับต้นของรุ่น” ในขณะที่ชื่องาน “อาลัยดอน” สื่อถึง “การลาถันเกิด” และ “การสิ้นสุดสถานภาพ” นอกจากนี้ในพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่มีวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่สื่อถึง “การได้รับสถานภาพใหม่ที่มีลำดับชั้นสูงกว่า” ได้แก่ การได้รับเครื่องหมายอินทรีอนุทหารอากาศยศเรืออากาศตรีแทนที่อินทรีอนุนักเรียนนายเรืออากาศ และการได้รับกระบี่ยาวนายทหารอากาศเพิ่มจากกระบี่สั้นนักเรียนนายเรืออากาศ ดังนั้นเครื่องหมายแสดงลำดับชั้นปีและลำดับชั้นยศ รวมถึงกระบี่แสดงสถานภาพจึงเป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่แสดงทั้งลำดับชั้นของสถานภาพและลำดับอาวุโสของผู้ครองในสังกัดทหารอากาศ

พฤติกรรมสัญลักษณ์อีกประการที่สื่อการเปลี่ยนลำดับชั้นและสถานภาพคือการลอดซุ้มกระบี่ กล่าวคือการลอดซุ้มกระบี่สั้นในงาน “ขอชัยพฤษชัย” ของนักเรียนใหม่หมายถึงการก้าวสู่สถานภาพใหม่ในลำดับชั้นที่สูงขึ้นคือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 ส่วนการลอดซุ้มกระบี่ยาวลงจากเวทีในงาน “อาลัยดอน” ของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ 2 ประการ คือ 1) การก้าวสู่สถานภาพใหม่ในลำดับชั้นที่สูงขึ้นคือการเป็นนายทหารอากาศ และ 2) การ “ละจาก” สถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศที่มีอาวุโสสูงสุด และตำแหน่งหน้าที่ในฐานะนักเรียนบังคับบัญชา เพื่อ “เลื่อนลง” ไปเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาอีกครั้งในฐานะนายทหารใหม่ นอกจากนี้การให้ดอกไม้แก่รุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายในงาน “อาลัยดอน” ยังเน้นย้ำแนวคิดการลำดับอาวุโส กล่าวคือการสลับบทบาทการเป็นผู้ให้และผู้รับของรุ่นพี่และรุ่นน้องในวัน “ขึ้นเหล่า” ของรุ่นน้องกับในวันสอบวันสุดท้ายของรุ่นพี่นอกจากช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีจากการรื้อฟื้นความทรงจำที่มีร่วมกันแล้ว ยังสร้างความรับรู้เกี่ยวกับการ “เปลี่ยนลำดับชั้น” ของรุ่นน้องที่กำลังจะเลื่อนชั้นเป็นรุ่นพี่ และรุ่นพี่ที่กำลังจะกลับมาเป็นน้องใหม่ในกลุ่มนายทหารอากาศ

2) องค์ประกอบในพิธีทางทหารที่แสดงการลำดับชั้นและปฏิบัติตามระบบอาวุโสทางทหาร

ในพิธีทางทหาร ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแนวคิดการลำดับชั้นและระบบ

อาวุธทางทหารเช่นกัน ประการแรกการสวนสนามยังเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติแก่ผู้รับการสวนสนามซึ่งมียศ ลำดับชั้น ตำแหน่ง และอาวุธทางทหารที่สูงกว่า ประการต่อมาการจัดลำดับการเดินของกองพันสวนสนามยังเรียงตามประเภทของทหารและลำดับชั้นยศ กล่าวคือมีการเรียงลำดับแรกจากกองพันสวนสนามของนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ซึ่งเป็นว่าที่นายทหารชั้นสัญญาบัตร จากนั้นจึงเป็นกองพันสวนสนามของนักเรียนจำอากาศซึ่งเป็นว่าที่นายทหารชั้นประทวน ตามด้วยกองพันสวนสนามของกองพันทหารอากาศโยธินและกองพันสวนสนามของกองพันทหารต่อสู้อากาศซึ่งเป็นทหารกองประจำการ (การสวนสนามสาบานธง, 2559) นอกจากนี้แนวคิดและเนื้อหาของคำถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพลมีส่วนในการชี้แนะและปลูกฝังการเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่ดีด้วยการเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งมีลำดับชั้นและอาวุธสูงกว่า และการเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีด้วยการปฏิบัติต่อผู้มีลำดับชั้นน้อยกว่าด้วยความยุติธรรม

ข้าพเจ้าจักเชื่อถือผู้บังคับบัญชาและปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด
ทั้งจักปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล)

2. เนื้อความในเพลงกองทัพอากาศที่สื่อการลำดับชั้นและอาวุธทางทหาร

เพลงประจำสถาบัน คือ เพลง “อาลัยดอน” มีเนื้อหาและการใช้คำที่แสดงการลำดับชั้นและนับอาวุธในกลุ่มทหารอากาศ เห็นได้จากการนับถือ “พี่” ผู้มีความอาวุโสและลำดับชั้นเหนือกว่า และการนับว่าเป็น “น้อง” ร่วมสถาบันที่มีความผูกพันรักใคร่กัน ดังความว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ดอนเอ๋ยถิ่นครองของชาวฟ้า แต่นี้ต้องไกลลับหน้า เพราะต้องลาจากดอน...อกแม่
เอ๋ย เคย คู่ครองรักใคร่ ดั่งน้องพี่ที่มีน้ำใจ ไม่ลืมนิรันดร์”

(เพลง “อาลัยดอน”)

3.6.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร

การยึดถือลำดับชั้นและการเคารพอาวุโสทางทหารมีความสำคัญต่อกลุ่มทหารอากาศในการปลูกฝังความเป็นผู้ตามก่อนจะได้รับบทบาทผู้นำเมื่อมีอาวุโสสูงขึ้น และการนับลำดับชั้นสอดคล้องกับระดับความอาวุโส สถานภาพ และสิทธิหน้าที่ ดังถ้อยคำในบันทึกของนักเรียนใหม่ที่แสดงความเห็นต่อระบบอาวุโสและการตระหนักรู้ในตำแหน่งแห่งที่ของตนในกลุ่มนายเรืออากาศความว่า

“โรงเรียนสอนให้รู้ถึงการเป็นผู้ตามที่ดีด้วยระบบอาวุโส ซึ่งมีขั้นที่ต่ำสุดคือนักเรียนใหม่ที่มีประสบการณ์น้อยที่สุด จึงต้องคอยรับการอบรมสั่งสอนจากพี่ ๆ นายเรืออากาศชั้นอาวุโส...เพราะกว่า จะเป็นผู้หน้าที่ดีได้ต้องเริ่มจากการเป็นผู้ตามที่ดีก่อน ซึ่งการเป็นผู้ตามก็ต้องเริ่มจากการที่ไม่มีสิทธิ์ที่จะทำใด ๆ นอกเหนือคำสั่ง”

(วุฒิชัย ชันถม, 2560)

“ความจริงแล้วชีวิตของนักเรียนนายเรืออากาศนั้นมีระดับแตกต่างกันออกไปตามระดับอาวุโส อย่างผมเป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 การใช้ชีวิตก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก...”

(บวรนนท์ ตั้งตรงไพโรจน์, 2560)

ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศเรียงลำดับอาวุโสดังนี้ นักเรียนใหม่และนักเรียนชั้นปีที่ 1 ไม่นับว่ามีอาวุโส นักเรียนชั้นปีอื่น ๆ ยกเว้นนักเรียนชั้นปีสุดท้ายเป็นนักเรียนอาวุโส และนักเรียนชั้นปีสุดท้ายเป็นนักเรียนอาวุโสสูง นักเรียนอาวุโสน้อยกว่าต้องปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีอาวุโสสูงกว่าด้วยความเคารพยำเกรง ให้เกียรติ และไม่ล่วงเกินทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ขณะเดียวกันนักเรียนอาวุโสต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้การอบรมปลูกฝังอุดมการณ์ และปรับปรุงวินัยนักเรียนที่มีอาวุโสน้อยกว่า (คู่มือนักเรียนนายเรืออากาศ, 2559: 103)

กระบวนการ ขั้นตอน และองค์ประกอบของคติชนกลุ่มทหารอากาศมีความคิดพื้นฐานมาจากการลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร ดังเช่นบททดสอบของนักเรียนใหม่เรียงลำดับจากการปรับตัว การปลูกฝัง และการสร้างใหม่ ประเพณีแรกในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่คือการ “ท้าวรติก” เพื่อทำความรู้จักรุ่นพี่ ทหารอากาศจะได้รับบทบาทใหม่อย่างสมบูรณ์เมื่อได้รับการยอมรับจากรุ่นพี่ทุกคน นอกจากนี้ยังทำให้รุ่นพี่ทำหน้าที่ปกครองด้วยระบบบังคับบัญชาและระบบครอบครัว ตลอดจนทำการทดสอบรุ่นน้องได้ตามที่ตั้งใจไว้เพราะผู้ได้ปกครองให้ความเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม คติชนของกลุ่มทหารอากาศที่พบแนวคิดดังกล่าวได้แก่ เรื่องเล่า ประเพณีการเปลี่ยนผ่านทุกประเพณีทั้งการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ การเปลี่ยนผ่านบทบาท และประเพณีเพื่อเสริมสร้างความเป็นกลุ่ม บทเพลง และวิถีปฏิบัติ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเพณีเปลี่ยนผ่านที่ปลูกฝังการเคารพลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร และ 2) วิถีปฏิบัติที่สื่อถึงการลำดับชั้นและการเคารพอาวุโสทางทหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเพณีเปลี่ยนผ่านที่ปลูกฝังการเคารพลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร

ในประเพณีเพื่อเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนเตรียมทหารเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ทั้ง “ท้าวรติก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” และ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” รวมถึง “พบพี่แต่

ละชั้นปี” และ “ชุด” ระเบียบ ผู้ให้การทดสอบคือรุ่นพี่นักเรียนนายเรืออากาศทุกชั้นปี และรูปแบบการทดสอบที่พบมากที่สุดคือ “การพบพี่” โดยเรียงลำดับการพบจากรุ่นพี่ที่มีอาวุโสน้อยไปมาก ทั้งนี้ ความยากของการทดสอบจะแปรผันตามความอาวุโสของรุ่นพี่ ยกเว้นรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายที่ปกครองนักเรียนใหม่จะเน้นอบรมมากกว่าการทดสอบ “การพบพี่แต่ละชั้นปี” มีสองครั้งคือก่อน “ทัวริติก” และก่อน “ชุด” สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ อาทิ เครื่องหมาย ฎปร. ระเบียบ สั้น เครื่องแบบ และเครื่องหมาย นอกจากนี้นักเรียนรุ่นพี่ยังเป็นผู้จัดพิธีรับเครื่องหมายทหารรักษาพระองค์และผู้มอบระเบียบสั้นให้นักเรียนใหม่ฝึกศึกษาในระหว่างการพิสูจน์ตนและทำความคุ้นเคยกับระเบียบในการใช้ประกอบเครื่องแบบก่อนจะได้รับระเบียบดังกล่าวอย่างเป็นทางการ สิ่งสำคัญที่สุดคือรุ่นพี่ทุกชั้นปีต้องให้การยอมรับการเปลี่ยนผ่านของรุ่นน้องจึงจะได้สถานภาพใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้อง ดังถ้อยคำในบันทึกของเรียนใหม่ที่เน้นย้ำลำดับชั้นของ “ผู้ที่ยังไม่ถูกนับอาวุโส” ความว่า

“จากวันแรกที่เข้ามาพี่ชั้นห้าได้ลัดคราบความเป็นนักเรียนเตรียมทหารออก ผมได้เป็นนักเรียนใหม่อย่างเต็มตัว ในช่วงแรกผมก็เริ่มพยายามปรับตัว เพื่อจะให้พี่ ๆ ทั้งสี่ชั้นปียอมรับในรุ่นผม”

(ทศพล จูตะโกมล, 2560)

“ในรั้วนายเรืออากาศเราเป็นชั้นต่ำสุด ไม่มีใครให้กำลังใจเรา อยากรู้ได้ต้องสร้าง...ซึ่งผมคิดว่านี่คือบททดสอบหนึ่ง”

(มารวย ขวนรัตน์, 2560)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายปรากฏการลำดับชั้นและการนับอาวุโสทางทหาร ดังเช่นในประเพณี “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพืลงน้ำ” รุ่นน้องไม่ใช่ผู้ให้การเปลี่ยนผ่านโดยตรงเนื่องจากมีอาวุโสน้อยกว่าแต่มีบทบาทเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านของรุ่นพี่ด้วยการ “ส่งพี่” และ “โยนพืลงน้ำ” แม้การยินยอมให้รุ่นน้องสลับบทบาทเป็นการละเมิดระบบดังกล่าวแต่สามารถทำได้ในช่วงเวลาของประเพณีเพราะรุ่นพี่ยังไม่ชัดเจนในสถานภาพปัจจุบันของตน การละจากและลบล้างสถานภาพเดิมของรุ่นพี่ยังสื่อถึงการกลับสู่สถานภาพ “สมาชิกใหม่” ที่มียศเรืออากาศตรีและมีอาวุโสทางทหารน้อยสุดในกลุ่มทหารอากาศสัญญาบัตร นอกจากนี้การส่งต่อ “ระเบียบบังคับบัญชา” เป็นการส่งต่อตำแหน่งและหน้าที่การบังคับบัญชาและการส่งต่อ “ความอาวุโส” ของนักเรียนชั้นปีสุดท้ายให้แก่รุ่นน้องชั้นปีถัดไป ระเบียบในบริบทของทหารอากาศยังเป็นวัตถุสัญลักษณ์สื่อลำดับชั้นและความอาวุโสในกลุ่มทหารอากาศ กล่าวคือนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีรองสุดท้ายมี

กระป๋องสื่อความอาวุโสระดับต้นในฐานะผู้ได้บังคับบัญชา ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายมี “กระป๋องบังคับบัญชา” สื่อความอาวุโสสูงสุดในฐานะนักเรียนบังคับบัญชา

นอกจากนี้ในประเพณีสร้างเสริมความเป็นกลุ่มก้อน “ชุมนุมนายเรืออากาศ” มีขั้นตอนที่แสดงความสำคัญของผู้มีอาวุโสและลำดับชั้นสูงกว่า ดังเห็นได้จากรุ่นพี่ที่เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มอบทุนจัดหาเครื่องบินรบให้แก่นายทหารใหม่ซึ่งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษาในปีนั้นซึ่งสื่อการยอมรับว่าที่นายทหารใหม่ให้เป็นศิษย์แก่นายเรืออากาศรุ่นน้องโดยศิษย์แก่นายเรืออากาศรุ่นพี่ทุกรุ่น และพิธีแสดงความยินดีแก่ศิษย์แก่นายเรืออากาศรุ่นพี่อาวุโสที่ได้รับพระราชทานยศนายพลอากาศ อย่างไรก็ตามในบริบทวัฒนธรรมของชุมนุมนายเรืออากาศ ช่องว่างระหว่างทหารอากาศชั้นนายพลกับชั้นเรืออากาศจะลดลงและรูปแบบความสัมพันธ์สามารถเปลี่ยนจากระบบผู้ใหญ่กับผู้น้อยเป็นพี่กับน้องได้

นอกจากนี้การได้รับบทบาทใหม่ของศิษย์การบินหลังทำการบินเดี่ยวครบทุกคนทั้งรุ่น และการเปลี่ยนบทบาทเป็นหน่วยคอมมานโดหลังจาก “ฝากยศ” ได้รับการฝึกอบรม และคอมมานโดทุกรุ่นให้การยอมรับผ่านประเพณี “พี่พบน้อง” มีแนวคิดสำคัญคือการเลื่อนลำดับชั้นของสถานภาพจากศิษย์การบินระดับประถมเป็นศิษย์การบินระดับมัธยม จากศิษย์การบินระดับมัธยมเป็นนักบินประจำกอง ซึ่งหมายถึงสำเร็จการศึกษาเป็นนักบินของกองทัพอากาศ และจากนักเรียนหลักสูตรคอมมานโดเป็นหน่วยคอมมานโด ทั้งนี้ผู้ให้การทดสอบ ผู้ให้การยอมรับในความเหมาะสมต่อบทบาทใหม่ และผู้ร่วมในการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศทั้งสองกลุ่มคือผู้มีลำดับชั้นสูงกว่าในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ได้แก่ ครูการบินซึ่งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ นักบินรุ่นพี่ ผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนการบิน และครูฝึกซึ่งเป็นคอมมานโดรุ่นพี่ ตัวแทนรุ่นของคอมมานโดรุ่นพี่

ยิ่งไปกว่านั้นนอกจากนี้การ “ฝากยศ” ของทุกคนไว้ตลอดหลักสูตร และประเพณีพี่พบน้องของนักเรียนคอมมานโด ทำให้เห็นว่ายศพระราชทานเป็นสัญลักษณ์แสดงลำดับชั้นและอาวุโสของทหารอากาศที่ห้ามละเมิดหรือกระทำการไม่เหมาะสม จึงต้อง “ฝากยศ” ชั่วคราวก่อนรับการทดสอบความเหมาะสมต่อการเป็นคอมมานโด เพื่อให้ครูฝึกที่ยศน้อยกว่าทำการทดสอบได้เต็มที่โดยไม่ขัดต่อระบบอาวุโสทางทหาร โดยการเปลี่ยนรูปแบบและถอดเครื่องหมายยศเดิมเป็นชุดที่ไม่บ่งบอกอัตลักษณ์ของทหารอากาศ เนื่องจากบางบททดสอบมีรูปแบบหรือวิธีการบางอย่างขัดต่อธรรมเนียมของทหาร เช่น การทดสอบชื่อ “ปัญหาเชลยศึก” เมื่อถูกจับต้องพูดปดว่าเป็นชาวบ้านห้ามเปิดเผยตัว การทดสอบความแกร่งของจิตใจโดยแต่งกายตามสถานการณ์ที่จำลองขึ้นแต่ไม่เหมาะกับสภาพที่มี การทดสอบความรักพวกพ้องด้วยการสร้างความแตกสามัคคีในหมู่ นักเรียน รวมถึงครูฝึกอาจมีศรัทธาหรือนักเรียนจึงทำการทดสอบได้ไม่เต็มที่และเป็นการฝ่าฝืนวินัยทหารถ้าไม่รักษาระเบียบการเคารพผู้มีอาวุโสทางทหารมากกว่า

2. วิถีปฏิบัติที่สื่อถึงการลำดับชั้นและการเคารพอาวุโสทางทหาร

วิถีปฏิบัติของกลุ่มทหารอากาศที่แสดงให้เห็นการเคารพผู้มีอาวุโสทางทหารสูงกว่า ได้แก่ การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัวเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติตามลำดับชั้นบันได การปกครองโดยนักเรียนรุ่นพี่ชั้นปีสูงสุดซึ่งถือเป็น “รุ่นพ่อ” การดูแลรุ่นน้องโดยนักเรียนรุ่นพี่ชั้นปีถัดมา ซึ่งถือเป็น “รุ่นพี่ชาย” เป็นการดูแลอบรมสั่งสอนตามบทบาทของคนในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดดีกว่าการปกครองตามระบบบังคับบัญชาซึ่งเป็นการสั่งการจากนักเรียนผู้บังคับบัญชาสู่นักเรียนทั้งหมด ทั้งนี้แนวคิดและรูปแบบการทำหน้าที่ของนักเรียนอาวุโสสูงได้รับการถ่ายทอดจากนายทหารปกครองมาตามลำดับ ในปัจจุบันวิธินายเรืออากาศได้ผสมผสานทั้งระบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนและบริบททางสังคมของสถาบัน โดยนักเรียนอาวุโสสูงเป็นผู้บังคับบัญชา นักเรียนที่มีอาวุโสลำดับถัดมาเป็นผู้นำกลุ่ม พี่เลี้ยง และนักเรียนชั้นปีทีหนึ่งเป็นผู้ตาม

ส่วนการนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศมีแนวคิดจากการเรียงลำดับการเข้าศึกษาในสถาบันเดียวกัน ผู้เข้าศึกษาก่อนเป็นรุ่นพี่และมีหมายเลขรุ่นลำดับน้อยกว่า ผู้เข้าศึกษาภายหลังเป็นรุ่นน้องและมีหมายเลขรุ่นลำดับมากกว่า การบอกหมายเลขรุ่นจะเรียงจากรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศตามลำดับการได้รับหมายเลขดังกล่าว หรือบอกเฉพาะรุ่นเตรียมทหารซึ่งได้รับตั้งแต่ผ่านการพิสูจน์ความเป็นนักเรียนทหาร และไม่พบการทำข่มขู่กระบี๋ในงานมงคลสมรสโดยรุ่นพี่หรือผู้มีอาวุโสกว่าเจ้าบ่าว นอกจากนี้การกำหนดให้นักเรียนใหม่เคลื่อนที่ด้วยการวิ่งในรูปแถว ขณะที่ชั้นปีอื่นเดินเป็นแถวหรือเดินลำพังได้ และให้สิทธิการเดินบนทางเกียรติกศักดิ์เฉพาะนักเรียนอาวุโสเพื่อย่นระยะทาง กฎดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติของนักเรียนใหม่ระหว่างการทดสอบต้องเคลื่อนที่ด้วยการวิ่งเท่านั้น ดังนั้นความแตกต่างของระดับสิทธิจึงขึ้นอยู่กับลำดับชั้นอย่างชัดเจน วิถีปฏิบัติเหล่านี้เป็นการต่อยอดความสำคัญของลำดับชั้นผ่านการกำหนด “รุ่น” กำหนด “สิทธิ” ให้แก่ทหารอากาศ

รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มที่มีความหมายเกี่ยวกับลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร ได้แก่ การตั้งรหัสภาษาให้นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่ชั้นปี 2 ซึ่งมีอาวุโสสูงสุดในป่าขณะฝึกภาคสนามฤดูร้อนพร้อมกับนักเรียนชั้นปี 1 คำว่า “โสร” เป็นคำย่อของระบบอาวุโส และคำอธิบายพฤติกรรมไม่เคารพผู้มีอาวุโสเพียงสองคำคือ “เสียโสร” และ “ปิ่นเกลียว” ซึ่งพบการใช้เพื่อเข้าหยอกในหมู่พี่น้องมากกว่าการติเตียนตามความหมายของคำดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดการลำดับชั้นในสังคมทหารอากาศมีความเข้มแข็งและได้รับการยึดมั่นอย่างมากจึงพบรหัสภาษาที่กล่าวถึงการละเมิดน้อยกว่าแนวคิดอื่น รวมทั้งการตั้งฉายาและการส่งต่อฉายาทำให้เห็นการลำดับชั้นในหมู่รุ่นพี่กับรุ่นน้อง ดังเช่นรุ่นพี่ชมรมเป็นผู้ตั้งฉายาให้น้องใหม่ของชมรม รุ่นพี่ตั้งฉายาเดิมของตนให้รุ่นน้อง รุ่นน้องที่มีชื่อเดียวกับรุ่นพี่จะได้ฉายาเดียวกับรุ่นพี่ และรุ่นน้องจะได้ฉายาที่สัมพันธ์กับฉายารุ่นพี่ในสายเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในชมรมรักบี้สมาชิกที่สังกัด “ตระกูลยัด” จะได้รับฉายาที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ยัด” เช่น “ยัดฮวบ” “ยัดฮาบ” สมาชิกสังกัด “สายหมา” จะได้รับฉายาเป็นชื่อพันธุ์สุนัข เช่น “ปอมปอม” “พุดเต็ล”

คติชนกลุ่มทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหารดังสะท้อนให้เห็นจากพิธีการเปลี่ยนผ่านและบทเพลงของกองทัพอากาศ แม้คติชนเหล่านี้ไม่ได้กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวโดยตรง แต่การกำหนดชื่อ องค์กรประกอบ และสัญลักษณ์ในพิธีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศแสดงให้เห็นการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของระบบอาวุโส นอกจากนี้การยึดมั่นในลำดับชั้นยังเอื้อให้เกิดความร่วมมือ ความเป็นระเบียบ ความมีเอกภาพ และความเข้มแข็งของกองทัพอากาศ

คติชนกลุ่มทหารอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหารอย่างเด่นชัด รองจากแนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน โดยเฉพาะคติชนประเภทประเพณีเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ดังเห็นได้จากการให้ความสำคัญกับรุ่นพี่ในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ และวิถีปฏิบัติของทหารอากาศอย่างการบังคับบัญชาแบบครอบครัว การนับรุ่นพี่รุ่นน้อง “การส่ง” และ “การรับช่วงต่อ” สัญลักษณ์ที่แสดงอัตลักษณ์และบ่งชี้บทบาทหน้าที่จากผู้มีอาวุโสทางทหารสูงกว่า

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร มีดังนี้

ตารางที่ 18 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร

ประเภท คติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและ พิธี	การจัดตำแหน่งการเดินสวนสนามตามลำดับอาวุโสทางทหารของแต่ละกองพันสวนสนาม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศต้องได้รับการยอมรับจากผู้มีอาวุโสทางทหารเหนือกว่า 2. ประเพณีที่ปลุกฝังและเน้นย้ำความสำคัญของระบบอาวุโส: “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ทัวร์ติก” “พี่พบน้อง” 3. การส่งต่อ “ความอาวุโส” จากรุ่นพี่ให้แก่รุ่นน้อง 4. การให้ความสำคัญและความเคารพสัญลักษณ์บ่งบอกยศ
วิถีปฏิบัติ		<ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งต่อฉายา การสืบทอดฉายา และ “สายตระกูล” 2. การใช้รหัสภาษาเพื่อเตือนผู้ล่วงอาวุโส

3.7 แนวคิดการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล

การรับวัฒนธรรมของทหารอากาศสากล หมายถึง การรับแนวคิด รูปแบบ และองค์ประกอบ ในพิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศต่างชาติโดยเฉพาะทหารสหรัฐอเมริกามาใช้ใน บริบทของกองทัพอากาศไทย การรับวัฒนธรรมดังกล่าวมีทั้งการรับแนวคิดของพิธีและองค์ประกอบ ในพิธีการเปลี่ยนผ่าน และการรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่านโดยไม่ปรับเปลี่ยนใด ๆ หรือนำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ในวิทยานิพนธ์นี้วัฒนธรรม ทหารอากาศสากลหมายถึงวัฒนธรรมของทหารอากาศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากได้รับการยอมรับว่ามี “มาตรฐานสากล” การฝึกทหารของสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบการฝึกทหารของโรงเรียนนายเรือ อากาศและโรงเรียนนายร้อยหลายประเทศในยุโรปและเอเชีย ยิ่งไปกว่านั้นโรงเรียนนายเรืออากาศ ของไทยยังรับวัฒนธรรมของนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนทั้งแนวทางในการสร้างนักเรียนนายเรือ อากาศ ประเพณี และวิถีปฏิบัติ เนื่องจากโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา (The United States Air Force Academy: USAFA) เป็นแบบอย่างการหล่อหลอมนักเรียนนายเรืออากาศไทยเพื่อสร้าง คุณลักษณะของผู้นำทหารอากาศไทย (พิชิตไชย สุรกิจพิพัฒน์, 13 มิถุนายน 2559, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ทหารไทยยังได้รับอิทธิพลจากธรรมเนียมประเพณีของนักเรียนนายร้อยทหารบกสหรัฐ เนื่องจากโรงเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ (The United States Military Academy: USMA) เป็น สถาบันการศึกษาต้นแบบของโรงเรียนนายร้อยในต่างประเทศรวมถึงประเทศไทยนับตั้งแต่หลัง สงครามโลก (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2559: 7) เพราะสถาบันเหล่านี้เป็นผู้ผลิตนายทหารหลักให้แก่ กองทัพสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกองทัพที่แข็งแกร่งทั้งความสามารถการรบและการสร้างสำนึกของทหาร ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของสถาบันกองทัพอากาศ

- 1.1) การรับแนวคิดของพิธีและองค์ประกอบในพิธีการเปลี่ยนผ่าน
- 1.2) การรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่าน

2) การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของกลุ่มทหารอากาศ

- 2.1) การรับอิทธิพลของประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่าน และสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับ วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ
- 2.2) การรับแนวคิดและเนื้อหาในเพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ
- 2.3) การรับรหัสภาษาและการตั้งฉายาของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

3.7.1 การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของสถาบันกองทัพอากาศ

คติชนของสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลคือประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่และนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย และพิธีการทางทหารเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่บทบาทหน้าที่ใหม่ คติชนดังกล่าว ได้แก่ งาน “ช้อช้วยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” พิธีมอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ และพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา รวมถึงพิธีสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศใหม่และการนำเพลงมาร์ชมาใช้ในพิธีการทางทหารดังกล่าว

สถาบันกองทัพอากาศรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับแนวคิดของพิธีและองค์ประกอบในพิธีการเปลี่ยนผ่าน ได้แก่ การแสดงความยินดีแก่นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีที่ 1 และการแสดงความยินดีแก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา การมอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ การประดับยศแก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา การสวนสนามทางทหาร และการใช้เพลงมาร์ชประกอบการสวนสนาม

2) การรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่าน ได้แก่ เครื่องแบบ เครื่องหมายกระบี่ ธรรมเนียมการลอดซุ้มกระบี่ และการให้ความหมายแก่สีเพื่อสื่อความสามารถด้านการเรียน การทหาร และการกีฬาต่างรายละเอียดในตารางและการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 19 รูปแบบและลักษณะการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล

รูปแบบการรับวัฒนธรรม	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับ/ปรับวัฒนธรรม
1. การรับแนวคิดและองค์ประกอบในพิธีการเปลี่ยนผ่าน			
1.1 การรับพิธีแสดงความยินดีแก่นักเรียนใหม่	“Recognition Dinner”	งาน “ช้อช้วยพฤกษ์”	1. แนวคิดการแสดงความยินดีในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ 2. การจัดเลี้ยงเฉลิมฉลอง
1.2 การรับพิธีแสดงความยินดีแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา	“Commissioning Ceremony”	งาน “อาลัยดอน”	1. แนวคิดการแสดงความยินดีในโอกาสสำเร็จการศึกษา 2. การจัดเลี้ยงเฉลิมฉลอง

รูปแบบการรับ วัฒนธรรม	วัฒนธรรมทหารอากาศ สากล	วัฒนธรรมทหาร อากาศไทย	ลักษณะการรับ/ปรับ วัฒนธรรม
1.3 การรับพิธีมอบ รางวัลให้แก่ผู้มี ความสามารถที่ เหนือกว่าในงาน	“Individual Awards Ceremony”	พิธีมอบเครื่องหมาย เชิดชูเกียรติและ แสดงความสามารถ	1. แนวคิดการให้รางวัล เพื่อชื่นชมผู้ที่มี ความสามารถโดดเด่น 2. แนวคิดการออกแบบ รางวัลให้สัมพันธ์กับ สัญลักษณ์ของสถาบัน
1.4 การรับพิธี ประดับยศเรือ อากาศตรีแก่นักเรียนที่สำเร็จ การศึกษา	“Commissioning Ceremony”	พิธีประดับ เครื่องหมายยศเรือ อากาศตรี	1. แนวคิดการจัดพิธี ประดับยศเรืออากาศตรี 2. การปรับระดับความ เป็นทางการของพิธีจาก ระดับกองพันนักเรียนมา เป็นระดับกองทัพ
1.5 การรับแนวคิด วัตถุประสงค์ และ บทเพลงที่ใช้ในพิธี สวนสนามเนื่องใน วันสำคัญของ สถาบัน	“Acceptance day parade” “Graduation parade” และ “Founder’s Day parade”	พิธีสวนสนามของ ทหารอากาศใหม่ และทหารรักษา พระองค์	1. แนวคิดการจัดพิธีสวน สนามทางทหาร 2. วัตถุประสงค์ของการ สวนสนามเพื่อแสดงการ เปลี่ยนผ่านสถานภาพ และบทบาทหน้าที่ 3. วัตถุประสงค์ของการ สวนสนามเพื่อรำลึกถึง วันสำคัญและบุคคล สำคัญของสถาบัน 4. การใช้เพลงมาร์ชท หารประกอบการสวน สนามของนักเรียนนาย เรืออากาศ
1.6 เนื้อหาของ เพลงที่เปรียบทหาร	เพลง “The U.S. Air Force” และเพลง	เพลง “มาร์ชกองทัพ อากาศ” และเพลง	1. แนวคิดการเปรียบ ศักยภาพของทหาร

รูปแบบการรับ วัฒนธรรม	วัฒนธรรมทหารอากาศ สากล	วัฒนธรรมทหาร อากาศไทย	ลักษณะการรับ/ปรับ วัฒนธรรม
อากาศกับ “เหยี่ยว” และนกที่ มีความแข็งแกร่ง	“Falcon fight”	“นักรบกล้าอากาศ โยธิน”	อากาศกับความแข็งแกร่ง และความสามารถของ เหยี่ยว 2. แนวคิดการปฏิบัติตน อย่างมีเกียรติ และการ สละชีพเพื่อชาติคือ เกียรติของทหารอากาศ
2. การรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่าน			
2.1 การรับชุด เครื่องแบบและ เครื่องหมายของ นักเรียนนายเรือ อากาศสหรัฐและ ทหารเรือสหรัฐ	- “Full Dress White uniform” และ “Blue uniform” - เครื่องหมายยศ Second Lieutenant - Shoulder boards แสดงยศ	- ชุดปกติขาว และ ชุดปกติเทา คอแบะ - เครื่องหมายยศ เรืออากาศตรี - อินทหรณยศเรือ อากาศตรี	1. เครื่องแบบนักเรียน นายเรืออากาศ และ เครื่องแบบทหารเรือ 2. เครื่องหมายยศ นายทหารสัญญาบัตร
2.2 การรับ รูปลักษณ์และ ความหมายของ กระบี่ทหารสหรัฐ และวิถีปฏิบัติการ ลอดซุ้มกระบี่จาก ทหารสากล	- “sabre” และ “sword” ของทหารสหรัฐ - การลอดซุ้มกระบี่ในพิธี เพื่อแสดงเกียรติและพิธี แต่งงาน	- กระบี่ทหารอากาศ หรือ “กระบี่ยาว” - การลอดซุ้มกระบี่ สั้นในงาน “ซ่อ ชัยพฤกษ์” และการ ลอดซุ้มกระบี่ทหาร อากาศในงาน “อาลัยดอน”	1. กระบี่ยาวแสดง บทบาทหน้าที่ของ นักเรียนบังคับบัญชา 2. การลอดซุ้มกระบี่เป็น การแสดงเกียรติของผู้ ลอดซุ้มดังกล่าว 3. การปรับระดับความ เป็นทางการจากวิถี ปฏิบัติในกลุ่มทหาร อากาศมาเป็นขั้นตอน สำคัญในงานที่จัดโดย สถาบัน
2.3 การรับแนวคิด	การให้ความหมายแก่สี	- การให้ความหมาย	1. แนวคิดการยกย่องผู้มี

รูปแบบการรับ วัฒนธรรม	วัฒนธรรมทหารอากาศ สากล	วัฒนธรรมทหาร อากาศไทย	ลักษณะการรับ/ปรับ วัฒนธรรม
และความหมาย ของวัตถุประสงค์ ที่สื่อความสามารถ ด้านการเรียน การทหาร และการ กีฬาของนักเรียน นายเรืออากาศ สหรัฐ	ของ “The academic mace” ดังนี้ - วงแหวนสีเหลืองและรูป สายฟ้า หมายถึง ความ เป็นเลิศด้านกีฬา - วงแหวนสีน้ำเงินและรูป ดาวหมายถึง ความเป็น เลิศด้านวิชาการ - วงแหวนสีแดงและรูปขอ ดอกไม้ หมายถึง ความ เป็นเลิศด้านการทหาร	แกวส์ของป้ายแสดง ความสามารถ ดังนี้ - “ป้ายเหลือง” หมายถึง - “ป้ายฟ้า หมายถึง ความสามารถด้าน กีฬาและความ แข็งแกร่งของ ร่างกาย - “ป้ายเหลือง” หมายถึง ความสามารถด้าน การศึกษา	ความสามารถด้านการ เรียน การทหาร และการ กีฬา 2. การให้ความหมายแก่ สื่อที่สื่อความสามารถด้าน ต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับอัต ลักษณ์ของสถาบันและ ลักษณะทางสังคม

1. การรับแนวคิดของพิธีและองค์ประกอบในพิธีการเปลี่ยนผ่าน

ในงานประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศไทยมีแนวคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่สื่อแนวคิดการรับวัฒนธรรมทหารอากาศตะวันตก ดังนี้

1) การรับแนวคิดและองค์ประกอบของงานแสดงความยินดีแก่นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐใหม่ในงาน “Recognition Dinner” และการแสดงความยินดีแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในงาน “Commissioning Ceremony”

การจัดงาน “ช่อชัยพฤกษ์” เพื่อแสดงความยินดีให้แก่นักเรียนใหม่ที่ผ่านการ “ชุด” กระบี่และได้รับสถานภาพใหม่คือนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 มีแนวคิดเดียวกับการจัดงาน “Recognition Dinner” เพื่อแสดงความยินดีแก่นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐใหม่ที่ได้รับการยอมรับให้เป็น Dollies ซึ่งหมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐชั้นปี 1 อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากผ่านประเพณี “Recognition” หรือการ “ชุด” สิทธิชั้นปีที่ 1 มาแล้ว (ภวิณ สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) นอกจากนี้การจัดงาน “อาลัยดอน” ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายที่สำเร็จการศึกษาเป็นนายทหารอากาศได้รับอภินิหารจากการจัดงาน “Commissioning Ceremony” ให้แก่ “First Class cadet” หรือ “Firsties” ซึ่งหมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐชั้นปีสุดท้ายที่สำเร็จการศึกษาเป็น

นายทหารอากาศเช่นกัน ในงานนี้มีการประดับยศเรืออากาศตรี (Second Lieutenant) โดยผู้ปกครองของผู้สำเร็จการศึกษาและการสาบานตนเป็นทหารอากาศด้วยซึ่งต่างจากทหารอากาศไทยที่จะมีพิธีประดับยศเรืออากาศตรีโดยผู้บัญชาการทหารอากาศชั้นโดยเฉพาะ จะเห็นได้ว่ามี การรับชั้นตอนในพิธีของทหารอากาศสหรัฐให้เป็น “พิธีการสำคัญ” ของทหารอากาศไทย เนื่องด้วยยศดังกล่าวนี้เป็นยศพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสำคัญของชาติและทรงเป็นศูนย์รวมใจของทหารไทยทุกคน

2) การรับแนวคิดและองค์ประกอบของพิธีมอบรางวัลแก่ผู้มีความสามารถที่เหนือกว่าในงาน “Individual Awards Ceremony”

พิธีมอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถแก่นักเรียนนายเรืออากาศไทยที่มีคุณลักษณะโดดเด่นมีแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการจัดพิธีเหมือนกับ “Individual Awards Ceremony” หรือพิธีมอบรางวัลแก่นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ที่มีความเป็นเลิศด้านการศึกษา (Academic), การทหาร (Military) และการกีฬาหรือสมรรถภาพร่างกาย (Athletic/Physical) เพื่อแสดงความชื่นชม สร้างขวัญกำลังใจ และเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนคนอื่น ส่วนรางวัลที่สื่อถึงความสามารถแต่ละด้านนั้นมีรูปแบบต่างกันถึงแม้มีแนวคิดร่วมกันในการใช้รางวัลเป็นสื่อแสดงอัตลักษณ์ของสถาบัน กล่าวคือเครื่องหมายของนักเรียนนายเรืออากาศไทยเป็นป้ายสีเหลี่ยมสีฟ้า สีเหลือง และสีแดง ตรงกลางเป็นตราสัญลักษณ์โรงเรียนนายเรืออากาศ เครื่องหมายของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์เป็นดาวสีทองล้อมด้วยพวงดอกไม้ (The Gold star encircled by a wreath) สำหรับผู้มีคะแนนรวมระดับดีเด่น (Excellence) พวงดอกไม้ (wreath) คล้ายกับช่อชัยพฤกษ์ของทหารอากาศไทยที่อาจได้รับอิทธิพลจากความคิดสากลเรื่องสัญลักษณ์แห่งชัยชนะและความรุ่งเรือง

ส่วนเครื่องหมายรูปช่อดอกไม้สีทอง (The Gold Wreath) สำหรับผู้มีคะแนนรวมระดับดี (Achievement) และดาวสีทอง (The Gold Star) สำหรับผู้มีคะแนนเฉลี่ยตามที่กำหนด (West Point-The U.S. Military Academy, 2018) ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐจะได้รับรูปจำลองของนกอินทรีประจำสถาบัน (The Bronze replicas of the Academy’s Eagle) รูปแกะสลักของลูกนกแรกเกิด (The Bronze replicas of the Fledglings statue) (The U.S. Air Force Academy, 2018) จะเห็นได้ว่าทหารอากาศไทยกับทหารอากาศรวมถึงทหารบกสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับความสามารถด้านวิชาการ คุณลักษณะทางทหาร และความแข็งแกร่งของร่างกายเช่นเดียวกัน รวมถึงความเป็นสากลของวัฒนธรรม “การให้รางวัล” และ “การยกย่อง” ซึ่งพบในทั้งสองวัฒนธรรม สำหรับสัญลักษณ์ที่แสดงความสามารถของนักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนนายร้อยของสหรัฐอเมริกามีดังนี้

ภาพที่ 31 เครื่องหมายเชิดชูเกียรติของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์
และเครื่องหมายเชิดชูเกียรติของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ
(West Point-The U.S. Military Academy, 2558; The U.S. Air Force Academy, 2561)

พิธีประดับยศเรืออากาศตรีแก่นักเรียนนายเรืออากาศไทยที่สำเร็จการศึกษาเป็นอีกพิธีที่มีแนวคิดเดียวกับ “Commissioning Ceremony” หรือพิธีประดับยศเรืออากาศตรี (Second Lieutenant) แก่นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐที่สำเร็จการศึกษาอย่างเป็นทางการ ในบริบทของโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐพิธีนี้เป็นงานภายในกองพัน (Squadron) (The U.S. Air Force Academy, 2018) โดยผู้ให้การประดับยศคือ ผู้ปกครอง และครอบครัว และมีการสาบานตนเข้าเป็นทหารอากาศ นอกจากนี้ผู้สำเร็จการศึกษาก็ได้ทำความเคารพด้วยวิธีการของนายทหารอากาศเป็นครั้งแรกเช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาของไทย อย่างไรก็ตามกองทัพอากาศไทยได้ปรับขั้นตอนการประดับยศเรืออากาศตรีให้เป็นพิธีการระดับกองทัพโดยผู้ให้การประดับยศคือผู้บัญชาการทหารอากาศ เนื่องจากผู้พระราชทานยศคือพระมหากษัตริย์จึงต้องปรับการปฏิบัติให้สอดคล้องกับลำดับชั้นของผู้พระราชทานยศดังกล่าว

3) การรับแนวคิด วัตถุประสงค์ และบทเพลงที่ใช้ในพิธีสวนสนามเนื่องในวันสำคัญของสถาบัน

ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ รวมถึงมีองค์ประกอบสำคัญคือการสวนสนามซึ่งเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติในวัฒนธรรมทหาร พิธีการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวมีวัตถุประสงค์และรูปแบบปฏิบัติเหมือนกับการ “Acceptance day parade” หรือการสวนสนามเพื่อแสดงการได้รับสถานภาพใหม่ของ “The fourth-class cadet” หรือนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐชั้นปี 1 และการ “Graduation parade” ในพิธีสำเร็จการศึกษาของ “first-class cadets” หรือนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสูงสุด เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นนายทหารอากาศ ในพิธีนี้นักเรียนชั้นปี 4 ที่สำเร็จการศึกษาจะสวนสนามเข้าสู่พิธีเช่นเดียวกับนักเรียนชั้นปีอื่น

แต่เมื่อออกจากพิธีจะเดินผ่านแถวนักเรียนที่เหลือเพียงสามชั้นปีซึ่งตรงข้ามกับการเดินแถวเมื่อสี่ปีที่แล้วในวัน “Acceptance day” การกลับกันของวิถีปฏิบัตินี้บ่งบอกว่าเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านเพื่อแยกออกจากสถานภาพนักเรียนไปสู่สถานภาพนายทหาร นอกจากนี้มีการสลับตำแหน่ง “Class Crest” หรือสัญลักษณ์ของรุ่นที่สำเร็จการศึกษาจากตำแหน่งตรงกลางบน “Class wall” มาเป็นสัญลักษณ์ของรุ่นที่จะได้เลื่อนเป็นนักเรียนชั้นปีสูงสุด เพื่อแสดงการสิ้นสุดบทบาทหน้าที่และการเริ่มต้นสถานภาพใหม่ทหารอากาศใหม่และนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสูงสุด (USAFA Webguy (Association of Graduates), 2019) นอกจากนี้การสวนสนามในวันก่อตั้งโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกาหรือ “Founder’s day parade” ยังเป็นพิธีสำคัญที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 ได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการถวายสัตย์และสวนสนามในวันกองทัพไทยเพื่อบ่งบอกการเป็นนักเรียนทหารและทหารอากาศใหม่ของกองทัพอากาศและเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณในการรักษาเอกราชของชาติของสถาบันพระมหากษัตริย์

การสวนสนามของทหารอากาศไทยพบการใช้เพลงมาร์ชประกอบการสวนสนามเช่นเดียวกับการสวนสนามของทหารสากล ถึงแม้เนื้อหาของเพลงมาร์ชจะต่างกันตาม ปริบทของสังคมและวัฒนธรรมแต่มีความสำคัญเหมือนกันคือการสร้างความเอิกเกริม ความภาคภูมิใจ และสร้างสำนึกในหน้าที่ของทหาร ตัวอย่างเช่น การใช้เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” ประกอบการสวนสนามในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” ประกอบการสวนสนามในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลในวันกองทัพไทย การใช้เพลงมาร์ชประกอบการสวนสนามทางทหารจึงเป็น “ธรรมเนียมสากล” ที่ส่งอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทหารอากาศไทย เช่นเดียวกับความเป็นสากลของพิธีการเปลี่ยนผ่านที่สร้างความตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและสร้างความมั่นคงทางใจแก่ผู้ที่กำลังเปลี่ยนผ่าน นอกจากนี้เพลงของกองทัพอากาศไทยดังเช่นเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” ปรากฏเนื้อหาและแนวคิดเกี่ยวกับ “เหยี่ยว” นกที่มีความแข็งแกร่งเช่นเดียวกับเพลงกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา ดังเช่นการเปรียบเทียบความสามารถที่เหนือกว่าศัตรูของเหยี่ยวกับความแข็งแกร่งของทหารอากาศ ค่านิยมเรื่องเกียรติ ได้แก่ การอยู่อย่างมีเกียรติ และการสละชีพเพื่อชาติอย่างมีเกียรติ ดังความในเพลง “The U.S. Air Force” และเพลง “Falcon fight” (The U.S. Air Force, 2019) ความว่า

“Off we go into the wild blue yonder,
Climbing high into the sun
Here they come zooming to meet our thunder
At ‘em boys, Give ‘er the gun!

Down we dive, spouting our flames from under
 Off with one helluva roar!
We live in fame or go down in flames. Hey!
Nothing can stop the U.S. Air Force!”

(“The U.S. Air Force song”)

“Fly you Falcons down the field
Tear the enemy asunder!
 Bare your talons, make them yield;
Give them all your thunder!
Spread your strong wings wide and high;
 Fight for victory!”

(“Falcon fight song”)

2. การรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติในพิธีการเปลี่ยนผ่าน

ในงานประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศไทยปรากฏทั้งวัตถุสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่สื่อแนวคิดการรับวัฒนธรรมทหารอากาศตะวันตก ดังนี้

1) การรับชุดเครื่องแบบและเครื่องหมายของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและทหารเรือสหรัฐ นักเรียนนายเรืออากาศที่ได้รับสถานภาพใหม่ในงาน “ช่อชัยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” และพิธีพระราชทานกระบี่สวมเครื่องแบบชุดปกติขาวซึ่งเหมือนกับชุด “Full Dress White uniform” ของทหารเรือสหรัฐ (Navy Personnel Command, 2019) และเครื่องแบบของผู้ร่วมพิธีการเปลี่ยนผ่านมีรูปแบบ สี ลักษณะของเครื่องหมายที่ประดับเหมือนกับชุด “Blue Uniform” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวได้ว่าเครื่องแบบดังกล่าวเป็นวัตถุที่สื่ออัตลักษณ์ของการเป็นทหารอากาศของทั้งสองวัฒนธรรม นอกจากนี้ทหารอากาศไทยรับเครื่องหมายแสดงลำดับชั้นยศของทหารอากาศและทหารเรือสหรัฐคือ “shoulder boards” มาใช้เป็นอินทราวุฒทหารอากาศที่มียศน้อยกว่าชั้นนายพลหรือในกลุ่มทหารอากาศไทยเรียกว่า “กระดานป่า”

ภาพที่ 32 เครื่องหมายยศของทหารเรือสหรัฐ เครื่องหมายยศเรืออากาศตรี
ของทหารอากาศสหรัฐ ชุด “Full Dress White uniform” และชุด “Blue uniform” ตามลำดับ

(The U.S. Air Force Academy, 2019: The Navy Personnel Command, 2019: www.imdb.com)

2) การรับรูปลักษณ์และความหมายกระบี่ทหารอากาศจากนักเรียนนายร้อยสหรัฐ และ วิถีปฏิบัติการลอตซุ่มกระบี่จากทหารสากล

กระบี่ทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศมีลักษณะเหมือนกับ
กระบี่ของนักเรียนทหารสหรัฐซึ่งแต่ละสถาบันอาจเรียกต่างกันว่า “sword” หรือ “sabre” สิ่ง
ต่างกันคือนักเรียนนายเรืออากาศไทยได้รับพระราชทานกระบี่นายทหารอากาศเพียงเล่มเดียวแต่
นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐสามารถมีกระบี่ได้สองเล่มคือกระบี่ประจำตัวและกระบี่ซึ่งใช้มอบเป็น
ของขวัญ ในทั้งสองวัฒนธรรมกระบี่ยังเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่ใช้ทำข้อมกระบี่ในพิธีการเปลี่ยนผ่าน
สถานภาพ เพื่อแสดง “การเข้าสู่สถานภาพใหม่” ของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ ตัวอย่างเช่น
การลอตซุ่มกระบี่สิ้นในงาน “ซอซัยพอกซ์” ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นนักเรียนนายเรือ
อากาศ และการลอตซุ่มกระบี่ทหารอากาศในงาน “อาลัยดอน” ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็น
นายทหารอากาศ รวมถึงการลอตซุ่มกระบี่ในงานมงคลสมรสของทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจาก
โรงเรียนนายร้อยทุกเหล่าทัพของไทย วิถีปฏิบัติดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากธรรมเนียมการลอตซุ่มกระบี่
ในพิธีเชิดชูเกียรติบุคคลสำคัญและพิธีแต่งงานของทหารสากลซึ่งมีขึ้นหลังเสร็จพิธีการในโบสถ์เพื่อ
แสดงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนายทหารจากโสดเป็นสมรส และแสดงการยอมรับคู่สมรสเข้าเป็น
ส่วนหนึ่งของสังคมทหาร

อย่างไรก็ตามการลอตซุ่มกระบี่ของทหารสากลได้รับการปรับให้เป็นขั้นตอนสำคัญที่มีความ
เป็นทางการในพิธีการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศไทย ดังเห็นได้การจัดให้มีการลอตซุ่มกระบี่เป็น

ขั้นตอนลำดับต้น ๆ ของพิธีการเปลี่ยนผ่าน การอ่านคำกล่าวที่มีเนื้อหาเน้นสร้างสำนึกในบทบาทหน้าที่ต่อครอบครัวโดยอ้างอิงจากคำสัตย์ที่ได้ให้แด่พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้พระราชทานกระบี่ และการตัดขั้นตอนที่ไม่เป็นทางการ อาทิ การลดกระบี่ลงเพื่อวางไม้ให้คู่สมรสผ่านจนกว่าจะจุมพิตกันตามคำ และการใช้กระบี่ตีบันท้ายเจ้าสาวหลังจากผ่านข้อมกระบี่คู่สุดท้ายซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงการอวยพรและยอมรับเข้าสู่สังคมทหาร (Military Benefits, 2019) นอกจากนี้ทหารอากาศไทยถือว่ากระบี่เป็นของสูงที่ต้องเทิดทูนไว้ และมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ในการปกป้องคุ้มครองชาติ พระมหากษัตริย์ และประชาชน (สันต์รัชต์ เพชรอาวุธ, 21 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์) จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การทำข้อมกระบี่ในวัฒนธรรมทหารไทยต้องปรับให้เข้ากับบริบทของผู้พระราชทานกระบี่และความสำคัญของสถานภาพใหม่ที่ได้รับในมุมมองของสถาบันกองทัพอากาศ

3) การรับแนวคิดและความหมายของวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่สื่อความสามารถด้านการเรียน การทหาร และการกีฬาของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

การให้ความหมายแก่สีของวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่สื่อความสามารถด้านการเรียน การทหาร และการกีฬาของนักเรียนนายเรืออากาศไทยมีความหมายเหมือนกับสีของสัญลักษณ์ที่แสดงความสามารถของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ อย่างไรก็ตามการให้ความหมายดังกล่าวมีการปรับให้สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศไทยและสัญลักษณ์ที่รับรู้กันในสังคมไทย สำหรับโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกามี “The academic mace” หรือคทาวิชาการ²⁰ เป็นสัญลักษณ์แสดงภารกิจและค่านิยมหลักของสถาบันอันได้แก่ “ความสัตย์ (Integrity)” “ความเสียสละ (Service)” และ “ความเป็นเลิศ (Excellence)” และมีการใช้สีกับรูปสัญลักษณ์ที่สื่อความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ ดังนี้ วงแหวนสีเหลืองและรูปสายฟ้า หมายถึง ความเป็นเลิศด้านกีฬา วงแหวนสีน้ำเงินและรูปดาวหมายถึง ความเป็นเลิศด้านวิชาการ เนื่องจากสื่อถึงอุดมคติของกรุงเอเธนส์ด้านศิลปวิทยาการ และวงแหวนสีแดงและรูปช่อดอกไม้ หมายถึง ความเป็นเลิศด้านการทหาร เนื่องจากสื่อถึงสำนึกของนักรบสปาร์ตา (The U.S. Air Force Academy, 2561)

²⁰ ผู้วิจัยเป็นผู้แปลความหมาย

ภาพที่ 33 “The academic mace”
(The U.S. Air Force Academy, 2561)

การให้ความหมายแก่สีของสัญลักษณ์แสดงความสามารถดังกล่าวต่างจากการให้ความหมายของโรงเรียนนายเรืออากาศไทย กล่าวคือสีเหลือง หมายถึง ความสามารถด้านวิชาการ เนื่องจากเป็นสีของข้อชัยพฤษ์ซึ่งหมายถึงความรู้เรื่องทางปัญญาและความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศไทย (โรงเรียนนายเรืออากาศ, 2556: 74) ข้อชัยพฤษ์ยังเป็นสัญลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศไทยด้วย ส่วนสีฟ้า หมายถึง ความสามารถด้านกีฬาและความแข็งแกร่งของร่างกาย เนื่องจากเป็นสีของน่านฟ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทหารอากาศผู้มีความสามารถในการบินและมีความแข็งแกร่งกว่าคนทั่วไป นอกจากนี้สีเหลืองและสีฟ้าเป็นสีประจำโรงเรียนนายเรืออากาศไทยเช่นกัน สำหรับสีแดงในทั้งสองวัฒนธรรมแม้สื่อความสามารถด้านการทหารเหมือนกันแต่กองทัพอากาศไทยน่าจะให้ความหมายโดยเชื่อมโยงกับสีของธงชาติไทยที่สีแดงหมายถึงความเป็นชาติและผู้ที่มีหน้าที่ปกป้องชาติก็คือทหารไทย

3.7.2 การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลของกลุ่มทหารอากาศ

กลุ่มทหารอากาศไทยรับแนวคิด องค์ประกอบ สัญลักษณ์ในประเพณีและพิธี รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศสหรัฐ รวมถึงบางประเพณีและธรรมเนียมของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ โดยเฉพาะประเพณีในช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและธรรมเนียมปฏิบัติของทหารสหรัฐ การรับวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นการรับแนวคิด รูปแบบ ขั้นตอน และสัญลักษณ์พิธีและประเพณี รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ แล้วนำมาปรับเปลี่ยน ตัดทอน หรือเพิ่มเติมองค์ประกอบสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทย ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะการรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทหารอากาศไทยให้มีความเป็นสากลตามประเภทของคติชนซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรับอิทธิพลของประเพณีและพิธี

การเปลี่ยนผ่าน และสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ 2) การรับแนวคิดและเนื้อหาในเพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ และ 3) การรับรหัสภาษาและการตั้งฉายาของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 20 ลักษณะการรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทหารอากาศไทย

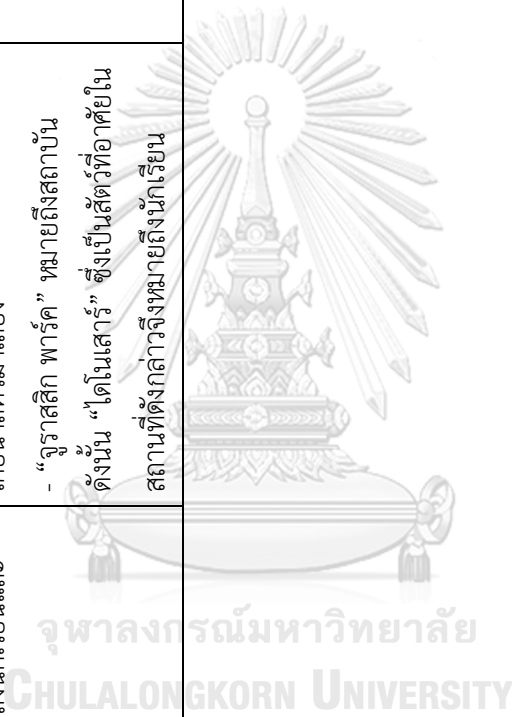
คติชนทหารอากาศ	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับวัฒนธรรม
1. ประเพณีและพิธีการ เปลี่ยนผ่าน และ สัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับ วิถีปฏิบัติของนักเรียน นายเรืออากาศ	1.1 ประเพณี “Recognition” / “ชุด” สิทธิ ชื่อและองค์ประกอบในการทดสอบ นักเรียนใหม่ “Dollies” หรือนักเรียน ใหม่ - การ “Drill” - การ “Academy Tour” - การ “Sprinting across campus” - การทดสอบ “Obstacle course”, “Assault course” - การทดสอบใน “Training room” ที่ ชื่อ “Hell room” - การเพิ่มระดับความเข้มข้นของบท ทดสอบจากเบาไปหนัก - บททดสอบสุดท้ายของนักเรียนใหม่ คือ “Run to the Cathedral Rock” - วิธีแสดงการยอมรับนักเรียนใหม่: คำพูดของรุ่นพี่ว่า “Recognition	1.1. ประเพณีในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่ ชื่อองค์ประกอบ การทดสอบนักเรียนใหม่ - การ “ชุด” - การ “ทัวร์ติก” - การ “ปล่อยม้า” - การทดสอบกำลังใจ เช่น การข้ามสิ่งกีด ขวาง, การล่อลวงตหนาม - “สัปดาห์นรก” ของนักเรียนใหม่ ปัญหา “Hell night” ของนักเรียนคอมมูนไนต์ - ความเข้มข้นของการทดสอบสัมพันธ์กับ ความอาวุโสของรุ่นพี่ที่ทำการทดสอบการ - บททดสอบสุดท้ายของนักเรียนใหม่ คือ “การวิ่งเข้าถ้ำ” - วิธีแสดงการยอมรับนักเรียนใหม่: คำพูด ของรุ่นพี่ว่า “อรุณสวัสดิ์น้องชาย” การให้ แหวนรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศ และเรือ สำภาซึ่งเป็น “มรดกรุ่น” - นักเรียนรุ่นพี่มีบทบาทเป็นผู้ทดสอบและ	ลักษณะการรับวัฒนธรรม 1. รับแนวคิดการจัดระเบียบเปลี่ยนแปลงผ่านของนักเรียนใหม่ 2. รับและปรับชื่อเรียก - ชื่อ “ชุด” - “Drill” - ชื่อ “ทัวร์ติก” - “Academy Tour” - ชื่อ “สัปดาห์นรก” - “Hell room” 3. รับรูปแบบ และวัตถุประสงค์ และวิธีการทดสอบ - รับและปรับขั้นตอนการไปพบรุ่นพี่ที่อาคารนอนและ สถานที่ต่าง ๆ เพื่อรับการทดสอบ ควบคู่กับการทำความเข้าใจ รู้จักสถานที่ภายในโรงเรียน - รับรูปแบบการวิ่งจับเวลาจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่ หนึ่งและกำหนดชื่อเรียกว่า “ปล่อยม้า” - รับรูปแบบการฝึกทางทหาร อาทิ การข้ามสิ่งกีดขวาง และการล่อลวงตหนาม - รับชื่อเรียกและการลำดับให้ “การวิ่งไปยังสถานที่ สำคัญ” เป็นบททดสอบสุดท้ายของนักเรียนใหม่ - รับแนวคิดการลำดับความเข้มข้นของกิจกรรมในห้อง ต่าง ๆ และปรับเป็นการลำดับความเข้มข้นของบท ทดสอบตามลำดับอาวุโสของผู้ทำการทดสอบ

คติชนทหารอากาศ	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับวัฒนธรรม
	<p>granted” และการให้เข็ม “Prop and Wings”</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนรุ่นพี่มีบทบาทเป็นผู้ทดสอบและผู้มอบสัญลักษณ์ที่แสดงความเมตตาแก่นักเรียนนายเรืออากาศ 	<p>ผู้มอบสัญลักษณ์ที่แสดงความเมตตาแก่นักเรียนนายเรืออากาศ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของกองทัพสอดรับ “สัปดาห์แรก” และ “Hell night” กับมนต์ที่ตนเกี่ยวข้องกับ “นรก” - รับผิดชอบการยอมรับนักเรียนใหม่: คำกล่าวยอมรับและวัตถุประสงค์ที่แสดงการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ - นักเรียนรุ่นพี่รับบทบาทหน้าที่เดียวกัน
	<p>วัตถุประสงค์ที่บ่งบอกความอาวุโสของนักเรียนทหารสหรัฐชั้นปีสุดท้าย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับ “class ring” ในงาน “Ring Dance” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ - ได้รับแหวนรุ่นใน “Ring Ceremony” ของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ 	<p>วัตถุประสงค์ที่บ่งบอกความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับแหวนรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศเมื่อนักเรียนใหม่ผ่านการทดสอบ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รับผิดชอบสัญลักษณ์คือแหวน 2. ปรับรูปแบบตามอัตลักษณ์ของสถาบัน 3. เน้นความหมายของการได้รับสถานภาพใหม่คือความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และ “ความเป็นรุ่น” ซึ่งสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่ได้รับ
	<p>วัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของนักเรียนทหารสหรัฐ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การหมั่นคู่สมรสด้วยแหวน “sweetheart ring” ซึ่งเป็นแหวนรุ่น 	<p>วัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การหมั่นคู่สมรสด้วยแหวน “ข้อชัยฤกษ์” 	<p>รูปแบบ ความหมาย และโอกาสในการใช้สัญลักษณ์และเปลี่ยนชื่อ วัตถุประสงค์กับวัฒนธรรมทหารอากาศไทย</p>

คติชนทหารอากาศ	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับวัฒนธรรม
<p>นายเรืออากาศขนาดเล็ก</p> <p>1.2 ประเพณีจบการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ</p> <p>ประเพณี “Fountain jump”</p> <p>พิธี “Hat toss”</p> <p>ธรรมเนียม “Water salute”</p> <p>เครื่องบินในวันวัฒนธรรมการบินสากล</p> <p>พิธี “The Cadet Wing Change of Command”</p> <p>“The cadet wing commander sabre” หมายถึง หัวหน้าของ “Cadet Wing” หรือหัวหน้านักเรียน</p> <p>ธรรมเนียม “Water dump” นักบินสหรัฐที่ฝึกบินจบหลักสูตร</p> <p>รุ่นน้องร้องเพลง แก่ลุงรุ่นพี่ในประเพณี “Ring Poop” ของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์</p> <p>1.3 ประเพณีเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน</p>	<p>1.2 ประเพณีจบการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศ และศิษย์การบิน</p> <p>“โยนพีล่งน้ำ”</p> <p>“โยนหมวก”</p> <p>“การฉีกน้ำ” ศิษย์การบินที่ทำการปล่อยตัวได้สำเร็จ</p> <p>การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”</p> <p>“กระบี่บังคับบัญชา” หมายถึง หน้าที่บังคับบัญชาของนักเรียนที่มีอาวุโสสูงสุด</p> <p>ธรรมเนียม “Water dump” นักบินสหรัฐที่ฝึกบินจบหลักสูตร</p> <p>รุ่นน้องร้องเพลง แก่ลุงรุ่นพี่ในประเพณี “Ring Poop” ของนักเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์</p> <p>1.3 ประเพณีเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน</p>	<p>1.2 ประเพณีจบการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศ และศิษย์การบิน</p> <p>“โยนพีล่งน้ำ”</p> <p>“โยนหมวก”</p> <p>“การฉีกน้ำ” ศิษย์การบินที่ทำการปล่อยตัวได้สำเร็จ</p> <p>การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”</p> <p>“กระบี่บังคับบัญชา” หมายถึง หน้าที่บังคับบัญชาของนักเรียนที่มีอาวุโสสูงสุด</p>	<p>1. รับแนวคิดการจัดประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนที่จบการศึกษา</p> <p>2. รับและปรับชื่อเรียก</p> <ul style="list-style-type: none"> - “โยนพีล่งน้ำ” - “Fountain jump” - “โยนหมวก” - Hat toss <p>3. รับรูปแบบ สัญลักษณ์ และปรับขั้นตอน/องค์ประกอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับกริยาการ “ลงน้ำ” และการจัดในวันสอบวันสุดท้าย และปรับเป็นการ “โยนพีล่งน้ำ” - รับกริยา “การโยนหมวก” แต่ปรับวันที่จัดจากในพิธีจบการศึกษาเป็นวันเดียวกับกริยา “โยนพีล่งน้ำ” - การสลับบทบาทของรุ่นน้องมาเป็นผู้กระทำใน “โยนพีล่งน้ำ” - รับพิธีส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” และความหมายของ “กระบี่” ที่หมายถึงบทบาทหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชา และปรับโดยเพิ่ม “กระบี่สั้น” อีกเล่ม <p>1.3 รับแนวคิดและวัตถุประสงค์การจัดงานสังสรรค์ในหมู่ศิษย์เก่า</p>

คติชนทหารอากาศ	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับวัฒนธรรม
	งาน “Class Legacy Events” ซึ่งเป็นการพบปะระหว่างศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่า และ “Class Reunion” ซึ่งเป็นกิจกรรมสังสรรค์ในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น		2. ปรับให้เห็นการสังสรรค์เฉพาะหมู่เพื่อนและพี่น้องศิษย์เก่า
2. แนวคิดและเนื้อหาในเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ	2.1 การเปรียบเทียบเชิงแรงของเหยี่ยว (Falcon) กับความแข็งแกร่งของทหารอากาศ 2.2 แนวคิดการต่อสู้เพื่อเกียรติของสถาบัน	2.1 การเปรียบเทียบเชิงแรงของอินทรีกับความแข็งแกร่งของทหารอากาศ 2.2 แนวคิดการต่อสู้เพื่อเกียรติของสถาบัน	1. รับแนวคิด เนื้อหา และกลวิธีในบทเพลง 2. ปรับชนิดของสัตว์ที่นำมาเปรียบกับทหารอากาศให้สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของสถาบัน
3. วิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม: การทรมันด้วยแหวน การตั้งรหัสภาษาและการตั้งฉายาของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ	3.1 การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ - “Tour” คือการทำโทษด้วยการเดินแบกปืน - การเข้า “Course” คือการทดสอบกำลังกายและกำลังใจ - “Touch and go” คือการรับประทานอาหารไปทานนอกโรงอาหาร - คำเรียกนักเรียนใหม่ คือ “Dollies” มีรากศัพท์มาจาก “Doulos” ซึ่ง	3.1 การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศไทย - “ทัวร์” คือการไปพบรุ่นพี่เพื่อรับการทดสอบหรือลงโทษ - “การเข้าคอร์ส” คือการทำโทษที่กำหนดช่วงเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดชัดเจน - “Touch and go” คือทำทำโทษ คล้ายการวิ่งตามด้วยตบแปดและ - คำเรียก “นักเรียนใหม่” สื่อถึงผู้สมัครเป็นศูนย์	1. รับรหัสภาษาและปรับความหมายให้พ้องกับชื่อเพื่อสื่อความหมายในแง่ลบ 2. รับคำศัพท์ด้านการบินและเปลี่ยนความหมาย โดยยังคงคำความหมายเดิมที่เกี่ยวข้องกับการบิน 3. รับแนวคิดการตั้งชื่อนักเรียนใหม่ให้สัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ และอาวุธทางทหาร

คติชนทหารอากาศ	วัฒนธรรมทหารอากาศสากล	วัฒนธรรมทหารอากาศไทย	ลักษณะการรับวัฒนธรรม
	<p>หมายถึงผู้รับคำสั่ง</p> <p>3.2 ฉายาโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Zoo” หมายถึงสถาบัน - “Zoomie” หมายถึงนักเรียนและศิษย์เก่า 	<p>3.2 ฉายาโรงเรียนนายเรืออากาศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - “สวนสัตว์” หมายถึงหน่วยงานหนึ่งที่คนนำสัตว์มาเลี้ยง - “จูราสสิก พาร์ค” หมายถึงสถาบันตั้งนั้น “ไดโนเสาร์” ซึ่งเป็นสัตว์ที่อาศัยในสถานที่ดังกล่าวจึงหมายถึงนักเรียน 	<p>1. รับชื่อฉายา และมุมมองในการนิยามตน และปรับรับความหมายให้สัมพันธ์สภาพของสถานที่</p>

1. การรับอิทธิพลของประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่าน และสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับวิถี

ปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

ประเพณีการเปลี่ยนผ่านและบททดสอบของนักเรียนใหม่มีชื่อเรียก แนวคิด รูปแบบ และองค์ประกอบเช่นเดียวกับประเพณี “Recognition” ของนักเรียนใหม่สหรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนเปลี่ยนผ่านจากบุคคลพลเรือนหรือนักเรียนทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ มีชื่อภาษาไทยคือการ “ซูด” สิทธิขั้นปี 1 (ภวิน สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) คำว่า “ซูด” ในชื่อการทดสอบของนักเรียนนายเรืออากาศไทย ได้แก่ “ซูด” กระบี่ และ “ซูด” ภปร. ได้รับอิทธิพลจากการ “Drill” ซึ่งมี 2 ความหมาย คือ การฝึกทหาร อาทิ การเดินแถว การขีดแถว การทำซ้ายหัน-ขวาหัน และการซูด (กรวิชัยพงศ์ สุทรธนธิกุล, 14 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์) ทหารอากาศไทยรับความหมายเกี่ยวกับ “การฝึก” แต่ใช้คำเรียกตามอีกความหมายหนึ่งว่า “การซูด”

วัตถุประสงค์ ของประเพณี “Recognition” มีรูปแบบเหมือนกับประเพณีของนักเรียนใหม่คือ การไทยทดสอบความแข็งแกร่งอดทนของร่างกายและจิตใจ ความสามัคคีของหมู่คณะ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศโดยมีนักเรียนรุ่นพี่เป็นผู้ทดสอบ นอกจากนี้วิธีการทดสอบยังมีชื่อเรียก แนวคิด และรูปแบบเช่นเดียวกับการทดสอบของนักเรียนใหม่ไทย ดังเช่น การ “เข้าคอร์ส” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐโดยเฉพาะคอร์สที่มีชื่อว่า “Academy tour” ซึ่งเป็นการไปทำความรู้จักสถานที่ภายในโรงเรียน อาทิ ชีวิตประจำวัน อนุสรณ์เกี่ยวกับวีรกรรมและวีรบุรุษของศิษย์เก่า รวมถึงประวัติศาสตร์ของสถาบัน ต่างจากนักเรียนนายเรืออากาศไทยที่เน้นทำความรู้จักบุคคลที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกันมากกว่าทำความรู้จักกับสถานที่

นอกจากนี้การทดสอบคอร์สอื่น ๆ เช่น “Obstacle course” คือการข้ามสิ่งกีดขวาง “Assault course” คือการเข้าจู่โจมโดยถือปืนคลานต่ำลอดลวดหนาม “Confidences course” คือการสร้างเชื่อมั่นในตนเองและหมู่คณะเพื่อให้ภารกิจสำเร็จ และ “Leadership reaction course” คือการสร้างภาวะผู้นำ การเป็นผู้ตาม การทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้ทักษะการรับในสถานการณ์เสมือนจริง การเข้าคอร์สดังกล่าวเป็นต้นแบบของสนามทดสอบกำลังใจในโรงเรียนนายเรืออากาศไทยที่นักเรียนใหม่ต้องเข้ารับการทดสอบในด้านต่าง ๆ อาทิ การลอดท่อ การโหนตัวข้ามเครื่องกีดขวาง การเดินบนซุงหมุน ผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวเป็นการฝึกทางทหารของนักเรียนนายเรืออากาศไทยจึงไม่ได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วย

กิจกรรมต่อมาคือการทดสอบใน “Training room” และ “Theme room” ซึ่งมีแนวคิด การกำหนดรูปแบบและระดับความยากของกิจกรรมใน Training room เหมือนกับการเรียงลำดับความยากของบททดสอบตามลำดับอาวุโสของรุ่นพี่ในการ “พบพี่แต่ละชั้นปี” และการ “ซูด” กระบี่ และบททดสอบสุดท้ายของนักเรียนใหม่สหรัฐคือ “Run to Rock” ก่อนจะได้รับการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ประเพณีนี้ที่นักเรียนนายเรืออากาศไทยรับมาใช้ในชื่อว่า

การ “วิ่งเข้าลาน” และการกล่าวขอมรับนักเรียนใหม่ให้เป็นรุ่นน้อง และการตั้งแถวบนลานครบทั้งสี่ชั้นปี นอกจากนี้กิจกรรมใน “Theme room” ของนักเรียนใหม่สหรัฐมี “Hell room” เช่นเดียวกับ “สัปดาห์นรก” ของนักเรียนใหม่และ “คืนนรก (Hell night)” ของนักเรียนคอมมานโดไทย ความคิดเรื่องความยากลำบากเปรียบเหมือนอยู่ในนรกจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดสากล รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐมีดังคำบอกเล่าของนักเรียนนายเรืออากาศไทยที่เข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

“มีการ ‘ชุด’ รับลีทริชั้นหนึ่งใช้เวลาสามวันสองคืน นักเรียนเป็นคนจัดกันเองหมดเลย ควบคุมโดยนายทหาร เริ่มหลังเลิกเรียนวันพฤหัสบดี เสริ้อีกที่เย็นวันเสาร์ วิธีการคือการออกกำลังกาย วัดแรงใจและแรงกาย สลับกับการเข้าคอร์ส ตัวอย่างคอร์สเช่น “Obstacle course” “Assault course” “Academy tour” แต่หลัก ๆ คือ “Theme room” กับ “Training room” สำหรับ “Training room” ทำคืนวันพฤหัสบดี แนวสถานีออกกำลังกาย แต่จะทำกันในห้องนอนของ นนอ. วนไป 6-7 ห้อง นนอ.จะมีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบห้องตามที่ตัวเองต้องการประกอบกับทำออกกำลังกายที่ใช้เช่น “Hell room” จะตกแต่งห้องสไตล์มืด ๆ หาไฟสีแดง ๆ มาทำห้องให้ร้อนแล้วออกกำลังกายในนั้นหนักมากเป็น “High intensity” แต่ห้องอื่นอาจจะไม่มีมืดเช่น “Disco-tech”, “Workout room” เป็น “Medium intensity” แบบฮา ๆ แต่ต้องออกกำลังกายเหนื่อย แล้วก็มี “Low intensity” เช่น “Paradise room” ไม่ต้องออกกำลังกาย มีของกิน ให้พักสักห้านาที

ส่วน “Theme room” ทำคืนวันศุกร์ ลักษณะคือปิดตาดาวเดินเข้าห้อง นนอ. แต่ละห้องจะเป็น Theme ต่าง ๆ โชว์ให้เห็นว่าตั้งแต่เข้าโรงเรียนมาเจออะไรบ้างจนถึงออกไปทำงานออกไปบินจะเจอกับอะไร ถ้าต้องตายในหน้าที่จะเป็นอย่างไร เช่น การจำลองการบิน (Flight simulation) การถูกจับกุม (Capture) การสอบสวนเชลย (A prisoner of war interrogation) การร่วมพิธีศพของเพื่อนร่วมหน่วย (Funeral for a squad mate) ส่วนคนที่ออกแบบห้องต่าง ๆ คือใครก็ได้ที่ไม่ใช่ชั้น 1”

(ภาวิน สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์)

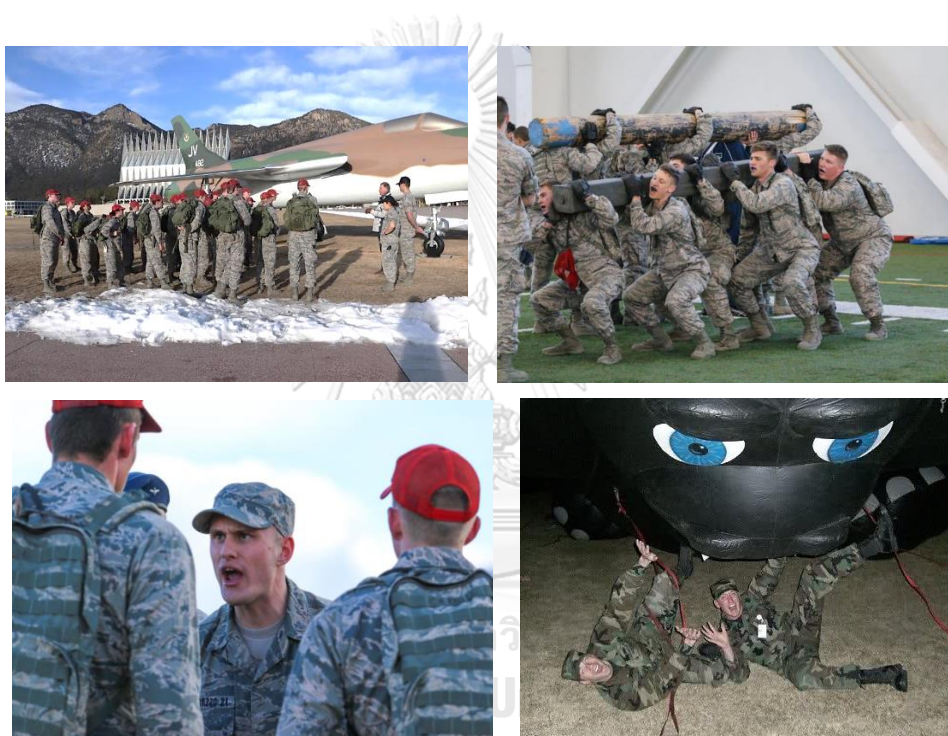
วิธีหลักในการทดสอบนักเรียนใหม่คือการวิ่งด้วยความเร็วไปยังจุดที่กำหนดซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกับการ “ปล่อยม้า” ของนายเรืออากาศไทยและทำตามคำสั่งของรุ่นพี่ (Sprinting across campus and following the loud directions of senior cadets) เพื่อสร้างความแข็งแกร่งแก่ร่างกายและจิตใจ, การอบรมความสามัคคี, การปลูกฝังความเป็นรุ่น (Class) และการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและมรดกของสถาบัน เมื่อผ่านการทดสอบนักเรียนใหม่ในทั้งสองวัฒนธรรมจะ

ได้รับสัญลักษณ์ที่แสดงการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศแต่รูปแบบวัตถุและเนื้อหาคำพูดนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐได้รับการกล่าวยอมรับว่า *“Recognition granted”* และการติดเข็มเครื่องหมาย *“Prop and Wings”* โดยนักเรียนรุ่นพี่ ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศไทยได้รับการกล่าวยอมรับว่า *“อรุณสวัสดิ์น้องชาย”* และการสวมแหวนรุ่นพี่นักเรียนนายเรืออากาศโดยรุ่นพี่ และได้รับกระป๋องจากผู้บัญชาการโรงเรียน การทดสอบนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐใหม่มีดังนี้

ภาพที่ 34 คอร์ส “Academy Tour” (ภาพบนซ้าย) การฝึกทหารเบื้องต้น

และการทดสอบของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

(USAFA Webguy (Association of Graduates), 2019: An Air cadet, 2019)

นอกจากนี้วัตถุสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศดังเช่นแหวนรุ่นพี่เรืออากาศ และ “กระป๋องคัมภีร์” ได้รับอิทธิพลจากทหารสากลเช่นกัน แม้บริบทของการได้รับ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ และรูปลักษณะของสิ่งเหล่านั้นอาจต่างกัน กล่าวคือนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐได้รับแหวนรุ่นพี่ในงานลีลาศที่มีชื่อว่า *“Ring Dance”* เมื่อจบชั้นปีสามซึ่งเป็นช่วงเดียวกับสำเร็จการศึกษาของรุ่นพี่ชั้นปีสี่ ส่วนนักเรียนนายเรืออากาศไทยได้รับแหวนรุ่นพี่ใน *“Ring Ceremony”* เมื่อเลื่อนชั้นเป็นนักเรียนชั้นปีสุดท้ายหรือเรียกว่า *“Firsties”* ธรรมเนียมการสวมแหวนรุ่นพี่ของนักเรียนอเมริกันยังเริ่มต้นจากที่นี่มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1835 นักเรียนชั้นปีสุดท้ายจะมีแหวนสองวง คือ แหวนรุ่นพี่ประจำตัว และแหวนอีกวงที่มีขนาดเล็กซึ่งเป็นแหวนหมั้นหรือ

เรียกว่า “Sweetheart Ring” เพื่อมอบให้ภรรยาผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขและร่วมอุดมการณ์เดียวกับ นายทหาร (Brandon O'Connor, 2019) การใช้แหวนที่สื่อความเป็นนักเรียนนายร้อยของเหล่าทัพในการหมั้นหมายเหมือนกับการใช้แหวนข้อชัยพลกษณ์หมั้นคู่สมรสของศิษย์เก่านายเรืออากาศไทย ในทั้งสองวัฒนธรรมแหวนรุ่นจึงหมายถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ความเป็นหนึ่งเดียวกันของรุ่น และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทหาร แต่ในวัฒนธรรมทหารสากลเน้นบอความเป็นนักเรียนอาวุโสสูงสุดในโรงเรียนด้วย นอกจากนี้รุ่นพีที่สำเร็จการศึกษายังมีธรรมเนียมส่งต่อชุดเครื่องแบบ เครื่องหมาย และเสื้อผ้าที่ใช้ประโยชน์ได้แก่รุ่นน้อง คล้ายกับธรรมเนียมการมอบและการสอนประดับ เครื่องหมาย ฎปร. ของนักเรียนนายเรืออากาศไทย ส่วนกระบี่บังคับบัญชาของหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐเป็นกระบี่ยาวมีใบมีดสีทองและได้รับการส่งต่อจากมือของอดีตนักเรียนบังคับบัญชา ส่วนนักเรียนอาวุโสสูงทุกคนจะมีกระบี่ได้สองเล่ม เล่มหนึ่งเป็นของประจำตัว อีกเล่มสำหรับมอบเป็นของขวัญ ต่างจากนักเรียนนายเรืออากาศไทยมีกระบี่ยาวเล่มเดียวแสดงให้เห็นการปรับธรรมเนียมให้เข้ากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของทหารอากาศไทยซึ่งผู้พระราชทานกระบี่คือพระมหากษัตริย์จึงไม่สามารถทำเล่มใดมาเทียบเคียงได้ ส่วนข้อมกระบี่ในงานแต่งงานของศิษย์เก่านายเรืออากาศสหรัฐและนายเรืออากาศไทยใช้กระบี่ประจำตัวของทหารอากาศผู้ทำข้อม

ด้านรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนรุ่นพีกับนักเรียนรุ่นน้อง วิธีการทดสอบและสิ่งปลูกฝัง รวมถึงวัตถุประสงค์ที่ได้รับหลังผ่านการ “ขุด” ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลต่อประเพณี “ขุด” ของนักเรียนนายเรืออากาศไทย กล่าวคือรุ่นพีมีบทบาทเป็นผู้เตรียมการสร้างสรรค์ ให้การทดสอบ และบางครั้งก็ร่วมทดสอบพร้อมกับนักเรียนใหม่เพื่อแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันและสร้างความทรงจำร่วมระหว่างนักเรียนอาวุโสสูงสุดกับนักเรียนใหม่ รวมถึงรื้อฟื้นความทรงจำตลอดสี่ปีที่ผ่านมาของนักเรียนอาวุโสสูงสุด เช่นเดียวกับการร่วมวงรอบโรงเรียนสิบรอบก่อนรุ่นพีที่จะปล่อยนักเรียนใหม่กลับบ้าน นักเรียนรุ่นพีของไทยยังมีทั้งพีที่เข้มงวดหรือ “ผีด” และพีที่ใจดีหรือ “แฟรงค์” เช่นเดียวกับรุ่นพีของสหรัฐ ความผูกพันระหว่างเพื่อนในรุ่น รุ่นพีกับรุ่นน้องทั้งศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่านายเรืออากาศสหรัฐเริ่มต้นจากการจัด “Class Legacy Events” เพื่อให้นักเรียนรุ่นน้องชั้นปีที่หนึ่งพบกับศิษย์เก่ารุ่นพีที่จบการศึกษามาแล้วห้าสิบปี และการจัด “Class Reunion” ของศิษย์เก่าแต่ละรุ่น ธรรมเนียมการรวมรุ่นดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการกำหนดให้งานชุมนุมนายเรืออากาศเป็นประเพณีในรอบปีเพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแต่บริบทของผู้เข้าร่วมต่างกัน กล่าวคือนายเรืออากาศไทยเข้าร่วมได้เฉพาะศิษย์เก่าเท่านั้น ส่วนนักเรียนรุ่นปัจจุบันเป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่รุ่นพี แสดงให้เห็นความแตกต่างของลำดับขั้นระหว่างนายทหารกับนักเรียนแม้เป็นพี่น้องร่วมสถาบันแต่ระบบอาวุโสของทหารสำคัญเป็นลำดับแรก

ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐมาเป็นทหารอากาศสหรัฐมีพิธีและธรรมเนียมที่มีอิทธิพลต่อประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายและศิษย์การบิน

ของไทย ดังนี้ ธรรมเนียมการกระโดดสระน้ำหรือ “Fountain jump” ในวันสอบปลายภาควันสุดท้าย ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐซึ่งรับธรรมเนียมมาจากการโยนนักบินลงบ่อหรือ “Water dump” หลังทำการบินเที่ยวครั้งแรกและเมื่อจบหลักสูตรการบิน (ภวิน สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) รวมถึงการทำ “Water salute” เมื่อเครื่องบินลำใหม่ลงจอดครั้งแรก ธรรมเนียมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อ ประเพณี “โยนพืลงน้ำ” ของนักเรียนนายเรืออากาศไทย แต่ต่างกันที่มีรุ่นน้องช่วยกันพารุ่นพี่ลงน้ำ ไม่ใช่กระโดดด้วยความยินดีเหมือนธรรมเนียมต้นแบบ การสลับบทบาทระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องในช่วง รอยต่อของพิธีกรรมพบในประเพณี “Ring Poop” ซึ่งเกิดขึ้นทันทีหลังพิธีสวมแหวนของนักเรียนนาย ร้อยเวสต์พอยต์ นักเรียนใหม่หรือ “The Plebes” จะล้อมจับรุ่นพี่ไม่ให้ขึ้นอาคารนอนและร้องเพลง ขึ้นชมความงามและขอสัมผัสแหวนซึ่งเป็นการแกล้งล้อเลียนรุ่นพี่

ในพิธีจบการศึกษา (Graduation ceremony) มีขั้นตอนพิธี “Hat Toss” หรือการโยน หมวกนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งนักเรียนนายเรืออากาศไทยรับพฤติกรรมสัญลักษณ์ดังกล่าวมาเป็น ประเพณีการตัดขาดจากความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศในวันสุดท้ายของการสอบ นอกจากนี้ในทั้ง สองวัฒนธรรมมีขั้นตอนที่เหมือนกันคือการบินผ่านของเครื่องบินกองทัพอากาศขณะโยนหมวกเพื่อสื่อ ถึงการเริ่มต้นการเป็นทหารอากาศซึ่งเป็นอัตลักษณ์ใหม่ แต่สิ่งที่ต่างกันคือกองทัพอากาศสหรัฐบิน เลือกลงบิน F-16 Thunder bird เนื่องจากเป็นฝูงบินรบขนาดใหญ่ที่สุดเพื่อกระตุ้นสำนึกรักการบิน และความ เป็นทหารอากาศ ส่วนกองทัพอากาศไทยเลือกเครื่องบินฝึกแบบ CT-4E ของศิษย์การบินซึ่ง นักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายกำลังจะเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานภาพดังกล่าว อนุภาคการบินผ่าน ของเครื่องบินเพื่อแสดงความยินดีกับการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่พบหลังจากนักเรียนนายเรือ อากาศสหรัฐ “ชุด” สิทธิขั้นปี 1 สำเร็จด้วย

นอกจากนี้ นักเรียนนายเรืออากาศไทยได้รับแนวคิดการจัดพิธีส่งมอบหน้าที่นักเรียนบังคับ บัญชาหรือ “The Cadet Wing Change of Command” (The U.S. Air Force Academy, 2017) และวัตถุสัญลักษณ์คือกระบี่บังคับบัญชาหรือ “The cadet wing commander sabre” ซึ่งเป็นวัตถุ สัญลักษณ์แสดงบทบาทนักเรียนบังคับบัญชาและความอาวุโสในฐานะรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้ายของนักเรียน นายร้อยเวสต์พอยต์และนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา ดังเห็นได้จากการมอบหน้าที่นักเรียน บังคับบัญชาและการส่งมอบ “กระบี่บังคับบัญชา” จากนักเรียนชั้นปีสุดท้ายให้นักเรียนชั้นปีถัดไปใน งาน “อาลัยดอน” อย่างไรก็ตามกระบี่บังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศไทยมี 2 เล่มคือ กระบี่ สั้นของนักเรียนนายเรืออากาศและกระบี่ยาวของทหารอากาศ ต่างจากนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ชั้นปีสุดท้ายที่มีกระบี่ยาวเท่านั้น

2. การรับแนวคิดและเนื้อหาในเพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

เพลงเชียร์ในทั้งสองวัฒนธรรมกล่าวถึงความแข็งแกร่งและความสามารถในการบินของทหารอากาศโดยใช้อุปลักษณ์เปรียบกับนกขนาดใหญ่ที่มีพลังกำลัง สามารถล่าเหยื่อได้อย่างแม่นยำและเป็นสัตว์ที่มีความหมายสัมพันธ์กับความเป็นสถาบัน ดังเช่น “เหยี่ยว (Falcon)” ซึ่งเป็นสัตว์นำโชคและชื่อเรียกโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา (The U.S. Air Force Academy, 2019) รวมถึง “อินทรี” ซึ่งคำว่า “ถิ่นอินทรี” นั้นหมายถึงโรงเรียนนายเรืออากาศไทย “อินทรี” จึงมีความหมายสื่อถึงนักเรียนนายเรืออากาศ เนื้อหาของเชียร์ยังเพลงระบุว่าเป้าหมายสูงสุดในการแข่งขันคือการได้รับชัยชนะเพื่อแสดงศักยภาพของนักเรียนนายเรืออากาศและสถาบัน ดังเนื้อหาในเพลง “Falcon Fight song” ซึ่งเป็นเพลงเชียร์ในการแข่งขันฟุตบอลของนายเรืออากาศสหรัฐ ความว่า

*“Fly you falcons down the field, tear the enemy asunder!...
Spread your strong wings wide and high;
fight for victory! Never say die,
 keep flying high, for the Air Force Academy!”*

(เพลง “Falcon Fight song”)

ส่วนเพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศไทยที่สื่อแนวคิดและเนื้อหาดังกล่าวได้แก่เพลง “Air Force Air Cadet” และเพลง “Air Mind” ดังความว่า

*“แข็งแกร่งตั้งอินทรีเกรียงไกร (อินทรีรัฐประเทมิย์เกรียงไกร)...ชัยชนะนั้นรอพวกเราอยู่
 บุคตะลุยไม่เกรงผู้ใด อินทรีทัพฟ้า พวกเรานั้นมาเพื่อความยิ่งใหญ่ บุคเข้าไป Air Force Air Cadet!
 ลู้เข้าไป Air Force Air Cadet!”*

(เพลง “Air Force Air Cadet”)

*“Wing Air Force made from the gold
 I will get my body all strong
 Everyone had body of stone
 To fly alone on sky by hand”*

(เพลง “Air Mind”)

3. การรับรหัสภาษาและการตั้งฉายาของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

รหัสภาษาและฉายาที่ใช้ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐมีอิทธิพลต่อการตั้งรหัสภาษาฉายา และการปรับความหมาย รวมถึงลักษณะการนำมาใช้ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศไทย ตัวอย่างเช่น การเข้า “Course” หมายถึง การทดสอบร่างกายและแรงใจในการฝึกพื้นฐานของนักเรียนใหม่แต่นักเรียนไทยนำมาตีความและใช้ในบริบทของการทำโทษที่มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดอย่างชัดเจนซึ่งตรงกับนิยามคำว่า “Tour” ซึ่งหมายถึงการลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามวินัยทหารก็จะได้ “รางวัล” เป็นการเดินแถวพร้อมถือปืนเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง ส่วนศัพท์การบินคำว่า “Touch and go” หมายถึง การรับอาหารจาก “Mitchell Hall” หรือโรงอาหารนักเรียนแล้วนำไปทานด้านนอกแต่นักเรียนไทยนำมาใช้เป็นชื่อการทำโทษซึ่งวิธีทำทำดังกล่าวคล้ายเวลาที่เครื่องบินแตะ (touch) ลานจอดแล้วขึ้นบิน (go) จะเห็นได้ว่ารหัสภาษาที่ได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับการทดสอบและการลงโทษ นอกจากนี้มีการตั้งฉายาแก่สถาบัน ตัวอย่างเช่น คำว่า “Zoo” เป็นชื่อเล่นของโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความหมายเดียวกับฉายาของหน่วยงานที่ตั้งโดยนักเรียนนายเรืออากาศไทย คำว่า “Zoomie” จึงหมายถึงนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันดังกล่าว พบว่านิยมใช้ในกลุ่มนักเรียนทหารและพลเรือนที่ต้องการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ

สถาบันกองทัพอากาศไทยรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลในส่วนของแนวคิด รูปแบบองค์ประกอบ และสัญลักษณ์ในพิธีการเปลี่ยนผ่านโดยไม่ปรับเปลี่ยนแปลงใด ๆ อาทิ การรับแนวคิดของพิธีแสดงความยินดีแก่ผู้ได้รับสถานภาพใหม่ และการรับเครื่องแบบ เครื่องหมายแสดงยศ วิธีปฏิบัติที่สื่อการเข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่ นอกจากนี้ยังรับการให้ความหมายแก่วัตถุสัญลักษณ์โดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของสถาบันและสังคมไทย อาทิ การปรับความหมายของสีที่สื่อความสามารถของนักเรียนนายเรืออากาศ

กลุ่มอากาศไทยรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลในส่วนของแนวคิด รูปแบบ ลักษณะ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่และนักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา รวมถึงธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติของทหารอากาศ โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมไทย ดังเช่นการรับกริยาการ “โยนหมวก” และ “โยนที่ลงน้ำ” เพื่อสื่อถึงการสิ้นสุดความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การได้รับ “กระป๋อง” ซึ่งเป็นวัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงการได้รับสถานภาพใหม่ที่เหนือกว่า และการกล่าวถึงสัญลักษณ์ประจำสถาบันในเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศ ตลอดจนการใช้รหัสภาษาเดียวกันแต่ปรับความหมายและบริบทในการใช้เพื่อสื่อถึงความเข้มแข็งอดทนในการทดสอบของนักเรียนนายเรืออากาศไทย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศต่างรับวัฒนธรรมจากทหารอากาศและประเพณีของนักบินสากลโดยเฉพาะนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศของ

สหรัฐอเมริกา สถาบันกองทัพอากาศมักรับรูปแบบและองค์ประกอบคติชนโดยปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อย ในขณะที่กลุ่มทหารอากาศรับแนวคิดในการสร้าง ลักษณะเด่น และองค์ประกอบของคติชน มาปรับให้เข้ากับสังคมกองทัพอากาศไทย ตัวอย่างเช่น ความหมายของการ “ทัวร์ติก” ซึ่งรับแนวคิด มาจากการ “Academy Tour” เน้นให้ผู้มาใหม่ทำความรู้จักผู้มาก่อนซึ่งต้องใช้ชีวิตร่วมกัน ต่างจาก กิจกรรมต้นแบบที่เน้นให้รู้จักสถานที่และประวัติศาสตร์ของสถาบัน และการรับธรรมเนียมลอดซุ้ม กระบี่ในหมู่เพื่อนนายทหารมาเป็นขั้นตอนสำคัญในพิธีมงคลสมรสพร้อมสร้างสำนึกความจงรักภักดี โดยอิงกับวัตถุประสงค์สำคัญคือกระบี่ ยิ่งไปกว่านั้นคติชนกลุ่มทหารอากาศเห็นได้ชัดเจนว่ามีการ ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมทหารอากาศไทยและวัฒนธรรมทหารอากาศสากลเป็นจำนวนมากและมีความโดดเด่นอย่างน่าสนใจ

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่ สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล มีดังนี้

ตารางที่ 21 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล

ประเภท คติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและ พิธี	รับแนวคิด ขั้นตอน และสัญลักษณ์ โดยปรับให้เข้ากับสังคมทหารอากาศไทย: 1. ธรรมเนียม “ลอดซุ้มกระบี่” และปรับให้เป็นขั้นตอนพิธีที่สำคัญ 2. รับ “พิธีประดับยศ” ภายในกองพันและปรับให้เป็นพิธีการของสถาบัน 3. รับพิธีสวนสนามที่แสดงการเปลี่ยนผ่านและระลึกถึงวันสำคัญ และนำมาใช้สร้างและสื่อแสดงสำนึกสำคัญของทหาร	รับแนวคิด รูปแบบ ลักษณะเด่น และสัญลักษณ์โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมทหารอากาศไทย: 1. การรับชื่อและรูปแบบกิจกรรม “Recognition” และปรับใช้ในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่ 2. การรับชื่อและรูปแบบกิจกรรมในโอกาสจบการศึกษาและปรับเป็นประเพณี “โยนหมวกและโยนพื้ลงน้ำ” 3. การรับสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงสถานภาพและหน้าที่: คำกล่าว “Recognition granted” “Class ring” “Commander sabre”
บทเพลง	1. การเปรียบสมรรถภาพของทหารอากาศกับความสามารถของเหยี่ยว 2. การปลุกฝังว่าเกียรติสูงสุดของทหารอากาศคือการสละชีพเพื่อชาติ	1. การเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของทหารอากาศกับความแข็งแรงของเหยี่ยวและอินทรี 2. ปลุกฝังแนวคิดการต่อสู้เพื่อเกียรติของสถาบัน

วิธีปฏิบัติ		1. วัฒนธรรมนิยม “การนับรุ่น” การลดชุดัมกระบี 2. รับรหัสภาษา ความหมาย โดยเปลี่ยนปริบทการใช้
-------------	--	---

3.8 แนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

แนวคิดนี้สัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะของทหารอากาศที่มีความสามารถด้านการบิน มีหน้าที่หลักในการป้องกันอาณาเขตน่านฟ้าไทย การมีตำแหน่งแห่งหนและลำดับชั้นเหนือคนทั่วไป โดยเฉพาะการทำให้เห็นว่าวิสัยทัศน์ทำให้ทหารอากาศตระหนักถึงความสามารถ “เหนือมนุษย์” ศักยภาพ “เหนือฟ้า” ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

- 1.1) สัญลักษณ์ที่สื่อถึงศักยภาพด้านการบินของทหารอากาศ
- 1.2) บทเพลงที่บ่งบอกความภาคภูมิใจในความสามารถที่เหนือกว่าของทหารอากาศ

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

- 2.1) แนวคิดและธรรมเนียมปฏิบัติของทหารอากาศที่สื่อถึงศักยภาพอันโดดเด่น
- 2.2) เพลงเชียร์ที่บ่งบอกความภาคภูมิใจในลำดับชั้นที่เหนือกว่าของทหารอากาศ
- 2.3) บุคคลในเรื่องเล่าที่เป็นแบบอย่างและความภาคภูมิใจของทหารอากาศ

3.8.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

คติชนของสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์กับแนวคิดนี้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัญลักษณ์ที่สื่อถึงศักยภาพด้านการบินของทหารอากาศ และ 2) เพลงที่บ่งบอกความภาคภูมิใจในความสามารถที่เหนือกว่าของทหารอากาศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่สื่อถึงศักยภาพด้านการบินของทหารอากาศ

คติชนสถาบันทหารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้ชัดเจนคือสัญลักษณ์รูป “ปีก” บนเครื่องหมายแสดงความสามารถและหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศทุกตำแหน่งซึ่งได้รับใน **พิธีประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ** มาประดับกับเครื่องแบบเพื่อบ่งบอกการพัฒนาตน

จนได้รับการยอมรับในความสามารถและบทบาทหน้าที่ที่เหนือกว่านักเรียนนายเรืออากาศคนอื่น สิ่งสำคัญคือปีกบินเป็นสัญลักษณ์หลักของนักบินทหารอากาศในฐานะเครื่องแสดงสถานภาพนักบินกองทัพ แสดงบทบาทเชี่ยวชาญด้านการบิน และแสดงหน้าที่พิทักษ์น่านฟ้าของทหารอากาศ ระดับความสวยงาม ขนาด และองค์ประกอบของปีกนักบินสัมพันธ์กับความสามารถและจำนวนชั่วโมงการบิน ดังการแบ่งลำดับชั้นของปีกออกเป็น 3 ลำดับชั้น ได้แก่ ปีกนักบินชั้น 3 ปีกนักบินชั้น 2 และปีกนักบินชั้นสูงสุดคือชั้น 1 นอกจากนี้ตราสัญลักษณ์ของกองทัพอากาศมีรูปลักษณะสำคัญเช่นเดียวกับเครื่องหมายดังกล่าวด้วย รูปปีกบนเครื่องหมายหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ และปีกนักบินกองทัพอากาศชั้น 3 ดังนี้

ภาพที่ 35 รูปปีกบนเครื่องหมายหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ

รูปปีกในตรากองทัพอากาศ และเครื่องหมายปีกบิน

(โรงเรียนการบิน, 2561: โกลเมิน เอี่ยมสะอาด, 2561)

2. บทเพลงที่บ่งบอกความภาคภูมิใจในความสามารถที่เหนือกว่าของทหารอากาศ

เพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศนำเสนอว่าทหารอากาศคือผู้เป็นใหญ่บนน่านฟ้าไทย ไม่มีผู้ใดเก่งกาจเทียบเท่าทหารอากาศ จากการประกอบสร้างนิยามว่าทหารอากาศคือ “ผู้เป็นหนึ่ง” “ผู้พิทักษ์น่านฟ้าไทย” และ “ผู้แข็งแกร่ง” ด้วยมีกำเนิดมาจากฟ้าเช่นเดียวกับชาวฟ้าชาวสวรรค์ แนวคิดนี้พบในเพลง “ศักราชภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “ผู้ครองฟ้า” และเพลง “ทหารอากาศจะมา” ดังความว่า

“ขอประกาศศักยภาพเหนือขอบฟ้า...ทะยานพันฝ่า เราผู้ครองฟ้า เราเป็นหนึ่งใน”

(เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า”)

“เมฆหมอกเปลี่ยนแปลงด้วยลม ไม่ตรมฟ้าอากาศคือตัวเรา ฟ้าดินถิ่นดอน เมือง
มารดา...ผองเราลูกฟ้าเรืออากาศ”

(เพลง “ผู้ครองฟ้า”)

“ป่าวประกาศ ทหารอากาศจะบินมาหา จะนำความรักเมตตา มีน้ำและยาข้าวปลามา
ให้... ทหารอากาศยกกองมาตั้ง ปลุกปลอบให้สู้ให้หวัง ไม่ทิ้งไม่ห่างไปไกล...พิบัติภัยเกิดที่ไหนทหาร
อากาศดูแล มีดนตรีกองทัพอากาศบรรเลงเพลงฮิต ได้ฟังจะหายหงุดหงิด ชีวิตของเราพร้อมมีทางแก้
C-130 พร้อม ฮ. มาแน่ ทุกข์ยากจงอย่าอ่อนแอ ทหารอากาศจะมา”

(เพลง “ทหารอากาศจะมา”)

3.8.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็น ทหารอากาศ

แนวคิดนี้เกิดจากความภาคภูมิใจในตนเองของทหารอากาศที่สามารถฝ่าฟันอุปสรรคจากการทดสอบในช่วงการปรับเปลี่ยนจากสถานภาพเดิม การพิสูจน์ตนและเรียนรู้ธรรมเนียมใหม่ การเข้าสู่สถานภาพใหม่ และการเปลี่ยนผ่านอย่างต่อเนื่องสู่การเป็นทหารอากาศ รวมถึงการฝึกศึกษาวิชาการบินด้วยความมานะอดทนกระทั่งปฏิบัติการเสี่ยงภัยได้อย่างปลอดภัย ทำให้ทหารอากาศมั่นใจในศักยภาพและความเป็นหนึ่งด้านการบินและคุณสมบัติของผู้ทำการบิน การรับรู้และตระหนักถึงความ เป็นทหารอากาศเมื่อต้องนำเสนอสู่ภายนอกจะเกิดการเปรียบเทียบและนิยามความแตกต่างของกลุ่มตนกับกลุ่มอื่นในระดับที่ต่างกัน คติชนของกลุ่มทหารอากาศที่พบแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ การสร้างสำนึกและความภูมิใจในความเป็นทหารอากาศระหว่างการเปลี่ยนผ่านมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ เพลงเชียร์กีฬาที่มีเนื้อหาสื่อถึงความสามารถที่เหนือกว่าคู่แข่ง และเรื่องเล่าที่เป็นแบบอย่างของการ การบินผู้มีความเสียสละอย่างยิ่งและทหารอากาศผู้มีพลังใจอันน่าอัศจรรย์

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดและธรรมเนียมปฏิบัติของทหารอากาศที่สื่อถึงศักยภาพอันโดดเด่น 2) เพลงเชียร์ที่แสดงความภาคภูมิใจในลำดับชั้นที่เหนือกว่าของทหารอากาศ และ 3) บุคคลในเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบและความภูมิใจของทหารอากาศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดและธรรมเนียมปฏิบัติของทหารอากาศที่สื่อถึงศักยภาพอันโดดเด่น

ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศมีการถ่ายทอดแนวคิดที่สื่ออัตลักษณ์การเป็นทหารอากาศ ได้แก่ การบริหารเวลา การรักษามาตรฐาน กระบวนการคิด ความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความสามารถของทหารอากาศและปลูกจิตสำนึกในหน้าที่ต่อตนเอง กองทัพ และประเทศชาติ นอกจากนี้ “ความเป็นลูกผู้ชาย” ซึ่งหมายถึงผู้เข้มแข็ง อดทน และเสียสละที่มีหน้าที่ปกป้องผู้อื่นยังเป็นคุณลักษณะที่ควรภาคภูมิใจของทหารอากาศ ดังข้อความในบันทึกที่แสดงความรู้สึกของนักเรียนใหม่ดังนี้

“ที่พี่คอมแมนด์สอนผมเป็นคำสอนที่ใช้ในชีวิตทหารอากาศทั้งนั้น เช่น ทหารอากาศทำงานตรงเวลา เวลาสำคัญที่สุดเป็นเสียวินาที...คอยสั่งสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมของทหารอากาศ ...ระเบียบวินัยที่จำเป็นต่ออาชีพ รวมถึงรายละเอียดเล็กน้อยที่พี่บอกว่าไม่ควรจะมองข้าม

จากวันแรกถึงวันนี้โรงเรียนแห่งนี้ได้สอนผมหลายอย่างและได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้ตัวผมมีความรักและพร้อมที่จะพัฒนากองทัพ ด้วยคำปฏิญาณที่ว่า ‘กองทัพอากาศจะรุ่งเรืองในยุคของเรา’ และสิ่งที่ผมจะทำคือทำให้กองทัพอากาศรุ่งเรืองตลอดไป”

(ทศพล จูตะโกมล, 2560)

“มีคำพูดหนึ่งของนักเรียนบังคับบัญชาพัน 1 กล่าวว่า ‘ที่นี่เราวัดกันด้วยมาตรฐาน ไม่เกี่ยวกับความตั้งใจ’ ครั้งแรกที่ผมได้ยิน ผมถึงกับตกใจว่า ยิ่งทำยิ่งเหนื่อย มาตรฐานเท่าเดิม แต่แรงที่ลดลง มันจะผ่านไปได้อย่างไร แต่คิดในอีกแง่ว่าถ้าวันหนึ่งไปบินแล้วมันไม่ได้มาตรฐาน มันจะอันตรายเพียงใด ดังนั้นไม่เพียงความตั้งใจ แต่เราจะต้องทำให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด... หลายสิ่งที่ผมประทับใจตั้งแต่เข้ามาคือ...การจัดแถวแบบเต็องกันได้ ตามแบบฝึกของกองทัพบกจะคุย เต็องเพื่อนไม่ได้ แต่แบบฝึกของทหารอากาศส่งผลให้เรามีโอกาสเต็องเพื่อนที่ดูหลุดไปจากความเหนื่อยล้าให้กลับมาอยู่ในระเบียบวินัยเหมือนเดิม...ที่นี่สอนให้ลำดับความคิด กระบวนการ ซึ่งจะส่งผลต่อการทำงานในอนาคต และผมก็เชื่อที่พี่บอกว่า ‘Air power begins here’ ตามที่พี่บอก”

(พิชญ์ บุญโยดม, 2560)

“ที่ผ่านมามาทำให้พวกผมได้รับรู้ความรู้อย่างมาก เกี่ยวกับเครื่องบินชนิดต่าง ๆ ผังบิน การเรียกชื่อสถานที่ ตำแหน่งต่าง แต่ที่สำคัญคือความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างชาว

ทหารอากาศ...หลังจากที่ผมได้เข้ามาใช้ชีวิตในรั้วโรงเรียนแห่งนี้ มันทำให้ผมภาคภูมิใจ และทำให้ผมได้รู้ว่าผมคิดไม่ผิดในทางเดินนี้เส้นทางของลูกผู้ชายนายเรืออากาศ”

(ฉัตริน โทณสิน, 2560)

“นอกจากนี้ยังมีเรื่องการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ นนอ. จะละทิ้งไม่ได้ เพราะกองทัพอากาศเป็นเหล่าที่ใช้เทคนิคและความรู้สูง คำที่ได้ยินบ่อย ๆ คือคำว่า ‘ทำไม่ได้ไม่มี’ กับ ‘Mission complete’ แสดงให้เห็นว่าภารกิจสำคัญมากเพียงใดในทุกโอกาส ในการใช้ชีวิต เวลาที่บีบคั้นเพื่อฝึกความคิดที่เป็นแบบแผนกระบวนการกลั่นกรองในสถานการณ์ที่กดดัน”

(จักรภัทร เอกวัลลภ, 2560)

นอกจากนี้ถ้อยคำของนักเรียนใหม่ ได้แก่ “Air power begins here” “กองทัพอากาศจะรุ่งเรืองในยุคของเรา” “ทำไม่ได้ไม่มี” และ “Mission complete” ยังแสดงถึงความมั่นใจในพลังกำลัง ศักยภาพ และความสามารถของตนในฐานะทหารอากาศซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ภารกิจสำเร็จและนำความก้าวหน้ามาสู่กองทัพอากาศไทย การเปลี่ยนผ่านเป็นนักเรียนนายเรืออากาศจึงหมายถึงการขัดเกลาให้พร้อมรับการปลูกฝังธรรมเนียมกองทัพอากาศ การหล่อหลอมให้มีความคิดแบบทหารอากาศ และการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

ในประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยวซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านเพื่อเลื่อนสถานภาพจากศิษย์การบินชั้นประถมเป็นศิษย์การบินชั้นมัธยม และเปลี่ยนบทบาทจากศิษย์การบินเป็นนักบินกองทัพอากาศนั้นมีธรรมเนียมการคล้องพวงมาลัยและฉีดน้ำใส่กลุ่มศิษย์การบินหลังลงจากเครื่องบินซึ่งคล้ายกับการทำ “water salute” ให้แก่เครื่องบินที่ลงจอดยังสนามบินหรือฐานบินเป็นครั้งแรก เมื่อพิจารณาในบริบทของสังคมไทยธรรมเนียมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เดียวกับการสูขวัญและพรมน้ำมนต์เพื่อเรียกขวัญกำลังใจ ปิดเป่าเคราะห์ภัย หลังผ่านการบินที่มีความเสี่ยงภัยถึงแม้ว่าวิทยาการด้านการบินและเทคโนโลยีของอากาศยานจะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม การรับขวัญดังกล่าวสะท้อนความคิดว่านักบินมีความสามารถและร่างกายที่เหนือกว่าคนทั่วไปจึงสามารถทำการบินซึ่งฝืนธรรมชาติของมนุษย์และมีอันตรายต่อชีวิตได้ นอกจากนี้ธรรมเนียมการฉลองความสำเร็จนี้ยังแสดงถึงความภูมิใจในเกียรติภูมิของนักบินด้วยเช่นกัน

2. เพลงเชียร์ที่บ่งบอกความภาคภูมิใจในลำดับชั้นที่เหนือกว่าของทหารอากาศ

ความภูมิใจในความเป็นที่หนึ่งและความสามารถที่โดดเด่นกว่าเหล่าทัพอื่นพบในเพลงเชียร์ของนักเรียนนายเรืออากาศ ดังเห็นได้จากการกำหนดตำแหน่งแห่งหนของนักเรียนนายเรืออากาศให้มี

ลำดับชั้นเหนือกว่าคู่แข่ง ตัวอย่างเช่น การนิยามเหล่าตนว่าเป็น “เหล่าเทวดา” และการนำเสนอ
รูปลักษณ์ บุคลิก และอุปนิสัยที่ผู้ชายพึงปรารถนา ดังเห็นได้จากเนื้อความในเพลง “เชียร์เทวดา และ
เพลง “เรืออากาศรูปหล่อ” ความว่า

“มา ซิ มา เทวดา มาเชียร์ เชียร์ เชียร์ เชียร์ เชียร์ เหล่าเราเหล่าเทวดา”

(เพลง “เชียร์เทวดาและเพลงเรืออากาศ fc”)

“เรืออากาศมีแต่คนรูปหล่อ

เรืออากาศไม่หล่อไม่มี

เรืออากาศเป็นมิตรสตรี

นาร์กอย่างจี้เป็นแฟนเรืออากาศ”

(เพลง “เรืออากาศรูปหล่อ”)

ในเพลง “Air Mind” และเพลง “Air Force Air Cadet” มีแนวคิดและเนื้อหาที่สื่อความ
ภาคภูมิใจในความแข็งแกร่ง กล้าหาญ และความเป็นสุภาพบุรุษของทหารอากาศ ส่วนคู่แข่งมี
สมรรถภาพของร่างกายและความสามารถด้อยกว่า ตัวอย่างเช่น ร่างกายของทหารอากาศมีความ
แข็งแกร่งเพราะทำจากหิน, ปีกของทหารเรือทำจากโลหะ ส่วนปีกของทหารอากาศทำจากทอง
นอกจากนี้นักเรียนนายเรืออากาศมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการได้รับชัยชนะเหนือคู่แข่ง การแสดง
ความเหนือกว่าเห็นได้จากใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ของผู้ยิ่งใหญ่บนน่านฟ้าและความเป็นเจ้าถิ่นในย่าน
ดอนเมือง ได้แก่ “อินทรีทัพฟ้า” และ “ธูปะเตมีย์” ซึ่งเป็นชื่อสนามกีฬากองทัพอากาศที่ใช้แข่งขัน
กีฬาประเพณีทหาร-ตำรวจ ดังเนื้อความว่า

Wing Navy made from metal

Wing Air Force made from the gold

You will fly if you will can

The gentleman come from Air Force..

To fly alone on sky by hand

The gentleman has no tear

(เพลง “Air Mind”)

“โบายบินไปบนท้องนภา เด็ดเดี่ยวอยู่บนฟ้าเหนือใคร แข็งแกร่งตั้งอินทรีเกรียงไกร
(อินทรีธูปะเตมีย์เกรียงไกร) ทุก ๆ ชัยชนะนั้นคือหัวใจของเรา...สนามไหน ๆ เท่าไรไม่กลัว
ชัยชนะนั้นรอพวกเราอยู่ บุกดะลุยไม่เกรงผู้ใด อินทรีทัพฟ้า พวกเรานั้นมาเพื่อความยิ่งใหญ่”

(เพลง “Air Force Air Cadet”)

3. บุคคลในเรื่องเล่าที่เป็นแบบอย่างและความภาคภูมิใจของทหารอากาศ

เรื่องเล่า “ครูอ้วน” ทำให้ครูอ้วนได้รับการจดจำและยกย่องให้เป็นต้นแบบของครูการบินไม่เพียงเพราะการสละชีวิตด้วยความกล้าหาญเพื่อผู้อื่น แต่รวมถึงความสามารถด้านการบิน และการมีจรรยาบรรณของครูการบิน การมีสติในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเครื่องบินขัดข้อง และความกล้าเผชิญหน้ากับอันตรายยังแสดงถึงศักยภาพของเป็นนักรบทางอากาศในอุดมคติซึ่งสละชีวิตเพื่อปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนถึงที่สุด และครูการบินที่ควรค่าแก่การนับถือ ส่วนเรื่องเล่า “ดาบศึกชูไม้” แสดงให้เห็นศักยภาพของนักกีฬาและกองเชียร์เหล่าทหารอากาศ โดยเฉพาะความแข็งแกร่งของร่างกายและจิตใจนักสู้ของนักกีฬา และการรวมพลังของกองเชียร์ที่มีจำนวนน้อยกว่าของเหล่าทัพอื่น แต่ทุกคนทำหน้าที่อย่างเต็มที่จนได้รับชัยชนะ

คติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศเห็นได้จากเนื้อหาของเพลงที่กำหนดโดยสถาบัน เพลงประจำสถาบัน และเพลงเชียร์กีฬาที่มีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศมี “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” และเป็น “ผู้ครองฟ้า” “ผู้อารักนานฟ้าไทย รวมถึงชี้ให้เห็นความโดดเด่นรอบด้านของทหารอากาศทั้งรูปลักษณ์ ความสามารถในหน้าที่ นอกจากนี้ในเรื่องเล่าและประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่และศิษย์การบินมีขั้นตอนและเนื้อหาการอบรมที่เน้นย้ำคุณลักษณะเฉพาะของทหารอากาศ อาทิ ความรวดเร็ว ความสามารถและความเข้มแข็งอดทนที่เหนือกว่า ความเก่งกาจด้านการบิน และความเป็นทหารสากลที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศมีดังนี้

ตารางที่ 22 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ

ประเภท คติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและพิธี	เครื่องหมายแสดงบทบาท หน้าที่ และ บ่งบอกความสามารถของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีรูป “ปีก” ซึ่งสื่อถึงความเป็นทหารผู้เชี่ยวชาญด้านการบิน	ในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่มีการปลูกฝังแบบธรรมเนียม ค่านิยม และวิถีปฏิบัติของทหารอากาศ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นทหารอากาศ และสร้างสำนึกในหน้าที่ ทั้งต่อตนเองและกองทัพ
บทเพลง	เพลงของกองทัพอากาศมีเนื้อหาระบุว่าทหารอากาศคือ “ผู้เป็นหนึ่ง” “ผู้	เพลงเชียร์มีเนื้อหาสื่อถึงความภูมิใจในความสามารถที่โดดเด่นและการมีตำแหน่งแห่ง

	เหนือกว่า” และภาคภูมิใจในบทบาท “ทหารประชาชน”	ที่เหนือกว่า
--	---	--------------

3.9 แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ

ขวัญและกำลังใจมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของจิตใจในการปฏิบัติหน้าที่ของทหารอากาศ โดยเฉพาะนักบินที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อความสูญเสียแก่ชีวิต ดังคำพูดในกลุ่มนักบินว่า “เมื่อเท้าพื้นพื้นทุกอย่างก็เกิดขึ้นได้” (เจนวุฒิ พิพัฒน์พันธ์, 7 กรกฎาคม 2560, สัมภาษณ์) กองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศจึงมีพิธี ประเพณี และสัญลักษณ์ที่ช่วยสร้างขวัญกำลังใจและทำให้เกิดความมั่นคงทางใจแก่ทหารอากาศ โดยนำความเชื่อและองค์ประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา มาผนวกกับพิธีทางทหารเพื่อเสริมสิริมงคลแก่ผู้เข้าพิธี รวมถึงวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทหารอากาศเคารพบูชา นอกจากนี้บทเพลงของกองทัพอากาศมีเนื้อความกล่าวถึงการเป็นกำลังใจ และอวยพรให้ทำภารกิจด้วยความปลอดภัย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ

- 1.1) สัญลักษณ์และขั้นตอนในประเพณีและพิธีการที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ
- 1.2) บทเพลงที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการสร้างขวัญและกำลังใจ

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ

ความเชื่อและวัตถุมงคลที่ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

3.9.1 คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ

แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจปรากฏในคติชนของสถาบันกองทัพอากาศประเภทงานประเพณีและพิธีทางทหาร ได้แก่ **พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์** ที่มีสัญลักษณ์แสดงการได้รับพระราชทานขวัญกำลังใจจากพระมหากษัตริย์ผู้เป็นจอมทัพไทย **งานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ** มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้แก่ทหารอากาศโดยเฉพาะผู้ปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย และ**จตุคามรามเทพ รุ่นเหนือฟ้ามหาเศรษฐี** สามารถตอบสนองความต้องการและช่วยสร้างความมั่นคงในจิตใจของทหารอากาศ ตลอดจนบทเพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สัญลักษณ์และขั้นตอนในประเพณี และพิธีการที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และ 2) บทเพลงที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการสร้างขวัญและกำลังใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์และขั้นตอนในประเพณีและพิธีการที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และงานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแนวคิดการสร้างขวัญและกำลังใจ 3 ประการ ได้แก่ 1) ธงชัยเฉลิมพลเป็นวัตถุประสงค์ที่ชักนำให้เกิดขวัญกำลังใจของทหารอากาศ 2) ความหมายของสัญลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของขั้นตอนในงานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือทำให้เกิดขวัญกำลังใจแก่ทหารอากาศ และ 3) ความหมายและความเชื่อในคุณของวัตถุมงคลช่วยตอบสนองความต้องการและสร้างความมั่นคงในจิตใจ ดังนี้

1) ธงชัยเฉลิมพลเป็นวัตถุประสงค์ที่ชักนำให้เกิดขวัญกำลังใจของทหารอากาศ

ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ มีสัญลักษณ์ที่ชักนำให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ทหารอากาศที่เปลี่ยนผ่านสู่การเป็นทหารอากาศที่สมบูรณ์และทหารอากาศที่ได้รับหน้าที่ใหม่คือการเป็นทหารรักษาพระองค์ สัญลักษณ์ดังกล่าวคือธงชัยเฉลิมพลที่เป็นวัตถุประสงค์แทนพระมหากษัตริย์ ชาติ และศาสนา เพื่อรับการถวายสัตย์และการแสดงความเคารพด้วยการสวนสนามซึ่งสื่อความจงรักภักดีของทหารอากาศต่อสถาบันสำคัญของชาติ ธงชัยเฉลิมพลยังเป็นบ่อเกิดและศูนย์รวมขวัญกำลังใจของกองพันสวนสนามเพราะเสมือนพระองค์ประทับอยู่ ณ ลานพิธีพร้อมกับเหล่าทหาร และการเป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ที่ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลซึ่งทรงเป็นผู้ร่วมกระทำพิธีและเป็นผู้พระราชงนี้อย่างทำให้เกิดขวัญกำลังใจและความมุ่งมั่นปรารถนาในการทำหน้าที่ของตน นอกจากนี้การพรมน้ำมนต์ขณะกองพันสวนสนามเดินผ่านปะรำพิธีโดยพระอาจารย์ที่ทหารอากาศเลื่อมใสเป็นการผนวกรวมขั้นตอนในพิธีทางศาสนากับพิธีทหารเพื่อเสริมสิริมงคลและสร้างความมั่นคงทางใจในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพอย่างเป็นทางการของทหารอากาศใหม่ บทบาทของธงชัยเฉลิมพลต่อขวัญกำลังใจเหล่าทหาร (สมคิด จงพยุหะ, 2533: 91) มีความดังนี้

“ธงชัยเฉลิมพล ซึ่งเรารู้ว่าเป็นมิ่งขวัญ เป็นจอมขวัญของทหาร กองทหารแต่ละกองจะต้องมีธงชัยเฉลิมพลเป็นศูนย์รวมขวัญกำลังใจ ที่จะนำกำลังเข้าต่อสู้กับข้าศึกพิชิตอริราชศัตรูนั้น ก็มีสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาอยู่ด้วยคือพระยอดธง ร่วมกับสัญลักษณ์ของชาติ และพระมหากษัตริย์

คือเส้นพระเกศาอยู่บนยอดธง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานประกอบพิธีตอกหมุดและพระราชทานธง”

2) ความหมายของสัญลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของขั้นตอนในงานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือทำให้เกิดขวัญกำลังใจแก่ทหารอากาศ

ในงานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือมีการอ่านโองการอัญเชิญเทพยดามาชุมนุมในบริเวณพิธี การทำพิธีบวงสรวง การตักบาตรทำบุญและปล่อยสัตว์ การปลุกเสกวัตถุมงคลของเจ้าพ่อเสือ โดยเฉพาะการสวดมนต์โดยโยงสายสิญจน์จากพระสงฆ์ผู้สวด บริเวณปะรำพิธี ศาลเจ้าพ่อเสือ และรูปปั้นเสือซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบริวารของเจ้าพ่อเสือมาช่วยทหารอากาศผู้ร่วมพิธีซึ่งทำให้รู้สึกว่าคุณคุณธรรมตาโลกสามัญสามารถ “เชื่อมโยง” กับพลังของเจ้าพ่อเสือในโลกศักดิ์สิทธิ์ผ่านสื่อกลางคือบทสวดมนต์ที่เข้มขลังและสายสิญจน์ที่ได้รับการปลุกเสกจึงได้รับความเป็นมงคลและขวัญกำลังใจโดยตรง นอกจากนี้การร้องความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อเสือในการไหว้ครูการบินและการสร้างความเป็นมงคลแก่ป้ายชื่อและเครื่องหมายปีกที่แสดงอัตลักษณ์การเป็นนักบินยิ่งทำให้นักบินทหารอากาศมั่นใจในความพร้อมของตนทั้งความสามารถด้านการบินและความเข้มแข็งของจิตใจ

3) ความหมายและความเชื่อในคุณของวัตถุมงคลช่วยตอบสนองความต้องการและสร้างความมั่นคงในจิตใจ

กองทัพอากาศได้จัดสร้างจตุคามรามเทพ รุ่นเหนือฟ้ามหาเศรษฐีซึ่งเชื่อว่ามีคุณครอบคลุมทุกด้าน อาทิ ความรุ่งเรืองในอำนาจวาสนา ความก้าวหน้าในหน้าที่ ความสมหวังในโชค ลาภ และความแข็งแรงปราศจากโรคภัย ตลอดจนสิ่งที่คุณบูชาปรารถนา มวลสารศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการสร้างวัตถุมงคลนำมาจากสถานที่สำคัญแล้วนำมาเข้าพิธีพุทธาภิเษกและปลุกเสกโดยพระเกจิที่มีชื่อเสียงจากทั่วประเทศ ความเชื่อในคุณสมบัติของมวลสารและความสามารถของผู้ปลุกเสก รวมถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีจึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถบันดาลให้สมหวังได้ทั้งความก้าวหน้าในหน้าที่และการดำเนินชีวิตของทหารอากาศ การบูชาจตุคามรามเทพดังกล่าวจึงช่วยสร้างความเชื่อมั่นและตอบสนองความต้องการในมิติของจิตใจให้แก่ทหารอากาศ

2. บทเพลงที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการสร้างขวัญและกำลังใจ

บทเพลงของสถาบันกองทัพอากาศจำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลง “พระราชแต่ทหารอากาศ” และเพลง “แต่เธอ” (ผู้ปกป้องฟ้าไทย) มีเนื้อหากล่าวถึงการอวยพรให้ปลอดภัย ให้กำลังใจ และแสดงห่วงใยการทำหน้าที่บนความเสี่ยงของนักบินทหารอากาศ จากชื่อเพลงทราบได้ว่าผู้พระราชทานกำลังใจให้แก่ทหารอากาศคือสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าชีวิตของทหารอากาศยิ่ง

ทำให้เกิดความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและบันดาลกำลังใจอันยิ่งใหญ่ รวมถึงการส่งกำลังใจจากประชาชนชาวไทยบนแผ่นดินถึงนักบินที่ทำหน้าที่ป้องกันน่านฟ้าไทย ดังความว่า

“เธอชาวลูกฟ้า ล้วนกล้ากลางสมร ถึงคราวสู้ศัตรู เราขอส่งพรให้เธอปลอดภัย”

(เพลง “พระราชแต่ทหารอากาศ”)

“เธอผู้ทนยอมเสี่ยงภัย ท่องไปบนนภา พลีเพื่อปวงประชา เพื่อไทยคงเสรี อยากขอให้เธอโปรดจงรู้ไว้ ว่าหัวใจคนบนผืนแผ่นดิน ยังรักและห่วง ทุกทุกคืนวัน สรรักลอลมเพื่อเป็นแรงใจ ให้คุ้มครองเธอตราบนานเท่านาน ส่งใจไปให้เธอ แต่เธอผู้ปกป้องฟ้าไทย”

(เพลง “แต่เธอ” (ผู้ปกป้องฟ้าไทย))

3.9.2 คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สื่อแนวคิดการสร้างขวัญกำลังใจ

การสร้างขวัญและกำลังใจในกลุ่มทหารอากาศปรากฏเป็นแนวคิดหลักในคติชนประเภทเรื่องเล่าของ “เจ้าพ่อเสือ” ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำโรงเรียนการบิน และความเชื่อในวัดถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ ได้แก่ รูปหล่อ เหรียญ ลูกประคำ ผ้ายันตร์ และผ้าพันคอนักบิน เรื่องเล่านี้ส่งผลทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัยและสร้างความมั่นคงของจิตใจเพื่อลดความกดดันและความกลัวซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อให้สามารถฝ่าฟันสิ่งที่ยากลำบากหรือเสี่ยงภัยได้ ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าและความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์ของบุคคลในเรื่องเล่ายังมีผลต่อความยิ่งใหญ่ของกำลังใจ กล่าวคือ ความน่าอัศจรรย์ของเหตุการณ์ในเรื่องเล่าและความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์ของ “เจ้าพ่อเสือ” ที่สามารถแก้ไขปัญหาของเครื่องบินซึ่งเป็นพาหนะสมัยใหม่ได้ ยับยั้งสภาวะทางธรรมชาติ และป้องกันความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ทำให้ทหารอากาศที่ยึดมั่นในความดี คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมรู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการทำงาน การดำเนินชีวิต และการปฏิบัติภารกิจของนักบินแม้กระทั่งถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

คติชนสถาบันกองทัพอากาศสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจดังเห็นได้จากการเป็นแนวคิดหลักของงานประเพณีทำบุญประจำปีเจ้าพ่อเสือ และการบูชาวัดถุมงคลจตุคามรามเทพรุ่นเหนือฟ้ามหาเศรษฐี แนวคิดนี้ยังสัมพันธ์กับองค์ประกอบของพิธีกรรมทางทหารและเนื้อความในเพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น การสร้างขวัญกำลังใจแก่ทหารอากาศมักอิงแอบกับความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และความผูกพันกับสถาบันสำคัญของชาติ ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศประเภทเรื่องเล่าและความเชื่อในคุณของวัดถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถาบัน แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักบินทหารอากาศและผู้เป็น

ตัวแทนของสถาบันซึ่งอาจเกิดความไม่มั่นใจในปัจจุบันแวดล้อมและความกดดันจากการเป็นความหวังของคนหมู่มากจึงต้องการกำลังใจมากกว่าในภาวะปกติ ความน่าสนใจคือขวัญกำลังใจของทหารอากาศเกิดขึ้นจากความศรัทธาในพิธีกรรมและสอดคล้องกับคำสอนของพุทธศาสนาที่ว่า “กรรมคือผลของการกระทำ”

การเปรียบเทียบองค์ประกอบของคติชนสถาบันทหารอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจดังนี้

ตารางที่ 23 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ

ประเภทคติชน	คติชนสถาบันกองทัพอากาศ	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
ประเพณีและพิธี	1. การกำหนดความหมายของธงชัยเฉลิมพลให้เป็นเครื่องชกนำขวัญกำลังใจของเหล่าทหาร 2. การบวงสรวงและการทำบุญประจำปีเจ้าพ่อเสือ รวมถึงการสร้างความเป็นมงคลให้แก่สัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นนักบิน	กลุ่มรุ่นพี่จัดพิธีมอบเครื่องหมาย ภปร. และกระบี่สั้นให้แก่นักเรียนใหม่หลังจากผ่านการ “ชุด” ก่อนที่นักเรียนใหม่จะได้รับสัญลักษณ์ดังกล่าวในพิธีของสถาบันอย่างเป็นทางการ
ความเชื่อและวัตถุมงคล	การบูชาและความเชื่อในองค์จตุคามรามเทพ	1. การบูชาและความเชื่อในวัตถุมงคลที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ 2. เรื่องเล่าที่กล่าวถึงอิทธิปาฏิหาริย์ของเจ้าพ่อเสือ

3.10 แนวคิดเรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีต

แนวคิดนี้พบเฉพาะในคติชนกลุ่มทหารอากาศประเภทเรื่องเล่า ขั้นตอนในประเพณีสำเร็จการฝึกศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นพี่และศิษย์การบิน เพลงเชียร์ และวิถีปฏิบัติที่มีความหมายรับรู้เฉพาะ เพื่อปลดปล่อยและระบายความเครียดของทหารอากาศจากความเหนื่อยในการทดสอบการปรับตัวเข้าเป็นสมาชิกในสังคมใหม่ การฝึกศึกษาและกิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ในกระบวนการสร้างทหารอากาศตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านสถานภาพเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ จนกระทั่งได้รับสถานภาพเป็นทหารอากาศ และการปรับเปลี่ยนลำดับชั้นในชีวิตของทหารอากาศ อาจทำให้หมดกำลังใจ ท้อถอย จนเกิดความตึงเครียดในชีวิต และต้องการพื้นที่เพื่อระบายความรู้สึกดังกล่าว

ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เนื้อเรื่องและขั้นตอนใน ประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่สื่อถึงการแหวกกฎและล่วงอาวุโสทหาร และ 2) วิธีปฏิบัติที่แสดงให้ เห็น การแหวกกฎเกณฑ์และขนบจารีต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.10.1 เนื้อเรื่องและขั้นตอนในประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่สื่อถึงการแหวกกฎและล่วงอาวุโสทหาร

เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ลึกลับต่าง ๆ ได้แก่ เรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” เรื่องเงาในห้องนอน และวิญญาณหลังตึก เรื่องรอยไหม้ในจุฑา เรื่องเงาบนเบาะหลัง เรื่องเสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ เรื่องเงาลึกลับ และเรื่องในที่พักรักษาการบิน เรื่องเล่าดังกล่าวพบในสถานที่หวงห้ามและเกี่ยวข้องกับ บุคคลพิเศษซึ่งมีการกำหนดระเบียบการพบอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เล่าและผู้ฟังจะได้ระบาย ความเครียดและกดดันในใจผ่านเรื่องเล่าที่มีความคลุมเครือจึงสามารถถ่ายทอดเสริมความตาม จินตนาการได้อย่าง “อิสระ” โดยไม่มีกฎเกณฑ์ใดมา “กำกับ” ช่วงเวลาของการเล่าเรื่องยังเปิดโอกาส ให้หลีกเลี่ยงจากโลกความเป็นจริงและเพลิดเพลินกับความตื่นเต้นจากเรื่องเล่าที่ “ไม่เคยรู้” ซึ่งตรงข้าม กับบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศที่กำหนดให้ต้องรู้และทำได้แม้เป็นเรื่องยากลำบากและเสี่ยง อันตราย นอกจากนี้การปรากฏอนุภาคลึกลับพิเศษในสถานที่ต้องห้ามยังขัดต่อกฎระเบียบในชีวิต จริงแต่สามารถเกิดขึ้นได้ในโลกของเรื่องเล่า เพื่อสร้างความสมบูรณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ได้มี แต่เพศชายเท่านั้น การแหวกกฎเหล่านั้นจึงทำให้ทหารอากาศใช้ชีวิตในระบบของสังคมทหารได้

แนวคิดดังกล่าวยังปรากฏในประเพณีเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี สุดท้าย และศิษย์การบินคนสุดท้ายของรุ่น เนื่องจากในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านเปิดโอกาสให้ ผู้เกี่ยวข้องได้ออกนอกกรอบกฎเกณฑ์ของระเบียบวินัยและระบอบอาวุโสเพื่อสลักบทบาทระหว่างกันได้โดย เสรีในประเพณี “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ลงน้ำ”

3.10.2 วิธีปฏิบัติที่แสดงให้เห็นการแหวกกฎเกณฑ์และขนบจารีต

การใช้ภาษาปากและการใช้คำที่มีความหมายสองแง่สองง่าม รวมถึงนำเสนอภาพตัวแทนด้าน ลบของคู่แข่งในเพลงเชียร์กีฬาเป็นการทำสิ่งที่ตรงข้ามกับขนบธรรมเนียมอันดีงามและภาพด้านบวก ของสุขภาพบุรุษดอนเมือง ลูกผู้ชาย และเหล่าเทวดา เนื่องจากทหารก็คือนุชย์ที่มีความคิดและ ความรู้สึกในแง่มุมต่าง ๆ เช่นเดียวกับคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น ในเพลงเชียร์นายเรืออากาศมีการวิจารณ์ รูปลักษณ์และบุคลิกของคู่แข่ง โดยเลือกภาษาปากหรือคำไม่สุภาพ ดังความว่า

“จปร. มีแต่คนไม่หล่อ จปร. รูปหล่อไม่มี จปร. นั่นคือไอ้ควาย”

(เพลง “เรืออากาศรูปหล่อ”)

“เจอ จปร./ควายอาบน้ำ ตุ๊ด/ไข่/ตัวดำ ตัวดำ ละไม่ได้นั่งผ้า”

(เพลง “ชาละวัน”)

ในเพลง “รวมมิตร” มีการวิจารณ์และนำเสนอภาพที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มอื่น ความว่า

- ตัวรวจ ตัวรวจ ตั้งตัว ตั้งตัว
- จำเอย จำเอย กลับ สน. กลับ สน.

(เพลง “รวมมิตร”)

การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มและการตั้งฉายาสัมพันธ์กับแนวคิดการแหวกขนบจารีตและกฎเกณฑ์ปกติเช่นกัน เนื่องจากการเรียกชื่อที่แปลกไปจากวิถีปฏิบัติปกติและบางครั้งละเมิดแนวคิดเรื่องระบบอาวุโสทางทหาร ความสุภาพ และความเป็นสุภาพบุรุษ อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวมักอยู่ในพื้นที่จำกัดเฉพาะในกลุ่มสมาชิกชมรมและนักเรียนชั้นปีเดียวกัน หรือนำเสนอในบริบทของกีฬาประเพณีซึ่งยอมรับให้สำนึกความเป็นกลุ่มเดียวกันของพี่น้องนักเรียนนายร้อยอยู่เหนือระบบใด ตัวอย่างเช่น การปลดปล่อยความเบื่อหน่ายจากการได้รับโทษหรือการซ้อมกึ่งกีฬาอย่างหนักของนักเรียนนายเรืออากาศด้วยการตั้งฉายาตระกูล “เซ็ง” การเรียกการกระทำของรุ่นพี่ที่สั่งทำโทษว่า “ผีต” และล้อเลียนเพื่อนที่ไม่ค่อยสั่งทำโทษรุ่นน้องว่า “หมูตุ่น” นอกจากนี้การใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันของผู้ชายจำนวนมากย่อมมีเรื่องเพศและคำไม่สุภาพตามความคะนองของวัยรุ่น รวมถึงการเปรียบเทียบตนกับนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีอิสระในการใช้ชีวิตโดยไม่มีกำหนด “ระเบียบปฏิบัติประจำวัน” อย่างเคร่งครัดเหมือนสังคมทหาร และมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งหญิงและชาย ยิ่งทำให้คับข้องใจจึงระบายออกด้วยความสนุกสนานผ่านการตั้งฉายาในเชิงล้อเลียนหรือมีความหมายสื่อถึงเรื่องเพศ และการตั้งฉายาเป็นคำผวนเพื่อสร้างความหมายสองระดับ ทั้งการยั่วล้อและสื่อความหมายสองแง่สองง่าม

แนวคิดนี้พบเฉพาะในคติชนของกลุ่มทหารอากาศ โดยเป็นแนวคิดหลักของเรื่องเล่าลึกลับ เพลงเชียร์กีฬาที่วิจารณ์ข้อดีของฝ่ายตรงข้ามและล้อเลียนเพศหญิง และการตั้งฉายาด้วยคำผวนที่มีความหมายสองแง่สองง่าม การแหวกขนบนี้ทำให้ภาพตัวแทนของทหารอากาศต่างไปจากความรับรู้ของคนส่วนใหญ่ที่มองว่าชายชาติทหารคือสุภาพบุรุษ อย่างไรก็ตามการปลดปล่อยดังกล่าวเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นทางออกแก่ความคับข้องใจ องค์ประกอบของคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีตมีดังนี้

ตารางที่ 24 แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย
 เรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีต

ประเภทคติชน	คติชนกลุ่มทหารอากาศ
เรื่องเล่า	เรื่องเล่ามีเนื้อหาและองค์ประกอบของเรื่องเล่าที่แตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ในชีวิตปกติทั่วไป
เพลงเชียร์	1. การใช้คำไม่สุภาพ 2. การนำเสนอภาพไม่พึงประสงค์ของกลุ่มอื่น 3. การล้อเลียนและวิพากษ์วิจารณ์
รหัสภาษา เฉพาะกลุ่ม	1. การใช้คำสองแง่สองง่าม 2. การใช้คำพวนเพื่อสื่อความถึงเรื่องต้องห้าม

จากแนวคิดเหล่านี้จะเห็นได้ว่าสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมุ่งสร้างทหารอากาศที่มีความแข็งแกร่งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ ยึดมั่นในเกียรติและรักษาวินัย เคารพระบบอาวุโสทางทหาร และมีความกล้าหาญพร้อมเสียสละในหน้าที่เพื่อความมั่นคงของกองทัพและประเทศชาติ ความเป็นทหารอากาศผู้รักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงมีความผูกพัน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันยังเป็นแนวคิดที่ได้รับการปลูกฝังจากทั้งสองกลุ่ม แต่สถาบันกองทัพอากาศเน้นหล่อหลอมความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของกองทัพอากาศและเกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของชาติ ในขณะที่กลุ่มทหารอากาศมุ่งสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในกลุ่มตั้งแต่เป็นเพื่อนพ้องร่วมสถาบัน เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ร่วมกันในการใช้ชีวิตและการฝึกศึกษา และแม้จะสำเร็จการศึกษาเป็นทหารอากาศก็ยังทำงานร่วมกับคนกลุ่มเดิม การสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มจึงมีความสำคัญ เช่นเดียวกับการหล่อหลอมความเข้มแข็งอดทน กล้าหาญเสียสละ และจงรักภักดีซึ่งเป็นสำนึกหลักของทหารอากาศ คติชนทั้งสองกลุ่มยังได้รับอิทธิพลจากทหารสากลแต่กลุ่มทหารอากาศรับมาปรับใช้กับคติชนหลากหลายประเภททั้งประเพณีและพิธี วิถีปฏิบัติ และบทเพลง เมื่อพิจารณารูปแบบคติชนของทั้งสองกลุ่มมีทั้งรูปแบบที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือคติชนของสถาบันหล่อหลอมทหารอากาศผ่านพิธีการทางทหาร ประเพณีที่มีความเป็นทางการ และบทเพลงที่กำหนดโดยสถาบันของกองทัพอากาศ ส่วนคติชนของกลุ่มทหารปลูกฝังผ่านการมีวิถีปฏิบัติร่วมกันและประเพณีเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน อาทิ การสืบทอดความอาวุโสต่อจากรุ่นพี่ การใช้ฉายาที่รุ่นพี่ตั้งให้ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มซึ่งไม่ปรากฏในคติชนที่กำหนดโดยสถาบันดังเช่นสร้างความผูกพันใกล้ชิดระหว่าง

เพื่อนในรุ่น การสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่ต่างไปจากการกำหนดกฎเกณฑ์และหน้าที่ในปริบททางการ

อย่างไรก็ตามคติชนสถาบันทหารและคติชนกลุ่มทหารต่างมีบทบาทที่สอดคล้องและส่งเสริมกันในการขัดเกลา ปลุกฝัง และหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศ คติชนที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศเน้นสร้างควมมีวินัยและหล่อหลอมสำนึกในหน้าที่ทหารของชาติไทยผ่านพิธีการทางทหาร ประเพณีที่มีความเป็นทางการ และบทเพลง ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศมุ่งนำเสนอตัวตนของทหารอากาศ ปลุกฝังค่านิยมที่ตอกย้ำการเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอากาศ และคอยดูแลว่าการปลุกฝังของสถาบันเป็นไปอย่างครบถ้วนในทุกด้าน รวมถึงการ “สร้างกลุ่มย่อย” เช่น กลุ่มชมรม กลุ่มศิษย์เก่าในสังคมกองทัพอากาศซึ่งเป็น “กลุ่มใหญ่” จนอาจทำให้การสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มไม่ทั่วถึง ดังนั้นกลุ่มย่อยที่มีความใกล้ชิดกว่าจะช่วยสร้างความผูกพันกับกลุ่มใหญ่และตอกย้ำว่าสมาชิกทุกคนของกลุ่มย่อยต่างเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มใหญ่เช่นกัน นอกจากนี้คติชนทหารอากาศจะประกอบสร้างความรับรู้เกี่ยวกับตัวตนของทหารอากาศ ยังสร้างความทรงจำร่วมกันซึ่งทำให้เกิดสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกัน ยังช่วยตอบสนองทางด้านจิตใจแก่ปัจเจกบุคคลเพื่อให้การทำหน้าที่ของทหารอากาศเป็นไปด้วยดี ดังนั้นในบทต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทยซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคติชนเหล่านี้ และกล่าวถึงบทบาทหน้าที่อื่น ๆ ของคติชนทหารอากาศไทยที่มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศ

บทที่ 4

บทบาทของคติชนทหารอากาศไทย

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคติชนทหารอากาศไทยในบทที่ผ่านมาทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคติชนทหารอากาศกับการประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญตั้งเห็นได้จากในขั้นตอนชีวิตของทหารอากาศไทยจะปรากฏคติชนเสมอ ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์บทบาทของคติชนทหารอากาศไทยทั้งที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศไทยและกลุ่มทหารอากาศไทย ผลการวิเคราะห์พบว่าคติชนทหารอากาศไทยมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศไทย อัตลักษณ์ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของทหารไทยเหล่าทัพอื่นและอัตลักษณ์ของทหารอากาศสากล นอกจากนี้คติชนทหารอากาศไทยยังมีบทบาทอื่น ๆ ได้แก่ บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน บทบาทในการสร้างความมั่นคงของจิตใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย และบทบาทในการเติมเต็มความต้องการทางใจและบรรเทาความตึงเครียด ผู้วิจัยจะนำเสนอบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศไทยโดยเรียงลำดับจากอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ที่มีร่วมกันของทหารไทย และอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทย จากนั้นจะกล่าวถึงบทบาทด้านอื่น ๆ ของคติชนทหารอากาศไทย ดังนี้

4.1 บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย

4.1.1 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้อดทนและกล้าหาญที่ควรแก่การภาคภูมิใจ

4.1.2 ทหารอากาศผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

4.1.3 ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง

4.1.4 ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย

4.1.5 ทหารอากาศผู้มีศักยภาพทัดเทียมทหารอากาศสากล

4.2 บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน

4.3 บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย

4.4 บทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทางใจ

4.1 บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย

เรื่องอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคติชนเนื่องจากคนในสังคมนิยมตัวตนและนำเสนอความหมายของตัวตนและกลุ่มตน ผ่านคติชน ไม่ว่าจะเป็นตำนาน พิธีกรรม เครื่องแต่งกาย

ล้วนเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการประกอบสร้าง หล่อหลอม และสื่อแสดงอัตลักษณ์กลุ่ม เพื่อให้เห็นว่ากลุ่มตนต่างจากและสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นอย่างไร (Dundes, 1966: 2) คติชนจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์และนำเสนออัตลักษณ์ของคนในสังคม ศิราพร ณ กลาง (2548: 321-333) นำเสนอว่าคติชนที่มีบทบาทหน้าที่อยู่ในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมนั้นมีบทบาทหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์และอธิบายอัตลักษณ์ รวมถึงกำหนดสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และวิถีปฏิบัติของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ในสถาบันการศึกษาทางทหาร กองทัพอากาศไทยก็เช่นกัน คติชนทหารอากาศไทยเป็นเครื่องมือสำคัญในการ “นิยามความหมายของการเป็นทหารอากาศไทย” และ “จัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ทหารอากาศไทย” ผ่านกระบวนการของคติชนที่กำหนดขึ้นโดยสถาบันกองทัพอากาศไทยและกลุ่มทหารอากาศไทย เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตนและตระหนักรู้ว่าทหารอากาศไทยนั้นเหมือนหรือแตกต่างจากทหารไทยเหล่าทัพอื่นและทหารอากาศสากลอย่างไรเมื่อเกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างอัตลักษณ์ของทั้งสองกลุ่ม

ศิริพร ภักดีผาสุข (2561: 140-141) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์กลุ่มซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์กับการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศแล้วพบว่าอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยเป็นอัตลักษณ์กลุ่มซึ่งทหารอากาศแต่ละคนนำไป “ผูกโยง” และ “นิยาม” ความหมายของตัวตนในฐานะสมาชิกกลุ่ม และสื่อแสดงลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นหมู่คณะและการเป็นสมาชิกของกลุ่มทหารอากาศ ตัวอย่างเช่น ในงาน “ข้อชัยพฤกษ์” นักเรียนใหม่แต่งเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศ สวมแหวนรุ่น และห้อยกระป๋องซึ่งแสดงถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศเหมือนกันทุกคนเนื่องจากเป็นพิธีการที่กำหนดโดยโรงเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนใหม่รับเครื่องหมาย ภปร. เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผ่านการทดสอบเครื่องหมายที่ได้รับจากการ “ขุด” นอกจากบ่งบอกความสำเร็จของการพิสูจน์ตนแล้วยังหล่อหลอมความเป็นทหารรักษาพระองค์ให้แก่นักเรียนใหม่ด้วย และเพลงประจำโรงเรียนนายเรืออากาศ “มาร์ชนายเรืออากาศ” ที่มีความว่า “นักเรียนนายเรืออากาศมุ่งเป็นรั้วชาติล้อมนภา...พร้อมเอาชีวิป้องกันสาบานไว้มั่นเขตอาณาสิทธิ์นั้น เราป้องกันทั้งสิ้น” เมื่อนำมาใช้ในพิธีทางทหารย่อมมีส่วนในการประกอบสร้างนิยามของ “ผู้ปกป้องน่านฟ้าไทย” ให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศ

นอกจากนี้ลักษณะของทหารอากาศไทยมีส่วนที่ได้รับการผสมผสานกับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลจากการรับธรรมเนียมประเพณี วิถีปฏิบัติ และสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานภาพและหน้าที่แล้วปรับให้สอดคล้องกับค่านิยมและลักษณะทางสังคมของทหารอากาศไทย ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการปรับธรรมเนียมการลอดซุ้มกระบี่ในกลุ่มทหารสากลให้เป็นพิธีการสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและลำดับขั้นทางทหารและการเปลี่ยนผ่านสถานภาพทางครอบครัว นอกจากนี้ทหารอากาศมักสื่อ

แสดงและเน้นย้ำอัตลักษณ์ตนโดยใช้คติชนกลุ่มทหารอากาศเป็นเครื่องสร้างความเป็นอื่นให้แก่ “ทหารไทยเหล่าอื่น” เพื่อนำเสนอลักษณะเด่นของกลุ่มตนที่ทำให้แตกต่างจากทหารเหล่าอื่น

ผู้วิจัยพบว่าสำนึกความเป็นทหารอากาศที่ประกอบสร้างโดยกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือต่างก็ประกอบสร้างและหล่อหลอมความเป็นกลุ่มทหารอากาศแต่มีจุดเน้นที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังเสริมกันหรือต่อยอดอัตลักษณ์ของทหารอากาศบางมิติร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ประเพณี “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. ซึ่งเป็นคติชนกลุ่มทหารอากาศมีบทบาทใน “การสร้าง” สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ ความจงรักภักดี และฝึกความเข้มแข็งแรงแอดทนเพื่อสร้างความเป็นทหารรักษาพระองค์ ส่วนพิธีทางทหารซึ่งเป็นคติชนสถาบันกองทัพอากาศมีบทบาทในการ “เน้นย้ำ” และ “นำเสนอ” ความเคารพเทิดทูนยิ่งกว่าชีวิตเห็นได้จากถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณและการสวนสนาม คติชนสถาบันและคติชนกลุ่มทหารอากาศสามารถปรากฏร่วมกันในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศเพื่อนำความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันของเพื่อนร่วมรุ่น เห็นได้จากหลังการ “โยนหมวก” นักเรียนรุ่นพี่จะร่วมกันร้องเพลง “ผู้ครองฟ้า” ซึ่งเป็นเพลงประจำสถาบันที่กล่าวถึงสายใยความผูกพันและความสามัคคีในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศซึ่งมี 5 ประการ ได้แก่ 1) ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ 2) ทหารอากาศผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 3) ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง 4) ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย และ 5) ทหารอากาศผู้มีศรัทธาพิทักษ์รักษาประเทศไทย

4.1.1 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ

ความเข้มแข็งอดทนและความกล้าหาญเสียสละเป็นคุณลักษณะสำคัญของทหารไทยที่มีร่วมกันกับทหารเหล่าอื่นในฐานะนักรบของชาติ อัตลักษณ์นี้ประกอบสร้างขึ้นอย่างชัดเจนจากคติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ และคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญเสียสละ ดังนี้

คติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

- 1) พิธีการและประเพณีที่เน้นการพัฒนาความเข้มแข็งอดทนหรือบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทน
 - คติชนสถาบันกองทัพอากาศ ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล
 - คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ ประเพณีของนักเรียนใหม่: “ทัวร์ตี๊ก” “พี่พบน้อง” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” และ “ชุด” กระบี่

2) พิธีการ ประเพณี สัญลักษณ์ และองค์ประกอบในพิธีที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนให้เข้มแข็งอดทนหรือแสดงการได้รับสถานภาพที่เหนือกว่า

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ งาน “ช่อชัยพฤกษ์”, พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และพิธีพระราชทานกระบี่

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ การรับเครื่องหมาย ภปร. คำกล่าวยอมรับว่า “*อรุณสวัสดิ์น้องชาย*” การได้สวมหมวกนักเรียนนายเรืออากาศ การได้รับเรือสำเภาจำลอง การเข้าพิธีรับกระบี่สั้น เรื่องเล่า “ดาบศึกชูไม้” การตั้งฉายาตามชื่อยอดมนุษย์และตัวละครที่มีลักษณะเด่นคือความแข็งแกร่ง เด็ดเดี่ยว และมีบทบาทสำคัญในการปกป้องดูแลผู้อื่น การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มที่มีความหมายเชิงบวกเพื่อชื่นชมผู้มีความอดทน ไม่ย่อท้อ การมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่บ่งบอกความสามารถในการอดทนที่เหนือกว่า การบ่งชี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ

3) บทเพลงที่สื่อถึงความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ: เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น: เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” เพลง “ชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)” เพลงประจำสถาบัน: เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ เพลง “Air Force Air Cadet” และเพลง “สู้เข้าไป”

คติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ

1) สัญลักษณ์และคำปฏิญาณในพิธีทางทหารที่นำไปสู่การพัฒนาความกล้าหาญและเสียสละ

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ ความหมายของธงชัยเฉลิมพลและถ้อยคำปฏิญาณในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารอากาศ

2) บทเพลง เรื่องเล่า ที่สร้างสำนึกและสร้างสำนึกความกล้าหาญแลความเสียสละ

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ เรื่องเล่า “ครูอ้วน” เรื่อง “เงาบนเบาะหลัง” เรื่อง “ในที่พักศิษย์การบิน” และเพลง “Air Mind”

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ: เพลง “มาร์ช กองทัพอากาศ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้โดยตรง เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ” เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น: เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า”

เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” เพลงประจำสถาบัน: เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “อาลัยดอน” และ เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”

อัตลักษณ์ของทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจได้รับการประกอบสร้างและนำเสนอความหมายนี้โดยสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะในการทดสอบความเหมาะสม การสร้างความหมายของสัญลักษณ์ และองค์ประกอบในประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านแต่ละขั้นตอนของนักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนคอมมานโด ดังเห็นได้จากการพิสูจน์ความเหมาะสมต่อสถานภาพและบทบาทใหม่ในการ “ทัวร์” การ “ชุด” การ “พบพี่” และการถูกหลอกที่มีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจให้สามารถฝ่าฟันการทดสอบได้ทุกรูปแบบ รวมถึงการทดสอบกำลังใจโดยให้แต่งกายหรือแสดงพฤติกรรมที่แปลกไปจากคนส่วนใหญ่เพื่อสร้างความขบขันแต่เป้าหมายแท้จริงคือการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งและไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์

ภาพที่ 36 การสร้างความเข้มแข็งของจิตใจแก่นักเรียนคอมมานโด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตลักษณ์ดังกล่าวยังได้รับการขบขันผ่านวีรกรรมความกล้าหาญและเสียสละของ “ครูอ้วน” ให้เป็น “ครูการบินต้นแบบ” และ “ทหารอากาศตัวอย่าง” เช่นเดียวกับเรื่องเล่า “ดาบศึกชูไม้” ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่สร้างแรงบันดาลใจในการเป็นทหารอากาศผู้ไม่ยอมแพ้แม้อุปสรรคหนักหนาเพียงใดแต่ด้วยพลังใจอันยิ่งใหญ่ในที่สุดจึงพบกับความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อสร้างและนำเสนอว่าทหารอากาศมีความเข้มแข็งแรงแอดทนที่เหนือกว่าจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัยได้อย่างเข้มแข็ง ยิ่งไปกว่านั้นทหารอากาศเป็นผู้มีความกล้าหาญและเสียสละจึงสามารถทำในสิ่งที่ต่างจากคนทั่วไปอย่างการสละชีวิตเพื่อผู้อื่นและสิ่งที่เหนือความคาดหมายราวกับปาฏิหาริย์ให้สำเร็จได้

ในส่วนแรกผู้วิจัยจะนำเสนอบทบาทของคติชนทหารอากาศในการสร้างอัตลักษณ์ผู้เข้มแข็งอดทนที่ควรแก่การภาคภูมิใจ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) คติชนทหารอากาศในฐานะเครื่องทดสอบความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ 2) คติชนทหารอากาศในฐานะส่งบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ และ 3) คติชนทหารอากาศในฐานะเครื่องนิยามอัตลักษณ์ของผู้

เข้มแข็งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ จากนั้นจะกล่าวถึงบทบาทของคติชนทหารอากาศในฐานะเครื่องแสดงและบ่งชี้อัตลักษณ์ผู้กล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ

ก. ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนที่ควรแก่การภาคภูมิใจ

1) คติชนทหารอากาศในฐานะเครื่องทดสอบความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

ในประเพณีเปลี่ยนของนักเรียนใหม่ความเข้มข้นของบททดสอบจะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตามเป้าหมายในการพัฒนาความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจของผู้ที่จะเป็นนักเรียนนายเรืออากาศให้พร้อมทำหน้าที่เสี่ยงภัยซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่สำคัญของทหารอากาศ ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่าคติชนทหารอากาศมีบทบาทเป็น*เครื่องทดสอบ*ความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ เห็นได้จากการ “ทัวร์ติก” เพื่อปรับสภาพและกระตุ้นความแข็งแกร่งที่ลดลงเนื่องจากเป็นนักเรียนเตรียมทหารที่มีอาวุโสสูงที่สุดจึงถูกทดสอบน้อยลงแต่เมื่อเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นนักเรียนใหม่ของโรงเรียนนายเรืออากาศกลับต้องถูกทดสอบหนักมากขึ้นซึ่งสร้างความเหนื่อยล้าและกดดันต่อร่างกายและจิตใจ และถูกลดลำดับชั้นมาเป็นผู้ไม่ถูกนับอาวุโส ยิ่งไปกว่านั้นการ “ทัวร์ติก” เป็นวิถีปฏิบัติหลักของนักเรียนใหม่จนกว่าจะจบการศึกษาชั้นปี 1 กล่าวคือกรณีที่นักเรียนใหม่ได้กลับบ้านในวันหยุด เมื่อกลับเข้าโรงเรียนจะต้องผ่านการทดสอบดังกล่าวเป็นอันดับแรกหลังจากกลับเข้าโรงเรียน การถูกทดสอบซ้ำตลอดระยะเวลาหนึ่งปีจึงช่วยพัฒนาความเข้มแข็งและเพิ่มขีดจำกัดความอดทนให้มากขึ้น

การ “ทัวร์” มีเป้าหมายให้นักเรียนใหม่ทำความรู้จักกับนักเรียนรุ่นพี่ในทุกตึกด้วยการรับการทดสอบความอดทนของร่างกายและทดสอบกำลังใจ รวมถึงความสามัคคีระหว่างนักเรียนในรุ่นซึ่งแสดงถึงพลังความเข้มแข็งของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ การถูกทดสอบกระทั่งได้รับการยอมรับจากรุ่นพี่ที่มีความแตกต่างกันด้านบุคลิก อุปนิสัย ความคาดหวังต่อมาตรฐานของรุ่นน้องยิ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความแข็งแกร่งอดทนของตน เช่นเดียวกับการ “พบพี่แต่ละชั้นปี” ซึ่งเป็นเครื่องบ่งบอกว่านักเรียนใหม่มีความอดทนสูงเพราะสามารถผ่านการทดสอบที่มีความยากเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตามความอาวุโสของรุ่นพี่ที่พบ จนได้เป็นรุ่นน้อง “ผู้สืบทอดบทบาทหน้าที่และความอาวุโส” ต่อจากรุ่นพี่ ประเพณี “พี่พบน้อง” ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนคอมมานโดมีบทบาทในการทดสอบ ฝึกฝน และสร้างความทรหดอดทนแก่นักรบปฏิบัติการพิเศษรุ่นน้องให้เทียบเคียงกับรุ่นพี่ เช่นเดียวกัน ความโดดเด่นของคติชนกลุ่มคอมมานโดในฐานะเครื่องมือทดสอบนี้คือการทดสอบความอดทนที่จะไม่เอาตัวรอดตามสัญชาตญาณของมนุษย์ อาทิ การอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากและเจ็บปวดโดยไม่ล้มเลิกภารกิจ การอดกลั้นต่อการกระทำต่าง ๆ โดยไม่ตอบโต้ และการเผชิญหน้ากับฝ่ายตรงข้ามที่มีกำลังมากกว่าโดยไม่หลบหนี ทั้งนี้เพื่อสร้างทหารอากาศที่มีความเข้มแข็งอดทนเหนือกว่าและสามารถทำภารกิจพิเศษที่มีความสำคัญได้สำเร็จ

ในการทดสอบนักเรียนใหม่มีวิธีและรูปแบบการทดสอบที่เน้นสร้างและนำเสนอความเข้มแข็งอดทนของทหารอากาศและความเข้มแข็งสามัคคีของกลุ่มทหารอากาศ ดังเห็นได้จากการทดสอบด้วยการวิ่งจับเวลาหรือการ “ปล่อยม้า”, การลงบ่อโคลน การคลุกฝุ่นที่ทำให้ร่างกายเปราะเปื้อน และการทำให้ผู้มีโทษแปลกแยกจากเพื่อนในรุ่น อาทิ การสวม “หมวกแดง” การสวม “ชุดฝึก” ชื่อเรียกและวิธีการทดสอบนี้แสดงให้เห็นการนิยามความเป็นทหารอากาศว่ามีความแข็งแรง ปราดเปรียว และอดทนเช่นเดียวกับม้าซึ่งเป็นพาหนะของทหารนักรบโบราณ และยังแสดงการให้ความหมายของตัวตนทหารอากาศว่าเป็นผู้มีความรวดเร็วเช่นเดียวกับความสามารถในการเคลื่อนที่ของเครื่องบินซึ่งมีหน่วยนับเป็น “กิโลกรัม” จะเห็นได้ว่ากระบวนการหล่อหลอมความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศอิงอยู่กับความคิดที่ว่าทหารอากาศมีความแข็งแกร่งจับใจเช่นเดียวกับพาหนะของนักรบไทยโบราณและอากาศยานที่มีสมรรถภาพสูง การลงบ่อโคลน การคลุกฝุ่น เพื่อทดสอบและฝึกความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งไม่พึงปรารถนา และการทำให้แปลกแยกจากเพื่อนในรุ่นเป็นการทำโทษโดยกฎของหมู่คณะเพื่อให้จดจำและไม่ทำผิดซ้ำอีก

การทดสอบความเข้มแข็งของกลุ่มทหารอากาศมักมีการตัดทอนผลกำไรและความสุขสบายเพื่อสร้างอุปสรรคระหว่างการทดสอบให้เกิดการขยาดจำกัดของบุคคลและเน้นย้ำความกลมเกลียวของกลุ่ม ดังเช่นการ “เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น” บนพื้นที่ที่กำหนดให้ในเวลาจำกัด, “การวิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” จนครบถึงแม้เป็นหมายเลขที่มีจำนวนมาก และการเคลื่อนที่เป็นกลุ่มในรูปแบบที่รุ่นพี่คิดค้นขึ้น ซึ่งถ้าทำไม่พร้อมกันจะต้องเริ่มต้นใหม่หรือเพิ่มจำนวนรอบให้มากขึ้น รวมถึงการทดสอบความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในเพื่อนร่วมรุ่น ดังเช่นการสร้างสถานการณ์ลวงและการหลอกให้มีความหวังดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และการทดสอบด้วยท่า “มั่งกรลอดถ้ำ” นักเรียนใหม่ “ผู้เป็นถ้ำ” ต้องทำท่า “สะพานโค้ง” ซึ่งผิดแผกจากท่าทางปกติด้วยความอดทนเพื่อให้เพื่อน “ผู้เป็นมั่งกร” ลอดผ่านถ้ำจนครบทุกคนโดยไม่ล้มทับเพื่อนด้านล่าง ขณะเดียวกันผู้ลอดก็ต้องเชื่อมั่นในผู้เป็นถ้ำว่าจะสามัคคีกันอดทนจนกว่าจะผ่านการทดสอบนี้ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแก่นของการเป็นทหารอากาศคือการพัฒนาความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจในรูปแบบของทหารจนกระทั่งสามารถข้ามผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้และเกิดความภาคภูมิใจในศักยภาพของตน (ปฏิภาณ นवलสุวรรณ, 11 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

ยิ่งไปกว่านั้นบททดสอบในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งอดทนของทหารอากาศมักเกี่ยวข้องกับสิ่งที่คนทั่วไปหลีกเลี่ยงหรือพยายามไม่ให้เกิดขึ้นกับตนและเป็นวิถีปฏิบัติที่ต่างจากในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่นการทดสอบช่วงกลางคืนซึ่งเป็นเวลาพักผ่อนทำให้เกิดความง่วง การทดสอบติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้เหนื่อยล้าและอ่อนเพลีย การถูกทำโทษบ่อยครั้งทำให้หมดกำลังใจ ส่วนการทดสอบที่แปลกไปจากชีวิตปกติทั่วไปดังเช่นการทานอาหารโดยผสมอาหารและน้ำเข้าด้วยกัน การออกกำลังในห้องที่มีความร้อนสะสม การวิดพื้นที่อาจทำให้เกิดบาดแผลบนหลังมือ การทดสอบที่ทำให้เสื้อผ้าและร่างกาย

สกปรก และการถูกหลอกให้ผิดหวัง การกระทำเหล่านั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความอดทนเข้มแข็งในสิ่งที่ยากสำหรับคนทั่วไปและสร้างความคุ้นเคยกับธรรมชาติของการเป็นทหารอากาศที่ต้องเผชิญความลำบากทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งรวมถึงการบาดเจ็บและความสูญเสียด้วย นอกจากนี้บททดสอบความสามัคคีของกลุ่มทหารอากาศยังมีบทบาทในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มที่ผูกพันกันด้วยความเป็น “รุ่นนายเรืออากาศ” ในขณะเดียวกันทหารอากาศเองก็ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มมีความเป็นปึกแผ่นด้วยเช่นกัน

การทดสอบความเข้มแข็งอดทนของจิตใจนักเรียนใหม่เป็นบทบาทหน้าที่หลักของการ “ปล่อยหลอก” เพื่อสอนการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกเมื่อผิดหวังและถูกบั่นทอนกำลังใจเพื่อให้อารมณ์ดีใจขึ้นเองได้ท่ามกลางความผิดหวังและสถานการณ์ที่กดดัน ดังคำพูดของหัวหน้านักเรียนใหม่ความว่า “ที่นี่ไม่มีกำลังใจให้ อยากรู้ได้ต้องสร้างเอง” การถูกทำร้ายจิตใจแล้วยังสามารถรับการทดสอบต่อไปได้ทำให้เห็นความเป็นผู้เข้มแข็งอดทนและมีภูมิด้านทานความผิดหวัง ดังถ้อยคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้สึกของนักเรียนใหม่หลังการ “ปล่อยหลอก” ความว่า

“ตอน ‘ปล่อยหลอก’ รุ่นพี่ให้เดินแถวออกไปนอกโรงเรียน แล้วอ้อมรั้วกลับมา...
ความรู้สึกตอนนั้น มันเป็นเกมทำร้ายจิตใจ ทำให้มีภูมิด้านทานสิ่งเลวร้าย ถ้าถูกทำร้ายจิตใจ ใจจะทนอดทน”

(ถิรเดช ภูภัทรธรรวูฒิ, 4 พฤศจิกายน 2557, สัมภาษณ์)

การ “ปล่อยหลอก” ยังมีองค์ประกอบที่มีบทบาทในการทดสอบความเข้มแข็งของจิตใจต่อความผิดหวังเพื่อพัฒนาความอดทนและเรียนรู้การสร้างกำลังใจด้วยตนเอง องค์ประกอบนั้นคือการ “ปล่อยหลอก” โดยรุ่นพี่ที่สนิทสนมและไว้วางใจเนื่องจากมีภูมิลำเนาเดียวกันหรือมี “สายตระกูล” เดียวกันทำให้ยิ่งหมดกำลังใจมากกว่าถูกหลอกโดยรุ่นพี่คนอื่น การทำให้สิ้นหวังและเสียกำลังใจจึงเป็นวิธีหลอมจิตใจให้เข้มแข็งเพื่อจัดการกับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับทหารอากาศ นอกจากวิธีการ “หลอก” การทดสอบนักเรียนใหม่ด้วยการ “สร้างความเข้าใจผิดยังเป็นวิธีทดสอบความแข็งแกร่งของจิตใจเพื่อสร้างทหารอากาศที่มีจิตใจหนักแน่นและมีความมั่นคงทางอารมณ์ ดังเห็นได้จากการสร้าง “สถานการณ์แกะดำ” และ “สถานการณ์แพะรับบาป” โดยเฉพาะผู้ที่ถูกทำให้เพื่อนในรุ่นเข้าใจผิดต้องอดทนต่อการแสร้งกระทำ คำพูดที่บั่นทอนจิตใจจากรุ่นพี่ และความกดดันจากความเข้าใจผิดในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น นอกจากนี้ในช่วงศึกของคืนสุดท้ายของการ “ชุด” กระบี่ หลังจากรุ่นพี่ใหม่ได้รับการทดสอบมาแล้วเป็นระยะเวลาสี่เดือนทำให้เกิดความเหนื่อยล้าสะสม รุ่นพี่จึงแสร้งไม่พอใจและสั่งหยุดการ “ชุด” แต่นักเรียนใหม่กลับขอให้รุ่นพี่มา “ชุด” พวกเขาต่อไปจนกว่าจะผ่านการทดสอบและได้รับสถานภาพใหม่คือการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

2) คติชนทหารอากาศในฐานะสิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ

เมื่อทหารอากาศเปลี่ยนผ่านมาสู่สถานภาพ ลำดับชั้น และบทบาทหน้าที่ใหม่จะได้รับวัตถุประสงค์ สัญลักษณ์ที่บ่งบอกความหมายของตัวตนซึ่งมีบทบาทในการประกอบสร้างทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทน โดยเฉพาะสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและสัญลักษณ์ที่แสดงหน้าที่ทหารรักษาพระองค์ซึ่งจะได้รับก็ต่อเมื่อสามารถพิสูจน์ตนว่ามีความเข้มแข็ง อดทน เด็ดเดี่ยวเหมาะสมกับหน้าที่สำคัญในการรักษาความมั่นคงของชาติและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเห็นได้จากประเพณีและพิธีการที่เกี่ยวข้องกับการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และ “ชุด” กระบี่สั้นซึ่งเป็นไปอย่างยากลำบากจากการเพิ่มจำนวนบททดสอบ กำหนดเวลาในการทดสอบ การทดสอบซ้ำ และการทดสอบอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้นใน “สัปดาห์นรก” มักมีการ “สร้างอุปสรรค” เพิ่มมากกว่าปกติโดยทำให้ร่างกายเจ็บปวดและลิดรอนพลังกำลังเพื่อให้ท้อแท้หมดกำลังใจ แท้จริงแล้วเป้าหมายของสิ่งเหล่านั้นคือการฝึกและเพิ่มความแข็งแกร่งเพื่อให้นักเรียนใหม่พร้อมเผชิญหน้ากับอันตรายและความเสี่ยงตามหน้าที่ของทหารอากาศในอนาคต ดังนั้นการ “ชุด” ทั้งในความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยจึงบ่งบอกว่าผู้ “ชุด” มีความแข็งแกร่งและอดทนเพราะสามารถนำของมีค่าซึ่งหมายถึงกระบี่ที่ฝังอยู่ในดินขึ้นมาได้ และสามารถเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพใหม่ได้สำเร็จจึงได้รับวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่แสดงสถานภาพดังกล่าว สิ่งสำคัญของกระบวนการสร้างความเป็นทหารอากาศก็คือการปั้นแต่งและฝึกฝนให้มีความเข้มแข็งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ

สัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความสำเร็จของนักเรียนใหม่ในการพิสูจน์ว่าตนเป็นผู้เข้มแข็งอดทนจนได้เลื่อนลำดับชั้นเป็นนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 เรียงลำดับตามการได้รับดังนี้ เครื่องหมาย ภปร. คำกล่าวยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้อง กระบี่สั้น แหวนรุ่นนายเรืออากาศ และเรือสำเภาจำลอง ในส่วนของเครื่องหมาย ภปร. กระบี่สั้นเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกความสำเร็จในการผ่านขั้นตอนการทดสอบความเข้มแข็งอดทน สามารถปกป้องคุ้มครองชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และกองทัพอากาศได้ ส่วนคำกล่าวยอมรับ แหวนรุ่น และเรือสำเภาจำลอง ได้รับมอบจากนักเรียนรุ่นพี่ทุกชั้นปีบ่งบอกว่าผู้นั้นมีความอดทนเข้มแข็งเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากนักเรียนรุ่นพี่ ขณะที่แหวนรุ่นพี่สวมแหวนให้นักเรียนใหม่จะเห็นว่ามือของทุกคนมีแผลที่เกิดจากการทดสอบซึ่งเป็น “ร่องรอย” ที่เป็นความทรงจำร่วมเกี่ยวกับความเข้มแข็งอดทนในหมู่รุ่นพี่นักเรียนใหม่

วัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่แสดงว่ากลุ่มนักเรียนใหม่ได้รับการพัฒนาจนเข้มแข็งอดทนและได้รับการยอมรับจากรุ่นพี่จึงให้เรือสำเภาจำลองซึ่งเป็น “มรดกประจำรุ่น” ที่มีการส่งต่อทั้งสิ่งของและความหมายเชิงสัญลักษณ์จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง กล่าวคือส่วนประกอบทุกส่วนของเรือสำเภาจำลองเปรียบได้กับนักเรียนใหม่ทุกคนที่ร่วมแรงร่วมใจกันด้วยความเข้มแข็งและความทะนงเพื่อรักษาเกียรติของตนและทำหน้าที่ผู้รับใช้แผ่นดินไทย (นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 55, 2555) สัญลักษณ์ดังกล่าวสื่อถึงผลของสำเร็จของความแข็งแกร่งอดทนซึ่งเป็นความภูมิใจที่สามารถผ่านความยากลำบากอัน “เกินทน”

มาได้ และได้รับการหล่อหลอมให้ “ทนทาน” เหมือนคนทั่วไป จากการเดินบน “เส้นทางไปสู่เกียรติศักดิ์” ซึ่งไม่ได้ “ประดับดอกไม้ หอมหวานวนจิตไซรั” เพียงเท่านั้น สำหรับเครื่องหมายแสดงหน้าที่และความสามารถของนักเรียนนายเรืออากาศ อาทิ เครื่องหมายนักเรียนบังคับบัญชา เครื่องหมายการเรียน การกีฬา และลักษณะทหารดี ก็เป็นเครื่องบ่งบอกสถานภาพ สิทธิ หน้าที่ และความสามารถที่เหนือกว่า

สัญลักษณ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายที่สามารถพัฒนาความเข้มแข็งอดทนจนสำเร็จการศึกษาและได้เลื่อนลำดับชั้นเป็นทหารอากาศ ได้แก่ เครื่องหมายยศเรืออากาศตรี และกระบี่ทหารอากาศ ทั้งสองสิ่งเป็นวัตถุพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระบี่สั้นและกระบี่นายทหารนอกจากเป็นสิ่งบ่งชี้สถานภาพ สิทธิ บทบาทหน้าที่ อาวุธทางทหาร หรืออาจกล่าวได้ว่าเปรียบเป็น “ชีวิต” ของทหารอากาศแล้วนั้น การลดหลั่นกระบี่ยังเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศในแง่ของการสร้างความตระหนักรู้ถึง “ชีวิตใหม่” ที่บ่งชี้การพัฒนาและสั่งสมความเข้มแข็งอดทนจนกระทั่งมีศักดิ์และสิทธิในสัญลักษณ์ที่เหนือกว่า สัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นทหารอากาศจะประดับอยู่บนเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศสำหรับใช้ในพิธีการและประเพณีที่สำคัญ อาทิ งาน “ราตรีชัยพฤษภ” งาน “อาลัยดอน” พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามทางทหาร เพื่อนำเสนอความเป็นหนึ่งเดียวกันของอัตลักษณ์ผู้เข้มแข็งอดทนซึ่งทำให้เกิดการรับรู้และตระหนักรู้ในความ “เหมือนกัน” และยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์กลุ่มของนักเรียนนายเรืออากาศที่ประกอบสร้างผ่านงานประเพณีเหล่านั้น

3) คติชนทหารอากาศในฐานะเครื่องนิยามอัตลักษณ์ของผู้เข้มแข็งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ

เพลงกองทัพอากาศและเพลงเชียร์นายเรืออากาศมีบทบาทเป็น **เครื่องนิยาม** ความเป็นทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทน การประกอบสร้างและนำเสนอคุณลักษณะนี้สัมพันธ์กับศักยภาพของทหารอากาศในการป้องกันประเทศชาติจากศัตรูและรักษาความเป็นชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือทหารอากาศมีร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน หนักแน่นจึงพร้อมทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถโดยไม่ย่อท้อและหวาดหวั่นอันตรายใด ความภาคภูมิใจในหน้าที่ปกป้องสถาบันสำคัญของชาติโดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกนำเสนอผ่านภาพเชิงบวกของ “ผู้องอาจแข็งแรง” และ “ผู้มีใจแกร่งดุจเหล็กเพชร” โดยเปรียบทหารรักษาพระองค์เป็นเครื่องป้องกันภัยที่มีความแข็งแรงอย่าง “เกราะทอง” ดังแนวคิดของเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” และเปรียบระดับความแข็งแกร่งของทหารอากาศกับความทนทานและคุณค่าของ “ทองคำ” ดังเนื้อหาที่แสดงการนิยามทหารอากาศความว่า

“เราทหารราชวัลลภ...ล้วนแต่องอาจแข็งแรง...ใจดุจเหล็กเพชรแข็งแกร่งมิกลัวใคร...
เป็นเกราะทองรบประจัญศัตรู”

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

“เราคือนักรบภาคพื้นดิน...พร้อมกายใจไม่หวั่นเกรง...เราพร้อมกำลังแข็งขันสู้...ถึง
ลำบากยากแค้นแสนระกำ จะขออย่ามีย่อท้อ”

(เพลง “นักรบล้ำอากาศโยธิน”)

ความแข็งแกร่งของทหารอากาศได้รับการนิยามโดยเปรียบกับวัตถุที่มีลักษณะเด่นคือความ
แข็ง ทนทาน และไม่ผุกร่อนง่ายอย่าง “หิน” ดังเนื้อหาของเพลงเชียร์นายเรืออากาศในการแข่งขัน
กีฬาประเพณี เพลงเหล่านี้นอกจากสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ทหารอากาศว่าตนมีร่างกายและจิตใจที่
เข้มแข็งตามอุดมคติของการเป็นทหารนักรบ ยังเป็นสื่อแนะนำเสนอคุณลักษณะด้านบวกของทหารอากาศ
เมื่อต้องอยู่ท่ามกลางกลุ่มอื่น จึงเกิดการ “ประชัน” ภาพด้านบวกของกลุ่มตนและประกอบสร้าง
นิยามภาพของทหารเหล่าอื่นในแง่มุมที่ตรงกันข้าม ในขณะที่เดียวกันการขับเน้นอัตลักษณ์นี้ผ่านการ
ร้องเพลงเชียร์ในสถานการณ์ที่ต้องการช่วงชิงความโดดเด่นจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อสร้างความฮึกเหิมให้
ฝ่ายตนยิ่งทำให้กลุ่มทหารอากาศรับรู้และมั่นใจในอัตลักษณ์กลุ่มและความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์
ของกลุ่มตน เนื้อหาของเพลงที่แสดงการนิยามทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนทั้งร่างกายและจิตใจมีดังนี้

Wing Air Force made from the gold

I will get my body all strong

Everyone had body of stone

(เพลง “Air Mind”)

การประกอบสร้างนิยามทหารอากาศผู้มีพลังกำลังและความสามารถที่เหนือกว่ายังเห็นได้
จากการใช้ภาษาเป็น “ป้ายฉลากระบุอัตลักษณ์” (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 195) ในการตั้งฉายา
นักเรียนนายเรืออากาศที่มีวีรกรรมปกป้องเด็กจากอุบัติเหตุจนได้รับบาดเจ็บ โดยผสมผสานระหว่าง
ชื่อจริงของผู้ได้รับฉายากับชื่อยอดมนุษย์หรือชื่อยอดทหาร (Super Soldier) ที่มีความโดดเด่นด้าน
ความใหญ่โตของรูปลักษณ์ ความแข็งแกร่งเหนือมนุษย์ และความสามารถที่เกิดขึ้นจากกำลังอัน
มหาศาล ดังเช่นการนำชื่อยอดมนุษย์ “Ironman” ผู้มีความแข็งแกร่งทนทานจากเกราะเหล็กห่อหุ้ม
ร่างกาย มาดัดแปลงให้สอดคล้องกับชื่อจริงของผู้ได้รับฉายาเป็น “อ้ายร่อนแมน” ซึ่งเป็น “ป้ายฉลาก

ระบุอัตลักษณ์เฉพาะ” ของผู้ได้รับฉายา และการนำชื่อตัวละครยอดทหารผู้รักชาติ “Captain America” ผู้นำเหล่ายอดมนุษย์ซึ่งมีพลังกำลังและความทนทานเหนือมนุษย์ มาดัดแปลงให้สอดคล้องกับชื่อจริงของผู้ได้รับฉายาเป็น “กัปตันอเมริกา” ซึ่งเป็นฉายาเฉพาะบุคคลที่นิยามความเป็นผู้เข้มแข็งได้อย่างชัดเจน การตั้งฉายาเหล่านี้มีความคิดเบื้องหลังมากกว่าการทำให้พ้องเสียงกับชื่อของผู้ได้รับฉายาแต่หมายถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันกับยอดมนุษย์และยอดทหารซึ่งเป็นการประกอบสร้างนิยามของทหารอากาศผู้อดทนเหนือกว่ามนุษย์ ในแง่มุมหนึ่งยังบ่งบอกว่าการทำหน้าที่ของทหารอากาศนั้นคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นต่อการรักษาอธิปไตยบนน่านฟ้าไทย

นอกจากนี้การนิยามความแข็งแกร่งเด็ดเดี่ยวและรูปลักษณ์ที่งามสง่าของทหารอากาศโดยเปรียบเทียบกับสัตว์เจ้าเวหาอย่าง “อินทรี” และ “เหยี่ยว” เพื่อนำเสนอคุณลักษณะดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม และมีการระบุตำแหน่งแห่งหนของนกดังกล่าวโดยใช้ชื่อสนามกีฬากองทัพอากาศเพื่อบ่งบอกว่าเป็นทหารอากาศ ความโดดเด่นที่ตรงกันนั้นคือพลังกำลัง ความคล่องแคล่ว ความเด็ดขาดในการล่าเหยื่อเหนือสัตว์ชนิดเดียวกัน ตัวอย่างเช่น “อินทรีรูปะเทมีย์เกรียงไกร”, “แข็งแกร่งดั่งอินทรีเกรียงไกร” และ “ออกรบทุกคนปราดเปรียวดั่งเหยี่ยวกลาบิน ตาจ้องศัตรู” อย่างไรก็ตามแม้มีการกำหนดความหมายของทหารเหล่าอื่นโดยเปรียบกับสัตว์ที่มีรูปร่างปีกบินและแข็งแรงเช่นเดียวกันแต่สัตว์สัญลักษณ์ของทหารอากาศนั้นมีถิ่นอาศัยอยู่ในลำดับชั้นที่เหนือกว่า กล่าวคือเพลงเชียร์นายเรืออากาศกล่าวถึงนักเรียนนายร้อย จปร. โดยใช้ฉายาว่า “กระปือ” ซึ่งในแง่หนึ่งเป็นภาพด้านบวกในฐานะผู้มีพลังกำลังมากแต่อีกแง่หนึ่งสื่อถึงภาพด้านลบของผู้มีรูปร่างทะมึนสูงใหญ่แต่ไม่เฉียบแหลมและยังสื่อถึงการจัดวางตำแหน่งของ “พวกเขา” ในระดับถัดลงไปจาก “พวกเรา” การสร้างและนำเสนอภาพด้านลบและภาพด้านบวกที่มีระดับต่างกันของทหารเหล่าอื่นทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างทหารอากาศกับทหารเหล่าอื่นซึ่งเน้นย้ำสำนึกการเป็นผู้แข็งแกร่งอดทนขณะเดียวกันยังคงมีความสง่าผ่าเผยต่างจากกลุ่มอื่นที่อาจมีภาพตัวแทนเกี่ยวกับลักษณะและอุปนิสัยบางประการไม่เหมาะกับการเป็นทหารไทย

ข. ทหารอากาศผู้กล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ

กลุ่มทหารอากาศดอกย้าอัตลักษณ์ของผู้กล้าหาญเสียสละผ่านคติชนประเภทเรื่องเล่าของ “ครูอ้วน” ผู้เสียสละชีวิตในหน้าที่มาเป็นแบบอย่างทีทหารอากาศควรยึดมั่นและปฏิบัติตาม “ครูอ้วน” เป็นแบบอย่างของทหารอากาศที่รับผิดชอบในหน้าที่ด้วยชีวิตและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนกว่าภารกิจจะสำเร็จซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดอุดมการณ์ความกล้าหาญและเสียสละแก่ทหารอากาศและเป็นเครื่องมือนิยามความเป็นทหารอากาศผู้ยึดมั่นในภารกิจของทหารอากาศ หน้าที่ตามบทบาทครูการบิน และชีวิตของผู้อื่นมากกว่าความปลอดภัยของตน ทั้งสองท่านกลายเป็น “บุคคลที่เป็นตำนาน” ของทหารอากาศซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้รับการยกย่อง จดจำ และกล่าวถึงวีรกรรมจากรุ่นพี่สู่รุ่น

นื่องจนเป็นความทรงจำร่วมของนักบินทหารอากาศและนักเรียนนายเรืออากาศยังทำให้มีการนำเรื่องเล่าดังกล่าวมาผลิตซ้ำเป็นรูปที่ระลึก สถานที่ที่บันทึกความทรงจำ กิจกรรมเพื่อรำลึกถึงวีรกรรม และคำพูดที่ได้รับการจดจำ

นอกจากนี้ความกล้าหาญ ความเสียสละ และความแข็งแกร่งที่เป็นลักษณะเด่นของ “บุคคลที่เป็นตำนาน” มีบทบาทต่อการประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศผู้เข้มแข็ง และเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจใน 2 มิติ คือ 1) มิติทหารอากาศกับการสร้างความหมายของผู้กล้าหาญและเสียสละ นั่นคือการสถาปนาวีรกรรมของ “ครูอ้วน” ให้เป็นแบบอย่างของทหารอากาศในอุดมคติ และ 2) มิติครูการบินกับการสร้างความหมายของครูผู้สอนศิษย์ด้วยชีวิต นั่นคือการนำวีรกรรมของ “ครูอ้วน” มาเป็นกลไกในการหล่อหลอมและสร้างจิตสำนึกของการเป็นนักบินและทหารอากาศในอุดมคติ รูปของ “ครูอ้วน” ข้อความประโยคสุดท้ายของ “ครูอ้วน” ที่ได้รับการจดจำและเป็นความทรงจำในหมู่ครูการบินและศิษย์การบิน และคำกลอนแสดงการยกย่องวีรกรรมของ “ครูอ้วน” ซึ่งประดับไว้ในห้องสมุด “การเที่ยง” มีดังนี้

ภาพที่ 37 ภาพ “ครูอ้วน” ข้อความประโยคสุดท้าย และคำกลอนแสดงการยกย่อง (โรงเรียนการบิน, 2561)

การนิยามความเป็นทหารอากาศผู้เสียสละยังเป็นบทบาทสำคัญของคติชนสถาบันกองทัพอากาศโดยเฉพาะพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศใหม่ อัตลักษณ์นี้มีการนิยามและนำเสนอผ่านแนวคิดและถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนโดยระบุว่าการปกป้องชาติและคุ้มครองราชบัลลังก์ด้วยชีวิตเป็นหัวใจสำคัญของทหารอากาศซึ่งแสดงถึงการยินยอมมอบชีวิตให้โดยไม่กังขา ดังเห็นได้จากการระบุเป้าหมายการกระทำของทหารอากาศอย่างชัดเจนผ่านแนวคิด**การยอมสละชีพ**เพื่อสถาบันสำคัญของชาติโดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันชาติ การจะสร้างกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบความปลอดภัยของสถาบันสำคัญอันเป็นหลักชัยของชาตินั้นทำได้ยากหากไม่ผ่านกระบวนการสร้าง

สำนึกความเสียสละมาก่อน เนื้อหาของคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนที่มีบทบาทเป็นเครื่องนิยามอัตลักษณ์ดังกล่าวมีดังนี้

จะยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

จะจงรักภักดี และถวายความปลอดภัยต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จนชีวิตหาไม่

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์)

จักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบแห่งประเทศชาติ

จักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

(คำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอากาศใหม่)

การประกอบสร้างความหมายของทหารอากาศผู้กล้าหาญที่ยอมสละชีพเพื่อความมั่นคงของชาติเป็นบทบาทที่โดดเด่นของคติชนสถาบันกองทัพอากาศประภพเพลงมาร์ช เพลงประจำสถาบัน และเพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศ โดยเฉพาะเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” ที่นำเสนอแนวคิดสำคัญว่าทหารอากาศยึดมั่นในอุดมการณ์ความเสียสละจึงมีความกล้า และสามารถสละได้ทุกสิ่งแม้กระทั่งชีวิตเพื่อปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน การนิยามอัตลักษณ์นี้กระทำการผ่านารสร้างควมหมายร่วมกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) การยอมสละชีพเพื่อชาติคือเกียรติของวีรบุรุษ 2) การสละชีพด้วยความกล้าหาญคือจุดมุ่งหมายของทหารอากาศ และ 3) การยอมสละชีพคือวิถีของผู้ยึดมั่นในความกล้าหาญ ดังเนื้อความในเพลงมาร์ชซึ่งเป็นเครื่องมือของสถาบันกองทัพอากาศในการหล่อหลอมสำนึกความเป็นทหารอากาศควมว่า

“ยอมเสียชีพขอเพียงให้ชื่อชาติไทย ก้องลือระบือทั่วไป...กล้าตายขอให้ชาติคงอยู่ เข็ดขูไว้
เป็นวีรกรรม ตายอย่างมีเกียรติและเด่น กล้าตาย ตายอย่างไรเกียรติและขลาดไม่ทำ...แต่
ขอให้ชาติไทย ท้าพอากาศไทยยืนอยู่...พลีหมดทุกสิ่งทุกอย่างร่างกาย”

(เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ”)

“นักเรียนนายเรืออากาศ มุ่งเป็นวีรชาติขวัญชาวไทย พร้อมเอาชีวิตพลีให้ ไม่เคย
หวั่นไหวใจหาญกล้า...มุ่งเป็นวีรชาติล้อมนภา ฟ้าคือแดนเราภายหน้า จะครองป้อง
ฟ้าอัน กว้างไกล...พร้อมเอาชีวิป้องกัน...เขตอาณาสิทธิ์นั้น เราป้องกันทั้งสิ้น”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

การประกอบสร้างความกล้าหาญและรักชาติให้แก่ทหารอากาศเป็นบทบาทหนึ่งของกระบวนการทดสอบนักเรียนใหม่ก่อนจะได้รับสถานภาพความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ บททดสอบการ “ปกป้องกระบี่สั้น” ของนักเรียนนายเรืออากาศ และ “การรักษาธง” ของนักเรียนคอมมานโดซึ่งช่วยประกอบสร้างความหมายของการเป็นผู้ปกป้อง ผู้คุ้มครอง และผู้รักษาชาติไทย เนื่องจาก “กระบี่สั้น” มีความหมายเชื่อมโยงกับความเป็นชาติและ “ธงประจำกองทหาร” มีความหมายสื่อถึงความเป็นกลุ่มทหารอากาศ บททดสอบดังกล่าวกำหนดให้ต้องทำทุกวิธีเพื่อรักษากระบี่และธงไว้ ถ้าสูญหายต้องยอมทำทุกวิธีเช่นกันเพื่อให้ได้กลับคืน ความยากลำบากที่เกิดขึ้นระหว่างการทดสอบเป็นการเชื่อมโยงกับการสร้างสำนึก “ผู้พิทักษ์” ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของทหารอากาศ วิธีสร้างสำนึกดังกล่าวสอดคล้องกับการ “ขุด” ภูมร. นอกจากจะสร้างสำนึกจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ยังประกอบสร้างความรักชาติและศาสนาจากการได้รับสถานภาพใหม่เบื้องหน้าทั้งสามสถาบันที่เป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ความเป็นชาติสมบูรณ์ (ยศพล คำพวง, 30 กรกฎาคม 2562, สัมภาษณ์) ดังเห็นได้จากวัตถุประสงค์ในพิธีรับเครื่องหมาย ภูมร. มีธงชาติตั้งอยู่ด้านข้างพระบรมฉายาลักษณ์พร้อมแสงจากเปลวเทียนที่รายรอบเครื่องหมาย

นอกจากนี้การนิยามความเป็นทหารอากาศผู้กล้าหาญยังเป็นบทบาทที่เห็นได้จากการสร้างความหมายให้แก่ธงชัยเฉลิมพลของกองทัพอากาศและกองพันนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ให้สื่อถึงความเป็นชาติจากผืนธงชาติไทยและการกำหนดให้ทหารอากาศต้องตั้งธงนี้ไว้ในที่สูงและรักษาความปลอดภัยเหนือสิ่งอื่นใด ธงดังกล่าวยังเป็นวัตถุสัญลักษณ์สำคัญในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารอากาศ เนื่องจากทหารอากาศถือว่าธงชัยเฉลิมพลเป็นสิ่งแทนพระมหากษัตริย์ผู้เป็นจอมทัพไทยจึงต้องเคารพบูชาและรักษาไว้ด้วยชีวิต การอัญเชิญธงร่วมพิธีเพื่อรับการถวายสัตย์และสวนสนามจึงหนุนนำความองอาจของเหล่าทหารอากาศให้เกิดความกล้าหาญฮึกเหิมขึ้นในจิตใจ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กล่าวถึงบทบาทของธงชัยเฉลิมพลดังนี้

“ธงชัยเฉลิมพลย่อมนับว่าเป็นยอด เป็นจอมแห่งกองทหารทั้งหลาย...เมื่อเวลาเข้าสู่สงคราม ทหารทั้งปวงจำเป็นต้องพิทักษ์รักษาธงชัยเฉลิมพลสำหรับกองทัพยิ่งกว่าชีวิต...ธงชัยเฉลิมพลจึงเป็นเครื่องนำความองอาจแห่งหมู่ทหารทั้งปวง...เมื่อมีความองอาจเช่นนั้นก็ย่อมเป็นเครื่องชักนำให้ถึงที่มีชัยชนะโดยความกล้าหาญ”

(มรดกไทย, 2562)

บทบาทในการประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจปรากฏชัดเจนในพิธีการประเพณีเปลี่ยนผ่านชั้นเริ่มต้นของชีวิตทหารอากาศเพื่อทดสอบ สร้างสำนึก และนำเสนอคุณลักษณะสำคัญของทหารนักรบ และเรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างความกล้าหาญและเสียสละ อัตลักษณ์ดังกล่าวประกอบสร้างและนำเสนอโดยกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศไปในทิศทางเดียวกันโดยมีเป้าหมายของการสร้างความภูมิใจในความเข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละคือความสำเร็จของภารกิจเสี่ยงภัยและคาตการณ์ได้ยากซึ่งเกิดจากความมั่นใจในศักยภาพด้านร่างกายและจิตใจของทหารอากาศ

4.1.2 สร้างอัตลักษณ์ผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

แท้จริงแล้วความจงรักภักดีของทหารอากาศที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศได้รับการหล่อหลอมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านจากพลเรือนมาเป็นนักเรียนเตรียมทหารผ่านประเพณี “ชุด” วัตถุประสงค์ลักษณะที่มีรูป “จักรดาว” ได้แก่ เครื่องหมายจักรดาว และแหวนรุ่นนักเรียนเตรียมทหาร “จักร” นั้นเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของพระราชวงศ์จักรีและสื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เครื่องหมาย “จักรดาว” นอกจากรูปจักรและรูปดาว มีรูปคบเพลิง และข้อชัยพฤกษ์ ซึ่งเป็นเครื่องหมายยศสูงสุดของทหารทั้งสามเหล่าทัพ ความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จึงเพิ่มขึ้นอย่างไม่ขาดสายจากเดิมที่รักและศรัทธาในฐานะประชาชนไทยมามีหน้าที่เป็นทหารอากาศรักษาพระองค์และผู้รับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท ดังถ้อยคำสัมภาษณ์ที่แสดงความรู้สึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ดังนี้

“เมื่อก่อนก็รัก พอเข้ามาเป็นทหารรักษาพระองค์ ตอนนี้มีหน้าที่ต้อง
ปกป้องสถาบัน ไม่ใช่แค่ศรัทธาอย่างเดียวเหมือนแต่ก่อน”

(ภานุมาศ เสวก, 18 สิงหาคม 2560, สัมภาษณ์)

การปลูกฝังสำนึกความจงรักภักดีให้แก่ทหารอากาศเกิดจากการสร้างความรับรู้ที่ตนคือ “ทหารรักษาพระองค์” ผ่านประเพณี “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. เพื่อบ่งบอกตัวตน และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนเพื่อต่อย้ำและแสดงออกถึงสำนึกในหน้าที่ รวมถึงการนำเสนอความหมายของตัวตนผ่านการสวมเครื่องแบบและประดับสัญลักษณ์ นอกจากนี้การได้รับสถานภาพดังกล่าวเป็นผลจากความสำเร็จในการพิสูจน์ความเหมาะสมของร่างกายและจิตใจผ่านการทดสอบที่เข้มข้นจึงได้รับ “คัดเลือก” ให้เป็นกลุ่มคนที่ “ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย” ให้ทำหน้าที่ “สำคัญ” ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และตระหนักในบทบาทการเป็นผู้ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์

การสร้างทหารอากาศผู้จงรักภักดีและผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญอย่างมากของคติชนสถาบันทหารอากาศโดยเฉพาะพิธีทางทหารและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพิธีดังกล่าว และคติชนกลุ่มทหารอากาศในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะการ “ชุด” การนิยามและนำเสนออัตลักษณ์นี้กระทำผ่านกระบวนการของคติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งในที่นี้หมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชาธิบดี และเจ้านายทุกพระองค์ในราชวงศ์จักรี คติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวมีดังนี้

1) พิธีและประเพณีที่สร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล งาน “ช่อชัยพุกฤษ” พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” และพิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ ประเพณีของนักเรียนใหม่: “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ชุด” กระบี่ งานชุมนุมนายเรืออากาศ

2) วิถีปฏิบัติในพิธีการและประเพณีที่นำไปสู่การสร้าง ความจงรักภักดี

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ การแสดงความเคารพด้วยท่าพระราชทาน “ยกอก” ต่อสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์ การสวนสนามและการถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อวัตถุสัญลักษณ์ที่บ่งความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ การลอดซุ้มกระบี่ในพิธีมงคลสมรส

3) บทเพลงที่ปลุกฝังความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

- *คติชนสถาบันกองทัพอากาศ* ได้แก่ เพลง “พระราชทานแต่ทหารอากาศ” เพลง “มาร์ช กองทัพอากาศ” เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลงที่กองทัพอากาศกำหนดขึ้น: เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” และเพลง “ทหารอากาศจะมา” และเพลงประจำสถาบัน: เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” เพลง “แดนนภา”

คติชนทหารอากาศมีบทบาทในการสร้างความตระหนักรู้และสำนึกในการเป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของทหารอากาศด้วยกัน 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีสัญลักษณ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) การเปลี่ยนผ่านทุกขั้นตอนจะมีการแสดงความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และ 3) เนื้อหาคติชนซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์อันนำไปสู่การเคารพเทิดทูน

1) เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีสัญลักษณ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

เครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศและเครื่องแบบทหารอากาศมีสัญลักษณ์ที่แสดงความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งนอกจากบ่งบอกสถานภาพและหน้าที่การเป็นทหารรักษาพระองค์ ยังนำเสนอความภาคภูมิใจในฐานะผู้ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเช่นทหารรักษาพระองค์สวมเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์ซึ่งปกคลุมพระมหามงกุฎไว้บนปลายแขนเสื้อและรูปดังกล่าวยังปรากฏในตรากองทัพอากาศบวรรัตนประคตคันชีพที่คาดไว้ด้านหลังชุดเครื่องแบบ สิ่งสำคัญคือการประดับเครื่องหมายทหารรักษาพระองค์ซึ่งเป็นรูปพระปรมาภิไธยย่อของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเหนือเครื่องหมายอื่น ๆ รวมถึงป้ายชื่อของผู้สวมเครื่องแบบ การประดับเครื่องหมายนี้ นอกจากบ่งชี้อัตลักษณ์การเป็นทหารรักษาพระองค์ “ตำแหน่ง” ที่ประดับยังบ่งบอกการให้ความสำคัญสูงสุดต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เหนือกว่าความหมายของตัวตนซึ่งหมายถึงชีวิต นักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศยังสวมเครื่องแบบซึ่งบริเวณไหล่ประดับป้ายอาร์ม “CADET 904” อันเป็นหมายเลขประจำพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และสวมเสื้อที่ขอบคอมีสีแดงรองด้านในเครื่องแบบอีกชั้นซึ่ง ป้ายอาร์ม “CADAT 904” และ “เสีอรองในคอแดง” บ่งบอก “สังกัด” กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ “สถานภาพและบทบาทหน้าที่” ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และกำหนด “ตำแหน่งแห่งหน” ในฐานะทหารของพระมหากษัตริย์ไทย

2) การเปลี่ยนผ่านทุกขั้นตอนจะมีการแสดงความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

2.1 สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเป้าหมายของการฝึกและการผ่านด้านทดสอบ

ในพิธีและประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นทหารอากาศ และการเปลี่ยนผ่านเพื่อปรับบทบาทหน้าที่จากนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์ ตลอดจนพิธีการเปลี่ยนสถานภาพทางการสมรสล้วนมีสัญลักษณ์ที่แสดงความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ความสัมพันธ์ระหว่างทหารอากาศกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นไปในลักษณะของการแสดงออกถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ “ผู้พระราชทานสถานภาพ” การแสดงความเทิดทูนและจงรักภักดีด้วยการทำหน้าที่ “ผู้ถวายความปลอดภัยด้วยชีวิต” และการแสดงความใกล้ชิดผูกพันผ่านการนิยามและนำเสนอตัวตนผ่าน “สัญลักษณ์พระราชทาน”

การเปลี่ยนผ่านแรกจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างชัดเจนในฐานะของทหารผู้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและจงรักภักดี ในวันแรกที่เข้าศึกษายังโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชหรือ “วันขึ้นเหล่า” มีการ “กราบลาเสด็จพ่อ ร.5” ซึ่งได้รับสมัญญาว่า “เสด็จพ่อ” ในกลุ่มนักเรียนเตรียมทหาร เนื่องจากทรงเป็นผู้พระราชทานกำเนิดนักเรียนนายร้อยไทย และกล่าวคำปฏิญาณตนของนักเรียนเตรียมทหารความว่า “ข้าพระพุทธเจ้า จักรักษามรดกของพระองค์ท่าน ไว้ด้วยชีวิต” การแสดงความกตัญญูด้วยการกราบลาและการนิยามตนเป็น “ผลผลิตของพระราชปณิธาน” รวมถึงจัดวางตำแหน่งและกำหนดบทบาทตนเป็น “ผู้รักษามรดก” ซึ่งหมายถึงความรุ่งเรืองและมั่นคงที่พระองค์ทรงสร้างให้แก่ชาติไทยสิ่งเหล่านี้มีส่วนในการสร้างความหมายของทหารอากาศในฐานะผู้ผูกพันด้วยความรู้คุณและความรับผิดชอบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

การสร้างภาพลักษณ์ที่ผู้ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นกลุ่มคนที่มีความจงรักภักดีอย่างแรงกล้าและมีผลกำลังที่เหนือกว่ากว่ากระทำผ่านกระบวนการทดสอบที่มีเป้าหมายคือ การได้รับสัญลักษณ์ที่มีความหมายสื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ เครื่องหมาย ภปร. คำเรียกชื่อ “นักเรียนนายเรืออากาศรักษาพระองค์” กระบี่สั้น การลอดซุ้มกระบี่ และแหวนรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศ การทดสอบนี้คือการ “ซุด” เครื่องหมาย ภปร. ด้วยความเหน็ดเหนื่อยและลำบากเพื่อฝึกให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับหน้าที่ทหารรักษาพระองค์ สร้างสำนึกในคุณค่าของเครื่องหมายซึ่งหมายถึงการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างความจงรักภักดียังได้รับการต่อยอดผ่านคำสอนของรุ่นพี่เกี่ยวกับความยากลำบากและความเหน็ดเหนื่อยในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประชาชนชาวไทยเพื่อนำเสนอภาพ “พระราชอาสู้อยู่สละ” ซึ่งมีส่วนช่วยประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศ “ผู้สำนึกและตอบแทนคุณ” ใน “พิธี” รับเครื่องหมาย ภปร. หลังผ่านการ “ซุด” ยังมีการจัดฉากอย่างสมบูรณ์แบบเพื่อบ่งบอกความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือมีการจำลองเหตุการณ์เสมือนอยู่ต่อหน้าพระพักตร์และได้รับพระราชทานเครื่องหมายจากพระมหากษัตริย์จริง รวมถึงสร้างบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้รับรู้ถึงความสำคัญและยิ่งใหญ่ของการเป็นทหารรักษาพระองค์

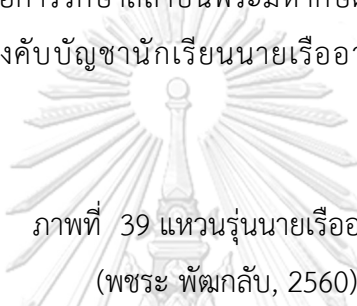
ภาพที่ 38 พิธีรับเครื่องหมาย ภปร. หลังนักเรียนใหม่ผ่านการ “ชุด” ภปร.
(กองพันที่ 1 กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์, 2560)

บททดสอบต่อมาคือการ “ชุด” วัตถุประสงค์หลักของนักเรียนนายเรืออากาศนั้นคือ กระเป๋าสั้น นักเรียนรุ่นพี่มีการปลูกฝังความหมายของกระเป๋าสั้นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ให้แก่ นักเรียนใหม่ กล่าวคือด้ามกระเป๋าสั้นขาวรูป “หัวช้าง” หมายถึงพระมหากษัตริย์และชาติไทย เนื่องด้วยช้างเป็นสัตว์ประจำชาติไทยและช้างเผือกเป็นสิ่งมงคลที่แสดงถึงบุญญาบารมีของพระมหากษัตริย์ การให้ความหมายแก่ด้ามกระเป๋าสั้นสัมพันธ์กับการประกอบสร้างความรักภักดีผ่านวิธีทดสอบการ “ปกป้องกระเป๋าสั้น” “การคาบกระเป๋าสั้น” และทำทดสอบ “ແຄກกระเป๋าสั้น” เพื่อให้ นักเรียนใหม่รักษาปกป้องกระเป๋าสั้นซึ่งเปรียบได้กับความเป็นชาติและพระมหากษัตริย์ด้วยทุกวิถีทางไม่ให้ถูกขโมยไปได้ สุดท้ายแล้วเมื่อนักเรียนใหม่ผ่านการทดสอบจนครบก็จะได้เข้าพิธีรับกระเป๋าสั้นจากผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรืออากาศ และได้ลอดซุ้มกระเป๋าสั้นในงาน “ขอชัยพฤษชัย” เพื่อแสดงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และสิทธิในฐานะนักเรียนนายเรืออากาศ ส่วนแหวนรุ่นนายเรืออากาศเป็นวัตถุประสงค์หลักที่แสดงการยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นน้องและเป็นเป้าหมายของนักเรียนใหม่ในการแสดงถึง “ความเป็นรุ่นพี่” ลำดับถัดจากรุ่นพี่ ถึงแม่แหวนรุ่นพี่เป็นสัญลักษณ์ที่มอบให้กันเฉพาะในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศก็ยังคงปรากฏสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์คือ รูปพระมหามงกุฎในตราสัญลักษณ์ประจำสถาบันบนหัวแหวน การประกอบสร้างความหมายให้แก่วัตถุประสงค์ที่เป็น

เป้าหมายของการทดสอบนักเรียนใหม่มีส่วนในการสร้างความรับรู้ ความสำนึก และการตระหนักรู้ถึง บทบาทหน้าที่และความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

วัตถุประสงค์หลักต่อมาที่สื่อถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็น เป้าหมายของการพัฒนาความสามารถและความเข้มแข็งอดทนของนักเรียนนายเรืออากาศ คือ เครื่องหมายแสดงหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชาทุกตำแหน่ง อาทิ หัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ เสนาธิการนักเรียนนายเรืออากาศ หัวหน้ากองพันนักเรียนนายเรืออากาศ มีรูปพระมหามงกุฎอยู่ตรงกลาง ตราสัญลักษณ์ประจำสถาบัน และตำแหน่งประดับเครื่องหมายคือบ่าทั้งสองข้างยังแสดงถึงการรับ ภารกิจการฝึกเรียนผู้บังคับบัญชาและการเป็นผู้บังคับบัญชาทหารอากาศหลังสำเร็จการศึกษาซึ่งต้อง หน้าที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ รูปแหวนนักเรียนนายเรืออากาศ และเครื่องหมายนักเรียนบังคับบัญชานักเรียนนายเรืออากาศที่มีสัญลักษณ์ซึ่งสื่อถึงสถาบัน พระมหากษัตริย์มีดังนี้

ภาพที่ 39 แหวนรุ่นนายเรืออากาศ
(พระ พัทม์กลับ, 2560)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เมื่อนักเรียนนายเรืออากาศผ่านการทดสอบและการฝึกศึกษาครบตามหลักสูตรของโรงเรียน นายเรืออากาศจะได้รับเกียรติให้ถอดชุดกระบี่กระบี่ทหารอากาศในงาน “อาลัยดอน” จากนั้นได้รับการประดับยศเรืออากาศตรีซึ่งเป็นยศพระราชนัด และที่สำคัญที่สุดคือการได้รับพระราชทานกระบี่ ทหารอากาศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถือเป็น “เป้าหมายสูงสุด” ของการเป็นทหารอากาศ และเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” แทนคำสัตย์ว่าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และ “แสดงเกียรติภูมิ” ของ การเป็นทหารอากาศ (ปิยะวัชร สุตศรี, 11 ตุลาคม 2562, สัมภาษณ์)

2.2 สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์มีความเชื่อมโยงกับตัวตนของทหารอากาศ

“กระบี่สั้นนักเรียนนายเรืออากาศ” และ “กระบี่ทหารอากาศ” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์และมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและอัตลักษณ์ของทหารอากาศ รวมถึงเครื่องหมายทหารรักษาพระองค์ที่มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาความรับรู้ความตระหนัก และความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ในฐานะทหารรักษาพระองค์ การกำหนดความหมายของ “กระบี่คือชีวิต” ที่สื่อถึงตัวตนของทหารอากาศให้มีบทบาทเป็น “กระบี่คู่ชีวิต” เป็นวิธีประกอบสร้างความหมายของผู้ผูกพันและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังเห็นได้จากการให้คำอธิบายโดยนักเรียนรุ่นพี่ว่า “กระบี่สั้น” หมายถึง สถาบันสำคัญของชาติ และพระมหากษัตริย์ซึ่งนักเรียนนายเรืออากาศมีหน้าที่ในการปกป้อง ส่วน “กระบี่ทหารอากาศ” หมายถึง ภารกิจการรักษาอธิปไตยของชาติ โดยเฉพาะการคุ้มครองสถาบันพระมหากษัตริย์ ปกป้องประเทศชาติและประชาชน รวมถึงบ่งบอกจิตวิญญาณความเป็นทหารไทย การฉลุโครงกระบี่เป็นตราแผ่นดินสยามและมีรูปพระมหามงกุฏ ตรามหาจักรี และฉัตรเจ็ดชั้นซึ่งสื่อถึงพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรียังเน้นย้ำว่าตัวตนของทหารอากาศมีความเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตลอดชีวิตราชการ ยิ่งไปกว่านั้นกระบี่เล่มนี้ได้รับการขบเน้นความเป็น “ของสูง” จากลำดับชั้นทางสังคมของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้พระราชทานและวิธีการพระราชทานด้วย “พระหัตถ์” เพื่อตอกย้ำว่าบุคคลที่ได้รับนั้นมี “ความพิเศษ” จึงยิ่งสร้างความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ นำไปสู่ความเทิดทูนรักใคร่ในที่สุด ความหมายของกระบี่นายทหาร ดังเห็นได้จากคำกลอนสอนทหารไทยและคำกล่าวขณะลอดซุ้มกระบี่ ความว่า

“กระบี่ได้พระราชทาน	เพื่อประหารทรราชให้ดับสูญ
ใช้ปกป้องประเทศชาติให้จรรูญ	ใช้เทิดทูนพิทักษ์กษัตริย์
ขอใช้คมกระบี่พิทักษ์ราชย์	ทรราชอย่าคิดชีวิตอยู่...
อันกระบี่นี้ศักดิ์สิทธิ์	ทรงมหิทธิฤทธิ์ผลลาญ...
ปกปักษ์รักษา	ป้องผู้กล้ากรปกุศล
ผู้ถือคือศักดิ์ตน	เป็นไพร่พลองค์ราชันย์”

(จิตรพล แสงศิริ, 2561)

“...โดยกระบี่ถือเป็นของสูง เป็นสัญลักษณ์ของนายทหารสัญญาบัตร ที่แสดงถึงภารกิจอันยิ่งใหญ่ของเหล่าทหารอากาศผู้ปกป้องอธิปไตยของชาติบ้านเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโดยพระหัตถ์แก่บรรดานายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ”

(คำกล่าวขณะลอดซุ้มกระบี่, 2561)

“กระบี่” ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านสถานภาพทุกลำดับขั้นในชีวิตทหารอากาศรวมถึงชีวิตครอบครัว ดังเห็นได้จากการพิธีลอดซุ้มกระบี่ในงานมงคลสมรสของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรืออากาศ กระบี่ทหารอากาศนอกจากมีบทบาทในการสร้างความเป็นสิริมงคลและการเป็นสักขีพยานในการเริ่มต้นชีวิตสมรส ยังตอกย้ำ “ความทรงจำร่วม” ความหมายของกระบี่ในฐานะสิ่งแสดงสถานภาพของทหารอากาศ บทบาทหน้าที่ของทหารอากาศ และที่สำคัญคือ “สำนึก” ที่สืบเนื่องจากการได้รับพระราชทานสถานภาพดังกล่าว และอาจกล่าวได้ว่าเมื่อชูกระบี่ขึ้นเพื่อเปิดซุ้มกระบี่อาจถือเป็นฉันทานุมัติของผู้พระราชทานกระบี่ต่อการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของทหารอากาศ กระบี่จึงเป็นส่วนสำคัญในชีวิตทหารอากาศที่สร้างความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดความรักใคร่ผูกพัน เกิดทุนบูชา ต้องการปกป้อง และสิ่งสูงสุดก็คือเกิดความจงรักภักดี

นอกจากนี้ “ธงชัยเฉลิมพล” ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงการสิ้นสุดการฝึกและพร้อมทำการรบอย่างสมบูรณ์ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามทางทหาร ธงนี้ยังหมายถึงการเป็นหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทาน “ธงชัยเฉลิมพล” ซึ่งสื่อถึงพระมหากษัตริย์ผู้เป็นองค์จอมทัพไทยจากความหมายของ “เส้นพระเจ้า” ในลักษณะบทยอดธง เพื่อใช้เป็นธงประจำหน่วยทหารรักษาพระองค์ ยิ่งขับเน้นภาพของทหารอากาศ “ผู้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ” ในทางทหารนั้นเมื่อเห็น “ธง” ตั้งอยู่ที่ใดย่อมหมายถึงการตั้งอยู่ของหน่วยทหาร จึงกล่าวได้ว่าธงประจำหน่วยทหารก็หมายถึงทหารในสังกัดหน่วยนั้น ๆ ดังนั้นธงชัยเฉลิมพลจึงถือเป็นสิ่งแสดงสถานภาพของทหารอากาศรักษาพระองค์ที่มีบทบาทสำคัญในการนิยามความเป็นทหารอากาศผู้ผูกพันและสำนึกในคุณของพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน

อัตลักษณ์ผู้จงรักภักดีและผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์พบอย่างโดดเด่นในคติชนสถาบันกองทัพอากาศ จากการเชื่อมโยงความหมายของการเป็นทหารอากาศอันได้แก่สถานภาพและบทบาทหน้าที่กับสัญลักษณ์ที่ได้รับพระราชทานและสิ่งที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์เป็นการบ่งรากเหง้าตนที่มีที่มาจากพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ และสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อผู้ให้กำเนิดความเป็นทหารอากาศ สิ่งที่ชัดเจนที่สุดคือสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้พระราชทานสถานภาพความเป็นทหารอากาศซึ่งสื่อแทนด้วย “กระบี่” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงการสถาปนาสถานภาพ สถานภาพ

เหล่านี้ได้มาเพราะประสบความสำเร็จในการผ่านด่านทดสอบจึงได้สถานภาพและวัตถุประสงค์ที่บ่งบอกสถานภาพดังกล่าว ทหารอากาศยังได้สิทธิใช้ “คำเรียก” ที่สัมพันธ์กับสถานภาพความเป็นทหารอากาศและสถานภาพความเป็นทหารรักษาพระองค์ ทั้งยังแสดงความผูกพันในฐานะผู้ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ “ทหารพระราชา” “ทหารราชวัลลภ” “ทหารรักษาพระองค์” “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” คำเรียกเหล่านี้นอกจากสอดคล้องกับสถานภาพ บทบาทและหน้าที่แล้วยังทำหน้าที่บ่งชี้อัตลักษณ์ของทหารอากาศในฐานะ “ผู้ให้การดูแล” “ผู้เป็นที่รักใคร่” และ “ผู้เป็นข้า” ของพระมหากษัตริย์ ชื่อเรียก “ทหารฟ้า” นอกจากหมายถึงทหารอากาศ อีกนัยหนึ่งคำว่า “ฟ้า” อาจหมายถึงพระมหากษัตริย์ผู้กำเนิดจากเบื้องบน ดังนั้น “ทหารฟ้า” ในที่นี้จึงหมายถึงทหารของพระมหากษัตริย์

การสร้างเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อนำเสนอตนเป็นผู้ผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น ถ้าหากพิจารณาอัตลักษณ์ในแง่ของการเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมจะเห็นว่าสถาบันกองทัพอากาศกำหนดให้สิ่งพระราชทานเป็นสัญลักษณ์แสดงความสำเร็จของทหารอากาศในการเลื่อนไปสู่สถานภาพและบทบาทใหม่ที่เหนือกว่า เพื่อให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและรับรู้ว่าตำแหน่งแห่งหนของตนอยู่ใน “สายพระเนตร” เสมอ รวมถึงการนิยามตนเป็น “มรดก” ที่ทรงพระราชทานแก่ประเทศชาติเพื่อช่วยรักษาและสร้างความเจริญแก่ประเทศชาติต่อไป รวมถึงทำหน้าที่ถ่ายทอดและปลูกฝังความผูกพันนี้สู่ทหารอากาศรุ่นน้อง

2.3 สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งที่ต้องปกป้องรักษาและสืบทอด

การประกอบสร้างสำนึกของผู้ปกป้องและสืบทอดเจตนารมณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างทหารอากาศผู้จงรักภักดี เห็นได้ชัดเจนจากประเพณีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่และนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย การทดสอบหนึ่งที่สำคัญใน “สัปดาห์นรก” ของนักเรียนใหม่คือ “การปกป้องกระบี่” “การคาบกระบี่” ซึ่งกระบี่นี้มีความหมายสื่อถึงพระมหากษัตริย์ และ “การรักษารัง” ประจำกองพันนักเรียนนายเรืออากาศซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นหมู่เหล่านักเรียนนายเรืออากาศ โดยต้องทำทุกวิถีทางไม่ให้กระบี่ของตนถูกขโมย วิธีการและกริยาที่ใช้ในการทดสอบถูกเชื่อมโยงกับหน้าที่ปกป้องสถาบันสำคัญของชาติซึ่งหนึ่งในนั้นคือสถาบันพระมหากษัตริย์ การ “ปกป้องกระบี่” จึงเป็นทดสอบความสามารถในการรักษาสิ่งสำคัญอันได้แก่ พระมหากษัตริย์ และความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ

นอกจากนี้การได้รับพระราชทาน “กระบี่บังคับบัญชา” ซึ่งประกอบด้วยกระบี่นักเรียนนายเรืออากาศ และกระบี่ทหารอากาศ จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระอิสริยยศในขณะนั้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงสถานภาพ ลำดับอาวุโส และหน้าที่การบังคับบัญชาของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้ายมีส่วนในการสร้างและนำเสนอภาพทหารอากาศผู้

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน ดังเห็นได้จากการรักษาและสืบทอดการส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” ให้เป็นประเพณีสำคัญของทุกปีต่างจากประเพณีในกลุ่มพี่น้องนายเรืออากาศที่อาจยกเว้นไปในบางปี นักเรียนรุ่นพี่ที่เคยมีบทบาทเป็นผู้รับมอบเมื่อปีที่แล้ว (ภาพซ้าย) ในปีนี้กลับมีบทบาทเป็นผู้มอบส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” ให้รุ่นน้องถัดไป (ภาพขวา) สัญลักษณ์นี้นอกจากจะสื่อถึงการสืบทอดหน้าที่นักเรียนบังคับบัญชา ในแง่มุมหนึ่งยังแสดงถึง “สำนึกร่วมในความจงรักภักดี” ต่อพระมหากษัตริย์ของนักเรียนนายเรืออากาศ ด้วยการ “รักษา” “กระบี่บังคับบัญชา” อย่างดีตลอดระยะเวลาสามสิบปี และในทุกปีจะมีการ “ส่งต่อ” สัญลักษณ์ดังกล่าวเพื่อเน้นย้ำสำนึกและหน้าที่ดูแลปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีร่วมกันและต้องช่วยกัน “สืบทอด” ผ่านระบบรุ่นต่อไป ดังภาพนี้ (โกเมน เอี่ยมสะอาด, 2560)

ภาพที่ 40 การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา”
(โกเมน เอี่ยมสะอาด, 2561)

3) เนื้อหาคติชนซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์อันนำไปสู่การเคารพเทิดทูน

พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามเป็นพิธีทางทหารของกองทัพอากาศที่มีบทบาทในการสร้างความจงรักภักดีอย่างเป็นกระบวนการเพื่อหล่อหลอมและรักษาสำนึกนี้ไว้อย่างมั่นคงตลอดชีวิตการเป็นทหารอากาศ เมื่อพิจารณาตามแนวทางการศึกษาคติชนในบริบทของการสื่อสารการแสดง (Performance-centered approach) พบว่า “การสาบานตน” และ “การสวนสนาม” ของทหารอากาศใหม่และทหารอากาศรักษาพระองค์เนื่องในวันกองทัพไทยและวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเหตุการณ์และการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบ “การแสดง” ที่มีการสื่อสารความหมายของตัวตนทหารอากาศในฐานะทหารผู้จงรักภักดีและปกป้องชาติและพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ ความหมายดังกล่าวเป็นการกำหนดร่วมกันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ ตามที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับความหมายของการ “ชุด” วัตถุสัญลักษณ์ที่สื่อความเป็นทหาร

รักษาพระองค์และความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ยิ่งไปกว่านั้นแนวคิดและเนื้อหาของคำปฏิญาณตนและความหมายของ “ธงชัยเฉลิมพล” ยังแสดงถึงความจงรักภักดีด้วยชีวิตและความผูกพันแน่นแฟ้นต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การให้คำสัตย์ว่าจะ “จงรักภักดีและถวายความปลอดภัยจนชีวิตหาไม่” และ “เทิดทูน รักษาไว้ และยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพ” ต่อหน้าสัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์บ่งความตั้งใจซึ่งเกิดจากความจงรักภักดีอันเข้มแข็งของทหารอากาศที่สามารถสละชีวิตซึ่งปวงชนรักและหวงแหนได้

การนิยามและนำเสนอภาพของทหารอากาศผู้จงรักภักดียังเห็นได้จากการแสดงความภาคภูมิใจที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในเพลงของสถาบันทหารอากาศ ได้แก่ เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” และเพลง “มาร์ชราชวัลลภ” มีการนิยามทหารอากาศผู้เทิดทูนและจงรักภักดีอย่างสูงสุดต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจ และการรักษาเกียรติภูมิของทหารราชวัลลภ ดังความว่า

“ภักดีร่มเกล้า เทิดพระปิ่นไทยเรา พร้อมเอาชีวิป้องกัน”

(เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ”)

“เราทหารราชวัลลภ รักษาองค์พระมหากษัตริย์สูงส่ง...เราทุกคนภูมิใจได้รับไว้วางพระราชหฤทัย พิทักษ์สมเด็จเจ้าไทย ตลอดในพระวงศ์จักรี จะถวายสัตย์ซื่อตรงองค์ราชาราชาินี ถ้าแม้มีภัยพาลอวด...เราจะถวายชีวิ...เกียรติยศพุ่งเฟื่องไว้นามเชิดชูราชวัลลภคู่ปฐพี

(เพลง “มาร์ชราชวัลลภ”)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนึกความจงรักภักดีและผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เกิดจากการได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ที่ควรค่าแก่ความไว้วางใจในการดูแลสวัสดิภาพและความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ ประกอบกับบทบาทของผู้ได้รับพระราชทานวัตฤที่แสดงอัตลักษณ์การเป็นทหารอากาศโดยตรงจากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ทำให้ทหารอากาศซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ เกิดเป็นความรัก ความผูกพัน และเทิดทูนบูชาซึ่งนำเสนอผ่านการแสดงความจงรักภักดี

บทบาทในการประกอบสร้างความเป็นทหารผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อพระมหากษัตริย์ได้รับการหล่อหลอมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารปีสุดท้ายจนกระทั่งได้รับสถานภาพใหม่เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ โดยเฉพาะคติชนสถาบันกองทัพอากาศประเพณีธิดาวยสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอากาศใหม่ต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งมีความหมายหนึ่งสื่อถึงพระมหากษัตริย์ และพิธีธิดาวยสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์นำเสนอภาพของทหารอากาศผู้จงรักภักดีอย่างเด่นชัด การขบเน้นความหมายของสัญลักษณ์

พระราชทานที่แสดงสถานภาพและบทบาทของทหารอากาศยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความผูกพันรักใคร่ต่อพระมหากษัตริย์ สำนึกความเป็นทหารอากาศดังกล่าวประกอบสร้างและนำเสนอโดยกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศอย่างสอดคล้องกันเนื่องจากเป็นอัตลักษณ์ด้านบวกของทหารไทยทุกเหล่าทัพ

4.1.3 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง

ความหมายหนึ่งของตัวตนทหารอากาศที่ได้รับการประกอบสร้างอย่างเด่นชัดคือ ผู้มีเพื่อนและพี่น้องซึ่งเห็นได้จากองค์ประกอบของคติชนทหารอากาศไทยที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันและความเป็นหนึ่งเดียวกัน และแนวคิดเรื่องลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร สถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศต่างประกอบสร้างและนำเสนอความเป็นกลุ่มทหารอากาศผ่านการเน้นย้ำความสำคัญของ “รุ่นพี่” ผู้มีลำดับชั้น ความอาวุโส และบทบาทในการบังคับบัญชาเหนือกว่า และ “รุ่นน้อง” ผู้มีลำดับชั้น ความอาวุโสถดถอยลง และบทบาทเป็นผู้รับการบังคับบัญชารวมถึงความสำคัญของ “เพื่อน” ผู้มีลำดับชั้น ความอาวุโสเสมอกัน แต่บทบาทในการบังคับบัญชาอาจแตกต่างกันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนความสำคัญของเหล่าทหารอากาศในการหลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การสร้างสำนึกของทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้องจึงประกอบสร้างจากการนิยามตนเองและการนิยามโดยเพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ และรุ่นน้องผ่านคติชนที่กำหนดโดยกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ โดยเฉพาะประเพณีในช่วงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ **เรื่องเล่า** ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความผูกพันระหว่างทหารอากาศกับถิ่นกำเนิดความเป็นทหารอากาศและกลุ่มพี่น้องนายเรืออากาศ เรื่องเล่าของกลุ่มทหารอากาศที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง บทเพลงที่มีเนื้อหาแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ และความแนบแน่นของสายใยความผูกพันระหว่างเพื่อนและพี่น้อง ที่สำคัญคือ **วิถีปฏิบัติ** การนบรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ การสืบทอดรหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม การส่งต่อต่ออายุและการตั้งฉายาตามสายตระกูล รวมถึงการบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัวนายเรืออากาศ

อาจกล่าวได้ว่าคติชนทหารอากาศส่วนใหญ่มีส่วนในการสร้างสำนึกว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มทหารอากาศถึงแม้มีลำดับชั้นและความอาวุโสต่างกัน เนื่องจากการทำงานและการใช้ชีวิตของทหารอากาศต้องอาศัยการประสานงานกันจากทุกฝ่าย นักบินไม่สามารถขึ้นบินได้ถ้าช่างเครื่องไม่ได้ตรวจความพร้อมของเครื่องบิน การติดต่อระหว่างนักบินและภาคพื้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดผู้ดูแลระบบการสื่อสาร และเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินกับนักบินจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ค้นหาและช่วยชีวิต ดังนั้นจึงเป็นบทบาทหน้าที่ของคติชนในการสร้างความตระหนักถึงการเป็นสมาชิกของ

กลุ่มและมีส่วนทำให้เกิดความกลมเกลียวของกลุ่มทหารอากาศอันนำไปสู่ความเข้มแข็งของ กองทัพอากาศในที่สุด

คติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวกันมีดังนี้

1) พิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่หล่อหลอมความผูกพันและความเป็นหนึ่งเดียวกัน

- คติชนสถาบันทหารอากาศ ได้แก่ งาน “ช้อชัยพฤกษ์” งาน “อาลัยดอน” พิธีเลื่อนชั้น และประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและแสดงความสามารถ พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี พิธีพระราชทานกระบี่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ มีบทบาทในการนิยามอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อนและพี่น้องทุกรายการ ได้แก่ ประเพณีของนักเรียนใหม่: กราบลาเสด็จพ่อ ร.5 “ท้าวตึก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” และ “ชุด” กระบี่ ประเพณีของนักเรียนชั้นปีสุดท้าย: “ส่งต่อ กระบี่บังคับบัญชา” “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ลงน้ำ” ประเพณีของศิษย์เก่านายเรืออากาศ: งาน “ชุมนุมนายเรืออากาศ” ประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายบินเดี่ยว ประเพณีของ นักเรียนคอมมานโด: ประเพณี “ฝากยศ” และ “พี่บ่น้อง

2) เรื่องเล่าประจำกลุ่มในฐานะความทรงจำร่วมซึ่งทำให้เกิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ มีบทบาทในการนิยามอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อนและพี่น้องทุกรายการ ได้แก่ เรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” เรื่อง “เงาในห้องนอนและวิญญาณหลังตึก” เรื่อง “เงา ลึกลับ” เรื่อง “วิญญาณบนเบาะหลัง” เรื่อง “ในที่ฝึกศิษย์การบิน เรื่อง “เสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวง กุญแจ” เรื่อง “รอยไหม้ในजूตา” เรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ” เรื่องเล่า “ครูอ้วน” เรื่องเล่า “ดาบศึกซูไม้”

3) การปฏิบัติตามกฎ แบบธรรมเนียม และวิถีปฏิบัติที่บ่งบอกความพร้อมเพรียงและความ เป็นหนึ่งเดียวกัน

- คติชนสถาบันทหารอากาศ ได้แก่ การแต่งเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายชุดเดียวกัน ของผู้ได้รับการเปลี่ยนผ่านซึ่งแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน ขั้นตอนและการจัดเรียงสัญลักษณ์ในพิธี ที่บ่งบอกความเป็นหนึ่งเดียวกัน

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว การนับรุ่นทั้งรุ่น เตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา การ มีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

4) บทเพลงที่ช่วยสร้างความสามัคคีกลมเกลียวและแน่นแฟ้น “ความเป็นกลุ่มเรา”

- คติชนสถาบันทหารอากาศ ได้แก่ เพลงที่ใช้ในพิธีการ: เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศเพลง ประจำสถาบัน: เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “อาลัยดอน”

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ เพลง “รวมมิตร” เพลง “ชาละวัน” เพลง “สู้เข้าไป”

คติชนทหารอากาศมีบทบาทในการเน้นย้ำความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้อง ความผูกพันในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น และความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศใน 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) คติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องอาวุโสและลำดับชั้นซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้อง และสืบทอดสายใยระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง 2) คติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของเพื่อนร่วมรุ่น และ 3) คติชนที่สร้างความทรงจำร่วมที่หลอมรวมอัตลักษณ์ของเหล่าทหารอากาศให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

1) คติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องอาวุโสและลำดับชั้นซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้อง และสืบทอดสายใยระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง

การเน้นย้ำความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้องเห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องในช่วงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ รุ่นพี่เป็นผู้จัดการการทดสอบรุ่นพี่ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการได้รับสถานภาพใหม่ทุกลำดับชั้นน้อง ทั้งการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. เพื่อประกอบสร้างความเป็นทหารรักษาพระองค์ และการ “ชุด” กระบี่เพื่อประกอบสร้างความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและความเป็นรุ่นน้องผู้สืบต่อระบบอาวุโสของนักเรียนนายเรืออากาศ นอกจากนี้รูปแบบและวิธีการทดสอบนักเรียนใหม่มีจุดมุ่งหมายให้รุ่นน้องทำความรู้จัก สร้างความคุ้นเคย รับการทดสอบเพื่อพิสูจน์ตนจากรุ่นพี่ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการประกอบสร้างความเป็นรุ่นน้องที่ยังไม่นับว่ามีอาวุโสและอยู่ในลำดับชั้นเริ่มต้นของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ การทดสอบเหล่านั้น ได้แก่ “ทัวร์ติก” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ปล่อยหลอก” ของนักเรียนใหม่ และ “พี่พบน้อง” ของนักเรียนคอมมานโด จะเห็นได้ว่าบททดสอบการ “พบพี่” และ “พี่พบน้อง” เป็นด้านสำคัญที่เน้นย้ำความสำคัญของแนวคิดเรื่องอาวุโสและลำดับชั้น รุ่นน้องจะผ่านไปสู่อันดับต่อไปและได้รับสถานภาพใหม่รวมถึงบทบาทใหม่ที่เหนือกว่าก็ต่อเมื่อผ่านการทดสอบและ “พบพี่” แล้ว รวมถึงการเปลี่ยนผ่านสู่ลำดับอาวุโสสูงสุดของรุ่นน้องต้องได้รับการ “ส่งต่อ” สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความอาวุโสและบทบาทหน้าที่จากรุ่นพี่ ดังเห็นได้จากการส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของรุ่นพี่เกิดความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจในการสร้างความหมายใหม่ให้แก่รุ่นพี่ในฐานะทหารอากาศใหม่ดังเห็นได้จากรุ่นน้องร่วมกัน “ส่งพี่” ลากจากความสถานภาพความเป็นนักเรียน และช่วยกัน “จับ โยน ผลักพี่ลงน้ำ” เพื่อตัดขาดโดยสิ้นเชิงจากความอาวุโสสูงสุดและบทบาทการเป็นนักเรียนบังคับบัญชาที่มีหน้าที่ “ออกคำสั่ง” มาเป็น “รับคำสั่ง” หลังการเปลี่ยนผ่านนี้สิ้นสุดลงและเข้าสู่สถานภาพของนายทหารใหม่ ดังนั้นการละจากจากอัตลักษณ์เดิมของรุ่นพี่เพื่อประกอบสร้าง

ความหมายของตัวตนชั้นใหม่จะต้องได้รับการอำลาจากรุ่นน้องซึ่งขบเน้นความสำคัญของ “ความเป็นพี่น้องนายเรืออากาศ”

เมื่อมีการเลื่อนลำดับชั้นของสถานภาพและความอาวุโสการกำหนดตำแหน่งแห่งหนของสมาชิกในกลุ่มทหารอากาศย่อมเปลี่ยนไป ขณะเดียวกันผู้มาใหม่ก็ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานภาพและบทบาทเดิมของตน และสร้างความหมายของตัวตนชั้นใหม่ในกลุ่มสังคมใหม่กรณีนี้เห็นได้ชัดจากการ “เปลี่ยนสรรพนาม” ของนักเรียนใหม่เพื่อสื่ออัตลักษณ์ใหม่ทางสังคมของผู้พูดและผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2562: 66) ดังเช่นเดิมนักเรียนเตรียมทหารปีสุดท้ายแทนตนเองว่า “พี่” แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพเป็นนักเรียนใหม่จะเปลี่ยนสรรพนามเป็น “น้อง” สรรพนามดังกล่าวเปลี่ยนไปตามบริบทของลำดับอาวุโสในสังคมนายเรืออากาศซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ความหมายของตัวตนที่แปรเปลี่ยนตาม ในการ “ทัวร์ตี๊ก” นักเรียนใหม่คือเป็น “น้องใหม่” ที่ยังไม่มีอาวุโส ขณะเดียวกันนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีอื่นก็รับรู้ถึงการเลื่อนสถานภาพเป็น “รุ่นพี่” ที่มีอาวุโสสูงขึ้น

นอกจากนี้การต่อยอดความสำคัญของระบบรุ่นพี่และรุ่นน้องยังปลูกฝังผ่านวัฒนธรรม “การส่งต่อ” จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง รุ่นพี่เกิดสำนึกในบทบาทของ “ผู้ให้” ที่มีหน้าคุณแล อบรม และสั่งสอนรุ่นน้อง ส่วนรุ่นน้องสำนึกในบทบาทของ “ผู้รับ” ที่จะต้องส่งต่อความเป็นพี่น้องให้รุ่นถัดไป ดังนั้น “เครื่องแบบ” “เครื่องหมาย” “หนังสือเรียน” “เรือสำเภาจำลอง” จึงมีความหมายที่แท้จริงคือ “การส่งต่อความอาวุโส” และ “หน้าที่การบังคับบัญชา” ซึ่งสื่อแทนด้วยการมอบ “กระบี่บังคับบัญชา” โดยรุ่นพี่ที่มีอาวุโสสูงสุดแก่รุ่นน้องที่มีอาวุโสรองลงมา การ “ส่งต่อ” นั้นเป็นธรรมเนียมที่มีมาตั้งแต่เป็นนักเรียนเตรียมทหาร ก่อนรุ่นพี่ชั้นปีสุดท้าย “ขึ้นเหล่า” จะส่งต่อกระบี่แก่นักเรียนให้รุ่นน้องร่วมจังหวัดเดียวกัน ผากระบี่เป่าด้านในจะเขียนชื่อพร้อมเลขรุ่นหรือข้อความอวยพรของผู้เคยเป็นเจ้าของกระบี่ และมีการถ่ายภาพขณะส่งมอบเพื่อบอก “รุ่นพี่” ว่าได้ “สืบทอด” สายสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องมาจนถึง “รุ่นน้อง” ปัจจุบัน การเขียนชื่อและเลขรุ่นเรียงต่อกันเป็นป้ายบอกอัตลักษณ์บุคคลที่สร้างสำนึกการลำดับพี่ลำดับน้องและความเป็นกลุ่มก้อนของผู้มีตำแหน่งแห่งหนเดียวกัน เช่นเดียวกับการส่งต่อสมุดจดบทเรียนที่ได้รับในแต่ละเที่ยวบินซึ่งถือเป็น “คัมภีร์” สำหรับศิษย์การบินใหม่ โดยศิษย์การบินรุ่นพี่ส่งต่อให้รุ่นน้องที่สังกัดชมรมเดียวกันเมื่อครั้งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การส่งต่อสิ่งของจึงเป็นการ “ส่งมอบมรดก” และ “ถ่ายทอดความเป็นพี่น้อง” ที่ประกอบสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ของผู้มีพี่น้องของทหารอากาศ

นอกจากนี้คติชนที่มีบทบาทในการสร้างสำนึก*ความเป็นพี่น้องทหารอากาศ*คือการ “นับรุ่น” สร้างความตระหนักตนว่าอยู่ “ลำดับ” ไตในกลุ่มทหารอากาศและยัง “สืบ” ต่อขึ้นไปได้ว่าเป็น “น้อง” ที่ปกครองโดย “พี่” รุ่นใด ขณะเดียวกันเมื่อเป็นนักเรียนอาวุโสสูงสุดก็รับรู้ในบทบาท “พี่ปกครอง” ที่มีต่อ “น้องนักเรียนใหม่” นอกจากนี้การลำดับรุ่น “คู่กัน” ของรุ่นเตรียมทหารและรุ่น

นายเรืออากาศยังทำให้เกิดความเหนียวแน่นจากการการเน้นย้ำถึงสำนึกร่วมกันของทั้งสองกลุ่มว่าทหารอากาศไม่ได้มีเฉพาะพี่น้องร่วมเหล่าเท่านั้นแต่ทหารทุกเหล่าทัพรวมถึงตำรวจคือพี่น้องร่วมหน้าที่เดียวกัน ความคิดเรื่อง “การนับ” ยังเห็นได้จากการนับจำนวน “ช่อชัยพฤกษ์” ต่อเนื่องเช่นเดียวจำนวนรุ่นของนักเรียนนายเรืออากาศใหม่ กล่าวคือนักเรียนนายเรืออากาศรุ่น 62 คือชัยพฤกษ์ช่อที่ 62 ของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช และนับเรียงต่อกันไปเหมือนกับรุ่นนายเรืออากาศ ทำให้นักเรียนนายเรืออากาศแต่ละรุ่นรู้ว่าตนมีพี่ผู้มาก่อนและมีน้องตามหลังมาเสมอ แม้สถานภาพและบทบาทหน้าที่จะเปลี่ยนไปตามขั้นตอนในชีวิตของทหารอากาศแต่ความสัมพันธ์แต่สำนึกดังกล่าวยังได้รับการนำเสนอเสมอเมื่อมีการรวมกลุ่ม ดังเช่นในงานชุมนุมนายเรืออากาศ จัดผั่งที่นั่งเรียงตามรุ่นและนั่งใกล้กับรุ่นพี่ที่ใช้ชีวิตร่วมกันเมื่อครั้งเป็นนักเรียน การตกแต่งสถานที่ด้วยเป็นรูปเลขรุ่น การมอบทุนตัดเครื่องแบบให้ศิษย์เก่านายเรืออากาศน้องใหม่ การมอบ “กระบี่สั้น” เป็นของขวัญให้รุ่นพี่ที่ได้รับพระราชทานยศนายพลอากาศ และร้องเพลงร่วมกันของตัวแทนแต่ละรุ่นตั้งแต่รุ่นแรกถึงรุ่นปัจจุบัน

2) คติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของเพื่อนร่วมรุ่น

ประเพณีในช่วงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพจากนักเรียนใหม่มาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศและการเปลี่ยนผ่านบทบาทหน้าที่ของทหารอากาศมีบทบาทโดดเด่นในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อน เนื่องจากการทดสอบในช่วงดังกล่าวนักเรียนในรุ่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นนักเรียนใหม่ นักเรียนนายเรืออากาศ ทหารอากาศ ศิษย์การบิน และนักเรียนคอมมานโดจะได้รับการทดสอบและได้รับการเปลี่ยนผ่านไปพร้อมกันทำให้เกิดความผูกพันจากการเป็นเพื่อนร่วมทุกข์และร่วมสุขตลอดการเผชิญหน้ากับความยากลำบาก นอกจากนี้ “การร่วมแบ่งเบาทุกข์” จากการ “ซุด” และ “ซ่อม” ไปด้วยกันตลอดการเปลี่ยนผ่านในช่วงนักเรียนใหม่ โดยเฉพาะการผ่านบททดสอบ “ความเป็นรุ่น” ที่ต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจ ความเห็นอกเห็นใจของผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกันทำให้ซาบซึ้งถึงความเป็นเพื่อนมากขึ้น และ “การร่วมปันสุข” จากการพิสูจน์ตนจนกระทั่งได้รับการยอมรับให้ได้รับสัญลักษณ์แสดงสถานภาพใหม่พร้อมกัน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ว่าตนไม่ได้อยู่เพียงลำพังยังมีเพื่อนพี่และน้องอยู่ร่วมกันในสังคมกองทัพอากาศ

ประเพณีและวิถีปฏิบัติของนักเรียนใหม่และทหารอากาศยังกำหนดขึ้นเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของความสามัคคีในเพื่อนร่วมรุ่น ดังเช่นการทดสอบความเป็นหนึ่งเดียวกันของนักเรียนใหม่โดยให้ “การเรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น” “การวิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” การเคลื่อนที่พร้อมกันเป็นกลุ่ม การรักษารองพันนักเรียนนายเรืออากาศ และการทำโทษทุกคนในรุ่นแม้มีผู้ทำผิดเพียงคนเดียว รวมถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงานชุมนุมนายเรืออากาศเพื่อนำเสนอตนว่าเป็นทหารอากาศ “ผู้

มีรุ่นนายเรืออากาศ” การนับรุ่นนายเรืออากาศจึงเป็นวิถีปฏิบัติสำคัญในการสร้างสำนึก “ความเป็นรุ่น” และการหลอมรวม “อัตลักษณ์ของรุ่น” ซึ่งมีทั้งลักษณะที่มีร่วมกันกับรุ่นอื่นและลักษณะเฉพาะของแต่ละรุ่น

ความเป็นหนึ่งเดียวกันของเพื่อนร่วมรุ่นศิษย์การบินยังเห็นได้จากประเพณีฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินปล่อยเดี่ยว ช่วงเวลาและเงื่อนไขในการฉลองเป็นสิ่งที่เน้นย้ำความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การฉีคน้ำใส่ศิษย์การบินหลังผ่านทดสอบต้องรอจน “คนสุดท้ายในรุ่น” ทำการบินแล้วเสร็จจึงจะฉีคน้ำหรือทำ “water salute” พร้อมกันทั้งรุ่น “ความเป็นรุ่น” ของศิษย์การบินจึงหมายถึง “ทุกคนในรุ่น” ในบางปีมีการ “ผสมผสานความทรงจำร่วม” ระหว่างชุดความทรงจำการทดสอบ “เรียงตัวเป็นหมายเลขรุ่น” “การคาบกระบี่” และ “การทำโทษด้วยท่าตบแผละ” ซึ่งเป็นท่าทำโทษของนักเรียนใหม่ การรื้อฟื้นและผสมผสานความทรงจำเมื่อครั้งศิษย์การบินเป็นนักเรียนใหม่ เข้ากับการฉลองที่ได้รับอิทธิพลจากทหารอากาศสากลจึงต่อยอดย้ำความเป็นเพื่อนร่วมในทั้งสองสถานภาพคือ ร่วมรุ่นนายเรืออากาศ และร่วมรุ่นศิษย์การบิน การผสมผสานชุดความทรงจำดังกล่าวของศิษย์การบินรุ่นที่ 137 มีดังนี้

ภาพที่ 41 การผสมผสานความทรงจำร่วมเมื่อครั้งเป็นนักเรียนใหม่
กับประเพณีฉลองของศิษย์การบิน
(ศิษย์การบินรุ่นที่ 137, 2560)

นอกจากนี้ในพิธีเพื่อแสดงความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานภาพและบทบาทที่เหนือกว่ายังมีสัญลักษณ์ที่แสดงอัตลักษณ์ของผู้ที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกันและอัตลักษณ์การเป็นนักบินทหารอากาศ ดังเช่นรูปแบบการจัดวางเครื่องหมายซ้อนกันเป็นชั้น วงกลม และกลุ่มดาว

3) คติชนที่สร้างความทรงจำร่วมที่หลอมรวมอัตลักษณ์ของเหล่าทหารอากาศให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

คติชนทหารอากาศที่มุ่งสร้างความทรงจำร่วมของเหล่านักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันคือเพลงประจำสถาบัน มีการเน้นย้ำถึงการมี *กำเนิดร่วมกัน* จาก “ถิ่นดอนเมือง” ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรืออากาศ และ “ทัพฟ้า” ซึ่งเป็นฉายาของ

กองทัพอากาศ ทหารอากาศจึงเป็น “ลูกดอน” และ “ลูกฟ้า” ที่มีความแน่นแฟ้นเหมือนพี่น้องร่วมสายโลหิตไม่ใช่เพียงผู้ศึกษาในสถาบันเดียวกัน ดังเพลงประจำสถาบัน ความว่า “เรืออากาศมีดอนเป็นมารดา” “ฟ้าดินถิ่นดอนเมืองมารดา” “ผองเราลูกฟ้าเรืออากาศ จะอยู่แห่งใดรักไม่วาย ไม่คลาย เพราะสายใจนี้ใจเดียว” และการนิยามว่ามีเลือดสีกันคือ “สีเทาเดียวกันมันใจ” ความคิดเรื่องการเป็น “พี่น้องพ่อแม่เดียวกัน” ยังเป็นหลักของการบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัวในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศนอกจากการปกครองด้วยระบบบังคับบัญชาโดยนักเรียนอาวุโส ด้วยการนิยามคำเรียกของนักเรียนแต่ละชั้นปีให้สอดคล้องกับบทบาทที่มีในสังคมทหารอากาศ ดังเช่นการใช้คำที่แสดงความสัมพันธ์ในครอบครัว อาทิ “พ่อ” “พี่” และ “ลูก” เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของรุ่นพี่อาวุโสและน้องนักเรียนใหม่ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ของผู้มีพี่น้องเป็นบทบาทสำคัญจึงปรากฏในระดับเดียวกันกับระบบที่มาจากกฎระเบียบวินัยของทหารอากาศ

บทบาทของคติชนในการสร้างความทรงจำร่วมที่หลอมรวมอัตลักษณ์ของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศปรากฏในการตั้งฉายาซึ่งเป็นการมอบ “ป้ายชื่อ” ให้บุคคลอื่น แนวคิดการตั้งฉายาด้วยคำเรียกเครือญาติ เช่น อา น้ำ และการตั้งฉายาให้รุ่นน้องตาม “ตระกูล” และ “สาย” ที่รุ่นน้องคนดังกล่าวสังกัด แต่ละ “ตระกูล” มีรุ่นพี่ต้นสายและรุ่นพี่ในสายที่จะร่วมกันตั้งฉายาให้แก่รุ่นน้องที่เข้าสังกัดในสายตน รวมถึงการส่งต่อฉายาของรุ่นพี่ให้แก่รุ่นน้องที่มีอัตลักษณ์บางประการร่วมกัน อาทิ มีชื่อจริงหรือชื่อเล่นเหมือนกัน มีรูปลักษณะหรือบุคลิกลักษณะคล้ายกัน หรือฉายาที่สมาชิกในกลุ่มเห็นพ้องกันซึ่งรับรู้ จดจำ และเป็นความทรงจำร่วมเฉพาะกลุ่ม การตั้งฉายาและการสืบทอดฉายามีแนวคิดเดียวกับการใช้ “นามสกุล” เพื่อสร้างสำนึกในความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและความทรงจำร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน

บทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อนและพี่น้องเป็นบทบาทที่เด่นชัดของคติชนที่กำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศโดยเฉพาะการทดสอบในประเพณีการเปลี่ยนผ่าน วิถีปฏิบัติ “การนับรุ่น” การส่งต่อฉายาของรุ่นพี่และการตั้งฉายาตามสายตระกูล และการปกครองด้วยระบบพี่น้องนายเรืออากาศ อัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นการนิยามตนเองของทหารอากาศและการประกอบสร้างจากความรับรู้ของเพื่อน รุ่นพี่ และรุ่นน้องที่ได้รับการจัดลำดับ กำหนดตำแหน่งแห่งที่ในสังคม และบทบาทหน้าที่ด้วยระบบอาวุโสทหาร อย่างไรก็ตามพบการต่อรองความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ด้านบทบาทของรุ่นน้องในประเพณีการเปลี่ยนผ่านของรุ่นพี่ที่เปิดโอกาสให้นิยามตนขึ้นมาในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว ลักษณะเด่นของอัตลักษณ์ผู้มีเพื่อนและพี่น้องนี้จะได้รับการขบเน้นและนำเสนออีกครั้งเมื่อมีการรวมกลุ่มของทหารอากาศโดยความหมายของตัวตนที่สำคัญมักจะไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนแม้บทบาทหน้าที่จะเลื่อนสูงขึ้นไปแต่ระบบความสัมพันธ์ของเพื่อน รุ่นพี่ และรุ่นน้องยังคงสัมพันธ์กับ “ความเป็นรุ่น” เสมอ

4.1.4 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย

อัตลักษณ์นี้เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศเนื่องจากเกี่ยวข้องกับบทบาท หน้าที่ ความสามารถ และธรรมชาติของการเป็นทหารอากาศ รวมถึงบ่งบอกการกำหนดตำแหน่งแห่งหนของ ทหารอากาศในสังคมทหารไทย ทหารอากาศโดยเฉพาะนักบินได้รับการนิยามจากสถาบัน กองทัพอากาศว่าเป็น “นักรบทางอากาศ” (โรงเรียนการบิน, 2561) นับว่ายิ่งตอกย้ำให้เห็น ลักษณะเฉพาะของทหารอากาศ

คติชนทหารอากาศที่มีบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็น นักรบปกป้องน่านฟ้าไทยคือคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพสูงและความ ภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ และคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหาร อากาศสากล การสร้างทหารอากาศผู้เฉลียวฉลาด มีความสามารถที่โดดเด่นเหนือกว่า และมีหน้าที่ ปกป้องน่านฟ้า ให้เป็นผู้ “มีฤทธิ์” ที่ไปได้ใน “อากาศ” และ “นักรบทางอากาศ” ที่นำเกรงขามตาม ความตั้งใจของสถาบันการศึกษาของทหารอากาศกระทำการนำเสนอความเหนือกว่าเรื่อง ลำดับชั้น ความสามารถด้านการบินและการรบ การปกป้องน่านฟ้า พลละกำลัง และความกล้าหาญ อดทน ดังเห็นได้จากการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม และวิถีปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของทหารอากาศ ในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศ บทเพลงที่นิยามความเป็น “ผู้ปกป้องน่านฟ้า” และ “ผู้ มีสถานภาพ ความสามารถ และลำดับชั้นที่เหนือกว่า” และการเลือกรับพร้อมทั้งปรับธรรมเนียมและ วิถีปฏิบัติของทหารอากาศสากลให้สอดคล้องกับความเป็นทหารอากาศไทย รวมถึงสัญลักษณ์รูป “ปีก” ที่แสดงความหมายของตัวตนที่บ่งชี้ความเกี่ยวข้องกับน่านฟ้าและการปกป้องน่านฟ้า

คติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพสูงและความภาคภูมิใจใน ความเป็นทหารอากาศมีดังนี้

- 1) แนวคิดและธรรมเนียมปฏิบัติตามธรรมเนียมของทหารอากาศที่สื่อถึงศักยภาพที่โดดเด่น
 - คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ แนวคิด: การบริหารเวลา การรักษามาตรฐาน กระบวนการ คิด ความรับผิดชอบ “ความเป็นลูกผู้ชาย” คติพจน์: “Air power begins here” “Mission complete” “กองทัพอากาศจะรุ่งเรืองในยุคของเรา” “ทำไม่ได้ไม่มี”
- 2) เพลงเชียร์ที่แสดงความภาคภูมิใจในลำดับชั้นที่เหนือกว่าของทหารอากาศ
 - คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ “ความเป็นเหล่าเทวดา” ในเพลง “เชียร์เทวดา, เพลง “เรือ อากาศรูปหล่อ” “ความแข็งแกร่งและความสามารถที่เหนือกว่า” ในเพลง “Air Mind” “Air Force Air Cadet”
- 3) บุคคลในเรื่องเล่าที่เป็นแบบอย่างและความภูมิใจของทหาร
 - คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ เรื่องเล่า “ครูอ้วน” และเรื่องเล่า “ดาบศึกชูไม้”

คติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศและการบินสากลมีดังนี้

1) ประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศ

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ การบินผ่านของเครื่องบินขณะทำพิธี “โยนหมวก การทำ water salute แก่เครื่องบิน – ประเพณีฉีดน้ำศิษย์การบิน

2) แนวคิดและเนื้อหาในบทเพลงของสถาบันกองทัพอากาศและเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศ

- คติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ การเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของเหยี่ยว (Falcon) และนกขนาดใหญ่กับความแข็งแกร่งของทหารอากาศ

3) ธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ

- คติชนสถาบันกองทัพอากาศ ได้แก่ “Blue uniform” - ชุดปกติเทาคอแบะ

เนื้อหาของเพลงที่เปรียบทหารอากาศกับ “เหยี่ยว” และนกที่มีความแข็งแกร่ง “เครื่องแบบชุดปกติเทาคอแบะ

- คติชนกลุ่มทหารอากาศ ได้แก่ การนำคำศัพท์ด้านการบินมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมา เป็นนักเรียนนายเรืออากาศ นักเรียนรุ่นพี่จะทำการทดสอบคุณลักษณะด้านต่าง ๆ อาทิ ความเข้มแข็งอดทน ความกล้าหาญเสียสละ ความสามัคคี และการรักษาเกียรติศักดิ์ ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมและแนวทางการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์ของทหารอากาศ โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทดสอบ ตัวอย่างเช่น การ “ปล่อยม้า” ให้ทันภายในเวลาที่กำหนดและการกำหนดเวลาเป็นวินาที ถ้านักเรียนเพียงคนเดียวคนหนึ่งทำไม่ทันตามเวลาที่กำหนด นักเรียนรุ่นพี่จะอบรมและทำโทษนักเรียนใหม่ทุกคนโดยชี้ให้เห็น “ความสำคัญของเวลา” และผลเสียของการไม่รักษาเวลา และเน้นย้ำว่า “ทหารอากาศทำงานรวดเร็วเป็นวินาที” การเน้นย้ำความสำคัญของทหารอากาศในการทำหน้าที่ปกป้องน่านฟ้าไทยผ่านแนวคิด “การเป็นพลังทางอากาศ” และการสร้างบททดสอบที่ยากลำบากและดูเหมือนไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ดังเช่นการ “ทัวร์โรงเรียน” ตลอดคืนสุดท้ายของ “สัปดาห์นรก” เพื่อเน้นย้ำว่าทหารอากาศต้อง “ทำภารกิจให้สำเร็จ” และ “ไม่มีอะไรที่ทหารอากาศทำไม่ได้” ค่านิยมเหล่านี้มีบทบาทในการประกอบสร้างทหารอากาศที่มีลักษณะเฉพาะเอื้อต่อการทำภารกิจบนน่านฟ้าซึ่งต้องมีความรวดเร็วและความเฉียบขาด

การนิยามความเป็นทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและผู้ปกป้องน่านฟ้าไทยยังพบในเพลงของ กองทัพอากาศและเพลงของกลุ่มทหารอากาศ โดยใช้กลวิธีการสร้างภาพด้านบวกของผู้เป็นหนึ่งเดียวกันกับท้องฟ้า สภาพอากาศ และเจ้าเวหาซึ่งเพื่อสื่อถึงความสามารถและพลังกำลังที่ทัดเทียมกับผู้ใช้ชีวิตบนน่านฟ้าแม้เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา “ความเหนือกว่า” จึงทำให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่มากยิ่งขึ้น ดังเช่นการนิยามตนเป็น “ผู้ปกป้องฟ้าไทย” “ผู้รักการเหินฟ้า” ซึ่ง “ไม่ธรรมดา” เพราะ “ฟ้าอากาศคือตัวเรา” เพื่อทำหน้าที่ “ปกป้องฟ้ากว้างใหญ่” “ให้ชาติไทย ท้าอากาศไทยยืนอยู่” ยิ่งไป

กว่านั้นมีการนำเสนอภาพทหารอากาศเชี่ยวชาญด้านการบิน มีความแข็งแกร่ง และมีรูปลักษณ์โดดเด่นเหนือทหารเหล่าอื่น โดยใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ประเภท “อธิพจน์” เพื่อสร้างภาพตัวแทนของเหล่าตนว่าเป็น “เหล่าเทวดา” และกลุ่มตนคือ “ชาวสวรรค์” ที่มีลำดับชั้นและแห่งหน “สูงกว่า” จึงทำให้ “พวกเรา” แตกต่างจากทหารเหล่าอื่นซึ่งเป็น “พวกเขา” จึงมีหน้าที่เป็น “ผู้ครองฟ้า” “ผู้อยู่เหนือธรรมชาติ” และ “ผู้มีสมรรถภาพเช่นเดียวกับเครื่องบิน” ในเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศยังนิยามทหารอากาศเป็นผู้มีความสามารถในการบินเดี่ยวที่ทำให้แตกต่างจากทหารเหล่าอื่นยังเห็นได้จากเนื้อความในเพลง “Air Mind” ความว่า “*To fly alone on sky by hand*” และในบริบทเดียวกันนี้มีการเปรียบเทียบความเก่งกล้าด้านการบินของ “กลุ่มคู่แข่ง” กับ “โลหะ” ในขณะความสามารถของกลุ่มทหารอากาศเทียบได้กับโลหะที่มีค่าอย่าง “ทองคำ” ยิ่งเน้นย้ำว่าความเชี่ยวชาญด้านการบินคือลักษณะเฉพาะของทหารอากาศ

การสร้างความเป็นนักรบทางอากาศมีเป้าหมายเดียวกับความตั้งใจของสถาบันฝึกศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตนักเรียนนายเรืออากาศให้เป็น “ผู้มีฤทธิ์” ซึ่งสามารถ “ไปได้ในอากาศ” คติชนที่มีบทบาทในการช่วยประกอบสร้างความหมายของผู้มีความสามารถเหนือผู้ใดบนน่านฟ้าคือการใช้รหัสภาษาที่มาจากคำศัพท์เกี่ยวกับการบินเพื่อนำเสนอตนว่ามีศักยภาพและสมรรถภาพสูงเช่นเดียวกับเครื่องบิน คำศัพท์เหล่านั้นมีความหมายเกี่ยวกับการสร้างเสริมพลังกำลัง การฝึกฝนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถจึงได้นำมาใช้กับนักเรียนนายเรืออากาศเพื่อประกอบสร้างทหารอากาศที่เป็นนักรบผู้ชำนาญด้านการบิน ดังเช่นคำว่า “take off” หมายถึง การขึ้นบิน นำมาใช้หมายถึงการปล่อยตัวออกวิ่งออกเพื่อทำโทษหรือออกกำลังกาย “tank farm” หมายถึง โรงเติมเชื้อเพลิงเครื่องบิน นำมาใช้หมายถึงโรงอาหารเพื่อเติมพลังแก่นักเรียนนายเรืออากาศ นอกจากนี้การตั้งฉายาเพื่อนักเรียนนายเรืออากาศด้วยชื่อยอดมนุษย์สมัยใหม่สื่อถึงการให้นิยามและกำหนดบทบาทของตนว่าเป็นกลุ่มผู้พิทักษ์ที่มอบความปลอดภัยแก่ผู้อื่น นอกจากนี้ความหมายของการลอดซุ่ม ระเบิดในพิธีมงคลสมรส นอกจากเป็นพฤติกรรมสัญลักษณ์เพื่อแสดงเกียรติของทหารอากาศและการยอมรับคู่สมรสของทหารอากาศแล้วนั้นยังบ่งหน้าที่และภารกิจของทหารอากาศในการรักษาอธิปไตยบนน่านฟ้าไทยด้วยเช่นกัน

บทบาทในการประกอบสร้างทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและมีหน้าที่ปกป้องน่านฟ้าไทยเป็นบทบาทของทั้งคติชนกลุ่มทหารอากาศและคติชนสถาบันกองทัพอากาศ เนื่องจากเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศที่มีผลต่อการนิยาม “ความเป็นเรา” ซึ่งแตกต่างจากอัตลักษณ์ของกลุ่มอื่น และมีส่วนในการระบุตำแหน่งแห่งหนและกำหนดความหมายของตนว่ามีลำดับชั้นและความสามารถที่เหนือกว่าจึงเป็น “ผู้ครองฟ้า” และ “ผู้มีฤทธิ์” ที่ทำหน้าที่ปกป้องน่านฟ้าไทย

4.1.5 สร้างอัตลักษณ์ทหารอากาศผู้มีศักยภาพทัดเทียมทหารอากาศสากล

กองทัพอากาศเป็นกองทัพสมัยใหม่ที่ก่อตั้งขึ้นสูงสุดในกองทัพไทยและมีภารกิจหลักเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและวิทยาการด้านการบินที่มีวิวัฒนาการก้าวหน้าตามยุคสมัย ความทันสมัยของอาวุธยุทโธปกรณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการประกอบสร้างความเป็นทหารสมัยใหม่ที่มีศักยภาพทัดเทียมสากล คติชนจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความหมายเกี่ยวกับตัวตนของทหารอากาศ การประกอบสร้างและการนำเสนอความเป็นผู้ชาญฉลาดประการแรกเห็นได้จากแนวคิดในการสร้างประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและการสร้างศิษย์การบินกองทัพอากาศแบ่งกระบวนการเป็น “เฟส” (phase) เหมือนการสร้างเครื่องบินเพื่อแสดงให้เห็นการนิยามว่าผลผลิตจากกระบวนการดังกล่าวคือยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยของกองทัพอากาศ กล่าวคือการสร้างนักเรียนใหม่ให้มีความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศเริ่มต้นจากเฟสที่ 1) การปรับสภาพและเตรียมความพร้อมแก่ผลผลิตเฟสที่ 2) การทดสอบเพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างความก้าวหน้าให้ผลผลิตมีประสิทธิภาพดีขึ้น และเฟสที่ 3) การสร้างความภาคภูมิใจเมื่อได้ผลผลิตที่เสร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้พบข้อมูลของกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศที่สะท้อนแนวทางหรือ “ต้นแบบ” ในการสร้างนักเรียนนายเรืออากาศโดยมี “เครื่องต้นแบบ” จากโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ โรงเรียนนายเรืออากาศแคเรนเวลล์ และเส้าหลิน ฮอกวอตส์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนการต่อสู้และเวทมนตร์ (เครื่องต้นแบบ, 2558) ความทันสมัยและความเป็นสากลจึงอาจหมายถึง “ความรอบรู้” ในศาสตร์หลายแขนงไม่เพียงแต่ด้านวิชาการและการทหารเท่านั้น ในอีกแง่มุมหนึ่งยังแสดงความเป็นผู้แข็งแกร่งและอดทนสูงจึงมี “ความหมายของตัวตน” ที่หลากหลาย เช่นนี้ อย่างไรก็ตามจากแนวทางดังกล่าวยังแสดงการ “ต่อรอง” ระหว่างความหมายของการเป็นนักเรียนนายเรืออากาศที่กำหนดโดยบุคคลรอบข้างให้เป็น “ผู้มีความสามารถรอบด้าน” และความหมายที่กลุ่มทหารอากาศนิยามตนเป็น “ซูเปอร์แมน” (ณภัทร พร้อมเทพ, 20 กุมภาพันธ์ 2561, สัมภาษณ์) ซึ่งสะท้อนรอยต่อที่ไม่แนบสนิทของอัตลักษณ์ที่กำหนดโดยทั้งสองกลุ่ม

คติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลมีดังนี้

1) การรับแนวคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบในพิธีและประเพณีการเปลี่ยนผ่าน

- คติชนสถาบันทหารอากาศ ได้แก่ งาน “Recognition Dinner” - งาน “ช่อชัยพฤกษ์” งาน “Commissioning Ceremony” - งาน “อาลัยดอน” การมอบรางวัลในงาน “Individual Awards Ceremony” - พิธีมอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและความสามารถ การ “Acceptance day parade” และ “Founder’s Day parade” ของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปี 1 และการ “Graduation parade” ของนักเรียนนายเรืออากาศชั้นปีสุดท้าย - พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอากาศใหม่และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ ประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่าน และสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ: ประเพณี “Recognition” หรือการ “ซุด” สิทธินักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ประเพณีจบการศึกษาของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ประเพณีเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน

2) การรับแนวคิดและเนื้อหาของบทเพลง

- *คติชนสถาบันทหารอากาศ* ได้แก่ การใช้เพลงมาร์ชทหารประกอบการสวนสนาม เนื้อหาและแนวคิดในเพลงของกองทัพอากาศ ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” และเพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน” เปรียบเทียบความแข็งแกร่งและความสามารถในการบินของ “เหยี่ยว” และ “อินทรี” กับศักยภาพของทหารอากาศ

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* การรับแนวคิดและเนื้อหาในเพลงเชียร์นักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ: การเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของเหยี่ยว (Falcon) กับความแข็งแกร่งของทหารอากาศแนวคิดการต่อสู้เพื่อเกียรติของสถาบัน

3) การรับสัญลักษณ์และวิถีปฏิบัติ

- *คติชนสถาบันทหารอากาศ* ได้แก่ การรับชุดเครื่องแบบและเครื่องหมายของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและทหารเรือสหรัฐ การรับรูปลักษณ์และความหมายกระบี่ทหารอากาศจากนักเรียนนายร้อยสหรัฐ และวิถีปฏิบัติการลอดซุ้มกระบี่จากทหารสากล การรับแนวคิดและความหมายของวัตถุสัญลักษณ์ที่สื่อความสามารถด้านการเรียน การทหาร และการกีฬาของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ การรับธรรมเนียมการสวนสนามเพื่อแสดงความเคารพและเชิดชูเกียรติ

- *คติชนกลุ่มทหารอากาศ* ได้แก่ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ การตั้งฉายาสถาบัน

คติชนในฐานะเครื่องนิยามและบ่งชี้อัตลักษณ์ของผู้มีศักยภาพเทียบเท่าทหารอากาศสากล

การรับและการนำประเพณีและธรรมเนียมของทหารอากาศสากลมาปรับใช้ในสังคมทหารอากาศไทยเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ของผู้มีศักยภาพเทียบเท่าทหารสากล ดังเช่นการรับรูปแบบและวิธีการจากประเพณี “Recognition” ของนักเรียนใหม่ โดยเฉพาะการ “Academy Tour” “การเข้าคอร์ส” “การเข้า Hell room” การ “Run to the rock” และการรับ “Recognition granted” การผ่านกระบวนการสร้างที่มีบททดสอบส่วนใหญ่เหมือนกับ “ทหารอากาศสากล” ทำให้ผลผลิตคือนักเรียนนายเรืออากาศมีลักษณะที่เป็น “สากล” เช่นเดียวกัน อาทิ การเป็นที่ยอมรับ การตระหนักถึงความป็นมา ความภาคภูมิใจ ความเข้มแข็งอดทน และความมานะพยายาม การ “รับ” วัฒนธรรม

ดังกล่าวเกิดจากความต้องการ “เรียนรู้” วัฒนธรรมต้นกำเนิดของความเป็นทหารอากาศและชาติมหาอำนาจด้านการทหารเพื่อสร้างทหารอากาศที่มีศักยภาพทัดเทียมกัน

พิธีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐชั้นปีสุดท้ายดังเช่น “The Cadet Wing Change of Command” หรือการส่งต่อกระบี่บังคับบัญชา พิธี “Hat toss” และประเพณี “Fountain Jump” มีวิธีคิดเดียวกับการ “เลื่อนระดับและแห่งหน” ของนักบินสากลในการ “Water Dump” เพื่อยืนยันความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านและมีบทบาทในการสร้างความตระหนักรู้และความเชื่อมั่นว่าทหารอากาศไทยก็สามารถ “ผ่าน” การทดสอบจนกระทั่งได้เปลี่ยนผ่านในประเพณีเดียวกับทหารอากาศสากล นอกจากนี้การนำประเพณี “water salute” ของ “เครื่องบิน” ซึ่งเป็นยุทธโศปกรณ์ที่มีสมรรถนะสูง รวดเร็ว ทรงพลัง และมีความสามารถในการต่อสู้ ชับไล่ และโจมตีฝ่ายตรงข้าม มาใช้กับ “นักบิน” นอกจากจะความรู้ถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับเครื่องบินยังเป็นการนิยามตนเองว่าตนและเครื่องบินก็มีประสิทธิภาพไม่ต่างกัน

ในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศยังสื่อสารกันด้วยภาษาสากลและเปลี่ยนความหมายและปริบทการใช้ “ศัพท์เฉพาะทาง” ด้านการบินเพื่อประกอบสร้างความหมายแก่สิ่งรอบตัวในชีวิตประจำวัน ดังเช่นการนำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องบินมาลดทอนความซับซ้อนเพื่อสื่อถึงชื่อวิถีลงโทษ ได้แก่ “Run Alert” “Copter” และนำความหมายบางส่วนของคำมาใช้ในการสื่อสารทั่วไป ได้แก่ “Sortie” หมายถึง จำนวนรอบบิน นำมาใช้นับจำนวนรอบวิ่ง และ “F.O.D walk” หมายถึง การตรวจความเรียบร้อยของพื้นที่ทำการบิน นำมาใช้สื่อถึงการวิ่งออกกำลังบนลานบิน “การปรับให้ง่าย” แสดงให้เห็นว่ามีความเข้าใจอย่างถ่องแท้จึงใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติไม่จำกัดเฉพาะการสื่อสารในปริบทการบิน ทั้งยังเป็นการนิยามว่าตนเป็นผู้รู้และมีศักยภาพเทียบเท่ากับทหารอากาศสากล

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารสมัยใหม่ที่มีศักยภาพเทียบเท่าทหารสากลเป็นบทบาทที่เห็นได้ชัดจากคติชนเฉพาะกลุ่มทหารอากาศ การรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลในการเปลี่ยนผ่านพลเรือนเป็นทหารอากาศ การนำแนวคิดในการสร้างเครื่องบินมาใช้กับการผลิตทหารอากาศ และการใช้ศัพท์เกี่ยวกับการบินในปริบทที่ต่างไปจากเดิม การผสมผสานทางวัฒนธรรมทหารอากาศ นอกจากทำให้เห็น “การกลายเป็นไทย” ของพิธีประเพณี และธรรมเนียมปฏิบัติของทหารอากาศ ยังแสดงถึงความสมัยใหม่และชาญฉลาดของทหารอากาศในการรับและการปรับองค์ประกอบและปริบทของอากาศสากลให้เข้ากับความเป็นทหารไทย ทั้งนี้เพื่อให้ทหารไทยที่ผ่านกระบวนการสร้างแบบสากลมีคุณลักษณะทัดเทียมกับทหารอากาศสากล

แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชน (Four Functions of Folklore) ของวิลเลียม บาสคอม (1965) กล่าวว่าคติชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจของบุคคล และบทบาทในการรักษาธรรมเนียมและแบบแผนอันดีงามของสังคม บาสคอมยังกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคติชนอีกสองประการ คือ บทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม

และบทบาทในการให้การศึกษาและถ่ายทอดความรู้ในสังคม (ศิริพร ณ ถกลาง, 2548: 320) อย่างไรก็ตาม ติบบาทหน้าที่ของคณาจารย์ดังกล่าวเป็นข้อค้นพบที่เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ เมื่อนำมาใช้ศึกษาคณาจารย์ต่างสมัยและต่างประเภทกันอาจพบบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกันหรือ บทบาทหน้าที่ใหม่ขึ้นได้

เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ในกองทัพอากาศและคณาจารย์กลุ่มทหารอากาศยังมี บทบาทหน้าที่อื่น ๆ ในสังคมกองทัพอากาศนอกเหนือจากบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของ ทหารอากาศ บทบาทหน้าที่ดังกล่าวประกอบด้วย 1) บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจาก การมีความทรงจำร่วมกัน 2) บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการ ปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย และ 3) บทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทาง ใจ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ตามแนวคิดของบาสคอมข้างต้น ในแง่นี้ทำให้เห็น บทบาทอันเป็นสากลของคณาจารย์ที่ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของทหารอากาศในฐานะ ปัจเจกบุคคล และช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้สังคมทหารอากาศ

4.2 บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน

ความทรงจำร่วมกันของทหารอากาศเกิดจากการมีประสบการณ์ร่วมกันโดยเฉพาะประสบการณ์ อันยากลำบาก ทำให้ทหารอากาศแต่ละคนจะจดจำเรื่องราวดังกล่าวร่วมกัน เกิดเป็นความทรงจำร่วม ที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์กลุ่มและก่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ การสร้าง ความเป็นหนึ่งเดียวกันเห็นได้จากองค์ประกอบของคณาจารย์ทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความ ผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวกัน คณาจารย์ทหารอากาศมีบทบาทในการหลอมรวมความหนึ่งเดียวกันของ ทหารอากาศใน 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) คณาจารย์กับการตอกย้ำและรื้อฟื้นความทรงจำร่วมเพื่อหลอม รวมความเป็นกลุ่ม และ 2) คณาจารย์กับการสร้างความทรงจำร่วมเพื่อสืบทอดระบบรุ่นพี่และรุ่นน้อง

1) คณาจารย์กับการตอกย้ำและรื้อฟื้นความทรงจำร่วมเพื่อหลอมรวมความเป็นกลุ่ม

บทบาทของคณาจารย์ในการสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับการร่วมทุกข์ร่วมสุขเห็นได้ชัดจาก ประเพณีในช่วงระหว่างเปลี่ยนผ่านเป็นนักเรียนใหม่ ทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจกันเผชิญหน้าและฝ่าฟัน บททดสอบไปพร้อมกันทุกคนเพื่อเน้นย้ำแนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่ทหารอากาศ การ กอดคอกระโดดพร้อมกันเป็นกลุ่ม การทรงตัวขณะร่างกายทุกส่วนเกาะเกี่ยวกัน “การเดินเป็ด” ไป พร้อมกันทั้งรุ่น และการทำโทษด้วยท่า “มั่งกรลดถ้ำ” เพื่อน “ผู้เป็นถ้ำ” ต้องทำสะพานโค้งให้สูง ที่สุดเพื่อให้เพื่อน “ผู้เป็นมั่งกร” ลอดผ่านจนครบทุกคน การทดสอบเหล่านี้นอกจากต้องใช้ความ อดทนเข้มแข็งยังต้องอาศัยการหลอมรวมแรงใจของทุกคนจึงจะผ่านด่านนี้ได้ กิจกรรมต่อมาที่สื่อถึง

ความเป็น “กลุ่มเดียวกัน” คือ การเรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น การวิ่งตามจำนวนเลขรุ่น การ “ทัวร์ ตึก” ไปพร้อมกัน และการถูก “หลอก” ให้ผิดหวังร่วมกัน การผ่านด่านทดสอบเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าทุกคนให้ความสำคัญกับความกลมเกลียวและความภักดีต่อรุ่น ประเพณีในลักษณะเดียวกันนี้คือการฉีดยาใส่ศิษย์การบินหลังบินเดี่ยวสำเร็จ โดยจะจัดขึ้นเมื่อคนสุดท้ายของรุ่นผ่านการทดสอบ การฉลองพร้อมกันทั้งรุ่นจึงสื่อถึงความเป็น “รุ่น” ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะ “ทุกคน” ไม่สามารถขาดคนใดคนหนึ่งได้ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งยามทุกข์จากการทดสอบและยามสุขเมื่อสามารถผ่านการทดสอบมาได้

ในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่นอกจากความทรงจำร่วมระหว่างเพื่อนในรุ่นแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องยังทำให้เกิดความทรงจำร่วมอีกชุดหนึ่ง จากบทบาทของรุ่นพี่ในฐานะผู้ให้การ “ชุด” แก่รุ่นน้อง และผู้ให้การยอมรับในทุกขั้นตอนระหว่างการศึกษาเปลี่ยนผ่านสถานภาพของนักเรียนใหม่ ตั้งแต่สถานภาพแรกคือนักเรียนใหม่ ทหารรักษาพระองค์ และนักเรียนนายเรืออากาศ และรุ่นพี่ก็คือผู้มอบ “สัญลักษณ์” ทั้งวัตถุและพฤติกรรมที่สื่อถึงอัตลักษณ์หรือความรู้เกี่ยวกับตัวตนใหม่ อย่างไรก็ตามหน้าที่ “ผู้สร้าง” ของรุ่นพี่หนึ่งก็คือการ “รื้อฟื้นความทรงจำ” ของรุ่นพี่ขณะเป็นนักเรียนใหม่ แม้เป็นความทรงจำของคนต่างกลุ่มแต่องค์ประกอบและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของความทรงจำยังคงเดิม “การเดินทางรอยเท้า” ของรุ่นพี่จึงเป็นการสร้างความทรงจำชุดใหม่ให้แก่รุ่นน้องและรุ่นพี่ ขณะเดียวกันก็ต่อยอดความทรงจำชุดเดิมของรุ่นพี่และทำให้ความสัมพันธ์ในกลุ่มรุ่นพี่แน่นแฟ้นกว่าเดิมจากการ “มองเห็นตนเอง” ในอดีต ดังเช่นการ “โยนพืลงน้ำ” เป็นการเรียกคืนความทรงจำของรุ่นพี่ที่เคยโยนรุ่นพี่ของตนลงน้ำมาก่อนแต่ปัจจุบันสถานภาพนั้นต่างกัน ความทรงจำชุดเดียวกันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องยังได้รับการรื้อฟื้นในประเพณี “น้องส่งพี่” เพื่อแสดงการสิ้นสุดความเป็นนักเรียนและเลื่อนลำดับขั้นเป็นว่าที่นายทหารใหม่ “การตั้งแถวส่งรุ่นพี่” “การแสดงความยินดี” “การคาบดอกไม้ส่งให้” เป็นการเรียกคืนความทรงจำในวัน “ขึ้นเหล่า” และการ “คาบกระบี่” ในประเพณี “ชุด” ของรุ่นน้อง อย่างไรก็ตามความทรงจำร่วมดังกล่าวแม้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบบางประการแต่ก็ยังมีบทบาทในการเน้นย้ำสำนึกความเป็นกลุ่มดังเดิม

ความตรึงตัวของความทรงจำร่วมระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องยังพบในกลุ่มนักบินทหารอากาศซึ่งก็คือกลุ่มเดียวกับรุ่นพี่และรุ่นน้องนายเรืออากาศ แต่เปลี่ยนสถานภาพและบทบาทจากนักเรียนมาเป็นนายทหาร ยังเห็นได้จากขั้นตอนต่อจากการฉีดยาใส่ศิษย์การบินเพื่อแสดงความยินดีแล้วครูการบินรุ่นพี่จะสั่งทำโทษด้วยท่าที่เคยใช้เมื่อครั้งเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การทำโทษครั้งนี้อยู่ในบริบทของความยินดีที่มีการเรียกคืนความทรงจำร่วมกันในอดีตซึ่งมีบทบาทสร้างสำนึกร่วมถึงความผูกพันที่ยาวนาน เช่นเดียวกับงานชุมนุมนายเรืออากาศที่มีแนวคิดเพื่อเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน จาก การรวมตัวของกลุ่มผู้มีความทรงจำร่วมกัน ในบรรยากาศที่ชวนรื้อฟื้นความทรงจำขณะเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และมอบสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถานภาพในอดีตอย่างกระบี่สั้นนักเรียนนายเรืออากาศ

อาจกล่าวได้ว่าความทรงจำร่วมของนักเรียนนายเรืออากาศโดยเฉพาะในช่วงการเป็นนักเรียนใหม่มีบทบาทอย่างโดดเด่นในการเป็นเครื่องประกอบสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันขึ้นอีกครั้ง

บทเพลงของสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศมีบทบาทในการสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศทุกลำดับชั้นที่ทำให้ภารกิจสำเร็จได้ ดังเห็นได้จากแนวคิดของเพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” นำเสนอว่าถ้าหาก “ทุกสายโลหิตช่วยกันฟันฝ่า”, “เราทุกคนนับจากผู้ใหญ่ไปจนพล ร่วมใจกันทุกคน ตลอดกองทัพเป็นใจเดียว”, “สามัคคีทั้งมีจิตใจกลมเกลียว” และ “ความเป็นหนึ่งเดียวขั้น ทุกคนตายแทนได้” ส่วนในกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศนั้นมีความรักใคร่ใกล้ชิดกันมากกว่าเพราะมี “สายใจ” เดียวกัน และเป็นผู้ “ร่วมสายโลหิต” ดังนั้นความทรงจำที่ประกอบสร้างขึ้นจึงเป็นความอาลัยอาวรณ์ถิ่นกำเนิดและไม่อยากจากลา ทำให้ตีความได้ว่า บทบาทในการสร้างความเป็นกลุ่มย่อมชัดเจน ดังเช่น แม้ “จะอยู่แห่งใดรักไม่วาย ไม่คลายเพราะสายใจนี้ใจเดียว” เมื่อต้องจากลานั้น “อกแม่เอ๋ยเคยคุ้มครองรักใคร่ ลามิตรทั้งมวลล้วนผูกพัน ขอให้เรารักรักกันเช่นตั้งวันรวมดอน” ถึง “ยามร้างไกล ผากใจถึงดอน ไม่คลอนและคลาย” นอกจากนี้การนำเสนอความเป็น “เหล่าเดียวกัน” ในการเชียร์กีฬาทำให้เกิดความฮึกเหิมและมั่นใจโดยไม่จำเป็นต้องได้ชัยชนะแต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือความทรงจำร่วมกันระหว่างเชียร์ ดังเนื้อความว่า “เชียร์เหล่าเราเหล่าเทวดา” “เราเชียร์พวกเรามาเชียร์ด้วยใจ” และ “ชัยชนะนั้นรอพวกเราอยู่ บุคตะลุยไม่เกรงผู้ใด อินทรีทัพฟ้า พวกเรานั้นมาเพื่อความยิ่งใหญ่”

2) คติชนกับการสร้างความทรงจำร่วมเพื่อสืบทอดระบบรุ่นพี่และรุ่นน้อง

การสร้างความหมายให้แก่วัตถุและวิถีปฏิบัติการส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” เล่มเดิม “เรือสำเภาจำลอง” ลำเดิม และการรับสิ่งของที่ใช้ประโยชน์ได้ต่อจากรุ่นพี่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการ “ถ่ายทอด” ความทรงจำร่วมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งโดยมีวัตถุเป็นสิ่งประกอบสร้างความทรงจำแต่ละชุด วิถีปฏิบัติที่มีการ “ส่งต่อ” ความหมายของตัวตนที่สร้างสำนักความเป็นกลุ่มอย่างเหนียวแน่นคือการกำหนดภาษาเพื่อสื่อสารเฉพาะภายในกลุ่มด้วยการ “เข้ารหัสเฉพาะ” ผู้ถอดได้มีเพียงสมาชิกในกลุ่ม และการตั้งฉายาและการส่งต่อฉายาของชมรมรักบี้ นายเรืออากาศ การนิยามอัตลักษณ์ด้วยคำขึ้นต้นเดียวกันและแตกแขนงตามจำนวนรุ่นน้องที่เข้าใหม่เปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่ที่มีกิ่งก้านน้อยใหญ่ที่อยู่ภายใต้ร่มเงาเดียวกัน นอกจากนี้วิธีการจำแนกตระกูลตามกลุ่มศิษย์เก่าสถาบันเดียวกันทำให้เห็นความทรงจำร่วมย่อยในความทรงจำร่วมชุดนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น สมาชิกชมรมรักบี้ที่เป็นศิษย์เก่าโรงเรียน ภปร. ราชวิทยาลัยจะสังกัดสาย “โก” เช่น “โกเต็ก”, “โกจิน” จึงเป็นความทรงจำร่วมทั้งของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าวและสมาชิกของชมรม การทับซ้อนของความทรงจำร่วมทำให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างอัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์กลุ่ม เมื่อนำเสนอความเป็นสายตระกูลในฐานะสมาชิกชมรมขณะเดียวกันก็สร้างความตระหนักรู้ถึงที่มาของตนไปพร้อมกัน

วัตถุสัญลักษณ์ที่ได้รับในประเพณีเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศ อาทิ กระเป๋า แหวนรุ่นนายเรืออากาศ และแหวนช่อชัยพฤกษ์ มีบทบาทเป็น “วัตถุเรียกคืนความทรงจำ” ซึ่งสามารถนิยาม “ตัวตน” และ “ตำแหน่งแห่งหน” ของเจ้าของวัตถุได้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน กล่าวคือผู้สวมแหวนรุ่นนายเรืออากาศสีทอง หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนนายร้อยของเหล่าทหารอากาศ และมีสถานภาพสมรส กระเป๋าบังคับบัญชา หมายถึง หน้าทีบังคับบัญชานักเรียนนายเรืออากาศ ผู้ถือครองคือนักเรียนชั้นปีสุดท้ายที่มีตำแหน่งปกครองเป็นหัวหน้านักเรียนนายเรืออากาศ วัตถุดังกล่าวยังมีบทบาทในวิถีปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของทหารอากาศ ดังเช่นการถอดเข็มกระเป๋า และการหมั้นด้วยแหวนช่อชัยพฤกษ์ นอกจากนี้บทบาทการนิยามตนว่าเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยของเหล่าทัพจึงได้รับพระราชทานกระเป๋าจากพระมหากษัตริย์ ยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นทหารอากาศร่วมกันของผู้ถอดเข็มกระเป๋าและผู้ที่ทำเข็มกระเป๋า

บทบาทของคติชนทหารอากาศในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความความทรงจำร่วมกันระหว่างทหารอากาศมีความสำคัญต่อสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพี่น้องนายเรืออากาศและเพื่อนร่วมรุ่น แม้ว่าบาสคอม (Bascom 1954) ไม่ได้กล่าวโดยตรงถึงบทบาทหน้าที่นี้แต่การสร้างความทรงจำร่วมซึ่งนำไปสู่ความสามัคคีในหมู่ทหารอากาศจะทำให้เกิดความเข้มแข็ง มีระเบียบซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของบาสคอมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่คติชนในการรักษาและสืบทอดแบบแผนอันดีงามของสังคม ซึ่ง “แบบแผน” ดังกล่าวหมายถึงระบบอาวุโสทางทหารและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เกิดจากการยึดกฎเกณฑ์และขนบเดียวกัน

4.3 บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย

การเปลี่ยนผ่านแต่ละขั้นตอนของชีวิตทหารอากาศทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางใจ กังวลกับความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดคติชนในช่วงการเปลี่ยนผ่านสถานภาพเพื่อเติมเต็มความมั่นใจสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพิธีการเปลี่ยนผ่าน (The rites of passage) ของ Arnold Van Gennep (1960) ซึ่งนำเสนอว่า “พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่าน” เป็นพิธีในช่วงระหว่างการเปลี่ยนแปลงชีวิตของปัจเจกบุคคลซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจและบ่งบอกให้รู้ถึงการเปลี่ยนผ่านที่กำลังเกิดขึ้น และผ่อนคลายความกังวล ความรู้สึกไม่มั่นคงทางใจ คติชนทหารอากาศมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงเวลาดังเห็นได้จากคติชนที่เกี่ยวข้องกับ “เจ้าพ่อเสือ” การบูชา “องค์พ่อจตุคามรามเทพ” ซึ่งทำให้เห็นวิถีคิดของผู้ศรัทธาใน “การพึ่งพา” ความศักดิ์สิทธิ์ของอิทธิฤทธิ์และคุณวิเศษของมวลสารศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงความสามารถในการตอบสนองต่อจิตใจอย่าง “ครอบจักรวาล” ยังสื่อถึงการมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางใจ นอกจากนี้ขั้นตอนประเพณีที่แสดงการ “ยืนยัน” ว่าการเปลี่ยนแปลงสิ้นสุดลงและได้เข้าสู่สถานภาพใหม่อย่างสมบูรณ์ ในการจัดพิธีรับวัตถุสัญลักษณ์แสดง

สถานภาพหลังผ่านการพิสูจน์ความเหมาะสมจากการ “ชุด” และได้รับเครื่องหมาย ภปร. และกระป๋อง สิ้นเพื่อเน้นย้ำถึงการเปลี่ยนผ่านและสร้างความมั่นใจในสถานภาพใหม่

การจัดประเพณีบวงสรวงและทำบุญเจ้าพ่อเสือในทุกปีก่อนจัดพิธีไหว้ครูของศิษย์การบินและการสร้างความเป็นมงคลให้วัตถุแสดงอัตลักษณ์บุคคลของศิษย์การบินก่อนนำมาประดับในพิธีติดเครื่องปีก เกิดจากการประกอบพิธีบวงสรวงและการอ่านโองการอัญเชิญเทพเทวาโดยผู้ถือจิตประจำองค์เจ้าพ่อเสือ และการอิงความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากการบวงสรวงเพื่อทำพิธีอธิษฐานจิตโดยพระสงฆ์ ผวนกับความเชื่อที่ว่าท่านสามารถสามารถขจัดอาเพศและปัดเป่าเภทภัยต่าง ๆ รวมถึงสามารถคลี่คลายปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขให้กลับเป็นปกติได้ ผู้ศรัทธาในเจ้าพ่อเสือจึงเชื่อว่าท่านสามารถคุ้มครองปกป้องไม่ให้เกิดภัยอันตรายใดแก่ทหารอากาศที่เข้าร่วมพิธีและทหารอากาศที่ประดับเครื่องหมายซึ่งผ่านพิธีดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้วัตถุมงคลในเจ้าพ่อเสือนอกจากเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของผู้ศรัทธายังมีนัยความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะ “เกราะป้องกันตัว” จากสิ่งอัปมงคลทั้งหลายโดยเฉพาะผ้ายันตร์สร้างขึ้นจำนวนจำกัดเพราะต้องใช้เวลาและสมาธิอันแรงกล้าของผู้ถือจิตเพื่อจารตามคำบอกของท่านด้วยเหตุนี้จึงมีน้อยคนที่ได้บูชา ในกรณีนี้ผู้วิจัยมองว่าการเข้าถึงวัตถุมงคลได้ยากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ประกอบสร้าง “มูลค่าเพิ่มทางจิตใจ” แก่ผู้บูชา กล่าวคือวัตถุชิ้นนี้จะช่วยเติมเต็มความต้องการทางใจได้และทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตได้มากกว่า เช่นเดียวกับความหายากของผ้าพันคอ นักบินที่ผ่านการปลุกเสกจากพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อเสือในอดีตเพื่อนำพาความกล้าหาญระหว่างปฏิบัติการการบินเพราะ “ส่วนหนึ่ง” ของสิ่งแสดงอัตลักษณ์ความเป็นนักบินมีบทบาทหน้าที่รองคือเป็นวัตถุสร้างความเป็นมงคล

องค์ตุคามรามเทพ รุ่นเหนือฟ้ามหาเศรษฐี เป็นคติชนที่จัดสร้างโดยกองทัพอากาศ โดยมีกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์จาก 1) การเลือกรูปสัญลักษณ์ของพระเทวราชโพธิสัตว์ปางมหाराชครองบัลลังก์ซึ่งเชื่อว่าสามารถบันดาลความสุขได้ทุกประการ อาทิ อำนาจ วาสนา บารมี และทรัพย์สิน 2) ผู้ประกอบพิธีปลุกเสกและตั้งจิตอธิษฐานคือเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงใน “สายจตุคาม” “สายพระเวทย์” และ “สายยันตร์” 3) สถานที่กระทำพิธีคือดอยอินทนนท์ซึ่งเป็นพื้นที่สูงสุดของประเทศ 4) กระทำพิธีปลุกเสกครบในทุกมิติได้แก่ น่านฟ้า ท้องทะเล และผืนดิน และ 5) ผ่านการประกอบพิธีมากถึง 9 ครั้ง ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และเข้มขลังอย่างสูงสุด นอกจากนี้ยังพบการนิยามความหมายเพื่อสื่อว่าเป็นวัตถุมงคลของกองทัพอากาศเพื่อเชื่อมโยงกับบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจแก่ผู้ทำการบนอากาศด้วยการ “สร้างความศักดิ์สิทธิ์ด้วยวิธีพิเศษเฉพาะกลุ่ม” โดยนำมวลสารในการสร้างวัตถุมงคลบินผ่านทะเลลูก้าแพงเสียงด้วยเครื่องบินขับไล่แบบ F-16 และ F-5 ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในขณะนั้น กรณีนี้ยังแสดงถึงบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ผู้มีศักยภาพของทหารอากาศและนำเสนอความล้ำหน้าในฐานะกองทัพสมัยใหม่ด้วยการปลุกเสกวัตถุมงคลด้วยวิธีดังกล่าวเป็นครั้งแรกตั้งแต่สืบทราบความได้ นอกจากนี้ทำให้จตุคามรามเทพรุ่นนี้สามารถตอบสนองความ

ต้องการทางใจได้รอบด้าน สร้างความมั่นคงทางใจได้ในหลายระดับ อาจกล่าวได้ว่าเติมเต็มทุกความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้เนื่องจากความเชื่อในคุณของมวลสารที่นำมาสร้างนั้นมีความหลากหลายและครอบคลุมความต้องการของมนุษย์ทั้งด้านความสุข ความเจริญ สุขภาพ ปลอดภัย โชคลาภ หน้าที่การงาน และการค้า

นอกจากนี้ “พระสงฆ์” คือบุคคลสำคัญในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านการบริกรรมคาถาซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกับการสร้างพระ การสร้างความเป็นมงคลลักษณะนี้เรียกว่า “พิธีพุทธาภิเษก” เป็นการสร้างความหมายโดยผนวกความเชื่อผ่านบุคคล (ไอยเรศ บุญฤทธิ์, 2561: 221-222) ในพิธีปลุกเสกจตุคามรามเทพของกองทัพอากาศจึงมีเกจิอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงด้านการปลุกเสกและเป็น “พระสายจตุคาม” เป็นผู้ทำพิธีอธิษฐานจิตปลุกเสกและเจ้าพิธีเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างความเป็นมงคลในระดับเหนือมนุษย์ด้วยอำนาจของเทวอารักษ์ซึ่งเรียกว่า “พิธีเทวภิเษก” โดยการอ่านโองการเพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มายังสถานที่ประกอบพิธีเพื่อสร้างความเป็นมงคลมากยิ่งขึ้น ในพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อเสือปรากฏทั้งลักษณะของพิธี “พิธีพุทธาภิเษก” และ “เทวภิเษก” เพื่อสร้างสิริมงคลให้แก่ทหารอากาศและผู้เข้าร่วมพิธี รวมถึงวัตถุมงคลของเจ้าพ่อเสือ ได้แก่ รูปหล่อ เหรียญลูกประคำ ผ้ายันตร์ และผ้าพันคอของนักบินที่ “เข้าร่วม” ในพิธีด้วย และการมี “คนกลาง” เพื่อเชื่อมโยงระหว่างทหารอากาศกับดวงจิตเจ้าพ่อเสือยังทำให้มนุษย์ในโลกสามัญสามารถเข้าถึงและค้นหาคำตอบให้แก่ความกังวลในใจจากโลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ได้อีกด้วย

บทบาทในการให้ความมั่นคงทางจิตใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติภารกิจช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของทหารอากาศโดยกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรมและคุณค่าของมวลสารในการสร้างวัตถุมงคล ผสานกับความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องเล่า แม้ว่าบาสคอม (Bascom 1954) ไม่ได้ระบุโดยตรงถึงบทบาทหน้าที่นี้แต่คติชนทหารอากาศนอกจากจะสามารถอธิบายถึงที่มาของการประกอบพิธีกรรมและการบูชาวัตถุมงคลในกลุ่มทหารอากาศซึ่งเป็นชนสมัยใหม่ ยังมีบทบาทในการเติมเต็มช่องว่างในใจเมื่อระบบศาสนาไม่อาจตอบสนองได้อย่างสมบูรณ์

4.4 บทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทางใจ

บาสคอม (Bascom 1954) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่หนึ่งของคติชนคือการเป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจของบุคคลซึ่งเป็นบทบาทของคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สำคัญไม่น้อยกว่าบทบาทอื่นเนื่องจากสังคมทหารอากาศมีกฎเกณฑ์และระเบียบวินัยอันเคร่งครัดซึ่งกำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศ รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติและบรรทัดฐานทางสังคมตามการกำหนดของกลุ่มทหารอากาศ อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดและความคับข้องใจ ประกอบกับระยะเวลาการฝึกศึกษาธรรม 8 ปี หากนับตั้งแต่เข้าเป็นนักเรียนทหารนอกจากนี้ด้วยระบบอาวุโสและการลำดับชั้นทำให้ทหารอากาศมี

“ผู้เหนือกว่า” ในทุกขั้นตอนของชีวิตจึงอาจทำให้เกิดความกดดันซึ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจ ประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงความก้าวหน้าในชีวิตราชการ ด้วยเหตุนี้กลุ่มทหารอากาศจึงสร้าง ประเพณี วิถีปฏิบัติ และบทเพลงที่แสดงออกถึงการ “แหวกระบบ” และ “ผิดแผกจากชนบ” ที่ ประกอบสร้างความหมายโดยสถาบันกองทัพอากาศ บทบาทนี้เป็นการยืนยันว่าทหารอากาศ “มี ความเป็นมนุษย์” ทั้งภาพด้านบวกและด้านลบไม่ใช่มีเพียง “ภาพเหมารวม” ที่กำหนดโดยกรอบของ ข้อบังคับและระเบียบวินัยเท่านั้น

พื้นที่และช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องต่อการปลดปล่อยความเครียดของนักเรียนนายเรืออากาศคือช่วง รอยต่อของการเปลี่ยนผ่านสถานภาพ ดังเช่นการโยนหมวกและโยนพืลงน้ำ ของนักเรียนนายเรือ อากาศชั้นปีสุดท้าย “การโยนหมวก” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้ศึกษาเล่าเรียนแสดงการสิ้นสุดจากความ เป็นนักเรียน ยุติบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบในฐานะรุ่นพี่อาวุโสสูงสุด และความเครียดที่เกิดจาก การพิสูจน์ความเหมาะสมต่อสถานภาพต่าง ๆ และการฝึกศึกษาอย่างจริงจังตลอดระยะเวลาที่มี สถานภาพเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ ในทางตรงกันข้าม “การโยนพืลงน้ำ” เป็นกลไกในการ ปลดปล่อยความเครียดของนักเรียนรุ่นน้องผู้มีอาวุโสน้อยกว่าและมีบทบาทเป็น “ผู้รับการบังคับ บัญชา” และ “ผู้รับการกระทำ” ตลอดระยะเวลาสี่ปีจึงจะได้เป็นรุ่นพี่อาวุโสสูงสุดและมีหน้าที่ ปกครองบังคับบัญชา การได้สลับบทบาทในประเพณีนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ในช่วงเวลาปกติแต่ในช่วง “รอยต่อของการเปลี่ยนผ่าน” รุ่นน้องได้รับอนุญาตให้ “สลับ” ลำดับการบังคับบัญชาและเปลี่ยน บทบาทเป็น “ผู้ควบคุม” รุ่นพี่ได้แม้กระทั่งการโยนพืลงน้ำ นอกจากนี้พบว่ากรณีน้ำใส่ศิษย์การบิน หลังทำการบินเดี่ยวสำเร็จเป็นการใช้อุปภาค “น้ำ” ในการชะล้างและระบายความเครียดตลอดการ ฝึกฝนจนสามารถเปลี่ยนผ่านสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป

การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มเป็นพื้นที่ในการระบายความคับข้องใจและนำเสนอความต้องการ เบื้องลึกในใจที่ไม่สามารถเผยแพร่ต่อคนนอกกลุ่มได้เพราะขัดต่อภาพลักษณ์ของทหารที่ได้รับการ นิยามจากบุคคลภายนอก ดังเช่น การตั้งฉายาที่สัมพันธ์กับเรื่องเพศเพื่อปลดปล่อยความต้องการตาม ธรรมชาติของมนุษย์ การตั้งรหัสภาษาเพื่อวิจารณ์และการร้องเพลงล้อเลียนผู้หญิงเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน ซึ่งเป็นข้อห้ามหนึ่งของระบบเกียรติศักดิ์เพื่อตอบสนองความต้องการทางใจในโลกสมมติเนื่องจากใน โลกความเป็นจริงไม่มีโอกาสได้ทำเช่นนั้น การใช้คำไม่สุภาพในบริบทการร้องเพลงเชียร์เพื่อระบาย ความกดดันจากการต้อง “สุภาพ” ตลอดเวลาเมื่ออยู่ภายใต้กฎระเบียบ การเล่าเรื่องล้อเกี่ยวกับ สถานะที่ บุคคล และสิ่งของที่ใกล้ชิดกับชีวิตนักเรียนนายเรืออากาศมากที่สุด และยังเป็นพื้นที่ที่มีการ บังคับใช้ระเบียบอย่างเคร่งครัดจึงไม่สามารถแสดงความหมายของตัวตนได้อย่างอิสระ การเล่าเรื่อง เกี่ยวกับสิ่งที่ไร้ตัวตนในพื้นที่ที่ความเป็นตัวตนถูกเปิดเผยและแสดงออกตลอดเวลาจึงเป็นการ ปลดปล่อยความกดดันดังกล่าว และนั่นหนึ่งอาจเป็นการตอบสนองทางใจที่อยากหลบเร้นแผ่กาย และหายตัวได้เหมือนกับสิ่งลึกลับ

บทบาทในการเป็นพื้นที่ปลดปล่อยความเครียดและระบายความคับข้องใจของคติชนกลุ่มทหารอากาศเป็นบทบาทที่ไม่ปรากฏในคติชนของสถาบันทหารอากาศ ทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันของคติชนทั้งสองกลุ่ม และเห็นความคิดของทหารอากาศในการตอบสนองต่อระเบียบปฏิบัติที่กำหนดโดยสถาบัน ขณะเดียวกันการมีทางออกให้แก่ความคับข้องใจจะช่วยให้การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มทหารอากาศดำเนินไปอย่างราบรื่นแม้ในบางบริบทอัตลักษณ์ดังกล่าวจะแตกต่างจากอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลของทหารอากาศก็ตาม

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคติชนทั้งของสถาบันทหารและกลุ่มทหารอากาศทำให้เห็นว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศให้เป็นผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละ และผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ทหารอากาศมีส่วนร่วมร่วมกับทหารบกและทหารเรือ รวมถึงอัตลักษณ์ของผู้ชาญฉลาดที่มีศักยภาพเทียบเท่าทหารอากาศสากลจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างความเป็นทหารอากาศสากลและความเป็นทหารอากาศไทย ในขณะที่การสร้างสำนึกความนักรบผู้ปกป้องน่านฟ้าไทยเป็นอัตลักษณ์ที่ทำให้ทหารอากาศแตกต่างจากทหารเหล่าทัพอื่นและบ่งตำแหน่งแห่งหนของทหารอากาศเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น นอกจากนี้คติชนทหารอากาศยังมีบทบาทยังมีบทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศจากการรับรู้ในความทรงจำร่วมชุดเดียวกัน การสร้างความมั่นคงทางใจในการปฏิบัติภารกิจเสี่ยงภัยและการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นในชีวิตของทหารอากาศ ตลอดจนบทบาทในการปลดปล่อยและระบายความเครียดและความคับข้องที่เกิดขึ้นจากกฎเกณฑ์และข้อบังคับของสังคมทหารอากาศ ในบทถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอการสรุปผลการวิจัย โดยจะกล่าวถึงแนวคิดในการสร้างคติชนของทหารอากาศไทย และบทบาทของคติชนทหารอากาศไทย จากนั้นจะอภิปรายผลในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศ คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย มิติที่หลากหลายของอัตลักษณ์ทหารอากาศไทย และการผสมผสานความเป็นทหารอากาศไทยและความเป็นทหารอากาศสากล รวมถึงวิเคราะห์บริบททางสังคมกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย ตลอดจนการมองคติชนทหารอากาศไทยในฐานะคติชนสมัยใหม่ สุดท้ายจะเสนอแนะประเด็นการวิจัยคติชนกลุ่มสมัยใหม่และคติชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมไทย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง *คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทย* มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1) วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย 2) วิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทย และ 3) วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศไทย ผู้วิจัยรวบรวมและศึกษาข้อมูลคติชนทหารอากาศไทยในสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทยจำนวน 3 แห่ง คือ 1) โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช กรุงเทพฯ 2) โรงเรียนการบิน จังหวัดนครปฐม และ 3) หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน กรุงเทพฯ เป็นระยะเวลา 5 ปี ระหว่าง พ.ศ.2557-2561 งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยา แนวคิดเรื่องพิธีการเปลี่ยนผ่าน และแนวคิดเรื่องความทรงจำร่วมเป็นมาเป็นระเบียบวิธีวิจัยเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทย รวมถึงบทบาทด้านอื่น ๆ ของคติชนทหารอากาศไทย

งานวิจัยนี้มีสมมติฐานว่าแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยมี 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นทหาร แนวคิดว่าด้วยความเป็นทหารอากาศ และแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างความเป็นไทยกับสากล คติชนทหารอากาศไทยที่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย ได้แก่ ประเพณี พิธีการทางทหาร วิถีปฏิบัติ บทเพลง เรื่องเล่า ความเชื่อและวัตถุมงคล อัตลักษณ์ทหารอากาศที่ประกอบสร้างขึ้นมีทั้งอัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารบกและทหารเรือ ตลอดจนอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศ คติชนทหารอากาศไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย สร้างสำนึกความเป็นทหารไทย และสร้างความมั่นคงทางใจในการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหาร กองทัพอากาศไทยพบคติชนทหารอากาศไทย 5 ประเภท ได้แก่ 1) **ประเพณีและพิธี** 18 พิธี 2) **วิถีปฏิบัติ** 6 อย่าง 3) **บทเพลง** 19 เพลง 4) **เรื่องเล่า** 10 เรื่อง และ 5) **ความเชื่อและวัตถุมงคล** 2 รายการ เมื่อพิจารณาคติชนทหารอากาศไทยโดยใช้เกณฑ์ของผู้สร้างคติชนสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ คติชนสถาบันทหารอากาศไทย และคติชนกลุ่มทหารอากาศไทย

1) **คติชนสถาบันกองทัพอากาศไทย** หมายถึง คติชนทหารอากาศไทยที่กำหนดโดยกองทัพอากาศ และหน่วยงานของกองทัพอากาศ คติชนกลุ่มนี้มีการกำหนดรูปแบบและการปฏิบัติ

อย่างเป็นทางการตามระเบียบและแบบธรรมเนียมกองทัพอากาศ คติชนสถาบันกองทัพอากาศไทย พบ 3 ประเภท ดังนี้

1.1) ประเพณีและพิธี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- **พิธีการทางทหาร** ได้แก่ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

- **พิธีและประเพณีของนักเรียนนายเรืออากาศ** ได้แก่ พิธีพระราชทานกระบี่ พิธีประดับเครื่องหมายยศเรืออากาศตรี งาน “ช่อชัยพลภักษ์” พิธีเลื่อนชั้นและประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ และแสดงความสามารถ งาน “อาลัยดอน” งานชุมนุมนายเรืออากาศ

- **ประเพณีของทหารอากาศ** คือ งานทำบุญประเพณีศาลเจ้าพ่อเสือ

1.2) บทเพลง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- **เพลงพระราชทานและเพลงที่ใช้ในพิธีการ** ได้แก่ เพลง “มาร์ชกองทัพอากาศ” เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” เพลง “พระราชทานแด่ทหารอากาศ”

- **เพลงประจำกองทัพอากาศ** ได้แก่ เพลง “แต่เธอ (ผู้ปกป้องฟ้าไทย)” เพลง “ศักยภาพเหนือขอบฟ้า” เพลง “ทหารอากาศจะมา” เพลง “ชัยชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)”

- **เพลงประจำสถาบัน** ได้แก่ เพลง “ผู้ครองฟ้า” เพลง “แดนนภา” เพลง “มาร์ชนายเรืออากาศ” เพลง “อาลัยดอน” เพลง “นักรบกล้าอากาศโยธิน”

1.3) ความเชื่อและวัตถุมงคล ได้แก่ จตุคามรามเทพ รุ่งเหนือฟ้า มหาเศรษฐี

2) คติชนกลุ่มทหารอากาศ หมายถึง คติชนทหารอากาศไทยที่กำหนดกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศและกลุ่มทหารอากาศ คติชนกลุ่มนี้อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและการปฏิบัติแต่สิ่งที่สำคัญคือทหารอากาศผู้สร้างคติชนรับรู้และสืบทอดคติชนกลุ่มร่วมกัน คติชนกลุ่มทหารอากาศพบทุกประเภท ดังนี้

2.1) ประเพณีและพิธี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- **ประเพณีและพิธีของนักเรียนนายเรืออากาศ** ได้แก่ กราบลาเสด็จพ่อ ร.5 “ท้าวรงค์” “พบพี่แต่ละชั้นปี” “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. “ปล่อยหลอก” “ชุด” กระบี่ ส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” “น้องส่งพี่ โยนหมวก และโยนพี่ลงน้ำ”

- **ประเพณีของศิษย์การบิน** คือ การฉลองหลังศิษย์การบินคนสุดท้ายทำการบินเดี่ยว

- **ประเพณีของคอมมานโด** ได้แก่ การ “ฝากยศ” ประเพณี “พี่พบน้อง”

2.2) **วิถีปฏิบัติ** แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- **วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศ** ได้แก่ การบังคับบัญชาด้วยระบบครอบครัว การมีวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม: “ตีแมว” “กินมิกซ์” การ “วิ่งตามจำนวนเลขรุ่น” และการ “เรียงตัวเป็นรูปหมายเลขรุ่น”

- **วิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ** ได้แก่ การนับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ การลอดซุ้มกระบี่และการหมั้นด้วยแหวนข้อชัยพฤกษ์ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม (Special code) การตั้งฉายาและการส่งต่อฉายา

2.3) **เพลงเชียร์** คือ เพลง “เชียร์เทวดาและเพลงเรืออากาศ fc” เพลง “เรืออากาศรูปหล่อ” เพลง “รวมมิตร” เพลง “ชาละวัน” เพลง “สู้เข้าไป” เพลง “Air Force Air Cadet” เพลง “Air Mind”

2.4) **เรื่องเล่า** แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- **เรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นแบบอย่าง** ได้แก่ เรื่องเล่า “ครูอ้วน” เรื่องเล่า “ดาบศึกษาไม้” เรื่องเล่า “เจ้าพ่อเสือ”

- **เรื่องเล่าเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ** ได้แก่ เรื่อง “ในห้องชมรมดนตรี” เรื่อง “เงาในห้องนอนและวิญญาณหลังตึก” เรื่อง “รอยไหม้ในजूทา” เรื่อง “เงาบนเบาะหลัง” เรื่อง “เสียงพิมพ์ดีดและเสียงพวงกุญแจ” เรื่อง “เงาลึกลับ” เรื่อง “ในที่ฝึกศิษย์การบิน”

2.5) **ความเชื่อและวัตถุมงคล** คือ วัตถุมงคลเกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือ: รูปหล่อ เหรียญ ลูกประคำ ผ้ายันตร์ ผ้ายันคอ

ในการศึกษาแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยของสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศเป็นการศึกษาที่มุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งคือ วิเคราะห์แนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทย ผลการศึกษาพบแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศไทยจำนวน 10 แนวคิด แนวคิดในการสร้างคติชนที่สถาบันกองทัพอากาศไทยและกลุ่มทหารอากาศไทยมีส่วนร่วมจำนวน 9 แนวคิด และแนวคิดในการสร้างคติชนที่พบเฉพาะกลุ่มทหารอากาศมีแนวคิดเดียว แนวคิดในการสร้างคติชนสถาบันกองทัพอากาศไทยและคติชนกลุ่มทหารอากาศไทย ดังนี้

แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา แนวคิดนี้ปรากฏอย่างโดดเด่นในคติชนสถาบันกองทัพอากาศซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสถาบันทหารที่มีบทบาทในการสร้างทหารอากาศผู้จงรักภักดี ดังเห็นได้ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และการถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลที่มีสัญลักษณ์ เครื่องแบบ และ

เครื่องหมายที่สื่อแสดงถึงความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมถึงถ้อยคำปฏิญาณเพลงที่ใช้พิธีการ และเพลงประจำสถาบันกล่าวถึงการเทิดทูนบูชาสถาบันสำคัญชาติด้วยชีวิต แนวคิดนี้ยังเป็นแนวคิดหลักของการ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. และ “ชุด” กระบี่ซึ่งเป็นประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศ สัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นทั้งเครื่องแสดงสถานภาพและบ่งบอกบทบาทหน้าที่ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และความรักชาติ ศาสนาจึงเป็นแนวคิดในการสร้างคติชนทหารอากาศของทั้งกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศเพื่อความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันนำไปสู่การปลูกสร้าง ความจงรักภักดีซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของทหารไทย

แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ แนวคิดนี้ปรากฏในคติชนสถาบันกองทัพอากาศประเภทพิธีการทางทหาร เพลงที่ใช้ในพิธีการ เพลงประจำสถาบันเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของความเข้มแข็งอดทนโดยเห็นได้จากการมอบสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของการพัฒนาตนและการยกย่องความสามารถหรือสถานภาพที่เหนือกว่าซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาความอดทนเข้มแข็งของตน แนวคิดนี้ยังปรากฏในคติชนกลุ่มทหารอากาศประเภทประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่และทหารอากาศ โดยเฉพาะประเพณีการ “ชุด” การ “ทัวร์” และการ “หลอก” เรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้ไม่ยอมแพ้ และวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มที่มุ่งสร้างและพัฒนาทหารอากาศให้มีความเข้มแข็งอดทนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ย่อท้อต่อความเสียดายและความยากลำบาก นอกจากนี้เพลงของทั้งสองกลุ่มกล่าวตรงกันว่าทหารอากาศมีความแข็งแกร่งและความสามารถด้านการบินเทียบเท่ากับศักยภาพของเจ้าเวหาเช่นอินทรีและเหยี่ยว

แนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันและความผูกพัน แนวคิดนี้มีความโดดเด่นที่สุดในการสร้างคติชนกลุ่มทหารอากาศโดยเฉพาะประเพณีเปลี่ยนผ่านและวิถีปฏิบัติของทั้งนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศ ดังเห็นได้จากบททดสอบความสามัคคีของนักเรียนใหม่ บทบาทและความสำคัญของรุ่นพี่ และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับ “หมายเลขรุ่น” ส่วนคติชนที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศนำเสนอว่าทหารอากาศมีความพร้อมเพรียงและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังเห็นได้จากการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนในพิธีทางทหาร และเนื้อหาของเพลงมาร์ช ความเป็นหนึ่งเดียวกันพบทั้งในกลุ่มทหารอากาศรุ่นเดียวกัน และกลุ่มทหารอากาศรุ่นพี่และรุ่นน้อง และความเป็นหนึ่งเดียวกันของเหล่าทหารอากาศ การยึดมั่นในธรรมเนียม การใช้รหัสภาษาและส่งต่อฉายาเฉพาะกลุ่ม การมีสัญลักษณ์บ่งบอกตัวตนร่วมกัน ทำให้เกิดสำนึกและความทรงจำร่วมใน “ความเป็นเรา” ซึ่งนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศ

แนวคิดเรื่องการเมืองการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหาร แนวคิดนี้พบทั้งในคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศ ในพิธีการทางทหารของกองทัพอากาศมีการถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทั้งทหารรักษาพระองค์และทหารอากาศใหม่ การปฏิบัติและเนื้อหาของคำปฏิญาณสื่อถึงความมีเกียรติและความรักเกียรติของตน ส่วนวินัยทหารหมายถึงการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนเพื่อความเรียบร้อยของกองทัพดังเห็นได้จากการสวนสนาม การสวมเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายตามที่กำหนดอย่างพร้อมเพรียงกัน คติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการเมืองการมีเกียรติศักดิ์และวินัยทหารเห็นได้จากการหล่อหลอมความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่เนื่องจากระบบเกียรติศักดิ์เป็นระบบหนึ่งที่สำคัญของนักเรียนนายเรืออากาศ ในวิถีปฏิบัติยังมีสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเกียรติศักดิ์ คือ การได้รับ “กระบี่บังคับบัญชา” “การลอดซุ้มกระบี่” ตลอดจนการกำหนดรหัสภาษาและธรรมเนียมเฉพาะกลุ่มเพื่อบำรุงระบบเกียรติศักดิ์และรักษาวินัยของทหารอากาศ

แนวคิดเรื่องการลำดับชั้นและอาวุโสทางทหาร แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อการกำหนดวิธีปฏิบัติและลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารอากาศเพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมทหารอากาศจึงพบทั้งในคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศ คติชนกลุ่มทหารอากาศปรากฏแนวคิดนี้อย่างโดดเด่นรองจากแนวคิดเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังเห็นได้จากการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีบททดสอบที่เน้นย้ำความสำคัญของระบบอาวุโสทางทหาร อาทิ “ทัวร์ตี๊ก” “พีพ่น้อง” รุ่นพี่เป็นผู้ส่งต่อ “ความอาวุโส” ให้แก่รุ่นน้อง ผู้มีลำดับชั้นเหนือกว่าเป็นผู้ให้การยอมรับในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพหรือเลื่อนลำดับชั้น และการให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ที่บ่งบอกยศทหาร ส่วนคติชนสถาบันทหารอากาศกำหนดการปฏิบัติตามความอาวุโสเช่นการจัดตำแหน่งและลำดับการเดินสวนสนามของทหารอากาศรักษาพระองค์และทหารอากาศใหม่ในพิธีการทางทหาร

แนวคิดเรื่องความกล้าหาญและความเสียสละ แนวคิดนี้ปรากฏเด่นชัดในคติชนกลุ่มทหารอากาศประเภทเรื่องเล่าของ “ครูอ้วน” ทหารอากาศผู้เป็นแบบอย่างของความเสียสละ ดังเห็นได้จากวีรกรรมการสละชีวิตของครูการบินเพื่อรักษาชีวิตของศิษย์การบิน ส่วนคติชนสถาบันกองทัพอากาศมีถ้อยคำปฏิญาณ และเพลงมาร์ชที่กล่าวถึงการยอมสละชีพเพื่อรักษาความเป็นชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการนิยามทหารอากาศเป็น “เกราะทอง” “รั้วล้อมนภา” “ผู้ปกป้องฟ้าไทย” และการถวายสัตย์ปฏิญาณที่มีเนื้อความว่าจะมอบชีวิตเพื่อปกป้องสถาบันดังกล่าว คติชนสถาบันกองทัพอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดนี้จึงเน้นย้ำสำนึกความกล้าหาญและเสียสละในการรักษาเอกราชของชาติ ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศมุ่งตอกย้ำว่าความกล้าหาญและเสียสละเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ปฏิบัติภารกิจที่มีความเสี่ยงสูงเช่นทหารอากาศ

แนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล แนวคิดนี้เป็นแนวคิดในการสร้างคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศ ทหารอากาศไทยรับวัฒนธรรมทหารอากาศและธรรมเนียมการบินจากสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นต้นแบบของความเป็นสากล โดยเฉพาะพิธี ประเพณี และวิถีปฏิบัติของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศของสหรัฐอเมริกา สถาบันกองทัพอากาศเน้นรับแนวคิด องค์ประกอบของคติชน และสัญลักษณ์โดยปรับเปลี่ยนบางประการ ในขณะที่กลุ่มทหารอากาศรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากลมาอย่างโดดเด่น ทั้งแนวคิด รูปแบบ ลักษณะเด่นของคติชน และสัญลักษณ์โดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมกองทัพอากาศไทย ตัวอย่างเช่น การรับแนวคิด วัตถุประสงค์ และสัญลักษณ์ที่แสดงสถานภาพใหม่ของประเพณีเปลี่ยนผ่านไปสู่สถานภาพใหม่อย่าง การ “ทัวร์ตี๊ก” รับแนวคิดมาจาก “Academy Tour” เน้นให้ผู้มาใหม่ทำความรู้จักผู้มาก่อนซึ่งต้องใช้ชีวิตร่วมกัน ต่างจากกิจกรรมต้นแบบที่เน้นให้รู้จักสถานที่และประวัติศาสตร์ของสถาบัน กิจกรรมใน “สัปดาห์นรก” และการทดสอบใน “Hell night” รับแนวคิดจากการจำลองความร้อนของนรกใน “Theme room” การรับวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มดังเช่นธรรมเนียมลอดซุ้มกระบี่ในกลุ่มทหารมาเป็นพิธีสำคัญในงานมงคลสมรส การใช้ศัพท์ด้านการบินในชีวิตประจำวัน การฝึกทหาร และการชำระวินัย รวมถึงการตั้งฉายาเดียวกันถึงแม้มีความหมายและที่มาต่างกัน

แนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพสูงและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ แนวคิดนี้พบในกระบวนการปลูกฝังแนวคิดและวิถีปฏิบัติเฉพาะของทหารอากาศให้แก่นักเรียนใหม่ทั้งเรื่อง การบริหารเวลา การรักษามาตรฐานการปฏิบัติ ความรับผิดชอบ และความเป็นลูกผู้ชาย เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศและสร้างสำนึกในหน้าที่ต่อตนเองและกองทัพ ในการฉลองหลังการบินเดี่ยวของศิษย์การบินยังมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงเกียรติภูมิและความเก่งกาจของนักบินที่เหนือกว่าคนทั่วไปจึงสามารถทำสิ่งเหนือธรรมชาติของมนุษย์ได้ รวมถึงเพลงเชียร์ของนายเรืออากาศ กล่าวถึงความโดดเด่นของพลังกำลังและความเชี่ยวชาญการบินที่สื่อความภาคภูมิใจในการเป็นทีหนึ่ง ของทหารอากาศ ส่วนคติชนกลุ่มสถาบันทหารพบว่าทเพลงที่กำหนดโดยกองทัพอากาศมีเนื้อหา กล่าวถึง “ความเป็นหนึ่ง” “ความเหนียวมนุษย์” และความภาคภูมิใจในบทบาทของ “ทหารของประชาชน” และการกำหนดให้รูป “ปีก” เป็นสัญลักษณ์แสดงศักยภาพ ความสามารถที่โดดเด่น และบทบาทหน้าที่ที่เหนือกว่าของนักเรียนนายเรืออากาศและนักบินยังสัมพันธ์กับแนวคิดนี้ด้วยเช่นกัน

แนวคิดเรื่องการสร้างขวัญและกำลังใจ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดหลักในการสร้างองค์คุณ ความสามัคคีและประเพณีทำบุญที่เกี่ยวข้องกับพิธีไหว้ครูของสถาบันการฝึกศึกษานักบินกองทัพอากาศ และการกำหนดให้สัญลักษณ์สำคัญของทหารอากาศคือธงชัยเฉลิมพลเป็นเครื่องชักนำขวัญกำลังใจของเหล่าทหาร ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศปรากฏแนวคิดนี้ในการบูชาวัตถุมงคลและบทบาทของเรื่องเล่าเจ้าพ่อเสือ เพื่อสร้างความมั่นคงทางใจในความไม่แน่นอนของการทำหน้าที่ป้องกันภัยบนน่านฟ้า คติชนของทั้งสองกลุ่มมีส่วนในการสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยง

ภัยของทหารอากาศ โดยเฉพาะความเชื่อในวัตถุมงคลที่สืบเนื่องจากเรื่องเล่าของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถาบัน

แนวคิดในการสร้างคติชนที่พบเฉพาะกลุ่มทหารอากาศ คือ **แนวคิดเรื่องการแหวกกฎเกณฑ์ปกติ ข้อบังคับ และขนบจารีต** แนวคิดนี้ปรากฏเฉพาะคติชนกลุ่มทหารอากาศ ในเพลงเชียร์นายเรืออากาศมีการล้อเลียนและนำเสนอภาพด้านลบของกลุ่มซึ่งคือทหารเหล่าอื่น การใช้รหัสภาษาเพื่อวิจารณ์ผู้มีสถานภาพ หน้าที่ และความอาวุโสทางทหารเหนือกว่า การตั้งฉายาด้วยคำที่สื่อความหมาย สองแง่สองง่าม และพฤติกรรมที่ของนักเรียนรุ่นน้องในประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนรุ่นพี่ที่ในโลกความเป็นจริงไม่สามารถทำได้ทางการ “โยนพื้ลงน้ำ” คติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดนี้ทำให้ภาพของทหารอากาศต่างไปจากภาพของ “สุภาพบุรุษ” และ “เหล่าเทวดา” อย่างไรก็ตามการปลดปล่อยดังกล่าวเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจ

การวิเคราะห์บทบาทของคติชนทหารอากาศไทยในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สอง ผู้วิจัยพบว่าอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทยมี 5 ประการ ดังนี้

ทหารอากาศผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อัตลักษณ์นี้ประกอบสร้างอย่างโดดเด่นจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ ศาสนา ซึ่งหล่อหลอม นิยาม และสื่อแสดงความเป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของทหารอากาศ ด้วยการสวมเครื่องแบบนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศมีสัญลักษณ์เกี่ยวโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การแสดงความเกี่ยวโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในการเปลี่ยนผ่านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ กล่าวคือมีการกำหนดให้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเป้าหมายของการฝึกและการผ่านด่านทดสอบ และกำหนดให้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์มีความเชื่อมโยงกับตัวตนของทหารอากาศ รวมถึงการกำหนดให้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งที่ต้องปกป้องรักษาและสืบทอด นอกจากนี้ยังเน้นย้ำความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่นำไปสู่การเคารพเทิดทูนผ่านเนื้อหาคติชนดังเช่นถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนและเนื้อหาเพลงที่แสดงการยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องสำคัญของชาติ

ทหารอากาศผู้เข้มแข็งอดทนและกล้าหาญเสียสละที่ควรแก่การภาคภูมิใจ อัตลักษณ์นี้ประกอบสร้างจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ และคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความกล้าหาญเสียสละด้วยการทดสอบความเข้มแข็งอดทนต่อความยากลำบากผ่านประเพณีการ “ทัวร์” การ “ซุด” และการ “หลอก” และการมอบสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจที่ได้รับจากความสำเร็จในการพัฒนาความ

เข้มแข็งอดทน อัตลักษณ์ของดังกล่าวยังได้รับการเน้นย้ำผ่านเรื่องเล่า “ครูอ้วน” ผู้เป็นแบบอย่างของ ความกล้าหาญและเสียสละของครูการบินและทหารอากาศ ทั้งนี้เพื่อสร้างและนำเสนอว่าทหารอากาศ มีคุณลักษณะทางร่างกายและจิตใจที่เหนือคนทั่วไปจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัยได้

ทหารอากาศผู้มีเพื่อนและพี่น้อง อัตลักษณ์นี้ประกอบสร้างจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศ และคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันและความเป็นหนึ่งเดียวกัน และคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องลำดับชั้นและระบบอาวุโสทางทหาร คติชนทหารอากาศมีบทบาทในการ ประกอบตอกย้ำและขับเคลื่อนความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้อง ความผูกพันในหมู่เพื่อนร่วมรุ่น และ ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มทหารอากาศด้วยคติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องอาวุโสและลำดับชั้นซึ่ง เน้นย้ำความสำคัญของรุ่นพี่และรุ่นน้องในการเปลี่ยนผ่านเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของกลุ่มรุ่นพี่ และ การสืบทอดสายใยระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องโดยการ “ส่งต่อ” สัญลักษณ์ที่แสดงความอาวุโสและ บทบาทหน้าที่จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง คติชนที่ถ่ายทอดแนวคิดความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งเน้นย้ำ ความสำคัญของเพื่อนร่วมรุ่นโดยการหล่อหลอม “ความเป็นรุ่น” ผ่านรูปแบบและวิธีการทดสอบที่ เกี่ยวโยงกับ “หมายเลขรุ่น” และวิถีปฏิบัติการณ์รับรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ และคติชนที่ สร้างความทรงจำร่วมที่หลอมรวมอัตลักษณ์ของเหล่าทหารอากาศให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

ทหารอากาศผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบปกป้องน่านฟ้าไทย อัตลักษณ์นี้เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ของทหารอากาศที่ประกอบสร้างจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่ สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นผู้มีศักยภาพสูงและความภาคภูมิใจในความเป็นทหารอากาศ และคติชนที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล ความชาญฉลาดและหน้าที่ปกป้อง น่านฟ้าไทยเป็นลักษณะเฉพาะของทหารอากาศที่ผูกโยงกับบทบาท ความสามารถ และการจัดวาง ตัวตนของทหารอากาศในสังคมทหารไทย ดังเห็นได้จากการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม และวิถีปฏิบัติที่ เป็นลักษณะเฉพาะของทหารอากาศในการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศ บทเพลงที่นิยาม ความเป็น “ผู้เหนือฟ้า” และ “ผู้มีสถานภาพ ความสามารถ และลำดับชั้นที่เหนือกว่า” และการเลือกรับพร้อมกับปรับธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติของทหารอากาศสากลให้สอดคล้องกับความเป็นทหารอากาศ ไทย รวมถึงสัญลักษณ์รูป “ปีก” ที่แสดงความหมายของตัวตนที่บ่งชี้ความเกี่ยวพันกับน่านฟ้าและการ ปกป้องน่านฟ้า

ทหารอากาศผู้มีศักยภาพทัดเทียมทหารอากาศสากล อัตลักษณ์นี้เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของ ทหารอากาศซึ่งประกอบสร้างจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สัมพันธ์ กับแนวคิดเรื่องการรับวัฒนธรรมทหารอากาศสากล คติชนทหารอากาศมีบทบาทในการนิยามและ บ่งชี้อัตลักษณ์ของผู้มีศักยภาพเทียบเท่าทหารอากาศสากลด้วยการนำแนวคิดเรื่อง “เฟส” การผลิต เครื่องบินมาเป็นแนวทางในการขัดเกลา หล่อหลอม และสร้างความเป็นทหารอากาศ และการนำ ประเพณีและธรรมเนียมของทหารอากาศสากลมาปรับใช้ในสังคมทหารอากาศไทยเพื่อแสดงว่าทหาร

อากาศไทยมีศักยภาพเทียบเท่าทหารสากล” เนื่องจากการผ่านกระบวนการสร้างที่มีบททดสอบส่วนใหญ่เหมือนกับ “ทหารอากาศสากล” ทำให้ผลผลิตคือนักเรียนนายเรืออากาศมีลักษณะที่เป็น “สากล” เช่นเดียวกัน นอกจากนี้การผสมผสานระหว่างทั้งสองทหารอากาศ นอกจากทำให้เห็น “การกลายเป็นไทย” ยังแสดงถึงความสมัยใหม่และชาญฉลาดของทหารอากาศไทยอีกด้วย

การวิเคราะห์บทบาทด้านอื่น ๆ ของคติชนทหารอากาศไทยตามแนวคิดการศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนของวิลเลียม บาสคอม (1965) และการศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนในฐานะข้อมูลทางวัฒนธรรมของ ศิราพร ณ ถลาง (2458) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม ผู้วิจัยพบว่าคติชนทหารอากาศไทยมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทัพอากาศและมีบทบาทต่อความมั่นคงในจิตใจของทหารอากาศในฐานะปัจเจกบุคคลด้วยใน 3 ประการ ดังนี้

บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันจากการมีความทรงจำร่วมกัน การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของทหารอากาศเป็นบทบาทของคติชนทหารอากาศที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวกัน ความทรงจำร่วมของทหารอากาศเกิดจากการกำเนิดจากเป้าหมายเดียวกัน การมีประสบการณ์ร่วมกันโดยเฉพาะประสบการณ์อันยากลำบากในช่วงการเปลี่ยนผ่านมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ การยึดถือในวิถีปฏิบัติ แบบธรรมเนียมเดียวกัน ได้แก่ การนับรุ่นพี่รุ่นน้อง การปกครองด้วย “ระบบครอบครัวนายเรืออากาศ” และการมีสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และแสดงความเป็นทหารอากาศร่วมกัน ทำให้ทหารอากาศมีความทรงจำร่วมกันเกี่ยวกับตัวตนอันนำไปสู่การนิยามความเป็นกลุ่มและความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารอากาศ

บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงภัย บทบาทนี้เป็นบทบาทของคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สร้างความมั่นคงทางจิตใจในช่วงการเปลี่ยนผ่านและการปฏิบัติภารกิจช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของทหารอากาศโดยกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรมและคุณค่าของมวลสารในการสร้างวัตถุมงคล ผสานกับความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องเล่า ดังเห็นได้จากขั้นตอนในประเพณีการเปลี่ยนผ่านที่เป็น การ “ยี่นยี่น” ว่าการเปลี่ยนแปลงสิ้นสุดลงและได้เข้าสู่สถานภาพใหม่อย่างสมบูรณ์ ในการจัดพิธีรับ วัตถุสัญลักษณ์แสดงสถานภาพหลังผ่านการพิสูจน์ความเหมาะสม และได้รับเครื่องหมายซึ่งเป็น สัญลักษณ์บ่งบอกสถานภาพใหม่ที่เน้นย้ำถึงการเปลี่ยนผ่านและสร้างความมั่นใจในสถานภาพใหม่ นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าพ่อเสือ” และการบูชา “องค์พ่อจตุคามรามเทพ” ซึ่งทำให้เห็นวิถีคิดของผู้ศรัทธาใน “การพึ่งพา” ความศักดิ์สิทธิ์ของอิทธิฤทธิ์และคุณวิเศษของมวลสารศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงความสามารถในการตอบสนองต่อจิตใจอย่าง “ครอบจักรวาล” ยังสื่อถึงการมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางใจ

บทบาทในการปลดปล่อยความตึงเครียดและเติมเต็มความต้องการทางใจ บทบาทนี้เป็นบทบาทเฉพาะของคติชนกลุ่มทหารอากาศ เนื่องจากสังคมทหารอากาศมีการกำหนดข้อบังคับระเบียบวินัยที่เคร่งครัดโดยสถาบันทหาร รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติและบรรทัดฐานทางสังคมตามการกำหนดของกลุ่มทหารซึ่งอาจทำให้เกิดความเครียดและความคับข้องใจ กลุ่มทหารอากาศจึงสร้างประเพณี วิถีปฏิบัติ และบทเพลงที่แสดงออกถึงการ “แหวกระบบ” และ “ผิดแผกจากชนบ” ที่ประกอบสร้างความหมายโดยสถาบันกองทัพอากาศ ดังเช่น การตั้งฉายาที่สัมพันธ์กับเรื่องเพศเพื่อปลดปล่อยความตึงเครียดและลดทอนความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ การใช้รหัสภาษาเฉพาะกลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจารณ์และแสดงความไม่เห็นด้วยเนื่องจากในความเป็นจริงอาจไม่สามารถแสดงความคิดและความรู้สึกได้ตามต้องการ และการใช้คำไม่สุภาพในบริบทการร้องเพลงเชียร์เพื่อระบายความกดดันจากการต้อง “สุภาพ” และรักษาวินัยเสมอเมื่ออยู่ภายใต้กฎระเบียบ

การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนและแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์มาศึกษาคติชนทหารอากาศไทยจึงทำให้เห็นว่ากองทัพอากาศไทยเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีข้อมูลคติชนอันมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อทหารอากาศไทยเช่นเดียวกับคติชนของชนกลุ่มอื่นในสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงให้แก่กองทัพอากาศด้วยการสร้างอัตลักษณ์ร่วม (Collective identity) ของทหารอากาศไทย ทำให้เกิดความตระหนักรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จากนั้นจึงประกอบสร้างนิยาม หรือสื่อแสดงความหมายของตัวตนที่สอดคล้องกับความหมายของกลุ่มทหารอากาศ คติชนทหารอากาศยังมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจเมื่อต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนของชีวิต บทบาทในการเติมเต็มความต้องการในสิ่งที่ไม่อาจเป็นจริงได้ตั้งใจ และบทบาทในการเป็นช่องทางระบายความตึงเครียดและแสดงตัวตนในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งอาจต่างจากตัวตนที่กำหนดความหมายโดยสถาบันทหารอากาศ

การศึกษาคติชนกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยเป็นการศึกษา “คติ” ของ “ชน” ที่มีวัฒนธรรมและระเบียบปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ มีบทบาทอย่างยาวนานในสังคมไทย และเป็นกลุ่มชนที่มีการผสมผสานระหว่างระบบคิดและค่านิยมอย่างคนไทยกับลักษณะอันทันสมัยของทหารอากาศสากล งานวิจัยนี้จึงน่าจะมีส่วนช่วยขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยคติชนวิทยา กล่าวคือเป็นการศึกษาคติชนของกลุ่มที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน และมีการนำแนวคิดและวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาไปศึกษาข้อมูลของ “ชน” ที่ไม่ใช่กลุ่ม “ชาวบ้าน” หรือคนในท้องถิ่นเดียวกันเท่านั้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่วงการคติชนวิทยาเกี่ยวกับลักษณะเด่นของคติชนทหารอากาศไทย แนวคิดในการสร้างคติชน และบทบาทของคติชนทหารอากาศไทย รวมถึงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของคติชนในฐานะเครื่องมือสร้างอัตลักษณ์ของทหาร

อากาศไทยและสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศไทย ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาคติชนของกลุ่มอื่นในสังคมต่อไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอในบทต่าง ๆ ที่ผ่านมามีประเด็นที่ควรค่าแก่การอภิปรายผลใน 6 ประเด็น ดังนี้ 1) ความสอดคล้องและแตกต่างระหว่างคติชนกลุ่มทหารอากาศไทยและคติชนสถาบันกองทัพอากาศไทย 2) คติชนทหารอากาศไทยกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย 3) อัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารไทยและทหารอากาศสากล และอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทย 4) ความเป็นทหารอากาศไทยกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม 5) บริบททางสังคมกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย และ 6) คติชนทหารอากาศไทยในฐานะคติชนสมัยใหม่ ดังนี้

5.2.1 ความสอดคล้องและแตกต่างระหว่างคติชนสถาบันกองทัพอากาศไทยกับคติชนกลุ่มทหารอากาศไทย

คติชนที่กำหนดโดยกองทัพอากาศไทยและคติชนที่กำหนดโดยกลุ่มทหารอากาศถือเป็น “คติชนทหารอากาศไทย” เหมือนกันเนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับวิถีปฏิบัติของทหารอากาศและมีบทบาทในฐานะเครื่องประกอบสร้างนิยามความเป็นทหารอากาศ คติชนของทั้งสองกลุ่มจึงถือเป็น “คติ” ที่ “ทหารอากาศ” รับรู้ ถือปฏิบัติ และสืบสานต่อกันมาทั้งในส่วนที่กำหนดโดยสถาบันกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศ อย่างไรก็ตามด้วยปัจจัยของผู้สร้าง วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของคติชนทหารอากาศไทยทำให้ประเภท (genre) ของคติชนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน กล่าวคือคติชนสถาบันกองทัพอากาศมีคติชนประเภทใช้ถ้อยคำ (verbal folklore) คือ บทเพลง คติชนประเภทวัตถุ (Material) คือ วัตถุมงคล และคติชนประเภทพิธีและประเพณี (customary) คือ พิธีกรรมทางทหาร ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศนอกจากมีคติชนประเภทดังกล่าวแล้วยังพบคติชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต (way of life) ตามค่านิยม ขนบธรรมเนียม และระบบในสังคมทหารอากาศ ซึ่งถือเป็น “วิถีปฏิบัติ” (practice) เฉพาะกลุ่มทหารอากาศ อาทิ การนุ่งนวยเรืออากาศเพื่อแสดงความเป็นกลุ่ม การลอดซุ้มกระบี่เพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพสมรส และการส่งต่อฉายาเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและถ่ายทอดระบบอาวุโสทางทหาร อาจกล่าวได้ว่าคติชนกลุ่มทหารอากาศแสดงให้เห็นความหลากหลายของคติชนจากเดิมที่ศึกษานิทาน เรื่องเล่า ความเชื่อ พิธีกรรมในสังคมประเพณีมาเป็นการศึกษาวิถีปฏิบัติใหม่ รหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม และธรรมเนียมที่มีการผสมผสานความเป็นสากลในสังคมไทยปัจจุบัน

นอกจากนี้แนวคิดในการสร้างคติชนสถาบันกองทัพอากาศและคติชนกลุ่มทหารอากาศมีความแตกต่างที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่รักษาความเป็น

ชาติและกลุ่มทหารอากาศที่มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่พวกพ้องเดียวกัน กล่าวคือคติชนสถาบันเน้นย้ำแนวคิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจ และการรักษาเกียรติ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทในการหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศด้วยวินัยทหารอันเป็นวัฒนธรรมที่กำหนดลงมาในรูปแบบของกฎระเบียบและข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศเน้นย้ำแนวคิดเรื่องความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การยึดมั่นในระบบอาวุโสทางทหาร ระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง การผสมผสานทางวัฒนธรรมกับทหารอากาศสากล และการแหวกกรอบจารีต ซึ่งสะท้อนตัวตนและความต้องการทางออกในการระบายความตึงเครียดที่ไม่สามารถแสดงออกได้ในช่วงเวลาปกติ อย่างไรก็ตามคติชนของทั้งสองกลุ่มมีบทบาทเสริมกันในการขัดเกลา หล่อหลอม และสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศ

5.2.2 คติชนทหารอากาศไทยกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย

โดยทั่วไปการประกอบสร้างอัตลักษณ์แบ่งออกเป็น 2 ระดับสำคัญ คือ ระดับการ “สร้างสำนึก” (consciousness) ความรับรู้ เข้าใจ และตระหนักเกี่ยวกับความหมายของตัวตน ความเหมือนกันและต่างจากคนอื่นและกลุ่มอื่น ความเป็นอื่นนั้นระลึกไว้ในใจเสมอแม้ในชีวิตปกติไม่มีการปฏิสังสรรค์โดยตรงกับกลุ่มอื่น ส่วนอีกระดับคือ “การสื่อแสดง” ความหมายเกี่ยวกับตัวตนเมื่อมีพื้นที่และโอกาสในการแสดงออกสู่สาธารณชน

ในการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยผ่านกระบวนการของคติชนทหารอากาศไทยเน้นระดับการสร้างสำนึกอย่างชัดเจนเพื่อประกอบสร้างคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับทหารอากาศซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างอย่างชัดเจนจากประชาชนและเหล่าทัพอื่น สำนึกความเป็นทหารอากาศที่ประกอบสร้างจากคติชนดังเช่นสำนึกรักพวกพ้องในประเพณีการเปลี่ยนผ่านและวิถีปฏิบัติของนักเรียนใหม่และนักเรียนชั้นปีสุดท้ายที่สร้าง “ความทรงจำร่วม” ของเหล่าทหารอากาศ อาทิ การสร้างความทรงจำร่วมในหมู่เพื่อนร่วมรุ่นด้วยการเผชิญหน้ากับทดสอบที่ผูกโยงกับหมายเลขรุ่นไปพร้อมกัน การสร้างความทรงจำร่วมในหมู่พี่น้องด้วยประเพณี “พี่พบน้อง” การสืบทอดสิ่งของ ฉายาและบทบาทหน้าที่จากรุ่นพี่ การสร้างความทรงจำร่วมของเหล่าทหารอากาศด้วยการรื้อฟื้น ดอกหญ้าและผลิตซ้ำขั้นตอนและสัญลักษณ์สำคัญที่บ่งบอกตัวตนของทหารอากาศเช่น “ปกป้องกระบี่” “การลอดซุ้มกระบี่” และ “การเรียงตัวเป็นหมายเลขรุ่น” คติชนทหารอากาศไทยยังสร้างสำนึกความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเป็นระบบด้วยการผูกโยงทหารอากาศกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณตั้งแต่นักเรียนจนกระทั่งจบการศึกษาเป็นนายทหารด้วยการพระราชทาน “สังกัด” “สถานภาพ” และ “หน้าที่” เพื่อสร้างนิยามและกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของทหารอากาศ รวมถึงการสร้างสำนึกรักชาติด้วยชีวิตเพื่อปกป้องน่านฟ้าไทยซึ่งเป็น

หน้าที่ของทหารอากาศ ดึงเห็นได้จากการตอกย้ำในเนื้อเรื่องเล่าและเพลงประจำสถาบันที่แสดงการยกย่องและให้เกียรติผู้สละชีวิตในหน้าที่ ยิ่งไปกว่านั้นสำนึกเหล่านี้เป็น “สำนึกร่วม” ของทหารอากาศที่แต่ละคนจะนำสำนึกดังกล่าวมาเชื่อมโยงและนิยามความหมายของตัวเองให้สอดคล้องและสัมพันธ์กันในฐานะสมาชิกของกลุ่มทหารอากาศ อย่างไรก็ตามในแง่การสื่อแสดงนั้นก็พบเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์มีการสื่อแสดงความจริงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และความเข้มแข็ง นำเกรงขามของกองทัพอากาศสู่สายตาประชาชนผ่านการถ่ายทอดสดของโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ รวมถึงประชาชนในบริเวณพิธีที่เฝ้ารับเสด็จและมาชมกองพันสวนสนามทหารรักษาพระองค์ นอกจากนี้การร่วมร้องเพลงเชียร์นายเรืออากาศระหว่างแข่งขันกีฬาประเพณีโรงเรียนทหาร-ตำรวจมีการสื่อแสดงความเป็นผู้มีหนึ่งใจเดียวกัน ความไม่ย่อท้อ และความเข้มแข็งแกร่งที่เหนือกว่าผ่านเนื้อหาเพลงดังกล่าว เป็นต้น

คติชนทหารอากาศไทยจึงเน้นการสร้างอัตลักษณ์ระดับแรกคือการสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศผู้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และผู้รักชาติด้วยชีวิตในหมู่ทหารอากาศด้วยกันเพื่อตอกย้ำสำนึกความเป็นทหารอากาศของชาติ

5.2.3 อัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารไทยและทหารอากาศสากลและอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทย

คติชนทหารอากาศไทยในฐานะคติชนทหาร (Military folklore) ที่มีบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่มีทั้งอัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศสากลซึ่งเป็นอัตลักษณ์ร่วมในฐานะทหารของชาติผู้เข้มแข็งอดทนและเสียสละ อัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารอากาศสากลซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของนักรบผู้ปกป้องน่านฟ้า และอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทยในฐานะทหารของชาติไทยซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบอาวุโสทางทหาร ดังนี้

อัตลักษณ์ที่มีร่วมกันในฐานะทหารของชาติ อัตลักษณ์ที่ทหารอากาศไทยมีร่วมกับทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศสากล คือ *อัตลักษณ์ของผู้เข้มแข็งอดทน และอัตลักษณ์ของผู้กล้าหาญและเสียสละ* อัตลักษณ์ทหารของชาติผู้เข้มแข็งอดทนเห็นได้จากการทดสอบเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของร่างกายและจิตใจประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่มีการ “ชุด” สัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถานภาพและบทบาทใหม่ ดังเช่น “ชุด” กระบี่ “ชุด” เครื่องหมาย ภปร. ของนักเรียนนายเรืออากาศ การ “ชุดคอแดง” ของนักเรียนนายร้อย จปร. การ “ชุด” ของนักเรียนนายเรือซึ่งเน้นสร้าง “ความเป็นชาวเรือ” ที่เข้มแข็งอดทนด้วยการพายเรือทางไกล การว่ายน้ำข้ามเกาะ และการ “ไต่

เกาะ” (เจนวุฒิ พิพัฒน์พันธ์, 18 พฤศจิกายน 2562, สัมภาษณ์) และการฝึกระเบียบวินัยทหารหรือ การ “Drill” อีกบททดสอบคือการ “ทัวร์” เพื่อพิสูจน์ตนให้รุ่นพี่ยอมรับในความเข้มแข็งของตน ดังเช่น การ “ทัวร์ตึก” ของนักเรียนนายเรืออากาศ การ “ทัวร์กองร้อย” (ชนม์ชนก มณีโชติ, 3 กันยายน 2562, สัมภาษณ์) ของนักเรียนนายร้อย จปร. และการปรับปรุงวินัยด้วยการ “Tour” ของ นักเรียนใหม่สหรัฐ รวมถึงการทดสอบอย่างเข้มข้นในช่วง “สัปดาห์นรก” ของนักเรียนนายร้อยไทย “คืนนรก” ของคอมมานโด และกิจกรรมในห้อง “hell room” ของนักเรียนใหม่สหรัฐ หลังจากนั้นผู้ ผ่านการทดสอบหรือได้รับการ “recognized” จะได้รับสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของการ พัฒนาความเข้มแข็งของตนคือ “กระบี่สั้น” “แหวนรุ่น” และเข็ม “Prop and Wings”

นอกจากนี้ทหารไทยและทหารสหรัฐได้รับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้กล้าหาญและ เสียสละเช่นเดียวกันดังเห็นได้จากการถ่ายทอดและผลิตซ้ำเรื่องเล่าของบุคคลที่เป็นแบบอย่างของ ความเสียสละอย่าง “ครูอ้วน” ทหารนักรบผู้รักชาติอย่าง “เจ้าพ่อเสือ” ให้แก่ทหารอากาศ และ ประเพณีเปลี่ยนผ่านของนักเรียนใหม่สหรัฐมีการ “Academy Tour” เพื่อสร้างความภาคภูมิใจใน ประวัติศาสตร์ของสถาบันและศิษย์เก่าผู้เป็นวีรบุรุษสงคราม การออกแบบห้อง “Funeral ceremony” โดยจำลองพิธีศพของเพื่อนร่วมรบเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ความสูญเสียและปลูก สร้างสำนึกความเสียสละของทหาร (ภวิณ สโรบล, 31 ตุลาคม 2559, สัมภาษณ์) ในเพลง กองทัพอากาศและเพลงประจำสถาบันของทั้งสองวัฒนธรรมยังกล่าวตรงกันว่า การสละชีพทำหน้าที่ ปกป้องประเทศชาติถือเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของทหาร

อัตลักษณ์ที่มีร่วมกับทหารอากาศสากล คือ อัตลักษณ์ของผู้ชาญฉลาดและเป็นนักรบผู้ ปกป้องน่านฟ้าซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างนิยาม ความเป็นทหารอากาศอันได้แก่ ความสามารถในการบิน หน้าที่ปกป้องน่านฟ้า ลำดับชั้นที่เหนือกว่า และความเป็นสากล การเป็น “ผู้มีฤทธิ์ในอากาศ” (โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, 2562) “ผู้ครองฟ้า” และ “ทหารสมัยใหม่” จึงเป็นลักษณะร่วมของทหารอากาศไทยและทหาร อากาศสากลที่ทำให้ทหารอากาศนั้น “แตกต่าง” จากทหารเหล่าอื่นและคนทั่วไป

“การเป็นผู้มีฤทธิ์ในอากาศ” เห็นได้ชัดจากความสามารถด้านการบินซึ่งสื่อแสดงด้วย “เครื่องหมายปีก” แต่ละลำดับชั้นที่สัมพันธ์กับระดับความเชี่ยวชาญในการบินของศิษย์การบินและ นักบินกองทัพอากาศไทย เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ เครื่องหมายแสดงความสามารถ และเครื่องหมาย แสดงหน้าที่ของนักเรียนนายเรืออากาศไทยมีรูปปีกเป็นสัญลักษณ์หนึ่งซึ่งปีกดังกล่าวปรากฏในตรา สัญลักษณ์ของสถาบันด้วยเช่นกัน รวมถึงเครื่องหมาย “Prop and Wings” บนหมวกนักเรียนนาย เรืออากาศสหรัฐซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสังกัดและสถานภาพ อีกทั้งในเพลงของกองทัพอากาศและ เพลงเชียร์นายเรืออากาศของทั้งสองวัฒนธรรมกล่าวถึง “ความเหนือกว่า” ทั้งความเชี่ยวชาญด้านการ

บิน พละกำลัง และตำแหน่งแห่งที่ในสังคม ดังเช่นการเป็น “ผู้เป็นหนึ่งใน” “ผู้ปกป้อง” และใจความตั้ง
ว่า ““Give them all your thunder! Spread your strong wings wide and high” (เพลง
“Falcon fight song”) ส่วนอัตลักษณ์ของ “ผู้ครองฟ้า” สืบเนื่องมาจากความมีศักยภาพที่โดดเด่น
บนน่านฟ้าดังเห็นได้จากการประกอบสร้างนิยามความเป็นทหารอากาศผู้มีความสามารถเทียบเคียง
กับผู้กำเนิดจากฟ้าและอากาศยานที่มีสมรรถภาพสูง และนิยามความเป็นทหารอากาศที่มีมาตรฐาน
เทียบเท่าสากล ดังเช่นการนิยามตนเป็น “เหล่าเทวดา” และการนำธรรมเนียมการบินสากลที่กระทำ
ต่อเครื่องบินมาปฏิบัติกับนักบินเช่น “water salute”

นอกจากนี้การเป็น “ทหารสมัยใหม่” เห็นได้ชัดจากการรับวิถีคิดในกระบวนการเปลี่ยน
ผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศสากลมาเป็นแนวคิด รูปแบบ และองค์ประกอบใน
การเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและทหารอากาศไทย ดังเช่นการรับประเพณีของนักบิน
สากล “water dump” หลังจากสำเร็จหลักสูตรการบินโดยยังคงแนวคิดและวิถีปฏิบัติที่สำคัญไว้แต่
นักบินไทยคิดปรับจากการลงถึงน้ำมาเป็นการฉีบน้ำด้วยวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้ง “การ
แพร่กระจาย” ของประเพณี “water dump” ในโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐและกลายเป็น
ประเพณี “Fountain jump” เพื่อแสดงการสิ้นสุดความเป็นนักเรียนนายเรืออากาศสหรัฐ ทั้งยังมี
อิทธิพลต่อการ “โยนฟิ่งน้ำ” เพื่อแสดงการละจากสถานภาพและบทบาทในฐานะนักเรียนนายเรือ
อากาศไทย ทหารอากาศไทยยังรับวิถีปฏิบัติของทหารอากาศสากลมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับค่านิยมและ
ลักษณะของสังคมทหารอากาศไทยดังเห็นได้จากการปรับธรรมเนียม “การลอดซุ้มกระบี่” ในงาน
แต่งงานให้เป็น “พิธีการ” ที่มีความเป็นทางการสอดคล้องกับลำดับชั้นและสถานภาพของผู้
พระราชทานกระบี่ และการนับรุ่น (class) โดยปรับจากการยึดปีศักราชที่เข้าศึกษามาเป็นเลขลำดับที่
เข้าศึกษาเนื่องจากทหารอากาศไทยนับทั้งรุ่นเตรียมทหารและรุ่นนายเรืออากาศ ต่างจากนายเรือ
อากาศสหรัฐจะเน้นนับปีที่เข้าศึกษา จะเห็นได้ว่าความชาญฉลาดและความสมัยใหม่ของทหารอากาศ
ไทยไม่จำกัดเพียงในสังคมวัฒนธรรมการบินทางทหารเท่านั้นแต่รวมถึงวัฒนธรรมการบินสากลด้วยซึ่ง
ทำให้เห็นขอบเขตของการประกอบสร้างความเป็นทหารอากาศไทยที่มีความมาตรฐานสากลทั้งด้าน
การทหารและการบิน

อัตลักษณ์เฉพาะของทหารอากาศไทยในฐานะทหารของชาติไทย เป็นอัตลักษณ์ที่แสดง
ความเกี่ยวโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับระบบอาวุโสทางทหารซึ่งคือ
อัตลักษณ์ของผู้จงรักภักดีและมีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และอัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อน
และพี่น้อง อัตลักษณ์ของผู้จงรักภักดีเห็นได้ชัดจากการนิยามและสื่อแสดงความเป็น “ทหารรักษา
พระองค์” “ทหารพระราชวัลลภ” และ “ทหารฟ้ารักษาพระองค์” ดังเห็นได้จากการถวายสัตย์
ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ สารสำคัญของถ้อยคำถวายสัตย์ และเนื้อหาของ

เพลง “มาร์ชราชวัลลภ” ที่เน้นย้ำการยอมรับวิถีชีวิตด้วยความจงรักภักดีเพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ การได้รับพระราชทานกระบี่นายทหารซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สุดของนายทหารทั้งสามเหล่าทัพจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ “กระบี่บังคับบัญชา” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงบทบาทหน้าที่และความอาวุโส ก่อให้เกิดความซาบซึ้ง สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และความจงรักภักดีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ทหารตระหนักถึงหน้าที่สูงสุดคือการปกป้องสถาบันสำคัญของชาติ รวมถึงการ “ซุด” สัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานภาพและหน้าที่ของทหารอากาศไทยซึ่งมีความหมายสื่อถึง “พระมหากษัตริย์” ดังเช่น “เครื่องหมาย ภปร.” และ “กระบี่สั้น” การปลูกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ยังกระทำโดยอ้อมผ่าน “เครื่องแบบทหาร” นับเป็นวาทกรรมอย่างดีในการปลูกฝังสำนึกดังกล่าว ด้วยการนำสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนสถาบันพระมหากษัตริย์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแบบและเครื่องหมายทหาร ตัวอย่างเช่น การนำพระมหามงกุฎมาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมายบอกตำแหน่งชั้นยศสำหรับนายทหารชั้นนายพันและนายพล (เทพ บุญตานนท์, 2559: 280)

อัตลักษณ์ของผู้มีเพื่อนและพี่น้อง เห็นได้จากการมีประเพณีร่วมกันซึ่งเป็นการตรงใจร่วมที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกันของทหารไทยดังเช่นประเพณี “การโยน” ในโอกาสสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนายร้อยทั้งสามเหล่าทัพเพื่อแสดงการสิ้นสุดจากการเป็นนักเรียนคือ การ “โยนหมวก” ของนักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนนายเรือ และการ “โยนกระบี่เป่า” ของนักเรียนนายร้อย จปร. รวมถึงประเพณีที่แสดงความผูกพันในหมู่รุ่นพี่และรุ่นน้องในโอกาสเดียวกันนี้คือ “น้องส่งพี่” “โยนพี่ลงน้ำ” ของนักเรียนนายเรืออากาศ และ “จับพี่เข้าเส้า” ของนักเรียนนายร้อย จปร. (ชนม์ชนก มณีโชติ, 3 กันยายน 2562, สัมภาษณ์) ตลอดจนประเพณีเพื่อสืบทอดและต่อยอดความสำคัญของระบบอาวุโสซึ่งทำให้สังคมทหารมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยคือ การส่งต่อ “กระบี่บังคับบัญชา” ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนผ่านสู่สถานภาพที่เหนือกว่าและบทบาทหน้าที่ใหม่ต้องได้รับการยอมรับจากผู้มีอาวุโสทางทหารและลำดับชั้นสูงกว่าอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์เสียก่อน จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าระบอบการปกครอง ค่านิยม และปริบททางสังคมของไทยเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ผู้เป็นสมมติเทพและระบบสังคมศักดินามีส่วนกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ทหารไทยอย่างชัดเจน

5.2.4 คติชนทหารอากาศไทยกับการผสมผสานความเป็นชายชาติทหาร

ความเป็นชายชาติทหารของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนสถาบันกองทัพอากาศไทยและคติชนกลุ่มทหารอากาศไทยแสดงให้เห็นลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) ระหว่างความเป็นไทยในแง่ของความเป็น “นักรบไทย” และความสากลในแง่ของความเป็น “ทหารของกองทัพสมัยใหม่” ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทหารอากาศสากล

ทำให้อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยมีการผสมผสานระหว่างความแข็งแกร่งอดทนของนักรบไทยและความชาญฉลาดทันสมัยด้านการทหารและการบินของทหารสากล รวมถึงการผสมผสานระหว่างธรรมเนียมการบินทางทหารและธรรมเนียมการบินทางพาณิชย์

ลักษณะการผสมผสานความเป็นชายที่ประกอบสร้างผ่านคติชนทหารอากาศมี 2 ลักษณะ คือ 1) ความเป็น “นักรบไทย” ที่มีลักษณะสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งตามเพศสภาพของผู้ชายและค่านิยมหลักในสังคมทหารไทย ลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความเข้มแข็งอดทน ความกล้าหาญ เสียสละ ความสามารถด้านการรบ ความจงรักภักดี และหน้าที่ปกป้องประเทศชาติและประชาชน และ 2) ความเป็น “ทหารในกองทัพสมัยใหม่” มีลักษณะที่สัมพันธ์กับความเชี่ยวชาญด้านการบินซึ่งเป็นวิทยาการสมัยใหม่และการรับธรรมเนียม วิถีปฏิบัติของทหารอากาศสากลมาปรับใช้กับทหารอากาศไทย ลักษณะดังกล่าว ได้แก่ ความเป็นผู้เหนือฟ้า ความสามารถในการบิน การมีลำดับชั้นที่เหนือกว่า และมีวัฒนธรรมร่วมกับทหารอากาศสากล การผสมผสานความเป็น “ทหารสมัยใหม่” กระทำผ่านการรับอิทธิพลของประเพณีและวิถีปฏิบัติในการเปลี่ยนผ่านของทหารอากาศซึ่งเป็นความตั้งใจใช้ “เครื่องประกอบสร้างนิยามเดียวกัน” เพื่อให้ได้ผลลัพธ์คืออัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ใกล้เคียงหรือเทียบเท่ากับทหารอากาศสากล

5.2.5 บริบททางสังคมกับการสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทย

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างจากคติชนทหารอากาศไทย นอกจากทำให้เห็นสำนึกและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกองทัพอากาศและกลุ่มทหารอากาศเห็นพ้องว่าควรปลูกสร้างให้แก่ทหารอากาศ ยังสะท้อนบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวคิดในการสร้างคติชนดังกล่าวด้วย ผู้วิจัยพบว่าบริบททางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญมี 3 ประการสำคัญ คือ 1) “แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์” กับการสร้างทหารในอุดมคติ 2) นโยบายการป้องกันประเทศและกฎหมายที่กำหนดบทบาทของทหาร และ 3) การพัฒนากองทัพอากาศไทยให้ทัดเทียมอารยประเทศ ดังนี้

“แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์” กับการสร้างทหารในอุดมคติ ในยุคหลัง พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้นำแนวคิดดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นต้นแบบสำคัญของการสร้างทหารผู้จงรักภักดีเหนือสิ่งอื่นใดอย่างเป็นทางการ จนสุดท้ายแล้วกองทัพกับสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ถูกยึดโยงเข้าด้วยกันอย่างมิสามารถแบ่งแยกได้ (เทพ บุญตานนท์, 2559: 275) แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อกองทัพไทยมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันดังเห็นได้จากการปลูกฝังความจงรักภักดีของทหารต่อพระมหากษัตริย์ควบคู่กับการพัฒนากองทัพให้เจริญก้าวหน้าและเข้มแข็งเพื่อ

ความมั่นคงของชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยการสร้าง การรื้อฟื้น และสืบทอดพิธีการทางทหารนอกเหนือจากการสร้างสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณผ่านการอบรมของผู้มีอาวุโสสูงกว่าและการถ่ายทอดพระราชกรณียกิจให้แก่ทหารอากาศ คติชนทหารอากาศไทยที่ปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความจงรักภักดีผ่านพิธีการที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเข้มขลังคือพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศใหม่ และพิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายเรืออากาศที่สำเร็จการศึกษา รวมถึงเพลงมาร์ชราชวัลลภและเพลงมาร์ชกองทัพอากาศ ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศที่สร้างความภาคภูมิใจในหน้าที่สำคัญยิ่งของผู้จงรักภักดีคือ การ “ซุด” เครื่องหมาย ภปร. ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกอัตลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยิ่งไปกว่านั้นสัญลักษณ์ในคติชนดังกล่าวล้วนเน้นย้ำหน้าที่ของทหารอากาศต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และความเป็นชาติ ดังเช่นเนื้อหาของคำปฏิญาณที่ระบุหน้าที่ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และประเทศชาติ ธงชัยเฉลิมพลซึ่งเป็นสิ่งแทนความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมถึงกระบี่พระราชทานซึ่งทวนย้ำหน้าที่ดูแลรักษาชาติบ้านเมืองและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของทหารอากาศ

นโยบายการป้องกันประเทศและการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย กองทัพอากาศมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศอย่างมาก ดังนั้นประเทศใดมีกองทัพที่เข้มแข็งก็เท่ากับมีหลักประกันในความมั่นคงของประเทศ ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศรวมทั้งสยามประเทศจึงพยายามเสริมสร้างกองทัพให้มีความเข้มแข็งด้วยการจัดหางบประมาณให้กระทรวงกลาโหมจำนวนมากเพื่อจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ในยามศึกสงคราม (เทพ บุญตานนท์, 2559, หน้า 279) ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ของกองทัพอากาศตามที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ป้องกันประเทศ รักษาเอกราชอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน และความมั่นคงแห่งรัฐ (กองทัพอากาศ, 2557) ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้กองทัพจึงเป็นนโยบายสำคัญหนึ่งของการป้องกันประเทศ ความเข้มแข็งในที่นี้นอกจากหมายถึงความพร้อมของอาวุธยุทโธปกรณ์ยังหมายถึงความอดทนแข็งแกร่งของปัจเจกบุคคลทหารอากาศและความเข้มแข็งมั่นคงอันเกิดจากความสามัคคีของเหล่าทหารอากาศ คติชนทหารอากาศไทยจึงเป็นเครื่องมือตอบสนองต่อนโยบายและบทบาทหน้าที่ดังกล่าวด้วยปลูกสร้างคุณลักษณะพึงประสงค์ อาทิ ความเข้มแข็งอดทนที่เหนือกว่าคนทั่วไปและความจงรักภักดีด้วยการยอมสละชีวิตเห็นได้จากการทดสอบที่สร้างความยากลำบาก ความเหน็ดเหนื่อย ความเจ็บปวดอย่างเพื่อพัฒนาลักษณะที่จำเป็นสำหรับการปกป้องคุ้มครองสิ่งสำคัญอย่างประเทศชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างจิตใจที่กล้าหาญ ไม่เกรงกลัวภัยอันตรายเห็นได้จากการหล่อหลอมผ่านบทเพลงที่ผูกโยงกับชีวิตทหารอากาศ การเชิดชูบุคคลที่มีคุณลักษณะดังกล่าวให้เป็นวีรบุรุษของทหารอากาศ และการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแน่นแฟ้นและการเคารพระบบอาวุโสเป็นลักษณะเฉพาะของทหารที่จำเป็นต่อภารกิจของกองทัพเห็นได้จากการสร้างความเป็น

รุ่น การปกครองด้วยระบบครอบครัวควบคู่กับระบบบังคับบัญชา และการยึดถือในวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม

การพัฒนากองทัพอากาศไทยให้ทัดเทียมอารยประเทศ เหตุแห่งการก่อตั้งกองทัพอากาศไทยเกิดจากการเล็งเห็นความสำคัญของกำลังทางอากาศต่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของสยามประเทศ พระราชวงศ์และนายทหารจึงได้เข้ารับการศึกษาด้านการทหารและวิชาการบินจากประเทศตะวันตกเพื่อนำมาพัฒนาและยกระดับกิจการด้านการบินทางทหารขึ้นเป็นกองทัพอากาศของชาติไทย การรับความรู้และวิทยาการดังกล่าวยังคงครอบคลุมความรู้ทางด้านวัฒนธรรมทหารและวัฒนธรรมการบิน ประกอบกับอิทธิพลของประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ผูกพันกับใกล้ชิดกับรัฐบาลทหาร มีการตั้งฐานทัพอเมริกันในไทยทำให้กระแส “อเมริกันวัตร” (Americanization) ได้ก่อตัวขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2502 (กฤตยา ณ หนองคาย, 2556: 235) สังคมทหารอากาศไทยจึงได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมทหารอากาศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมต้นแบบในความเป็นสากลมาด้วยเช่นกัน ดังเห็นได้จากการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์เด่นของนักรบไทยอันได้แก่ความเข้มแข็งอดทน การปกป้องชาติด้วยความเสียสละ และความสามารถด้านการรบกับอัตลักษณ์ของทหารสมัยใหม่ซึ่งได้แก่ ความเป็นผู้มีศักยภาพสูง ความสามารถด้านการบิน และความเป็นสากล ตัวอย่างที่ชัดเจนคือประเพณีและพิธีการเปลี่ยนผ่านของนักเรียนนายเรืออากาศและศิษย์การบินทั้งแนวคิด ชื่อเรียก วิถีปฏิบัติ และสัญลักษณ์ในการทดสอบนักเรียนใหม่กับการ “Recognition” การยอมรับให้เป็นนักเรียนนายเรืออากาศกับการ “Recognition granted” และกระบี่กับแหวนรุ่นสื่อแทนความนักเรียนนายเรืออากาศกับการได้รับ “cadet sabre” กับ “class ring” การเลื่อนสู่ลำดับขั้นที่เหนือกว่าของศิษย์การบินด้วยพฤติกรรมสัญลักษณ์เดียวกับนักบินสากลและการมีเครื่องหมายรูปแบบเดียวกันเพื่อแสดงอัตลักษณ์นักบินคือปีก และแสดงอัตลักษณ์ทหารอากาศคือป้ายชื่อและเครื่องหมายยศ เป็นต้น

5.2.6 คติชนทหารอากาศไทยในฐานะคติชนสมัยใหม่

การศึกษาคติชนทหารอากาศไทยที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของทหารอากาศไทยสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นความพยายามในการขยายพรมแดนการศึกษาวิจัยคติชนวิทยาของไทยทั้งในแง่มุมมองของ “ชน” และ “คติ” ของกลุ่มชน เดิมการศึกษาคติชนเน้นศึกษารวบรวมข้อมูลของ “ชาวบ้าน” ในชนบทห่างไกล หรือกลุ่มคนในชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และมักจะเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวกัน ในระยะแรกการศึกษาคติชนเน้นการรวบรวมคติชนประเภทนิทาน ตำนาน เพลง ความเชื่อและประเพณีในวิถีชีวิตของชาวบ้านในสังคมชนบท ต่อมาความหมายของคำว่า “folk” ได้ “ขยายขอบเขต” ตามแนวคิดของ อลัน ดันเดส ซึ่งเสนอว่า “folk คือ กลุ่มชนใด ๆ ไม่ว่าจะขนาดเล็ก

หรือใหญ่ที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะกลุ่มร่วมกัน” (Alan Dundes, 1965 อ้างถึงใน ศิราพร ณ กลาง, 2552: 422-423) ในกรณีของคติชนไทย การปรับคำเรียกจาก “คติชาวบ้าน” เป็น “คติชน” ก็สะท้อนการขยายขอบเขตดังกล่าว การขยายขอบเขตนิยามโดยใช้คำว่า “ชน” นี้เอื้อให้เกิดการศึกษากลุ่มคนที่ไม่จำกัดเพียง “ชาวบ้าน” เท่านั้น แต่ยังรวมถึง “ชาวเมือง” และ “ชน” กลุ่มอื่นๆ กลุ่มทหารอากาศจึงเป็น “ชน” ตามนิยามดังกล่าว

นอกจากนี้นิยามและขอบเขตใหม่ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ชุมชนปฏิบัติการ” (Community of Practice) ของ เอเตียนน์ เวนเกอร์ (Etienne Wenger, 1998) ซึ่ง “ชุมชน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยในอาณาบริเวณเดียวกันและหลอมรวมกันด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เท่านั้น แต่รวมถึงกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะ วิชาชีพ บทบาทหน้าที่ และความชื่นชอบร่วมกันดังนิยามความว่า “ชุมชนปฏิบัติการ คือ กลุ่มคนที่มีความสนใจหรือชื่นชอบอะไรบางอย่างร่วมกันและได้ทำและเรียนรู้ที่จะทำสิ่งนั้นให้ดียิ่งขึ้น จากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันสม่ำเสมอ”²¹ ตัวอย่างเช่นกลุ่มนักเรียนนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มตนในโรงเรียน วงดนตรีคิดการแสดงรูปแบบใหม่ เครือข่ายศัลยแพทย์ค้นหาเทคนิคใหม่ในการผ่าตัด และวิศวกรร่วมกันแก้ปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้น (Etienne and Beverly Wenger-Trayner, 2015) ทหารในกองทัพสมัยใหม่อย่างทหารอากาศจึงถือเป็น “ชน” ตามความหมายดังกล่าวที่มีความสนใจ ความมุ่งมั่นร่วมกันในการบินและการปกป้องน่านฟ้าไทย และชนกลุ่มนี้มีวิถีปฏิบัติและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่มีบทบาทหน้าที่ต่อทหารอากาศในการหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน วิถีปฏิบัติและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นข้อมูลคติชนชุดหนึ่งซึ่งมีลักษณะร่วมกับคติชนในสังคมประเพณี กล่าวคือเป็น “วิถี” ที่คนกลุ่มหนึ่งยึดถือปฏิบัติร่วมกัน และมีบทบาทหน้าที่ในการหล่อหลอมคนในกลุ่มเข้าด้วยกันและสร้างให้มีลักษณะเฉพาะบางประการร่วมกัน

นอกจากนี้ด้วยเหตุที่ทหารอากาศมีลักษณะเป็นชนในสังคมสมัยใหม่ คติชนทหารอากาศก็มีลักษณะบางประการที่อาจจะแตกต่างกับคติชนในสังคมประเพณีดังจะได้กล่าวต่อไป ลักษณะดังกล่าวสะท้อนและแสดงความเป็นข้อมูลคติชนสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในส่วนของ “คติ” ที่สถาบันและกลุ่มทหารอากาศกำหนดขึ้นและเป็นที่รับรู้ ปฏิบัติตาม ตลอดจนสืบทอดในปัจจุบันก็พบทั้งลักษณะที่ “สืบทอด” ตามคติแบบเดิม และลักษณะที่ “ปรับเปลี่ยน” ทำให้เกิดคติแบบใหม่ซึ่งเป็น “คติเฉพาะแบบ” ของทหารอากาศไทย กล่าวคือคติชนทหารอากาศไทยยังคงสืบทอด “รูปแบบ” ของคติชนประเภทเรื่องเล่า บทเพลง ประเพณีและพิธีกรรม ความเชื่อและวัตถุมงคลดั้งเดิมแต่ “เนื้อหา” ของคติชนดังกล่าวมีทั้งที่เป็นไปตามขนบและแหวกขนบ ตัวอย่างของคติชนที่มีรูปแบบ

²¹ “Community of Practice are a group of people who share a concern or a passion for something they do and learn how to do it better as they interact regularly”

เนื้อหา และบทบาทหน้าที่เป็นไปตามตามขนบเช่น ประเพณีทำบุญประจำปีเจ้าพ่อเสือ การปลุกเสก เครื่องหมายของนักบิน และการบูชาวัตถุมงคลของเจ้าพ่อเสือตามความเชื่อว่าเป็นอารักษ์ประจำสถาบันผู้สามารถบันดาลความเป็นมงคลและความปลอดภัยให้แก่ทหารอากาศซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงของจิตใจ และเพลงเชียร์ที่มีเนื้อหาล้อเลียนและวิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการปลดปล่อยความคับข้องใจบางประการที่ไม่สามารถแสดงออกได้ในเวลาปกติ ในขณะที่เดียวกันคติชนบางประการมีรูปแบบและบทบาทหน้าที่คงเดิมแต่เนื้อหาของคติชนได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต รสนิยม และตอบสนองความต้องการทางใจของชนสมัยใหม่ ดังเช่นเรื่องเล่าของกลุ่มทหารอากาศเป็นเรื่องเล่าสมัยใหม่ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต เหตุการณ์ และบุคคลที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน สามารถสืบค้นได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใด และใครเป็นผู้เล่าเรื่อง ในขณะที่เรื่องเล่าในสังคมประเพณีมักเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับสิ่งมหัศจรรย์ ผู้วิเศษ การสร้างโลก และความเป็นมาของบรรพบุรุษซึ่งเป็นเรื่องห่างไกลจากชีวิตปกติซึ่งไม่สามารถระบุช่วงเวลา และผู้เริ่มต้นเล่าเรื่องดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามเรื่องเล่ากลุ่มทหารอากาศมีบทบาทเช่นเดียวกับเรื่องเล่าของชาวบ้านในแง่มุมของการหล่อหลอมอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ สร้างความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตน และหลอมรวมความเป็นหนึ่งจากการรับรู้เรื่องเล่าเดียวกัน ดังเช่น เรื่องเล่าของ “ครูอ้วน” ผู้เป็นต้นแบบของความกล้าหาญ เรื่องเล่าของ “ดาบศึกซูไม้” ผู้เป็นต้นแบบของความอดทนไม่ย่อท้อ

ในส่วนของ “คติแบบใหม่” ของทหารอากาศซึ่งสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่และวิถีปฏิบัติในฐานะสถาบันสำคัญของสังคมไทยซึ่งมีหน้าที่ป้องกัน ปกป้อง คุ้มครองประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน ด้วยเหตุนี้คติชนทหารอากาศไทยจึงอาจต่างไปจากคติชนของกลุ่มอื่นในสังคม พิธีของทหารอากาศจึงมิใช่พิธีทางศาสนาเพื่อปลอบประโลมจิตใจเพียงอย่างเดียวแต่เป็นพิธีการทางทหารที่เกี่ยวข้องกับสถาบันสำคัญของชาติเพื่อสร้างสำนึกอย่างเข้มข้นในความรักชาติและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตของทหารอากาศดังเช่นพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ และพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศใหม่ แม้พิธีการทางทหารเหล่านี้จะมีความ “เป็นทางการ” และส่วนหนึ่งได้รับการกำหนดโดยสถาบันทหารอากาศแต่ก็ถือเป็นวิถีปฏิบัติเฉพาะที่แสดงความเป็นทหารอากาศ นอกจากนี้ด้วยเหตุที่ทหารอากาศมีลักษณะเป็น “ชน” ที่เป็นสมาชิกขององค์กรทางสังคมที่มีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย วิถีปฏิบัติบางประการจึงมีลักษณะเป็นทางการและได้รับการกำหนดโดยสถาบันที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตามวิถีปฏิบัติและวัฒนธรรมองค์กรเหล่านี้ก็สามารถนำมาศึกษาในฐานะข้อมูลคติชนได้ตามพัฒนาการการขยายขอบเขตการศึกษาคติชนดังได้กล่าวไปแล้ว

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าที่ตอกย้ำและนำเสนอความกล้าหาญและเสียสละของนักบินที่สละชีวิตในหน้าที่เนื่องจากเป็นคุณลักษณะสำคัญของทหารอากาศที่คนทั่วไปอาจทำได้ยาก การเผยแพร่เรื่องเล่าเหล่านี้ยังสร้างความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิและการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในฐานะทหาร

ของชาติไทย นอกจากนี้การมีธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่มยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความอดทนเข้มแข็งของทหารอากาศและส่งเสริมความกลมเกลียวสามัคคีของกลุ่มทหารอากาศซึ่ง “ความเป็นหมู่เหล่า” เป็นลักษณะเฉพาะของทหารอากาศที่ส่งผลต่อการปฏิบัติภารกิจที่มีความเสี่ยงสูง ดังเช่นการนักรุ่นเพื่อหลอมรวมความเป็นหนึ่งเดียวกันของเหล่าทหารอากาศ การมีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม การ “ตีแมว” และการ “กินมิกซ์” ซึ่งตามความเข้าใจและความรับรู้ของคนทั่วไปอาจเข้าใจว่าเป็นการลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทของ “ชายชาติทหาร” หรือ “สุภาพบุรุษลูกผู้ชาย” แต่คือ “วิถี” ของการอบรมและขัดเกลาผู้ละเมิดระบบเกียรติศักดิ์หรือขนบจารีตอันดีงามของสังคมทหาร เช่นเดียวกับการสื่อสารด้วยรหัสภาษาเฉพาะกลุ่มหรือฉายาที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศยังเป็นกลไกการสร้าง “ความเป็นพวกพ้อง” ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มและความมั่นคงของสถาบันทหาร จากที่กล่าวมากลุ่มทหารอากาศจึงเป็นชนกลุ่มใหม่ที่มีบทบาทหน้าที่ร่วมกันในการปกป้องน่านฟ้าไทย การหลอมรวมความเป็นชุมชนนี้เกิดขึ้นจากการกำหนดสถานภาพและจัดวางบทบาทหน้าที่ผ่านกระบวนการของคติชนทหารอากาศ เพื่อสร้างกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะทางด้านร่างกายและจิตใจ “เหนือ” กว่าคนทั่วไปซึ่งสัมพันธ์กับหน้าที่ของทหารอากาศในการป้องกันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และประชาชน

เมื่อพิจารณาในแง่ของบทบาทหน้าที่ของคติชนทหารอากาศพบว่ามิแตกต่างจากคติชนในสังคมประเพณี คติชนสมัยใหม่มีบทบาทในการเป็นทางออก (social outlet) ให้แก่ความคับข้องใจอันเกิดจากกฎเกณฑ์ในสังคมซึ่งเป็นบทบาทของคติชนโดยตรง “ตามชนบ” ดังเช่นเรื่องเล่า เพลงเชียร์ และฉายาเฉพาะกลุ่มที่มีเนื้อหาหรือความหมายไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะของทหารอากาศในอุดมคติตามที่สังคมคาดหวัง แต่กลับเป็นโอกาสและช่องทางเดียวที่สังคมอนุญาตให้วิจารณ์และกล่าวถึงเนื่องจากอยู่ภายใต้กติกาที่ว่าคติชนดังกล่าวเป็นเพียง “เรื่องเล่าเล่นเพื่อความตื่นเต้น” “เพลงร้องเล่นเพื่อความเฮฮา” และ “ฉายาล้อเลียนเพื่อความสนุกสนาน” เพราะในกติกาของการเป็นคติชนเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียดคือ “ไม่ใช่เรื่องจริงจัง” และ “เป็นการล้อเล่น” สอดคล้องกับการวิเคราะห์บทบาทของคติชนในการเป็นทางระบายความกดดันในใจอันเกิดจากกฎเกณฑ์ในสังคมของ ศิราพร ภูกลาง (2548: 362-363) คติชนเหล่านี้ยังสร้างความบันเทิงและให้ความเพลิดเพลินแก่ปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นบทบาทที่ “จริงแท้ในทุกยุคทุกสมัย” นอกจากนี้คติชนทหารอากาศยังมีบทบาทโดยตรงในการสร้างความมั่นคงของจิตใจยามเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงภัยซึ่งเป็นวิสัยของทหารอากาศ ดังเห็นได้จากความเชื่อในวัตถุมงคลที่ทำให้สมปรารถนาในโลกแห่งความคิด ประเพณีและพิธีที่เป็นกลไกในการสร้างความเชื่อมั่นเพื่อช่วยเติมเต็มให้โลกแห่งความเป็นจริงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากบทบาททางด้านจิตใจดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คติชนทหารอากาศยังมีบทบาทสำคัญทางด้านสังคมในการหล่อหลอมและสร้างสำนึกความเป็นทหารอากาศเพื่อรักษาและสืบทอดระบบ วิถีปฏิบัติ และค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานทางความคิดและพฤติกรรมของกลุ่มทหารอากาศ ซึ่งจะทำได้

กองทัพอากาศมีความเข้มแข็งทั้งทางวัฒนธรรมและทางสังคม ทั้งคติชนสถาบันและคติชนกลุ่มทหารอากาศมีบทบาทร่วมกันในการประกอบสร้างนิยามความเป็นทหารอากาศ โดยเฉพาะประเพณีเปลี่ยนผ่านและพิธีการทางทหาร คติชนสถาบันเน้นสร้างสำนึกที่ผูกโยงกับสถาบันสำคัญของชาติดังเช่นความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความเข้มแข็งอดทนของร่างกายและจิตใจซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของทหารไทย ส่วนคติชนกลุ่มทหารอากาศต่อย้ำความรักใคร่ผูกพันและเป็นหนึ่งเดียวของทหารอากาศ และปลูกฝังการเคารพอาวุโสทางทหารซึ่งเป็นระบบหลักของสังคมทหาร รวมถึงการยกระดับให้ทหารอากาศไทยให้เป็น “ทหารอากาศสากล” ด้วยการประกอบสร้างนิยามจากแนวคิด กระบวนการ และสัญลักษณ์ของทหารอากาศสหรัฐที่ได้รับการยอมรับว่ามี “มาตรฐานสากล” จะเห็นได้ว่าคติชนทหารอากาศมีบทบาทสร้าง “ความเป็นเรา” เช่นเดียวกับบทบาทของคติชนในสังคมประเพณีที่มีส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชน เพื่อสร้างทหารอากาศผู้มีความรู้ ทักษะการทหาร ความสามารถด้านการบิน และ “ความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของคติชนทหารอากาศที่ช่วยเติมเต็มกระบวนการสร้างทหารอากาศไทยให้สมบูรณ์ในทุกมิติ

ผลการศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มทหารอากาศต่อย้ำความคิดของ อลัน ดันเดส (1965) ซึ่งกล่าวว่าการศึกษาคติชนไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาคติของชาวบ้านอย่างนิทานที่ชาวบ้านเล่ากันยามฝังไฟ บทเพลงที่ชาวบ้านร้องรำชงเลงแขกเกี่ยวข้าว ตำนานเกี่ยวกับกำเนิดของบรรพบุรุษ หรือพิธีบวงสรวงอารักษ์หมู่บ้านเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายขอบเขตให้ครอบคลุมกลุ่มชนสมัยใหม่และคติชนสมัยใหม่ซึ่งในกรณีนี้หมายถึงคติชนของทหารอากาศไทย คติชนเฉพาะกลุ่มนี้มีลักษณะบางประการแตกต่างไปจากคติชนในความหมายดั้งเดิมกล่าวคือเป็นคติชนของกลุ่มอาชีพ (Occupational Folklore) และองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของชาติ ดังนั้นจึงอาจจะมีรูปแบบและหน้าที่บางประการแตกต่างไปจากคติชนในสังคมประเพณี การศึกษาในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านคติชนวิทยาและนิเทศศาสตร์ที่ศึกษา “ชนสมัยใหม่” ในสังคมไทยปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การศึกษากลุ่มละครมะขามป้อมที่สนใจและต้องการแก้ไขปัญหาสังคมโดยสะท้อนผ่านศิลปะการแสดงลิเก ของศิริินทร์ ใจเที่ยง (2545) การศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้สนใจและชื่นชอบวัฒนธรรมต่างชาติ เช่น การศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มนักเรียนช่างที่ชื่นชอบในกราฟฟิติ ของจารุณี สุวรรณรัมย์ (2547) การศึกษาการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มวัยรุ่นไทยที่ชอบการแต่งคอสเพลย์ ของเข็มทัด พิพิธนาบรรพ์ (2551) การศึกษาการสร้างวัฒนธรรมกลุ่มของแฟนคลับเกาหลีชาวไทยผ่านสัญลักษณ์เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเชียร์ศิลปิน และการใช้สี ของกมลเนตร สุวรรณพินิติ (2551) และการศึกษาการสร้างและการนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยนักเดินปีบอยในประเทศไทย ของจิราวรรณ นันทพงศ์ (2552)

นอกจากนี้ยังมีการศึกษา “folk” กลุ่มใหม่ที่แสดงตัวตนชัดเจนในสังคมสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น การศึกษาการสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ “กะเทย” ในพื้นที่คาบารีโตโซว์ ของเรื่องฟ้า บุราคร

(2550) การศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มเกย์จากเรื่องเล่าในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์กลุ่มบลูสกาย โซไซตี้ในเว็บไซต์พันทิป (www.pantip.com) ของ พงมาน มุลทรัพย์ (2551) และการศึกษาการสร้างภาพตัวแทนทอมที่ปรากฏในนิตยสาร @tom actz ของพรทิพย์ นิพพานนท์ (2559) ตลอดจนการศึกษาจากผู้มีความชื่นชอบและสนใจในสิ่งเดียวกันดังเช่น การศึกษาการสร้างและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของแฟนสโมสรฟุตบอลจังหวัดชลบุรี ของ กุลวิชญ์ สำแดงเดช (2551) งานวิจัยเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าลักษณะของ “folk” ตามความหมายอย่างกว้างมีทั้งส่วนที่ “สืบทอด” และ “ปรับเปลี่ยน” ไปจากความหมายเดิม กล่าวคือยังเน้น “ความเป็นกลุ่มที่มีจุดร่วมเดียว” แต่จุดร่วมดังกล่าวก็มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมประเภทอื่น ๆ ไปตามความเป็นไปของสังคม จากการมีจุดร่วมกันทางพื้นที่ภูมิศาสตร์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และสภาพสังคม วัฒนธรรมมาเป็นจุดร่วมกันทางด้านการประกอบอาชีพ อาชีพ กลุ่มทหารอากาศ กลุ่มวิชาชีพช่าง กลุ่มนักศึกษาแพทย์ แนวโน้มความนิยมในสังคมเมือง (urban trend) อาชีพ กลุ่มนักวิ่งมาราธอน กลุ่มผู้มีอิทธิพลในสื่อสังคมเช่น “youtuber” และกลุ่มที่มีวิถีปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม อาชีพ กลุ่มนักดนตรีไทย กลุ่มผู้ประกอบการพิธีหรือนายพิธี กลุ่ม “ชน” เหล่านี้มีวิถีหรือวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มที่อาจจะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวิถีของชาวบ้านแต่ก็จัดเป็น “วิถี” ของชนซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นคติชนในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะเป็แนวทางในการศึกษาข้อมูลคติชนสมัยใหม่ของ “ชน” กลุ่มอื่น ๆ ในสังคมไทยต่อไป การขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นแนวทางการศึกษาคติชนที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่มี “ชน” และ “คติชน” ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษาคติชนสมัยใหม่จึงน่าจะเป็นทิศทางการวิจัยที่ช่วยให้ออกองค์ความรู้ใหม่และความเข้าใจสังคมตามพัฒนาการดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

5.3.1 การศึกษาคติชนกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารอากาศจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นทหารอากาศ ตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านจากบุคคลพลเรือนมาเป็นนักเรียนเตรียมทหาร การเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนเตรียมทหารมาเป็นนักเรียนนายเรืออากาศ และการเปลี่ยนผ่านจากนักเรียนนายเรืออากาศมาเป็นทหารอากาศ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลาและหล่อหลอมความเป็นทหารอากาศไทยตั้งแต่แรกเข้าเป็นนักเรียนทหารจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นนายทหาร

5.3.2 การศึกษาคติชนของทหารเหล่าทัพอื่น อาทิ คติชนทหารบกไทยที่เน้นย้ำความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการนิยามตนเป็น “ผู้รักษามรดกของพระองค์ท่าน” และคติชนทหารเรือไทยที่ให้ความสำคัญกับการสร้าง “ความเป็นชาวเรือ”

5.3.3 การศึกษาคติชนของกลุ่มอาชีพอื่นหรือคติชนของกลุ่มชนสมัยใหม่ อาทิ คติชนของคนในสายวิชาชีพช่าง ศิลปิน นักดนตรี คติชนของกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะร่วมกัน เช่น กลุ่มนักวิ่งมาราธอน กลุ่มนักสะสมของเก่า กลุ่มเขียนพระเครื่อง กลุ่มนักเดินป่า เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กันยารัตน์ เหลือล้น. 2539. **ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการสนทนาภาษาอังกฤษกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนจำอากาศ โรงเรียนจำอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลเนตร สุวรรณพิสิทธิ์. 2551. **นักร้องเกาหลีและกระแสนิยมเกาหลีของกลุ่มแฟนคลับชาวไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลวิชญ์ สำแดงเดช. 2551. **การใช้สื่อเพื่อสร้างและธำรงรักษาอัตลักษณ์ของแฟนสโมสรฟุตบอลจังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงกลาโหม, กรมเสนาธิการ. 2552. **ประมวลแบบธรรมเนียมทหาร.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงกลาโหม.
- กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์. **เนื้อเพลงมาร์ชราชวัลลภ.** เข้าถึงได้จาก : <https://www.youtube.com/watch?v=lFjKyYG0S6Y&t=2s>. [4 มีนาคม 2560].
- กองดุริยางค์ทหารอากาศ, กองทัพอากาศ. **เนื้อเพลงของกองทัพอากาศ.** เข้าถึงได้จาก : rtafband.com/new/index.php?mode=academic&group=6. [2-18 มีนาคม 2560].
- กองทัพอากาศ. 2559. **ประวัติและความเป็นมาของกองทัพอากาศ.** เข้าถึงได้จาก : <http://www.rtaf.mi.th/th/Pages/History.aspx>. [1 ตุลาคม 2559].
- กองทัพอากาศ. 2557. **ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พ.ศ.2551-พ.ศ.2562 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2557).** กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.พ.).
- กองทัพอากาศ. 2556. 60 ปีโรงเรียนนายเรืออากาศ ใน **สารข่าวฟ้า** ปีที่ 51 ฉบับที่ 2069: หน้า 3.
- กองทัพอากาศ. 2555. **4 แผ่นดินราชวงศ์จักรี 100 ปีการบินของบุพการีทหารอากาศ.** กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น. การพิมพ์ จำกัด.
- กองทัพอากาศ. 2554. **ค่านิยมหลักของกองทัพอากาศ.** กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- กองทัพอากาศ. 2551. **หลักนิยมพื้นฐานกองทัพอากาศ พ.ศ.2551.** กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- กองทัพอากาศ. 2550. **แผ่นพับประชาสัมพันธ์การจัดสร้างพระเทวราชโพธิสัตว์ จตุคาม รามเทพ รุ่นเหนือฟ้ามหาเศรษฐี** ของกองทัพอากาศ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.

- เขมทัต พิพิธธนาบรรพ์. 2551. **การแต่งคอสเพลย์ของกลุ่มวัยรุ่นไทยกับการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่อยและบทบาทของสื่อ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา. 2560. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. เข้าถึงได้จาก : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>. [20 เมษายน 2560].
- คอนเสิร์ตทัพฟ้าคู่ไทยเพื่อพัฒนา ครั้งที่ 8 ปี 2557. **วีดิทัศน์เพลงผู้ชนะ (วิถีนายเรืออากาศ)**. เข้าถึงได้จาก : <https://www.youtube.com/watch?v=MQZoLo7Kvbl&t=7s>. [4 มีนาคม 2560].
- จรรยา จำปาทอง. 2551. **กองทัพสมัยใหม่ของไทย: การประดิษฐ์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนทางทหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุณี สุวรรณรัมย์. 2547. **กราฟฟิตี (Graffiti): การสื่อสารความหมายและอัตลักษณ์**: วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราวรรณ นันทพงศ์. 2552. **บทบาทของการสื่อสารกับการสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย นักเต้นบ๊อบบี้ในประเทศไทย** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา. **พวงหรีด**. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaistudies.chula.ac.th/> [10 มกราคม 2562].
- จิตรพล แสงศิริ, เรืออากาศตรี. **คำกลอนสอนทหารไทย** เข้าถึงได้จาก : <https://web.facebook.com/tui.zaaz> [10 เมษายน 2562].
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2552. **แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท”**. ระหว่างวันที่ 22-23 มีนาคม 2544 ณ ห้องช้างกระ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.
- ชนสร เฉลิมทรัพย์. 2559. **บันทึกนักเรียนใหม่**. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- ชนอ.764. **ข้อชัยพฤษ 2550 ใน 50 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ณัฏยา กระจ่างสนธิ. 2540. **การเรียนรู้วัฒนธรรมของทหารกองประจำการ (ทหารเกณฑ์) ใน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ดุสิต น้ำฝน, เรืออากาศเอก. 2529. การถ่ายทอดลักษณะความเป็นทหารกับความยึดมั่นผูกพันต่อ
อาชีพ: กรณีศึกษานักเรียนนายเรืออากาศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทพ บุญदानนท์. 2556. กองทัพกับวาทกรรมชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใน **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
 และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.** ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กันยายน 2556-
 สิงหาคม 2557): 185-214.
- เทพ บุญदानนท์. 2559. เพลงมาร์ชทหารกับการสร้างภาพลักษณ์กองทัพผู้ปกป้องชาติและสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ ใน **วารสารมนุษยศาสตร์สาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
 ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (2560): 129-171.
- เทพ บุญदानนท์. 2559. **การเมืองในการทหารไทย สมัยรัชกาลที่ 6.** กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- นักเรียนนายเรืออากาศ. 2558. **เครื่องต้นแบบ.** (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- นักเรียนนายเรืออากาศ. 2560. **เพลงเชียร์นายเรืออากาศ.** ร้องเชียร์ในการแข่งขันกีฬาประเพณี
 โรงเรียนทหาร-ตำรวจ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59. 2556. **สมุดบันทึกประจำปี 2557.** กรุงเทพมหานคร: ธันวาโพธิ์
 อาร์ต.
- นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59. ม.ป.ป. **หนังสือรุ่นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 59.**
 กรุงเทพมหานคร: ปีเพรม.
- นักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 55. 2555. **คำสอนจากรุ่นพี่ถึงรุ่นน้อง.** (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. 2546. **โลกศักดิ์สิทธิ์กับโลกสามัญในชีวิตทางสังคม ใน *เจ้าแม่ คุณปู่
 ข่างขอ ข่างพ้อน และเรื่องอื่น ๆ ว่าด้วยพิธีกรรมและนาฏกรรม.*** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์
 มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พัชนียา บุณนาค. 2555. **คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี.**
 วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจมาน มุลทรัพย์. 2551. **เรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์: กรณีศึกษากลุ่ม "บลูสกาย
 โซไซตี้" ใน www.pantip.com.** วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
 ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ นิพพานนท์. 2559. **การสร้างภาพตัวแทนทอมที่ปรากฏในนิตยสาร @tom actz ระหว่าง
 พ.ศ. 2550-2559.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะ
 วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัคภณ สนิทสม และณัฐพล จารัตน์. **คุณลักษณะผู้นำทางทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพไทย ใน**

- วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2558): 75-86.
- มรดกไทย. พระราชดำรัสแก่ทหารในการเสด็จพระราชดำเนินศาลายุทธนาธิการแลโรงเรียนนายร้อย นายสิบ พ.ศ. 2435 เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaiheritage.net/king/rama5/index03.htm> [13 ตุลาคม 2562]
- ยูธิตา มิจิโน. 2553. **อัตลักษณ์ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. 2554. **แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสิพันธุ์ แข็งขันธุ์. 2540. **การศึกษาบทบาทเพลงทหารเรือในพระนิพนธ์พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืองฟ้า บุราคร. 2550. **การศึกษาการสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ “กะเทย” ในพื้นที่คาบารด์ ไซว์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โรงเรียนการบิน. **ประวัติโรงเรียนการบิน**. เข้าถึงได้จาก : <http://www.fts.rtaf.mi.th/index.php/2017-02-01-01-28-28/2017-02-01-01-56-55>. [4 เมษายน 2561]
- โรงเรียนการบิน. **วิทัศน์พิธีเปิดห้องสมุดการเทียบ กองฝึกการบิน โรงเรียนการบิน**. เข้าถึงได้จาก : www.fts.rtaf.mi.th/index.php/page-main. [20 ส.ค. 2561]
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. **ตราแผ่นดินสยาม**. เข้าถึงได้จาก : <http://www2.crma.ac.th/arm/OldLogo.asp> [29 สิงหาคม 2562].
- โรงเรียนนายเรืออากาศ. 2546. **50 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช. **ประวัติความเป็นมา**. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nkrafa.rtaf.mi.th/index.php/th/2017-04-19-11-36-12/2017-04-25-06-46-46> [1 ตุลาคม 2559].
- โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์. 2556. **คู่มือการปกครองบังคับบัญชาและฝึกอบรมความเป็นผู้นำนักเรียนนายเรืออากาศ**. กรุงเทพมหานคร: กองทัพอากาศ.
- โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์. **นักเรียนใหม่**. เข้าถึงได้จาก : <https://web.facebook.com/aircadet66/> [13 กันยายน 2561].
- โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช, กองพันนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์. **บันทึก**

นักเรียนใหม่ รุ่นที่ 64 เข้าถึงได้จาก : <https://web.facebook.com/rtafabatt1/> [6 เมษายน 2560].

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช. 2556. **หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี**

โรงเรียนนายเรืออากาศ. กรุงเทพมหานคร: ปรีชาธรรมอินเตอร์พรีนซ์.

ลัดดาวัลย์ ภูตอินันต์. 2556. **อัตลักษณ์ของนักเรียนนายร้อยตำรวจตามการรับรู้ของผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์.** นครปฐม: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

ศตวรรษ รัตนะ. 2561. **บทกลอนเกียรติศักดิ์ผู้มกระบี่.** (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ศิริพร ณ ถลาง. 2548. **ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ณ ถลาง, บรรณาธิการประจำฉบับ. 2556. **คติชนสร้างสรรค์: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ใน วารสารอักษรศาสตร์ ฉบับพิเศษ “คติชนสร้างสรรค์”.** ปีที่ 42 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 5-74.

ศิริพร ภัคดีผาสุข. 2558. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 2201851 สัมมนาคติชนสมัยใหม่และวัฒนธรรมประชานิยม ภาคเรียนที่ 1/2558.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ภัคดีผาสุข. 2561. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมศึกษาภาษาไทย.** กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิรินทร์ ใจเที่ยง. 2545. **ลิเกเอ็นจีโอ กรณีศึกษา กลุ่มละครมะขามป้อม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. 2560. **คุณธรรมความดีข้อที่ ๓ ความเพียร เรื่อง "นางฟ้าในชุดขาวกับวีรบุรุษนักบิน"** เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/drama/detail/9600000013715> [27 พฤษภาคม 2560].

สิรินธร ณ วาโย. 2557. **การสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ IDKU ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์และสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุกัญญา สุขฉายา, บรรณาธิการ. 2548. **พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทร เพราะสุนทร. 2539. **อัตลักษณ์ของอภิปิณฑกรตำรวจไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร

- มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุปรีชา กมลาคณ์, หม่อมหลวง. 2550. ระบบเกียรติศักดิ์ ใน **วารสารวิชาการนายเรืออากาศ**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2550): 1-8.
- สุปรีชา กมลาคณ์, หม่อมหลวง. 2543. **ธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของทหารอาชีพ**. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaicadet.org/Ethics/military-ethics.txt>. [26 เมษายน 2560].
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2552. ลับแล แก่งคอย: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ ปีตาธิปไตย ใน **วารสารภาษาและหนังสือ**. ฉบับที่ 40 (2552): 111-135.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2548. วาทกรรม ภาพแทน อัตลักษณ์. ใน **บทความนำเสนอในโครงการสัมมนาวรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม**. วันที่ 24 พฤศจิกายน 2548 ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, พันเอก. 2559. โรงเรียนนายร้อยเอกราชของสหรัฐอเมริกา กับความเป็นไปได้ของ “นายร้อยเอกราช” และ “นายร้อยหญิง” ในประเทศไทย. ใน **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต**. ปีที่ 11 ฉบับที่ 20 (มกราคม-มิถุนายน 2559): 1-18.
- สมคิด จงพยุหะ, พลเอก. 2533. บทบาทของราชการทหารเกี่ยวกับศาสนาเพื่อความมั่นคง ใน **วารสารสังคมศาสตร์**. ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2533): 89-119.
- สมศรี จีนสุข. 2545. **ความเชื่อและพิธีกรรมของทหารเรือ และประชาชนทั่วไปที่มีต่อพระอนุสาวรีย์พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยศึกษา โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- หอสมุดแห่งชาติ, นครศรีธรรมราช. 2474. กฎหมายรัชกาลที่ 1 ฉบับตราสามดวง ลักษณะอาชญาหลวงแลลักษณะอาชญาราษฎร์. ใน **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพมหาอำมาตย์ตรี พระยาพลพนรินทร์เรืองศักดิ์**. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร.
- หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน. 2561. **ประวัติความเป็นมา**. เข้าถึงได้จาก : <http://www2.sfc.rtaf.mi.th/index.php/2017-02-01-01-28-28/2017-02-01-01-56-55>. [4 เมษายน 2561].
- หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน. 2560. **เนื้อเพลงนักรบกล้าอากาศโยธิน**. เข้าถึงได้จาก : https://www.youtube.com/watch?v=Y_PDshUhxK4. [8 มีนาคม 2560].
- อังกูร หงษ์คณานุเคราะห์. 2552. **เรื่องเล่าจากสหาย: รูปแบบและการปรากฏตัวของความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัย สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อรุณวรรณ คงมีผล. **อัญมณีวิทยาในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรอนงค์ อุตตะมะเวทิน. 2551. **ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาสำนักงานนิรภัยทหารอากาศ**. รายงานค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการบิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไอยเรศ บุญฤทธิ์. 2559. **วัตถุมงคลทางดนตรีไทยในสังคมไทยร่วมสมัย: การสร้าง ความหมาย และ บทบาท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Brandon O'Connor. **Class of 2019: Ringing in their Firstie year** [Online]. Available from: https://www.army.mil/article/210474/class_of_2019_ringing_in_their_firstie_years [2019 May, 23]

Bascom, W. (1954). Four Functions of Folklore. **The Journal of American Folklore**, 67(266), 333-349.

Bascom, W. (1965). Four Functions of Folklore. In A. Dundes (Ed.), **The Study of Folklore** (pp. 279-298). New Jersey: Prentice-Hall.

Dundes, A. (1989). Defining Identity through Folklore. In **Folklore matters**. Knoxville: University of Tennessee.

Eric A. Eliason and Tad Tuleja, eds. (2012). **Warrior ways : Explorations in Modern Military Folklore**. Logan: Utah State University Press.

Erikson, Erik H. (1968). **Identity: Youth and crisis**. New York: W. W. Norton and Company, Inc.

Gennep, A. V. (1960). **The rites of passage**. S.l.: University of Chicago.

Military Benefits. **Military wedding traditions** [Online]. Available from: <https://militarybenefits.info/military-wedding-traditions/> [2019, August 15]

Monier Williams Sanskrit-English Dictionary [Online]. Available from:

<https://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/monier/> [2018, November 15]

- Sandels, Robert. (1983). "The Doughboy: The Formation of a Military Folk.". **American Studies Journal**. 24 no.1 (Spring, 1983), 69-88.
- Halbwachs, M. (1992). *On the Collective Memory* (L. Coser, Trans. L. Coser Ed.). Chicago: The University of Chicago.
- The U.S. Air Force Academy. **Cadet Wing Change of Command** Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=irpwj3qAlZ4> [2017, December 10]
- U.S. Air Force Academy. **Commissioning Ceremonies** [Online]. Available from: <https://www.usafa.edu/about/traditions/graduation/graduation-schedule-of-events/>[2018, August 25]
- U.S. Air Force Academy. **Falconry** Available from: <https://www.usafa.edu/cadetlife/clubs/falconry/> [2019, September 7]
- U.S. Air Force Academy. (2018). **Graduation Commencement Program**. Colorado: U.S. Air Force Academy.
- U.S. Air Force Academy. **Individual Awards Ceremony** [Online]. Available from: <https://www.usafa.edu/about/development-alumni/cadet-awards/> [2018, April 14]
- USAF Webguy (Association of Graduates). **Run to the Crest** [Online]. Available from: <https://www.usafawebguy.com/Blog/Entry/2444> [2019, July 20]
- U.S. Air Force Website. **History of The U.S. Air Force Song** [Online]. Available from: <https://www.hill.af.mil/About-Us/Fact-Sheets/Display/Article/397525/history-of-the-us-air-force-song/> [2019, July 28]
- U.S. Navy Website, Navy Personnel Command. **Full Dress White uniform** [Online]. Available from: <https://www.public.navy.mil/bupers-npc/Pages/default.aspx> [2019, August 15]
- West Point-The U.S. Military Academy. **The Superintendent's Star and Wreath Ceremony** [Online]. Available from: <https://web.facebook.com/WestPointUSMA/> [2018, April 1]
- Woodward Kathryn, ed. (1997). **Identity and difference**. London: Sage.

การสัมภาษณ์ (ยศ-ตำแหน่ง ณ วันที่สัมภาษณ์)

กษิติศ พฤกษาสรร, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560: 5 สิงหาคม 2560.

- กรวิชัยพงศ์ สุนทรนิธิกุล, เรืออากาศโท. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2562.
- ทรงเพชร จันทร์ทระธรรม, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2561.
- ไกรสุชาติ สมสะอาด, นาวาอากาศโท. สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2559.
- จตุพจน์ ศิลา, เรืออากาศเอก. สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2561.
- เจนวุฒิ พิพัฒน์พันธ์, เรืออากาศโท. สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2560: 18 พฤศจิกายน 2562.
- ชนม์ชนก มณีโชติ, ร้อยตรี. สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2562.
- ชยุต ชูชาติพงษ์, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2561.
- เขาวลิต ทองเสริมสุข, เรืออากาศโท. สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2560.
- ฐเดช ชัชญาอัศวกุล, เรืออากาศเอก. สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2559.
- ณภัทร พร้อมเทพ. เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560: 15 กรกฎาคม 2562: 28 สิงหาคม 2562:
- ณัฐพล หนูจรพีเชร, นาวาอากาศโท. สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2559.
- ณัฐภัทร ทองศาสตร์, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2557.
- ไตรราช นกน้อย, พันจ่าอากาศเอก. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2562.
- ถิรเดช ภูภัทรธรรวุฒิ, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2557.
- พิชิตไชย สุรกิจพิพัฒน์, นาวาอากาศเอก. สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2559.
- พิริยะ รุ่งเรือง, เรืออากาศโท. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2562.
- พิรุณ เจ๊ะวงศ์, นาวาอากาศตรี. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2560.
- พุดพิพงษ์ วงศ์ปิยะบวร, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2561.
- พีรภัช ชูโชติ, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2557.
- นรินทร์ หงสกุล, นาวาอากาศเอก. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2560.
- นักเรียนนายเรืออากาศ, ขอสงวนนาม. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2559.
- บวร นุ่นขาว, นาวาอากาศเอก. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2560.
- ปกรณ์ สิริจันโท, เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2560: 17 พฤศจิกายน 2562.
- ปฏิภาณ นवलสุวรรณ, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2557.
- ปวีร์ บุญเกตุ, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2557.
- ปิยะวัฐ สุตศรี, นาวาอากาศตรี. สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562.
- วัชร มณีนัย, พลอากาศเอก. สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2559.
- ภวิน สโรบล, เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2559.
- ภาณุมาศ เสวก, เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2560.
- ยศพล คำพวง, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562.

รชยา ศรีเกษม, นาวาอากาศโทหญิง. สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2559.

วันชนะ อุดมชัย, เรืออากาศโท. สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2558.

วาทีศ ทวีชศรี, เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2558.

สันติภาพ เกสรศิลป์, นาวาอากาศโท. สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2560.

สันต์รัชต์ เพชรอาวุธ, นักเรียนนายเรืออากาศ. สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2559: 1 มิถุนายน 2560:
21 สิงหาคม 2560.

สรวิศ ตุ่มทรัพย์, เรืออากาศตรี. (15 ธันวาคม 2560).

อภิรักษ์ ทองจันทร์, เรืออากาศตรี. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2557: 6 ธันวาคม 2560.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	เรืออากาศเอกหญิง พรพิมรดา จันทร์โชติกุล
วัน เดือน ปี เกิด	17 พฤศจิกายน พ.ศ.2527
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุล กันยา จังหวัดสงขลา เมื่อปีการศึกษา 2542 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร เมื่อปีการศึกษา 2545 สำเร็จ การศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) และสำเร็จการศึกษาปริญญา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 และปีการศึกษา 2553 และเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาคติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2557 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ กองการศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช กองทัพอากาศ
ที่อยู่ปัจจุบัน	2/502 ตึก A อาคารลุมพินีวิลล์ รามอินทรา-หลักสี่ ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220
ผลงานตีพิมพ์	1. พรพิมรดา จันทร์โชติกุล, เรืออากาศโทหญิง. หนุมานในหนังสือการ์ตูนไทยปัจจุบัน. 2553. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 27 (ธันวาคม 2553). 2. คณะอนุกรรมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคกลางเพื่อ พัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย (กลุ่ม 2). 2555. "กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ และกล้า รับผิดชอบ : การสอดแทรกคุณธรรม เรื่อง ความกล้าหาญให้แก่แก่นักเรียนนายเรือ อากาศ ชั้นปีที่ 1" ใน เราช่วยกันทำ รวมพลังสร้างสรรค์สังคมไทย: รวมบทความเทคนิค การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอนเพื่อเตรียมนักศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : โรงเรียนนายเรืออากาศ.
รางวัลที่ได้รับ	ในปี 2559 ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยภาคสนามทางคติชนวิทยา “วิบูลย์สวัสดิ์-แอน เดอร์สัน” (The Wibulswasdi Anderson Research Grant) จากศาสตราจารย์ ดร. วรรณ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน และปี 2560 ได้รับทุนสนับสนุนสนับสนุนการทำวิจัย Empowering Network for International Thai Studies (ENITS) จากสถาบันไทย ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย